

Sbírka nálezů a usnesení
Ústavního soudu České republiky

ÚSTAVNÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY

SBÍRKA

NÁLEZŮ A USNESENÍ

Svazek 71 / ročník 2013 – IV. díl

ÚSTAVNÍ
SOUD

Vzor citace:

Ústavní soud České republiky: Sbírka nálezů a usnesení – svazek 71.
Vydání 1. Praha : C. H. Beck, 2015

CIP – KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR
Česko. Ústavní soud
Sbírka nálezů a usnesení. Sv. 71, ročník 2013. – IV. díl/Ústavní soud
České republiky. – Vyd. 1. – V Praze : C. H. Beck, 2015, 614 s.
ISBN 80-7179-029-X (soubor : váz.).
978-80-7400-580-0 (váz.)
342.565.2 * 347.951 * (437.3)
Česko. Ústavní soud
ústavní soudy – Česko
soudní nálezy a usnesení – Česko
sbírky
342 – Ústavní právo. Správní právo [16]

Vydal Ústavní soud České republiky v Nakladatelství C. H. Beck v Praze
roku 2015
Vydání první
Sazba: SV, spol. s r. o.
Tisk: Finidr, s.r.o.

© Ústavní soud České republiky, Nakladatelství C. H. Beck, 2015

ISBN 978-80-7400-580-0 (C. H. Beck. Praha)
ISBN 80-7179-029-X (Soubor)

OBSAH

I. Nález

Č. 170	K posuzování lhůty k podání žaloby o neplatnost výpovědi z nájmu bytu v souvislosti s doručováním K objektivní nemožnosti adresáta seznámit se s výpovědí z nájmu bytu.....	25
Č. 171	K účelnosti nákladů řízení v případě cestovních výdajů advokáta.....	35
Č. 172	K podmínkám přípustnosti dovolání v občanském soudním řízení.....	45
Č. 173	K vracení soudního poplatku v souvislosti se zpětvzetím žaloby.....	51
Č. 174	Ke kritériím pro ukládání trestu K výměře trestu s ohledem na počet trestných činů, za něž je ukládán úhrnný nebo souhrnný trest.....	57
Č. 175	K výpovědi svědka v trestním řízení a podmínkám neodkladného a neopakovatelného úkonu K obnovenému řízení před Ústavním soudem po rozsudku Evropského soudu pro lidská práva.....	69
Č. 176	K návrhu na zrušení § 43 zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů.....	81
Č. 177	K přípustnosti odvolání proti rozhodnutí soudního exekutora o odmítnutí návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu pro opožděnost.....	97
Č. 178	Ke zrušení vyhlášky č. 475/2012 Sb., o stanovení hodnot bodu, výše úhrad hrazených služeb a regulačních omezení pro rok 2013.....	105
Č. 179	K posuzování platnosti rozhodčí doložky v exekučním řízení.....	153
Č. 180	K náhradě za nemateriální újmu vzniklou nezákonným rozhodnutím o vazbě v době komunistického režimu.....	163
Č. 181	K podmínce vykonatelnosti exekučního titulu při nařízení výkonu rozhodnutí.....	185
Č. 182	K vyloučení soudce podle § 8 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci.....	195
Č. 183	K ujednání o smluvní pokutě ve spotřebitelské smlouvě.....	201
Č. 184	K prioritě výkladu nezakládajícího neplatnost smlouvy v soukromém právu.....	213
Č. 185	K návrhu na zrušení části šesté zákona č. 494/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb., a některé další zákony.....	221
Č. 186	K právnímu režimu vracení soudního poplatku.....	233

OBSAH

Č. 187 K vydržení vlastnického práva státem k tzv. historickému majetku obcí.....	239
Č. 188 K otázce zásadního právního významu v případě nejednotnosti judikatury dovolacího soudu ohledně vydání zlatých předmětů podle restitučních předpisů.....	249
Č. 189 K rozhodování soudu druhého stupně o stížnosti proti povolení obnovy trestního řízení ve veřejném zasedání.....	259
Č. 190 K zásadám pro ukládání trestu zákazu činnosti včetně nutnosti stanovení konkrétní výše trestu ve výroku rozsudku K principu nezhoršení postavení obviněného při využití opravného prostředku.....	269
Č. 191 K dokazování v odvolacím občanském soudním řízení.....	279
Č. 192 K posuzování rovnováhy práv a povinností stran spotřebitelské smlouvy K povinnosti obecných soudů řádně odůvodnit rozhodnutí i v případě tzv. bagatelních věcí.....	289
Č. 193 K otázce promlčitelnosti nároku podle § 60a zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů.....	301
Č. 194 K posouzení dobré víry při nabytí nemovitostí od nevlastníka.....	319
Č. 195 K přepjatému formalismu při posuzování náležitostí exekutorského zápisu.....	329
Č. 196 K povinnosti obecných soudů řádně odůvodnit svá rozhodnutí.....	335
Č. 197 K autonomii vůle smluvních stran ve vztahu k interpretaci notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti.....	343
Č. 198 K náhradě nákladů dovolacího řízení.....	353
Č. 199 K povinnosti obecných soudů vypořádat se řádně s námitkami proti směněčnému platebnímu rozkazu.....	361
Č. 200 K otázce počítání lhůt při doručování.....	369
Č. 201 Ke sporu o vyklizení nemovitosti v případě uzavřené smlouvy o budoucí smlouvě kupní mezi žalobcem a žalovaným s ohledem na legitimní očekávání žalovaného a zásadu pacta sunt servanda.....	377
Č. 202 K výši odměny soudního exekutora v případě dobrovolného plnění povinným.....	385
Č. 203 K zásadě speciality v souvislosti s evropským zatýkacím rozkazem a předáním osoby z jiného členského státu Evropské unie do České republiky.....	399
Č. 204 K náhradě nákladů řízení při zastavení občanského soudního řízení z důvodu zpětvzetí žaloby.....	

OBSAH

K posuzování počtu úkonů právní služby advokáta v případě jeho zastupování ve dvou souvisejících souběžných řízeních	409
Č. 205 K odůvodnění příkazu k domovní prohlídce jako neodkladného a neopakovatelného úkonu	417
Č. 206 K zajištění peněžních prostředků na bankovním účtu v souvislosti s prošetřováním hospodářské trestné činnosti	429
Č. 207 K otázce odůvodnění usnesení soudu o věcné příslušnosti	455
Č. 208 K posuzování předžalobní výzvy k plnění v souvislosti s náhradou nákladů řízení	463
Č. 209 K odměně soudního exekutora v případě dobrovolného plnění povinným	469
Č. 210 K porušení práva na přístup k soudu v důsledku administrativního pochybení obecného soudu při posouzení včasnosti podání opravného prostředku	477
Č. 211 K posuzování zákonnosti zásad územního rozvoje coby opatření obecné povahy v soudním řízení správním	483
Č. 212 K náhradě nákladů občanského soudního řízení	495
Č. 213 K odměně ustanoveného advokáta	501
Č. 214 K odměně soudního exekutora v případě dobrovolného splnění vymáhané povinnosti před jejím vynuceným provedením	511
Č. 215 K posuzování důvodnosti trvání útékové vazby	517
Č. 216 K principům právní jistoty a důvěry v právo při změně judikatury ohledně počítání lhůty pro dodatečné daňové přiznání	531
Č. 217 K důvodům trvání útékové vazby	545
Č. 218 K účelnosti nákladů vynaložených fakultní nemocnicí při zastoupení advokátem v případě tzv. formulářových žalob v bagatelních věcech týkajících se vymáhání regulačních poplatků K principu proporcionality mezi žalovanou částkou a vyšší náhrady nákladů řízení	557

II. Usnesení

Č. 9 K formám doručování v trestním řízení z hlediska ústavněprávního	567
Č. 10 Ke sledování dat uložených v počítačích v rámci institutu sledování osob a věcí pro účely trestního řízení	573
Č. 11 K povinnému zastoupení advokátem v řízení před Ústavním soudem i v případě stěžovatele trvale zastoupeného obcí coby soudně ustanoveným opatrovníkem	579
Č. 12 K otázce pravomoci Ústavního soudu zrušit ustanovení zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů	585

OBSAH

Systematický rejstřík nálezů	598
Systematický rejstřík uveřejněných usnesení	600
Věcný rejstřík	602

ČASTO POUŽÍVANÉ ZKRATKY

Ústava

Ústava České republiky (ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)

Listina

Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.)

Úmluva

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů

nový občanský zákoník

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

obč. zák.

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

o. s. ř.

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

s. ř. s.

zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

tr. zák.

zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

tr. zákoník

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

tr. ř., tr. řád

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Sbírka rozhodnutí

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu

ČASTO POUŽÍVANÉ ZKRATKY

SbNU

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu citovaná podle elektronické databáze rozhodnutí Ústavního soudu (<http://nalus.usoud.cz>), např.: N 172/42 SbNU 519 = Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 42, nález č. 172, str. 519

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

1. Ústava České republiky (ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)

N. č. 179, 201

čl. 1 – N. č. 178, 180, 183, 185, 192, 193, 197, 199, 206, 208, 216

usn. č. 10, 12

čl. 2 – N. č. 184, 185, 197

usn. č. 12

čl. 4 – N. č. 182, 189 až 191, 203, 213

čl. 5 – usn. č. 12

čl. 6 – usn. č. 12

čl. 8 – N. č. 211

čl. 9 – usn. č. 12

čl. 10 – N. č. 180, 188, 196, 209

čl. 10a – usn. č. 12

čl. 11 – usn. č. 12

čl. 16 – usn. č. 12

čl. 33 – usn. č. 12

čl. 39 – usn. č. 12

čl. 52 – N. č. 185

čl. 78 – N. č. 178

čl. 79 – N. č. 178

čl. 80 – usn. č. 9

čl. 81 – N. č. 172, 189, 191, 197, 200,

usn. č. 9

čl. 82 – N. č. 192, 199, 216

čl. 83 – N. č. 170, 171, 181, 182, 189 až 193, 197 až 200, 204, 206 až 208,
210, 213, 215, 218

usn. č. 9, 10, 12

čl. 85 – usn. č. 12

čl. 87 – N. č. 178, 180, 188, 190, 192, 193, 196, 198, 199, 203, 209 až 211

usn. č. 10, 12

čl. 88 – usn. č. 12

čl. 89 – N. č. 178, 180, 191 až 193, 197, 199, 209, 214

čl. 90 – N. č. 172, 188, 189, 191 až 193, 197 až 200, 203, 210, 212, 216

usn. č. 9, 10, 12

čl. 91 – N. č. 208

čl. 95 – N. č. 176, 185, 216

usn. č. 12

čl. 96 – N. č. 177

čl. 100 – usn. č. 12

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

2. **Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.)**
  - čl. 1 – N. č. 176, 178, 182, 216
  - čl. 2 – N. č. 177, 183 až 185, 189, 196 až 198, 202, 205, 206, 216
  - čl. 3 – N. č. 178
  - čl. 4 – N. č. 178, 180, 184, 206
  - čl. 7 – N. č. 217
  - čl. 8 – N. č. 190, 203, 215, 217
  - čl. 10 – N. č. 181, 205
  - čl. 11 – N. č. 171, 173, 176 až 178, 181, 183, 186 až 188, 193, 194, 197, 198, 202, 204 až 206, 209, 214, 216, 218
  - čl. 12 – N. č. 205
  - čl. 21 – usn. č. 12
  - čl. 22 – usn. č. 12
  - čl. 26 – N. č. 178, 206
  - čl. 28 – N. č. 178
  - čl. 31 – N. č. 178
  - čl. 36 – N. č. 170 až 175, 177 až 184, 186 až 218
usn. č. 10 až 12
  - čl. 37 – N. č. 171, 174, 175, 177, 194, 198, 204, 209, 213
usn. č. 11
  - čl. 38 – N. č. 172, 179, 182, 188, 189, 206, 207, 211, 216
  - čl. 39 – N. č. 174, 190, 203
  - čl. 40 – N. č. 174, 175, 180, 185, 190, 203, 215, 216
usn. č. 9
  - čl. 41 – N. č. 178
3. **Ústavní zákon Parlamentu České republiky č. 195/2009 Sb., o zkrácení pátého volebního období Poslanecké sněmovny**
usn. č. 12
4. **Ústavní zákon Národního shromáždění č. 143/1968 Sb., o československé federaci, ve znění pozdějších předpisů**
usn. č. 12
5. **Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů**
  - čl. 5 – N. č. 180, 217
  - čl. 6 – N. č. 171, 174, 175, 177, 180 až 182, 189 až 191, 199, 207, 209

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

čl. 7 – N. č. 190
čl. 8 – N. č. 205
čl. 17 – N. č. 180
čl. 41 – N. č. 180
čl. 53 – N. č. 180

Dodatkový protokol

čl. 1 – N. č. 171, 180, 188, 197, 204 až 206, 213

Protokol č. 7

čl. 2 – N. č. 190
čl. 3 – N. č. 180

6. **Vídeňská úmluva o smluvním právu (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 15/1988 Sb.)**
N. č. 180
7. **Evropská úmluva o vydávání (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 549/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů**
čl. 14 – N. č. 203
8. **Zákon Parlamentu České republiky č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů**
N. č. 170 až 218
usn. č. 9 až 12
9. **Zákon Parlamentu České republiky č. 89/2012 Sb., občanský zákoník**
N. č. 183, 193
10. **Zákon Národního shromáždění č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů**
N. č. 170 až 172, 179, 180, 183, 184, 187, 192, 193, 197, 200, 201, 207, 216
usn. č. 11
11. **Zákon Národního shromáždění č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů**
N. č. 171, 172, 177, 179, 181, 183, 184, 186, 191, 192, 194 až 202, 204, 207
až 209, 212 až 214, 218
usn. č. 11, 12

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

12. Zákon Národního shromáždění č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 171
13. Zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 171
14. Zákon Parlamentu České republiky č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 211, 216
15. Zákon Národního shromáždění č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 174
usn. č. 11
16. Zákon Federálního shromáždění č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 183, 192, 207
17. Zákon Parlamentu České republiky č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 174, 185, 190, 205, 206, 215 až 217
usn. č. 10
18. Zákon Národního shromáždění č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 174, 175, 182, 185, 189, 203
usn. č. 9, 10
19. Zákon Národního shromáždění č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 174, 175, 182, 189, 190, 200, 203, 205, 206, 210, 215, 217
usn. č. 9, 10, 12
20. Zákon České národní rady č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 185

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

21. Zákon Parlamentu České republiky č. 494/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb., a některé další zákony
N. č. 185
22. Zákon Parlamentu České republiky č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 200, 206
23. Zákon České národní rady č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 187
24. Zákon Parlamentu České republiky č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 193
usn. č. 11
25. Zákon Parlamentu České republiky č. 229/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění zákona č. 492/2000 Sb., a některé další zákony, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 193
26. Zákon Parlamentu České republiky č. 95/1999 Sb., o podmínkách převodu zemědělských a lesních pozemků z vlastnictví státu na jiné osoby a o změně zákona č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů, ve znění dalších zákonů
N. č. 193
27. Zákon Parlamentu České republiky č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 189

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

28. Zákon Parlamentu České republiky č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů N. č. 172
29. Zákon Parlamentu České republiky č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů N. č. 177, 195, 202, 209, 214
30. Zákon Parlamentu České republiky č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů N. č. 179
31. Zákon Parlamentu České republiky č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů N. č. 171, 204 usn. č. 11, 12
32. Zákon České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů N. č. 197
33. Zákon Národního shromáždění č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů N. č. 199
34. Zákon Parlamentu České republiky č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů usn. č. 12
35. Zákon Parlamentu České republiky č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, ve znění pozdějších předpisů N. č. 185
36. Zákon Federálního shromáždění č. 480/1991 Sb., o době nesvobody N. č. 180

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

37. Zákon Parlamentu České republiky č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu, ve znění zákona č. 220/2011 Sb.
N. č. 180
38. Zákon Federálního shromáždění č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 180, 182
39. Zákon Federálního shromáždění č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 180, 188
40. Zákon Parlamentu České republiky č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945, ve znění zákona č. 458/2011 Sb.
N. č. 180
41. Zákon Parlamentu České republiky č. 357/2005 Sb., o ocenění účastníků národního boje za vznik a osvobození Československa a některých pozůstalých po nich, o zvláštním příspěvku k důchodu některým osobám, o jednorázové peněžní částce některým účastníkům národního boje za osvobození v letech 1939 až 1945 a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 180
42. Zákon Parlamentu České republiky č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 193
43. Zákon Parlamentu České republiky č. 103/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů),

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

- ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), ve znění zákona č. 89/1996 Sb., zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů, ve znění dalších zákonů
N. č. 193
44. Zákon Federálního shromáždění č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 204
45. Zákon Parlamentu České republiky č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi)
usn. č. 12
46. Zákon Parlamentu České republiky č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 211
47. Zákon České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 211
48. Zákon Parlamentu České republiky č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 180
49. Zákon Parlamentu České republiky č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 178, 218

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

50. Zákon Parlamentu České republiky č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 178
51. Zákon Parlamentu České republiky č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
usn. č. 11
52. Zákon Federálního shromáždění č. 526/1990 Sb., o cenách, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 178
53. Zákon Parlamentu České republiky č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 195
54. Zákon Federálního shromáždění č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 206
55. Zákon Parlamentu České republiky č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 176
56. Zákon Parlamentu České republiky č. 281/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím daňového řádu, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 176
57. Zákon České národní rady č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 176, 216
58. Zákon Parlamentu České republiky č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 176, 205

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

59. Zákon České národní rady č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 173, 186
60. Zákon Parlamentu České republiky č. 676/2004 Sb., o povinném značení lihu a o změně zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších zákonů
N. č. 176
61. Zákon Parlamentu České republiky č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, ve znění dalších zákonů
N. č. 206
62. Zákon Parlamentu České republiky č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 206
63. Zákon Parlamentu České republiky č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 180
64. Zákon Parlamentu České republiky č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 208
65. Zákon Parlamentu České republiky č. 180/2005 Sb., o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie a o změně některých zákonů (zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 211

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

66. Zákon Parlamentu České republiky č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 211
67. Zákon Národního shromáždění č. 162/1920 Sb., o ústavním soudě
usn. č. 12
68. Zákon č. 44/1869 ř. z., jenž se týče organisace soudu říšského, řízení před ním a vykonávání jeho nálezů
usn. č. 12
69. Nařízení vlády č. 622/2004 Sb., o poskytování příplatku k důchodu ke zmírnění některých křivd způsobených komunistickým režimem v oblasti sociální, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 180
70. Vyhláška České národní banky č. 123/2007 Sb., o pravidlech oběžného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry, ve znění pozdějších předpisů,
N. č. 206
71. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 475/2012 Sb., o stanovení hodnot bodu, výše úhrad hrazených služeb a regulačních omezení pro rok 2013
N. č. 178
72. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 618/2006 Sb., kterou se vydávají rámcové smlouvy
N. č. 178
73. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 550/2005 Sb., kterou se stanoví výše úhrad zdravotní péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění, včetně regulačních omezení, pro 1. pololetí 2006, ve znění vyhlášky č. 101/2006 Sb.
N. č. 178

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

74. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 50/2005 Sb., kterou se stanoví výše úhrad zdravotní péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění včetně regulačních omezení pro 1. pololetí 2005
N. č. 178
75. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 532/2002 Sb., kterou se stanoví výše úhrad zdravotní péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění včetně regulačních omezení pro 1. pololetí 2003
N. č. 178
76. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 134/1998 Sb., kterou se vydává seznam zdravotních výkonů s bodovými hodnotami, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 178
77. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 171, 175, 197, 204, 213
78. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění dalších vyhlášek
N. č. 171, 204, 213, 218
79. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 202, 209, 214
80. Vyhláška Ministerstva dopravy a spojů č. 175/2000 Sb., o přepravním řádu pro veřejnou dráží a silniční osobní dopravu
N. č. 183

I. Nálezzy

Č. 170

**K posuzování lhůty k podání žaloby o neplatnost výpovědi z nájmu bytu v souvislosti s doručováním
K objektivní nemožnosti adresáta seznámit se s výpovědí z nájmu bytu**

Odmítne-li obecný soud zabývat se žalobou meritorně s odůvodněním, že byla podána opožděně, přestože ve skutečnosti žaloba byla podána včas, jedná se vždy o ústavně nepřijatelné odepření spravedlnosti.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Ludvíka Davida a Kateřiny Šimáčkové (soudce zpravodaj) – ze dne 1. října 2013 sp. zn. I. ÚS 2474/13 ve věci ústavní stížnosti Daniela Valenty, zastoupeného Mgr. Jiřím Kučerou, advokátem, se sídlem Dušní 8/11, Praha 1, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013 č. j. 26 Cdo 2734/2012-450, kterým bylo zamítnuto stěžovatelovo dovolání, a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 10. 2. 2012 č. j. 51 Co 277/2011-372, kterým byla zamítnuta stěžovatelova žaloba o neplatnost výpovědi z nájmu bytu, za účasti Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení a městské části Praha 8, se sídlem Zenklova 1/35, Praha 8, zastoupené JUDr. Alanem Vitoušem, advokátem, se sídlem Dukelských hrdinů 23, Praha 7, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013 č. j. 26 Cdo 2734/2012-450 a rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 10. 2. 2012 č. j. 51 Co 277/2011-372 bylo porušeno základní právo stěžovatele zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013 č. j. 26 Cdo 2734/2012-450 a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 10. 2. 2012 č. j. 51 Co 277/2011-372 se proto ruší.

III. Návrh na odklad vykonatelnosti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 10. 2. 2012 č. j. 51 Co 277/2011-372 se odmítá.

IV. Náhrada nákladů řízení před Ústavním soudem se stěžovateli nepřiznává.

Odůvodnění

I.

1. Včas podanou ústavní stížností stěžovatel napadá v záhlaví uvedené rozhodnutí Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze, která byla vydána v řízení o stěžovatelově žalobě na určení neplatnosti výpovědi z nájmu bytu, jež mu byla dána vedlejší účastnicí řízení. Rozsudkem městského soudu bylo rozhodnutí soudu prvního stupně, jímž bylo žalobě vyhověno, změněno tak, že se žaloba zamítá, a to protože byla podána o jeden den opožděně. Tento závěr byl následně potvrzen i rozsudkem Nejvyššího soudu, jenž zamítl stěžovatelovo dovolání.

2. Podle stěžovatele bylo v záhlaví označenými rozsudky Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze porušeno jeho právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“). Oba uvedené obecné soudy totiž uzavřely, že lhůta k podání žaloby se v daném případě odvíjela od okamžiku, kdy stěžovateli bylo do poštovní schránky vhozeno oznámení o uložení zásilky obsahující výpověď na poště (zde dne 3. 1. 2008), neboť tímto okamžikem výpověď jako jednostranný hmotněprávní úkon došla do sféry dispozice adresáta, a stala se účinnou. Městský soud přitom ani nezjišťoval, zda na straně stěžovatele nebyly přítomny nějaké objektivní překážky bránící mu v seznámení se se zaslou výpovědí, pročez je jeho rozhodnutí v této části nepřezkoumatelné. Právě takové překážky u stěžovatele navíc přítomny byly, neboť v den oznámení zásilky byl celý den v práci a jeho pracovní doba skončila až po zavírací hodině pobočky pošty, kde byla zásilka uložena. Toho dne tedy stěžovatel neměl objektivní příležitost seznámit se s obsahem zásilky; avšak učinil tak již následujícího dne, kdy si písemnost na poště vyzvedl. Uvedené skutečnosti ovšem nebyly zohledněny ani Nejvyšším soudem. Oba obecné soudy tak podle stěžovatele rozhodly v rozporu s dosavadní judikaturou (být na ni ve svých rozhodnutích odkazovaly), kterou nesprávně interpretovaly a následně chybně aplikovaly, nezohlednily okolnosti projednávaného případu a řádně se nevypořádaly se zásadními tvrzeními stěžovatele. Stěžovatel tak dovozuje, že napadená rozhodnutí jsou v extrémním rozporu s principy spravedlnosti a postupem obecných soudů došlo v projednávaném případě k odepření spravedlnosti a způsobení závažné újmy stěžovateli, který přišel o své zákonem chráněné právo nájmu. Pro podporu svých tvrzení v ústavní stížnosti stěžovatel rovněž odkazuje na konkrétní judikaturu Ústavního soudu a na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 805/2006 a sp. zn. 26 Cdo 3524/2009.

3. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti dále požádal o přiznání náhrady nákladů řízení před Ústavním soudem podle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu, a to s odkazem na svou dlouhodobou nemajetnost, jakož

i psychické obtíže zhoršované jeho složitou sociální a hmotnou situací. V souladu s § 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu pak stěžovatel k ústavní stížnosti připojil též návrh na odklad vykonatelnosti napadeného rozsudku Městského soudu v Praze.

4. K ústavní stížnosti se k výzvě Ústavního soudu vyjádřila vedlejší účastnice řízení, která navrhla, aby Ústavní soud podanou ústavní stížnost v plném rozsahu odmítl jako zjevně nedůvodnou a vedlejší účastnici přiznal právo na náhradu nákladů řízení. Obecné soudy podle ní neporušily stěžovatelovo právo na spravedlivý proces, jejich rozhodnutí jsou souladná s právními předpisy. Městský soud učinil správné skutkové a právní závěry v posuzovaném případě, neboť v něm bylo vskutku rozhodující, že dne 3. 1. 2008 bylo stěžovateli oznámeno uložení zásilky a její připravení k vyvednutí, naopak pro začátek běhu lhůty k podání žaloby bylo zcela nerozhodné, jestli si pak stěžovatel zásilku vyzvedl již druhý den anebo by vyvednutí zásilky (a seznámení se s výpovědí) oddaloval déle. Vedlejší účastnice se rovněž domnívá, že by Ústavní soud neměl přihlížet k nynějšímu stěžovatelo tvzení o překážkách bránících mu v dřívějším převzetí zásilky, neboť taková tvzení stěžovatel neuváděl ani neprokazoval v řízení před nalézacím soudem ani před odvolacím soudem; nyní je vedlejší účastnice považuje za účelová. Vedlejší účastnice též nesouhlasí s názory stěžovatele, že obecné soudy porušily svou povinnost řádně odůvodňovat soudní rozhodnutí a že se městský soud dopustil přepjatého formalismu při posuzování věci. Pokud stěžovatel nerespektoval zákonnou prekluzivní lhůtu k podání žaloby, nemůže jít jeho nečinnost či neznalost k tíži vedlejší účastnice, ale jen jeho samého. Závěrem svého vyjádření vedlejší účastnice rovněž uvedla, že nesouhlasí ani se stěžovatelovým návrhem na přiznání náhrady nákladů řízení vůči ní, ani s odkladem vykonatelnosti napadeného rozsudku městského soudu.

5. Z vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 8 sp. zn. 13 C 76/2008 Ústavní soud zjistil, že rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 7. 2. 2011 č. j. 13 C 76/2008-320 bylo určeno, že výpověď z nájmu bytu daná žalobci (stěžovateli) dopisem žalované (vedlejší účastnice) ze dne 5. 12. 2007 je neplatná, a stěžovateli nebyla přiznána náhrada nákladů řízení. Důvod neplatnosti předmětné výpovědi podle obvodního soudu spočíval v jejím rozporu s dobrými mravy, a to s ohledem na prokázanou obtížnou zdravotní a sociální situaci stěžovatele panující již od roku 2007. Obvodní soud se vyjádřil též k včasnosti stěžovatelo vy žaloby, jež podle něj byla zachována, neboť zákonná lhůta k jejímu podání začala běžet dne 5. 1. 2008 a skončila dnem 4. 3. 2008, kdy žaloba byla skutečně podána. K odvolání vedlejší účastnice, vyjadřující nesouhlas se závěrem nalézacího soudu ohledně neplatnosti podané výpovědi, pak ve věci rozhodoval Městský soud v Praze, který svým rozsudkem ze dne 10. 2. 2012 č. j. 51 Co

277/2011-372 změnil rozsudek nalézacího soudu tak, že stěžovatelova žaloba se zamítá, a dále uložil stěžovateli povinnost nahradit vedlejší účastníci náklady řízení před soudy obou stupňů. Městský soud zopakoval důkaz doručenkou náležející k výpovědi z nájmu bytu dané stěžovateli, z níž vyplynulo, že zásilka byla dne 3. 1. 2008 uložena na poště, její uložení bylo stěžovateli oznámeno a ten si ji vyzvedl dne 4. 1. 2008. Na základě uvedených skutečností soud uzavřel, že žaloba byla podána opožděně, neboť pro počátek běhu (prekluzivní) lhůty k podání žaloby byl určující den, kdy se výpověď dostala do „sféry dispozice adresáta“, což nastává nejen samotným převzetím písemného právního úkonu adresátem, ale případně též vhozením oznámení o uložení dané zásilky do poštovní schránky. Zde se tedy jednalo o den 3. 1. 2013, lhůta k podání žaloby začala běžet dne 4. 1. 2008 a skončila dne 3. 3. 2008. Rozsudek městského soudu stěžovatel napadl dovoláním, v němž mimo jiné argumentoval, že si zásilku vyzvedl při nejbližší možné příležitosti, neboť dne 3. 1. 2008 byl v zaměstnání, z něhož se vrátil domů (a seznámil se s oznámením) až v době, kdy pošta již byla zavřena. Nejvyšší soud svým rozsudkem ze dne 28. 5. 2012 č. j. 26 Cdo 2734/2012-450 dovolání zamítl, poněvadž se neztotožnil s žádou z dovolacích námitek a napadený rozsudek odvolacího soudu shledal v rozsahu svého přezkumu správným, opíraje se též o závěry právní teorie i soudní praxe. Okolnosti, pro které si stěžovatel dle svého tvrzení zásilku nevyzvedl již dne 3. 1. 2008, Nejvyšší soud zhodnotil jako subjektivní, a proto pro běh lhůty k podání žaloby irelevantní.

II.

6. Ústavní stížnost je důvodná.

7. Ústavní soud ve své judikatuře konstantně zdůrazňuje, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť dle čl. 83 Ústavy je soudním orgánem ochrany ústavnosti, nikoliv součástí soustavy obecných soudů. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení nebyly dotčeny ústavně chráněné práva a svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy a zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé. Právě taková situace přitom v nyní projednávané věci nastala, neboť napadenými rozsudky Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

8. V základu ústavně garantovaného práva na spravedlivý proces leží dílčí právo na přístup k soudu, neboli též, z pohledu soudů, zákaz odepření spravedlnosti (*denegatio iustitiae*). V souladu s čl. 36 odst. 1 Listiny má každý právo domáhat se stanoveným postupem svého práva u soudu – soudy pak mají odpovídající povinnost se jeho věcí meritorně zabývat a rozhod-

nout ji. Přitom „stanovený postup“ ve smyslu Listiny zahrnuje mezi jinými i požadavek na včasné podání návrhu na zahájení řízení, neboť stanovení žalobních lhůt patří mezi přípustné prostředky omezení práva na přístup soudu. Dojde-li však na straně soudu k chybnému posouzení žaloby jako podané opožděně, přestože ve skutečnosti byla podána ve lhůtě, a to i třeba v poslední den lhůty, a následnému odmítnutí zabývat se věcí meritorně, jedná se již o ústavně nepřipustné odepření spravedlnosti, jež vyžaduje zásah Ústavního soudu.

9. Podstata nyní projednávané věci tkví právě v posouzení otázky včasnosti stěžovatelovy žaloby na určení neplatnosti výpovědi z nájmu bytu, jež mu byla dána vedlejší účastnicí, respektive ve stanovení začátku a konce zákonné lhůty k podání takové žaloby ve stěžovatelově případě.

10. Je tak zřejmé, že posouzení klíčové otázky projednávaného případu vychází primárně z interpretace a aplikace podústavního práva. Ačkoliv Ústavní soud zásadně není povolán k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva obecnými soudy, tuto zásadu je oprávněn prolomit, pokud nesprávná aplikace podústavního práva vedla k porušení základních práv a svobod jednotlivce. To může nastat, dojde-li k porušení některé z norem podústavního práva v důsledku svévole (například nerespektováním kogentní normy) anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (například přepjatý formalismus), jak se podává z ustálené judikatury Ústavního soudu [například nálezy sp. zn. III. ÚS 224/98 ze dne 8. 7. 1999 (N 98/15 SbNU 17), sp. zn. III. ÚS 150/99 ze dne 20. 1. 2000 (N 9/17 SbNU 73) či sp. zn. III. ÚS 269/99 ze dne 2. 3. 2000 (N 33/17 SbNU 235)]; všechna zde citovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>].

11. Ve vztahu ke shora uvedené klíčové otázce projednávaného případu Ústavní soud konstatuje, že v souladu s ustanovením § 711 odst. 5 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném v době podání stěžovatelovy žaloby (§ 711 odst. 4 občanského zákoníku v aktuálním znění) se nájemce při vypovězení nájmu může bránit žalobou na určení neplatnosti výpovědi podanou ve lhůtě 60 dnů ode dne doručení výpovědi. Jedná se o lhůtu hmotněprávní, jejíž běh (začátek a konec) se odvíjí ode dne doručení výpovědi nájemci. Jak bylo správně poukazováno v ústavní stížnosti napadených rozhodnutích, ustálená soudní praxe, jakož i odborná literatura vykládají výpověď z nájmu bytu jako jednostranný hmotněprávní úkon, který je nepřitomně osobě doručen – tj. dostane se do sféry její dispozice ve smyslu § 45 odst. 1 občanského zákoníku – v okamžiku, kdy má daná osoba konkrétní možnost seznámit se s jí adresovaným právním úkonem. Tuto možnost přitom může získat též vhozením oznámení o uložení záslilky obsahující právní úkon do její poštovní schránky, pokud tak nabyde objektivní příležitost seznámit se s obsahem záslilky; naopak není rozhodné,

zda této příležitosti využije či ne a jaké subjektivní důvody ji k tomu vedly (rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 278/2011 ze dne 8. 6. 2011, sp. zn. 26 Cdo 238/2008 ze dne 19. 11. 2008 či sp. zn. 864/2004 ze dne 16. 3. 2005). Ústavní soud dále konstatuje, že soudní praxe již dovodila, že taková objektivní příležitost adresáta seznámit se s obsahem zásilky, tj. doručovaným právním úkonem, nebyla dána například za situace, kdy se adresát v bytě v rozhodné době nevyskytoval z důvodu vážné nemoci, respektive protože mu to jeho zdravotní stav nedovoloval; či obdobně kdy předmětnou zásilku převzal na adrese trvalého pobytu adresáta jeho potomek a nebylo ani tvrzeno, že v tento den měl adresát objektivní příležitost se o obsahu zásilky dozvědět (rozsudky Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 268/2011 ze dne 8. 6. 2011, sp. zn. 26 Cdo 441/2012 ze dne 17. 4. 2013 a sp. zn. 26 Cdo 3524/2009 ze dne 5. 8. 2010; všechna výše citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou dostupná na www.n soud.cz).

12. V projednávaném případě odvolací soud i dovolací soud uzavřely, že stěžovateli byla výpověď z nájmu bytu doručena dne 3. 1. 2008, kdy mu bylo vhozeno do poštovní schránky oznámení o uložení zásilky obsahující výpověď, bez ohledu na to, že stěžovatel si samotnou zásilku na poště vyzvedl následujícího dne. Naopak stěžovatel se domnívá, že k okamžiku doručení výpovědi v souladu s ustálenou interpretací relevantních ustanovení, popsanou v předcházejícím odstavci, došlo až dne 4. 1. 2008, přičemž předkládá důvody, jež mu podle jeho názoru objektivně zabráňovaly seznámit se s zaslanou výpovědí již předešlého dne: toho dne totiž byl ve svém zaměstnání a do místa svého bydliště se vrátil až v době, kdy již pošta byla zavřena, zásilku si tam tedy toho dne nemohl vyzvednout. Tato tvrzení stěžovatel uvedl již ve svém dovolání, přičemž Nejvyšší soud je v napadeném rozhodnutí stroze odmítl jako subjektivní. Ústavní soud však Nejvyššímu soudu nemůže přisvědčit. Ústavní soud je naopak tohoto názoru, že okolností tvrzené stěžovatelem, tj. jeho pobyt v zaměstnání v průběhu otvíracích hodin pošty, kde byla zásilka uložena, s návratem domů až po skončení otvíracích hodin, jsou vskutku způsobilé založit „překážku, která až do [svého] odpadnutí objektivně vylučuje možnost nepřítomného adresáta seznámit se s obsahem jemu adresovaného projevu vůle“ (shora citovaný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 268/2011) – obdobně jako by tomu bylo v případě, kdyby stěžovatel pobýval až do toto dne v nemocnici, v zahraničí či jinde mimo místo svého bydliště a do něj by se vrátil až následujícího dne. Stěžovatelem uváděné důvody tedy podle Ústavního soudu nejsou subjektivními, jak je označil Nejvyšší soud, neboť tvrzené okolnosti – jeho pobyt v zaměstnání, tj. mimo místo bydliště, až do skončení otvíracích hodin pošty – nezáležely na jeho vůli, respektive na ní nezáležely o nic více, než kdyby stěžovatel pobýval v nemocnici z důvodu nemoci či v zahraničí. Není možno po stěžovateli vyžadovat, aby se každý den během své

pracovní doby vracel domů ověřovat, zda mu do schránky nebylo vhozeno oznámení o uložení zásilky obsahující hmotněprávní úkon, od jehož doručení se odvíjí určitá lhůta. Opačná interpretace okamžiku doručení hmotněprávních úkonů by nemohla být označena jinak než jako jsoucí v extrémním rozporu s principy spravedlnosti. Ústavní soud tedy uzavírá, že stěžovatelem tvrzené okolnosti jsou způsobilými založit překážku objektivně vylučující jeho možnost seznámit se se zasílanou výpovědí již dne 3. 1. 2008. Postup stěžovatele, který si zásilku s výpovědí vyzvedl na poště již dne následujícího, při první možné objektivní příležitosti tak učinit, zřejmě svědčí o tom, že stěžovatel se nesnažil vyhnout dřívějšímu převzetí zásilky, a fakticky tak odložit účinky doručení výpovědi; ba dokonce jeho postup nelze označit ani za liknavý, kterýžto by potenciálně také mohl nepřiměřeně poškozovat pronajímatele a vylučoval by přijetí závěru, že k doručení výpovědi došlo až dnem vyzvednutí zásilky na poště, nikoliv již dnem vhození oznámení o uložení zásilky do poštovní schránky nájemce.

13. Spolu s právě uvedeným konstatováním však Ústavní soud musí upozornit, že zmíněná tvrzení stěžovatele, odůvodňující objektivní nemožnost seznámení se s výpovědí dne 3. 1. 2008, nebyla v řízení před obecnými soudy dosud prokázána. Obvodní soud bez podrobnějšího vysvětlení konstatoval včasnost žaloby, naopak městský soud shledal její opožděnost, a to toliko na základě zopakovaného důkazu doručenkou náležející k výpovědi. Ze spisu naopak nevyplývá, že by argumentace účastníků řízení před městským soudem znovu směřovala i k otázce včasnosti žaloby; městský soud se tedy vůbec nepokusil ověřit, zda stěžovatel získal objektivní příležitost seznámit se s výpovědí již vhozením oznámení o uložení zásilky ji obsahující do jeho poštovní schránky anebo až pozdějším okamžikem, po odpadnutí objektivních překážek, a namísto toho se automaticky přiklonil k prvé ze zmíněných variant. Nejvyšší soud pak tvrzení zmíněná stěžovatelem v dovolání v tomto ohledu vypořádal toliko lakonickým posouzením, že se jedná o subjektivní důvody; tudíž je vůbec nebylo třeba prokazovat.

14. Ústavní soud je přesvědčen, že právě popsaný postup obecných soudů nelze označit jinak než jako svévoli, ústící do porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť právě ji zakládá mimo jiné situace, kdy se právní závěry soudu ocitají v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními, respektive z nich v žádné možné interpretaci odůvodnění soudního rozhodnutí nevyplývají [například shora citovaný nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 150/99 či jeho nález sp. zn. III. ÚS 173/02 ze dne 10. 10. 2002 (N 127/28 SbNU 95)]. Tak tomu je i v nyní posuzovaném případě. Městský soud uzavřel, že stěžovatel získal možnost seznámit se s výpovědí již vhozením oznámení o uložení zásilky s výpovědí do jeho poštovní schránky, aniž by vůbec zjišťoval, zda nebyly dány nějaké

překážky objektivně tuto možnost vylučující, tudíž ke svému právnímu závěru neměl dostatečný skutkový podklad. Nejvyšší soud pak tento podklad k dispozici měl, avšak v důsledku jeho špatného vyhodnocení došel ke stejnému právnímu závěru jako soud odvolací. Krom toho lze právní názor městského soudu označit za překvapivý pro stěžovatele, neboť v odvolacím řízení nebyla otázka včasnosti žaloby samotnými účastníky vůbec nastolena a zejména stěžovatel neměl žádný prostor k uplatnění svých tvrzení a námitek stran této otázky.

15. Ústavní soud tak uzavírá, že ústavní stížností napadenými rozhodnutími obecných soudů bylo porušeno stěžovatelovo základní právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Obecné soudy sice nepochybily v samotné interpretaci relevantních zákonných ustanovení – jejíž ustálenou podobu, shrnutou v bodu 11 tohoto nálezu, Ústavní soud nijak nezpochybňuje – ovšem takto interpretované normy nesprávně aplikovaly na stěžovatelův případ, čímž se vůči stěžovateli dopustily nepřípustného odepření spravedlnosti.

16. Ústavní soud zároveň zdůrazňuje, že svým kasačním rozhodnutím nijak nepředvídá nové konečné rozhodnutí odvolacího soudu ohledně včasnosti stěžovatelovy žaloby, neboť toto bude odviset od prokázání či neprokázání stěžovatelových tvrzení o jeho objektivně odůvodněné nemožnosti seznámit se s výpovědí dne 3. 1. 2008 v dalším řízení. Stěžovateli však musí být dán prostor tato svá tvrzení před soudem prokázat.

17. Vzhledem ke shora uvedeným skutečnostem Ústavní soud v souladu s § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) podané ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

18. Ústavní soud odmítl návrh stěžovatele na odklad vykonatelnosti napadeného rozsudku Městského soudu v Praze [§ 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu], a to z důvodu, že jeho rozhodnutí si nevyžádalo delší čas (ústavní stížnost byla podána dne 12. 8. 2013), během něhož by mohlo dojít k nedobrovolnému vyklizení bytu, z něhož byla stěžovateli dána výpověď. Napadený rozsudek Městského soudu v Praze nadto není exekučním titulem pro nedobrovolný výkon rozhodnutí, přičemž dle vyjádření vedlejší účastnice ze dne 23. 8. 2013 sice probíhá řízení o vyklizení předmětného bytu, k danému dni však ze strany soudu prvního stupně nedošlo ani k nařízení prvního jednání ve věci. Taktéž stěžovatel Ústavnímu soudu ve svém podání ze dne 20. 8. 2013 sdělil, že předmětný byt stále užívá.

19. Ústavní soud nevyhověl ani stěžovateli návrhu na přiznání náhrady nákladů řízení před Ústavním soudem dle § 62 odst. 4 zákona

o Ústavním soudu. Pro řízení před Ústavním soudem totiž platí zásada, že vzniknuvší náklady řízení hradí účastník nebo vedlejší účastník řízení sám, nestanoví-li zákon o Ústavním soudu jinak (§ 62 odst. 3 zákona o Ústavním soudu). Přiznání náhrady nákladů řízení ve smyslu § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu není automatické a Ústavním soudem je užíváno velmi výjimečně. Náhradu nákladů řízení dle tohoto ustanovení lze uložit jen v „odůvodněných případech“, a to namnoze jako určitou nepřímou sankci vůči účastníkovi či vedlejšímu účastníkovi řízení, jehož chování či postup vyvolaly zásah Ústavního soudu [srov. například nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 53/97 ze dne 17. 2. 1999 (N 26/13 SbNU 195) a další na něj navazující nálezy; či též Šimíček, V. Ústavní stížnost. 3. aktualizované a přepracované vydání. Praha : Linde, 2005, s. 320]. Ústavní soud nijak nezpochybňuje nemajetnost, tíživou sociální situaci ani vážnost psychických obtíží stěžovatele, nicméně tyto okolnosti nejsou jediným kritériem pro rozhodnutí dle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu. Naopak je nutno vyzdvihnout, že vedlejší účastnice, již by dle návrhu stěžovatele měla být povinnost k náhradě jeho nákladů řízení uložena, svým chováním nijak nevyvolala protiústavní postup obecných soudů, kterým bylo zasaženo do stěžovatelova základního práva. Ani jejich postup však nelze hodnotit jako natolik flagrantně, ba pobuřujícím způsobem protiústavní, aby jim jako účastníkům řízení před Ústavním soudem byla uložena povinnost k náhradě stěžovatelových nákladů řízení. Podmínky pro aplikaci § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu tudíž v projednávaném případě nejsou splněny.

Č. 171

K účelnosti nákladů řízení v případě cestovních výdajů advokáta

Podle čl. 37 odst. 2 Listiny má každý právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení. Svobodu volby advokáta, plynoucí z takto vymezeného základního práva na právní pomoc, ovšem nelze vnímat jako zcela bezbřehou. V tomto řízení měli oba účastníci bydliště v Ostravě a spor se týkal rekonstrukce bytu nacházejícího se v Ostravě. Všechna jednání prvostupňová i odvolací se konala v Ostravě, přičemž o místní příslušnosti nebylo od samého počátku řízení nejmenších pochyb. Volba advokáta z úplně opačného konce republiky je proto nepřiměřená. Jelikož nešlo ani o spor nějakým způsobem mimořádně náročný či komplikovaný, což by mohlo takto zvláštní volbu advokáta stavět do jiného světla. V takovém případě měl soud aplikovat výkladové ustanovení § 2 o. s. ř., podle něhož soudy dbají mimo jiné na to, aby právo nebylo zneužíváno na úkor fyzických a právnických osob. Každopádně prostředky vynaložené vedlejší účastníci na přesun advokáta přes celou republiku v situaci, kdy jen v Ostravě působí desítky advokátů, které mohla oslovit, nebyly potřebnými k účelnému bránění jejich práv, jak to má na mysli § 142 odst. 1 o. s. ř. Měla proto tento náklad nést ze svého.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodyma a soudců Stanislava Balíka a Jaroslava Fenyka – ze dne 2. října 2013 sp. zn. II. ÚS 736/12 ve věci ústavní stížnosti Michala Bystroně, zastoupeného JUDr. Radimem Vicherkem, advokátem, se sídlem v Ostravě, proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 11. 2011 č. j. 8 Co 410/2011-302, kterým byla zamítnuta stěžovatelova žaloba na zaplacení jím specifikované částky za provedené stavební úpravy v bytě, za účasti Krajského soudu v Ostravě jako účastníka řízení a Ivany Kukulové, zastoupené JUDr. Zdeňkem Žouželkou, advokátem, se sídlem v Chomutově.

Výrok

I. Výrokové části II a IV rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 11. 2011 č. j. 8 Co 410/2011-302 se ruší.

II. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

Stěžovatel se obrátil na Ústavní soud s návrhem na zrušení v záhlaví specifikovaného rozhodnutí s tím, že jím byla porušena jeho základní práva garantovaná Listinou základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (dále též jen „Úmluva“). Konkrétně jmenuje právo na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 Úmluvy, jehož porušení spatřuje v nedodržení zásady dvojinstančnosti občanského soudního řízení a absenci řádného odůvodnění, a dále právo na ochranu majetku dle čl. 11 odst. 1 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, dotčené svévolnou interpretací institutu bezdůvodného obohacení.

Napadené rozhodnutí vzešlo ze sporu, v němž stěžovatel žaloval vedlejší účastnici o zaplacení částky 30 888 Kč s příslušenstvím. Stěžovatel a vedlejší účastnice mezi sebou sjednali provedení blíže vymezených stavebních úprav v bytě vedlejší účastnice a dohodli cenu díla. Po celkovém provedení díla a započtení víceprací vyúčtoval stěžovatel částku, kterou vedlejší účastnice odmítla zaplatit. Namítala nekvalitní provedení prací a neprovedení některých účtovaných víceprací. Od smlouvy odstoupila a předložila vlastní propočet částky, která podle ní zbývala doplatit nad rámec již uhrazené zálohy. Stěžovatel uznal pouze část odpočtu za nedostatky díla a se zbytkem nároku se obrátil na soud. Okresní soud v Ostravě rozhodl nejprve rozsudkem ze dne 31. 1. 2008 č. j. 29 C 72/2006-121; žalobě co do částky 2 717 Kč a části příslušenství vyhověl, ve zbytku ji zamítl. Krajský soud v Ostravě následně tento rozsudek k odvolání stěžovatele v zamítavé části zrušil a věc vrátil okresnímu soudu k dalšímu řízení. To vyústilo v rozsudek ze dne 2. 6. 2011 č. j. 29 C 72/2006-280. Podle něj měla zaplatit vedlejší účastnice stěžovateli částku 28 171 Kč s příslušenstvím, tedy žalovanou sumu poníženu o částku pravomocně vyřešenou předchozím rozsudkem. Okresní soud po provedeném dokazování vyšel ze závěru, že mezi stěžovatelem a vedlejší účastnicí byla platně uzavřena smlouva o opravě a úpravě věci za ústně dohodnutou cenu. Nebylo sporné, že dílo vykazovalo vady, které také vedlejší účastnice stěžovateli vytkla. Ten odstranit vady odmítl, proto vedlejší účastnice od smlouvy odstoupila a závady nechala odstranit jiným podnikatelem. Dle okresního soudu přesto vedlejší účastnici vznikl neoprávněný majetkový prospěch, neboť její byt byl stěžovatelem provedenou rekonstrukcí zhodnocen. Soud proto uložil znalkyni stanovit rozdíl mezi hodnotou bytu před adaptací a po ní, což je právě ono bezdůvodné obohacení, kterého se vedlejší účastnici dostalo. Znalkyní stanovený rozdíl věcných hodnot bytu před a po rekonstrukci byl vyšší než součet částek, které vedlejší účastnice stěžovateli poskytla, a částky žalované. Žalobě proto vyhověl.

O odvolání vedlejší účastnice rozhodl krajský soud rozsudkem nyní napadeným, a to tak, že prvoinstanční rozhodnutí změnil a žalobu zamítl. Pro svou potřebu přejal skutková zjištění učiněná v prvním stupni, neboť je považoval za správná a odpovídající provedenému dokazování. Pokud jde o právní hodnocení, okresní soud podle něj správně dovedl uzavření ústní smlouvy o opravě a úpravě věci, kterou stěžovatel neplnil řádně, a vedlejší účastnice od ní proto po právu odstoupila. Taktéž správně dovedl povinnost stran vrátit si vzájemná plnění, respektive v daném případě poskytnout si peněžitou náhradu. Pochybil ovšem při stanovení výše bezdůvodného obohacení získaného na úkor stěžovatele provedením stavebních prací. Krajský soud odkázal na judikaturu, podle níž pro výši bezdůvodného obohacení, k němuž došlo investicemi do cizí nemovitosti, je rozhodující rozdíl mezi cenou nemovitosti před provedením investic a po něm, vyčíslený ke dni vzniku bezdůvodného obohacení. Pohledávkou z bezdůvodného obohacení je přitom zhodnocení věci, jež se obohacenému dostalo, tj. rozdíl mezi hodnotou jeho věci (tržní cenou) před investicemi a poté, nikoliv hodnota vynaložených prostředků. Pro posuzovanou věc je tedy určující rozdíl mezi tržní cenou bytu před rekonstrukcí a po ní. Tento rozdíl, zjištěný z posudku v řízení ustanovené znalkyně, je nižší než úhrn částek, které vedlejší účastnice stěžovateli zaplatila. Další peníze proto dle závěru krajského soudu nežaloval stěžovatel po právu.

Stěžovatel s tím nesouhlasí. Krajský soud podle jeho názoru vložil a aplikoval závěry vyhotoveného znaleckého posudku ohledně zjištěné ceny rekonstruovaného bytu chybně, a proto stanovil špatně i výši bezdůvodného obohacení vedlejší účastnice. Zaměnil totiž (bez bližšího zdůvodnění) pojmy věcná hodnota nemovitostí a tržní hodnota nemovitostí. Tržní cena je cenou, která byla dosažena při prodeji stejného nebo podobného majetku v obvyklém obchodním styku v tuzemsku ke dni ocenění. Jde o cenu zjištěnou porovnáním cen stejných nebo obdobných nemovitostí v místě a čase, přičemž tato cena není v zásadě závislá na hodnotě nemovitosti, ale na aktuální nabídce a poptávce, situaci na trhu. Tržní cena nemovitosti není nijak ovlivněna množstvím prostředků vynaložených na její pořízení či zhodnocení. Naproti tomu věcná hodnota nemovitosti je určena podle pravidel stanovených příslušným cenovým předpisem a nepromítá se do ní žádné ovlivnění tržním prostředím. Pro určení výše bezdůvodného obohacení vedlejší účastnice je třeba použít hodnotové ocenění, nikoliv tržní, které se používá pouze pro případy záměru zcizení nemovitostí. Výše tedy musí být určena jako rozdíl věcných hodnot nemovitosti před rekonstrukcí a po ní, tedy jako hodnota, kterou by vedlejší účastnice musela vynaložit na uvedení bytu do takového stavu, do jakého jej svým nákladem uvedl stěžovatel. Tato hodnota nemůže být závislá na tržním prostředí; směnná hodnota nemovitosti v Ostravě bude nepochybně odlišná

od směnné hodnoty nemovitosti nacházející se v Praze, přitom ale jejich věcná hodnota musí být stejná, neboť je určena zákonem stanoveným postupem prostým tržních vlivů. Krajský soud dle stěžovatele dále své závěry zcela nedostatečně odůvodnil. Taktéž nedodržel zásadu dvojinstančnosti řízení, když pojem tržní ceny použil až v odvolacím řízení při změně prvostupňového rozhodnutí, aniž by jej užil již v předchozím kasačním rozhodnutí. Chtěl-li aplikovat úvahu o tržní ceně, měl i napodruhé rozsudek zrušit, aby stěžovatel mohl na takový názor reagovat.

Krajský soud v Ostravě v rámci vyjádření k obsahu návrhu odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí s tím, že k porušení žádného ze stěžovatelových práv podle něj nedošlo.

Vedlejší účastnice považuje postup i rozhodnutí krajského soudu za správné. Již v prvním zrušovacím rozhodnutí upozornil soud prvního stupně na relevantní judikaturu stran rozsahu bezdůvodného obohacení. Okresní soud se však v následném rozsudku závazným pokynem neřídil a výši bezdůvodného obohacení odvíjel opět od nákladového způsobu výpočtu ceny bytu před a po adaptaci určené znaleckým posudkem. To navíc znalec neurčil správně, neboť opomněl zohlednit koeficient prodejnosti (v případě Ostravy I. činil 0,663); i touto metodou zjištěný rozdíl cen měl tedy vést k zamítnutí žaloby. Krajský soud však pochybení soudu prvního stupně napravil. Jeho rozhodnutí pak nemohlo být překvapivé, neboť na konkrétní publikovanou judikaturu, jejíž závěry mají být ve věci použity, v kasačním usnesení upozornil.

Stěžovatel na vyjádření reagoval sdělením, že na své původní argumentaci v plném rozsahu setrvává.

V intencích § 72 odst. 3 a 4 ve spojení s § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění účinném v době podání návrhu, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se Ústavní soud nejprve zabýval předpoklady věcného přezkumu návrhu, konkrétně jeho přípustnosti. Stěžovatel v návrhu uvedl, že krajský soud jej v napadeném rozsudku poučil o možnosti napadnout jej dovoláním. Ačkoliv sám toto poučení považuje za nesprávné, dovolání v souladu s tímto poučením z opatrnosti podal. Z téhož důvodu podal současně i ústavní stížnost. Ačkoliv dovolání směřovalo proti rozsudku, kterým bylo ve věci samé rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50 000 Kč, a jeho přípustnost proto o. s. ř. vylučoval [§ 237 odst. 2 písm. a) o. s. ř., ve znění do novelizace provedené zákonem č. 404/2012 Sb.], musel Ústavní soud zohlednit, že stěžovatel se řídil nesprávným poučením. Návrh proto neodmítl a vyčkal na rozhodnutí dovolacího soudu, jinak by stěžovateli odepřel spravedlnost. Dovolání bylo odmítnuto usnesením ze dne 27. 9. 2012 (č. j. 33 Cdo 2451/2012-345) z důvodu, jak byl výše naznačen. Stěžovatel ovšem o rozhodnutí informoval Ústavní soud až přípisem ze dne 22. 7. 2013, teprve poté se tedy bylo možno zabývat vlastním obsahem návrhu.

Ten shledal Ústavní soud po prostudování předložených listin a vyzádaného spisového materiálu z následujících důvodů zjevně neopodstatněným.

Ústavní soud vycházel v první řadě z opakovaně zdůrazňované skutečnosti, že není běžnou další instancí v systému všeobecného soudnictví, není soudem nadřízeným soudům obecným a nezkoumá celkovou zákonost vydaných rozhodnutí. Není soudem skutkovým, tudíž sám skutkový stav nezjišťuje ani nepřehodnocuje provedené dokazování. Neposuzuje ani stanoviska a výklady obecných soudů ke konkrétním zákonným ustanovením, jejich právní úvahy, názory a závěry, pokud nejde o otázky základních práv a svobod. Jeho úkolem taktéž není zabývat se eventuálním porušením běžných práv fyzických nebo právnických osob chráněných obyčejným zákonodárstvím, pokud takové porušení současně neznamená porušení základního práva nebo svobody zaručené ústavním zákonem. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky).

Stěžovatel namítá způsob stanovení výše bezdůvodného obohacení v jeho sporu. Jinak řečeno, brojí proti výkladu ustanovení § 458 odst. 1 občanského zákoníku podanému krajským soudem v napadeném rozsudku. Ústavní soud z výše popsaného postavení, které uvnitř moci soudní zaujímá, dovodil, že nesprávná aplikace zákona obecným soudem má za následek porušení základních práv a svobod teprve tehdy, když k takovému porušení zákona dojde v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy) anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus). Stěžovatel je přesvědčen, že částka, o kterou se vedlejší účastnice na jeho úkor obohatila, měla být stanovena jako rozdíl věcných cen jejího bytu před a po provedení rekonstrukce, neboť takto jsou zohledněny investice skutečně do bytu vložené. S tržní cenou lze dle stěžovatele kalkulovat jen v případě prodeje bytu. Tato výchozí úvaha stěžovatele je ovšem chybná. Podle § 458 odst. 1 občanského zákoníku musí být vydáno vše, co bylo nabyto bezdůvodným obohacením. Soudní praxe desítky let vykládá toto ustanovení konstantně tak, že majetkovým vyjádřením bezdůvodného obohacení není částka, která odpovídá částce vynaložené na zhodnocení díla, ale peněžitá náhrada odpovídající skutečnému majetkovému prospěchu obohaceného. Vedle rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 1754/2006 či sp. zn. 33 Odo 1184/2005 zmíněných v odůvodnění napadeného rozsudku a rozhodnutí téhož soudu sp. zn. 33 Odo 477/2003 či sp. zn. 32 Cdo 389/2008 uváděných vedlejší účastnicí lze uvést celou řadu dalších odkazů: stanovisko sp. zn. Cpj 34/74 (publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem 26/1975), stanovisko sp. zn. Cpj 39/88 (Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek č. 12/1989), rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 697/1999, sp. zn. 26 Cdo 1790/2006, 23 Cdo 2856/2009, sp. zn. 43 Cdo 3/2011, sp. zn. 28 Cdo 223/2012, sp. zn. 28

Cdo 3481/2012 atd. Odpovídá to logice, že obohacený má povinnost vydat jen ten majetkový prospěch, jehož se mu obohacením dostalo, a nikoliv nahradit majetkovou ztrátu tomu, na jehož úkor bylo obohacení získáno. V dané věci tak mohl být bezdůvodným obohacením leda rozdíl mezi tržní cenou bytu vedlejší účastnice před provedením stavebních prací stěžovatelem a tržní cenou bytu po jejich provedení. Z toho také napadený rozsudek vychází, interpretace soudu proto nebyla ani svévolná, ani extrémní.

Prisvědčit nelze ani namítanému porušení základního práva na vlastnictví a jeho ochranu. Ochranou vlastnictví se ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny rozumí především ochrana vlastnického práva buď již konstituovaného, a tedy již existujícího, nebo legitimní očekávání (čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod), a nikoli jen tvrzený majetkový nárok. Existence vlastnického práva předmětem sporu nebyla. Dle judikatury Evropského soudu pro lidská práva čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu zasahuje nejenom existující majetek, ale také majetkové hodnoty včetně pohledávek, na jejichž základě může stěžovatel tvrdit, že má přinejmenším legitimní očekávání dosáhnout účinného užívání vlastnického práva (např. *Pressos Compania Naviera S. A. a další proti Belgii*, 1995). To však není posuzovaný případ, neboť v něm zůstala žalovaná částka, zejména pokud jde o její výši, pouze tvrzeným nárokem.

Porušení práva na spravedlivý proces stěžovatel – kromě nesprávné interpretace hmotného práva – dovozoval ještě z porušení zásady dvojinstančnosti řízení. S tím Ústavní soud nesouhlasí. Občanský soudní řád dává odvolacímu soudu možnost změnit rozhodnutí prvostupňové též za předpokladu [§ 220 odst. 1 písm. a) o. s. ř.], že soud prvního stupně sice správně zjistil skutkový stav, ale věc nesprávně posoudil po právní stránce. V daném případě odvolací soud vytýkal soudu prvního stupně pouze vadnou interpretaci občanského zákoníku, do skutkových zjištění nezasahoval. Mohl proto jeho rozhodnutí změnit. Závěr krajského soudu o tom, který ze způsobů ocenění investice je pro výpočet bezdůvodného obohacení relevantní, nebyl (nebo alespoň neměl být) pro stěžovatele ani překvapivý, neboť v prvním svém kasačním rozhodnutí v tomto sporu odvolací soud k otázce určení výše nároku odkázal na stanovisko sp. zn. Cpj 34/74, které obsahuje odpovídající výklad.

Z výše popsaných důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že pokud jde o meritum případu, k zásahu do stěžovatelových základních práv nedošlo, a návrh byl proto v této části jako zjevně neopodstatněný odmítnut podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Petit ústavní stížnosti ovšem směřuje – ačkoliv se stížnostní argumentace týká pouze merita kauzy – proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě jako celku, tedy všem jeho čtyřem výrokům. Výrokem č. II rozsudku soud uložil stěžovateli zaplatit vedlejší účastnici na nákladech řízení část-

ku 130 408,80 Kč k rukám jejího zástupce, výrokem č. III jej zavázal nahradit náklady vzniklé státu ve výši 4 742 Kč a výrokem č. IV mu uložil zaplatit vedlejší účastníci k rukám jejího zástupce částku 26 407 Kč jakožto náklady odvolacího řízení.

Ústavní soud je vázán petitem návrhu vymezujícím předmět řízení a jeho rozsah, nikoliv jeho odůvodněním [nález sp. zn. Pl. ÚS 16/93 ze dne 24. 5. 1994 (N 25/1 SbNU 189; 131/1994 Sb.)]. Musí jej proto hodnotit i z jiných aspektů nežli jen těch, které byly v návrhu předestřeny. V daném případě stěžovatel brojí proti rozsudku krajského soudu jako takovému a všechny jeho výrokové části bez rozlišení považuje za odporující právu na spravedlivý proces. Tyto skutečnosti jsou podle Ústavního soudu dostačující k tomu, aby přezkoumal věcně i nákladové výroky, ačkoliv stěžovatel detailně nepopsal, v čem přesně jejich protiústavnost spatřuje.

K problematice nákladů civilního řízení již existuje bohatá judikatura. Základním koncepčním východiskem Ústavního soudu je zdrženlivý přístup odůvodněný tím, že samotná pře o náhradu nákladů řízení, i když se může citelně dotknout některého z účastníků řízení, obvykle nedosahuje intenzity zakládající porušení jejich základních práv a svobod [srov. např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 10/98, II. ÚS 130/98, I. ÚS 30/02, IV. ÚS 303/02 (U 25/27 SbNU 307), III. ÚS 255/05 a řadu dalších, dostupných na <http://nalus.usoud.cz/>]. K rušení rozhodnutí vypořádávajícího náklady řízení se proto uchyluje pouze výjimečně. Na stranu druhou i rozhodování o nákladech řízení je integrální součástí soudního řízení jako celku, a proto i na tuto část řízení dopadají postuláty spravedlivého procesu. Z hlediska kritérií spravedlivého procesu otázka náhrady nákladů řízení tak může nabýt ústavněprávní dimenze například tehdy, pokud by v procesu interpretace a aplikace příslušných ustanovení obecně závazného předpisu ze strany obecného soudu byl obsažen prvek libovůle, svévole nebo extrémní rozpor s principy spravedlnosti [viz např. nález sp. zn. III. ÚS 624/06 ze dne 8. 2. 2007 (N 27/44 SbNU 319)].

V posuzované věci je z pohledu Ústavního soudu zarážející struktura přisouzených nákladů. Náklady první i druhé fáze řízení před soudem prvního stupně a náklady prvního odvolacího řízení, jak bylo uvedeno, byly vyčísleny částkou 130 408,80 Kč. Náklady se v každé fázi řízení skládaly z odměny advokáta podle vyhlášky č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, v příslušném znění, (dále jen „vyhláška č. 484/2000 Sb.“), uznaného počtu režijních paušálů, náhrady za ztrátu času za čas strávený advokátem cestou k jednání a u soudu a konečně

náhrad cestovného. Z uvedené celkové sumy (výroku ad II rozsudku) přitom náhrada spojená s cestami advokáta činila celkem 66 544 Kč (v první fázi řízení před okresním soudem 33 404 Kč za cestu ke čtyřem jednáním, tj. 4 x 24 půlhodin strávených cestou po 100 Kč a 5 958 Kč, 5 782 Kč, 5 782 Kč a 6 282 Kč na náhradách cestovného, v prvním odvolacím řízení 8 682 Kč za cestu k odvolacímu jednání, tj. 2 400 Kč za ztrátu času a 6 282 Kč na náhradě cestovného, a ve druhé fázi řízení před okresním soudem 24 458 Kč za tři cesty k jednání, tj. 3 x 2 400 Kč za ztrátu času a 5 792 Kč, 5 792 Kč a 5 674 Kč na náhradě cestovného). K tomu soud připočetl 20% DPH, což u specifikované části náhrady spojené s cestami advokáta představuje 13 308,80 Kč. Za druhé odvolací řízení byl vedlejší účastníci přiznán vůči stěžovateli nárok na 26 407 Kč, tvořený opět odměnou dle vyhlášky č. 484/2000 Sb., režijních paušálů, náhrady jízdného, náhrady za ztrátu času a DPH. Jízdné bylo vyčísleno částkou 5 674 Kč, náhrada za ztrátu času 2 400 Kč, dohromady 8 074 Kč; 20% DPH z této sumy činí 1 614 Kč. Náhrada spojená s cestou advokáta k odvolacímu jednání tak představuje 9 688 Kč. Celková suma, kterou musel stěžovatel zaplatit za cesty advokáta vedlejší účastnice k jednáním, tak činí 89 541,60 Kč.

Podle § 142 odst. 1 o. s. ř. přiznává soud účastníku, který měl ve věci plný úspěch, náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníku, který ve věci úspěch neměl. Konkrétní postup při rozhodování o výši náhrady je stanoven v § 151 odst. 2 o. s. ř.; mimo jiné platí, že soud určí výši odměny za zastupování advokátem s dále uvedenými výjimkami podle sazeb stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni zvláštním právním předpisem. Náhradu za daň z přidané hodnoty soud určí z odměny za zastupování a z náhrad podle sazby daně z přidané hodnoty stanovené zvláštním právním předpisem. Další náhrady advokáta (§ 22 odst. 3 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů) stanoví soud podle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů. Dle advokátního tarifu tak advokátu náleží náhrada hotových výdajů a náhrada za promeškání čas určeným postupem ve vyhlášece stanoveným a náhrada cestovních výdajů, jejichž výše se řídí předpisy o cestovních náhradách.

Stran formálního vymezení a výpočtu jednotlivých položek nákladů zastoupení nelze Krajskému soudu v Ostravě nic vytýkat, ty určil správně. Opomněl ale, že pro všechny složky tvořící náklady řízení platí korektiv výše citovaného ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř., tedy musí jít za všech okolností o náklady potřebné k účelnému uplatňování, resp. v souzené věci k bránění práva. Kritérium účelnosti je třeba posuzovat u každé položky zvlášť, jinými slovy, přiznání nároku na náhradu odměny za služby poskytnuté advokátem neznamená automatickou povinnost přiznat i náhradu

všech dalších výdajů s přibráním advokáta spojených bez ohledu na jejich potřebnost. Otázkou účelnosti se v nedávné době Ústavní soud zabýval v nálezu sp. zn. I. ÚS 988/12 ze dne 25. 7. 2012 (N 132/66 SbNU 61), kde konstatoval: „Základní zásadou, jež ovládá rozhodování o náhradě nákladů civilního sporného řízení, je zásada úspěchu ve věci. Ta je v platném právu vyjádřena v § 142 odst. 1 o. s. ř. Toto ustanovení ukládá soudu, aby přiznal tomu účastníkovi, který měl ve věci plný úspěch, proti účastníkovi, který úspěch neměl, náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva. Strana, která ve sporu podlehla, tedy nehradí úspěšné procesní straně veškeré její náklady, ale jediné takové náklady, jež lze považovat za potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva. Důraz na účelnost nákladů, které se mají hradit, je zcela opodstatněný a pro procesní právo typický; viz např. § 129 odst. 1 zákona č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád), § 41 odst. 1 civilního řádu soudního [zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní)] či § 91 odst. 1 německého ZPO. Pravidlo, dle něhož lze úspěšné procesní straně přiznat náhradu toliko účelně vynaložených nákladů, se vztahuje na jakékoliv náklady řízení, tedy i na náklady spojené se zastupováním advokátem (na odměnu za zastupování, paušální náhradu hotových výdajů a náhradu za daň z přidané hodnoty). Ústavní soud neshlí stěžovatelčin právní názor upírající soudu oprávnění posuzovat účelnost těchto nákladů; naopak povinnost k posouzení jejich účelnosti při rozhodování o náhradě nákladů řízení výslovně vyplývá z § 142 odst. 1 o. s. ř. Tento závěr se opírá nejen o jazykový výklad zmíněného ustanovení; ani pomocí jiných interpretačních metod totiž nelze korektně snést přesvědčivé argumenty pro právní názor vyjímající náklady spojené se zastupováním advokátem z posouzení toho, zda byly potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva, či nikoli.“

Extrémní výše náhrad spojených s cestami advokáta vedlejší účastnice k soudním jednáním, a to jak relativně v porovnání k celkové výši nákladů vzniklých přibráním advokáta, tak i absolutně, byla způsobena především vzdáleností sídla advokáta od sídla příslušného okresního a krajského soudu, tj. Chomutova, resp. Jirkova od Ostravy. Podle čl. 37 odst. 2 Listiny má každý právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení. Svobodu volby advokáta, plynoucí z taktu vymezeného základního práva na právní pomoc, ovšem nelze vnímat jako zcela bezbřehou. V tomto řízení měli oba účastníci bydliště v Ostravě a spor se týkal rekonstrukce bytu nacházejícího se v Ostravě. Všechna jednání prvostupňová i odvolací se konala v Ostravě, přičemž o místní příslušnosti nebylo od samého počátku řízení nejmenších pochyb. Volba advokáta z úplně opačného konce republiky je proto nepřiměřená. Jelikož nešlo ani o spor nějakým způsobem

mimořádně náročný či komplikovaný, což by mohlo takto zvláštní volbu advokáta stavět do jiného světla. V takovém případě měl soud aplikovat výkladové ustanovení § 2 o. s. ř., podle něhož soudy dbají mimo jiné na to, aby práv nebylo zneužíváno na úkor fyzických a právnických osob. Každopádně prostředky vynaložené vedlejší účastnicí na přesun advokáta přes celou republiku v situaci, kdy jen v Ostravě působí desítky advokátů, které mohla oslovit, nebyly potřebnými k účelnému bránění jejich práv, jak to má na mysli § 142 odst. 1 o. s. ř. Měla proto tento náklad nést ze svého.

Proto Ústavní soud dospěl k závěru, že uvedeným postupem odvolacího soudu bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a rozhodl podle § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu tak, jak je ve výroku uvedeno.

Č. 172

K podmínkám přípustnosti dovolání v občanském soudním řízení

Přípustnost dovolání ve věci, v níž první instance uzná existenci nároku, ale považuje ho za neuplatnitelný (pro rozpor s dobrými mravy), a druhá instance jeho existenci úplně popře, odpovídá objektivně stanovenému smyslu a účelu § 237 občanského soudního řádu ve znění účinném v době rozhodování dovolacího soudu. Pokud v posuzované věci Nejvyšší soud k této okolnosti nepřihlédl a stěžovatelčino dovolání odmítl, porušil její právo na spravedlivý proces.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Ludvíka Davida a Kateřiny Šimáčkové – ze dne 3. října 2013 sp. zn. I. ÚS 3758/11 ve věci ústavní stížnosti České republiky – Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, se sídlem Rašínovo nábřeží 390/42, Praha 2 (adresa pro doručování: Územní pracoviště Brno, Příkop 11, Brno), proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 2011 č. j. 33 Cdo 49/2010-136, kterým bylo odmítnuto stěžovatelčino dovolání, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a Jana Vlacha a Ludmily Vlachové jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 2011 č. j. 33 Cdo 49/2010-136 bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 2011 č. j. 33 Cdo 49/2010-136 se ruší.

Odůvodnění

1. Stěžovatelka ústavní stížností napadla usnesení Nejvyššího soudu specifikované v záhlaví nálezu, kterým bylo odmítnuto její dovolání proti rozsudku Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně (dále jen „krajský soud“) ze dne 23. 9. 2008 č. j. 59 Co 195/2009-114, s tvrzením, že tím došlo k zásahu do jejich ústavně zaručených základních práv a svobod.

2. V ústavní stížnosti nejprve popsala průběh řízení před obecnými soudy, v němž se vůči vedlejším účastníkům domáhala zaplacení částky 60 000 Kč s příslušenstvím. V meritu věci uvedla, že Okresní národní výbor

v Uherském Hradišti uzavřel dne 11. 12. 1991 s vedlejšími účastníky smlouvu o poskytnutí státního příspěvku na individuální bytovou výstavbu, na jejímž základě jim poskytl příspěvek ve výši 60 000 Kč na výstavbu rodinného domu v B. Ve smlouvě se vedlejší účastníci zavázali státní příspěvek vrátit při nedodržení některé ze specifikovaných podmínek a údajně od počátku prováděli výstavbu domu v rozporu se stavebním povolením, v roce 1994 stavební úřad dodatečně stavbu povolil podle odlišné dokumentace, dne 22. 1. 2001 vydal stavební úřad kolaudační rozhodnutí, kterým užívání dodatečně povolené stavby povolil, dne 27. 9. 2001 pak Okresní úřad Uherské Hradiště toto kolaudační rozhodnutí zrušil. Stěžovatelka upozorňuje, že k poslednímu dni desetileté lhůty pro provedení výstavby a její pravomocné zkolaudování, tj. ke dni 11. 12. 2001, zde byl stav, že stavba rodinného domu nebyla zkolaudována a byla provedena v rozporu s projektovou dokumentací, čímž státnímu vzniklo právo na vrácení státního příspěvku (jako další důvod pro vrácení příspěvku uváděla stěžovatelka i skutečnost, že vedlejší účastníci neužívali a neužívají rodinný dům po stanovenou dobu k trvalému bydlení).

3. Okresní soud v Uherském Hradišti (dále jen „okresní soud“) rozsudkem ze dne 19. 5. 2008 č. j. 7 C 297/2004-86 žalobu zamítl, byť dospěl k tomu, že právo na vrácení státního příspěvku vzniklo, avšak výkon práva stěžovatelky na vrácení státního příspěvku posoudil jako výkon práva v rozporu s dobrými mravy, a to na základě úvahy, že k této situaci by nemuselo dojít, kdyby se správní orgány vyvarovaly chyb ve svých rozhodnutích (na tomto místě stěžovatelka podotýká, že okresní soud zapráhl vůz před koně a převrátil příčinnou souvislost věci, protože příčinou vydání dodatečného povolení stavby nebyla chyba stavebního úřadu, nýbrž skutečnost, že stavebníci prováděli výstavbu v rozporu se stavebním povolením; a příčinou zrušení kolaudačního rozhodnutí pak byla skutečnost, že stavební úřad zkolaudoval stavbu, která vůbec – pro chyby stavebníků – neměla být zkolaudována).

4. Stěžovatelka napadla rozsudek soudu prvního stupně odvoláním, na jehož základě krajský soud potvrdil rozsudkem ze dne 23. 9. 2009 č. j. 59 Co 195/2009-114 rozsudek soudu prvního stupně, neboť dospěl k závěru, že stavebníci splnili sjednané podmínky a právo na vrácení státního příspěvku nevzniklo.

5. Proti rozsudku krajského soudu podala stěžovatelka dovolání, které Nejvyšší soud odmítl. Podle stěžovatelky tímto usnesením došlo k zásahu do jejího základního práva na zákonného soudce garantovaného čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny, podle něhož se každý může domáhat stanoveným postupem svého základního práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

6. Relevantní znění příslušných článků Listiny upravujících základní práva, jejichž porušení stěžovatelka namítá, je následující:

Ustanovení čl. 36 odst. 1

Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

Ustanovení čl. 38 odst. 1:

Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon.

7. Podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, si Ústavní soud vyžádal vyjádření Nejvyššího soudu; vyjádření vedlejších účastníků Ústavní soud nežádal, neboť v předmětné věci jde výhradně o posouzení přípustnosti dovolání, což nemá žádný přímý vliv na jejich právní postavení.

8. Nejvyšší soud připomenul, že závěr ohledně přípustnosti dovolání vychází z jeho ustálené judikatury, názor prezentovaný v rozhodnutí sp. zn. 33 Cdo 1765/2009 s ním sice nekoresponduje, zůstal však ojedinělým a byl mnoha následnými rozhodnutími Nejvyššího soudu překonán. Dále setrval na názoru, že právní závěr odvolacího soudu, že žalovaným nevznikl závazek poskytnutý příspěvek na individuální bytovou výstavbu státu vrátit, stěžovatelka zpochybnila výhradně skutkovými námitkami a výtkami podřaditelnými dovolacímu důvodu uvedenému v § 241a odst. 2 písm. a) občanského soudního řádu, takže tento právní závěr nemohl být podroben dovolacímu přezkumu. Nejvyšší soud nesohlasí se stěžovatelčiným názorem, že by jeho usnesením došlo k zásahu do ústavně zaručených práv stěžovatelky, a zdůrazňuje, že svůj nárok na vrácení příspěvku zdůvodnila pouze nesplněním podmínky včasné, resp. řádné kolaudace dotované stavby, netvrdila (ač mohla), že vedlejší účastníci nesplnili vícero ze sjednaných podmínek; toto pochybení již nebylo možné v dovolacím řízení napravit. Návrh na rozhodnutí o ústavní stížnosti Nejvyšší soud neformuloval.

9. Vyjádření účastníka zaslal Ústavní soud na vědomí stěžovatelce, která na něj reagovala ve stanovisku ze dne 27. 9. 2013, v němž setrvala na své argumentaci a polemizovala s tvrzeními obsaženými ve vyjádření.

10. Ze spisu okresního soudu Ústavní soud zjistil, že stěžovatelka jednající Úřadem pro zastupování ve věcech majetkových se po vedlejších účastnících domáhala zaplacení částky 60 000 Kč, která jim byla poskytnuta v podobě státního příspěvku na individuální bytovou výstavbu. Podle tvrzení stěžovatelky vedlejší účastníci porušili podmínky smlouvy, konkrétně nepředložili pravomocné kolaudační rozhodnutí a stavbu prováděli v rozporu se stavebním povolením, tudíž měli povinnost státní příspěvek vrátit. Okresní soud vydal platební rozkaz, proti kterému podali vedlejší účastníci odpor, a po provedeném dokazování okresní soud rozsudkem ze dne 19. 5. 2008 č. j. 7 C 297/2004-86 žalobu zamítl. V odůvodnění zejména zdůraznil,

že smlouva o poskytnutí státního příspěvku byla uzavřena 11. 12. 1991, vedlejší účastníci se v ní zavázali provést stavbu v souladu s platným stavebním povolením, aby kolaudační rozhodnutí nabylo právní moci nejpozději do 10 let ode dne uzavření smlouvy. Vedlejší účastníci sice připustili, že v důsledku pochybení projektanta a stavebních dělníků došlo k porušení platného stavebního povolení. Kolaudační rozhodnutí ze dne 22. 1. 2001 nabylo právní moci 16. 2. 2001, v rámci mimoodvolacího řízení bylo zrušeno především z důvodů skutečného zaměření stavby. Stavba byla opětovně dodatečně povolena, posléze bylo vydáno kolaudační rozhodnutí. Okresní soud považoval uplatněný nárok za rozporný s dobrými mravy, neboť k situaci, že dosud nebylo rozhodnuto o povolení stavby, nemuselo dojít, pokud by správní orgány při výkonu své činnosti postupovaly v souladu se správním řádem a vyvarovali se formálních chyb v rozhodnutích. Stěžovatelka napadla rozsudek soudu prvního stupně odvoláním, v němž akcentovala problém dodatečné legalizace stavby nepovolené, a to dokonce opakovaně prováděné v rozporu s vydanými povoleními. Krajský soud rozsudkem ze dne 23. 9. 2009 č. j. 59 Co 195/2009-114 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, neboť dospěl k závěru, že vedlejší účastníci splnili podmínky, za kterých se poskytnutý státní příspěvek stal nevratným, tudíž není prostor pro případnou aplikaci § 3 občanského zákoníku o odepření výkonu práva pro rozpor s dobrými mravy. Vyjádřil přesvědčení, že byt vedlejší účastníci při realizaci stavby pochybili, tento stav byl napraven dodatečným povolením realizované stavby, a uvedená stavba byla také pravomocně zkolaudována, i když toto rozhodnutí o kolaudaci bylo následně v rámci mimoodvolacího řízení zrušeno, nicméně kolaudační rozhodnutí nabylo právní moci do 10 let od poskytnutí příspěvku. Stěžovatelka podala proti rozsudku odvolacího soudu dovolání, jehož přípustnost dovozovala z tzv. otevřené diformity, a současně ho formulovala jako tzv. nenárokové dovolání, přičemž otázku zásadního právního významu vymezila takto: Zda lze kolaudační rozhodnutí, které je vydáno v rozporu se zákonem a z tohoto důvodu je v mimoodvolacím řízení zrušeno, považovat za splnění podmínky dokončit výstavbu tak, aby kolaudační rozhodnutí nabylo právní moci nejpozději do deseti let od uzavření smlouvy. Nejvyšší soud dovolání usnesením ze dne 12. 10. 2011 č. j. 33 Cdo 49/2010-136 odmítl. Neztotožnil se s názorem stěžovatelky ohledně přípustnosti dovolání pro otevřenou diformitu, neboť soudy obou stupňů dospěly ke shodnému závěru, že žaloba o vrácení příspěvku na individuální bytovou výstavbu není po právu, byt každý z jiného důvodu; tudíž rozsudek odvolacího soudu má charakter rozsudku potvrzujícího. Dovolací soud neshledal, že by rozhodnutí odvolacího soudu mělo po právní stránce zásadní význam, protože všechny dovolací námitky mají skutkový charakter; za nevýznamné považoval i námitky zpochybňující správnost skutkového závěru odvolacího soudu, že žalovaní

splnili ve smlouvě sjednanou podmínku kolaudovat stavbu tak, aby kolaudační rozhodnutí nabylo právní moci do deseti let od poskytnutí státního příspěvku, kdy stěžovatelka oproti odvolacímu soudu prosazuje názor, že tato smluvní podmínka nebyla splněna, neboť ve sjednané lhůtě sice správní orgán vydal kolaudační rozhodnutí, jež nabylo právní moci, avšak toto rozhodnutí bylo posléze v rámci mimoodvolacího řízení zrušeno.

11. Po provedeném dokazování Ústavní soud zjistil, že návrh stěžovatelky je opodstatněný. Přitom opodstatněností ústavní stížnosti je v řízení před Ústavním soudem třeba - v obecné rovině - rozumět podmínku, že napadeným rozhodnutím byly porušeny základní právo nebo svoboda stěžovatele. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně zdůrazňuje, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81 a 90 Ústavy České republiky) a není pravidelnou přezkumnou instancí rozhodnutí obecných soudů. Ústavní soud se proto ústavní stížností zabýval v rozsahu stěžovatelkou namítaných porušení jejich základních práv a z tohoto zorného úhlu konstatuje, že v řízení před Nejvyšším soudem bylo porušeno její základní právo na spravedlivý proces garantované v čl. 36 odst. 1 Listiny, a to nesprávným hodnocením podmínek přípustnosti dovolání.

12. V současné věci Nejvyšší soud konstatoval, že soud prvního stupně i soud druhého stupně shodně dospěly k závěru, že žaloba na vrácení příspěvku na individuální bytovou výstavbu není po právu, a proto jde o rozhodnutí potvrzující. Stěžovatelka v ústavní stížnosti brojí proti tomuto závěru zcela důvodně, neboť jej lze odmítnout na základě redukce ad absurdum. Byl-li by tento závěr doveden do absurdních důsledků, znamenal by, že každé potvrzující rozhodnutí odvolacího soudu je obsahově shodné jako rozhodnutí prvoinstanční; potvrzuje-li totiž odvolací soud rozsudek, jímž byla zamítnuta žaloba, činí tak proto, že stejně jako soud prvního stupně má za to, že žaloba nebyla po právu. Neudržitelnost tohoto přístupu k posuzování přípustnosti dovolání však spočívá v tom, že závěr, dle něhož „žaloba není po právu“, nepředstavuje žádné přímé posouzení práv a povinností procesních stran, ale jde o závěr ohledně věcné legitimity, který soud učinil na základě zjištěného skutkového stavu a jeho hmotněprávního posouzení. Na nedůvodnost žaloby však soud může usuzovat z řady různých důvodů, tj. na základě odlišného posouzení práv a povinností účastníků. Je podstatný rozdíl, pokud je v prvním stupni zamítnuta žaloba na určení neplatnosti smlouvy proto, že ji soud považoval za platnou, a rozsudkem odvolacího soudu toto rozhodnutí potvrzujícím, ovšem z důvodu nedostatku naléhavého právního zájmu. Stejně tak je rozdíl, pokud soud rozhoduje o žalobě na plnění a v prvním stupně dospěje k závěru - jako v souzené věci - že nárok, který žalobce uplatňuje, vznikl a existuje, avšak není možno jej pro rozpor s dobrými mravy uplatnit, a závěrem

odvolacího soudu, že takový nárok vůbec nevznikl. Obsah hmotněprávního vztahu je v obou rozhodnutích vymezen podstatně odlišně.

13. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně zdůrazňuje, že jazykový výklad je jenom prvotním přiblížením se k obsahu právní normy, která je obsažena v textu právního předpisu. To platí bezpochyby i pro procesní právo a pro výklad podmínek přípustnosti dovolání. Je tedy nutno především hledat smysl a účel, který vymezení podmínek přípustnosti dovolání podle relevantního účinného znění sleduje. Z tohoto pohledu lze konstatovat, že podmínky přípustnosti dovolání byly podle rozhodného znění vymezeny tak, aby se dovolací soud zabýval buď věcmi, v jejichž posouzení se soudy prvního a druhého stupně názorově rozešly (neboť právě názorová rozdílnost naznačuje možnost, že jde o složitější věc a že je zde reálné riziko nesprávného právního posouzení, proto je nutno, aby se jí Nejvyšší soud věcně zabýval), nebo věcmi, v jejichž právním posouzení se soudy prvního a druhé stupně sice shodly, ale které mají judikatorní přesah. I z tohoto pohledu je zřejmé, že přípustnost dovolání ve věci, v níž první instance uzná existenci nároku, ale považuje ho za neuplatnitelný, a druhá instance jeho existenci úplně popře, odpovídá takto objektivně stanovenému smyslu a účelu § 237 občanského soudního řádu ve znění účinném v době rozhodování dovolacího soudu. Pokud v posuzované věci Nejvyšší soud k této okolnosti nepřihlédl a stěžovatelčino dovolání odmítl, porušil její právo na spravedlivý proces.

14. Stěžovatelčina námitka porušení práva na zákonného soudece není důvodná, neboť posouzení věci ve velkém senátu ohledně procesních otázek není nevyhnutelně nutné [srov. § 20 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích)].

15. Vzhledem ke shora uvedeným skutečnostem Ústavní soud ústavní stížnosti podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, vyhověl a napadené usnesení Nejvyššího soudu podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil.

Č. 173

K vracení soudního poplatku v souvislosti se zpětvzetím žaloby

Pokud byla žaloba podána za určitého stavu právní úpravy, podléhá poplatková povinnost právní režimu platnému a účinnému v době jejího podání, a to v celém jejím rozsahu, tj. nejen placení soudního poplatku, ale také jeho případné vrácení. Obecné soudy nesprávnou interpretací přechodného ustanovení čl. II bodu 1 zákona č. 218/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, tedy tím, že vrátily stěžovateli soudní poplatky nedůvodně snižené o 20 %, porušily jeho práva na ochranu majetku a na spravedlivý proces.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Kateřiny Šimáčkové a Ludvíka Davida – ze dne 7. října 2013 sp. zn. I. ÚS 3458/12 ve věci ústavní stížnosti MVDr. Jiřího Kaprálka, zastoupeného Mgr. Richardem Němcem, advokátem, se sídlem Ke Klimentce 2186/15, Praha 5, proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 5. 2012 č. j. 8 Cmo 163/2012-71, proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 5. 2012 č. j. 8 Cmo 162/2012-73, proti výroku III usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. 3. 2012 č. j. 42Cm 145/2008-63 a proti výroku III usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. 3. 2012 č. j. 42Cm 146/2008-61, kterými bylo rozhodnuto o vrácení soudních poplatků stěžovateli jako žalobci, avšak ve snížené výši, za účasti Vrchního soudu v Olomouci a Krajského soudu v Ostravě jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 5. 2012 č. j. 8 Cmo 163/2012-71, usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 5. 2012 č. j. 8 Cmo 162/2012-73, výrokem III usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. 3. 2012 č. j. 42Cm 145/2008-63 a výrokem III usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. 3. 2012 č. j. 42Cm 146/2008-61 bylo porušeno právo stěžovatele na ochranu majetku garantované v čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo stěžovatele na spravedlivý proces garantované v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 5. 2012 č. j. 8 Cmo 163/2012-71, usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 5.

2012 č. j. 8 Cmo 162/2012-73, výrok III usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. 3. 2012 č. j. 42Cm 146/2008-61 a výrok III usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. 3. 2012 č. j. 42Cm 145/2008-63 se zrušují.

Odůvodnění

I.

1. Včasnou ústavní stížností, která splňuje náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů.

2. Usnesením Vrchního soudu v Olomouci (dále také „odvolací soud“) ze dne 24. 5. 2012 č. j. 8 Cmo 163/2012-71 byl potvrzen výrok III usnesení Krajského soudu v Ostravě (dále také „soud prvního stupně“) ze dne 19. 3. 2012 č. j. 42Cm 145/2008-63, kterým bylo rozhodnuto tak, že stěžovateli jako žalobci se vrací soudní poplatek ve výši 204 784 Kč. Usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 5. 2012 č. j. 8 Cmo 162/2012-73 byl potvrzen výrok III usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. 3. 2012 č. j. 42Cm 146/2008-61, kterým bylo rozhodnuto tak, že stěžovateli jako žalobci se vrací soudní poplatek ve výši 204 808 Kč.

3. Žalobou podanou dne 4. 8. 2008 u Krajského soudu v Ostravě se stěžovatel proti žalovanému Zdeňku Kristiánovi domáhal zaplacení částky 6 400 113 Kč. Podáním doručeným soudu dne 15. 3. 2012 vzal stěžovatel svůj návrh v celém rozsahu zpět, neboť mezi účastníky řízení byla uzavřena dohoda. Výrokem I usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. 3. 2012 č. j. 42Cm 146/2008-61 bylo rozhodnuto tak, že se řízení zastavuje, výrokem II tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, a výrokem III tak, že stěžovateli se vrací soudní poplatek ve výši 204 808 Kč. Výrok o vrácení soudního poplatku vycházel zejména z ustanovení § 10 odst. 3 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění účinném ke dni rozhodnutí soudu prvního stupně, podle něhož se vrací soudní poplatek snížený o 20%.

4. Proti výroku III tohoto usnesení podal stěžovatel odvolání. V něm mimo jiné uvedl, že dle jeho názoru mu měl být soudní poplatek vrácen v plné výši, neboť na řízení zahájená před účinností zákona č. 218/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, se aplikuje přechodné ustanovení tohoto zákona, dle něhož platí, že za řízení zahájená přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se vybírají poplatky podle dosavadních právních předpisů, i když se stanou splatnými po dni nabytí účinnosti tohoto zákona. Usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 5. 2012 č. j. 8 Cmo 162/2012-73 bylo rozhodnuto tak, že usnesení soudu prvního stupně

se ve výroku III potvrzuje. Odvolací soud v rámci odůvodnění uvedl, že přechodné ustanovení zákona č. 218/2011 Sb. se týká pouze vybírání poplatků, nikoliv však již jejich vracení.

5. Žalobou podanou dne 4. 8. 2008 u Krajského soudu v Ostravě se stěžovatel proti žalované Ing. Daně Pinkasové domáhal zaplacení částky 6 399 355 Kč. Podáním doručeným soudou dne 15. 3. 2012 vzal stěžovatel svůj návrh v celém rozsahu zpět, neboť mezi účastníky řízení byla uzavřena dohoda. Výrokem I usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. 3. 2012 č. j. 42Cm 145/2008-63 bylo rozhodnuto tak, že se řízení zastavuje, výrokem II tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, a výrokem III tak, že stěžovateli se vrací soudní poplatek ve výši 204 784 Kč. Výrok o vrácení soudního poplatku vycházel zejména z ustanovení § 10 odst. 3 zákona č. 549/1991 Sb., ve znění účinném ke dni rozhodnutí soudu prvního stupně, podle něhož se vrací soudní poplatek snížený o 20%.

6. Proti výroku III tohoto usnesení podal stěžovatel odvolání. V něm rovněž uvedl, že dle jeho názoru mu měl být soudní poplatek vrácen v plné výši, neboť na řízení zahájená před účinností zákona č. 218/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, se aplikuje přechodné ustanovení tohoto zákona, dle něhož platí, že za řízení zahájená přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se vybírají poplatky podle dosavadních právních předpisů, i když se stanou splatnými po dni nabytí účinnosti tohoto zákona. Usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 5. 2012 č. j. 8 Cmo 163/2012-71 bylo rozhodnuto tak, že usnesení soudu prvního stupně se ve výroku III potvrzuje. I v tomto případě odvolací soud v rámci odůvodnění uvedl, že přechodné ustanovení zákona č. 218/2011 Sb. se týká pouze vybírání poplatků, nikoliv však již jejich vracení.

II.

7. Výše uvedeným rozhodnutím obecných soudů stěžovatel vytýká zejména porušení principu ústavně konformního výkladu a aplikace právní normy a porušení principu důvodného očekávání a právní jistoty. Tato rozhodnutí totiž měla vycházet z nesprávné interpretace přechodných ustanovení zákona č. 218/2011 Sb. Stěžovatel uvedl, že v okamžiku podání žalob, při zvažování případného rizika ekonomické ztráty, vycházel z platného a účinného právního stavu. V této době, kdy právní úprava obsahovala pravidlo vracení soudního poplatku v plné výši, se vůbec neuvažovalo o tom, že by v budoucnu mělo dojít ke změně. I z tohoto důvodu tedy očekával, že v případě mimosoudní dohody s žalovanými pro něj zastavení řízení nebude představovat žádnou ekonomickou ztrátu. V průběhu řízení však došlo ke změně právní úpravy, kdy na základě novelizace zákona o soudních poplatcích provedené zákonem č. 218/2011 Sb. bylo pravidlo vracení

soudního poplatku v plné výši nahrazeno pravidlem vracení soudního poplatku sníženého o 20 %, nejméně však o částku 1 000 Kč. Přechodné ustanovení zákona č. 218/2011 Sb. – čl. II bod 1 – uvádějící, že za řízení zahájena přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se vybírají poplatky podle dosavadních právních předpisů, i když se stanou splatnými po dni nabytí účinnosti tohoto zákona, je dle stěžovatele nutno interpretovat tak, že nejen vybírání, ale i vracení soudních poplatků se v řízeních zahájených před nabytím účinnosti tohoto zákona řídí právní úpravou platnou a účinnou v okamžiku zahájení řízení. V této souvislosti stěžovatel zdůrazňuje nutnost interpretovat normu nejen podle zásad gramatiky, ale také s ohledem na formální logiku. Odkazuje rovněž na důvodovou zprávu, z níž je zřejmý úmysl zákonodárce aplikovat přechodné ustanovení i na vracení soudních poplatků. Rozhodnutím odvolacího soudu navíc vytyká nepřezkoumatelnost, neboť v odůvodnění tento soud nijak nerozvádí, jak dospěl k závěru o správnosti své interpretace přechodného ustanovení zákona č. 218/2011 Sb.

8. Na základě výše uvedeného a s odkazem na skutečnost, že rozdíl mezi zaplaceným soudním poplatkem a vrácenou částkou v každé souzené věci činí cca 52 000 Kč, stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud napadená usnesení obecných soudů zrušil.

III.

9. V rámci přípravy si Ústavní soud vyžádal spisy vedené obecnými soudy a účastníky rovněž vyzval, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

10. Krajský soud v Ostravě ve svém vyjádření uvedl, že v době rozhodování mu nebyl znám nálezný Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2012 sp. zn. I. ÚS 3296/12 (N 205/67 SbNU 615). V ostatním plně odkázal na odůvodnění napadených usnesení. Vrchní soud v Olomouci se k ústavní stížnosti nevyjádřil. Z toho důvodu Ústavní soud nezaslal vyjádření stěžovateli k replice, neboť by v souzené věci nepřinesla žádné nové skutečnosti.

IV.

11. Ústavní stížnost je důvodná.

12. Ústavní soud považuje za nutné připomenout, že problematika soudních poplatků není zpravidla předmětem ústavní ochrany, neboť výrok o vracení soudního poplatku, i když se může citelně dotknout některého z účastníků řízení, zpravidla nedosahuje intenzity zakládající porušení základních práv či svobod. Tento obecný závěr vyplývá z postavení Ústavního soudu, který není běžnou další instancí v systému všeobecného soudnictví, není soudem nadřízeným obecným soudům a nezkoumá celkovou zákonnost vydaných rozhodnutí, a to ani, pokud jde o věc samu. Jeho úkolem tedy není zabývat se eventuálním porušením běžných práv fyzických

nebo právnických osob chráněných obyčejným zákonodárstvím, pokud ovšem takové porušení současně neznamená zásah do základního práva či svobody zaručených ústavním pořádkem.

13. Právě taková situace však v souzené věci nastala.

14. Z obsahu ústavní stížnosti je zřejmé, že podstata argumentace stěžovatele je založena na posouzení dopadů zákona č. 218/2011 Sb., kterým byl s účinností od 1. 9. 2011 novelizován zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, na probíhající soudní řízení, resp. na otázce správnosti interpretace čl. II bodu 1 zákona č. 218/2011 Sb. Věta první ustanovení § 10 odst. 3 zákona o soudních poplatcích ve znění platném a účinném ke dni podání žalob stěžovatele zněla tak, že „soud vrátí z účtu soudu i zaplacený poplatek za řízení, který je splatný podáním návrhu na zahájení řízení, odvolání, dovolání nebo kasační stížnosti, bylo-li řízení zastaveno před prvním jednáním.“ Stejně ustanovení pak ve znění platném a účinném ke dni rozhodnutí o zastavení řízení a vrácení soudního poplatku uvádělo, že „soud vrátí z účtu soudu i zaplacený poplatek za řízení, který je splatný podáním návrhu na zahájení řízení, odvolání, dovolání nebo kasační stížnosti, snížený o 20 %, nejméně však o 1 000 Kč, bylo-li řízení zastaveno před prvním jednáním.“ Dopadům novely zákona o soudních poplatcích provedené zákonem č. 218/2011 Sb. na probíhající řízení se věnuje zejména jeho čl. II bod 1, který uvádí, že „za řízení zahájená přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se vybírají poplatky podle dosavadních právních předpisů, i když se stanou splatnými po dni nabytí účinnosti tohoto zákona.“

15. Vyše nastolené otázky již byly předmětem rozhodování Ústavního soudu, zejména pak ve věci sp. zn. I. ÚS 3296/12. V nálezu vydaném v této věci Ústavní soud uvedl, že „v posuzované věci jde o jeden z projevů působení nové právní úpravy na právní vztahy vzniklé za účinnosti úpravy předchozí - ve hmotněprávních poměrech se pak rozlišují retroaktivní dopady, ochrana nabytých práv (iura quaesita) a ochrana minulých právních skutečností, v procesněprávní sféře vliv nových pravidel na probíhající (neukončené) řízení. Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/01 ze dne 31. 10. 2001 (N 164/24 SbNU 201; 424/2001 Sb.) zdůraznil, že pro oblast intertemporality v civilním i trestním procesu platí princip, dle něhož nestanoví-li zákon jinak, soud postupuje podle procesní úpravy platné a účinné v době rozhodování; tento postulát se plně uplatní pro rozhodování o merituu věci.“

16. V této souvislosti však Ústavní soud rovněž hodnotil, zda v rámci postupu soudů nedošlo k porušení ústavně zaručených základních práv stěžovatele. Konkrétně uvedl, že „k zásahu do základního práva došlo nespornou interpretací přechodných ustanovení zákona č. 218/2011 Sb. ohledně postupu soudu při vrácení zaplaceného soudního poplatku po zpětvzetí žaloby před prvním jednáním. Neobsahuje-li právní předpis speciální úpravu pro vrácení soudního poplatku, je třeba aplikovat pravidla

pro jeho vybírání, pravidla svojí povahou obecnější, a to proto, že za součást vybírání soudního poplatku je třeba považovat i jeho vracení. V tomto smyslu se uplatnil samostatný režim vracení soudního poplatku po 1. 1. 2001, na základě čl. II bodu 2 zákona č. 255/2000 Sb. (speciální úprava vracení soudního poplatku měla svůj smysl v tom, že nová regulace byla pro účastníka výhodnější). Protože však zákon č. 218/2011 Sb. neobsahuje speciální pravidla pro vracení soudního poplatku v řízeních zahájených před jeho účinností, je třeba aplikovat pravidlo z čl. II bodu 1 věty první, tedy tak, že v řízeních zahájených před nabytím účinnosti tohoto zákona, která byla zastavena pro zpětvzetí návrhu učiněné po nabytí účinnosti, se vrátí soudní poplatek podle dosavadních právních předpisů. Jinými slovy, pokud byla žaloba podána za určitého stavu právní úpravy, podléhá poplatková povinnost právnímu režimu platnému a účinnému v době jejího podání, a to v celém jejím rozsahu, tj. nejen placení soudního poplatku, ale také jeho případné vracení (tento závěr je tak souladný se sp. zn. Pl. ÚS 15/01). Pokud obecné soudy toto pravidlo nerespektovaly, porušily stěžovatelovo základní právo.“

17. Takto prezentovaný závěr Ústavního soudu je plně aplikovatelný i na nyní souzenou věc.

18. Lze tedy konstatovat, že obecné soudy nesprávnou interpretací přechodného ustanovení čl. II bodu 1 zákona č. 218/2011 Sb., tedy tím, že vrátily stěžovateli soudní poplatky nedůvodně snížené o 20 %, porušily jeho práva na ochranu majetku a na spravedlivý proces.

V.

19. Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud dospěl k závěru, že usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 5. 2012 č. j. 8 Cmo 163/2012-71, usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 5. 2012 č. j. 8 Cmo 162/2012-73, výrokem III usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. 3. 2012 č. j. 42Cm 145/2008-63 a výrokem III usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. 3. 2012 č. j. 42Cm 146/2008-61 bylo porušeno právo stěžovatele na ochranu majetku garantované čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na spravedlivý proces garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Ústavní stížnosti tak dle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, vyhovět a napadená usnesení podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 174

Ke kritériím pro ukládání trestu

K výměře trestu s ohledem na počet trestných činů, za něž je ukládán úhrnný nebo souhrnný trest

Závěr o spáchání určitého trestného činu má pro obviněného význam již sám o sobě, a nejen až v návaznosti na výrok o trestu. Jestliže Nejvyšší soud v dovolacím řízení dospěje k závěru, že dovolatel byl uznán vinným určitým trestným činem, ač neměl být, není již možné, aby dovolání odmítl s tím, že by to ve smyslu § 265i písm. f) trestního řádu nemohlo zásadně ovlivnit postavení obviněného.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů (soudce zpravodaj) a soudců Kateřiny Šimáčkové a Ludvíka Davida – ze dne 7. října 2013 sp. zn. I. ÚS 407/13 ve věci ústavní stížnosti R. H., zastoupeného Mgr. Martinou Pešákovou, advokátkou, se sídlem Kozinova 2, 787 01 Šumperk, proti rozsudku Okresního soudu ve Zlíně ze dne 13. 2. 2012 č. j. 34 T 235/2011-410, kterým byl stěžovatel uznán vinným ze spáchání několika trestných činů, proti usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 12. 4. 2012 sp. zn. 6 To 165/2012, kterým bylo zastaveno stěžovatelovo trestní stíhání pro přečin nebezpečného pronásledování, přičemž ve zbývajících částech zůstal rozsudek soudu prvního stupně nedotčen, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2012 sp. zn. 6 Tdo 730/2012, kterým bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání, za účasti Okresního soudu ve Zlíně, Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2012 sp. zn. 6 Tdo 730/2012 se ruší pro porušení základního práva stěžovatele zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 29. 1. 2013, stěžovatel napadl rozsudek Okresního soudu ve Zlíně (dále jen „okresní

soud“) ze dne 13. 2. 2012 č. j. 34 T 235/2011-410 (dále jen „rozsudek“), kterým byl uznán vinným trestným činem týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a odst. 1 a odst. 2 písm. b) zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a trestným činem ohrožování výchovy mládeže podle § 217 odst. 1 písm. c) trestního zákona (ad 1), zločinem týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1 a odst. 2 písm. d) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a přečinem ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. d) trestního zákoníku (ad 2) a přečinem nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1 písm. b) a c) trestního zákoníku (ad 3), kterých se dle skutkových zjištění okresního soudu dopustil tím, že (formulace zestručněny):

1. v době od 1. 2. 2006 do 26. 4. 2008 v bytě, kde žil se svou družkou a dcerou, opakovaně, v mnoha případech psychicky deptal tuto družku, vulgárně jí nadával a ponižoval ji. V opilosti družku také několikrát i fyzicky napadl, kdy ji udeřil zavřenou pěstí do obličeje, kopal ji do celého těla, tahal ji za vlasy, cloumal poškozené hlavou o skříň, trhal jí vlasy, vyhrožoval jí i zabitím, kdy jí vzal její šaty ze skříně, nožem tyto probodal a řekl, že takto jednu skončí,

tímto jednáním také ohrožoval rozumový a mravní vývoj nezletilé dcery, neboť v uvedeném období vystupoval vůči její matce agresivně, kdy nebral ohled na nezletilou dceru, která byla opakovaně přítomna jeho nevhodnému chování vůči matce a zažívala kvůli otci stresující situace, kdy si začala vytrhávat vlasy a třít prsní bradavky,

2. v době od 1. 8. 2009 do 31. 1. 2010 v bytě, kde žil s danou družkou a dcerou, znovu opakovaně, v mnoha případech psychicky deptal tuto družku, které vulgárně nadával a ponižoval ji vulgárními výrazy. V opilosti ji také několikrát fyzicky napadl, kdy ji udeřil zavřenou pěstí do obličeje, kopal ji do celého těla, tahal ji za vlasy, plival na ni,

čímž také ohrožoval rozumový a mravní vývoj této nezletilé dcery, neboť v uvedeném období vystupoval vůči její matce agresivně, kdy nebral ohled na nezletilou dceru, která byla opakovaně přítomna jeho nevhodnému chování vůči matce a zažívala kvůli otci stresující situace, kdy si začala vytrhávat vlasy a třít prsní bradavky,

3. od 1. 2. 2010 do 16. 8. 2011 neustále kontaktoval danou družku, když za ní chodil do práce, před její dům, dále ji kontaktoval na její mobilní telefon, posílal jí SMS zprávy, ve většině případů sexisticky urážlivé, kdy se neustále dožadoval styku se svojí dcerou, poškozené družce zasilal 2 až 10 SMS zpráv denně, dne 9. 8. 2011 při předávání nezletilé ke styku s otcem obžalovaný začal poškozené družce vulgárně nadávat, v důsledku čehož nezletilá plakala a prosila matku, nechť ji vezme s sebou, obžalovaný poté shodil danou družku v bytě na zem a začal ji kopat do celého těla, a to

i za přítomnosti nezletilé, přičemž toto jednání bylo způsobilé vyvolat důvodnou obavu o zdraví a život její i dcery.

2. Za jednání pod body 1 a 2 výroku rozsudku, jakož i za sbíhající se přečin porušování domovní svobody podle § 178 odst. 1 trestního zákoníku, za který byl odsouzen pravomocným trestním příkazem okresního soudu ze dne 20. 4. 2011 č. j. 34 T 69/2011-42, mu byl uložen úhrnný a souhrnný trest odnětí svobody v trvání dvaceti osmi měsíců. Podle § 56 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku byl pro výkon tohoto trestu zařazen do věznice s dozorem. Současně byl podle § 43 odst. 2 trestního zákoníku zrušen výrok o trestu z trestního příkazu okresního soudu ze dne 20. 4. 2011 č. j. 34 T 69/2011-42, jakož i všechna další rozhodnutí na tento výrok obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Za jednání pod bodem 3 výroku rozsudku byl obviněný odsouzen podle § 354 odst. 1 trestního zákoníku k trestu odnětí svobody v trvání čtyř měsíců.

3. Stěžovatel rovněž napadl usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně (dále jen „krajský soud“) ze dne 12. 4. 2012 sp. zn. 6 To 165/2012 (dále jen „usnesení krajského soudu“), jímž bylo podle § 257 odst. 2 trestního řádu z důvodu uvedeného v § 11 odst. 1 písm. i) trestního řádu zastaveno trestní stíhání stěžovatele pro skutek v němž podaná obžaloba spatřovala přečin nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1 písm. b), c) trestního zákoníku (ad 3 ve výroku rozsudku), přičemž ve zbývajících částí zůstal napadený rozsudek rozhodnutím odvolacího soudu nedotčen. Taktéž napadl usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2012 sp. zn. 6 Tdo 730/2012 (dále jen „usnesení Nejvyššího soudu“), kterým bylo odmítnuto jeho dovolání proti usnesení krajského soudu.

4. Stěžovatel se v ústavní stížnosti zaměřuje na skutečnost, že Nejvyšší soud dle § 265i odst. 1 písm. f) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, jeho dovolání odmítl s tím, že je zcela zřejmé, že projednání dovolání by nemohlo zásadně ovlivnit postavení obviněného a otázka, která má být z podnětu dovolání řešena, není po právní stránce zásadního významu, ačkoli na stranách 8 až 12 svého usnesení konstatoval, že jak okresní, tak krajský soud pochybily, když jednání stěžovatele pod bodem 1 kvalifikovaly jako trestný čin ohrožování mládeže podle § 217 odst. 1 písm. c) trestního zákona a pod bodem 2 jako přečin ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. d) trestního zákoníku.

5. Nejvyšší soud shledal námitky stěžovatele důvodnými, kdy výslovně konstatoval, že užití shora uvedené právní kvalifikace je nepřesvědčivé, tedy v podstatě, že stěžovatel tyto trestné činy nespáchal, avšak rozhodnutí nezrušil s tím, že zrušení by se podstatným způsobem neprojevovalo ve stěžovatelově postavení. To stěžovatel považuje za protiústavní. Poukazuje na to, že odsouzení pro trestný čin je vždy zásadním zásahem do postavení

každého člověka. Nikdo nemůže být odsouzen pro jednání, které není trestným činem. Trestní odsouzení, které zůstalo pravomocné, je také dále, ať už v trestním, či občanskoprávním řízení, závazné a soudy se od něj nemohou odchýlit, a stěžovatel je tak vystaven nebezpečí, že by proti němu poškozená v zastoupení své matky mohla uplatnit nemajetkovou škodu, kterou jí způsobil shora popsáním trestněprávním jednáním, přičemž v civilním řízení by se řešila pouze výše škody, neboť ve zbytku by civilní soud byl vázán trestním odsouzením. Dle § 44 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, je soud rovněž na podkladě tohoto vadného rozhodnutí může zbavit rodičovské zodpovědnosti vůči dceři.

6. Z uvedených důvodů je stěžovatel přesvědčen, že bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces zakotvené v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a práva uvedená v čl. 37, 39 a 40 Listiny. Navrhuje, aby Ústavní soud rozhodl, že rozsudek a dále usnesení krajského soudu v části, kde je uvedeno, že jinak zůstává napadený rozsudek nedotčen, a rovněž usnesení Nejvyššího soudu se zrušují.

II.

7. Ústavní soud vyzval účastníky a vedlejší účastníky řízení k vyjádření k ústavní stížnosti.

8. Okresní soud, Okresní státní zastupitelství ve Zlíně a Krajské státní zastupitelství v Brně – pobočka ve Zlíně poskytnuté možnosti k uplatnění argumentů proti podané ústavní stížnosti nevyužily.

9. Krajský soud a Nejvyšší soud toliko odkázaly na svá usnesení.

10. Nejvyšší státní zastupitelství nejprve vyjádřilo názor, že v posuzované trestní věci činilo soudům obou stupňů problém ujasnit si, jaké jednání je možné subsumovat pod skutkovou podstatu trestného činu ohrožování výchovy mládeže podle § 217 odst. 1 písm. c) trestního zákona, případně přečinu ohrožování mravní výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. d) trestního zákoníku. Soudy by se měly dobrat jasného závěru, zda se stěžovatel dopustil trestného jednání i vůči nezletilé, pokud této působil příkoří tím, že týral její matku, a jakým způsobem by takové jednání mělo být právně kvalifikováno.

11. Dále Nejvyšší státní zastupitelství uvedlo, že se neztotožňuje se závěrem dovolacího soudu, že projednání dovolání by nemohlo zásadně ovlivnit postavení obviněného, neboť pokud by obviněnému byl ukládán souhrnný trest za menší rozsah trestné činnosti, bezpochyby by to mělo najít odraz ve výměře ukládaného trestu. To lze a contrario dovodit z ustanovení § 43 odst. 1 trestního zákoníku, v němž je zvyrazněn význam aspeční zásady v případě ukládání úhrnného, a tím potažmo i souhrnného trestu. Jde o situaci, kdy pachatel spáchal větší počet trestných činů, a to

ve vícečinném souběhu, tedy více skutky. V takovém případě soud může uložit trest odnětí svobody podle ustanovení vztahujícího se k činu nejpřísněji trestnému, a to v rámci trestní sazby, jejíž horní hranice se zvyšuje o jednu třetinu. Počet trestných činů, za něž je ukládán úhrnný, a tedy i souhrnný trest tedy jednoznačně hraje nikoli nevýznamnou roli v otázce výměry takového trestu.

12. Nejvyšší státní zastupitelství proto navrholo, aby Ústavní soud usnesení Nejvyššího soudu zrušil pro porušení čl. 36 odst. 1 Listiny.

13. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat obdržená vyjádření stěžovateli k replice, když Nejvyšší státní zastupitelství se vyjádřilo zcela v jeho prospěch a ostatní vyjádření neobsahovala žádné nové závažné skutečnosti nebo argumentaci, které by mohly mít vliv na posouzení věci.

III.

14. Pro posouzení, zda v daném případě došlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele, které by bylo důvodem pro vyhovění ústavní stížnosti, si Ústavní soud vyžádal od okresního soudu předmětný spis sp. zn. 34 T 235/2011. Po jeho prostudování a po uvážení vznesených námitek dospěl k závěru, že ústavní stížnosti je třeba ve vztahu k usnesení Nejvyššího soudu vyhovět.

15. Nejvyšší soud, jak Ústavní soud zjistil z jeho usnesení, vyslovil, že okresní a krajský soud nepochybily při právním posouzení skutků v části, kde předmětem útoků dovolatele byla jeho družka. Naproti tomu Nejvyšší soud však dospěl k závěru, že dovolateli nelze upřít důvodnost v jeho námitkách stran posouzení té části jednání, kterého se měl dopustit vůči nezletilé dceři.

16. U tohoto jednání, totiž stran aspektu věci, že nezletilá dcera byla útokům na svoji matku ze strany stěžovatele přítomna, shledal Nejvyšší soud právní kvalifikaci trestným činem ohrožování výchovy mládeže podle § 217 odst. 1 písm. c) trestního zákona a přečinem ohrožování mravní výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. d) trestního zákoníku nepřesvědčivou. Pokud totiž okresní soud shledává naplněnost znaku vydání nebezpečí zpustnutí dle § 217 odst. 1 písm. c) trestního zákona v tom, že obviněný dopustil, aby si nezletilá osvojovala návyky a povahové rysy, které by mohly vést k tomu, že nebude schopna sama v dospělosti usměrnit svůj život v souladu s obecnými zásadami morálky, jinými slovy, vytvořil nebezpečí, že nezletilá bude v dospělosti stejně jako její matka přehnaně submisivní, že se i ona v budoucnu nechá od svého partnera ponižovat a týrat, aniž by měla sílu a vůli se tomu vzepřít, pak výklad citovaného zákonného znaku činí okresní soud nekonzistentně s uznávanou judikaturou. Předmětem ochrany osoby mladší osmnácti let poskytované ustanovením § 217 trestního zákona je zdárný vývoj takového jedince a úsilí o zabránění vzniku takových

hrozcích negativ v jeho osobnosti, které by se u něj projevily buď v deficitu v oblasti morálky (parazitní způsob života, prostituce apod.), či v deficitu v oblasti citové (citová oploštělost, absence vyšších citů, egoismus, hostilita apod.), to jest v takovém směru, že by následné projevy takového jednice v budoucnosti, jako důsledek změn jeho osobnosti vyvolaných jednáním pachatele, tzn. celkový způsob jeho života a konkrétní projevy jeho chování byly způsobilé přivodit jejich společenský (morální) odsudek. Dle Nejvyššího soudu v tomto směru okresním soudem zvažovaný hrozcí vývoj osobnosti poškozené do podoby osoby přehnaně submisivní, nezpůsobilé dostatečně razantně vystoupit vůči ji ponižujícímu jednání ze strany jiné osoby, nelze považovat za následek, který by bylo možno označit za „zpusnutí“ poškozené ve smyslu § 217 odst. 1 trestního zákona. Z usnesení dovolacího soudu se dále jeví, že Nejvyšší soud měl zřejmě na mysli (byť v tomto směru není jeho odůvodnění formulováno zcela jasně), že z obdobného důvodu nelze dovést ani naplnění zákonných znaků „ohrozil rozumový, citový a mravní vývoj dítěte“ dle § 201 odst. 1 trestního zákoníku.

17. Nejvyšší soud vyslovil i několik výtek směřujících převážně proti skutkovým závěrům obecných soudů, respektive přesnosti jejich vyjádření v rozsudku. Nejvyšší soud vyjádřil pochybnost, zda v případě skutku pod bodem 1 výroku rozsudku bylo namíste, aby ve vztahu k nezletilé byl skutek z hlediska časového vymezení shodně jako ve vztahu k poškozené družce, a to s přihlédnutím k věku dítěte na počátku vymezeného období, totiž zda bylo rozumovým (a s nimi spojeným rozpoznávacím) schopnostem nezletilé již v období od 1. 2. 2006, tedy k datu, kdy nezletilá ještě nedosáhla ani věku jednoho roku, přiměřeně považovat ji za předmět útoku trestného činu, kterým byl obviněný uznán vinným. Obecně je totiž zastáván názor, že takový jedinec (tj. osoba mladší osmnácti let, stejně jako „dítě“ v případě ustanovení § 201 trestního zákoníku) musí být na takovém stupni duševního vývoje, aby jej pachatelovo závadové chování mohlo nepříznivě ovlivnit, a tím mohlo vzniknout nebezpečí pro jeho další vývoj předpokládané uvažovanými ustanoveními (§ 217 trestního zákona, § 201 trestního zákoníku).

18. Dále Nejvyšší soud upozornil, že v případě znaků „závažným způsobem porušil svou povinnost o ni pečovat“ je nalézací soud dovodil tím, že obviněný „porušoval svou povinnost otce vytvořit pro dceru klidné a láskyplné rodinné soužití pro její zdárný život.“ K určení otcovství nezletilé souhlasným prohlášením rodičů však došlo až ke dni 11. 11. 2008. Trestněprávní odpovědnost obviněného nemůže být takto založena zpětně, a nelze mu tedy klást za vinu neplnění povinnosti rodiče (otce) nezletilé v období od 1. 2. 2006 do 26. 4. 2008.

19. Dle Nejvyššího soudu také není dostatečně podložen skutkový závěr, zejména pak v případě skutku ad 2, že si poškozená pod vlivem jednání

obviněného „začala vytrhávat vlasy a třít prsní bradavky“ s ohledem na to, že ve výpovědi nezletilé poškozené absentuje časový údaj, kdy k tomu mělo docházet, a výpověď poškozené družky je situuje pouze do období před dovršením 3 let věku („Když jsem uváděla, že si dcera jednu dobu třela prsíčka a držela vlasy, tak jsem tím myslela období do jejich třech let. Potom už to nedělala.“).

20. Z uvedených důvodů Nejvyšší soud uzavřel, že závěry o vině obviněného trestným činem ohrožování výchovy mládeže podle § 217 odst. 1 písm. c) trestního zákona a přečinem ohrožování mravní výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. d) trestního zákoníku jsou zpochybněny jak z hlediska skutkových zjištění, tak z hlediska právního posouzení.

21. Nejvyšší soud však přesto dovolání nevyhověl s poukazem na to, že při svém rozhodování v dovolacím řízení je povinen zvažovat, zda zjištěná vada napadeného rozhodnutí je tak podstatná, aby odůvodnila průlom do právní moci napadeného rozhodnutí. Odůvodněné je zrušení rozhodnutí v případech, lze-li důvodně očekávat, že v navazujícím řízení dojde k takové změně v posouzení věci, která se podstatným způsobem projeví v postavení obviněného. Nejvyšší soud tedy, jak uvádí, zvažoval, zda bylo lze reálně očekávat, že by řízení po zrušení rozhodnutí odvolacího soudu vedlo k takové změně, která by měla za následek zejména výrazně příznivější výsledek v oblasti právního následku trestní odpovědnosti obviněného, to jest při ukládání adekvátního trestu.

22. Při řešení této otázky dle Nejvyššího soudu nebylo možno nehodnotit to, že souhrnný trest, který byl obviněnému napadenými rozhodnutími uložen, byl právním následkem odpovědnosti obviněného za pět trestných činů, a to konkrétně za dva s trestní sazbou dva až osm let [§ 215a odst. 1, odst. 2 písm. b) trestního zákona, § 199 odst. 1, odst. 2 písm. d) trestního zákoníku], jeden s trestní sazbou šest měsíců až tři léta [§ 178 odst. 1, 2 trestního zákoníku] a dva s trestní sazbou až na dvě léta [§ 217 odst. 1 písm. c) trestního zákona, § 201 odst. 1 písm. d) trestního zákoníku]. Při porovnání těchto trestních sazeb je nezbytné dojít k poznatku, že význam trestných činů, důvodnost jejichž užití při posouzení činu obviněného byla zpochybněna [§ 217 odst. 1 písm. c) trestního zákona, § 201 odst. 1 písm. d) trestního zákoníku], pro ukládání konkrétní výměry trestu byla spíše marginální. Byl-li při uložení souhrnného trestu postih obviněného zprísněn o dvacet měsíců (trest za trestný čin porušování domovní svobody podle § 178 odst. 1, 2 trestního zákoníku byl obviněnému uložen v trvání osmi měsíců), pak ani při nutnosti odhlédnutí od postihu za výše uvedené dva trestné činy, kterých se měl obviněný dopustit vůči nezletilé, není možno jeho postih trestem odnětí svobody v trvání dvaceti osmi měsíců hodnotit jako postih nepřiměřený. S ohledem na trestní sazbu stanovenou na dva trestné činy nejpřísněji trestné (dva až osm let) by nemohlo

v řízení dojít k uložení trestu podstatně mírnějšího, neboť by výměra souhrnného trestu musela dosahovat nejméně hodnoty dvaceti čtyř měsíců (zákonné podmínky pro uložení trestu pod spodní hranicí nejsou dány) a s ohledem na konkrétně zjištěné skutečnosti by spíše neměla být na samé spodní hranici trestní sazby (potřeba vyjádření konkurence trestných činů). Vypuštění označených dvou právních kvalifikací by neovlivnilo ani úvahy stran otázky nepodmíněnosti ukládaného trestu. Nejvyšší soud proto dospěl k závěru, že projednání dovolání by nemohlo zásadně ovlivnit postavení obviněného.

IV.

23. Dle § 265i písm. f) trestního řádu Nejvyšší soud dovolání odmítne „je-li zcela zřejmé, že projednání dovolání by nemohlo zásadně ovlivnit postavení obviněného a otázka, která má být z podnětu dovolání řešena, není pro právní strážce zásadního významu.“

24. Jak vyplývá z výše uvedeného, Nejvyšší soud shledal, že stěžovatel neměl být odsouzen pro některé z trestných činů, pro které odsouzen soudy nižších stupňů byl, avšak dovolání za užití citovaného ustanovení odmítl s tím, že jeho projednání by nemohlo zásadně ovlivnit postavení obviněného, neboť s ohledem na jiné trestné činy, pro které důvodně odsouzen byl, by nemohlo dojít k uložení trestu podstatně mírnějšího.

25. Uvedenou tezi Nejvyššího soudu považuje Ústavní soud za neakceptovatelnou.

26. Ústavní soud v první řadě považuje za potřebné upozornit na zásadu *nulla poena sine crimine* a na to, že vztah mezi trestným činem a ukládáním trestu je takový, že nejdříve zde musí trestného činu být a teprve poté může být nějaký trest za něj ukládán. Z takovéto souslednosti dle přesvědčení Ústavního soudu následně plyne, že nejprve musí být otázka viny, totiž to, jaké trestné činy obviněná osoba spáchala, zcela vyřešena a teprve poté lze k úvahám o trestu vůbec přistoupit. Opačně naproti tomu postupovat možné není; nelze si například udělat jen hrubou představu o tom, jaké trestné činy byly spáchány, dále uvážit vhodný trest a následně se teprve vrátit k dokončení úvah o tom, jaké trestné činy byly vlastně spáchány, a s přihlédnutím ke stanovenému trestu je upravovat a precizovat. Jestliže tedy Nejvyšší soud ve svém usnesení hodnotí správnost výroku o vině ve světle výroku o trestu, vychází z již principiálně dosti vratkých východisek.

27. Především však se Ústavní soud domnívá, že posouzení, zda může být zásadně ovlivněno postavení obviněného, s ohledem na význam samotného výroku o tom, že spáchal určitý trestný čin, jen na problematiku jemu stanoveného trestu. Ústavní soud připomíná, že trestní právo je odvětvím veřejného práva chránícím práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob, zájmy společnosti a ústavní zřízení České republiky

před trestnými činy vypočtenými taxativně v trestněprávních normách. Trestněprávní ochrana tak záleží v tom, že trestní právo určuje, které ze společensky škodlivých činů jsou trestné, a stanovuje tresty za jejich spáchání (shodně například Novotný, O. a kol. Trestní právo hmotné obecná část. 6. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2010, str. 33). Zde Ústavní soud považuje za potřebné vyzdvihnout již důležitost samotného určení škodlivosti určitého činu, kdy stát deklaruje, které jednání je natolik závažné, že vůči němu nezbyvá než užít trestního práva, byť trestní právo má charakter posledního prostředku (*ultima ratio*), a je tedy vyhrazeno jen pro případy nežádoucích jednání nejzávažnějšího charakteru. V případě konkrétní odsouzané osoby to pak znamená, že výrokem o tom, že spáchala určitý trestný čin, stát deklaruje, že se dopustila jednání tomu odpovídající vysoké škodlivosti, tedy v podstatě že je zločincem, kriminálníkem. I bez následného výroku o trestu je sám výrok o tom, že určitá osoba naplnila skutkovou podstatu určitého trestného činu, tak dle přesvědčení Ústavního soudu v širokém chápání vlastně (byť nikoliv oficiálně) již určitým trestem v podobě formálně učiněného odsudku jednání pachatele. Tento závěr dokládá i to, že odsudek je vyhlášen veřejně a je možné, že se takto o jeho obsahu dozví okolí odsouzeného a v tomto směru jej odsouzený bude i bez ohledu na uložený trest ve své sféře reálně pociťovat. S určitým působením na pachatele i bez uložení konkrétního trestu ostatně i trestní zákoník přímo počítá, jak lze dovodit z úpravy institutu upuštění od potrestání dle jeho § 46 odst. 1, která předpokládá, že již pouhé projednání věci bez potrestání může v některých případech postačit k nápravě. Bez významu také samozřejmě není, že odsouzení pro určitý trestný čin bez ohledu na stanovený trest bude evidováno v evidenci Rejstříku trestů, kdy kupříkladu opis z něj by byl bezpochyby prováděn jako důkaz v případných dalších trestních řízeních, která by v budoucnu mohla být vůči obviněnému vedena. Z těchto důvodů má závěr o spáchání určitého trestného činu pro obviněného význam již sám o sobě, a nejen až v návaznosti na výrok o trestu, jak se zřejmě domnívá Nejvyšší soud.

28. Přisvědčit lze i argumentu stěžovatele, že odsouzení pro ony dva Nejvyšším soudem zpochybněné trestné činy by pro něj mohlo mít význam v různých občanskoprávních (a možná i nějakých jiných) řízeních. Takovéto možné následky nelze předem přesně odhadnout, nicméně jejich možný vznik se rozhodně nejeví nijak nereálný. A priori také nelze zcela vyloučit například ani situaci, že by došlo k amnestii, která by se týkala ostatních tří trestných činů, pro které byl stěžovatel odsouzen, ale nikoliv trestných činů dle § 217 odst. 1 písm. c) trestního zákona a § 201 odst. 1 písm. d) trestního zákoníku, a stěžovatel by tak v konečném důsledku zůstal odsouzen a byl mu uložen trest jen a výlučně pro ty trestné činy, pro které byl odsouzen chybně.

29. Dosud uvedené již plně postačuje k závěru o nutnosti zrušení usnesení Nejvyššího soudu. Pro úplnost však považuje Ústavní soud za vhodné dodat, že vývody Nejvyššího soudu by nemohly obstát ani tehdy, pokud by se Ústavní soud při svém přezkumu zaměřil na tu oblast, kterou ve svém rozhodnutí upřednostnil Nejvyšší soud, totiž na problematiku přisouzení stanoveného trestu. Je nutno si povšimnout, že Nejvyšší soud netvrdí, že by stěžovatel dostal trest shodný, jaký by mu byl uložen v případě neodsouzení pro trestné činy dle § 217 odst. 1 písm. c) trestního zákona a § 201 odst. 1 písm. d) trestního zákoníku, nýbrž v podstatě dovozuje, dlužno dodat do jisté míry spekulativně, jen to, že by se tento trest nelišil podstatně. Zde je však namístě poukaz na princip zákonnosti trestu, kdy pachatelé má a může být uložen trest výhradně jen na základě zákona a v jeho mezích. Dle přesvědčení Ústavního soudu uložení trestu ve větším rozsahu, než uložení měl, nelze z pohledu ústavněprávního pohledu akceptovat ani tehdy, pokud by se jednalo o jeho protiprávní prodloužení třeba jen o pouhé týdny, představující toliko malý zlomek několikaletého trestu. Přijmutí úvah Nejvyššího soudu by znamenalo nepřijatelné rozostření kritérií pro ukládání trestu a akceptování možnosti, že určitá osoba může být vězněna či jinak potrestána v určité míře nad zákonný rámec. I z těchto ohledů je tedy nutno přistoupit ke zrušení jeho rozhodnutí.

30. Ústavní soud považuje za potřebné zdůraznit, že principiálně nijak nezpochybnuje možnost odmítnutí dovolání na základě kritéria definovaného v § 265i písm. f) trestního řádu tak, že projednání dovolání by nemohlo zásadně ovlivnit postavení obviněného. Není vskutku smyslem, aby orgán provádějící řízení o opravném prostředku perfekcionalisticky přezkoumával veškerá možná a tvrzená pochybení, ale je naopak správné, aby se zaměřoval na pochybení nejzávažnější, jejichž přezkum by mohl vést k takovému výsledku, že by se situace obviněného ve věci podstatně změnila. Ústavní soud tak nevylučuje, že by dovolání mohlo být dle uvedeného písmene odmítnuto například v některých případech nepřesného vymezení skutku, byť v neprospěch obviněného, pokud by alespoň tato nepřesnost neměla vliv na závěr o tom, zda byly či nebyly naplněny podmínky pro určitou trestněprávní kvalifikaci dle zvláštní části trestního zákoníku. Nutno však zdůraznit, že v nyní projednávané věci podle názoru Nejvyššího soudu neměl být stěžovatel pro předmětné dva trestné činy odsouzen vůbec. Dle přesvědčení Ústavního soudu je přitom hranicí toho, co je nutno považovat za zásadní ovlivnění postavení obviněného, nutno hledat právě v tom, jestli nad obviněným bylo správně vysloveno, zda naplnil skutkovou podstatu určitého trestného činu a zda mu byl uložen právě takový trest, jaký mu zákonně uložen být měl. Jestliže v projednávané věci Nejvyšší soud dospěl k závěru, že stěžovatel byl uznán vinným určitým trestným činem, ač neměl být, nehledě k tomu, že tato skutečnost zřejmě měla i nějaký, byť

nevelký, vliv na výši uloženého trestu, nebylo již možné, aby dovolání odmítli s tím, že by to ve smyslu § 265i písm. f) trestního řádu nemohlo zásadně ovlivnit postavení obviněného. Pakliže tak přesto učinil, porušil stěžovatelovo právo na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny.

31. Za této situace Ústavnímu soudu nezbylo, než aby usnesení Nejvyššího soudu zrušil. Naproti tomu ve vztahu k rozsudku a k usnesení krajského soudu ústavní stížnost odmítl jako nepřipustnou. Za situace, kdy Ústavním soudem zjištěné pochybení má charakter vnitřní rozpornosti dovolacího rozhodnutí, respektive řádného neprojednání stěžovatelova dovolání Nejvyšším soudem, Ústavní soud nemůže výsledek dovolacího řízení předjímat. Bude nyní na Nejvyšším soudu, aby stěžovatelovo dovolání nově vyhodnotil a aby posoudil, zda bude nutné dovoláním napadená rozhodnutí zrušit a vrátit věc k novému projednání, a pokud ano, v jakém rozsahu, případně zda nejsou dány podmínky pro to, aby Nejvyšší soud ve věci sám rozhodl.

V.

32. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti zčásti podle § 82 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, a to mimo ústní jednání (za splnění podmínek § 44 citovaného zákona ve znění zákona č. 404/2012 Sb.), vyhověl a zčásti ji podle § 43 odst. 1 písm. e) stejného právního předpisu odmítl jako nepřipustnou.

Č. 175

**K výpovědi svědka v trestním řízení a podmínkám neodkladného a neopakovatelného úkonu
K obnovenému řízení před Ústavním soudem po rozsudku Evropského soudu pro lidská práva**

Předtím, než může být obžalovaný uznán vinným, musí být všechny důkazy v neprospěch obžalovaného v zásadě provedeny při veřejném přelíčení. Výjimky z této zásady lze akceptovat pouze s výhradou respektování práv obhajoby; obžalovanému tak obecně musí být dána možnost odpovídajícím a dostatečným způsobem zpochybnit svědectví v jeho neprospěch a vyslechnout ty, kdo svědectví poskytl, a to buď v okamžiku jejich výpovědi, nebo v pozdější fázi řízení. Evropský soud pro lidská práva stanovil tři kritéria pro posuzování námitek na poli čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy týkajících se nepřítomnosti svědka při jednání soudu. Podle těchto kritérií je třeba nejprve prověřit, zda je dán závažný důvod pro to, že obhajoba nemá možnost vyslechnout nebo nechat vyslechnout svědka obžaloby. Dále, pokud nedošlo k výslechu svědka ze závažného důvodu, nelze výpověď nepřítomného svědka v zásadě považovat za výlučný nebo rozhodující důkaz viny. Konečně, je-li jako důkaz připuštěna výpověď svědka, kterého neměla obhajoba příležitost vyslechnout, a tato výpověď představuje výlučný nebo rozhodující důkaz viny, neznamená to bez dalšího porušení práva na spravedlivý proces; řízení jako celek lze považovat za spravedlivé, jestliže jsou dány skutečnosti dostatečným způsobem vyvažující nevýhody spojené s připuštěním takového důkazu a umožňující řádné a spravedlivé posouzení důvěryhodnosti takového důkazu.

Nález

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Stanislava Balíka, Ludvíka Davida, Jana Filipa, Jaroslava Fenyka, Ivany Janů, Jana Musíla, Jiřího Nykodýma, Vladimíra Sládečka, Kateřiny Šimáčkové, Míladý Tomkové a Michaely Židlické ze dne 9. října 2013 sp. zn. Pl. ÚS 25/13 v obnoveném řízení ve věci ústavní stížnosti I. T., zastoupeného JUDr. Jiřím Herczegem, Ph.D., advokátem, se sídlem Velehradská 18, Praha 3, proti rozsudkům Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 17. 1. 2007 č. j. 1 T 196/2005-971 a Městského soudu v Praze ze dne 18. 4. 2007 č. j. 67 To 94/2007-1095, jimiž byl stěžovatel shledán vinným ze spáchání trestných činů vydírání, loupeže, porušování domovní svobody, ublížení na zdraví a nedovoleného ozbrojení, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 1.

2008 č. j. 3 Tdo 1316/2007-1261, kterým bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 8, Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu a dále Městského státního zastupitelství v Praze jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 17. 1. 2007 č. j. 1 T 196/2005-971 ve výroku o vině pod bodem II, ve výroku o trestu a ve výroku o náhradě škody ve výši 22 455 Kč, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 18. 4. 2007 č. j. 67 To 94/2007-1095, pokud jím zůstal nezměněn výrok o vině pod bodem II, dále ve výroku o trestu a ve výroku o náhradě škody ve výši 22 455 Kč a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2008 č. j. 3 Tdo 1316/2007-1261 se ruší, neboť jimi bylo porušeno stěžovatelovo právo na spravedlivý proces zaručené čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na obhajobu dle čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Náklady zastoupení stěžovatele v obnoveném řízení ve výši 8 228 Kč zaplatí stát.

Odůvodnění

I.

1. Návrhem předaným k poštovní přepravě dne 26. 3. 2008 se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů v jeho trestní věci pro porušení práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“).

II.

2. Z ústavní stížnosti, návrhu na obnovu řízení, jeho příloh, spisu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 799/08 a vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 8 sp. zn. 1 T 196/2005 zjistil Ústavní soud následující.

3. Obvodní soud pro Prahu 8 rozsudkem ze dne 17. 1. 2007 č. j. 1 T 196/2005-971 shledal stěžovatele vinným trestným činem vydírání dle ustanovení § 235 odst. 1, odst. 2 písm. b), c) trestního zákona (bod I/1), trestným činem loupeže dle ustanovení § 234 odst. 1 trestního zákona ve spolupachatelství dle ustanovení § 9 odst. 2 trestního zákona (bod I/2), trestným činem porušování domovní svobody dle ustanovení § 238 odst. 1, 3

trestního zákona, trestným činem ublížení na zdraví dle ustanovení § 222 odst. 1 trestního zákona a trestným činem nedovoleného ozbrojování dle ustanovení § 185 odst. 1 trestního zákona (bod II), přičemž trestných činů pod bodem II se stěžovatel dopustil tak, že společně s obžalovaným vystupujícím pod jmény D. D. a L. S. dne 31. 7. 2005 v době kolem páté hodiny ranní vnikli na pozemek rodinného domu v P. a poškozenému V. O. nejprve slovně vyhrožovali fyzickou likvidací a následně jej stěžovatel krátkou střelnou zbraní, k jejímuž držení neměl oprávnění, přes přiložený polštář postřelil do oblasti pravé nohy, a způsobil mu tak střelné poranění pravého bérce v dolní třetině a tříštivou zlomeninu diafysy kosti holenní. Stěžovatel byl odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání sedmi roků se zařazením do věznice s ostrahou a k trestu vyhoštění z území České republiky na dobu neurčitou; stěžovateli byla dále uložena povinnost k náhradě způsobené škody. V odůvodnění rozhodnutí soud uvedl, že z jednání pod bodem II je stěžovatel usvědčován výpovědí poškozeného O., výsledkem znalce MUDr. Přemysla Klíra, CSc., vyhodnocením telekomunikačního provozu, podpůrně pak logikou příběhu a výsledkem svědkyně K.

4. K odvolání stěžovatele Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 18. 4. 2007 č. j. 67 To 94/2007-1095 podle ustanovení § 258 odst. 1 písm. d) a e) trestního řádu zrušil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o vině pod bodem I/1, ve výroku o trestu a náhradě škody a znovu rozhodl tak, že při nezměněném výroku o vině pod bodem I/2 a bodem II odsoudil stěžovatele za tyto trestné činy k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání pěti a půl roku se zařazením do věznice s ostrahou a k trestu vyhoštění z území České republiky na dobu neurčitou. Podle ustanovení § 226 písm. b) trestního řádu zprostil stěžovatele obžaloby pro skutek pod bodem I/1.

5. Nejvyšší soud usnesením ze dne 22. 1. 2008 č. j. 3 Tdo 1316/2007-1261 odmítl stěžovatelovo dovolání jako zjevně neopodstatněné. Vysvětlil, že soud prvního stupně řádně odůvodnil přečtení protokolu o výpovědi svědka O. v souladu s ustanovením § 211 odst. 2 písm. a) trestního řádu, a dodal, že skutkový děj je potvrzován celou řadou dalších důkazů.

6. Ústavní stížnost, v níž stěžovatel mj. namítal, že jediným usvědčujícím důkazem ohledně skutku pod bodem II je výpověď poškozeného O., která byla učiněna jako neodkladný úkon a v hlavním líčení byla pouze přečtena, Ústavní soud usnesením ze dne 8. 4. 2008 č. j. I. ÚS 799/08-11 odmítl jako zjevně neopodstatněnou dle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 77/1998 Sb., neboť neshledal porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

7. Na podkladě stížnosti, ve které stěžovatel namítal, že byl odsouzen na základě výpovědi hlavního svědka obžaloby, aniž měl možnost jej vyslechnout, Evropský soud pro lidská práva (dále též „Evropský soud“)

rozsudkem ve věci T. proti České republice ze dne 22. 11. 2012 č. 46203/08 rozhodl, že došlo k porušení základního práva stěžovatele zaručeného čl. 6 odst. 1 ve spojení s čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy.

8. Na tomto základě s použitím ustanovení § 119 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) podal stěžovatel návrh na obnovu řízení. Ústavní soud konstatoval, že byly splněny podmínky pro projednání takového návrhu a rozhodl o něm usnesením ze dne 24. 9. 2013 č. j. Pl. ÚS 25/13-32 tak, že obnovu řízení ve věci ústavní stížnosti stěžovatele rozhodnuté pod sp. zn. I. ÚS 799/08 povolil (výrok I), své usnesení ze dne 8. 4. 2008 č. j. I. ÚS 799/08-11 zrušil (výrok II) a rozhodl, že ve věci původně rozhodnuté pod sp. zn. I. ÚS 799/08 bude pokračováno pod sp. zn. Pl. ÚS 25/13 (výrok III).

III.

9. V ústavní stížnosti původně projednávané pod sp. zn. I. ÚS 799/08 stěžovatel upozornil, že pro skutek pod bodem II byl odsouzen na základě jediného usvědčujícího důkazu, a to výpovědi poškozeného O. ze dne 1. 8. 2005, aniž měl stěžovatel možnost ho vyslechnout; k tomu stěžovatel upozorňuje, že přečtená výpověď svědka, který nebyl nikdy vyslechnut kontradiktorně, nemůže být výlučným nebo rozhodujícím důkazem viny (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. 12. 2001 ve věci P. S. proti Německu č. 33900/06). Dle názoru stěžovatele nepřítomnost svědka O. v hlavním líčení zabránila soudu sledovat jeho chování během výslechu a utvořit si názor na jeho věrohodnost (srov. rozsudek ze dne 20. 11. 1989 ve věci *Kostovski proti Holandsku* č. 11454/85), což bylo v dané věci důležité, protože poškozený O. byl dle vyjádření svědků napojen na organizovaný zločin, a tak nemusel uvádět pravdu. Stěžovatel rovněž vyjadřuje přesvědčení, že výslech poškozeného nebyl neodkladným úkonem, jestliže se poškozený při výslechu nacházel na jednotce intenzivní péče s prostřelenou nohou; odůvodnění neodkladnosti úkonu hrozbou opuštění území České republiky je proto neudržitelné. Stěžovatel také vyjadřuje pochybnosti, zda byl poškozený poučen o právu používat při výslechu svůj mateřský jazyk. Stěžovatel popírá, že by byla provedena rekognice poškozeným O. ohledně stěžovatelovy osoby, v důsledku čehož není jisté, zda „Igor“, o kterém poškozený hovořil, je skutečně stěžovatel.

10. Výpověď poškozeného V. P. stran zranění způsobeného stěžovatelem skutkem popsáním pod bodem I/2 stěžovatel hodnotí jako nevěrohodnou, neboť mezi jeho výpovědi z přípravného řízení a hlavního líčení jsou zásadní rozpory věrohodně nevysvětlené, při hlavním líčení byl poškozený opilý a v době údajného útoku stěžovatele se nacházel ve stavu těžké opilosti, následkem čehož byla zkreslena jeho schopnost správně vnímat. Kromě toho znalec MUDr. Klír připustil, že zranění poškozeného může být

staršího data. Uložení trestu vyhoštění na dobu neurčitou shledává stěžovatel nepřiměřeným, poněvadž se váže k pachateli, u něhož náprava není možná; u stěžovatele možnost nápravy zkoumána nebyla. Uložení trestu vyhoštění také dle ustanovení § 57 odst. 3 písm. c) trestního zákona brání dlouhodobý vztah stěžovatele s D. K., s níž je stěžovatel v pravidelném písemném i osobním styku. Stěžovatel také označil výklad dovolacího důvodu dle ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu za příliš restriktivní a neschopný obstát v konfrontaci s požadavky ochrany základních práv a svobod [nález sp. zn. I. ÚS 4/04 ze dne 23. 3. 2004 (N 42/32 SbNU 405)], protože nesprávné zjištění skutkového stavu nelze striktně oddělovat od nesprávné právní kvalifikace skutku.

11. V návrhu na obnovu řízení před Ústavním soudem stěžovatel žádal, aby Ústavní soud dle ustanovení § 83 odst. 1 zákona o Ústavním soudu rozhodl, že náklady jeho zastoupení zcela zaplatí stát. K tomu stěžovatel uvedl, že je nemajetný, nevlastní nemovitost ani auto a kvůli odsouzení v České republice si nemůže opatřit lépe placenou práci, a proto pracuje jako sezónní dělník na stavbách s měsíčním příjmem cca 8 000 Kč, přičemž na stěžovatele jsou finančně zcela odkázány tři děti a stěžovatelova matka.

IV.

12. Ústavní soud si vyžádal vyjádření účastníků řízení a vedlejších účastníků.

13. Předseda senátu Obvodního soudu pro Prahu 8 ve svém vyjádření k ústavní stížnosti nesouhlasil s rozsudkem Evropského soudu pro lidská práva ve stěžovatelově věci, poněvadž shledal-li Evropský soud pro lidská práva výslech poškozeného O. provedený jako neodkladný a neopakovatelný úkon v rozporu s čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy, zpochybnil tak soulad ustanovení § 158a trestního řádu s čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy, v důsledku čehož bude Ústavní soud nucen toto zákonné ustanovení zrušit. Poté však lze těžko předvídat následky v boji s organizovaným zločinem a mezinárodním terorismem, protože orgány činné v trestním řízení ztratí významný procesní institut.

14. Předseda senátu Nejvyššího soudu trval na tom, že výslech poškozeného O. byl proveden procesním způsobem plně v souladu s trestním řádem za přítomnosti soudce Obvodního soudu pro Prahu 9. Z velmi podrobného a přesného obsahu protokolu je zřejmé, že poškozený rozuměl jeho obsahu; poškozený ho odmítl podepsat z důvodu obavy o svůj život. Vzhledem k tomu, že se mohl důvodně obávat o svůj život, bylo třeba jeho výslech učinit ke zjištění pachatele, a proto byl neodkladným úkonem. Předseda senátu však s ohledem na ustanovení § 119 zákona o Ústavním soudu navrhl vyhovění ústavní stížnosti stěžovatele.

15. Státní zástupkyně Městského státního zastupitelství v Praze setrvala na stanovisku, že výslech poškozeného byl správně proveden jako neodkladný úkon, neboť poškozený byl vyslechnut z důvodu ztotožnění pachatele; poškozený odmítl tlumočnicka s tím, že česky rozumí, přičemž přítomnost soudce při výslechu garantuje zákonnost postupu policie. Vyjádřila přesvědčení, že byly dány podmínky pro přečtení protokolu o výslechu poškozeného v hlavním líčení, protože předseda senátu Obvodního soudu pro Prahu 8 podnikl všechny kroky k zajištění jeho přítomnosti. Byla názoru, že výslech poškozeného nebyl jediným výlučným usvědčujícím důkazem; o vině stěžovatele svědčí též výpověď svědkyně K., záznamy telefonických hovorů a znalecký posudek vypracovaný MUDr. Klírem. Z uvedených důvodů navrhla odmítnutí návrhu na obnovu řízení.

16. Městský soud v Praze se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

17. Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 8 a Nejvyšší státní zastupitelství se vzdaly postavení vedlejšího účastníka.

18. Stěžovatel nevyužil práva podání repliky k vyjádřením účastníků a vedlejšího účastníka řízení.

V.

19. Ustanovení § 119b odst. 3 zákona o Ústavním soudu tento soud zavazuje v novém nálezu vycházet z právního názoru Evropského soudu. V projednávaném případě byl tento právní názor obsažen v odstavcích 42 až 69 shora citovaného rozsudku Evropského soudu následovně.

20. Evropský soud neshledal důvod odchýlit se od závěru vnitrostátních soudů, že pořízení výpovědi svědka O. před zahájením trestního stíhání bylo v souladu s vnitrostátním právem, neboť tento závěr se mu nezdá být svévolný ani zjevně chybný.

21. Dále konstatoval, že čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy zakotvuje zejména zásadu, podle níž předtím, než může být obžalovaný uznán vinným, musí být všechny důkazy v neprospěch obžalovaného v zásadě provedeny při veřejném přelíčení, a to v zájmu kontradiktornosti řízení. Tato zásada má samozřejmě i výjimky, ale ty lze akceptovat pouze s výhradou respektování práv obhajoby; obžalovanému tak obecně musí být dána možnost odpovídajícím a dostatečným způsobem zpochybnit svědectví v jeho neprospěch a vyslechnout ty, kdo svědectví poskytl, a to buď v okamžiku jejich výpovědi, nebo v pozdější fázi řízení (srov. rozsudek ve věci *Lucà proti Itálii* ze dne 27. 2. 2001 č. 33354/96, § 39, rozsudek ve věci *Solakov proti bývalé jugoslávské republice Makedonii* ze dne 31. 10. 2011 č. 47023/99, § 57). Evropský soud ve věci *Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království* (rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2011 č. 26766/05 a č. 22228/06, § 146 až 147) stanovil tři kritéria pro posuzování námitek na poli čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy týkajících se nepřítomnosti svědka při jednání soudu.

Podle těchto kritérií je třeba nejprve prověřit, zda je dán závažný důvod pro to, že obhajoba nemá možnost vyslechnout nebo nechat vyslechnout svědka obžaloby. Dále, pokud nedošlo k výslechu svědka ze závažného důvodu, nelze výpověď nepřítomného svědka v zásadě považovat za vylučný nebo rozhodující důkaz viny. Konečně, je-li jako důkaz připuštěna výpověď svědka, kterého neměla obhajoba příležitost vyslechnout, a tato výpověď představuje vylučný nebo rozhodující důkaz viny, neznamená to bez dalšího porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy; řízení jako celek lze považovat za spravedlivé, jestliže jsou dány skutečnosti dostatečným způsobem vyvažující nevýhody spojené s připuštěním takového důkazu a umožňující řádné a spravedlivé posouzení důvěryhodnosti takového důkazu.

22. Při hodnocení stěžovatelských námitek z pohledu prvního kritéria Evropský soud dospěl k závěru, že k přečtení výpovědi svědka O. pořízené před soudním řízením byl dán závažný důvod, protože vnitrostátní orgány dostaly své pozitivní povinnosti vyvinout veškeré úsilí, aby obhajobě zajistily možnost svědka vyslechnout, a teprve když se všechny tyto pokusy ukázaly jako neúspěšné, přistoupil předseda senátu k provedení důkazu přečtením výpovědi.

23. U druhého kritéria Evropský soud zkoumal, nakolik sporná výpověď ovlivnila rozhodnutí o vině stěžovatele, tj. zda tato výpověď představovala vylučný nebo rozhodující důkaz, přičemž k tomu uvedl, že slovo „rozhodující“ je třeba vykládat v užším smyslu jako důkaz takového významu, který je způsobilý ovlivnit rozhodnutí ve věci. Tam, kde je výpověď svědka, který nebyl řízení přítomen, podpořena dalšími důkazy, bude posouzení toho, zda se jedná o rozhodující důkaz, záviset na důkazní síle podpůrných důkazů. Podotkl, že v projednávané věci vzaly sice soudy v úvahu více důkazů, avšak zároveň konstatoval, že pravdivost tvrzení, podle něhož bylo zranění poškozeného způsobeno trestným činem, jakož i totožnost jeho pachatele, bylo možno určit pouze na základě výpovědi tohoto svědka. Znalecký posudek z oboru lékařství totiž pouze doložil povahu a rozsah zranění, nikoliv skutečnost, že byly způsobeny trestným činem; svědkyně K. nebyla očitým svědkem a popsala pouze svůj dojem ze stěžovatele a jeho chování před předmětnými událostmi; záznamy z telefonních hovorů pak jen prokázaly, že se stěžovatel nacházel v blízkosti místa činu. Konečně poškozenému nebyla nikdy předložena fotografie stěžovatele za účelem jeho identifikace. Evropský soud shrnul, že výpověď poškozeného představovala rozhodující důkaz viny, neboť ostatní důkazy jej pouze nepřímo podporovaly nebo posilovaly důvěru soudu v tvrzení poškozeného.

24. K třetímu hledisku Evropský soud uvedl, že právo vyslechnout nebo nechat vyslechnout svědka obžaloby zaručuje právo na spravedlivý proces, neboť se nejen snaží dosáhnout rovnosti zbraní obžaloby

a obhajoby, ale navíc poskytuje obhajobě a soudnímu systému zásadní nástroj kontroly věrohodnosti a spolehlivosti příslušných výpovědí, a tím opodstatněnosti jednotlivých bodů obžaloby.

25. Účast soudce při výslechu poškozeného O. sice dovolila Evropskému soudu odmítnout tvrzení stěžovatele, podle kterých poškozený dostatečně neovládal český jazyk a jeho výpověď nebyla přesně zaznamenaná, neumožnila však ověřit hodnověrnost svědka a obsah jeho výpovědi, neboť v okamžiku, kdy takový výslech probíhá, přítomný soudce neví nic o věci, osobnosti svědka ani o skutečnostech týkajících jeho hodnověrnosti, a proto se nejedná o opatření, které by mohlo nahradit právo obžalovaného vyslechnout ty, kteří ho obviňují. K možnosti stěžovatele napadnout ostatní důkazy Evropský soud uvedl, že v případě, kdy neexistují jiné dostatečně pádné důkazy potvrzující mimo přiměřenou pochybnost spolehlivost tvrzení klíčového svědka, má uvedený nástroj nepřímého zpochybnění obvinění takového svědka pouze omezený význam.

26. Evropský soud poukázal na některé výroky stěžovatele, jeho spoluobžalovaného a svědků, jež zpochybňovaly hodnověrnost poškozeného, jmenovitě na tvrzení, že poškozený byl spojen s organizovaným zločinem, byl trestně stíhán pro vraždu a znásilnění, měl dluhy u řady osob, byl veden touhou po pomstě, protože stěžovatel žil s jeho bývalou partnerkou a spoluobžalovaný mu odmítl platit vyšší nájemné, a že poškozený mohl lhat ze strachu před skutečnými pachateli útoku. Za těchto okolností považoval Evropský soud za zářející, že rozhodnutí vnitrostátních soudů neobsahují žádnou úvahu týkající se důvěryhodnosti poškozeného a hodnověrnosti jeho výpovědi nebo případných důvodů, které ho mohly vést ke křivému svědectví. Soudy totiž sice konstatovaly, že některé části jeho výpovědi jsou podpořeny jinými nepřímými důkazy, nicméně neobjasnily, proč považovaly výpověď poškozeného za hodnověrnou. A to přesto, že podle českého práva musí vzít soudci v úvahu vše, co vyšlo najevo v průběhu řízení, ověřit věrohodnost důkazu, pokud se jej rozhodnou použít, a musí reagovat na veškeré námitky, které obhajoba vznese ohledně věrohodnosti svědka.

27. Podle Evropského soudu rovněž ze spisu nevyplývá, že by se příslušné orgány snažily obstatat další důkazy, které by jim pomohly vytvořit si názor na věrohodnost sporné výpovědi, nebo že by se snažily najít další svědky, kteří by ji mohli potvrdit nebo vyvrátit. Třebaže byl poškozený kvůli svému zranění na noze hospitalizován, nebyl Evropský soud informován, kdy byl poškozený propuštěn z nemocnice, ani o případné snaze vnitrostátních orgánů přistoupit po zahájení trestního stíhání k dalšímu výslechu nebo konfrontaci v přítomnosti stěžovatele. Dále příslušné orgány kromě počátečního konstatování, že D. K. se v místě bydliště poškozeného nezdržuje, po něm zřejmě více nepátraly, ačkoli poškozený prohlásil, že D. K. viděl stěžovatele a spoluobžalovaného vcházet k němu domů.

28. Evropský soud uzavřel, že došlo k porušení základního práva stěžovatele zaručeného čl. 6 odst. 1 ve spojení s čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy. V odůvodnění svého rozhodnutí vysvětlil, že právo stěžovatele na obhajobu bylo omezeno způsobem neslučitelným s požadavky na spravedlivý proces, a to tím, že povaha výpovědi poškozeného O. jako rozhodujícího důkazu při současné absenci solidních důkazů ve spise, které by byly způsobilé ji podpořit, nedovolila soudům řádně a spravedlivě posoudit hodnověrnost tohoto důkazu.

VI.

29. Po shora rekapitulovaném průběhu řízení dospěl Ústavní soud k závěru, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť by nepřineslo další, resp. lepší a jasnější objasnění věci, než jak se s ní seznámil z písemných úkonů stěžovatele (srov. ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu), vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení. Pro úplnost Ústavní soud současně dodává, že v řízení neprováděl dokazování a vyšel toliko ze spisu obecného soudu a Ústavního soudu.

30. Jak již Ústavní soud uvedl výše, po povolené obnově řízení v novém rozhodnutí Ústavní soud vychází z právního názoru Evropského soudu. Ústavnímu soudu nezbylo než dospět k závěru, že podmínky pro postup podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) ve spojení s ustanovením § 119b odst. 2 až 5 zákona o Ústavním soudu byly splněny a v obnoveném řízení je třeba ústavní stížnosti vyhovět v části směřující proti odsouzení stěžovatele pro trestné činy pod bodem II rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 8 a napadená rozhodnutí obecných soudů částečně zrušit pro porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 36 odst. 1 Listiny, jehož součástí je i právo na obhajobu zaručené čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy a čl. 40 odst. 3 Listiny. Ve vztahu ke skutku uvedenému pod bodem II rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 8 se proto věc tomuto soudu vrací k novému projednání. Bude úkolem Obvodního soudu pro Prahu 8, aby v novém řízení při shromažďování důkazů, jejich provádění a hodnocení, jakož i při koncipování odůvodnění svého rozhodnutí postupoval tak, aby respektoval čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy ve smyslu vyloučeném Evropským soudem. Předmětem výtek Evropského soudu není způsob posouzení ostatních stěžovatelových námitek týkajících se skutku pod bodem I/2 a trestu vyhoštění, nehledě na to, že jeho uložení bude soud v důsledku kasačního zásahu Ústavního soudu zvažovat znovu, a proto ve vztahu ke zbytku ústavní stížnosti nemá Ústavní soud důvod měnit svůj závěr, podle kterého jsou tyto námitky zjevně neopodstatněné; v rozsudku Evropského soudu totiž není obsaženo nic, co by otevíralo cestu k přehodnocení této části původního usnesení Ústavního soudu.

31. Obecné soudy a státní zastupitelství ve vyjádřeních k ústavní stížnosti hájí důvodnost existence institutu neodkladného a neopakovatelného úkonu dle ustanovení § 158a trestního řádu, kdy protokol o výslechu svědka provedeném v tomto režimu lze přečíst v hlavním líčení za podmínek stanovených ustanovením § 211 trestního řádu, aniž by mohl obviněný takového svědka vyslechnout. K tomu je třeba upozornit, že Evropský soud zmíněný institut jako takový neodmítá a nepovažuje za rozporný s Úmluvou, jestliže jsou splněny určité předpoklady a poskytnuty záruky obviněnému, které jsou blíže rozvedeny v odstavcích 21 až 28 tohoto nálezu. Obecný soud, pokud využívá postupu podle § 158a a 211 trestního řádu a přečte v hlavním líčení protokol o výslechu svědka, aniž by ho mohla obhajoba vyslechnout, je oprávněn tak učinit pouze v případě, že je pro takový postup dán závažný důvod a současně výpověď nepřítomného svědka nelze považovat za vylučný či rozhodující důkaz viny. V případě, že se obecný soud rozhodne připustit jako důkaz výpověď svědka, kterého neměla obhajoba příležitost vyslechnout, a tato výpověď představuje vylučný nebo rozhodující důkaz viny, obстоjí takovýto postup pouze tehdy, jestliže i přesto lze řízení jako celek považovat za spravedlivé a jestliže jsou dány skutečnosti dostatečným způsobem vyvažující nevýhody spojené s připuštěním takového důkazu, jakož i skutečnosti umožňující řádné a spravedlivé posouzení důvěryhodnosti takového důkazu.

32. Pokud jde o trestný čin porušování domovní svobody dle ustanovení § 238 odst. 1 a 3 trestního zákona, jehož se vedle stěžovatele týmž jednáním uvedeným pod bodem II rozsudku obvodního soudu dopustil spoluodsouzený vystupující pod jmény D. D. a L. S., důvody vyhovění ústavní stížnosti prospívají rovněž tomuto spoluodsouzenému, neboť jediným rozhodujícím usvědčujícím důkazem ve vztahu k trestnému činu jím spáchanému byla rovněž výpověď poškozeného O. Z tohoto důvodu aplikoval Ústavní soud vůči němu pravidlo beneficia cohaesionis podle ustanovení § 63 zákona o Ústavním soudu ve spojení s ustanoveními § 150 odst. 2, resp. § 261, § 265k odst. 2, § 269 odst. 2 a § 285 trestního řádu per analogiam a napadená rozhodnutí zrušil i v jeho prospěch [srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 188/99 ze dne 4. 11. 1999 (N 156/16 SbNU 157) a nálezy sp. zn. IV. ÚS 37/03 ze dne 17. 6. 2004 (N 81/33 SbNU 285)].

33. S ohledem na osobní a majetkové poměry stěžovatele a vzhledem k tomu, že ústavní stížnost stěžovatele nebyla odmítnuta (srov. ustanovení § 83 odst. 1 zákona o Ústavním soudu) rozhodl Ústavní soud, že náklady na zastoupení stěžovatele v obnoveném řízení ve výši 8 228 Kč zcela zaplatí stát. Náklady zastoupení se sestávají ze dvou úkonů právní služby [převzetí a příprava zastoupení podle ustanovení § 11 odst. 1 písm. a) vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), a podání

Pl. ÚS 25/13

č. 175

návrhu na obnovu řízení před Ústavním soudem podle ustanovení § 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu] po 3 100 Kč, paušální částky náhrady hotových výdajů po 300 Kč a DPH ve výši 1 428 Kč.

Č. 176

K návrhu na zrušení § 43 zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů

Uhrazení daně celním úřadem ze zajištění daně není zákonem předkládaným způsobem placení daně, nýbrž způsobem náhradním, realizovaným v případě, že daňový subjekt daň řádně a včas neuhradí. Takový způsob je ovšem spojen s uložením pokuty ve výši 10% z částky zajištění daně použité na úhradu daně, která by měla být pro daňový subjekt mimo jiné důvodem, aby daň řádně a včas uhradil a zákonem stanovené zajištění zůstalo nedotčeno. Za zákonem stanovených zákonných podmínek má Ústavní soud absenci pokuty při úhradě daně z poskytnutého zajištění, jak je koncipována v napadeném ustanovení § 43 zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, za podloženou racionálními a ústavně akceptovatelnými důvody, které nezakládají nepřipustnou diskriminaci daňových subjektů.

Ústavní soud nemůže odhlédnout od skutečnosti, že napadená právní norma požadavek diferenciací sankcí respektuje již tím, že uložená pokuta je závislá na výši nedoplatku ke spotřební dani. Z tohoto pohledu lze ohledně výše předmětné sankce konstatovat, že ve svém důsledku odráží objem finančních prostředků pohybujících se v obchodu s minerálními oleji, lihem, pivem, vínem a meziprodukty a s tabákovými výrobky, kterému odpovídá výše daně, kterou je daňový subjekt povinen přiznat a zaplatit, a následně pak i částka zajištění daně, z níž je odvozována pokuta ve smyslu § 43 zákona o spotřebních daních. Za této situace a s přihlédnutím ke shora citovaným závěrům, jak vyplývají z nálezu sp. zn. Pl. ÚS 37/11 ze dne 30. 7. 2013 (N 136/70 SbNU 263; 299/2013 Sb.), nemohl Ústavní soud dospět k obecnému závěru, že by napadeným ustanovením nastavená sankce byla pro daňové subjekty pohybující se v oblasti podnikání s přísně regulovanými komoditami likvidační.

Nález

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Stanislava Balíka, Ludvíka Davida, Jana Filipa, Jaroslava Fenyka, Ivany Janů, Vladimíra Kůrky, Jana Musila, Jiřího Nykodýma, Vladimíra Sládečka, Kateřiny Šimáčkové, Milady Tomkové a Michaely Židlické ze dne 15. října 2013 sp. zn. Pl. ÚS 3/13 ve věci návrhu Krajského soudu v Ostravě na zrušení ustanovení § 43 zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, za účasti Poslanecké sněmovny Parlamentu

České republiky a Senátu Parlamentu České republiky jako účastníků řízení (nález byl vyhlášen pod č. 375/2013 Sb.).

Výrok

Návrh se zamítá.

Odůvodnění

I. Rekapitulace návrhu

1. Ústavnímu soudu byl dne 10. 1. 2013 doručen návrh Krajského soudu v Ostravě na zrušení ustanovení § 43 zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o spotřebních daních“).

2. Navrhovatel v ústavní stížnosti uvádí, že mu byla předložena žaloba společnosti AB style, s. r. o., proti rozhodnutí Celního ředitelství Ostrava ze dne 24. 10. 2011 č. j. 6248-2/2011-140100-21, kterým bylo zamítnuto odvolání této společnosti a potvrzeno rozhodnutí Celního úřadu Frýdek-Místek ze dne 19. 8. 2011 sp. zn. 9041/2011, jímž byla AB style, s. r. o., uložena pokuta dle § 43 zákona o spotřebních daních ve výši 2 925 139 Kč představující 10 % z částky výše zajištění daně použité na úhradu nedoplatků na spotřební daň z lihu a vína. Navrhovatel se ztotožňuje s ústavněprávní argumentací, která je podstatou předmětné žaloby, proto ve smyslu § 64 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o Ústavním soudu“) přistoupil k podání návrhu na zrušení ve věci aplikovaného § 43 zákona o spotřebních daních.

3. Navrhovatel má za to, že uložená pokuta je svou povahou sankcí za správní či daňový delikt, z hlediska právní teorie je však nezbytným předpokladem pro uložení sankce nějaké protiprávní, resp. deliktní jednání. Pokud zákon o spotřebních daních na jedné straně počítá se zajištěním daně, ukládá provozovateli daňového skladu povinnost daň zajistit (srov. ustanovení § 20 odst. 9 zákona o spotřebních daních) a upravuje též postup realizace zajištění daně v případě, že daňový dlužník daň nebo příslušenství nezaplatí, nemůže být na druhé straně považováno zaplacení daně ručitelem za jednání protiprávní či škodlivé. Totožné jednání, resp. postup, nemůže být totiž současně v souladu se zákonem a současně naplňovat znaky správního (daňového) deliktu. Ustanovení § 43 zákona o spotřebních daních s ohledem na výše uvedené vykazuje rozpor s ústavně chráněnými právy i s principy právního státu, k nimž se Česká republika hlásí, neboť k základním znakům právního státu patří také požadavek, aby stát prostřednictvím svých orgánů nikoho nepostihoval za jednání, které není protiprávní ani škodlivé a které je navíc zákonem výslovně dovoleno.

4. Navrhovatel dále poukazuje na skutečnost, že se pokuta podle výše citovaného ustanovení ukládá pouze v některých případech realizace zajištění daně, aniž by toto rozlišení mělo jakýkoliv racionální základ. Ustanovení § 43 zákona o spotřebních daních je proto dle názoru navrhovatele diskriminační, neboť zakládá neodůvodněné rozdíly mezi jednotlivými subjekty v závislosti na zvoleném způsobu zajištění daně. Toto ustanovení je tak v rozporu s čl. 1 Listiny základních práv a svobod. Navrhovatel spatřuje diskriminaci taktéž v tom, že podobné ustanovení neobsahuje žádný jiný daňový předpis. Neexistuje přitom rozumný důvod, proč by sankce tohoto charakteru měla být upravena právě jen u spotřební daně, a u jiných daní nikoliv.

5. Navrhovatel dále upozorňuje, že předmětné ustanovení stanovuje pevnou sankci, čímž zároveň určuje minimální výši pokuty, která neumožňuje nijak zohlednit majetkové a osobní poměry delikventa ani jakékoliv další významné okolnosti. Pokuta tudíž může být zcela nepřiměřená okolnostem případu i majetkovým poměrům osoby, které byla uložena, a v některých případech tak může mít i likvidační charakter. Takto však v právním státu nesmí být sankce formulována, jak již rozhodl Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 13. 8. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 3/02 (N 105/27 SbNU 177; 405/2002 Sb.), případně v nálezu ze dne 25. 10. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 14/09 (N 183/63 SbNU 117; 22/2012 Sb.). V nyní projednávané věci celní úřad uložil AB style, s. r. o., pokutu ve výši 2 925 139 Kč, což samo o sobě představuje značně citelný zásah do jejích majetkových poměrů. Celní úřad ani Generální ředitelství cel poměry AB style, s. r. o., nehodnotily ani se nezabývaly přiměřeností výše sankce, neboť ustanovení § 43 zákona o spotřebních daních jim v rozporu se shora popsávanými požadavky Ústavního soudu neposkytuje možnost správního uvážení ani moderace výše pokuty. Na tuto skutečnost ostatně celní orgány v odůvodnění napadeného rozhodnutí poukázaly. Likvidační účinky pokuty lze spatřovat také v tom, že podle § 9 odst. 1 písm. b) zákona č. 676/2004 Sb., o povinném značení lihu a o změně zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších zákonů, může být důsledkem opakovaného nebo závažného porušení daňových nebo celních předpisů rozhodnutí celních orgánů o odnětí registrace, bez níž AB style, s. r. o., nemůže značit líh, tedy ani vykonávat svou podnikatelskou činnost. Ustanovení § 43 zákona o spotřebních daních je tak v rozporu s ústavním pořádkem České republiky a nepřipustně zasahuje do práva AB style, s. r. o., vlastnit majetek garantovaného ustanovením čl. 11 Listiny základních práv a svobod.

II. Průběh řízení a rekapitulace vyjádření účastníků řízení

15. V souladu s § 69 odst. 1 zákona o Ústavním soudu vyzval Ústavní soud Poslaneckou sněmovnu Parlamentu České republiky (dále jen

„Poslanecká sněmovna“) a Senát Parlamentu České republiky (dále jen „Senát“), aby se k návrhu vyjádřily.

16. Poslanecká sněmovna prostřednictvím předsedkyně Poslanecké sněmovny Miroslavy Němcové sdělila, že zákon o spotřebních daních byl jako vládní návrh zákona projednáván v Poslanecké sněmovně jako tisk č. 317 v prvním čtení dne 20. května 2003 a přikázán k projednání rozpočtovému výboru, který návrh zákona projednal a vydal usnesení obsahující pozměňovací návrhy (č. 317/1). Druhé čtení návrhu zákona proběhlo 22. července 2003, podané pozměňovací návrhy ve druhém čtení byly zpracovány jako tisk č. 317/2. Návrh zákona byl schválen ve třetím čtení dne 24. července 2003. Ve třetím čtení hlasovalo z přítomných 198 poslanců pro návrh 100 a proti 97, jeden se zdržel hlasování. Ustanovení § 43 nedoznalo při projednávání v Poslanecké sněmovně změn a bylo přijato v podobě navržené vládou. Senátu byl návrh zákona doručen dne 13. srpna 2003. Dne 11. září 2003 byl návrh projednán a posléze vrácen s pozměňovacími návrhy Poslanecké sněmovně. Poslanecká sněmovna svým hlasováním dne 26. září 2003 setrvala na původním návrhu. Prezident republiky zákon podepsal 13. října 2003. Schválený zákon byl doručen k podpisu premiéroví 17. října 2003. Zákon vyšel ve Sbírce zákonů v části 118 pod číslem 353/2003 Sb. Napadené ustanovení bylo k datu jeho aplikace novelizováno celkem čtyřikrát, a to novelami zákona č. 353/2003 Sb. (tisk č. 317, IV. volební období), které byly publikovány ve Sbírce zákonů pod čísly 217/2005 Sb. (tisk č. 801, IV. volební období), 575/2006 Sb. (tisk č. 41, V. volební období), 281/2009 Sb. (tisk č. 686, V. volební období), 59/2010 Sb. (tisk č. 888, V. volební období). Navrhovatelem napadená podstata ustanovení § 43 byla obsažena již v zákoně č. 353/2003 Sb., následující novelizace neměly výraznější vliv na smysl napadeného ustanovení. Ve všech případech se jednalo o vládní návrh. Z výše uvedeného vyplývá, že návrh zákona byl projednán a schválen ústavně předepsaným způsobem a podle standardních pravidel legislativního procesu.

17. Senát prostřednictvím svého předsedy Milana Štěcha uvedl, že návrh zákona byl Senátu doručen dne 13. srpna 2003 ve 4. funkčním období a jako senátní tisk č. 156 jej organizační výbor přikázal výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu (jako garančnímu výboru) a výboru pro evropskou integraci. Výbor pro hospodářství, zemědělství a dopravu na své 20. schůzi ve 4. funkčním období, konané dne 4. září 2003, projednal a přijal usnesení č. 128, kterým doporučil Senátu projednávaný návrh zákona zamítnout (156/1). Výbor pro evropskou integraci projednal návrh zákona na své 21. schůzi ve 4. funkčním období, konané dne 3. září 2003, a usnesením č. 97 doporučil návrh zákona vrátit Poslanecké sněmovně s pozměňovacími návrhy (156/2). Dne 11. září 2003 přijal Senát na své 10. schůzi ve 4. funkčním období usnesení, kterým vrátil návrh zákona Poslanecké sně-

movně ve znění přijatých pozměňovacích návrhů, uvedených v příloze tohoto usnesení; příloha obsahovala změny soustředěné do 19 bodů, z nichž ani jeden nerevidoval část návrhu zákona upravujícího napadené ustanovení § 43 (usnesení Senátu č. 205 ze dne 11. září 2003). Pro vrácení návrhu zákona se v hlasování č. 50 z přítomných 71 senátorů vyslovilo pro návrh 42 senátorů, 2 hlasy proti. Ve vyjádření je dále podrobně popisován legislativní proces přijímání jednotlivých novel napadeného ustanovení s tím, že Senát postupoval v mezích Ústavou České republiky stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem.

18. Ústavní soud ve smyslu § 48 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, požádal o vyjádření Ministerstvo financí a Generální ředitelství cel. Ministerstvo financí ve svém vyjádření nejprve obecně pojednalo o problematice správního trestání a poté o zajištění daně jako specifickém instrumentu zákona o spotřebních daních. Ministerstvo financí konstatovalo, že zajištění daně, které je v zákoně o spotřebních daních upraveno v § 21 a násl., vychází ze směrnice Rady 2008/118/ES o obecné úpravě spotřebních daní a o zrušení směrnice 92/12/EHS. Ministerstvo financí zdůraznilo, že primární funkcí zajištění daně podle § 21 a násl. zákona o spotřebních daních je krytí rizik spojených s výrobou, zpracováním a držením výrobků podléhajících spotřební dani. Teprve sekundární funkcí zajištění daně podle § 21 a násl. zákona o spotřebních daních je funkce uhrazovací. Specifikum zajištění daně podle § 21 a násl. zákona o spotřebních daních je dáno typem komodit, které jsou zatíženy vysokou spotřební daní, a existencí režimu podmíněného osvobození od spotřební daně. Vzhledem k relativně dlouhé lhůtě splatnosti, která je delší než lhůta pro podání daňového přiznání, je reálné nebezpečí, že v případě, kdy spotřební daň nebude řádně a včas uhrazena, nebudou již vybrané výrobky u dotčeného plátce spotřební daně v držení. V takových případech zajištění daně alespoň částečně eliminuje hrozbu zneužití těchto výrobků či podvodů s nimi a rizika, která v daném případě vyplývají pro stát. Již ze samotného textu § 43 zákona o spotřebních daních (a případně dalších ustanovení, která je nezbytně vykládat v souvislosti s tímto ustanovením) vyplývá, že pokuta není ukládána za samotné použití zajištění daně na úhradu spotřební daně (tedy za postup v souladu s právními předpisy), ale za to, že spotřební daň nebyla řádně a včas uhrazena a současně došlo ke snížení krytí rizik. Je tedy patrné, že prvek protiprávnosti zde spočívá v tom, že daňový subjekt řádně neuhradil spotřební daň v souladu s (daňovými) právními předpisy, a správce daně byl nucen realizovat zajištění. Škodlivost nastane v případě, kdy porušení zákonné povinnosti vede k ohrožení určitého veřejného zájmu. V daném případě jde především o veřejný zájem na správném stanovení a výběru daně, který vyplývá z § 1 odst. 2 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, kde je vymezen základní cíl správy daní. Veřejný zájem lze spatřovat

těž v potřebě krytí rizik spojených s výrobou, zpracováním a držetím výrobků podléhajících spotřební dani. S ohledem na výše uvedené je nutné uvést, že v návrhu krajského soudu uvedená tvrzení týkající se nemožnosti hodnocení protiprávnosti a škodlivosti jednání vedoucího k uložení pokuty podle § 43 zákona o spotřebních daních nejsou relevantní. Uložení této pokuty tak ani nemohlo dojít k porušení jakéhokoli znaku právního státu, jež je namítáno. Ustanovení § 43 zákona o spotřebních daních obsahuje odkaz na tři výjimky z povinnosti uložit pokutu v případech, kdy je zajištění daně použito na úhradu spotřební daně. Jedná se o ustanovení § 23 odst. 4 (v zákoně o spotřebních daních je od 1. ledna 2013 uveden chybný odkaz, který by měl směřovat na odstavec 3), § 29 odst. 2 a § 33 odst. 7 zákona o spotřebních daních. Ve všech výše uvedených situacích je dopředu známa výše spotřební daně, zajištění daně se poskytuje složením nebo převodem finančních prostředků na depozitní účet správce daně a je umožněno využít zajištění daně na úhradu spotřební daně se souhlasem subjektu, jež poskytl zajištění daně. Pro všechny výše uvedené situace také platí, že nebyl-li dán souhlas k použití zajištění daně na její úhradu a spotřební daň nebyla řádně a včas uhrazena, správce daně bude postupovat v souladu s ustanoveními § 23 odst. 5 (od 1. ledna 2013 se jedná o odstavec 4), resp. § 29 odst. 5 a § 33 odst. 8 zákona o spotřebních daních, tedy použije zajištění daně na úhradu spotřební daně. Bylo by proto nelogické, aby zákon bránil, natož sankcionoval situaci, kdy zajištění daně bude se souhlasem daňového subjektu využito na úhradu daně. Důvodem, proč žádný jiný daňový předpis neobsahuje ustanovení obdobné § 43 zákona o spotřebních daních, je skutečnost, že pouze ve spotřebních daních zajištění daně plní primárně zcela odlišnou funkci než obecný institut zajištění daně. Ministerstvo financí dále nesouhlasí se závěrem navrhovatele, že absence diskrece při určování výše sankce, která je pro tzv. platební delikty typická (např. úrok z prodlení, penále), by automaticky znamenala likvidační charakter dané sankce. Důvody, proč je ze strany zákonodárce volena varianta sankce vznikající ex lege v předem dané výši odvozené procentem z určitého základu, případně ohraničené minimální či maximální pevnou hranicí, jsou předvídatelnost a s tím související právní jistota, zamezení libovůle ze strany orgánu veřejné moci, snížení rizika korupce, administrativní zvladatelnost a rychlost řízení. Pokud jde o výši samotného procenta jako parametru, při hodnocení přiměřenosti sankce podle § 43 zákona o spotřebních daních je nutno přihlížet zejména ke speciální povaze podnikání souvisejícího s vybranými výrobky, které jsou zatíženy spotřební daní. Podnikatelé, kteří do této oblasti vstupují, si jsou dopředu vědomi skutečnosti, že se jedná o vysoce regulované odvětví, přičemž tato regulace nesleduje pouze fiskální cíl, ale i cíle jiné (např. ochranu obyvatelstva před zdraví škodlivými výrobky). Ohledem na individuální situaci lze ovlivnit dopady

sankce na daňový subjekt, např. využitím institutu posečkání nebo rozložení úhrady na splátky (§ 156 a násl. daňového řádu). Závěrem Ministerstvo financí poukazuje na dosavadní bezrozpornost tohoto ustanovení a jeho obecnou akceptaci daňovými subjekty.

19. Generální ředitelství cel ve svém vyjádření uvedlo, že zajištění daně podle § 21 zákona o spotřebních daních je institutem, který představuje určitou záruku zejména za umožnění využívání výhod režimu podmíněného osvobození od daně, který znamená odklad povinnosti přiznat a zaplatit daň. Zajištění daně, pokud se jedná o povolení podle zákona o spotřebních daních, která nelze bez poskytnutí zajištění daně vůbec vydat, musí být udržováno po celou dobu existence daného povolení v zákonem stanovené výši. Poskytnutí zajištění daně tedy nezabavuje daňový subjekt povinnosti daň ve stanovené lhůtě přiznat a zaplatit. Pokuta ve výši 10 % z částky zajištění daně použité na úhradu daně je sankčním nástrojem obdobného charakteru jako pokuta za opožděné tvrzení daně podle § 250 daňového řádu či úrok z prodlení podle § 252 a násl. daňového řádu. „Protiprávní“ jednání, které předchází jejímu uložení, je stejné jako v případě vzniku povinnosti platit úrok z prodlení, a to neuhrazení splatné daně ve lhůtě její splatnosti. Jedná se tedy o jednání, které není společensky nebezpečné, avšak ohrožuje fiskální zájmy státu. Na tomto místě je nutno také zdůraznit, že zajištění daně se neposkytuje v plné výši předpokládané daňové povinnosti, nýbrž pouze v poměrné výši (§ 21 odst. 7 zákona o spotřebních daních). Generální ředitelství cel se neztotožňuje s názorem Krajského soudu v Ostravě, že by zákon o spotřebních daních postihoval daňový subjekt za jednání, které není protiprávní a navíc je zákonem výslovně dovoleno. To, že zákon o spotřebních daních stanoví, že správce daně použije zajištění daně na úhradu daně, pokud není zaplacená v zákonné lhůtě její splatnosti, a zároveň upravuje postup správce daně vůči ručiteli, nezabavuje daňový subjekt i přes poskytnuté zajištění daně povinnosti daň ve lhůtě splatnosti zaplatit. K dotazu soudu, jaké důsledky by zrušení ustanovení § 43 zákona o spotřebních daních mělo, Generální ředitelství cel uvádí, že jeho zrušení by mohlo u některých daňových subjektů vést ke ztrátě motivace platit daň ve lhůtě její splatnosti, když mají poskytnuto zajištění daně. Automatické uhrazování splatné daně z poskytnutého zajištění daně hrozby sankce by u provozovatelů daňových skladů a opakovaných oprávněných příjemců (tj. držitelů povolení, která se „nevycherpají“ jednorázovým výkonem) vedlo ke snížení nebo vyčerpání poskytnutého zajištění daně, což by znamenalo nárůst případů, kdy by daňový subjekt musel být správcem daně vyzván k doplnění zajištění daně, pokud by tak ve lhůtě stanovené § 21 odst. 10 zákona o spotřebních daních neučinil sám. Zajištění daně by tak prakticky pozbylo svou funkci záruky ve vztahu k podnikatelské činnosti spočívající ve výrobě a nakládání s vybranými výrobky a stalo by se de facto zálohou na daň.

20. Ústavní soud zaslal výše uvedená vyjádření navrhovateli a umožnil mu se k nim vyjádřit, navrhovatel však této možnosti nevyužil.

21. V souladu s § 69 odst. 2 zákona o Ústavním soudu zaslal Ústavní soud návrh předsedovi vlády České republiky, který dopisem ze dne 4. 3. 2013 sdělil, že svého práva vstoupit do řízení nevyužije.

22. Taktéž veřejný ochránce práv, jemuž byl zaslán návrh v souladu s § 69 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, sdělil, že svého práva vstoupit do řízení nevyužije.

III. Díkce napadených ustanovení

23. Napadené ustanovení § 43 zákona o spotřebních daních zní:

Pokuty

Použije-li správce daně zajištění daně na úhradu daně, uloží provozovateli daňového skladu, oprávněnému příjemci podle § 22, oprávněnému odesílateli podle § 3 písm. k), daňovému zástupci pro zasílání vybraných výrobků podle § 33 nebo uživateli pokutu ve výši 10 % z částky zajištění daně použité na úhradu daně. Pokud správce daně použije zajištění daně na úhradu daně podle § 23 odst. 4, § 29 odst. 2 a § 33 odst. 7, pokuta se neukládá.

IV. Aktivní legitímace navrhovatele

24. Dle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky platí, že dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu. Toto oprávnění je dále konkretizováno v § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, dle něhož může soud u Ústavního soudu podat návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení. Podmínkou meritorního projednání takového návrhu je naplnění díkce čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky v tom smyslu, že se musí jednat o zákon, jehož má být při řešení věci použito, tzn. zákon nebo jeho ustanovení, jež je navrhováno ke zrušení, mají být navrhovatelem přímo aplikovány při řešení konkrétního sporu. Ústavní soud shledal tuto podmínku naplněnou, neboť navrhovatel – Krajský soud v Ostravě – rozhoduje o žalobě proti rozhodnutí Celního ředitelství v Ostravě ze dne 24. 10. 2011 č. j. 6248-2/2011-140100-21, kterým bylo aplikováno napadené ustanovení zákona o spotřebních daních.

V. Ústavní konformita legislativního procesu

25. V rámci řízení o návrhu na zrušení zákona či jeho části Ústavní soud zkoumá, zda byl napadený předpis přijat a vydán v mezích Ústavou České republiky stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem (§ 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

26. Návrh zákona o spotřebních daních byl rozeslán poslancům jako tisk 317/0 dne 2. 5. 2003. Usnesením č. 636 dne 24. 7. 2003 dolní komora návrh schválila většinou 100 poslanců ze 198 přítomných, proti návrhu hlasovalo 97 poslanců. Dne 13. 8. 2003 Senát postoupený návrh (tisk 156/0) projednal a vrátil jej Poslanecké sněmovně s pozměňovacími návrhy (usnesení č. 205). Poslanecká sněmovna Senátem vrácený návrh zákona projednala dne 26. 9. 2003 (usnesení č. 653) a návrh zákona schválila většinou 101 poslanců ze 199 přítomných. Proti hlasovalo 96 poslanců. Prezidentu republiky byl zákon doručen dne 30. 9. 2003 a dne 13. 10. 2003 jej prezident republiky podepsal. Zákon byl vyhlášen dne 24. 10. 2003 ve Sbírce zákonů v části 118 pod číslem 353/2003 Sb.

27. Ústavní soud konstatuje, že k přijetí a vydání právního předpisu, jehož ustanovení je předmětem přezkumu, došlo předepsaným způsobem. Vzhledem k tomu, že navrhovatel nenamítal vadu legislativního procesu ani překročení Ústavou České republiky stanovené kompetence zákonodárce, Ústavní soud ohledně

- zákona č. 217/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 265/1991 Sb., o působnosti orgánů České republiky v oblasti cen, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony,

- zákona č. 575/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony,

- zákona č. 281/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím daňového řádu,

- zákona č. 59/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 676/2004 Sb., o povinném značení lihu a o změně zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů,

- a zákona č. 407/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony,

vedle přihlídnutí k vyjádřením předloženým Poslaneckou sněmovnou a Senátem, formálně ověřil průběh legislativního procesu z veřejně dostupného informačního zdroje na <http://www.psp.cz>.

VI. Upuštění od ústního jednání

28. Podle ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu, nebyli-li návrh mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením odmítnut, nařídí Ústavní soud ústní jednání, lze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Za splnění podmínek daných tímto zákonným ustanovením rozhodl o věci Ústavní soud s upuštěním od ústního jednání.

VII. Právní hodnocení Ústavního soudu

29. Návrh není, pokud jde o tvrzenou protiústavnost obsahu napadeného ustanovení, důvodný.

30. V důvodové zprávě k zákonu o spotřebních daních bylo k dikci napadeného ustanovení uvedeno, že sankce za porušení daňové disciplíny jsou obecně uvedeny v zákonu č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů. Není v něm však uvedena sankce za přešůpek, kdy z důvodu nesplnění povinnosti daň přiznat a zaplatit musí správce daně získat úhradu daně z jejího zajištění.

31. Z důvodové zprávy tedy vyplývá, že funkcí předmětné pokuty, jak ji stanoví § 43 zákona o spotřebních daních, je uvalení sankce pro případ, kdy spotřební daň nebyla řádně a včas uhrazena, proto muselo být použito zajištění daně na úhradu spotřební daně, čímž došlo ke snížení krytí rizik. Jak přitom vyplývá z vyjádření Ministerstva financí, je v takové situaci ohrožen především veřejný zájem na správném stanovení a výběru daně, který vyplývá z § 1 odst. 2 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, a také veřejný zájem na potřebě krytí rizik spojených s výrobou, zpracováním a držením výrobků podléhajících spotřební daní. Ústavní soud, který nemá námitek proti závěrům plynoucím z důvodové zprávy a vyjádření Ministerstva financí, nemůže přisvědčit navrhovateli v tom, že by byla daňovému subjektu v nyní projednávané věci uložena pokuta za zaplacení daně zákonem předpokládaným způsobem – formou realizace zajištění daně. Jak vyplývá z § 21 odst. 3 a 4 zákona o spotřebních daních, zajištění daně použije celní úřad na úhradu daně, jestliže není daň zaplacená v zákonné lhůtě její splatnosti, zároveň je správce daně povinen vyzvat dlužníka k zaplacení daně. V okamžiku uhrazení daně správcem daně tedy dojde ke snížení zajištění daně, jehož výše je stanovena v § 21 odst. 7 tohoto zákona jako poměrná částka z předpokládané daňové povinnosti. Zajištění daně, pokud se jedná o povolení podle zákona o spotřebních daních, která nelze bez poskytnutí zajištění daně vůbec vydat, přitom musí být udržováno po celou dobu existence daného povolení v zákonem stanovené výši. Pokuta je tak současně peněžitou sankcí za úbytek objemu finančních prostředků, které byl držitel povolení povinen poskytnout před vydáním tohoto povolení. Uhrazení daně celním úřadem ze zajištění daně není přitom zákonem předkládaným způsobem placení daně, nýbrž způsobem náhradním, realizovaným v případě, že daňový subjekt daň řádně a včas neuhradí. Takový způsob je ovšem spojen s uložení pokuty ve výši 10 % z částky zajištění daně použité na úhradu daně, která by měla být pro daňový subjekt mimo jiné důvodem, aby daň řádně a včas uhradil a zákonem stanovené zajištění daně zůstalo nedotčeno. Ústavní soud proto nemůže přisvědčit námítce navrhovatele, že v nyní projednávané věci byla uložena pokuta daňovému subjektu za jednání, u něhož nelze shledat

prvky protiprávnosti či škodlivosti, a které je naopak v zákoně výslovně dovoleno.

32. Navrhovatel dále tvrdí, že napadené ustanovení má diskriminační charakter, neboť bez řádného důvodu obsahuje odkaz na tři výjimky z povinnosti uložit pokutu v případech, kdy je zajištění daně použito na úhradu spotřební daně.

33. V prvním případě se jedná o povolení pro opakované přijímání vybraných výrobků v režimu podmíněného osvobození od daně nebo o povolení pro jednorázové přijetí vybraných výrobků v režimu podmíněného osvobození od daně. Podle § 22 odst. 9 zákona o spotřebních daních pak platí, že správce daně stanoví výši zajištění daně a vydá povolení opakovaně přijímat vybrané výrobky v režimu podmíněného osvobození od daně, zajistí-li navrhovatel daň ve výši odpovídající výši daně, kterou je oprávněný příjemce přijímající vybrané výrobky jednorázově po uvedení do volného daňového oběhu povinen přiznat a zaplatit. Se souhlasem navrhovatele může správce daně poskytnutým zajištěním daně uhradit daň. Pokud tak neučiní, správce daně rozhodne o uvolnění zajištění daně do 5 pracovních dní ode dne, kdy částka daně byla připsána na určený účet správce daně, v jehož územní působnosti má oprávněný příjemce sídlo nebo místo pobytu.

34. Ustanovení § 29 odst. 1 a 2 zákona o spotřebních daních zakotvuje povinnost právnické nebo fyzické osoby odebírající vybrané výrobky z jiného členského státu pro účely podnikání registrovat se před odebráním těchto vybraných výrobků uvedených do volného daňového oběhu v jiném členském státě jako plátce daně a oznámit správci daně množství vybraných výrobků a poskytnout zajištění daně ve výši, kterou by byla povinna přiznat a zaplatit, pokud by vybrané výrobky byly uvedeny do volného daňového oběhu na daňovém území České republiky. Také v tomto případě může se souhlasem osoby, která poskytla zajištění daně, správce daně poskytnutým zajištěním daně uhradit daň.

35. Poslední skupina se týká zaslání vybraných výrobků, které byly uvedeny do volného daňového oběhu v jiném členském státě fyzickou nebo právnickou osobou nebo na její účet, přičemž tato osoba má v tomto jiném členském státě místo pobytu nebo sídlo, právnické nebo fyzické osobě se sídlem nebo s místem pobytu na daňovém území České republiky, která nepodniká ani nevykonává jinou samostatnou hospodářskou činnost. Daňový zástupce pro zaslání vybraných výrobků je povinen před každým odesláním vybraných výrobků z jiného členského státu poskytnout zajištění daně, které odpovídá výši daně za množství zasílaných vybraných výrobků, pokud by tyto vybrané výrobky byly uvedeny do volného daňového oběhu na daňovém území České republiky. Se souhlasem daňového zástupce pro zaslání vybraných výrobků může správce daně místně příslušný daňovému

zástupci pro zasilání vybraných výrobků poskytnutým zajištěním daně uhradit daň.

36. Ústavní soud sumarizuje, že se jedná o případy, kdy celní úřad uhradil daň poskytnutým zajištěním daně se souhlasem oprávněného příjemce pro jednorázové přijetí vybraných výrobků (§ 23 odst. 3 zákona o spotřebních daních) nebo uhradil daň poskytnutým zajištěním daně se souhlasem právnické nebo fyzické osoby odebírající vybrané výrobky z jiného členského státu pro účely podnikání (§ 29 odst. 1 a 2 zákona o spotřebních daních) a konečně tehdy, uhradil-li daň poskytnutým zajištěním daně se souhlasem daňového zástupce pro zasilání vybraných výrobků [§ 3 písm. t), § 33 odst. 7 zákona o spotřebních daních].

37. Ústavní soud se otázkou rovnosti v právech zabýval již v řadě svých rozhodnutí. Vyslovil se především v tom smyslu, že ústavní zásada rovnosti vyjádřená v čl. 1 Listiny základních práv a svobod neznamená absolutní rovnost. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 6/96 ze dne 5. 11. 1996 (N 113/6 SbNU 313; 295/1996 Sb.), na který navázala další judikatura, to konkrétně vyjádřil takto: „Ústavní zásadu rovnosti v právech zakotvenou v čl. 1 Listiny nelze pojímat absolutně a rovnost chápat jako kategorii abstraktní. Již Ústavní soud ČSFR vyjádřil své chápání rovnosti, v uvedeném článku zakotvené, jako rovnosti relativní, jak ji mají na mysli všechny demokratické ústavy, požadující pouze odstranění neodůvodněných rozdílů (nález Ústavního soudu ČSFR uveřejněný pod č. 11 Sbírky usnesení a nálezů ÚS ČSFR). Zásadě rovnosti v právech je proto třeba rozumět také tak, že právní rozlišování v přístupu k určitým právům mezi právními subjekty nesmí být projevem libovůle, neplyne z ní však, že by každému muselo být přiznáno jakékoliv právo.“

38. Ústavní soud obecně interpretuje princip rovnosti z dvojího pohledu [viz např. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 16/93 ze dne 24. 5. 1994 (N 25/1 SbNU 189; 131/1994 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 36/93 ze dne 17. 5. 1994 (N 24/1 SbNU 175; 132/1994 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 5/95 ze dne 8. 11. 1995 (N 74/4 SbNU 205; 6/1996 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 9/95 ze dne 28. 2. 1996 (N 16/5 SbNU 107; 107/1996 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 33/96 ze dne 4. 6. 1997 (N 67/8 SbNU 163; 185/1997 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 9/99 ze dne 6. 10. 1999 (N 135/16 SbNU 9; 289/1999 Sb.) atd.]. První je dán požadavkem vyloučení libovůle v postupu zákonodárce při odlišování skupin subjektů a jejich práv, druhý pak požadavkem ústavněprávní akceptovatelnosti hledisek odlišování, tj. nepřípustnosti dotčení některého ze základních práv a svobod odlišováním subjektů a práv ze strany zákonodárce. Z postulátu rovnosti sice nevyplývá požadavek obecné rovnosti každého s každým, plyne z něj však požadavek, aby právo bezdůvodně nezvýhodňovalo ani neznevýhodňovalo jedny před druhými. Ústavní pořádek tedy připouští i zákonem založenou nerovnost, pokud jsou pro to ústavně akceptovatelné důvody.

39. Tak je tomu i v nyní projednávané věci. Z výše uvedeného je zřejmé, že ve shora citovaných případech výjimek z povinnosti uložit pokutu se jedná vždy o situace, kdy je dopředu známa výše spotřební daně, zajištění daně ve výši odpovídající výši daně, kterou je daňový subjekt povinen přiznat a zaplatit, se poskytuje složením nebo převodem finančních prostředků na depozitní účet správce daně a je výslovně zákonem umožněno využít zajištění daně na úhradu spotřební daně se souhlasem subjektu, jenž poskytl zajištění daně. Lze tedy souhlasit s argumentací Ministerstva financí, že není důvodné sankcionovat zákonem předvídané a povolené jednání, kdy je zajištění daně, které plní v daných případech primárně funkci uhrazovací (na rozdíl od případů výjimkou nepokrytých, kde plní především funkci zajišťovací), se souhlasem daňového subjektu využito na úhradu daně. Na druhou stranu v ostatních případech vybraných výrobků, které se nachází v režimu podmíněného osvobození od daně, je třeba zajištění daně vnímat tak, že k jeho použití na úhradu splatné spotřební daně má docházet pouze výjimečně proto, aby nedocházelo ke snižování objemu poskytnutých prostředků. V těchto případech je také na rozdíl od shora popsaných tří specifických situací dána možnost zajistit daň také bankovní zárukou, pokud o jejím přijetí rozhodne správce daně, nebo ručením, pokud osobu ručitele povolí správce daně.

40. Ústavní soud má tedy za to, že nelze přisvědčit navrhovatelí, že napadeným ustanovením založené rozdíly mezi daňovými subjekty v závislosti na zvolené působu zajištění daně jsou neodůvodněné. Ve jmenovaných případech oznámí totiž daňový subjekt správci daně přesné množství, resp. i název odebraných výrobků, přičemž celní úřad je oprávněn ve smyslu § 26 odst. 7 zákona o spotřebních daních nařídit před zahájením dopravy vybraných výrobků v režimu podmíněného osvobození od daně nebo osvobozených od daně označení těchto výrobků. Daň může být se souhlasem daně osoby uhrazena z poskytnutého zajištění daně (které musí být složeno ve výši daně, kterou by musela daná osoba přiznat a zaplatit), jestliže je daň zaplacená, uvolní celní úřad zajištění daně do pěti pracovních dní ode dne připsání daně na určený účet celního úřadu. Za takto stanovených zákonných podmínek má Ústavní soud absenci pokuty při úhradě daně z poskytnutého zajištění, jak je koncipována v napadeném ustanovení § 43 zákona o spotřebních daních, za podloženou racionálními a ústavně akceptovatelnými důvody, které nezakládají nepřípustnou diskriminaci daňových subjektů.

41. Konečně navrhovatel namítal, že předmětná pokuta není zakotvena v žádném jiném daňovém předpise a její charakter je likvidační, což je dáno mimo jiné její pevnou sazbou, která znemožňuje zohlednit majetkové a osobní poměry daňového subjektu, případně i další významné okolnosti.

42. Pokud jde o skutečnost, že obdoba pokuty podle § 43 zákona o spotřebních daních se nevyskytuje v jiném daňovém předpisu, zde poukazuje Ústavní soud na specifickou skupinu výrobků podléhající spotřební dani, jimiž jsou minerální oleje, líh, pivo, víno a meziprodukty a tabákové výrobky, a na skutečnost, že podnikání s takovými výrobky (zejména pokud jde o provozovatele daňového skladu nebo oprávněného příjemce, popřípadě odesílatele) je podmíněno povolením k provozování takové činnosti. Podle § 19 odst. 1 zákona o spotřebních daních se vybraný výrobek nachází v režimu podmíněného osvobození od daně v případě, že je umístěn v daňovém skladu nebo je dopravován v režimu podmíněného osvobození od daně. Pro každý daňový sklad musí zajištění daně odpovídat, pokud zákon o spotřebních daních nestanoví jinak, výši stanovené v § 21 odst. 7 tohoto zákona. Také vybrané výrobky lze v režimu podmíněného osvobození od daně dopravovat pouze tehdy, jestliže provozovatel odesílajícího daňového skladu nebo oprávněný odesílatel poskytne zajištění daně ve výši daně, kterou by byl povinen přiznat a zaplatit při uvedení dopravovaných vybraných výrobků do volného daňového oběhu, pokud zákon o spotřebních daních nestanoví jinak.

43. Ústavní soud se k problematice pokut a jejich možného likvidačního dopadu na jednotlivce zabýval vícekrát, například v navrhovatelem citovaných nálezech ze dne 13. 8. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 3/02 (viz výše), ze dne 10. 3. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 12/03 (N 37/32 SbNU 367; 300/2004 Sb.) a ze dne 25. 10. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 14/09 (viz výše). V prvních dvou nálezech Ústavní soud vyslovil protiústavnost zákonem stanovené sazby pokuty (peněžitého trestu) z toho důvodu, že pokuta, byť uložena v minimální přípustné výměře, zasahuje do majetkových poměrů jedince se značnou intenzitou a má likvidační charakter. Ústavní soud výslovně uvedl, že „pokutu lze považovat za zásah s ústavněprávní dimenzí, a to v případě, pokud zasahuje do majetkových poměrů jedince se značnou intenzitou. Ústavní soud proto posuzoval účel zásahu ve vztahu k použitým prostředkům, přičemž měřítkem pro toto posouzení byla zásada proporcionality.“ V posledně citovaném nálezu sp. zn. Pl. ÚS 14/09 dospěl Ústavní soud k závěru, že „ústavní předpisy nevyžadují, aby zákonodárce při zákoněm stanovení sankční sazby vždy upustil od spodního ohraničení výměry sankce. Typová závažnost (škodlivost) deliktního jednání daného druhu může být obecně tak vysoká, že nepřipouští ani v individuálním případě stanovit ‚nulovou‘ hodnotu výměry sankce. Posouzení spodní hranice sankční sazby je zásadně věcí zákonodárce. Ústavní předpisy neobsahují ohledně otázky dolní hranice sankční sazby žádnou direktivu – musí být ovšem dodržen příkaz proporcionality mezi typovou závažností deliktního jednání a výší sankční sazby.“ Odlišná stanoviska, na něž poukazuje navrhovatel, se odvolávala na zásadu proporcionality (při zásahu do vlastnického práva) a požadavek individualizace (přiměřenosti) trestu.

44. Ministerstvo financí ve vyjádření k ústavní stížnosti uvádí, že v případě sankcí (platebních deliktů), které běžně daňové předpisy stanoví, se nejedná o pevné sankce v pravém slova smyslu, nýbrž jde o sankce stanovené určitým procentem z výše peněžitého plnění, kterého se porušení daňové povinnosti v konkrétním případě týká. Tedy v jednotlivých případech bude výše pokuty rozdílná, a to do značné míry v závislosti na intenzitě porušení daňové povinnosti, pro které je rozsah peněžitého plnění, jehož se porušení týká, klíčový. Tento rozsah též do značné míry reflektuje individuální ekonomické poměry sankcionovaného subjektu, které jsou pro rozsah peněžitého plnění určující. Ačkoliv tedy sankce za správní delikty při správě daní nejsou zpravidla nastaveny tak, aby docházelo k individuálnímu přezkumu poměrů sankcionovaného subjektu v každém jednotlivém případě, obsahuje již samo celkové systémové nastavení jejich konstrukce zabudovaný „automoderační“ mechanismus, kdy je výše sankce (tedy v tomto případě procentuální hodnota) určena zákonodárcem přímo v zákoně a sama zohledňuje závažnost porušení daňové povinnosti a do značné míry i individuální ekonomické poměry sankcionovaného subjektu.

45. Se závěry Ministerstva financí lze souhlasit potud, že obdobně jako jiné sankce za porušení daňové disciplíny, jak jsou koncipovány v daňovém řádu, také předmětná pokuta je stanovena pevnou procentní sazbou. Jedná se přitom o 10 % z částky zajištění daně, která byla na úhradu daně použita, nikoli tedy z celého zajištění daně.

46. Jak vyplývá z výše citovaných nálezů Ústavního soudu, rozhodujícím hlediskem pro posouzení účelu zásahu ve vztahu k použitým prostředkům je zásada proporcionality. Ústavní soud na tomto místě opětovně poukazuje na skutečnost, že se v případě spotřebních daní nejedná o „běžnou“ daň, nýbrž o daň vztahující se ke specifické skupině výrobků, přičemž podnikání s nimi podléhá zvláštnímu režimu, který je dotčeným daňovým subjektům předem znám. Obdobně jak činil Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 25. 10. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 14/09, i v nyní projednávané věci se Ústavní soud zabýval otázkou, zda stanovením pevné procentní sazby pokuty není zasažen princip správního uvážení, pokud rozhodující orgán nemůže v konkrétní kauze dostatečně přihlídnout k sociálním a majetkovým poměrům daňového subjektu a náležitě diferencovat výměru sankce či od jejího uložení zcela upustit.

47. Ústavní soud se otázkou ústavnosti sankce (§ 135d zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění zákona č. 217/2005 Sb.) z důvodu údajného porušení principu diferenciace a přiměřenosti sankce zabýval ve svém nedávném nálezu ze dne 30. 7. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 37/11 (N 136/70 SbNU 263; 299/2013 Sb.; dostupném jako ostatní výše citované nálezy Ústavního soudu též na <http://nalus.usoud.cz>), ve kterém konstatoval, že zodpovězení otázky potřebnosti sankce jako takové (ve smyslu

druhu této sankce), resp. související otázky intenzity chráněného veřejného zájmu, soudním výkladem provést nelze. Ústavní soud uvedl, že se jedná o otázky politického charakteru, jejichž řešení je ve výlučné kompetenci zákonodárce, jemuž nakonec obecně náleží legislativní úprava otázek, zda určité jednání má být trestné nebo nikoliv, definování skutkových podstat deliktů (trestných činů, přestupků, jiných správních deliktů) a stanovení druhu a výše sankcí. V citovaném nálezu Ústavní soud taktéž poukázal na přetrvávající roztržičnost a nekoncepčnost právní úpravy správního trestání a dovodil, že absenci možnosti správního uvážení v právním předpise nelze vykládat tak, že zákonodárce měl v úmyslu vyloučit povinnost správních orgánů dbát cestou správního uvážení ústavně zaručených základních práv občanů; takovýto výklad by nebylo možné považovat za ústavně konformní. Absenci explicitní úpravy takové možnosti v zákoně tedy neshledal samu o sobě důvodem pro zásah Ústavního soudu ani pro to, aby Ústavní soud vyslovil protiústavnost této mezery v právu.

48. Ústavní soud nemůže odhlédnout od skutečnosti, že napadená právní norma požadavek diferenciací sankcí respektuje již tím, že uložená pokuta je závislá na výši nedoplatku ke spotřební dani. Z tohoto pohledu lze ohledně výše předmětné sankce konstatovat, že ve svém důsledku odráží objem finančních prostředků pohybujících se v obchodu s minerálními oleji, lihem, pivem, vínem a meziprodukty a tabákovými výrobky, kterému odpovídá výše daně, kterou je daňový subjekt povinen přiznat a zaplatit, a následně pak i částka zajištění daně, z níž je odvozována pokuta ve smyslu § 43 zákona o spotřebních daních. Za této situace a s přihlédnutím ke shora citovaným závěrům, jak vyplývají z nálezu sp. zn. Pl. ÚS 37/11, nemohl Ústavní soud dospět k obecnému závěru, že by napadeným ustanovením nastavená sankce byla pro daňové subjekty pohybující se v oblasti podnikání s přísně regulovanými komoditami likvidační.

VIII. Závěr

49. Ústavní soud proto uzavírá, že neshledal důvody k vyslovení protiústavnosti § 43 zákona o spotřebních daních, a proto návrh bez provedení ústního jednání podle ustanovení § 70 odst. 2 zákona o Ústavním soudu zamítl.

Č. 177

K přípustnosti odvolání proti rozhodnutí soudního exekutora o odmítnutí návrhu na vyškrtnutí věcí ze soupisu pro opožděnost

Odvolací soud tím, že dle § 55c odst. 3 písm. a) zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění do 31. 12. 2012, odmítl odvolání proti rozhodnutí soudního exekutora o odmítnutí návrhu na vyškrtnutí věcí ze soupisu pro opožděnost, zasáhl do práva stěžovatele na spravedlivý proces a nepřímo také do práva na ochranu vlastnictví.

Ustanovení § 55c odst. 3 písm. a) exekučního řádu ve znění do 31. 12. 2012 o nepřípustnosti odvolání dopadalo pouze na ta rozhodnutí soudního exekutora, kterými bylo meritorně rozhodnuto o návrhu třetí osoby na vyškrtnutí věcí ze soupisu.

Nález

Ústavního soudu - I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Kateřiny Šimáčkové a Ludvíka Davida - ze dne 15. října 2013 sp. zn. I. ÚS 2770/11 ve věci ústavní stížnosti Miroslava Lukeše, zastoupeného Mgr. Davidem Vetešníkem, advokátem, Strojírenská 2269, Žďár nad Sázavou, proti usnesení Krajského soudu v Brně - pobočky v Jihlavě ze dne 15. 8. 2011 č. j. 54 Co 689/2011-13 a proti usnesení soudního exekutora JUDr. Jiřího Komárka, Exekutorský úřad ve Žďáru nad Sázavou, ze dne 15. 6. 2011 č. j. 038 EX 51/08-5, kterým byl pro opožděnost odmítnut stěžovatelův návrh na vyškrtnutí věcí ze soupisu, spojené s návrhem na zrušení ustanovení § 55c odst. 3 písm. a) a ustanovení § 68 odst. 4 ve slově „včas“ zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, za účasti Krajského soudu v Brně a soudního exekutora JUDr. Jiřího Komárka, Exekutorský úřad ve Žďáru nad Sázavou, jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Brně - pobočky v Jihlavě ze dne 15. 8. 2011 č. j. 54 Co 689/2011-13 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces, garantované čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 36 odst. 1 Listiny základní práv a svobod, a právo na ochranu vlastnictví, garantované čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 15. 8. 2011 č. j. 54 Co 689/2011-13 se zrušuje.

III. Řízení ve věci zrušení § 55c odst. 3 písm. a) zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, se zastavuje.

IV. Ve zbývajících částí se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Stěžovatel, od 1. 7. 2013 v řízení zastoupený Mgr. Bc. Lubošem Klimentem, advokátem, se sídlem Nádražní 21, Žďár nad Sázavou, se včasou ústavní stížností domáhá zrušení shora označených rozhodnutí Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě (dále také „odvolací soud“) a soudního exekutora JUDr. Jiřího Komárka, Exekutorský úřad ve Žďáru nad Sázavou (dále také „soudní exekutor“). Tvrdí, že jejich postupem bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces, garantované čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a právo na ochranu vlastnictví, garantované čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Napadenými usneseními dále mělo dojít k zásahu do principu rovnosti účastníků, garantovaného čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, a do principu zakotveného v čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, dle něhož platí, že státní moc lze uplatňovat jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.

2. V ústavní stížnosti je popsán průběh řízení před obecným soudem a soudním exekutorem, kterého se stěžovatel účastnil jako navrhovatel.

3. Před Okresním soudem ve Žďáru nad Sázavou je pod sp. zn. 11 Nc 1325/2008 vedeno exekuční řízení, jehož účastníky jsou ENVIREX, spol. s r. o., IČ: 47914700, se sídlem Petrovická 85Z, Nové Město na Moravě, jako oprávněná a Ondřej Lukeš jako povinný. Provedením exekuce byl pověřen soudní exekutor JUDr. Jiří Komárek, Exekutorský úřad ve Žďáru nad Sázavou. Dne 13. 4. 2011 provedl soudní exekutor za přítomnosti zástupců oprávněného v provozovně povinného soupis movitých věcí. Povinný při pořizování soupisu nebyl přítomen, neboť byl ve vazbě. Při provádění tohoto soupisu však mělo dojít i k exekučnímu postižení věcí, které nepatřily povinnému, nýbrž stěžovateli. Ten proto dne 9. 6. 2011 u pověřeného soudního exekutora podal návrh na výškrtnutí věcí ze soupisu.

4. Usnesením soudního exekutora JUDr. Jiřího Komárka, Exekutorský úřad ve Žďáru nad Sázavou, ze dne 15. 6. 2011 č. j. 038 EX 51/08-5 byl návrh stěžovatele na výškrtnutí věcí ze soupisu odmítnut pro opožděnost. Důvodem pro uvedené rozhodnutí byl závěr exekutora, že stěžovatel se

o soupisu věcí dozvěděl již dne 13. 4. 2011, tedy více než 30 dnů před podáním návrhu.

5. Proti tomuto usnesení stěžovatel podal odvolání, které však usnesením Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 15. 8. 2011 č. j. 54 Co 689/2011-13 bylo dle § 55c zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění do 31. 12. 2012, odmítnuto pro nepřípustnost.

6. Porušení ústavně garantovaných práv stěžovatel spatřuje v tom, že mu v rozporu s principem spravedlivého procesu bylo odepřeno právo na přístup k soudu a právo na přezkum rozhodnutí. Za příčinu tohoto stavu pak považuje právní úpravu, konkrétně § 55c odst. 3 písm. a) a § 68 odst. 4 exekučního řádu (ve znění do 31. 12. 2012). Dle § 55c odst. 3 písm. a) exekučního řádu ve znění do 31. 12. 2012 platilo, že odvolání není přípustné proti rozhodnutí soudního exekutora o návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu (§ 68). Ustanovení § 68 odst. 4 exekučního řádu dále uvádí, že žaloba na vyloučení věci podle § 267 občanského soudního řádu může navrhovatel podat u exekučního soudu do 30 dnů od doručení rozhodnutí exekutora, kterým nevyhověl, byť jen zčásti, jeho včas podanému návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu. Tato ustanovení exekučního řádu dle stěžovatele vylučovala ze soudního přezkumu rozhodnutí soudního exekutora, kterým byl návrh na vyškrtnutí věci ze soupisu odmítnut pro opožděnost. Aplikací § 55c odst. 3 písm. a) a § 68 odst. 4 exekučního řádu ve znění do 31. 12. 2012 proto stěžovatel v souzené věci považuje za protiústavní.

7. S ohledem na výše uvedené stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě a soudního exekutora JUDr. Jiřího Komárka, Exekutorský úřad Žďár nad Sázavou, a ustanovení § 68 odst. 4 exekučního řádu ve slově „včas“ zrušil. Alternativně pak navrhl, aby Ústavní soud zrušil ustanovení § 55c odst. 3 písm. a) exekučního řádu.

8. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil Krajský soud v Brně – pobočka v Jihlavě, který ve svém vyjádření zcela odkázal na písemné vyhotovení napadeného usnesení. Nad rámec podané stížnosti doplnil, že stěžovatel mohl podat vylučovací žalobu i v případě, kdy jí nepředcházelo podání návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti dále vyjádřil soudní exekutor JUDr. Jiří Komárek, Exekutorský úřad ve Žďáru nad Sázavou. Uvedl, že tvrzení stěžovatele jsou zcela účelová a že namísto telefonického slovního napadání soudního exekutora, ke kterému mělo dojít dne 13. 4. 2011, se měl řídit poučením uvedeným v protokolu o soupisu movitých věcí, kde byl na třicetidenní lhůtu upozorněn. Vedlejší účastník ENVIREX, spol. s r. o., se svého postavení v řízení o ústavní stížnosti vzdal, vedlejší účastník Ondřej Lukeš na výzvu Ústavního soudu nereagoval. Stěžovatel v rámci repliky odkázal na obsah ústavní stížnosti.

9. Po seznámení s obsahem ústavní stížnosti, napadenými usneseními a vyžádaným spisem Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zčásti důvodná.

10. Ústavní soud považuje za nutné připomenout, že není běžnou další instancí v systému všeobecného soudnictví, není soudem nadřízeným obecným soudům a nezkoumá celkovou zákonnost vydaných rozhodnutí, a to ani, pokud jde o věc samu. Jeho úkolem tedy není zabývat se eventuálním porušením běžných práv fyzických nebo právnických osob chráněných obyčejným zákonodárstvím, pokud ovšem takové porušení současně neznamená zásah do základního práva či svobody zaručených ústavním pořádkem. Právo na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod je porušeno, pokud je komukoliv upřena možnost domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu, popř. pokud soud odmítá jednat a rozhodovat o podaném návrhu, eventuálně pokud zůstává v řízení bez zákonného důvodu nečinný.

11. Právě tato situace v souzené věci nastala.

12. Podstata ústavní stížnosti spočívá v nesouhlasu stěžovatele s postupem odvolacího soudu, který dle ustanovení § 55c odst. 3 písm. a) exekučního řádu ve znění do 31. 12. 2012 ve spojení s ustanovením § 68 exekučního řádu odmítl odvolání pro nepřipustnost.

13. Ustanovení § 55c odst. 3 písm. a) ve znění do 31. 12. 2012 uvádělo, že odvolání není přípustné proti rozhodnutí exekutora o návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu (§ 68). Text tohoto ustanovení uvedený v závorkách odkazoval na ustanovení § 68 exekučního řádu, kde je institut návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu zákonně zakotven. Odvolací soud na základě této konstrukce dovodil, že odvolání není přípustné proti jakémukoliv rozhodnutí soudního exekutora, které bude vydáno po podání návrhu. Právní úprava účinná od 1. 1. 2013 však v § 55c odst. 3 písm. a) exekučního řádu obsahuje již odlišný text, kdy v závorkách není odkazováno na celý § 68, nýbrž pouze na jeho odstavce 2 a 3. Je tedy zřejmé, že od 1. 1. 2013 je odvolání proti rozhodnutí soudního exekutora, kterým byl návrh na vyškrtnutí věci ze soupisu odmítnut pro opožděnost, zcela bezpochyby přípustné. Nepřípustné zůstává v situacích, kdy návrh na vyškrtnutí věci ze soupisu byl zamítnut, nebo mu bylo vyhověno. Spornou tak zůstává otázka, zda stejný závěr bylo možné učinit i za stavu právní úpravy účinné do 31. 12. 2012, či bylo nutno přísně setrvat na závěru o nepřipustnosti odvolání proti jakémukoliv rozhodnutí o návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu.

14. Institut návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu byl do ustanovení § 68 exekučního řádu zakotven ke dni 1. 11. 2009, a to na základě novely exekučního řádu provedené zákonem č. 286/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční

řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 119/2001 Sb., kterým se stanoví pravidla pro případy souběžně probíhající výkonů rozhodnutí, zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů. Důvodová zpráva k tomuto zákonu obecně uvádí, že „smyslem navrhované úpravy je usnadnit vyškrtnutí sepsaných věcí, které sepsány být neměly. Současně se snaží motivovat osoby, jejichž věci byly sepsány, aby postupovaly aktivně a nebrzdily účelově průběh exekučního řízení.“ K tomu dodává, že „tím se výrazně posiluje ochrana třetích osob dotčených exekucí.“ Z uvedeného je tedy zřejmé, že primárním účelem zakotvení nového institutu byla v první řadě ochrana práv třetích osob, které byly nedůvodně dotčeny exekučním řízením vedeným mezi jinými subjekty, jednak se má soustředit i na posílení ochrany zájmu věřitele na co nejrychlejším uspokojení své exekučně vymáhané pohledávky. K ustanovení § 55c odst. 3 písm. a) pak důvodová zpráva uvádí, že „odvolání jako opravný prostředek je vyloučeno proti rozhodnutí exekutora o vyškrtnutí věci ze soupisu (§ 68), jedná se však o rozhodnutí, kterým exekutor fakticky rozhoduje o způsobu provedení exekuce a o rozsahu majetku, proti kterému bude vedena exekuce, a tedy obdobu exekučního příkazu. Bude-li však návrh odmítnut pro opožděnost, včasnost posoudí soud v řízení o žalobě na vyloučení věci z exekuce.“ Z toho je tedy zřejmé, že zákonodárce v žádném případě neuvažoval o takové situaci, kdy by třetí osobě jako navrhovateli bylo znemožněno domáhat se přezkumu rozhodnutí soudního exekutora. Důvodová zpráva však nehovoří o možnosti podat odvolání proti rozhodnutí soudního exekutora, nýbrž o možnosti podat vylučovací žalobu podle ustanovení § 267 občanského soudního řádu. Zákonodárce ovšem zcela nekonceptně do ustanovení § 68 odst. 4 exekučního řádu zakotvil pravidlo, že žalobu na vyloučení věci podle § 267 občanského soudního řádu může navrhovatel podat u exekučního soudu do 30 dnů od doručení rozhodnutí exekutora, kterým nevyhověl, byť jen zčásti, jeho včas podanému návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu. Z toho je tedy zřejmé, že ač důvodová zpráva hovoří o možnosti třetí osoby domáhat se své ochrany cestou podání vylučovací žaloby, text ustanovení § 68 odst. 4 exekučního řádu tuto možnost nedovoluje. Uvedené ustanovení § 55c odst. 3 písm. a) exekučního řádu bylo ke dni 1. 1. 2013 novelou provedenou zákonem č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, změněno tak, že odkazuje nikoliv na celé ustanovení § 68 exekučního řádu, nýbrž pouze na jeho odstavce 2

a 3. Důvodová zpráva k této změně však neuvádí nic konkrétního, pouze kuse konstatuje, že novelizovaná právní úprava zpřesňuje pravidla pro podání odvolání proti rozhodnutí soudního exekutora.

15. K aplikaci a zejména interpretaci tohoto ustanovení se již vyjádřila i judikatura obecných soudů. Nejvyšší soud dovodil, že „nelze dovodit kategorický závěr o ztrátě možnosti třetí osoby domoci se vyloučení věci z exekuce cestou podání vylučovací žaloby podle § 267 odst. 1 o. s. ř. bez toho, že by bylo využito institutu vyškrtnutí věci ze soupisu podle § 68 odst. 1 až 3 zákona č. 120/2001 Sb.“ (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2012 sp. zn. 20 Cdo 418/2012). Tento závěr Nejvyššího soudu navazuje na rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 24. 2. 2011 sp. zn. 23 Co 35/2011, který byl zveřejněn pod číslem 21/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Ústavní soud s těmito názory souhlasí a nemá důvod se od nich odchýlovat. Současně je zřejmé, že z uvedených rozhodnutí ve svém vyjádření k ústavní stížnosti vycházel i Krajský soud v Brně – pobočka v Jihlavě, když tvrdil, že stěžovateli nic nebránilo v tom, aby se s vylučovací žalobou obrátil na civilní soud.

16. Podstata ústavní stížnosti se však soustředí na otázku přípustnosti odvolání proti rozhodnutí soudního exekutora, který dle § 55c odst. 3 písm. a) exekučního řádu ve znění k 31. 12. 2012 odmítl návrh na vyškrtnutí věci ze soupisu pro opožděnost. Výše zmíněná judikatura obecných soudů se naopak věnuje otázce, zda je třetí osoba před podáním vylučovací žaloby povinná vyčerpat podání návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu, nikoliv však již otázce, zda je třetí osoba oprávněna podat vylučovací žalobu v situaci, kdy její dříve podaný návrh na vyškrtnutí věci ze soupisu byl odmítnut pro opožděnost. Ze znění § 68 odst. 4 exekučního řádu, stanovícího, že žalobu na vyloučení věci podle § 267 občanského soudního řádu může navrhovatel podat u exekučního soudu do 30 dnů od doručení rozhodnutí exekutora, kterým nevyhověl, byť jen zčásti, jeho včas podanému návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu, je zřejmé, že tak učinit nemůže. Pravidlo je totiž postaveno na dvou významných bodech. Jednak se musí jednat o včas podaný návrh třetí osoby, jednak soudní exekutor musí takový návrh zamítnout, a nikoliv odmítnout.

17. Pokud by tedy obecné soudy setrvaly na závěru, že proti rozhodnutí soudního exekutora, kterým byl odmítnut návrh na vyškrtnutí věci ze soupisu, je dle § 55c odst. 3 písm. a) exekučního řádu ve znění k 31. 12. 2012 odvolání nepřipustné, postavily by stěžovatele do takové pozice, v níž by neměl žádnou možnost domoci se přezkumu rozhodnutí, a to dokonce ani v situaci, kdy by rozhodnutí soudního exekutora bylo nepřezkoumatelné či založené na prvcích svévole. Tento závěr by pak byl v rozporu s právem stěžovatele na spravedlivý proces a z důvodu, že v následném vedení exekuce by movité věci patřící třetí osobě mohly být prodány v dražbě, také

v rozporu s právem na ochranu vlastnictví. Současně by odporoval stanovisku zákonodárce prezentovanému v důvodové zprávě k zákonu č. 286/2009 Sb., jímž byl k 1. 11. 2009 exekuční řád novelizován, který uvedl, že zakotvení nového institutu v podobě návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu má zlepšit a zjednodušit přístup třetích osob k ochraně jejich nedůvodně dotčených práv.

18. Obdobné závěry vyplývají i z odborné literatury, kdy je např. prezentován názor, že „pozdě podaný návrh exekutor odmítne a své rozhodnutí exekutor odůvodní, pokud nebude postupovat při vyhotovení usnesení dle § 169 odst. 2 věty druhé OSŘ tak, že uvede zákonné ustanovení a důvod rozhodnutí. Proti takovému usnesení je odvolání přípustné, protože se nejedná o meritorní rozhodnutí o návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu, a § 55c odst. 3 písm. a) EŘ se tak neuplatní. Soud rozhodující o vylučovací žalobě podle § 68 odst. 4 bude totiž vázán pravomocným rozhodnutím o odmítnutí pozdě podaného návrhu“ [srov. Kasíková, M. a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád). Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, 658 s.].

19. Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že ustanovení § 55c odst. 3 písm. a) exekučního řádu ve znění do 31. 12. 2012 o nepřípustnosti odvolání dopadalo pouze na ta rozhodnutí soudního exekutora, kterými bylo meritorně rozhodnuto o návrhu třetí osoby na vyškrtnutí věci ze soupisu. Tento závěr má své účelové opodstatnění. Pokud bylo návrhu třetí osoby na vyškrtnutí věci vyhověno, došlo k plné ochraně jejího práva a současně k odpadnutí exekučního postihu movité věci. Pokud by návrh naopak byl meritorně zamítnut, byla by třetí osoba oprávněna domáhat se ochrany svých práv cestou vylučovací žaloby podané u civilního soudu. Nepřípustnost odvolání proti těmto rozhodnutím tak nepůsobí třetí osobě žádná omezení, co se ochrany jejich práv týče. Naopak nelze uznat takovou interpretaci zmíněného ustanovení, která činí nepřipustným odvolání proti nemeritorním rozhodnutím soudního exekutora o návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu, neboť v těchto situacích by třetí osoba již neměla žádnou možnost, kterou by se mohla domáhat ochrany svých práv, resp. přezkumu rozhodnutí soudního exekutora.

20. Ústavní soud tedy konstatuje, že odvolací soud tím, že dle § 55c odst. 3 písm. a) exekučního řádu ve znění do 31. 12. 2012 odmítl odvolání proti rozhodnutí soudního exekutora o odmítnutí návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu pro opožděnost, zasáhl do práva stěžovatele na spravedlivý proces a nepřímo také do práva na ochranu vlastnictví. Rozhodnutí odvolacího soudu tedy zrušil.

21. Ústavní stížnost byla dále spojena s návrhem na zrušení § 55c odst. 3 písm. a) exekučního řádu. Řízení v této části musí být v souladu s ustanovením § 67 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu,

zastaveno, neboť § 55c odst. 3 písm. a) exekučního řádu byl ke dni 1. 1. 2013 zákonem č. 396/2012 Sb. novelizován tak, že výslovně činí nepřipustným pouze odvolání proti rozhodnutí soudního exekutora vydaným podle § 68 odst. 2 a 3 exekučního řádu. Díky tomu se lze bez jakýchkoliv pochybností domáhat přezkumu nemeritorních rozhodnutí soudního exekutora o návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu.

22. Stěžovatel se ústavní stížností domáhá rovněž zrušení rozhodnutí soudního exekutora, nicméně proti němu v ústavní stížnosti nic nenamítá a důvody pro zrušení rozhodnutí odvolacího soudu nelze přímo vztáhnout i na případné zrušení tohoto rozhodnutí. V této části Ústavní soud podanou ústavní stížnost odmítl.

23. Vzhledem k tomu, že stěžovatelovu návrhu na zrušení rozhodnutí odvolacího soudu o odmítnutí odvolání proti usnesení soudního exekutora, kterým byl návrh na vyškrtnutí věci ze soupisu odmítnut pro opožděnost, bylo možné vyhovět bez zkoumání ústavnosti jednotlivých ustanovení exekučního řádu, nepřistoupil Ústavní soud zejména s ohledem k zásadě hospodárnosti řízení ani k meritornímu zkoumání ústavnosti § 68 odst. 4 exekučního řádu, jehož zrušení ve slově „včas“ navrhl stěžovatel. I v této části se proto ústavní stížnost odmítá.

II.

24. Na základě výše uvedeného Ústavní soud ústavní stížnosti dle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu zčásti vyhověl a napadené usnesení Krajského soudu v Brně - pobočky v Jihlavě ze dne 15. 8. 2011 č. j. 54 Co 689/2011-13 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Řízení o návrhu na zrušení § 55c odst. 3 písm. a) zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, bylo dle § 67 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zastaveno. Ve zbývající části byla ústavní stížnost dle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu odmítnuta.

Č. 178

Ke zrušení vyhlášky č. 475/2012 Sb., o stanovení hodnot bodu, výše úhrad hrazených služeb a regulačních omezení pro rok 2013

Ačkoliv z práva podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost podle čl. 26 odst. 1 Listiny základních práv a svobod neplatí právo na zisk, stát je povinen vytvářet takové podmínky, které umožní jednotlivcům usilovat o jeho dosažení. Tento závěr se v plné míře uplatní i ve specifických poměrech podnikání v oblasti poskytování zdravotní péče, kde jsou v některých odbornostech hrazeny zdravotní výkony převážně nebo dokonce výlučně z veřejného zdravotního pojištění. Důsledkem jsou tak požadavky ve vztahu k regulaci úhrad za poskytnuté výkony, které by při normálním běhu věcí, odhlédnouv od případných rizik přirozeně spojených s podnikáním, měly umožňovat (nikoliv zajišťovat) víc než jen pokrytí nákladů poskytovaných služeb. Z hlediska práva na podnikání by naopak byla nepřijatelná taková úprava, která by tyto náklady, byť jen částečně, systémově přenášela na poskytovatele. Právní závěr, podle něhož „cenová regulace, nemá-li přesáhnout meze ústavnosti, nesmí evidentně snížit cenu tak, aby tato vzhledem ke všem prokázaným a nutně vynaloženým nákladům eliminovala možnost alespoň jejich návratnosti“ [nález sp. zn. Pl. ÚS 3/2000 ze dne 21. 6. 2000 (N 93/18 SbNU 287; 231/2000 Sb.)], se zde uplatní přiměřeně.

Nález

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Stanislava Balíka, Ludvíka Davida, Jaroslava Fenyka, Jana Filipa, Vladimíra Kůrky, Jana Musíla, Jiřího Nykodýma, Vladimíra Sládečka, Kateřiny Šimáčkové a Michaely Židlické ze dne 22. října 2013 sp. zn. Pl. ÚS 19/13 ve věci návrhu skupiny 39 senátorů Senátu Parlamentu České republiky, jejichž jménem jedná senátorka MUDr. Alena Dernerová, na zrušení vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 475/2012 Sb., o stanovení hodnot bodu, výše úhrad hrazených služeb a regulačních omezení pro rok 2013, eventuálně na zrušení § 17, přílohy č. 1, přílohy č. 3 části A bodu 1 písm. g) a části B, přílohy č. 4, přílohy č. 5 bodu 5 a přílohy č. 14 vyhlášky č. 475/2012 Sb., o stanovení hodnot bodu, výše úhrad hrazených služeb a regulačních omezení pro rok 2013, za účasti Ministerstva zdravotnictví jako účastníka řízení (nález byl vyhlášen pod č. 396/2013 Sb.).

Výrok

I. Vyhláška č. 475/2012 Sb., o stanovení hodnot bodu, výše úhrad hrazených služeb a regulačních omezení pro rok 2013, je v rozporu s čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky a čl. 1 a čl. 26 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Vyhláška č. 475/2012 Sb., o stanovení hodnot bodu, výše úhrad hrazených služeb a regulačních omezení pro rok 2013, se ruší uplynutím dne 31. 12. 2014.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a rekapitulace návrhu

1. Ústavnímu soudu byl dne 25. 3. 2013 doručen návrh skupiny 39 senátorů Senátu Parlamentu České republiky (dále jen „navrhovatel“) podle čl. 87 odst. 1 písm. b) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a podle ustanovení § 64 odst. 2 písm. b) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, na zrušení vyhlášky č. 475/2012 Sb., o stanovení hodnot bodu, výše úhrad hrazených služeb a regulačních omezení pro rok 2013, (dále jen „vyhláška“ nebo „úhradová vyhláška“), eventuálně na zrušení § 17, přílohy č. 1, přílohy č. 3 části A bodu 1 písm. g) a části B, přílohy č. 4, přílohy č. 5 bodu 5, přílohy č. 14 a jiných ustanovení úhradové vyhlášky, která budou shledána ústavně nekonformními. Napadená vyhláška je podle navrhovatele v rozporu s čl. 1 a čl. 79 odst. 3 Ústavy a čl. 1, čl. 26 odst. 1, čl. 28, 31 a 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). S návrhem byla spojena žádost o přednostní projednání návrhu.

2. Navrhovatel spatřuje porušení čl. 1, a to konkrétně v něm obsaženého zákazu libovůle a svévole a zásady předvídatelnosti coby základních hodnot právního státu, a čl. 79 odst. 3 Ústavy především v tom, že ve srovnání s předchozími léty snížila vyhláška úhrady téměř ve všech segmentech hrazených zdravotních služeb, a to navzdory tomu, že náklady na provoz v roce 2013 prokazatelně porostou. Poskytovatelé zdravotních služeb (dále též „poskytovatelé“) proto očekávali spíše navýšení úhrad, které by alespoň částečně pokryly zdražení vstupů. I setrvání na stávajících hladinách, což se děje již od roku 2009, je pro ně dlouhodobě neudržitelné. Snížení úhrad ministerstvo nezdůvodnilo, respektive tak neučinilo ústavně konformním způsobem.

3. O změně úhrad nebyli poskytovatelé předem nijak informováni, neboť obsah úhradové vyhlášky, jež nabyla účinnosti dne 1. 1. 2013, byl zveřejněn až publikací předpisu ve Sbírce zákonů dne 31. 12. 2012. Reálně však není skutečná výše úhrad zřejmá ani po jejím vydání. Způsob výpočtu je totiž nastaven tak, že poskytovatelé v řadě segmentů nebudou do poloviny

roku 2014 vědět, kolik dostanou zapláceno za práci odvedenou během roku 2013. Obdrží pouze tzv. předběžné měsíční úhrady, jejichž výši zdravotní pojišťovna stanoví podle úhrad v referenčním období, jímž je období před dvěma lety, ovšem zcela bez vazby na aktuální objem vykázané péče. Podle názoru navrhovatele má nepředvídatelnost několik příčin. U poskytovatelů lůžkové péče je způsob výpočtu úhrady (pomocí 14 vzorců se 45 proměnnými) nastaven natolik složitě a překombinovaně, že bez expertního posouzení není možno matematické vzorce „vyluštit“. Jen úhrada lůžkové péče se skládá z 5 samostatně vypočítávaných složek úhrady a samostatným výpočtem pro každou ambulanci a odborné pracoviště. U nemocnic s 20 ambulancemi by se tak měl výpočet úhrady provádět samostatně ve 25 složkách úhrady pro každou ze 7 zdravotních pojišťoven, což představuje celkem 175 částí úhrady. Kromě toho lze vyhlášku interpretovat různě a do ní dosazené veličiny z ničeho logicky nevyplývají a jsou výrazem libovůle tvůrce vyhlášky. Tento systém tak činí péči poskytovanou nemocnicemi neřiditelnou a možnost vyhovět omezením a regulacím je minimální. Výpočet, oproti předchozím obdobím ještě ztížený, dokáže reálně provést pouze speciálně vybavené instituce, dokonce ani ne všechny zdravotní pojišťovny, a nemocnice nejsou schopny správnost výpočtu úhrady zpětně ověřit. I nejlépe vybavená Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky (dále též jen „Všeobecná zdravotní pojišťovna“ nebo „VZP“) ve výpočtu chybje a opakovaně jej opravuje, přičemž v době podání tohoto návrhu neměla řada nemocnic ještě vypočtenou úhradu za rok 2011 a některé dokonce ani za rok 2010.

4. Problematickou činí vyhlášku i rozptyl ve výši úhrad mezi jednotlivými poskytovateli. Podle statistiky z 58 nemocnic zveřejněné Asociací českých a moravských nemocnic dochází k rozptylu předběžných úhrad od 83% do 101% předběžných úhrad v roce 2012, ačkoliv vstupní data z roku 2011, včetně struktury poskytované péče, zůstala v podstatě nezměněná. Nemocnice tak stojí před rozhodnutím, zda po celý rok 2013 poskytovat omezenou péči úměrně omezení úhrady, anebo v listopadu poskytování péče zastavit. Ambulantní specialisté nemohou v dané chvíli vědět, za jakou cenu pracují, neboť tato cena bude stanovena až po uplynutí celého kalendářního roku, nejdříve však ke konci první poloviny roku 2014, podle počtu ošetřených pojištěnců a toho, jak nákladná péče jim bude v souhrnu muset být poskytnuta. Neúměrný je i sám termín, kdy dojde k vyúčtování. Podle navrhovatele je celá vyhláška koncipována tak, aby platby byly prováděny zpětně a zdravotní pojišťovny je mohly nastavit způsobem zajišťujícím jejich vyrovnané hospodaření. Veškeré riziko zdravotního pojištění je tak přeneseno na poskytovatele zdravotních služeb.

5. Ministerstvo vytvořením překombinovaného způsobu úhrady překročilo rámec zákonného zmocnění vyplývajícího ze zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých

souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o veřejném zdravotním pojištění“). Dle jeho § 17 odst. 5 může Ministerstvo zdravotnictví, nedojde-li k dohodě v dohodovacím řízení, stanovit vyhláškou hodnoty bodu, výši úhrad hrazených služeb a regulační omezení. Odstavec 2 téhož ustanovení vyhrazuje smlouvám mezi poskytovateli a zdravotními pojišťovnami stanovit způsob provádění úhrady poskytovaných hrazených služeb, jakož i práva a povinnosti účastníků smlouvy, nejsou-li stanoveny zákonem. V rozporu s tím vyhláška stanoví způsob úhrady včetně detailního vymezení jeho jednotlivých složek i práva a povinnosti účastníků smlouvy, což je vyhrazováno jen zákonu nebo smlouvě.

6. Přesvědčení o porušení čl. 26 odst. 1 a čl. 28 Listiny vychází ze skutečnosti, že vyhláška úhrady snižuje, ačkoliv náklady na provoz zdravotnických zařízení rostou. Důsledkem je skutečnost, že navzdory své stejné náročné a odpovědné práci nejsou lékaři a další zdravotničtí pracovníci spravedlivě odměňováni za vykonanou práci. Přitom na snížení úhrad není dán veřejný zájem, neboť výběr pojistného na zdravotní pojištění v roce 2012 dosáhl 102 % výběru z roku 2011. Omezení dopadá zvláště na vybrané poskytovatele. Vyhláška totiž na jedné straně vypočítává ty poskytovatele, kteří nejsou objemem poskytnutých zdravotních služeb limitováni (u nich je úhrada transparentní, snadno spočitatelná a předvídatelná), a ty, kteří limitováni jsou, což znamená, že část služeb je jim hrazena v plné výši a část sníženou hodnotou bodu. Poměr těchto částí nemůže poskytovatel nijak ovlivnit. V plné výši mu bude uhrazeno maximálně to, co vykázal v referenčním období (tj. v roce 2011), resp. 98 % této hodnoty. Všechny zdravotní služby poskytnuté nad tuto hodnotu budou uhrazeny za sníženou hodnotu bodu. Na modelovém příkladu navrhovatel demonstruje, že za sníženou hodnotu bodu může být a je poskytována značná část služeb. Vyhláška neobsahuje ani žádnou vyvíňovací klauzuli, ukládající zdravotní pojišťovně uhradit službu v plné výši v případě, kdy poskytovatel zdůvodní její potřebnost či vyšší nákladnost. V případě překročení stanoveného objemu hrazené zdravotní péče je úhrada poskytována ve zcela nepřiměřené výši a nepokrývá ani náklady poskytovatelů (navrhovatel poukazuje na případy, kdy se péče poskytnutá nad stanovený objem hradí ve výši 0,30 Kč za bod, přičemž plná hodnota bodu je 1,02 Kč). Dle jeho názoru jde o svévoli vydavatele vyhlášky, o formu jakési pokuty za překročení objemu péče. Taková úhrada je ovšem netransparentní, neboť v průběhu příslušného období poskytovatel neví a nemůže vědět, která péče a jak mu bude uhrazena, neboť neví, zda již vyčerpal povolený limit zdravotní péče. I kdyby to ale věděl, nemůže jako jiný podnikatel konstatovat, že vyčerpal limit a za cenu nepokrývajících ani náklady pracovat nebude.

7. Porušení rovnosti v právech, garantované čl. 1 Listiny, spatřuje navrhovatel ve způsobu odměňování neodkladné péče. Pro neodkladnou

pěči poskytnutou nesmluvními poskytovateli se stanoví hodnota bodu ve výši 75 % běžné úhrady. Taková nerovnost v odměňování stejné práce je dle návrhatele zcela neodůvodněná. Paradoxně tento typ služby obvykle klade na zdravotnické pracovníky vyšší nároky. Povinnost zdravotních pojišťoven hradit neodkladnou péči poskytovatelům nad rámec dohodnutého objemu péče uložil jak Nejvyšší soud, tak i Ústavní soud. Nemíjí být zřejmé, proč by měla být tatáž (neodkladná) péče hrazena jednotlivým poskytovatelům různě, navíc když pojem „nesmluvní poskytovatel“ není úplně jasný. Zákon o veřejném zdravotním pojištění ukládá zdravotním pojišťovnám zajistit smluvně péči pro své pojištěnce, nesplnění této povinnosti – řada menších zdravotních pojišťoven nezajišťuje péči po celém území České republiky – ovšem paradoxně bonifikuje 25% snížením úhrady.

8. Další nerovnost vyhláška zavádí vyšší úhrady podle změny počtu pojištěnců zdravotních pojišťoven v jednotlivých krajích uplatněním koeficientu KPP, který ve výpočtu úhrady zohledňuje vedle počtu pacientů skutečně ošetřených i počet pojištěnců pojišťovny v daném kraji. Rozdíly v úhradách stejné péče za jednotlivé pojištěnce jsou pak dány nejen podle zdravotní pojišťovny, ale i podle kraje, ve kterém byli ošetřeni. Největší nerovnost pak působí jen částečně dodržováním principu stejné úhrady za poskytnutou péči, neboť kombinace tzv. technické celostátní základní sazby a individuální základní sazby jako proměnných vede k rozptylu úhrad nemocnicím ve výši 17 000 až 39 000 Kč u její nejdůležitější složky – lůžkové péče. Obdobně vyhláška zakládá nerovnost u péče nehrazené platbou za diagnózu se základní sazbou výpočtem úhrady na základě individuální ceny bodu odlišné pro každého poskytovatele lůžkové péče.

9. Ve smyslu čl. 31 Listiny má pojištěnec právo požadovat dostupnou léčbu, a i to, aby byla uhrazena z veřejného zdravotního pojištění. Vyhláška nastavuje parametry tak, že poskytovatelé nebudou schopni pojištěncům péči sice zákonem garantovanou, ve skutečnosti však pojišťovnami hrazenou, poskytnout.

10. Rozpor s právem na spravedlivý proces spatřuje návrhvatel ve složitosti její aplikace, která se neobejde bez expertního matematického posouzení. V celé České republice jsou 2 až 3 společnosti s několika odborníky schopnými provést výpočet (alespoň dle dosavadních, méně komplikovaných předpisů). Nutnost ověření případného nároku neúměrně komplikuje probíhající soudní spory mezi zdravotními pojišťovnami a poskytovateli o výši úhrad. V jednom konkrétním řízení již odvolací soud vyzval soud prvního stupně, aby o přepočtení požádal Ministerstvo zdravotnictví. Takovým pověřováním je ohrožen samotný princip dělby moci, každopádně pro účastníky je náročnost vyhlášky překážkou uplatnění práva na soudní ochranu. Navíc není nijak právně podchycen a upraven způsob úhrady prostřednictvím platby za diagnózu, pracuje se jen s metodikou

vypracovanou Všeobecnou zdravotní pojišťovnou. Vyhláška tak operuje s pojmy nijak a nikde právně nedefinovanými, jejichž výklad je nejednoznačný.

II. A) Vyjádření Ministerstva zdravotnictví

11. Ministerstvo ve svém vyjádření uvedlo, že pravomoc regulovat vyhláškou objem poskytnuté péče a objem úhrad za ni se opírá o zmocňovací ustanovení § 17 odst. 5 zákona o veřejném zdravotním pojištění, což potvrdil i rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 3067/2010 ze dne 31. 7. 2012. Vyhláška respektuje rozsah a meze předmětného zákonného zmocnění a k jejímu vydání ministerstvo přistoupilo z důvodu zde předpokládaného, čili poté, co v dohodovacím řízení nedošlo mezi jeho účastníky k dohodě. Dohodovací řízení pro úhrady na rok 2013 bylo svoláno dne 6. 3. 2012 a ukončeno závěrečným jednáním dne 21. 8. 2012, přičemž k dohodě dospěli jeho účastníci pouze ve třech z jedenácti segmentů zdravotní péče. Tento kladný výsledek jednání byl do vyhlášky převzat. Obecně platí, že výsledkem dohodovacího řízení, které mezi sebou vedou zástupci zdravotních pojišťoven a profesních sdružení poskytovatelů zdravotních služeb, musí být kompromis. Výši plateb nelze nastavit jen s přihlédnutím k zájmu poskytovatelů, neboť proti nim stojí zájem zdravotních pojišťoven a nepřímo i veřejný zájem na zachování stability financování zdravotní péče z prostředků veřejného zdravotního pojištění. Vyhláška vydaná v případě neúspěšného dohodovacího řízení proto nemusí beze zbytku reflektovat zisk poskytovatelů. Ti nemohou kalkulovat dokonce ani s tím, že budou vždy za každé situace plně uhrazeny i všechny jejich náklady na podnikání. Opačný přístup by při zachování současného počtu poskytovatelů znamenal destabilizaci systému veřejného zdravotního pojištění, který je v propadu 4 mld. Kč. Ve svém důsledku by to vedlo k omezení dostupnosti zdravotní péče, neboť pojišťovny by byly nuceny uzavírat méně smluv. Konečně v roce 2012 se mimořádně přerozdělilo 6 mld. Kč z rezerv zdravotních pojišťoven, čímž byl zajišťovací fond víceméně vyčerpán, takže k podobnému kroku již v roce 2013 nebude možné přistoupit. V této souvislosti ministerstvo poukazuje na nálezy sp. zn. Pl. ÚS 35/95 ze dne 10. 7. 1996 (N 64/5 SbNU 487; 206/1996 Sb.), v němž Ústavní soud konstatoval, že systém veřejného zdravotního pojištění je jako každý pojišťovací systém limitován objemem finančních prostředků, které získává z pojistného, přičemž objem finančních prostředků na úhradu zdravotní péče jako limitující faktor veřejného zdravotního pojištění je přímo obsažen v čl. 31 Listiny. Ministerstvo respektuje, že poskytovatelé zdravotních služeb mají právo realizovat přiměřený zisk, který je smyslem podnikání, a současně nemohou poskytovat zdravotní péči ke své tíži. Tento účel se ve vyhlášce také promítl. Ovšem současně vyhláška musí odrazet fakt, že systém zdravotního pojištění není

schopen ufinancovat proplácení veškerých nákladů poskytovatelů a že zachování systému zdravotního pojištění je veřejným zájmem, který je ministerstvo povinno chránit.

12. Protože k dohodě o výši úhrad pro rok 2013 nedošlo, muselo ministerstvo přistoupit k vydání vyhlášky. Odmítá však, že by jeho postup byl nepředvídatelný či netransparentní. Výsledky dohodovacího řízení sice obdrželo dne 3. 9. 2012, do listopadu však muselo čekat na podklady od Všeobecné zdravotní pojišťovny (v systému přerozdělovaných prostředků veřejného zdravotního pojištění obhospodařuje cca 66%, a tedy bez těchto údajů se ministerstvo nemohlo obejít a muselo čekat). Dne 28. 11. 2012 byl návrh vyhlášky rozeslán do vnitřního připomínkového řízení, od 29. 11. 2012 byla veřejně přístupná první verze návrhu (tedy měsíc předtím, než uvádí navrhovatel), operativně se pak projednaly připomínky. Finální verze vyhlášky byla v zásadě zveřejněna již momentem zaslání do pracovních komisí Legislativní rady vlády (při standardnímu způsobu projednávání návrhů se na nich v této fázi již po věcné stránce nic nemění), tj. 17. 12. 2012. Zástupci poskytovatelů zdravotních služeb i veřejnost se mohli s obsahem vyhlášky seznámit již tento den. Navíc, kde to bylo možné, respektovala vyhláška výsledky dohodovacího řízení. Pokud jde o vytýkanou nepředvídatelnost, ministerstvo již na počátku dohodovacího řízení jeho stranám deklarovalo, že je s ohledem na finanční situaci systému zdravotního pojištění třeba počítat s restriktivnější formou vyhlášky oproti roku 2012. Obsah vyhlášky není zásadně jiný, je založen na stejných principech, v případě akutní lůžkové péče především na tzv. případovém paušálu – DRG. Ten se používá v řadě jiných zemí, v České republice je užíván od roku 2007 a stále se vyvíjí tak, aby byl co nejspravedlivější k malým i velkým nemocnicím. Ani v případě ambulantních specialistů není systém úhrady na principu bodového hodnocení výkonů s regresí u označených výkonů žádnou novinkou. Ministerstvo nezastírá, že výpočet úhrady je zejména u akutní lůžkové služby komplikovanější a rozhodně není určen pro laiky, tedy osoby nepohybující se ve zdravotnictví, které nemají s úhradovým systémem zkušenost. Ministerstvo však poskytuje pomoc a radu v případech, kdy mohou s aplikací nastat potíže. Z uvedených důvodů odmítá námitky o libovůli a svévoli při tvorbě předpisu.

13. Hodnoty a omezení ve vyhlášce se stanoví pro předem určené kategorie poskytovatelů rozlišené obecnými znaky. Každému poskytovateli z dané kategorie se úhrada vypočte stejně. Skutečnost, že u jednotlivých kategorií se vypočítává odlišně, je odrazem rozdílnosti těchto kategorií v reálném životě a s tím související objektivně různé výše nákladů. Kategorizace nicméně navazuje na přechozí úpravu.

14. Práva podnikat se vyhláška, která nijak nereguluje podmínky pro získání oprávnění poskytovat zdravotní péči, netýká, neboť nabízet tyto

služby, ať hrazené z veřejného zdravotního pojištění, či nikoliv, poskytovatelům nebrání. Poskytovatelé však nemohou založit své podnikání na tom, že jim jejich aktivity budou bez dalšího proplaceny z veřejného zdravotního pojištění, disponujícího omezenými zdroji, které je navíc třeba spravedlivě rozdělovat. Dle principu smluvní volnosti mohou krom toho poskytovatelé uzavřít smlouvu se zdravotní pojišťovnou o způsobu a výši úhrady a regulačních omezeních, kterou aplikaci vyhlášky vyloučí. Vazba zkoumané problematiky na Listinou zaručené právo na spravedlivou odměnu pak dle ministerstva chybí tím více.

15. Taktéž s právem na spravedlivý proces postrádá právní úprava obsažená ve vyhlášce jakoukoliv souvislost. Vyhláška nemá žádný vliv na to, zda, s kým, z jakého titulu, u kterého soudu či jakými procesními prostředky budou poskytovatelé žádat ochranu svých práv před soudy. Poskytovatelé i zdravotní pojišťovny, jejichž vztah i Ústavní soud označil za soukromoprávní, mají možnost obracet se na obecné soudy, aby řešily jejich vzájemné spory. Obtíže s obstaráním znalce k ověření správnosti výpočtu způsobeného jeho mimořádnou komplikovaností jsou spekulací navrhovatele, krom toho na webových stránkách ministerstva je k dispozici manuál pro výpočet úhrad.

II. B) Stanovisko veřejného ochránce práv

16. Veřejný ochránce práv Ústavnímu soudu sdělil, že svého práva vstoupit do řízení nevyužívá.

II. C) Replika k vyjádřením a stanoviskům

17. Navrhovatel podal k postoupenému vyjádření Ministerstva zdravotnictví repliku. Podle jeho názoru ministerstvo vyvrací argumenty, s nimiž vůbec nepracoval, a naopak se nevyjadřuje k zásadním předestřeným otázkám. Není tak zřejmé, z čeho usuzuje, že je ústavně konformní, když za stejné zdravotní služby obdrží poskytovatel jednou určitou částku a jindy (po překročení stanoveného limitu) částku méně než třetinovou. Totéž platí pro krácení úhrad za neodkladné zdravotní služby poskytnuté nesmluvními poskytovateli. Ministerstvo rovněž nedává odpověď na nastolenou otázku, jak mají poskytovatelé plnit zákonem uložené povinnosti, když k tomu nemají vytvořeny elementární ekonomické předpoklady. Naopak se obsírně zabývá procesem přijímání vyhlášky a tvrdí, že odpovídá zákonnému zmocnění, ačkoliv proti tomu navrhovatel nic nenamítal. Stejně tak nijak neakcentoval právo poskytovatelů na přiměřený zisk, jak se ve vyjádření tvrdí, ale poukazoval hlavně na to, že aktuální nastavení úhrad jim neumožňuje pokrýt ani běžné náklady, natož realizovat přiměřený zisk, což je situace většiny poskytovatelů lůžkových zdravotních služeb a některých poskytovatelů ambulantních zdravotních služeb. Navrhovatel nenapadá systém DRG jako takový, jak je mu vytýkáno, ale systém, který

kategoricky limituje úhrady dle DRG bez ohledu na skladbu a diagnózy ošetřených pacientů. Sám nespatřuje ani nerovnost v tom, že je nastavena jiná úhrada pro praktické lékaře, praktické lékaře pro děti a dorost, ambulantní specialisty, poskytovatele lůžkových služeb atd., jak ministerstvo podsouvá, nýbrž v tom, že za zcela stejné zdravotní služby se poskytuje při překročení stanoveného objemu úhrada nižší než jedna třetina úhrady běžné, ačkoliv překročení bylo nutné, neměl-li poskytovatel porušit zákon. Ani k dalšímu klíčovému bodu, totiž poskytování neodkladných zdravotních služeb nesmluvním poskytovatelem za úhradu o 25 % nižší, ačkoliv se jedná o stejnou službu, poskytnutou navíc v náročnějších podmínkách, se ministerstvo nevyjádřilo.

II. D) Vyjádření amicum curiae

18. Během projednávání věci dospělo plénum Ústavního soudu k závěru, že je žádoucí získat k obsahu návrhu vyjádření Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky, Svazu zdravotních pojišťoven České republiky (dále jen „Svaz zdravotních pojišťoven“ nebo „Svaz“) a Asociace nemocnic České republiky (dále jen „Asociace nemocnic“ nebo „Asociace“) coby reprezentanta poskytovatelů zdravotních služeb.

19. VZP s argumenty navrhovatele nesouhlasí. Pojmy libovůle a svévole používá podle ní navrhovatel spíše emotivně, ve skutečnosti ministerstvo vychází z jednoznačného zákonného zmocnění. To dokonce ukládá povinnost vyhlášku vydat, přitom ale nechává jednotlivým poskytovatelům a zdravotním pojišťovnám prostor pro vyjednávání o výši úhrad i regulačních omezení. Ministerstvo je při vydání vyhlášky povinno sledovat veřejný zájem, kterým je vedle dostupnosti kvalitní zdravotní péče i finanční rovnováha systému. Překročením zmocnění by proto naopak bylo vydání provádečícího předpisu v podobě nerefluktující finanční možnosti a stability systému veřejného zdravotního pojištění. Ten je totiž dlouhodobě v propadu a navyšování úhrad dle požadavků poskytovatelů by jej destabilizovalo. V tomto směru mohli poskytovatelé v období hospodářské krize a jejího dozrívání celkové snížení úhrad očekávat. Vyhláška navazuje na dohodovací řízení, v němž došlo ke shodě jen v některých segmentech. Její podoba je kompromisem vzešlým z řady jednání, v rámci kterých se mohly dotčené subjekty k věci vyslovit, veškeré jejich připomínky ale není možné akceptovat. Text vyhlášky je srozumitelný, s výpočtem úhrad potíže nejsou. Za zcela zavádějící považuje VZP tvrzení navrhovatele, že zdravotní pojišťovny soustředí finanční prostředky na svých kontech a ke konečnému vyúčtování poskytnutých služeb dochází s velkou prodlevou. Platby od VZP naopak probíhají průběžně, dokonce dochází k přeplatkům, které po vyúčtování musí pojišťovna žádat zpět. Podíl předběžných úhrad na celkovém souhrnu úhrad činí dle statistik VZP 88 % až 101,1 %, převážnou většinu

finančních zdrojů mají tak poskytovatelé k dispozici průběžně v předem dohodnuté výši. Vyhláška nenarušuje ani princip rovnosti, neboť rozdíly mezi jednotlivými kategoriemi široké škály poskytovatelů odpovídají jejich objektivním potřebám. Celkově nebyl prostor pro navýšení úhrad, argument navrhovatele o zvýšení výběru pojistného zdravotními pojišťovnami je účelově vytržen z kontextu dalších okolností. Současně totiž kontinuálně rostou náklady na zdravotní péči, v posledních letech dokonce tempem násobně vyšším. Z vládou schváleného materiálu – Souhrnného hodnocení předpokládaného vývoje systému veřejného zdravotního pojištění v roce 2013 na základě vyhodnocení údajů zdravotně pojistných plánů pojišťoven – vyplývá kromě výše uvedených údajů o růstu výběru pojistného a růstu nákladů na zdravotní péči i to, že přes restriktce napadené vyhlášky bude mít systém zdravotního pojištění vyšší výdaje než příjmy. Vyhláška tak má jednoznačně stabilizační charakter. Pokud jde o výhrady proti regulacím, snížení hodnoty bodu v případě překročení limitů představuje dle VZP sui generis množstevní slevu za plnění poskytnutá nad sjednaný objem. Současně vyhláška umožňuje, aby všechna překročení limitů nevyústila v regulační omezení. Pokud jde o úhrady neodkladné péče poskytnuté nesmluvním poskytovatelem, nejde dle VZP o menší ohodnocení poskytnuté péče, ale pouze vyjádření a důsledek toho, že daný poskytovatel nemá uzavřenou smlouvu s pojišťovnou, tedy není povinen zajišťovat celé spektrum hrazených služeb vyžadovaných pojišťovnou od smluvních partnerů, což představuje vedle materiálově nenáročných a lukrativních služeb i služby materiálově náročné a nelukrativní. Každopádně podíl úhrad vypočtených ze sestupné hodnoty bodu činil dle podkladů VZP v roce 2011 okolo 3 % z celkové úhrady, což je podíl spíše zanedbatelný. Konečně zásah do čl. 31 Listiny VZP odmítá. Ten totiž předpokládá existenci finančně stabilizovaného systému veřejného zdravotního pojištění, což vyhláška pomáhá naplňovat.

20. Svaz zdravotních pojišťoven považuje navrhovatelem tvrzený rozpor s ústavněprávními pravidly pouze za domnělý a s jejich argumenty se neztotožňuje. Ministerstvo vydalo vyhlášku v intencích zákonného zmocnění v reakci na to, že k dohodě v rámci dohodovacího řízení došlo pouze v několika segmentech zdravotních služeb. Ke konkrétní věcně obsahové stránce vyhlášky, tedy zejména zda jsou úhrady nastaveny ve správné výši, odpovídají ekonomickým možnostem státu a zda bylo možné takto nastavenou výši úhrad očekávat, se Svaz nevyjádřil, neboť hodnocení těchto aspektů podle něj nemůže být předmětem přezkumu Ústavním soudem. Upozorňuje proto spíše na některé aspekty s vydáním vyhlášky související. Předně ministerstvo je zmocněno vydat úhradovou vyhlášku vždy na následující a zároveň pouze na celý kalendářní rok. I kdyby tedy Ústavní soud návrhu vyhověl a napadenou vyhlášku zrušil, nemohlo by ministerstvo vydat vyhlášku jen pro zbývající část roku, neboť to je v rozporu s § 17 odst. 5

zákona o veřejném zdravotním pojištění. Pokud by vydalo novou vyhlášku pro celý rok 2013, působila by retroaktivně, což je nepřipustné. Vstupovala by do cenových dohod uzavřených v dobré víře v ústavnost a zákonnost vyhlášky nyní napadené. Pokud jde o vliv vyhlášky na její adresáty, Svaz sice připouští, že některé konstrukce nejsou nejjednodušší, ale vyhlášku jako celek proto nelze hodnotit negativně, či dokonce jako protiústavní. Poznává, že podle vyhlášky se postupuje, jen nesjedná-li si pojišťovna s poskytovatelem výši úhrad a regulací jinak. Předpis má tedy povahu doporučení, s možností se od jeho obsahu odchýlit, což se také ve většině smluvních vztahů o úhradách hrazených služeb děje. Dále Svaz zdůrazňuje, že návrh je z věcného hlediska neopodstatněný, neboť hypotetické zrušení vyhlášky nemůže mít žádné důsledky na již uzavřené cenové dohody pro rok 2013. Závěrem se Svaz ohrazuje proti některým tvrzením obsaženým v návrhu, například že ve výbavě pojišťoven absentuje výpočetní systém umožňující aplikaci vyhlášky nebo že pojišťovny zneužívají regulace ve svůj prospěch. Návrh na zrušení vyhlášky jako celku by měl být dle Svazu zamítnut, alternativní návrh na zrušení jejích vybraných ustanovení považuje dokonce za absurdní, neboť sleduje zájmy jen některých vybraných poskytovatelů.

21. Asociace nemocnic ve své zprávě uvedla, že její členové považují vyhláškou provedené snížení úhrady lůžkové péče za neodůvodněné, neodpovídající dané ekonomické situaci. Jestliže se nemocnice a léčebny musí vypořádat s navýšením DPH, zdražením energií i státem nařízenou úpravou platů zdravotnických pracovníků, pak snížení úhrad ohrožuje základní fungování jednotlivých zařízení i poslání poskytovat zdravotní péči v rozsahu stanoveném zákony, a to zejména po vyčerpání vnitřních rezerv. Nedostatek financí se promítá do plánování poskytování péče, vede k jejímu celkovému omezování, odkládání neakutní péče, propouštění zaměstnanců. Složitost výpočtu úhrad podle názoru Asociace stále narůstá a potvrzuje, že zdravotnická zařízení mohou z toho důvodu jen těžko předvídat, jaké skutečné úhrady se jim nakonec dostane. Asociace se shoduje s navrhovatelem stran tvrzení nepředvídatelnosti úhrad založené složitostí mechanismu výpočtu. Vyhláška se sice snaží některé nevyváženosti napravit, nicméně nerovnost v úhradách přetrvává, například to, že každá pojišťovna hradí za stejnou péči jinou cenu. Vyhlášce dále vytýká, že pracuje s DRG výstupy, což jsou instrumenty zákonem nepředvídané. Nakonec Asociace vyjadřuje obavu, že případné zrušení vyhlášky během její účinnosti by v případě, že ministerstvo nepřipraví novou, nejhůře dolehlo právě na poskytovatele, jejichž postavení by po ekonomické stránce ještě více znejistělo.

II. E) Informace o zahraničních právních úpravách

22. Ústavní soud si ve snaze získat lepší přehled o řešení problematice obstaral rovněž informace o tom, jak jsou nastavena pravidla úhrad poskytnuté zdravotní péče a její regulace v okolních zemích, konkrétně na Slovensku, ve Spolkové republice Německo, v Rakousku, v Polsku a ve Francii. Ukázalo se, že zejména pro zcela odlišné výchozí parametry jednotlivých úprav jsou předložené zprávy pro řízení nepoužitelné, neboť je není jak do odůvodnění promítnout. Z toho důvodu není jejich obsah ani v naraci rekapitulován.

III. Shrnutí obsahu napadené vyhlášky a dikce některých jejích ustanovení

23. Napadená vyhláška stanoví hodnoty bodu, výši úhrad hrazených služeb a regulační omezení pro smluvní poskytovatele ve vyjmenovaných oborech nebo odbornostech a v rámci neodkladné péče také pro poskytovatele nesmluvní. Tyto parametry jsou konkretizovány v jejich jednotlivých přílohách, a to konkrétně v příloze č. 1 pro hrazené služby poskytované poskytovateli lůžkové péče, v příloze č. 2 pro hrazené služby poskytované v oboru všeobecného praktického lékařství a v oboru praktické lékařství pro děti a dorost, v příloze č. 3 pro specializovanou ambulantní péči, v přílohách č. 4, 5, 6 a 7 pro ambulantní zdravotní péči v různých odbornostech a v příloze č. 8 pro hrazené služby poskytované poskytovateli zdravotnické dopravní služby. Přílohy č. 9 až 13 obsahují výčty související s předchozími přílohami, příloha č. 14 koeficienty změny počtu pojištěnců zdravotních pojišťoven podle krajů České republiky a příloha č. 15 obsahuje léčivé přípravky vyjmuté z platby případovým paušálem.

24. Protože Ústavní soud nepovažoval za účelné reprodukovat na tomto místě úplně znění napadené vyhlášky, omezil se na citaci jejího ustanovení § 2, jež obsahuje některé relevantní definice, dále na ustanovení § 17, jež stanoví výši úhrad pro nesmluvní poskytovatele, a nakonec na podstatné části přílohy č. 3, jež se týká výše úhrad u poskytovatelů ambulantní zdravotní péče a na níž lze zároveň ilustrovat způsob, jakým vyhláška stanoví limitaci a jiná regulační omezení. Tyto části vyhlášky zní:

„Ministerstvo zdravotnictví stanoví podle § 17 odst. 5 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 117/2006 Sb., zákona č. 245/2006 Sb., zákona č. 261/2007 Sb., zákona č. 298/2011 Sb. a zákona č. 369/2011 Sb.:

...

§ 2

(1) Referenčním obdobím se rozumí pro účely příloh č. 1, 3 až 8 k této vyhlášce rok 2011.

(2) Hodnoceným obdobím se rozumí pro účely příloh č. 1, 3 až 8 k této vyhlášce rok 2013.

(3) Unikátním pojištěncem se pro účely této vyhlášky rozumí jeden pojištěnec příslušné zdravotní pojišťovny ošetřený poskytovatelem zdravotních služeb (dále jen „poskytovatel“) v dané odbornosti v hodnoceném nebo referenčním období alespoň jednou, s tím, že není rozhodné, zda se jedná o ošetření v rámci vlastních služeb nebo služeb vyžádaných. Pokud byl tento pojištěnec poskytovatelem v dané odbornosti ošetřen v příslušném hodnoceném období nebo referenčním období vícekrát, zahrnuje se do počtu unikátních pojištěnců příslušné zdravotní pojišťovny ošetřených v dané odbornosti pouze jednou. V případě sloučení zdravotních pojišťoven se počtem unikátních pojištěnců rozumí součet unikátních pojištěnců zdravotních pojišťoven, které se sloučily. Pokud byl pojištěnec v referenčním období pojištěncem více než jedné zdravotní pojišťovny, do počtu unikátních ošetřených pojištěnců se započítává pouze jednou.

(4) Při výpočtu celkového počtu poskytovatelem vykázaných a zdravotní pojišťovnou uznaných bodů za výkony za referenční období podle příloh č. 3, 5 až 8 k této vyhlášce se těmito body rozumí body přepočtené podle seznamu výkonů ve znění účinném k 1. lednu 2013.

(5) Pokud došlo v referenčním období nebo v roce 2012 ke sloučení dvou zdravotních pojišťoven, použije se pro výpočet úhrad součet údajů za referenční období sloučených zdravotních pojišťoven.

...

§ 17

Pro neodkladnou zdravotní péči poskytovanou nesmluvními poskytovateli hrazenou podle seznamu výkonů se stanoví hodnota bodu ve výši 75 % hodnoty bodu stanovené v § 8, 12 a 14 a v přílohách č. 1 až 8 k této vyhlášce. Výsledná hodnota bodu se zaokrouhluje na 2 desetinná místa.

...

Příloha 3

Hodnota bodu, výše úhrad hrazených služeb a regulační omezení podle § 6

A) Hodnota bodu a výše úhrad

1. Výše úhrad se stanoví podle seznamu výkonů úhradou za poskytnuté zdravotní výkony s hodnotou bodu ve výši

a) ...

...

g) 1,02Kč pro poskytovatele hrazených služeb poskytující specializovanou ambulantní zdravotní péči výše neuvedenou, do objemu vypočteného pro jednotlivé odbornosti podle seznamu výkonů takto:

$$P_{Bro} \times \frac{PO_{Pho}}{PO_{Pro}} \times 0,98$$

kde:

- P_{Bro} celkový počet těch poskytovatelem vykázaných a zdravotní pojišťovnou uznaných bodů, které nebyly za referenční období uhrazeny ve snížené hodnotě bodu
- PO_{Pho} počet unikátních pojištěnců ošetřených poskytovatelem v dané odbornosti v hodnoceném období
- PO_{Pro} počet unikátních pojištěnců ošetřených poskytovatelem v dané odbornosti v odbornosti v referenčním období

Zdravotní péče poskytnutá poskytovatelem nad vypočtený objem v dané odbornosti, vyjádřená počtem bodů za výkony poskytovatelem vykázané a zdravotní pojišťovnou uznané za referenční období, se hradí podle seznamu výkonů s hodnotou bodu ve výši 0,30 Kč.

2. U poskytovatele, který v referenčním období neexistoval, popřípadě který neposkytoval péči v dané odbornosti, může zdravotní pojišťovna pro účely výpočtu objemu použít průměrné počty bodů na jednoho unikátního pojištěnce ošetřeného v dané odbornosti za referenční období srovnatelných poskytovatelů.

3. U poskytovatele, kde oproti referenčnímu období dojde vlivem změny nasmlouvaného rozsahu poskytovaných hrazených služeb v některé odbornosti k nárůstu průměrného počtu bodů na jednoho unikátního pojištěnce, se objem počtu bodů podle bodu 1 písm. g) navýší o počet bodů, který odpovídá poskytovatelem vykázaným a zdravotní pojišťovnou uznaným nově nasmlouvaným zdravotním výkonům.

4. Snížená hodnota bodu v dané odbornosti podle bodu 1 písm. g) se nepoužije:

a) v případě poskytovatele, který v referenčním nebo hodnoceném období v rámci jedné odbornosti ošetřil 100 a méně unikátních pojištěnců při nasmlouvané kapacitě poskytovaných hrazených služeb nejméně 30 ordinčních hodin týdně. V případě nasmlouvané kapacity poskytovaných hrazených služeb menší než 30 ordinčních hodin týdně se limit 100 ošetřených unikátních pojištěnců přepočítává koeficientem $n/30$, kde n se rovná kapacitě nasmlouvaných hrazených služeb pro danou odbornost.

b) v případě hrazených služeb poskytované zahraničním pojištěncům.

V případech uvedených v písmenu a) se všechny výkony hradí s hodnotou bodu 1,02Kč.

5. Měsíční předběžná úhrada se poskytne poskytovateli ve výši jedné dvanáctiny objemu úhrady za odpovídající referenční období nebo ve výši hodnoty poskytovatelem vykázaných a uznaných hrazených služeb za příslušný měsíc. Zvolenou formu předběžných úhrad zdravotní pojišťovna zachová po celé hodnocené období, pokud poskytovatel během hodnoceného období nepožádá o snížení výše předběžných úhrad. Předběžné úhrady za hodnocené období se finančně vypořádají v rámci celkového finančního vypořádání, včetně regulačních omezení, a to nejpozději do 120 dnů po dni skončení hodnoceného období.

B) Regulační omezení

1. Pokud poskytovatel dosáhne průměrné úhrady na jednoho unikátního pojištěnce za zvlášť účtované léčivé přípravky, s výjimkou zvlášť účtovaných léčivých přípravků označených symbolem ‚S‘ podle § 39 odst. 1 vyhlášky, a zvlášť účtovaný materiál v hodnoceném období vyšší než 100 % průměrné úhrady na jednoho unikátního pojištěnce za zvlášť účtované léčivé přípravky, s výjimkou zvlášť účtovaných léčivých přípravků označených symbolem ‚S‘ podle § 39 odst. 1 vyhlášky, a zvlášť účtovaný materiál v referenčním období, zdravotní pojišťovna může poskytovateli po skončení roku 2013 snížit úhradu o 40 % částky, o niž celková úhrada za uvedené zvlášť účtované léčivé přípravky a zvlášť účtovaný materiál v hodnoceném období překročila takovou úhradu v referenčním období, a to způsobem obsaženými ve smlouvě poskytovatele a zdravotní pojišťovny.

2. Pokud poskytovatel dosáhne průměrné úhrady na jednoho unikátního pojištěnce za předepsané léčivé přípravky a zdravotnické prostředky v hodnoceném období vyšší než 100 % průměrné úhrady na jednoho unikátního pojištěnce za předepsané léčivé přípravky a zdravotnické prostředky v referenčním období, zdravotní pojišťovna může poskytovateli po skončení hodnoceného období snížit úhradu o 50 % částky, o niž celková úhrada za předepsané léčivé přípravky a zdravotnické prostředky v hodnoceném období překročila takovou úhradu v referenčním období, a to způsobem obsaženými ve smlouvě poskytovatele a zdravotní pojišťovny. Do průměrné úhrady na jednoho unikátního pojištěnce se započítávají i doplatky za léčivé přípravky, u kterých předepisující lékař vyloučil možnost nahrazení podle § 32 odst. 2 zákona.

3. Pokud poskytovatel dosáhne průměrné úhrady na jednoho unikátního pojištěnce za vyžádanou péči ve vyjmenovaných odbornostech v hodnoceném období vyšší než 100 % průměrné úhrady na jednoho unikátního pojištěnce v referenčním období, zdravotní pojišťovna může poskytovateli po skončení hodnoceného období snížit úhradu o 40 % částky, o niž

celková úhrada za vyžádanou péči ve vyjmenovaných odbornostech v hodnoceném období překročila takovou úhradu v referenčním období, a to způsoby obsaženými ve smlouvě poskytovatele a zdravotní pojišťovny. Do vyžádané péče se nezahrnují ... Pro účely stanovení výše průměrných úhrad i výše případné srážky podle věty první se výkony vyžádané péče v hodnoceném i referenčním období ocení podle seznamu výkonů ve znění účinném k 1. lednu 2013 hodnotou bodu platnou v hodnoceném období.

4. Regulační omezení podle bodů 1 až 3 se nepoužijí, pokud poskytovatel odůvodní poskytnuté hrazené služby, na jejímž základě došlo k překročení průměrných úhrad podle bodů 1, 2, popřípadě 3.

5. ...“.

IV. Dosavadní relevantní judikatura Ústavního soudu

25. Návrh na zrušení úhradové vyhlášky není Ústavnímu soudu předložen poprvé. Nálezem sp. zn. Pl. ÚS 24/99 ze dne 23. 5. 2000 (N 73/18 SbNU 135; 167/2000 Sb.) bylo zrušeno tehdejší znění ustanovení § 17 odst. 5 zákona o veřejném zdravotním pojištění. To určovalo, že hodnoty bodu a výše úhrad zdravotní péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění se dohodnou v dohodovacím řízení mezi jeho označenými účastníky a že pokud se v dohodovacím řízení nedospěje k výsledku či půjde o výsledek jsoucí v rozporu s právními předpisy nebo veřejným zájmem, rozhodne o hodnotách bodu a výši úhrad vláda a své rozhodnutí vyhlásí ve Věstníku Ministerstva zdravotnictví. Důvod derogace spočíval v tom, že příslušný akt vlády není vzhledem ke své obecné povaze rozhodnutím, ale právním předpisem. S prameny (formami) práva nemohou zákonodárce ani exekutiva nakládat libovolně, a je-li dle čl. 78 Ústavy nařízení jedinou formou normativního aktu, který je oprávněna přijmout vláda, pak v posuzované věci vznikl rozpor mezi normativním obsahem aktu vlády a absencí tomu odpovídající právní formy. Toto plenární řízení inicioval III. senát Ústavního soudu v rámci projednávání ústavní stížnosti skupiny lékařů, směřující proti části rozhodnutí vlády z 23. 6. 1999 o hodnotách bodu a výši úhrad zdravotní péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění. Vlastní ústavní stížnost pak byla vzhledem k závěrům pléna pro nedostatek aktivní legitimace navrhovatelů nálezem sp. zn. III. ÚS 407/99 ze dne 9. 11. 2000 (N 165/20 SbNU 171) zamítnuta. Závěr o právní povaze aktu vlády se promítl i do dalších rozhodnutí: usnesením sp. zn. III. ÚS 60/2000 ze dne 10. 11. 2000 (ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu nepublikováno; všechna usnesení jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>) byla odmítnuta ústavní stížnost lékařů proti rozhodnutí vlády o stanovení hodnoty bodu a výše úhrad zdravotní péče hrazené z veřejného pojištění pro 1. pololetí roku 2000 jakožto podaná osobou zjevně neoprávněnou a z téhož důvodu byla dne 30. 11. 2000 odmítnuta usnesením sp. zn. I. ÚS 498/98 ústavní stížnost skupiny

stěžovatelů proti rozhodnutí vlády o hodnotách bodu a výši úhrad zdravotní péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění pro IV. čtvrtletí roku 1998.

26. Usnesením sp. zn. IV. ÚS 407/99 ze dne 15. 6. 2001 odmítl Ústavní soud jako zjevně neopodstatněnou ústavní stížnost skupiny soukromých praktických lékařů směřující proti opatření Ministerstva zdravotnictví - Výsledkům dohodovacího řízení o hodnotách bodu a výši úhrad zdravotní péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění pro 3. a 4. čtvrtletí 1999. Stěžovatelé tvrdili, že výsledek dohodovacího řízení není v souladu s právními předpisy o cenách, neboť neumožňuje realizovat přiměřený zisk, že nastavení regulačních limitů je staví do nerovného postavení vůči zdravotním pojišťovnám a že byl porušen princip reprezentativnosti, neboť plné moci k zastupování neudělili buď nikomu, anebo je udělili zástupci, který pro regulace nehlasoval. Ministerstvo nemělo výsledky dohodovacího řízení akceptovat a o úhradách měla rozhodnout vláda. Ústavní soud konstatoval, že zmocňovací ustanovení zákona o veřejném zdravotním pojištění, podle něhož se hodnota bodu a úhrady zdravotní péče stanoví v dohodovacím řízení, má vůči zákonu o cenách (zákon č. 526/1990 Sb., o cenách, ve znění pozdějších předpisů) povahu speciálního zákona. Smyslem institutu je dosáhnout dohody mezi zdravotními pojišťovnami a skupinami poskytovatelů na vyvážených úhradách ze zdravotního pojištění tak, aby ekonomické požadavky zdravotnických zařízení byly prosazeny při zachování finanční stability systému zdravotního pojištění. V mechanismu dohodovacího řízení je na každém poskytovateli, zda a jak zplnomocní příslušné profesní sdružení k obhajobě svých zájmů. Opomenutí či nečinnost konkrétního poskytovatele v tomto směru nemůže zpochybnit regulérnost celého procesu. Bylo věcí stěžovatelů a jejich profesních sdružení, aby vystupovali v duchu názorového a zájmového konsenzu. Pokud došlo v dohodovacím řízení k dohodě na výši úhrad, nemohou se stěžovatelé závazků z této dohody vyplývajících zbavit poukazem na zásah do základních práv.

27. Usnesením sp. zn. Pl. ÚS 13/03 ze dne 25. 8. 2004 se Ústavní soud vyjádřil k pravomoci Ministerstva zdravotnictví rozhodnout o hodnotách bodu a výši úhrad zdravotní péče. Odmítl jako zjevně neopodstatněný návrh skupiny senátorů na zrušení vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 101/2002 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 134/1998 Sb., kterou se vydává seznam zdravotnických výkonů s bodovými hodnotami, eventuálně na zrušení v návrhu přesně označených ustanovení této vyhlášky. Návrh stál na tvrzení, že po derogaci (nálezem sp. zn. Pl. ÚS 24/99) zmocňovacího ustanovení § 17 odst. 5 zákona o veřejném zdravotním pojištění nemůže ministerstvo rozhodnout o hodnotě bodu a výši úhrad zdravotní péče z veřejného zdravotního pojištění mimo

dohodovací řízení, tedy v případě nedohody jeho subjektů. Ústavní soud tomu nepřisvědčil s tím, že ze zrušení předmětného ustanovení nelze dovést vázanost Ministerstva zdravotnictví výsledky dohodovacího řízení při určení hodnoty bodu a výše úhrad způsobem, jak to činí navrhovatelé. Smyslem zákonného ustanovení upravujícího dohodovací řízení je zakotvení mechanismu vyjednávání zainteresovaných subjektů, a tedy minimalizace veřejnoprávních dopadů cenové regulace. Tímto ustanovením ale není založena normotvorná kompetence uvedených nestátních subjektů (ve smyslu korporativního systému), neboť ta zůstává Ministerstvu zdravotnictví.

28. Usnesením sp. zn. IV. ÚS 127/03 ze dne 7. 4. 2003 (U 9/30 SbNU 523) byl jako zjevně neopodstatněný odmítnut návrh skupiny třiapadesáti zdravotnických zařízení na zrušení části vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 532/2002 Sb., kterou se stanoví výše úhrad zdravotní péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění včetně regulačních omezení pro 1. pololetí 2003, jelikož legislativní činnost, spočívající ve vydání obecně závazného právního předpisu, nelze považovat za zásah orgánu veřejné moci způsobilý porušit základní právo či svobodu. Z téhož důvodu byl usnesením sp. zn. IV. ÚS 128/03 ze dne 11. 11. 2003 odmítnut návrh Sdružení praktických lékařů České republiky a Sdružení praktických lékařů pro děti a dorost České republiky na zrušení téže vyhlášky, tentokrát jako celku.

29. Návrh na zrušení posledně uvedené vyhlášky pro rozpor se zákonem a ústavním pořádkem pak podala i skupina senátorů a skupina poslanců. Návrh argumentoval především tím, že regulace provedená vyhláškou jde nad rámec zákonného zmocnění. Usnesením sp. zn. Pl. ÚS 53/03 ze dne 17. 10. 2006 byl návrh odmítnut jako zjevně neopodstatněný, neboť po zahájení řízení byla zrušena zmocňovací ustanovení zákona, na základě kterých byla napadená vyhláška vydána, a byla nahrazena zmocňovacími ustanoveními novými, odlišně formulovanými. Vyhláška sice před skončením řízení nepozbyla platnosti, ale právní vztahy z ní vzniklé byly bezesporu již z velké části realizovány a vyhláška již nebyla způsobilá nadále vyvolávat právní účinky. Věcné posouzení by nemělo smysl ani z toho důvodu, že hlavním jeho smyslem by byla obecná specifikace rozsahu zákonného zmocnění pro Ministerstvo zdravotnictví, přičemž zmocňovací ustanovení bylo zrušeno.

30. Skupina senátorů navrhla zrušit i vyhlášku Ministerstva zdravotnictví č. 50/2005 Sb., kterou se stanoví výše úhrad zdravotní péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění včetně regulačních omezení pro 1. pololetí 2005, a to s argumenty, že byla porušena procedura přijímání vyhlášky, že ministerstvo vydalo vyhlášku mimo a nad rámec svého zákonného zmocnění a že pro období od prvního do pětadvacátého ledna 2005 je retroaktivní. Usnesením sp. zn. Pl. ÚS 16/05 ze dne 4. 5. 2007 Ústavní soud návrh odmítl

jako zjevně neopodstatněný z téhož důvodu jako ve věci sp. zn. Pl. ÚS 53/03. V mezidobí totiž došlo ke zrušení zmocňovacího ustanovení, podle něhož byla napadená vyhláška přijata, a k jeho nahrazení zmocňovacím ustanovením novým, jinak formulovaným. Vzhledem k absenci materiálních podmínek dalšího normativního působení, dané tím, že chybí zákonné zmocnění, je sice vyhláška i nadále platným právním předpisem, ale stala se předpisem, který není ani účinným, ani aplikovatelným, tedy takovým, který by byl způsobilý vyvolávat v realitě právní účinky pro futuro.

31. O dalším návrhu senátorů na zrušení úhradové vyhlášky, tentokrát vyhlášky č. 550/2005 Sb., kterou se stanoví výše úhrad zdravotní péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění, včetně regulačních omezení, pro 1. pololetí roku 2006, odůvodněném jejími formálněprávními a materiálněprávními nedostatky, Ústavní soud rozhodoval v řízení sp. zn. Pl. ÚS 23/06. Ministerstvo dle navrhovatelů fakticky neposkytlo prostor pro uzavření dohody o výši úhrad zdravotní péče, když účastníkům dohodovacího řízení účelově pod záminkou dotčení veřejného zájmu vrátilo uzavřené dohody a vytvořilo si tím uměle předpoklad pro vydání napadené vyhlášky. Ta navíc překročila zákonné zmocnění, neboť upravila i vztahy, které jí regulovat nepřísluší, a nastavením způsobu výše úhrad založila nerovnost mezi dotčenými subjekty. Ústavní soud návrh usnesením ze dne 13. 3. 2007 dílem odmítl z důvodu uplatněného již ve věci sp. zn. Pl. ÚS 53/03, tedy zrušení příslušného zmocňovacího ustanovení, a dílem řízení o něm zastavil, neboť podstatná část vyhlášky pozbyla v průběhu řízení platnosti.

32. Stejný předpis – vyhlášku č. 550/2005 Sb. – navrhli zrušit v rámci konkrétní kontroly ústavnosti ještě další dva stěžovatelé, lékaři, kteří se ústavní stížností bránili proti specifikovaným rozhodnutím zdravotní pojišťovny o uplatnění regulačních mechanismů. Usneseními sp. zn. I. ÚS 701/06 ze dne 10. 7. 2007 a sp. zn. IV. ÚS 1544/07 ze dne 21. 8. 2007 byly obě ústavní stížnosti odmítnuty jako nepřipustné (stěžovatelé nevyužili možnosti domáhat se ochrany proti postupu smluvní strany – zdravotní pojišťovny – u obecného soudu) a připojené návrhy na zrušení právního předpisu procesně sdílely jejich osud.

V. Vlastní přezkum

33. Ačkoliv je poskytování zdravotních služeb předmětem soukromoprávních vztahů mezi jejich poskytovateli a pacienty, jde o oblast, v níž je významným způsobem omezena kontraktační svoboda a zároveň je dán výrazný prostor pro veřejnoprávní regulaci. Právo zde reflektuje rizika, která jsou při poskytování zdravotní péče spojena se zásahy do tělesné integrity, a stanoví pravidla, která mají v maximální možné míře vést k jejich eliminaci. Současně však z něho vyplývají i další povinnosti, jejichž smyslem je zajistit, aby měli občané ve všeobecnosti reálný přístup ke zdravotní péči,

a byly jim tak vytvořeny podmínky pro jejich důstojný život i v případech, kdy by si tuto péči nemohli dovolit z vlastních prostředků. Ve všech těchto případech opodstatňuje uložení příslušných povinností požadavek ochrany života a zdraví člověka, jakož i jeho důstojnosti.

34. K dosažení těchto účelů slouží v České republice systém povinného veřejného zdravotního pojištění, jehož zákonnou úpravu výslovně předvídá věta druhá čl. 31 Listiny. Tento systém významným způsobem modifikuje právní vztah mezi poskytovatelem zdravotních služeb a pacientem. Je-li totiž poskytovatel ve smluvním vztahu se zdravotní pojišťovnou, pak právě jí vzniká (v rozsahu vymezeném právními předpisy a předmětnou smlouvou) povinnost k úhradě zdravotních služeb poskytnutých jejím pojištěncům. Mezi pacientem a pojišťovnou současně existuje veřejnoprávní vztah, jehož součástí je, nejde-li o státního pojištěnce (§ 7 zákona o veřejném zdravotním pojištění), i zákonem vymezená povinnost platit pojistné. Lze jen dodat, že zákon nebrání tomu, aby jednotliví poskytovatelé poskytovali zdravotní služby i pojištěncům zdravotních pojišťoven, s nimiž nemají uzavřenou smlouvu. Tito poskytovatelé však s výjimkou neodkladné péče a některých dalších zákonem vymezených případů poskytnutí zdravotních služeb (§ 17 odst. 1 zákona o veřejném zdravotním pojištění) nemají nárok na jejich úhradu vůči zdravotním pojišťovnám, ale přímo vůči pacientům.

35. Vzhledem k tomu, že účastníky veřejného zdravotního pojištění jsou povinně v zásadě všechny osoby trvale žijící nebo pracující na území České republiky, je pochopitelné, že právě tento systém má na výdajích na zdravotnictví dominantní podíl. Podle zveřejněných (předběžných) statistických údajů představovaly v roce 2011 výdaje zdravotních pojišťoven na zdravotnictví částku 225 547 mil. Kč z celkové částky 242 410 mil. Kč veřejných výdajů, zatímco soukromé výdaje představovaly částku 46 376 mil. Kč (srov. Zdravotnictví jako součást národní ekonomiky 2011. Časové řady vybraných finančních ukazatelů. Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky, s. 33, dostupné na <http://www.uzis.cz/system/files/zdrnarekon2011.pdf>). Přímé platby za zdravotní výkony, které se navíc v zásadě týkají pouze jejich úzkého okruhu (např. stomatologická péče, estetická chirurgie), přitom představují jen dílčí část posledně uvedené skupiny výdajů, kterou dále tvoří např. platby za léky a zdravotnické prostředky či regulační poplatky. Za těchto okolností není nikterak sporné, že v případě poskytovatelů zdravotních služeb závisí možnost jejich podnikání v rozhodující míře na tom, zda jim za provedené výkony (resp. obecně služby) vznikne nárok na úhradu vůči některé ze zdravotních pojišťoven. Podmínky jejich podnikání pak dotváří regulace výše úhrad hrazených služeb, ke které dochází podle § 17 odst. 5 zákona o veřejném zdravotním pojištění vždy na období kalendářního roku tzv. úhradovou vyhláškou Ministerstva zdravotnictví.

36. Hodnota bodu, výše úhrad hrazených služeb a regulační opatření stanovené touto vyhláškou se promítají do obsahu smluv mezi poskytovateli a zdravotními pojišťovnami. Jak vyplývá ze znění rámcových smluv stanovených vyhláškou č. 618/2006 Sb., kterou se vydávají rámcové smlouvy, vydanou Ministerstvem zdravotnictví podle § 17 odst. 2 zákona o veřejném zdravotním pojištění, uvedené smlouvy předpokládají, že výše úhrad bude uvedena v jejich dodatku (tzv. cenový dodatek). Tento dodatek se přitom zpravidla uzavírá každý rok a zpravidla odkazuje na znění úhradové vyhlášky účinné pro příslušné období, ledaže se strany dohodnou na výši úhrad jinak. Předmětná vyhláška se na tyto vztahy aplikuje přímo pouze v případě, že se na výši úhrad nedohodnou. Vždy se ale použije na právní vztahy mezi tzv. nesmluvními poskytovateli a zdravotními pojišťovnami, jež vznikly z důvodu poskytnutí neodkladné péče pojištěnci nebo z jiného právním předpisem stanoveného důvodu. Právě zrušení této vyhlášky, vydané pro rok 2013, se domáhá navrhovatel v tomto řízení.

V. A) Posouzení, zda byla napadená vyhláška vydána na základě a v mezích zákona

37. V souladu s § 68 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., se Ústavní soud v projednávané věci zabýval nejdříve otázkou, zda byla napadená vyhláška přijata a vydána ústavně konformním způsobem a v mezích Ústavou stanovené kompetence. Zatímco při posuzování procedury jejího přijetí se Ústavní soud z povahy věci zabýval vyhláškou jako celkem, v případě otázky, zda byla vydána v mezích zákonného zmocnění, se omezil toliko na ty její části, na které dopadá navrhovatelem uplatněná argumentace.

38. Ustanovení čl. 79 odst. 3 Ústavy svěřuje ministerstvům a jiným správním úřadům pravomoc k vydávání podzákoných právních předpisů, k její realizaci však může dojít jen na základě a v mezích zákona, jsou-li k tomu zákonem zmocněny. Uvedené ustanovení je třeba vykládat restriktivně v tom smyslu, že toto zmocnění musí být konkrétní, jednoznačné a jasné [nález. sp. zn. Pl. ÚS 3/2000 ze dne 21. 6. 2000 (N 93/18 SbNU 287; 231/2000 Sb.)]. Pakliže tomu tak je, Ústavní soud zkoumá, zda byl podzákoný právní předpis vydán státním orgánem k tomu oprávněným a v mezích jeho kompetence, tedy zda se při výkonu této pravomoci pohyboval v mezích a na základě zákona (*secundum et intra legem*), a nikoliv mimo zákon (*preter legem*). Zjednodušeně řečeno, jde o to, aby v případě, kdy má být podle zákona X, tento předpis nestanovil, že má být Y, ale že má být X1, X2, X3. Ze zmocňovacího ustanovení musí být zřejmá vůle zákonodárce k úpravě nad zákonný standard. Ani v takovém případě však podzákoný právní předpis nesmí zasahovat do věcí vyhrazených k regulaci toliko

zákonem (tzv. výhrada zákona) [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 7/03 ze dne 18. 8. 2004 (N 113/34 SbNU 165; 512/2004 Sb.)].

39. Zmocnění Ministerstva zdravotnictví k vydání vyhlášky, kterou se stanoví hodnota bodu, výše úhrad hrazených služeb a regulační omezení, vyplývá z § 17 odst. 5 zákona o veřejném zdravotním pojištění. Toto ustanovení zároveň předpokládá, že jejímu vydání bude předcházet dohodovací řízení zástupců Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky a ostatních zdravotních pojišťoven a zástupců příslušných profesních sdružení poskytovatelů jako zástupců smluvních poskytovatelů, které svolá ministerstvo. Bude-li výsledkem tohoto řízení dohoda na uvedených parametrech, ministerstvo ji vydá jako vyhlášku. Pokud by však obsah této dohody byl v rozporu s právními předpisy nebo veřejným zájmem, jímž se ve smyslu § 17 odst. 2 zákona o veřejném zdravotním pojištění rozumí zájem na zajištění kvality a dostupnosti hrazených služeb, fungování systému zdravotnictví a jeho stability v rámci finančních možností systému veřejného zdravotního pojištění, nebo by k předmětné dohodě nedošlo do 120 dnů před skončením příslušného kalendářního roku, posoudí ministerstvo hodnotu bodu, výši úhrad hrazených služeb a regulační omezení na následující kalendářní rok samostatně.

40. Napadená vyhláška byla vydána právě na základě § 17 odst. 5 zákona o veřejném zdravotním pojištění, a to státním orgánem k tomu oprávněným, přičemž, jak Ústavní soud zjistil z vyžádaných vyjádření, v souladu s tímto ustanovením se uskutečnilo i předmětné dohodovací řízení, byť v jeho rámci došlo ke včasné dohodě účastníků pouze ohledně tří z jedenácti segmentů zdravotní péče [k otázce významu dohodovacího řízení pro využití zmocnění a závaznosti eventuální dohody srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 6/07 ze dne 9. 2. 2010 (N 20/56 SbNU 207; 66/2010 Sb.), bod 77]. Protože byla napadená vyhláška zároveň uveřejněna ve Sbírce zákonů, a to konkrétně pod č. 475/2012 v částce 178, jež byla rozeslána dne 31. prosince 2012, lze konstatovat, že k jejímu přijetí a vydání došlo ústavně konformním způsobem.

41. Pokud jde o otázku, zda napadená vyhláška byla vydána v mezích zákonného zmocnění, předmětné zmocňovací ustanovení nevymezuje, co přesně se rozumí hodnotou bodu, výši úhrad hrazených služeb a regulačního omezení. Ústavní soud má za to, že pojem výše úhrad je širší a že pravomoc k jejich stanovení bez dalšího zahrnuje i stanovení hodnoty bodu a regulačních omezení, jež jsou v podstatě toliko prostředky k jejímu určení. Tím, že je zákonodárce přesto považoval za potřebné výslovně zmínit, dal najevo především svou představu o způsobu výpočtu těchto úhrad, který sice má být založen na tzv. bodovém systému, a tedy výše úhrad se v něm má odvíjet od počtu bodů za jednotlivé zdravotní výkony, avšak s možností jejich celkového omezení, které by současně zohledňovalo

i jiné skutečnosti relevantní zejména z hlediska stability systému zdravotnictví. S ohledem na poslední větu § 17 odst. 5 zákona o veřejném zdravotním pojištění je zřejmé, že toto zmocnění zahrnuje i možnost stanovení způsobu úhrad, byť nikoliv způsobu provedení úhrad (§ 17 odst. 2 tohoto zákona a contrario). Způsobem úhrad je přitom třeba rozumět především jejich časové rozložení, např. formou poskytování měsíčních úhrad.

42. Podstata regulace výše úhrad spočívá v tom, že ve stanovených případech jsou poskytovatelé povinni poskytovat zdravotní služby právě za úhradu (cenu) v určité výši. Tato povinnost má s ohledem na svůj obsah povahu podmínek nebo omezení výkonu práva na podnikání (viz níže), a podléhá tak výhradě zákona podle čl. 26 odst. 2 Listiny, což však nevylučuje, aby podzákoným právním předpisem – jak tomu nakonec je i v případě napadené vyhlášky – došlo k zpřesnění zákonem stanovených omezení a vymezení jejich podrobností [srov. nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 5/01 ze dne 16. 10. 2001 (N 149/24 SbNU 79; 410/2001 Sb.)]. Konkrétní výše úhrad, k jejímž stanovení dochází vyhláškou, se pak musí odvíjet od celkové (předpokládané) výše příjmů systému veřejného zdravotního pojištění a současně reflektovat rozsah hrazené zdravotní péče a již zmíněné kritérium veřejného zájmu podle § 17 odst. 2 zákona o veřejném zdravotním pojištění. Lze jen dodat, že vůle zákonodárce k úpravě nad zákonný standard je ze zmocňovacího ustanovení § 17 odst. 5 uvedeného zákona zřejmá.

43. Zatímco při posuzování procedury přijetí se Ústavní soud z povahy věci zabýval vyhláškou jako celkem, v případě otázky, zda byla vydána v mezích zákonného zmocnění, se omezil toliko na ty její části, na které podle jeho názoru dopadá navrhovatelem uplatněná argumentace. Nedošlo přitom k závěru, že by některá z těchto částí nebyla vydána v mezích zmocnění podle § 17 odst. 5 zákona o veřejném zdravotním pojištění.

V. B) Východiska přezkumu zejména z hlediska práva poskytovatelů zdravotních služeb na podnikání (čl. 26 odst. 1 Listiny) a principu předvídatelnosti práva (čl. 1 odst. 1 Ústavy)

44. Napadená vyhláška podle navrhovatele nepřipustným způsobem zasahuje do postavení poskytovatelů zdravotních služeb, v důsledku čehož není v souladu s jejich právem podnikat podle čl. 26 odst. 1 Listiny. Stěžejní část jeho námitek se týká její nepředvídatelnosti (resp. porušení principu předvídatelnosti a zákazu svévole ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy), a to jednak s ohledem na celkové snížení výše úhrad, jednak s ohledem na složitost jejich výpočtu. Rovněž je této vyhlášce vytýkáno, že z hlediska výše úhrad zakládá v několika směrech nerovnost mezi jednotlivými poskytovateli, ať už mezi smluvními a nesmluvními nebo pouze mezi smluvními navzájem, a že z důvodu nepoměru mezi jejich povinnostmi poskytovat některé výkony a výši úhrad, na které mají nárok, působí ve vztahu k některým

z nich nepřiměřeně zatěžujícím způsobem. Tyto nedostatky se mají negativně promítat i do dostupnosti zdravotní péče, a být tak z tohoto důvodu v rozporu s právem pacientů na bezplatnou zdravotní péči na základě veřejného zdravotního pojištění podle čl. 31 Listiny.

45. Ústavní soud považoval za žádoucí, aby ještě předtím, než přistoupil k vlastnímu přezkumu napadené vyhlášky, vymezil alespoň v obecné rovině jeho základní východiska.

46. Z čl. 1 odst. 1 Ústavy, podle něhož je Česká republika právním státem, vyplývají základní principy vztahující se obecně na normotvorbu. Jejich součástí je i princip předvídatelnosti práva, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 21/01 ze dne 12. 2. 2002 (N 14/25 SbNU 97; 95/2002 Sb.) nebo nálezy sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. 2. 2007 (N 30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.), bod 36]. Jakákoliv právní úprava může dostát tomuto požadavku pouze za předpokladu, že je adekvátně přístupná tak, aby osoby byly schopné seznat, že pravidlo, které vytvořila, dopadá na konkrétní věc. Současně však musí být formulována dostatečně precizně, aby umožnila osobám přizpůsobit jí své chování. Osoba musí být schopna, jsouc eventuelně vybavena vhodnou odbornou radou, předvídat důsledky, jež může vyvolat určité (její) chování, a to se stupněm jistoty, který odpovídá okolnostem [srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 29/11 ze dne 21. 2. 2012 (N 34/64 SbNU 361; 147/2012 Sb.), též rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 4. 1979 ve věci stížnosti *Sunday Times proti Spojenému království* č. 6538/74, § 49].

47. Při posuzování, zda právní úprava obstojí z hlediska požadavku na vnitřní koherenci právního řádu a na jeho určitost a srozumitelnost [srov. např. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 9/95 ze dne 28. 2. 1996 (N 16/5 SbNU 107; 107/1996 Sb.) nebo nálezy sp. zn. Pl. ÚS 2/97 ze dne 2. 7. 1997 (N 91/8 SbNU 325; 186/1997 Sb.)], nelze obecně upřít relevanci poukazům na možné složitější nebo nejednoznačné případy její aplikace. Samotná skutečnost, že tyto případy mohou nastat, však ještě neodůvodňuje závěr o její protiústavnosti. Ten by přicházel v úvahu toliko tehdy, pokud by znění právního předpisu neumožňovalo určit jeho normativní obsah ani pomocí obvyklých interpretačních metod [k tomu blíže zejména nálezy sp. zn. Pl. ÚS 2/97, rovněž nálezy sp. zn. Pl. ÚS 83/06 ze dne 12. 3. 2008 (N 55/48 SbNU 629; 116/2008 Sb.), bod 186; nálezy sp. zn. Pl. ÚS 1/12 ze dne 27. 11. 2012 (N 195/67 SbNU 333; 437/2012 Sb.), body 338 a 339].

48. Napadená vyhláška má povahu cenové regulace (srov. právní závěry obsažené v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 24/99), která tím, že na základě § 17 odst. 5 zákona o veřejném zdravotním pojištění stanoví vyšší úhrad hrazených služeb, zásadním způsobem ovlivňuje celkové podmínky pro podnikání v oblasti poskytování zdravotních služeb, a zasahuje tak do práva poskytovatelů podnikat podle čl. 26 odst. 1 Listiny. V jejím důsledku jsou totiž

jednotliví poskytovatelé ve stanovených případech povinni poskytovat zdravotní služby právě za úhradu stanovenou na základě této vyhlášky. Ústavní soud již v minulosti vyslovil, byť formou *obiter dicti*, že „nezbytnou součástí demokratického právního státu je i ochrana svobody smluvní vůle, jež je derivátem ústavní ochrany práva vlastnického dle čl. 11 odst. 1 Listiny (jehož základním komponentem je *ius disponendi*). Cenová regulace je proto opatřením výjimečným a akceptovatelným pouze za zcela omezených podmínek“, přičemž „vycházejíc ze zohlednění důležitých faktorů (v dané oblasti výše vybraného pojistného, výše nákladů při poskytování zdravotní péče atd.), musí při stanovení ceny zohlednit i možnost tvorby zisku. Důsledkem absence této maximy při regulaci cen se“ totiž „může stát znemožnění určité oblasti podnikatelské aktivity a vytvoření státního monopolu, tj. dotčení podstaty a smyslu základního práva, plynoucího z čl. 26 Listiny“. Je namístě zdůraznit, že smyslem podnikání je právě dosažení zisku. Z ústavně zaručeného práva podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost sice neplyne právo mít zisk, stát je však povinen vytvářet takové podmínky, které umožní jednotlivcům reálně usilovat o jeho dosažení. Ve vztahu k předmětu přezkoumávané regulace to znamená nastavit spravedlivé podmínky nákupu zdravotních služeb, a to z hlediska jejich ceny i rovného postavení subjektů smluvního vztahu, chránit svobodnou soutěž mezi nimi a adekvátně vyrovnávat případné deformace.

49. Práva podnikat podle čl. 26 odst. 1 Listiny se může jednotlivec ve smyslu čl. 41 odst. 1 Listiny domáhat pouze v mezích zákonů, které jej provádějí. Ustanovení čl. 26 odst. 2 Listiny současně předpokládá možnost omezení výkonu některých povolání nebo činností zákonem, aniž by specifikovalo účel takového omezení [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 38/04 ze dne 20. 6. 2006 (N 125/41 SbNU 551; 409/2006 Sb.), bod 29]. Zákonodárce má tedy relativně širokou dispozici pro konkrétní vymezení obsahu a způsobu realizace tohoto článku, leč ani ta není absolutní. Ve svém uvážení je vázán především čl. 4 odst. 4 Listiny, který brání tomu, aby se omezení základního práva podnikat dotýkalo samotné jeho podstaty a smyslu [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 24/99, též nález sp. zn. Pl. ÚS 11/2000 ze dne 12. 7. 2001 (N 113/23 SbNU 105; 322/2001 Sb.), část VIII písm. H]. Rovněž je však povinen respektovat zásadu rovnosti v právech ve smyslu čl. 1 Listiny, resp. čl. 3 odst. 1 Listiny [nález sp. zn. Pl. ÚS 1/12, bod 278].

50. Ústavní soud při posouzení souladu napadené právní úpravy s právem podnikat, jež má povahu práva hospodářského, postupuje obdobně jako v případě práv sociálních, k jejichž přezkumu byl v dosavadní judikatuře konstruován a rozvinut tzv. test rozumnosti [srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 61/04 ze dne 5. 10. 2006 (N 181/43 SbNU 57; 16/2007 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 83/06 či sp. zn. Pl. ÚS 54/10 ze dne 24. 4. 2012 (N 84/65 SbNU 121; 186/2012 Sb.), bod 48], sestávající ze čtyř následujících kroků:

1. vymezení smyslu a podstaty hospodářského nebo sociálního práva, tedy jeho esenciálního obsahu,

2. zhodnocení, zda se zákon nedotýká samotné existence hospodářského nebo sociálního práva nebo skutečné realizace jeho esenciálního obsahu,

3. posouzení, zda zákonná úprava sleduje legitimní cíl, tedy zda není svévolným zásadním snížením celkového standardu základních práv, a

4. zvážení otázky, zda zákonný prostředek použitý k jeho dosažení je rozumný (racionální), byť nikoliv nutně nejlepší, nejvhodnější, nejúčinnější či nejmoudřejší.

51. Dospěje-li Ústavní soud ve druhém kroku tohoto testu k závěru, že napadená právní úprava se dotýká samotné existence některého z těchto práv nebo skutečné realizace jeho esenciálního obsahu, posoudí přítomnost zásahu do tohoto práva v rámci testu proporcionality. To znamená, že bude v následujícím pořadí hodnotit, zda

a) předmětný zásah sleduje legitimní (ústavně aprobovaný) cíl jeho omezení,

b) je tento zásah k dosažení tohoto cíle vhodný (požadavek vhodnosti),

c) tohoto cíle nelze dosáhnout jiným způsobem, jenž by byl k dotčenému základnímu právu šetrnější (požadavek potřebnosti), a

d) zájem na dosažení tohoto cíle v rámci určitého právního vztahu převáží nad dotčeným základním právem (požadavek proporcionality v užším smyslu).

Nebude-li přitom splněna některá z těchto podmínek, Ústavnímu soudu nezbude než konstatovat nesoulad s ústavním pořádkem. Stejným způsobem Ústavní soud postupuje i v případech, kdy by důvod porušení práva měl spočívat současně v porušení principu rovnosti.

52. Pokud jde o právo občanů na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky na základě veřejného zdravotního pojištění podle čl. 31 Listiny, Ústavní soud v minulosti vymezil podstatu tohoto práva v tom smyslu, že mu odpovídá povinnost státu vytvořit systém veřejného zdravotního pojištění a jeho prostřednictvím zajistit občanům spravedlivý, tedy i vznik možných nerovností vylučující způsob přístupu ke zdravotní péči přiměřené kvality [usnesení sp. zn. Pl. ÚS 23/98 ze dne 5. 5. 1999 (U 33/14 SbNU 319)]. Všichni pojištěnci by tak měli mít nárok na taková ošetření a léčby, jež odpovídají objektivně zjištěným potřebám a požadavkům náležité úrovně a lékařské etiky [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 14/02 ze dne 4. 6. 2003 (N 82/30 SbNU 263; 207/2003 Sb.)]. I v případě tohoto sociálního práva aplikuje Ústavní soud výše uvedený test rozumnosti. Zároveň si je vědom, že napadená vyhláška přímo nestanoví práva a povinnosti pacientů, a tedy i její případný nesoulad by bylo možné konstatovat toliko v případě, pokud by

v jejím důsledku byla fakticky ohrožena nebo dokonce znemožněna samotná realizace tohoto práva.

53. Závěrem obecné části svého odůvodnění Ústavní soud poznamenává, že navrhovatel namítal rovněž nesoulad napadené vyhlášky s právem zaměstnanců na spravedlivou odměnu podle čl. 28 Listiny. Této námitce nicméně nelze přisvědčit již z toho důvodu, že poskytovatelé zdravotních služeb mají standardně postavení podnikatelů nebo neziskových organizací, a tedy z povahy věci nelze jejich příjmu poskytnout takový stupeň ochrany, jaký se předpokládá v případě zaměstnanců. Stejně tak se nebylo třeba dále zabývat námitkou rozporu napadené vyhlášky s právem na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť její obsah je v podstatě shodný s námitkou nepředvídatelnosti právní úpravy. Její průmět do aktuálně probíhajících soudních sporů v tomto řízení posuzovat nelze.

V. C) Předvídatelnost výše úhrad hrazených služeb, na které vznikne poskytovatelům nárok

54. Ústavní soud přistoupil k posouzení jednotlivých námitek, přičemž jako první se zabýval námitkou složitosti a nepředvídatelnosti vyhláškou stanoveného způsobu výpočtu výše úhrad, na které vznikne poskytovateli nárok vůči zdravotní pojišťovně za poskytnuté hrazené služby.

55. Předně je třeba uvést, že výše těchto úhrad se v případě jednotlivých výkonů odvíjí od počtu bodů, kterými je tento výkon ohodnocen, a hodnoty bodu vyjádřené peněžní částkou, která je stanovena rozdílně pro jednotlivé skupiny výkonů, vymezené zpravidla taxativním výčtem nebo podle odborností. Přesný seznam výkonů a jejich ohodnocení počtem bodů, které by mělo reflektovat jejich finanční i odbornou náročnost, stanoví na základě zmocnění podle § 17 odst. 4 zákona o veřejném zdravotním pojištění pro všechny druhy zdravotní péče vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 134/1998 Sb., kterou se vydává seznam zdravotnických výkonů s bodovými hodnotami, ve znění pozdějších předpisů. Na jí provedenou klasifikaci pak navazuje vyhláška podle § 17 odst. 5 zákona o veřejném zdravotním pojištění, která stanoví konkrétní hodnoty bodu vždy pro příslušný kalendářní rok. Výpočet výše úhrad za určitý výkon přitom zásadně spočívá ve vynásobení hodnoty bodu příslušným počtem bodů.

56. Nastíněný způsob výpočtu se v takto jednoduché podobě uplatní jen výjimečně, neboť napadená vyhláška jej v různých směrech doplňuje a modifikuje. Především tak činí prostřednictvím snížení hodnoty bodu nad určitý objem poskytnuté zdravotní péče nebo regulačních srážek v případě překročení stanovené výše úhrad. Smyslem obou omezení je působit na jednotlivé poskytovatele v tom smyslu, aby dodrželi uvedené limity, neboť v případě jejich překročení by se jim poskytování dalších zdravotních služeb již ekonomicky nevyplatilo. Z tohoto důvodu je v jejich vlastním

zájmu, aby v průběhu celého roku dbali o to, že zdravotní péče a jiné služby budou poskytovat jen tehdy, kdy je to potřebné. V opačném případě se totiž vystavují riziku, že na konci tohoto období sami ponесou náklady poskytnutých zdravotních služeb. Další modifikace způsobu výpočtu mohou spočívat v jeho doplnění o nástroje umožňující promítnout do výše úhrad některé rozdíly mezi jednotlivými poskytovateli, které mají vliv na výši jejich nákladů a jejichž zehlednění by mohlo představovat překážku při zajišťování kvalitní a dostupné zdravotní péče.

57. Navrhovatelem tvrzená nepředvídatelnost napadené vyhlášky, ze které dovozuje její nesoulad s čl. 1 odst. 1 Ústavy a potažmo také s čl. 26 odst. 1 Listiny, má několik rovin. Je zřejmé, že zjištění celkové výše úhrad, na kterou vznikne poskytovateli nárok v roce 2013, vyžaduje aplikaci více či méně složitých matematických operací. Její výpočet může v závislosti na druhu zdravotních služeb sestávat dokonce z desítek dílčích výpočtů zahrnujících velký počet proměnných. Ústavní soud nicméně nedospěl k závěru, že by samotná tato charakteristika postačovala pro závěr o neurčitosti napadené vyhlášky (srov. body 46 a 47). Vzal přitom v úvahu, že jde o právní předpis dopadající na velmi specifický okruh právních vztahů, u jejichž subjektů se předpokládá určitá odborná znalost, a že jeho složitost je v míře nikoliv nepodstatně důsledkem složitosti samotné materie, kterou upravuje. Anž by Ústavní soud na tomto místě zaujímal stanovisko k vyhlášce jako celku, a v tomto směru tak do budoucna obecně zakládal překážku věci rozhodnuté, v případě těch jejích částí, kterými se v tomto řízení zabýval, bylo normativní vyjádření jednotlivých výpočtů vždy dostatečně určité na to, aby je po dosazení vstupních hodnot (proměnných) bylo možné provést. Jestliže proto lze uvažovat o nepředvídatelnosti napadené vyhlášky, její hlavní důvod nelze spatřovat v její pouhé složitosti, nýbrž je nezbytné zabývat se podrobně samotnou strukturou výpočtu výše úhrad, včetně uvedených limitací a regulačních omezení, které výši úhrad umožňují snižovat. Právě na posouzení těchto dvou typů omezení se v této části zaměřil i Ústavní soud, a to konkrétně v tom smyslu, zda jsou s ohledem na svou regulační funkci, kdy je překročení stanovených limitů fakticky sankcionováno snížením hodnoty bodu nebo možností snížení výše úhrad, ve vztahu k poskytovatelům zdravotních služeb dostatečně určitá a předvídatelná.

58. Podstata limitace poskytování některých zdravotních služeb spočívá v tom, že pro výpočet výše úhrad za výkony poskytnuté nad stanovený objem se použije snížená hodnota bodu. Tento objem je nicméně vymezen prostřednictvím vzorce, pro jehož použití nejsou relevantní jen souhrnné údaje o poskytnutých zdravotních službách za referenční období roku 2011, nýbrž také za hodnotící období roku 2013, jež z povahy věci nemohou být poskytovatelům známy již v jeho průběhu. Tuto skutečnost lze ilustrovat např. na hodnotě bodu v případě specializované ambulantní péče pod-

le části A odst. 1 písm. g) přílohy č. 3 napadené vyhlášky (podrobně viz bod 68), kde se uvedený objem vypočte tím způsobem, že se počet poskytovatelem vykázaných a zdravotní pojišťovnou uznaných bodů za rok 2011, které byly uhrazeny v plné hodnotě bodu, vynásobí podílem počtu unikátních pojištěnců ošetřených poskytovatelem v dané odbornosti v roce 2013 a jejich počtu v roce 2011. Ústavní soud se proto zabýval otázkou, zda tyto poskytovatelé vůbec mohou přizpůsobit své chování takovéto regulaci, když stanovený objem, který by měli dodržet v průběhu roku, bude možné přesně určit až po jeho skončení. Dospěl přitom k závěru, že na ni i přes některé výhrady lze odpovědět kladně. Poskytovatelé totiž mohou a měli by mít přehled o rozsahu jimi poskytované zdravotní péče a počtu unikátních pojištěnců a z tohoto důvodu mohou v průběhu roku také sledovat, jakým způsobem se vyvíjí hodnota předmětného limitu. Určitou představu o tomto vývoji nakonec mohou mít již z toho důvodu, že tento způsob limitace používaly i úhradové vyhlášky pro minulé roky. Nic na tom nemění ani návrhová tvrzená skutečnost, že v praxi došlo k situacím, kdy někteří poskytovatelé neměli ani počátkem roku 2013 k dispozici souhrnné údaje za rok 2011, neboť ta není nedostatkem právní úpravy, nýbrž pochybením příslušné zdravotní pojišťovny.

59. Je třeba dodat, že tyto závěry aprobují toliko samotný způsob stanovení limitu prostřednictvím souhrnného údaje o počtu unikátních pojištěnců za rok 2013, neznamenají však, že Ústavní soud považuje konkrétní úpravu limitace objemu poskytované zdravotní péče za ústavně konformní. Problému, že nezohledňuje rozsah poskytnuté neodkladné péče, respektive obecně péče, k jejímuž poskytnutí je poskytovatel bez ohledu na jakékoliv limity povinen, a jeho ústavněprávním důsledkům je věnována část V. E) tohoto nálezu.

60. Za problematickou z hlediska předvídatelnosti shledal Ústavní soud naopak právní úpravu tzv. regulačních srážek. Podle části B odst. 2 přílohy č. 3 úhradové vyhlášky může zdravotní pojišťovna poskytovateli, ježmuž v roce 2013 vznikne za předepsané léčivé přípravky a zdravotní prostředky nárok na úhradu, jejíž průměrná výše na jednoho unikátního pojištěnce bude vyšší než 100 % této úhrady v roce 2011, po skončení roku 2013 snížit úhradu o 50 % částky, o niž celková úhrada za tyto prostředky v roce 2013 překročila celkovou úhradu v roce 2011. Obdobným způsobem, byť toliko v rozsahu 40 %, lze uplatnit tuto srážku v případě překročení předmětného limitu u zvlášť účtovaných léčivých přípravků (odst. 1) nebo vyžádané péče v některých odbornostech (odst. 3). Tyto srážky uplatňuje zdravotní pojišťovna ve vztahu k vyšší úhrad, na které vznikne poskytovatelům nárok za rok 2013. Ve své podstatě jde přitom o sankci za překročení uvedených limitů, která má bránit tomu, aby nedocházelo k nadbytečné preskripci léků nebo vyžadování péče po jiných poskytovatelích. Tuto úpravu

v obecné rovině dotváří odstavec 4, podle něhož se uvedená regulační omezení nepoužijí, pokud poskytovatel odůvodní poskytnuté hrazené služby, na jejichž základě došlo k překročení průměrných úhrad. V praxi dostávají za tímto účelem poskyvatelé informaci od zdravotní pojišťovny, v jakém rozsahu vůči nim budou uplatněny regulace s tím, že se k tomuto rozsahu mohou vyjádřit a uplatnit námitky, které pojišťovna buď uzná, nebo neuzná.

61. První problém této právní úpravy spatřuje Ústavní soud již v tom, že předmětné limity nejsou v žádné souvztažnosti s výše uvedenými limity pro celkový roční objem poskytované zdravotní péče, resp. jsou mnohem restriktivnější. To znamená, že vyhláška na jedné straně umožňuje poskytovatelům poskytnout bez jakýchkoliv restrikcí určitý objem zdravotních služeb, na straně druhé však stanoví výrazně menší limity pro preskripci léčiv, která však s poskytováním zdravotních služeb neoddělitelně souvisí. Tím přitom zákonitě dochází k tomu, že u podstatné části poskytovatelů vzniká prostor pro uplatnění regulačních srážek (čili pro uplatnění sankce!) již v důsledku toho, že poskytovatel při poskytování zdravotních služeb v nasmílovaném objemu či objemu, u něhož se neuplatní limitace prostřednictvím snížené hodnoty bodu, plní svou povinnost a předepisuje léčiva, aby byla léčba účinná. Obdobná situace vzniká i v případech vyžádané péče, kde navíc poskytovatel nemá možnost ovlivnit, zda si jiný poskytovatel, od něhož byla zdravotní péče vyžádána, nevyúčtuje péči ve větším rozsahu, než o jakou byl žádán, což by šlo z hlediska možnosti uplatnění regulačních srážek zas jen k tíži prvně uvedeného poskytovatele. Další a z hlediska otázky předvídatelnosti stejně závažný problém se pak týká toho, že nejde-li o případy, kdy uplatnění regulační srážky brání to, že poskytovatel ve smyslu části B odst. 4 přílohy č. 3 odůvodnil poskytnutí hrazené služby (což v praxi závisí především na posouzení zdravotní pojišťovny), nebo případně jiný vyhláškou stanovený důvod, není zdravotní pojišťovna nijak omezena ve své úvaze, zda a v jakém rozsahu (v rámci procentuálního vymezení) regulační srážky uplatní. To znamená, že pojišťovna může tyto srážky uplatňovat selektivně a podle své vlastní úvahy některé poskytovatele (jejich uplatněním) znevýhodňovat a jiné zase (jejich neuplatněním) zvýhodňovat. Rovněž tak je může pojišťovna bez jakkoliv formulovaných kritérií využívat ke snižování vlastních výdajů, a tím fakticky jednostranně modifikovat výši úhrad oproti tomu, jak ji stanoví vyhláška. Dotčeným poskytovatelům, kteří nemají možnost rozsah, v jakém dojde k uplatnění regulačních srážek, předvídat, tak zůstává jen možnost akceptovat v roce 2014 dodatečné rozhodnutí zdravotní pojišťovny o tom, v jaké výši jim vlastně za rok 2013 vznikl nárok na úhradu, a se skloněnou hlavou doufat, že za rok bude pojišťovna při nakládání s jí svěřenými veřejnými prostředky o něco vstřícnější.

62. Takovýto stav činí právní úpravu regulačních srážek v rozporu se zásadou předvídatelnosti a zákazem svévole podle čl. 1 odst. 1 Ústavy a též se zásadou rovnosti podle čl. 1 Listiny. Tento rozpor má přitom zjevný přesah do práva poskytovatelů zdravotních služeb podnikat podle čl. 26 odst. 1 Listiny, neboť umožňuje zdravotní pojišťovně bez jakýchkoliv kritérií jednostranně měnit výši úhrad za poskytnuté zdravotní služby, a tím i podmínky pro podnikání v této oblasti. V tomto smyslu se tato úprava dotýká samotné podstaty práva podnikat. Lze jen dodat, že uvedený derogační důvod se uplatní ve vztahu k celé části B přílohy č. 3 vyhlášky, jakož i ve vztahu k části D přílohy č. 2 a k části B přílohy č. 4 vyhlášky.

V. D) Snížení celkové výše úhrad zdravotních služeb

63. Navrhovatel dále brojí proti tomu, že napadená vyhláška překvapivě (celkově) snižuje výši úhrad poskytnutých zdravotních služeb o 2 %, a to navzdory tomu, že se v tomto roce předpokládá oproti roku předchozímu jak nárůst nákladů poskytovatelů zdravotních služeb, tak nárůst výběru pojistného. Tato skutečnost podle jeho názoru zakládá nesoulad s právem podnikat podle čl. 26 odst. 1 Listiny a s ohledem na předpokládané důsledky tohoto stavu (omezení rozsahu a kvality zdravotní péče) také s právem na bezplatnou zdravotní péči ve smyslu čl. 31 Listiny.

64. Z důvodové zprávy k napadené vyhlášce Ústavní soud zjistil, že jako základní parametr výše úhrad pro rok 2013 určilo Ministerstvo zdravotnictví sazbu ve výši 98 % objemu referenčního období (roku 2011) s výraznou degesí nad tento objem. Tímto snížením chtělo ministerstvo vyvinout tlak na zvýšení efektivity celého systému veřejného zdravotního pojištění a zabránit nepotřebné nadprodukci péče, a to i s ohledem na předpokládané nominální snížení příjmů zdravotního pojištění o 1,4 % v tomto roce. V textu vyhlášky je přitom vyjádřeno použitím koeficientu 0,98 pro výpočet počtu bodů, kterým je limitována úhrada zdravotní péče při plné hodnotě bodu.

65. Je třeba zdůraznit, že konkrétní nastavení výše úhrad zdravotních služeb hrazených z veřejného zdravotního pojištění závisí především na politickém rozhodnutí, k němuž je v rámci své zákonodárné kompetence příslušný Parlament a v rozsahu a mezích jím přijatého zákonného zmocnění také Ministerstvo zdravotnictví. Ústavnímu soudu naopak zásadně nepřísluší vstupovat do jejich kompetence a nahrazovat nebo přehodnocovat jejich rozhodnutí toliko z důvodu odlišného názoru na jeho správnost či účelnost, a proto se musí i v řízení o kontrole norem, jejichž předmětem je právním předpisem vyjádřené snížení výše těchto úhrad, omezit na posouzení jejich souladu s ústavním pořádkem. Základní otázka, kterou tak musel v dané věci zodpovědět, zní, zda povinnost poskytovatelů poskytovat

zdravotní služby za úhradu v takto snížené výši existují z hlediska jejich práva podnikat podle čl. 26 Listiny.

66. Ústavní soud takovéto posouzení samozřejmě nemůže provést paušálně ve vztahu ke všem poskytovatelům, neboť výše úhrad se liší v závislosti na konkrétní specializaci nebo segmentu zdravotních výkonů, a stejně tak se liší i dopad jejich případného snížení. Pro závěr o tom, že byla takovýmto snížením dotčena podstata a smysl práva podnikat, by přitom nepostačovalo pouhé zjištění, že se pro jednotlivé poskytovatele ztížily podmínky pro dosažení zisku, nebo že se dokonce snížil počet poskytovatelů. Musela by reálně vzniknout situace, kdy stát na jedné straně formálně umožňuje podnikání v určité oblasti, na straně druhé však pro něj stanoví takové podmínky, které fakticky vylučují jeho smysl. Důvod domnívat se, že takový stav nastal nebo může nastat v důsledku vyhláškou provedeného snížení úhrad, však Ústavní soud, aniž by v tomto směru po stránce věcné jakkoliv relativizoval související argumentaci navrhovatele a vyjádření Asociace nemocnic, neshledal. Stejně tak neměl důvod učinit závěr, že by v důsledku tohoto snížení došlo k takovým změnám v systému zdravotnictví, jež by vedly k ohrožení dostupnosti a kvality poskytované zdravotní péče. Za této situace nelze dospět k závěru o tom, že by byly tímto snížením dotčeny podstata a smysl práv podle čl. 26 odst. 1 a čl. 31 Listiny. Protože je toto opatření navíc způsobilé dosáhnout sledovaného účelu (viz bod 64) a nelze jej považovat za nerozumné, neshledal ani nesoulad napadené vyhlášky s těmito ustanoveními.

67. Nad rámec uvedeného je žádoucí poznamenat, že argumentace navrhovatele nebyla v obecné rovině nezpůsobilá odůvodnit tvrzený nesoulad s ústavním pořádkem. Realizace práva podle čl. 31 Listiny závisí na objemu finančních prostředků, které jsou prostřednictvím veřejného zdravotního pojištění vynakládány na zdravotní péči. Tento objem přitom musí reflektovat i případný nárůst nákladů vznikajících v souvislosti s jejím poskytováním, neboť v opačném případě by dřív nebo později vedl ke ztížení přístupu pacientů ke zdravotní péči nebo dokonce k jejich ohrožení. Jak již bylo uvedeno, nalezení optimálního způsobu financování zdravotnictví je v plné kompetenci Parlamentu a exekutivy. Náleží-li proto Ústavnímu soudu v rámci řízení o kontrole norem možnost určité ingerence, pak jejím smyslem není nahrazovat uvedené orgány při hledání věcného řešení, nýbrž dbát o to, aby si tyto řádně plnily svou z ústavního pořádku vyplývající povinnost a aktivně využívaly své pravomoci k zajištění ochrany života, zdraví a důstojnosti jednotlivce. Prostor pro zásah Ústavního soudu tak v zásadě může vzniknout i tehdy, pokud by se tyto orgány při výkonu své normotvorné pravomoci nezabývaly okolnostmi, které by mohly mít dopad z hlediska práva na bezplatnou zdravotní péči podle čl. 31 Listiny, mezi něž nárůst nákladů na poskytování zdravotních služeb nepochybně patří.

Takovéto posouzení lze přitom od nich očekávat ve vztahu ke všem segmentům hrazené zdravotní péče. Zbývá jen dodat, že realizace uvedeného práva může za určitých okolností vyžadovat i navýšení prostředků veřejného zdravotního pojištění.

V. E) Limitace výše úhrad objemem poskytnutých zdravotních služeb

68. V příloze č. 3 napadené vyhlášky je stanovena hodnota bodu pro specializovanou ambulantní péči, a to zvlášť pro jednotlivé druhy výkonů. V případě výkonů, jež jsou taxativně uvedeny v části A odst. 1 písm. a) až f) této přílohy, jde o částky 0,68 až 1,08 Kč za bod, přičemž výše úhrad za každý z nich se vypočte jako násobek hodnoty bodu, vyjádřený počtem bodů. Tento výpočet se však již neuplatní v případě výkonů uvedených pod písm. g), tedy všech ostatních výkonů specializované ambulantní péče. Základní hodnota bodu ve výši 1,02 Kč se zde totiž použije jen do vypočteného objemu poskytnuté zdravotní péče v dané odbornosti, zatímco pro výkony, které ho přesahují, je určující snížená hodnota bodu ve výši 0,30 Kč. Tento objem se vypočte podle matematického vzorce tak, že se celkový počet těch poskytovatelem vykázaných a zdravotní pojišťovnou uznaných bodů, které nebyly za referenční období uhrazeny ve snížené hodnotě bodu, vynásobí podílem počtu unikátních pojištěnců ošetřených poskytovatelem v dané odbornosti v roce 2013 a jejich počtu v roce 2011, a pak se vynásobí číslem 0,98. Jinými slovy, lze jej vyjádřit počtem bodů, které byly poskytovateli zdravotní služby hrazeny v plné výši již v roce 2011, zvýšeným nebo sníženým poměrně podle toho, o kolik se v roce 2013 zvýšil nebo snížil počet unikátních pojištěnců ošetřených poskytovatelem v dané odbornosti oproti roku 2011, a současně sníženým o 2 %.

69. Dosažení uvedeného objemu se významným způsobem dotýká výše úhrady, na kterou vznikne poskytovatelům specializované ambulantní péče nárok vůči zdravotní pojišťovně, nemá však vliv na rozsah, v jakém jsou povinni poskytovat zdravotní péči. Ti totiž ani po jeho dosažení nemohou odmítnout poskytnutí neodkladné péče, a nestanoví-li zákon jinak, tak v případě pojištěnců, s jejichž zdravotní pojišťovnou mají uzavřenou smlouvu, ani poskytnutí péče jiné [srov. § 48 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)]. Za těchto okolností vzniká otázka, zda uvedené rozlišování dvou hodnot bodu za stejné výkony vůbec může z ústavněprávního hlediska obstát.

70. Je evidentní, že plná hodnota bodu ve výši 1,02 Kč neumožňuje, aby zisk poskytovatelů z každého bodu dosahoval výše až dvou třetin této částky, což zároveň znamená, že jeho snížená hodnota ve výši 0,30 Kč nemůže být postačující k pokrytí nákladů poskytované péče nebo jejich podstatné části. Účel jejího zavedení je proto třeba spatřovat v působení

na jednotlivé poskytovatele, aby při poskytování zdravotních služeb postupovali efektivně, a zamezovali tak plýtvání s prostředky veřejného zdravotního pojištění. Pokud by tak totiž nepostupovali, dostali by se do situace, kdy se s ohledem na objem jimi poskytnuté zdravotní péče stane její další poskytování (po zbytek kalendářního roku) ekonomicky nevýhodným.

71. Ústavní soud se při posuzování této části návrhu zabýval otázkou, zda povinnost poskytovat zdravotní péči za úhradu vypočtenou ze snížené hodnoty bodu podle části A odst. 1 písm. g) přílohy č. 3 napadené vyhlášky není v rozporu s čl. 26 odst. 1 Listiny, jenž zaručuje dotčeným poskytovatelům právo na podnikání. K jejímu zodpovězení přitom aplikoval již zmíněný test rozumnosti, v jehož rámci v první řadě zkoumal, co je třeba z hlediska projednávané věci považovat za podstatu a smysl uvedeného práva (krok 1).

72. Výše bylo uvedeno, že ačkoliv z práva podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost neplyne právo na zisk, stát je povinen vytvářet takové podmínky, které umožní jednotlivcům usilovat o jeho dosažení. Tento závěr se v plné míře uplatní i ve specifických poměrech podnikání v oblasti poskytování zdravotní péče, kde jsou v některých odbornostech hrazeny zdravotní výkony převážně nebo dokonce výlučně z veřejného zdravotního pojištění. Důsledkem jsou tak požadavky ve vztahu k regulaci úhrad za poskytnuté výkony, které by při normálním běhu věcí, odhlédnouv od případných rizik přirozeně spojených s podnikáním, měly umožňovat (nikoliv zajišťovat) víc než jen pokrytí nákladů poskytovaných služeb. Z hlediska práva na podnikání by naopak byla nepřijatelná taková úprava, která by tyto náklady, byť jen částečně, systémově přenášela na poskytovatele. Právní závěr, podle něhož „cenová regulace, nemá-li přesáhnout meze ústavnosti, nesmí evidentně snížit cenu tak, aby tato vzhledem ke všem prokázaným a nutně vynaloženým nákladům eliminovala možnost alespoň jejich návratnosti“ (náleznost sp. zn. Pl. ÚS 3/2000), se zde uplatní přiměřeně.

73. Pro posouzení, zda se napadená povinnost dotýká takto vymezené podstaty a smyslu práva na podnikání (krok 2), bylo rozhodující, že předmětné snížení hodnoty bodu může vést ke vzniku situace, kdy celková roční výše úhrad, na kterou vznikne poskytovateli nárok, nebude pokrývat ani jen nezbytné náklady poskytované zdravotní péče. To by znamenalo, že po určitou část roku bude její poskytování tímto poskytovatelem fakticky dotováno. Ústavní soud opětovně zdůrazňuje, že takovýto stav není sám o sobě problémem v případech, kdy příčinou vzniku ztráty jsou vlastní podnikatelská rozhodnutí poskytovatele, nelze jej však akceptovat tehdy, pokud vzniká jako nezbytný důsledek nastavení výše úhrad. Poskytovatelé nemohou předvídat celkový rozsah zdravotních služeb, které budou v průběhu roku nuceni poskytnout, a stejně tak nemohou ovlivnit, zda nedojde k jejich výraznému navýšení v důsledku mimořádných událostí, typicky

např. hromadných nehod, přírodních katastrof nebo epidemií. Hlavní důvod, pro který je třeba na otázku druhého kroku prováděného testu odpovědět kladně, nicméně spočívá v tom, že vyhláška nepřiznává takto dotčeným poskytovatelům ani jen dodatečný nárok na kompenzaci takto vzniklé ztráty. Pouhou možností, že zdravotní pojišťovna takovouto částku poskytne ze svých zdrojů dobrovolně (tj. na základě individuálního ujednání mezi ní a poskytovatelem podle poslední věty § 17 odst. 5 zákona o veřejném zdravotním pojištění), nelze považovat ve vztahu k poskytovatelům za relevantní garanci nebo systémové řešení problému. Podle Ústavního soudu je totiž problematická již samotná možnost uzavírání těchto individuálních dohod, jež nemá žádná transparentní pravidla a z podstaty věci umožňuje nerovný přístup vůči poskytovatelům ze strany zdravotní pojišťovny. Napadená vyhláška tak zcela nepřijatelně platí pro jednoho adresáta méně a pro jiného více.

74. Vzhledem k tomu, že napadenou povinností byly dotčeny podstata a smysl práva na podnikání, přistoupil Ústavní soud v rámci tohoto kroku testu rozumnosti k posouzení, zda předmětná povinnost obстоjí jako přípustný zásah do ústavně zaručeného práva na podnikání i v testu proporcionality. V této souvislosti neměl pochybnosti o tom, že cíl sledovaný touto povinností, jímž je zajištění efektivního poskytování zdravotní péče, resp. zamezení plýtvání prostředky veřejného zdravotního pojištění, lze považovat z hlediska možnosti omezení práva na podnikání za legitimní a že napadená povinnost je vhodným (způsobitelným) prostředkem k jeho dosažení. Ústavní soud ale neshledal splnění podmínky potřebnosti, jež se posuzuje s ohledem na případnou existenci jiných, k ústavně zaručenému právu šetrnějších prostředků. I když totiž lze v některých směrech připustit větší efektivnost limitace výše úhrad před jinými způsoby kontroly hospodárného vynakládání prostředků veřejného zdravotního pojištění, neexistuje žádný důvod, aby stanovení výše úhrad zcela abstrahovalo od možnosti, že k překročení stanoveného objemu zdravotní péče nedojde jen v důsledku plýtvání či jejího nadužívání, nýbrž také v důsledku řádného plnění zákonných povinností ze strany poskytovatele. Základním problémem předmětné právní úpravy je tak absence nároku na dorovnání či kompenzaci, který by dopadal na tuto situaci. Již dnes nakonec judikatura soudů přiznává nárok na úhradu neodkladné péče i v případech, kdy byl dohodnutý finanční limit v daném období vyčerpán [srov. nález sp. zn. I. ÚS 2785/08 ze dne 13. 9. 2011 (N 157/62 SbNU 373) nebo rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3507/2008 ze dne 27. 4. 2011], přičemž to, že tak činí nad rámec, a nikoliv na základě úhradové vyhlášky, samo o sobě vypovídá o jejím obsahovém deficitu. Právě z tohoto důvodu napadená povinnost neobstála v tomto kroku testu proporcionality, a tudíž je v rozporu s právem dotčených poskytovatelů na podnikání podle čl. 26 odst. 1 Listiny.

75. Tato argumentace nezpochybňuje ústavnost povinnosti poskytovat zdravotní služby podle § 48 zákona o zdravotních službách obecně, nýbrž pouze za podmínek, kdy poskytovateli za výkony poskytnuté nad ob-
jem stanovený napadenou vyhláškou náleží úhrada vypočtená nikoliv podle hodnoty bodu ve výši 1,02 Kč, nýbrž ve snížené výši 0,30 Kč. Zjištěný de-
rogační důvod proto dopadá pouze na ustanovení části A odst. 1 písm. g) přílohy č. 3 napadené vyhlášky, a to jako na celek. Ústavnímu soudu totiž zásadně nepřisluší, aby zrušením toliko části tohoto ustanovení, upravující předmětnou limitaci a sníženou hodnotu bodu, měnil vyhláškou stanovený systém úhrad pro určitou část zdravotní péče, a ve své podstatě tak ve vztahu k některým výkonům poskytovatelů specializované ambulantní péče navýšil jejich úhrady.

76. Ústavní soud dále konstatuje, že uvedené derogační důvody se *mutatis mutandis* vztahují i na limitace úhrad podle ustanovení části B bodu 2 písm. b) přílohy č. 1 napadené vyhlášky, které se týká zvláštní ambulantní péče poskytované podle § 22 písm. c) zákona o veřejném zdravotním pojištění, podle bodů 1 a 2 přílohy č. 4 napadené vyhlášky, které se týkají odbornosti 603 (gynekologie a porodnictví) a 604 (dětská psychologie), podle bodů 2 až 5 přílohy č. 5, bodů 1, 2 a 4 přílohy č. 6 a bodů 1 a 3 přílohy č. 7 napadené vyhlášky, které se týkají hrazených služeb poskytovaných poskytovateli ambulantní zdravotní péče v některých odbornostech, a bodů 1 a 2 přílohy č. 8 napadené vyhlášky, které se týkají hrazených služeb poskytovaných poskytovateli zdravotnické dopravní služby.

77. Uvedené nedostatky napadené právní úpravy nejsou neutrální ani z hlediska čl. 31 Listiny. Vyhláškou nastavené limitace totiž pro nedostatek garancí jakéhokoliv dorovnání fakticky nutí jednotlivé poskytovatele k tomu, aby ve vlastním ekonomickém zájmu omezovali poskytovanou zdravotní péči (např. odkládali operace či jiné výkony na příští rok) nebo se jejím poskytováním v maximální přípustné míře vyhýbali. V situaci, kdy to, zda jde v určitém případě o neodkladnou péči, nelze před poskytnutím zdravotní služby zcela jednoznačně zjistit, tak tento stav může vést k obecně restriktivnímu přístupu ze strany lékařů při tomto posouzení, a v konkrétních případech tak i k ohrožení života jednotlivých pacientů, došlo-li pod tímto tlakem k tomu, že jim bylo poskytnutí zdravotní péče odmítnuto z důvodu nesprávného posouzení neodkladnosti. Ústavní soud se domnívá, že i na tuto negativní stránku napadené právní úpravy musí brát ministerstvo do budoucna zřetel.

V. F) Nerovné postavení smluvních a nesmluvních poskytovatelů z hlediska výše úhrad za poskytnutou neodkladnou zdravotní péči

78. Ve smyslu § 17 odst. 1 písm. a) zákona o veřejném zdravotním pojištění má poskytovatel, který poskytl neodkladnou péči pojištěnci,

nárok na věcné plnění vůči jeho zdravotní pojišťovně i tehdy, nemá-li s ní uzavřenou smlouvu o poskytování a úhradě hrazených služeb. Jeho výše se však podle § 17 napadené vyhlášky vypočítá pouze z hodnoty bodu ve výši 75 % hodnoty, kterou pro tuto péči jinak stanoví ostatní ustanovení (resp. přílohy) vyhlášky, což podle navrhovatele zakládá neodůvodněnou nerovnost mezi smluvními a nesmluvními poskytovateli.

79. Obsahem principu rovnosti v právech ve smyslu čl. 1 Listiny se ve své rozhodovací činnosti zabýval již Ústavní soud České a Slovenské Federativní Republiky, který v této souvislosti vyslovil závěr, že rovnost je třeba chápat jako kategorii relativní, nikoliv absolutní (nález sp. zn. Pl. ÚS 22/92 ze dne 8. 10. 1992, publikován pod č. 11 ve Sbírce usnesení a nálezů Ústavního soudu ČSFR). Na jeho pojetí následně navázal v řadě svých rozhodnutí i Ústavní soud, který v obecné rovině připustil zákonem založenou nerovnost, avšak pouze za předpokladu, že ji lze odůvodnit na základě ústavně akceptovatelných hledisek. O takovýto případ se přitom nejedná tehdy, pokud je tato založena na libovůli (nerovnost neakcesorická) nebo je jejím důsledkem dotčení některého ze základních práv a svobod (nerovnost akcesorická) [srov. např. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 33/96 ze dne 4. 6. 1997 (N 67/8 SbNU 163; 185/1997 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25. 6. 2002 (N 80/26 SbNU 317; 403/2002 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 7/03 nebo sp. zn. Pl. ÚS 17/11 ze dne 15. 5. 2012 (N 102/65 SbNU 367; 220/2012 Sb.)].

80. V projednávané věci si musel Ústavní soud nejprve položit otázku, jaký účel vlastně sleduje stanovení rozdílné hodnoty bodu za poskytnutou neodkladnou péči. Vzhledem k tomu, že povinnost k jejímu poskytnutí mají ve stejné míře jak smluvní, tak nesmluvní poskytovatelé, lze důvod tohoto rozlišení spatřovat v tom, že v případě prvních z nich nejsou tyto úhrady posuzovány samostatně, nýbrž jako součást poskytnuté zdravotní péče v určité odbornosti, a z tohoto důvodu podléhají i omezením celkové výše úhrad podle napadené vyhlášky, např. prostřednictvím snížené hodnoty bodu nebo regulačních srážek. Protože se však tato omezení nemohou uplatnit i vůči nesmluvním poskytovatelům, nelze považovat za bez dalšího nepřípustné, aby se tato skutečnost v jejich případě promítla určitým způsobem již do výše hodnoty bodu.

81. Za předpokladu, že by takto vymezený účel bylo možné považovat za legitimní, by Ústavní soud musel posoudit v rámci testu proporcionality, zda by povinnost nesmluvního poskytovatele poskytovat neodkladnou péči při hodnotě bodu ve výši pouze 75 % hodnoty bodu, od níž se odvíjí výše úhrady pro smluvní poskytovatele, obstála jako důvod nerovnosti, pokud jde o související míru zásahu do jejich práva podnikat. Nesmluvní poskytovatel bude mít totiž v tomto případě výrazně horší postavení než poskytovatel smluvní. Ústavní soud má za to, že takovou povinnost by bylo nepochybně možné považovat za vhodný prostředek k dosažení uvedeného

účelu, v rámci poměrování s čl. 1 ve spojení s čl. 26 odst. 1 Listiny by však mohl být problematický předmětný rozdíl činící 25 %. Bylo by tomu tak z toho důvodu, že hodnoty bodu při poskytování zdravotních služeb zjevně nejsou stanovovány tak, aby obecně vytvářely podmínky pro zisk až ve výši jejich 25 %, a tedy je otázkou, zda by případné poskytnutí neodkladné péče ze strany nesmluvního poskytovatele ve větším objemu nevedlo k situaci, kdy by on sám tuto péči dotoval. Právě absence mechanismu, který by při výpočtu výše úhrad bránil vzniku takovéto situace, nakonec byla důvodem, pro který Ústavní soud neakceptoval napadenou vyhláškou stanovenou úpravu limitací objemu poskytované zdravotní péče prostřednictvím snížené hodnoty bodu.

82. Posledně uvedený závěr se paradoxně promítá do samotné otázky legitimitnosti účelu posuzované nerovnosti. Má-li být totiž důvodem nižší hodnoty bodu u nesmluvních poskytovatelů skutečnost, že se na ně nemohou uplatnit omezení výše úhrad vztahující se na smluvní poskytovatele a že jinak by byli vlastně oni ve výhodnějším postavení, pak tento důvod přestává být opodstatněným (a tím i legitimním) v důsledku výše uvedených právních závěrů Ústavního soudu [část V. E] tohoto nálezu], jež zpochybňují možnost bezvýjimečně uplatňovat předmětná vyhláškou stanovená omezení právě v případech, kdy je poskytována neodkladná péče.

83. Za této situace tak vyšší hodnota bodu v případě smluvních poskytovatelů představuje pouze určité beneficium, jež má v obecné rovině povahu nepřímé kompenzace za další povinnosti plynoucí ze smluvního vztahu. Ústavní soud však takto vymezený důvod nepovažuje za způsobilý odůvodnit předmětnou nerovnost ve výši úhrad za neodkladnou péči. Přitom, i kdyby tomu bylo jinak, sníženou hodnotu bodu ve výši 75 % plné hodnoty bodu by nebylo možné akceptovat bez toho, aby byly součástí výpočtu výše úhrad podle vyhlášky garance bránící tomu, že bude poskytována zdravotní péče fakticky dotována ze strany nesmluvních poskytovatelů. Z těchto důvodů není § 17 napadené vyhlášky v souladu s čl. 1 ve spojení s čl. 26 odst. 1 Listiny.

84. Pokud jde o ostatní navrhovatelem uplatněné námitky nerovnosti (viz bod 8), Ústavní soud v obecné rovině neshledává problém v tom, aby se do výše úhrad za lůžkovou péči promítaly i rozdíly mezi jednotlivými typy zdravotnických zařízení nebo rozdíly vyplývající z různé struktury obyvatelstva v jednotlivých krajích. V projednávané věci nicméně neshledává prostor pro podrobné zkoumání případných neodůvodněných nerovností, které by v důsledku aplikace jednotlivých výpočtů mohly v individuálních případech nastat. Tím není vyloučeno, aby se k této otázce podrobně vyjádřil v budoucnu v souvislosti s konkrétní věcí, ať už v řízení o ústavní stížnosti, nebo v rámci konkrétní kontroly norem.

VI. Závěr

85. Z výše podrobně uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že napadená vyhláška je v částech, kterými stanoví regulační srážky, v rozporu se zásadou předvídatelnosti a zákazem svévole podle čl. 1 odst. 1 Ústavy, dále zásadou rovnosti v právech podle čl. 1 Listiny a právem podnikat podle čl. 26 odst. 1 Listiny. V částech, kterými stanoví limitace výše úhrad prostřednictvím snížené hodnoty bodu, je napadená vyhláška v rozporu s čl. 26 odst. 1 Listiny. Ustanovení § 17 vyhlášky je pak v rozporu s čl. 1 a čl. 26 odst. 1 Listiny, neboť zakládá neodůvodněnou nerovnost mezi smluvními a nesmluvními poskytovateli z hlediska výše úhrad za poskytnutou neodkladnou péči.

86. Uvedená zjištění podle názoru Ústavního soudu zpochybňují soud celou vyhlášku s ústavním pořádkem. Jejím prostřednictvím provedené nastavení výše úhrad je totiž vzájemně provázáno a nelze do něho zasáhnout tím způsobem, že se zrušením některých jejích částí v podstatě změní význam ostatních parametrů, v důsledku čehož by došlo bez jakéhokoliv ústavněprávního zdůvodnění ke zvýšení nebo snížení některých nároků jednotlivých poskytovatelů vůči zdravotním pojišťovnám, a tím i k ohrožení stability v rámci systému veřejného zdravotního pojištění.

87. Ústavní soud si je vědom faktických i právních limitů svého případného derogačního zásahu v projednávané věci a nezastírá, že právní závěry obsažené v tomto nálezu se mají promítnout především do podoby úhradových vyhlášek, jež budou vydány pro následující roky. Okamžitě zrušení některých částí napadené vyhlášky by vedlo ve velkém množství případů k tomu, že se poskytovatelé zdravotních služeb mohou v důsledku absence právní úpravy výše úhrad ocitnout v mnohem horším postavení, než jaké by měli za její účinnosti. Místo odstranění zásahu do jejich ústavně garantovaných práv by tak tento nálezná naopak vedl k jeho prohloubení, což by bylo zcela v rozporu s jeho smyslem. Přehlédnout ale nelze ani možný dopad ve vztahu k veřejným financím, kde by případný nezamýšlený nárůst výdajů veřejného zdravotního pojištění v důsledku dílčí derogace napadené vyhlášky musel být kompenzován v příštích letech.

88. Vzhledem k těmto skutečnostem bylo namístež zvážít odklad vykonatelnosti tohoto nálezu ve smyslu čl. 89 odst. 1 Ústavy, který by zabránil uvedeným negativním následkům. Ústavní soud tak předně zvažoval možnost, že by napadenou vyhlášku zrušil uplynutím dne 31. prosince 2013, neboť tato vyhláška by se stejně nemohla aplikovat na výpočet výše úhrad za zdravotní služby, k jejichž poskytnutí by došlo až v roce 2014, tedy po tomto okamžiku. Takovému kroku nicméně brání skutečnost, že tato vyhláška by jinak zůstala i po skončení roku 2013 účinným právním předpisem, jenž vedle toho, že zůstane aplikovatelným ve vztahu k již poskytnutým zdravotním službám (na čemž by nic nezměnilo ani případné pozbytí

účinnosti), bude dále zakládat přinejmenším oprávnění zdravotní pojišťovny k uplatnění regulačních srážek. K těm může totiž z povahy věci dojít až po skončení hodnotícího období. Je třeba zdůraznit, že jejich uplatnění je právním úkonem (právním jednáním), který může působit změnu výše nároku poskytovatelů na úhradu pouze za předpokladu, že s ním takovýto následek bude spojovat účinná právní norma. Jestliže tedy napadená vyhláška počítala s uplatněním regulačních srážek, a tomu přizpůsobila i výši jednotlivých dalších svých parametrů, pak Ústavní soud, a to přes výše uvedenou kritiku jejich právní úpravy, nemůže k této skutečnosti s ohledem na možné výše popsané negativní důsledky nepřihlédnout. Za účelem vytvoření dostatečného časového prostoru pro zúčtování výše úhrad jednotlivých poskytovatelů ze strany zdravotních pojišťoven, jakož i k eventuálnímu uplatnění regulačních omezení, rozhodl Ústavní soud o zrušení napadené vyhlášky až uplynutím dne 31. prosince 2014.

89. Napadená vyhláška tak může, a to i přes uvedené výhrady, i nadále plnit svou regulační funkci ve vztahu k výdajům veřejného zdravotního pojištění vztahujícím se k roku 2013. Závěr o její protiústavnosti přitom nelze interpretovat v tom smyslu, že by neměla být vůbec aplikována, čemuž nakonec neodpovídá ani rozsah, ani povaha derogačních důvodů. V této souvislosti Ústavní soud podotýká, že napadená vyhláška zůstává i přes své zrušení nadále aplikovatelným právním předpisem ve vztahu k posouzení výše úhrad za jednotlivé zdravotní služby poskytnuté v roce 2013, neboť v tomto smyslu založila nárok jednotlivých poskytovatelů již okamžikem jejich poskytnutí. Zdravotní pojišťovny však mohou uplatnit regulační omezení ve vztahu k výši úhrad za rok 2013 pouze do konce roku 2014, přičemž při jejich uplatňování jsou povinny postupovat v intencích tohoto nálezu. Možnost domáhat se v důvodných případech úhrady za poskytnutou neodkladnou péči i tehdy, došlo-li k překročení touto vyhláškou stanovených limitů, zůstává ve smyslu, jak byla uznána dosavadní judikaturou Ústavního soudu i Nejvyššího soudu, i přes závěr o odkladu vykonatelnosti nedotčena. Závěrem Ústavní soud dodává, že s ohledem na čl. 89 odst. 2 Ústavy je Ministerstvo zdravotnictví povinno postupovat při vydávání úhradových vyhlášek pro další roky (včetně roku 2014) takovým způsobem, aby ve vztahu k nim již dále nebyly relevantní výše uvedené derogační důvody.

90. Ze všech těchto důvodů rozhodl Ústavní soud podle § 70 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., tak, jak je uvedeno ve výrocích tohoto nálezu.

Odlišná stanoviska

1. *Odlišné stanovisko soudce Stanislava Balíka*

Hlasoval jsem pro zamítnutí návrhu, a to z následujících důvodů.

Ústavní soud je zákonodárcem negativním, což však neznamená, že by měl být zákonodárcem negativistickým.

Jako červená nit se judikaturou Ústavního soudu táhne střet linie minimalizace zásahu s linií apriorní neodolatelné choutky zrušit jakoukoliv právní normu, která se dotýká zdravotnictví či jeho reformy.

Jsem stoupencem minimalizace zásahu. O správnosti tohoto přístupu mě přesvědčila právně-sociologická rekapitulace učiněná nad nálezy Ústavního soudu, zejména v jeho druhé dekádě. Vysledoval jsem, že

– katastrofické důsledky, které byly předpovídány při diskuzi nad nálezem sp. zn. Pl. ÚS 1/08 ze dne 20. 5. 2008 (N 91/49 SbNU 273; 251/2008 Sb.) jeho oponenty, nenastaly,

– problémy, které naopak Ústavní soud vyvolal derogací ustanovení o tzv. nadstandardech či o poplatku za pobyt v nemocnici, navrhuji i některé původní oponenti této úpravy řešit cestou postupného návratu k tomu, co bylo zrušeno,

– financování zdravotnictví je uzavřený vzájemně propojený systém, který může být dílčím nedomyšleným zásahem ve svých důsledcích poražen i tam, kde by se to zprvu nezdálo.

Čeho bylo dosaženo tentokrát?

Vyhláška, která si napříště vyslouží přívlastek „půlroční“, letos přečkala tři roční období. Zrušením její použitelnosti pro období, které začne běžet až poté, kdy budou vztahy vyhláškou upravované vesměs v praxi uspořádány, se Ústavní soud opětovně vrací k v české konstitucionalistce již zavedenému principu Princezny Koloběžky.

Především je však zaseto jablko sváru na příští rok...

Lékaři se rozlišují podle způsobu výkonu povolání na lékaře praktické, ambulantní specialisty či lékaře nemocniční. Podstatné je to, že z hlediska vztahu k předmětu úpravy dané tzv. úhradovou vyhláškou se lze setkat s lékaři spokojenými, nespokojenými a věčně nespokojenými.

Ověřil jsem si, že na spokojené lékaře lze narazit ve všech skupinách rozlišení podle způsobu výkonu povolání. Je nasnadě, že nejtěžší, ba nemožná dohoda je pak s oněmi věčně nespokojenými, ať již praktikují kdekoliv a jakkoliv.

Platná právní úprava staví zcela rozumně na prvé místo dohodu.

Může být dohoda o výši úhrad něčím jiným než kompromisem?

Může být reálně dosaženo modelu, v němž nebude ani stopa nerovnosti?

Neakcentoval Ústavní soud odmítacími usneseními z let 2001–2007 právě tyto aspekty?

Stane-li se, že vyhláška nahrazující dohodu bude zrušena, budou se věčně nespokojení o to intenzivněji bránit jakékoliv dohodě a v každoročně opakovaném sporu budou proti ministerstvu vidět v Ústavním soudu onoho pověstného „staršího bratra“.

Je vskutku lépe, bude-li v této agendě mít poslední slovo „Ústavní cenový soud“ namísto Ministerstva zdravotnictví se svým odborným aparátem?

V budově bývalého moravského zemského sněmu zůstává ke škodě věci evidentně *genius loci* ještě z dob, kdy zde sídlil také Úřad pro ochranu hospodářské soutěže...

2. Odlíšné stanovisko soudce Vladimíra Kůrky

I. Úvod

1. Většina pléna dospěla k závěru, že vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 475/2012 Sb., o stanovení hodnoty bodu, výše úhrad hrazených služeb a regulačních omezení pro rok 2013, (dále jen „úhradová vyhláška“) je v rozporu s čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a čl. 1 a čl. 26 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a – podle bodu 77 nálezu – že dovozené vady napadené úpravy „nejsou neutrální“ ani z hlediska jejího čl. 31.

2. Oproti očekáváním, jež by mohla vycházet z aktuálně vedené veřejné debaty o kritické situaci současného zdravotnictví, v níž dominují informace o mimořádně tíživé situaci v tzv. velkých nemocnicích, jejich enormním zadlužení, hospodářské destabilizaci, hrozícím omezování zdravotní péče apod., založila většina pléna úsudek o kolizi napadené vyhlášky s těmito ústavními principy – ve smyslu „nedostatku předvídatelnosti a nerovnosti“, podnikatelském úpadku, resp. ohrožení zdraví obyvatelstva – na relativně dílčích a specifických segmentech úpravy, které úhradová vyhláška zakotvuje a jimiž mají být a) tzv. regulační srážky z úhrady za předepsané léčivé přípravky a zdravotní prostředky a za vyžádané péče v některých odbornostech (body 60 až 62), b) limitace výše úhrad „ostatních výkonů specializované ambulantní péče“ (body 68 až 77) a c) úhrady za poskytnutou neodkladnou péči tzv. nesmluvními poskytovateli (body 78 až 84).

3. S jednotlivými závěry většiny pléna se nelze ztotožnit z následujících důvodů.

II. Ad a) regulační srážky z úhrady za předepsané léčivé přípravky a zdravotní prostředky a za vyžádané péče v některých odbornostech

4. Ačkoli většina – všeobecně – uznává, že vyhláškou stanovený režim snížení hodnoty bodu nad určitý objem poskytnuté zdravotní péče nebo režim regulačních srážek není ani neurčitý či nepředvídatelný potud, že by poskytovatelé zdravotní péče mu nemohli přizpůsobit své chování (bod 58), z tohoto hodnocení jakožto „problematické“ (bod 60) vyjímá regulační srážky stanovené v části B odst. 2 přílohy č. 3 úhradové vyhlášky, které umožňují snížit poskytovateli úhradu za předepsané léčivé přípravky, zdravotnické prostředky a vyžádanou péči ve vyjmenovaných odbornostech, jež překračuje 100 % průměrné úhrady na jednoho unikátního pojištěnce v referenčním období (roku 2011) o 40 %, resp. 50 % částky, o niž celková úhrada v hodnoceném období (roku 2013) překročila takovou úhradu v referenčním období.

5. „Problém“ spatřuje většina v tom, že tyto restriktce „nejsou v žádné souvztažnosti“ s limity pro celkový roční objem poskytované zdravotní péče, resp. jsou mnohem restriktivnější, protože se může stát, že omezení lékové preskripce dopadne i do poměrů zdravotní péče, jež restrikcím sama nepodléhala.

6. Tento úsudek – o nedostatku „souvztažnosti“ – však většina pléna nikterak nedokládá, a předpokládat jej bez dalšího zjevně nelze (účel a smysl vyhlášky je logicky opačný potud, že o „restriktce“ jde tu i tam). Připouští-li většina jako přijatelnou mírnější variantu restrikcí než jsou ony „mnohem restriktivnější“, musí se klást otázka, zda vystihnout míru restriktce, jež by byla restriktivní méně (než „mnohem“), je v možnostech ústavního přezkumu, resp. zda vůbec může být regulérním jeho předmětem, zejména pohybuje-li se většina pléna v prostoru pouhých, empiricky nepodložených, úvah. Záporná odpověď je nasnadě, a totéž platí i o nutně korespondující úvaze, zda snad 40 % či 50 % srážky je příliš, resp. že by spíše obstála srážka kupříkladu 20 % či 30 %.

7. Krom toho většina přehlídí, co sama konstatuje jinde (viz bod 58), že poskytovatelé „mohou a měli mít přehled o rozsahu poskytované zdravotní péče“, což nutně platí i o reálném vývoji jejich preskripčních poměrů ve vztahu k těm limitům, jež vyhláška nastavila v podobě 100 % průměrné (lékové) úhrady na jednoho pojištěnce v roce 2011 (a stojí i za připomenutí, že srážka reflektuje jen tomu odpovídající rozdíl). Ani zde tedy není doveditelné, že jde o úpravu nepředvídatelnou, jíž se nebylo možné – v principu – přizpůsobit, resp. odpovídající hrozbu úhradové srážky zvolenými léčebnými postupy regulovat či minimalizovat.

8. Tím nemá být řečeno, že nemohou nastat situace, jež jsou způsobilé přinést poskytovateli zdravotní péče finanční těžkosti; to však samo o sobě ústavněprávní rozměr nemá, jestliže účel těchto restrikcí je

nezpochybnitelný, jako legitimní jej i většina pléna uznává (srov. „aby nedocházelo k nadbytečné preskripci léků nebo vyžadování péče po jiných poskytovatelích“ – bod 60), a existenci „šetrnějších“ forem k jeho dosažení (v rámci testu proporcionality) nenaznačuje.

9. Je pak zvláště významné, že tyto „těžkosti“ jsou řešitelné; odstavec 4 části B téže přílohy totiž stanoví, že všechny v předchozím uvedené regulace se nepoužijí, jestliže poskytovatel odůvodní poskytnuté hrazené služby, na jejichž základě došlo k překročení průměrných úhrad, které je založilo (o čemž je zdravotní pojišťovnou informován a vyzván k uplatnění námitek – bod 60 i. f.). Pravda, uznání takového odůvodnění jako relevantního spočívá na zdravotní pojišťovně, nicméně tato okolnost si nezaslouží té míry relativizace celého – tohoto – „opravného“ institutu, k níž se většina pléna uchyluje; jak ostatně postupovat jinak, nemá-li být hned zde zakotven kvalifikovaný, zřejmě soudní přezkum. Většina vytyká absenci výslovně stanovených pravidel, leč ta jsou evidentní, jestliže na obou stranách stojí odborně shodně fundovaní odborníci; jde přece jen o odbornou shodu na tom, zda došlo či nikoli k situaci, kterou z hlediska regulačních omezení nebylo možné předpokládat a jež poskytovatele, při obezřetnosti, kterou od něho lze očekávat, objektivně k vyšším výdajům přinutila. Přisuzovat zdravotním pojišťovnám a priori libovůli, „selektivní“ přístupy a tendence „některé poskytovatele ... znevýhodňovat a jiné zase ... zvýhodňovat“ (bod 61) je nejen „neslušné“, nýbrž – děje-li se tak jen spekulativně, bez důkazu – pro Ústavní soud, má-li být soudem, i nepřípustné.

10. K úvaze, že moderační oprávnění podle odst. 4 části B přílohy č. 3 vyhlášky může pojišťovna „využívat ke snižování (sic!) vlastních výdajů, a tím fakticky jednostranně modifikovat výši úhrad oproti tomu, jak ji stanoví vyhláška“ (bod 61), již stěží něco dodat; vskutku zde většině pléna náhle vadí modifikace ve prospěch poskytovatelů zdravotních služeb?

11. Jestliže právě zde má spočívat těžiště dílčího závěru (viz bod 62) o kolizi vyhlášky se zásadou předvídatelnosti, zákazem svévole a se zásadou rovnosti podle čl. 1 Ústavy, pak jej tedy akceptovat nelze, a další závěr, že je tu „zjevný přesah“ do práva poskytovatelů zdravotních služeb podnikat podle čl. 26 odst. 1 Listiny – tím, že je tak umožněno zdravotní pojišťovně „bez jakýchkoli kritérií jednostranně měnit výši úhrad za poskytnuté zdravotní služby“ – nemůže obstát očividně rovněž, a to ani věcně, ani logicky (jsou ústavněprávním „problémem“ většiny pléna restrikce samy, resp. jejich míra či nedostatek „souvztažnosti“, anebo to, že je lze „napravit“?).

III. Ad b) limitace výše úhrad „ostatních výkonů specializované ambulantní péče“

12. Většina pléna nalézá derogační důvod v té další dílčí části úpravou úhradové vyhlášky, již je zakotvení snížené hodnoty bodu pro specializovanou ambulantní péči ve smyslu části A odst. 1 písm. g) její přílohy č. 3 v případě překročení stanoveného objemu poskytnuté zdravotní péče (vypočteného – mimo jiné – i přihlédnutím ke zvýšení počtu unikátních pojištěnců v roce 2013 vůči referenčnímu roku 2011); oproti základní hodnotě bodu 1,02 Kč je pro takové případy stanovena hodnota 0,30 Kč, a většina si klade otázku, zda takové rozlišování „dvou hodnot bodu za stejné výkony ... může z ústavněprávního hlediska obstát“ (bod 69). Na ni odpovídá – na poli čl. 26 odst. 1 Listiny – záporně (viz body 71 až 75), byť uznává, že touto úpravou sledovaný cíl – „zamezení plýtvání prostředky veřejného zdravotního pojištění“ – je cílem legitimním (bod 74).

13. K tomuto závěru vedoucí metoda – že rozdíl mezi hodnotami bodu „evidentně“ nemůže představovat zisk poskytovatelů specializované ambulantní péče, protože snížená hodnota ve výši 0,30 Kč „nemůže“ být postačující k pokrytí jejich nákladů (bod 70) a „může vést ke vzniku situace“, že poskytování zdravotní péče bude „po určitou část roku ... tímto poskytovatelem fakticky dotováno“ – je však lichá a neefektivní; je totiž evidentní, že tak nelze prokázat, že poskytování zdravotní péče ambulantními specialisty je jakožto „podnikání“ ve smyslu čl. 26 odst. 1 Listiny vskutku dotčeno ve své podstatě (srov. bod 74). Opačný závěr většiny je jen úvahový, nikterak podložený empiricky, a dokonce nespočívá ani na tvrzení o skutečnosti, nýbrž (pouhých) jejich „možnostech“. Není jakkoli vyloučeno (a lze stejně tak tvrdit, že půjde o situaci většinovou), že objem „dotované“ péče (za 0,30 Kč) ve vztahu k péči řádně placené (1,02 Kč) bude nepatrný či jinak nízký, přičemž o principiálním zásahu do práva dle čl. 26 odst. 1 Listiny lze uvažovat zjevně až tehdy, kdy naopak bude převažovat. Jinak řečeno, samo o sobě není významné, pakliže určitý objem péče bude honorován méně než objem jiný, jak se domnívá většina pléna; významné bude až zjištění jejich vzájemné proporce, a to ve smyslu relevantního nepoměru v neprospekch péče zcela odměňované. Touto cestou se však většina nevydala, natožpak aby se pokusila si v tomto ohledu opatřit alespoň elementární poznatky; naopak se vnucuje představa, že úsudek o relevantním zásahu do práva podnikat je implicitně založen na zkresleném vnímání, že 0,30 Kč za bod výkonu profiluje úhradové hodnocení celkové, zatímco je svoji konstrukcí evidentně jen hodnocením zbytkovým.

14. I zde se ostatně uplatní (viz odstavec 7 výše a bod 58 nález), že poskytovatelé „mohou a měli by mít přehled o rozsahu poskytované zdravotní péče“, a navzdory limitům rozmanitých nahodilostí (nepředpokladatelný nárůst objemu neodkladné péče kupříkladu) i možnost takto

poskytovanou péčí alespoň zčásti ve vlastních poměrech regulovat, což ostatně většina pléna nepřímo uznává, pakliže (v bodu 70) aprobuje účel posuzovaných omezení v podobě „působení na jednotlivé poskytovatele, aby při poskytování zdravotních služeb postupovali efektivně, a zamezovali tak plýtvání s prostředky veřejného zdravotního pojištění.“

15. Je-li současně takto uznána legitimita tohoto cíle, bylo na většině pléna, aby doložila (v testu proporcionality), že byla (jsou) k dispozici jiná vhodnější opatření k jeho dosažení, což však nečiní jakkoli uspokojivě; v bodu 74 dokonce připouští „větší efektivnost limitace úhrad před jinými způsoby kontroly hospodárného vynakládání prostředků veřejného zdravotního pojištění“.

16. Přesvědčivě v tomto směru nepůsobí ani akcentovaný argument „absencí nároku na dorovnání či kompenzací“, dojde-li k překročení stanoveného objemu zdravotní péče nikoli cestou „plýtvání či jejího nadužívání“, nýbrž v důsledku „řádného plnění zákonných povinností ze strany poskytovatele“ (bod 74). Většina pléna totiž především přehlíží, že „nedorovnaná“ část úhrad dopadá – jak bylo výše dovozeno (odstavec 13) – nikoli na celý, resp. jinak rozhodný objem poskytnuté služby, nýbrž typicky jen na objem zbytkový, který celkové podnikatelské poměry poskytovatele nemusí principiálně ovlivnit (většina nedokládá opak). Stejně jako v předchozím (viz odstavce 9 a 10) většina rovněž i zde pak pomíjí význam moderačního institutu, zakotveného v odst. 4 části A) přílohy č. 3 úhradové vyhlášky (byť nejde o moderaci plošnou), podle kterého se snižena hodnota bodu v dané odbornosti podle bodu 1 písm. g) ve stanovených případech nepoužije, což [podle písm. a)] dopadá příznivě do poměrů „malých“ poskytovatelů (méně než 100 unikátních pojištěnců), kde by právě „zbytkový“ efekt byl hospodářsky citelný. Podobně bez bližšího odůvodnění je z pozice „relevantní garance a systémového řešení“ vyloučen postup dle § 17 odst. 5 i. f. zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (o možnosti poskytovatele a zdravotní pojišťovny dohodnout se o způsobu úhrady, výši úhrady a regulačních omezeních jinak, a úpravu úhradové vyhlášky pro sebe vyloučit), aniž však většina prozradila, jaké „správné“ konkrétní „systémové“ garance má na mysli. Má-li jimi být možnost vznesení odpovídajícího nároku poskytovatelem zdravotní služby proti pojišťovně před obecným soudem (viz též odstavec 9 výše), na což náleží jako na realitu ostatně upozorňuje, pak je právě tím „garance“ přec dosaženo, a jen stěží lze – proto – uvažovat o „obsahovém deficitu“ úhradové vyhlášky (takovým deficitem by pak logicky trpěly právní předpisy všechny, jakmile by byl prokázán i jediný soudní spor).

17. Úvahy většiny pléna na téma nedostatku „neutrálnosti“ posuzované úpravy „ani z hlediska čl. 31 Listiny“ (bod 77) jsou očividně jen spekulací,

bez reálného poznatkového základu. Proč má to, co je řečeno na téma snížení hodnoty bodu pro specializovanou ambulantní péči ve smyslu části A odst. 1 písm. g) přílohy č. 3 úhradové vyhlášky, platit „*mutatis mutandis*“ i pro stanovení dalších úhrad, vyjmenovaných v bodu 76 nálezu, už není zjevné vůbec, resp. z odkazovaných částí úhradové vyhlášky neplyne, a bližší vysvětlení většina pléna nepodává.

IV. Ad c) úhrady za poskytnutou neodkladnou péči tzv. nesmluvními poskytovateli

18. Také snížení úhrad za neodkladnou zdravotní péči poskytovanou nesmluvními poskytovateli na 75 % hodnoty bodu stanovené jinak má většina za protiústavní z důvodů, jež nejsou ani konzistentní, ani srozumitelné. Legitimitu takového opatření sice uznává – a to nepochybně správně (jinak by nebylo smluvních poskytovatelů, ale jen „nesmluvních“) – potud, že připouští (bod 80) „výhodnější“ pozici nesmluvních poskytovatelů vůči smluvním; „za problematické“ však pokládá poměření této výhody až do výše 25 % hodnoty bodu, neboť má za to, že „je otázkou“, zda by poskytnutí péče nesmluvním poskytovatelem „nevedlo k situaci, kdy by on sám tuto péči dotoval“, a nedostatek záruk, aby se tak nestalo, je pro většinu důvodem k zhodnocení napadené úpravy jakožto kolizní s čl. 1 ve spojení s čl. 26 odst. 1 Listiny.

19. Tomuto závěru nelze než vytknout podobné, co závěrům předchodícím: je založen povýtce na pouhých hypotézách, na jen položených „otázkách“, na úsudcích svou povahou spekulativních apod. Těžko přijmout jako ústavněprávní argument, že právě o 25 % nižší hodnota bodu je tou hranicí, která zakládá neakceptovatelnou nerovnost mezi srovnávanými poskytovateli zdravotních služeb; 20 % by už „prošlo“, či jen „méně“? Je postačující úvaha, že za jistých okolností hrozí, že by nesmluvní poskytovatel zdravotní péči „dotoval“? Ví většina pléna, jak obsahově relevantní segment zdravotní péče přichází u nesmluvního poskytovatele v úvahu? Má k dispozici poznatky, jež by umožnily kvantifikovat takovou „hrozbu“ ve vztahu k celku jím poskytovaných zdravotních služeb, a tím vůbec zhodnotit, jak je jeho podnikání dotčeno (dokonce „ve své podstatě“)? Je Ústavní soud způsobilý takové poznatky získat a na mimořádně (a specificky) odborné bázi je vyhodnotit?

20. Jelikož na tyto otázky většina pléna odpověď nepodává, nemůže být její závěr, že dotčená úprava je v této části protiústavní, akceptovatelný.

V. Závěr

21. Jako v nedávné minulosti opakovaně, i nyní Ústavní soud vstoupil na půdu, která se jeho zásahu z povahy věci zpěčuje; způsob rozdělení finančních prostředků veřejného zdravotního pojištění ve prospěch

jednotlivých poskytovatelů zdravotní péče je povýtce nejen otázkou politickou, nýbrž i výsostně odbornou, a to jak „medicínsky“, tak ekonomicky, přičemž ani jedno, ani druhé Ústavnímu soudu posuzovat z hlediska „správnosti“ nepřisluší. Právě tomuto pokušení Ústavní soud zjevně podlehl, když se rozhodl přisvědčit názorům části nespokojených lékařů, aniž adekvátně dohlédl, že ústavněprávní terén je jinde.

22. Jestliže k podpoře návrhu skupiny senátorů nedokázala většina pléna nalézt dostatečné argumenty právě odtud, měl být tento návrh zamítnut.

Č. 179

K posuzování platnosti rozhodčí doložky v exekučním řízení

V exekučním řízení je možné přihlédnout pouze ke skutečnostem, které jsou rozhodné pro nařízení exekuce. Mezi takové skutečnosti patří např. vykonatelnost exekučního titulu, ale též pravomoc orgánu, který exekuční titul vydal.

Ústavní soud spatřuje pochybení nalézacího a odvolacího soudu v tom, že při posuzování materiální vykonatelnosti exekučního titulu, kterým byl rozhodčí nález, se náležitě nevypořádaly s otázkou platnosti sporné rozhodčí doložky.

Ústavní soud zastává názor, že pokud rozhodčí společnost není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona (§ 13 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů), měla by být osoba rozhodce jednoznačně stanovena, a to buď uvedením konkrétního jména, anebo jednoznačným určením jeho volby.

V projednávané věci byl rozhodce vybrán ze seznamu rozhodčí společnosti, přičemž je nepochybné, že takový seznam rozhodců není neměnný, a může být tedy v okamžiku uzavření rozhodčí doložky odlišný od seznamu existujícího v době řešení sporu. Výběr rozhodce v takovém případě nezávisí na vůli účastníka, který se na rozhodčí společnost obrací, ale je ovlivněn jednatelem rozhodčí společnosti. Takový postup znemožňuje transparentní a předvídatelný výběr rozhodce.

Jestliže je rozhodčí doložka sjednána ve spotřebitelské smlouvě, je nutné na posouzení sporné rozhodčí doložky nahlížet z pohledu práva na ochranu spotřebitele, jehož cílem je ochrana slabší smluvní strany (spotřebitele). Při zkoumání platnosti rozhodčí doložky je třeba zkoumat, zda způsob určení rozhodce nenaplňuje znaky nepřiměřených podmínek tím, že vyvolává nerovné postavení mezi účastníky řízení a tato nerovnováha dosahuje značné disproporční intenzity, která je ve svém důsledku způsobila vést ke značné procesní nevýhodě jednoho z účastníků řízení

Otázku nedostatku pravomoci rozhodce lze zkoumat i v exekučním řízení, a to i tehdy, pokud povinný v rozhodčím řízení neexistenci (resp. neplatnost) rozhodčí smlouvy nenamítl.

Jestliže obecné soudy nesplnily povinnost zabývat se posouzením materiální vykonatelnosti exekučního titulu, porušily právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky a soudců Jana Filipa a Jana Musila (soudce zpravodaj) – ze dne 24. října 2013 sp. zn. III. ÚS 562/12 ve věci ústavní stížnosti Jana Kavura, zastoupeného Mgr. Jiřím Salačem, LL.M., advokátem, se sídlem Výletní 957, 250 01 Brandýs nad Labem, doručovací adresa: pobočka AK Zlatnická 10, 110 00 Praha 1, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. července 2011 č. j. 25 Cdo 2175/2011-96, kterým bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání, proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 15. dubna 2010 č. j. 24 Co 90/2010-57 a proti usnesení Okresního soudu Praha-východ ze dne 29. dubna 2009 č. j. 28 Nc 9757/2009-4, jimiž byla nařízena exekuce na stěžovatelův majetek, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Praze a Okresního soudu Praha-východ jako účastníků řízení a Zajišťovací společnosti, s. r. o., IČ: 64087531, se sídlem Krakovská 583/9, 110 00 Praha 1, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 15. dubna 2010 č. j. 24 Co 90/2010-57 a usnesení Okresního soudu Praha-východ ze dne 29. dubna 2009 č. j. 28 Nc 9757/2009-4 se zrušují.

II. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

Stěžovatel ústavní stížností napadá všechna v záhlaví tohoto nálezu označená rozhodnutí pro porušení práva na soudní ochranu a spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, dále též jen „Listina“) a práva podle čl. 38 odst. 1 Listiny zakotvujícího, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci.

Porušení výše označených práv spatřuje stěžovatel v tom, že jak Okresní soud Praha-východ, tak i Krajský soud v Praze se při svém rozhodování zaměřily výhradně na existenci rozhodčího nálezu a jeho formální právní moci (jeho doručení stěžovateli), ale odmítly se zabývat otázkou platnosti rozhodčí doložky v bodu II smlouvy uzavřené mezi stěžovatelem a zprostředkovatelem kapitálového životního pojištění, obchodní společností ČFU, s. r. o. Stěžovatel v této souvislosti dále namítá, že oba obecné soudy se měly námitkami stěžovatele týkajícími se neplatnosti rozhodčí doložky zabývat v rámci řízení o návrhu oprávněné ČFU, s. r. o., na nařízení exekuce na majetek stěžovatele a přezkoumat rovněž pravomoc rozhodce k vydání rozhodčího nálezu z úřední povinnosti.

Tato povinnost soudů podle názoru stěžovatele vyplývá z judikatury Evropského soudního dvora k aplikaci směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. 4. 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách. Stěžovatel odkazuje na závěry uvedené v nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2164/10 ze dne 1. 11. 2011 (N 187/63 SbNU 171), v němž se uvádí, že je třeba považovat za nepřipustnou, a tedy neplatnou takovou rozhodčí doložku, která nezajišťuje dodržení procesních práv srovnatelných s řízením, které by mohlo proběhnout v případě, že by se spotřebitel k ujednání o rozhodčí doložce ve spotřebitelské smlouvě nezavázal.

Stěžovatel dále podrobně vysvětluje, z jakých důvodů je rozhodčí doložka sjednaná ve smlouvě neplatná ve smyslu ustanovení § 55 odst. 2 občanského zákoníku:

- způsob vedení rozhodčího řízení je stanoven pouze odkazem na jednací a poplatkový řád společnosti ČRS GROUP, s. r. o., která není stálým rozhodčím soudem zřízeným zákonem;
- řízení je zásadně jednoinstanční a neveřejné;
- způsob určení rozhodce ad hoc je netransparentní - má být určen osobou jednatele společnosti.

Protože stěžovatel nebyl poučen o možnosti podat návrh na zrušení rozhodčího nálezu (§ 31 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů), této možnosti nevyužil.

Závěrem stěžovatel navrhuje odložení vykonatelnosti všech napadených rozhodnutí.

II.

Z připojených příloh a ze spisu Okresního soudu Praha-východ sp. zn. 28 Nc 9757/2009 Ústavní soud zjistil, že tento soud usnesením ze dne 29. 4. 2009 č. j. 28 Nc 9757/2009-4 (které ve spojení s rozhodnutím odvolacího soudu nabylo právní moci dnem 17. 5. 2010) nařídil ve věci oprávněné ČFU, s. r. o., (později Zajišťovací společnost, s. r. o.) proti povinnému Janu Kavurovi podle pravomocného a vykonatelného rozhodčího nálezu vydaného rozhodcem JUDr. Eduardem Rojíčkem ze dne 13. 2. 2009 č. j. ČRS-SP-16/2009 na majetek povinného exekuci pro částku 10 000 Kč s příslušenstvím a pro náklady předcházejícího řízení ve výši 21 424 Kč a pro náklady exekuce a náklady oprávněné, které budou stanoveny v průběhu řízení (výrok I). Provedením této exekuce soud pověřil soudního exekutora JUDr. Vlastimila Porostlého, Exekutorský úřad Ostrava (výrok II), přičemž soud zakázal povinnému po doručení tohoto usnesení nakládat s jeho majetkem (výrok III).

Na č. l. 8 až 9 spisu je založena kopie rozhodčího nálezu ČRS GROUP, s. r. o., se sídlem Ostrava, Moravská Ostrava, Matiční 730/3, ze dne 13. 2. 2009 č. j. ČRS-SP-16/2009 (který nabyl právní moci dnem 21. 1. 2009 a stal

se vykonatelným dne 25. 1. 2009), jímž stěžovateli jako straně žalované uložil rozhodce JUDr. Eduard Rojíček zaplatit žalobci částku 10 000 Kč spolu s úrokem z prodlení ve výši 10,5% p. a. a dále až do zaplacení ve výši repo sazby stanovené Českou národní bankou k prvnímu dni kalendářního pololetí, v němž prodlení trvá, zvýšené o sedm procentních bodů, a to do 3 dnů od právní moci rozhodčího nálezů (výrok I), náklady rozhodčího řízení ve výši 10 000 Kč (výrok II) a náklady právního zastoupení ve výši 11 424 Kč (výrok III).

Na č. l. 23 je založena kopie smlouvy ze dne 10. 9. 2007 uzavřené mezi ČFU, s. r. o., a stěžovatelem, obsahující pod bodem II rozhodčí doložku tohoto znění: „Věřitel s dlužníkem se dohodli, že veškeré spory mezi nimi, ať již vzniklé nebo budoucí, budou rozhodovány v rozhodčím řízení dle zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, a to jedním ad hoc rozhodcem, kterého jmenuje jednatel společnosti ČRS GROUP s. r. o. se sídlem Ostrava – Moravská Ostrava, Matiční 730/3, PSČ 702 00 (dále jen „ČRS GROUP s. r. o.“). Rozhodčí řízení se zahajuje doručením návrhu smluvní strany na adresu ČRS GROUP s. r. o., Ostrava – Moravská Ostrava, Matiční 730/3, PSČ 702 00. Rozhodčí řízení bude probíhat dle Jednacího řádu a Poplatkového řádu vydanými ČRS GROUP s. r. o., na základě písemných podkladů a vyjádření předaných smluvními stranami. Strany tímto prohlašují, že možnost vyjádřit se k věci danou jim rozhodcem na základě tohoto ujednání považují za poskytnutí možnosti věc před rozhodci projednat ve smyslu příslušných ustanovení citovaného zákona. Ústní jednání bude svoláno v případě, bude-li to rozhodce považovat za nezbytné pro vydání rozhodnutí. Platné znění Jednacího a Poplatkového řádu je zveřejněno na adrese www.crs-group.cz.“

Krajský soud v Praze na základě odvolání stěžovatele změnil usnesení soudu prvního stupně tak, že zamítl návrh oprávněně na nařízení exekuce pro příslušenství pohledávky, jinak usnesení soudu prvního stupně potvrdil.

Odvolací soud dospěl k závěru, že rozhodčí nález není vykonatelným exekučním titulem v případě příslušenství pohledávky, neboť nestanoví počátek doby, od níž se úrok z prodlení ve stanovené výši počítá. Vzhledem k tomu, že rozhodčí nález byl stěžovateli doručen dne 20. 2. 2009, stal se vykonatelným dne 24. 2. 2009.

Stěžovatel podal proti usnesení odvolacího soudu dovolání. Nejvyšší soud dovolání odmítl [§ 243b odst. 5, § 218 písm. c) o. s. ř.], neboť podle ustanovení § 238a odst. 1 o. s. ř. (ve znění účinném od 1. 7. 2009) dovolání v dané věci není přípustné, a to i přes nesprávné poučení o případné přípustnosti dovolání.

Ústavní soud vyhověl návrhu stěžovatele a usnesením ze dne 22. 3. 2012 č. j. III. ÚS 562/12-26 odložil vykonatelnost napadených usnesení

Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2011 č. j. 25 Cdo 2175/2011-96, usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 15. 4. 2010 č. j. 24 Co 90/2010-57 a usnesení Okresního soudu Praha-východ ze dne 29. 4. 2009 č. j. 28 Nc 9757/2009-4.

III.

K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil Nejvyšší soud, za nějž jedná předseda senátu JUDr. Vladimír Mikušek, který zdůraznil, že stěžovatel ústavní stížností sice rovněž napadl rozhodnutí dovolacího soudu o odmítnutí dovolání, blíže se však tímto rozhodnutím nezabývá ani neuvádí, v čem by měla být právě tímto rozhodnutím dotčena jeho práva zaručená Ústavou a Listinou.

Krajský soud v Praze jménem předsedkyně senátu JUDr. Šárky Kamenické odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí a podotknul, že stěžovatel okolnost, že exekuční titul byl vydán ve věci vyplývající ze spotřebitelské smlouvy, neuvedl.

Zbývající účastníci řízení – Okresní soud Praha-východ a Zajišťovací společnost, s. r. o., jako vedlejší účastník řízení – se k ústavní stížnosti, ač Ústavní soudem vyzváni, nevyjádřili (viz č. l. 30 až 31, č. l. 34).

Protože zaslaná vyjádření neobsahovala žádné nové skutečnosti, které by byly pro rozhodování relevantní, nezasílal Ústavní soud tato vyjádření již účastníkům a vedlejšímu účastníkovi k replice.

IV.

Předtím, než Ústavní soud přistoupí k meritornímu posouzení ústavní stížnosti, je soudce zpravodaj povinen zkoumat, jestli ústavní stížnost splňuje zákonné požadavky a jestli jsou dány podmínky pro její projednání stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. Jednou z těchto podmínek je i dodržení lhůty k podání ústavní stížnosti (§ 72 odst. 3, 4 zákona o Ústavním soudu).

Ve vztahu k usnesení Nejvyššího soudu, jímž bylo dovolání stěžovatele odmítnuto jako nepřipustné, byla ústavní stížnost podána včas.

Ve vztahu k nesprávnému poučení Krajského soudu v Praze dovolací soud konstatoval, že takové nesprávné poučení, podle něhož je dovolání proti němu (za určitých podmínek) přípustné, přípustné dovolání nezakládá. Postup dovolacího soudu nelze označit za svévolný, přičemž ústavní stížnost napadající usnesení dovolacího soudu je v této části zjevně nepodstatněná. I když vadné poučení Krajského soudu v Praze nemůže založit přípustnost podaného dovolání, jiné důsledky má ve smyslu judikatury Ústavního soudu chybné poučení ve vztahu k posouzení včasnosti ústavní stížnosti [shodně viz nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 323/07 ze dne 2. 12. 2008 (N 210/51 SbNU 627), všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>]. Ústavní soud v citovaném nálezu

vyslovil názor, od něhož nemá důvod se odchýlit ani v nyní projednávané ústavní stížnosti, že akceptace závěru o opožděnosti ústavní stížnosti ve vztahu k napadeným rozhodnutím obou obecných soudů by byla nepřipustně formalistickým přístupem, neboť stěžovatel v daném případě postupoval v oprávněné důvěře ve správnost poučení krajského soudu, pokud předmětné dovolání podal, a nesprávné, tedy vadné poučení krajského soudu nemůže jít k tíži toho, kdo u soudu hledal ochranu svých základních práv a svobod [např. nález sp. zn. III. ÚS 332/04 ze dne 18. 11. 2004 (N 173/35 SbNU 323), usnesení sp. zn. I. ÚS 2178/09 ze dne 4. 9. 2009 a nález sp. zn. II. ÚS 1331/07 ze dne 27. 11. 2007 (N 207/47 SbNU 255)]. Z výše uvedeného důvodu proto Ústavní soud dospěl k závěru, že lhůtu k podání ústavní stížnosti je třeba odvíjet od doručení rozhodnutí o dovolání, i když dovolání nebylo v předmětné věci zákonem předvídaným prostředkem sloužícím k ochraně práv stěžovatele. Z tohoto důvodu Ústavní soud považuje ústavní stížnost za včasnou i ve vztahu k rozhodnutím soudů prvního a druhého stupně.

V.

Poté, co se Ústavní soud seznámil s obsahem ústavní stížnosti, napadenými rozhodnutími i vyžádaným spisem Okresního soudu Praha-východ sp. zn. 28 Nc 9757/2009, dospěl k závěru, že ve vztahu k usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 15. dubna 2010 č. j. 24 Co 90/2010-57 a ve vztahu k usnesení Okresního soudu Praha-východ ze dne 29. dubna 2009 č. j. 28 Nc 9757/2009-4 je ústavní stížnost důvodná. Důvodností či opodstatněností podané ústavní stížnosti je v řízení před Ústavním soudem třeba rozumět podmínku, že napadenými rozhodnutími byla porušena základní práva či svobody stěžovatele.

Ústavní soud považuje za nutné připomenout, že právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod je porušeno, pokud je komukoliv upřena možnost domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu, popř. pokud soud odmítá jednat a rozhodovat o podaném návrhu, eventuálně pokud zůstává v řízení bez zákonného důvodu nečinný. Z práva na spravedlivý proces vyplývá povinnost soudu vytvořit pro účastníky řízení procesní prostor k tomu, aby se vyjádřili k věci, resp. k existenci uplatňovaného práva.

Tato povinnost však nebyla v předchozím exekučním řízení respektována.

Ústavní soud v prvé řadě uvádí, že občanské soudní řízení ve spojení s řízením rozhodčím se rozpadá na dva samostatné úseky, a to nalézací a exekuční. V rámci nalézacího řízení soud, resp. rozhodce, autoritativně rozhoduje o sporu, který vznikl mezi účastníky. Domnívá-li se účastník takového nalézacího řízení, že rozhodnutí není správné, eventuálně spraved-

livé, může se domáhat své ochrany opět v nalézacím řízení, a to prostředky, které mu zákon poskytuje. Stane-li se takové rozhodnutí vykonatelným, může se oprávněný účastník domáhat vynucení povinnosti v exekučním řízení, které je však řízením samostatným. Exekuční titul, v souzené věci rozhodčí nález, je tak předpokladem pro nařízení exekuce, nikoliv předmětem přezkumu. Rozhodčí nález tak v žádném případě nemůže být přezkoumán z hlediska jeho věcné správnosti. Exekuční řízení je ze své podstaty určeno pouze pro faktický výkon rozhodnutí, nikoliv pro autoritativní nalézáni práva. Stejně tak není ani řízením přezkumným.

Ústavní soud zastává názor, že v exekučním řízení je možné přihlídnout pouze ke skutečnostem, které jsou rozhodné pro nařízení exekuce. Mezi takové skutečnosti patří např. vykonatelnost exekučního titulu, ale též pravomoc orgánu, který exekuční titul vydal. V tomto smyslu Ústavní soud nesouhlasi s postupem soudů obou stupňů při posouzení otázky, jestli předmětný rozhodčí nález byl způsobilým exekučním titulem.

Jak vyplývá z obsahu připojeného soudního spisu sp. zn. 28 Nc 9757/2009, rozhodčí nález vykazuje řadu vad a nesprávností. Tak např. rozhodce JUDr. Eduard Rojíček ve svém rozhodčím nálezu datovaném dne 13. 2. 2009, který však údajně podle vyznačené doložky nabyl právní moci dne 21. 1. 2009 a stal se vykonatelným dne 25. 1. 2009, uvádí, že výzva stěžovatelů k zaujetí stanoviska byla podle doručky doručena dne 21. 1. 2009 a dne 22. 1. 2009 mu počala běžet 14denní lhůta k vyjádření, přičemž stěžovatel se v této lhůtě k žalobě ani k předloženým důkazům nevyjádřil. Z připojeného stejnopisu žaloby žalobce ČFU, s. r. o., se však zjišťuje, že žaloba byla v zastoupení advokátky žalobce podána dne 26. 1. 2009 a vyjádření stěžovatel rozhodci zaslal ve stanovené lhůtě.

Rozhodcem v předmětné věci byl jmenován JUDr. Eduard Rojíček na základě postupu podle ustanovení § 2 odst. 2 jednacího řádu společnosti ČRS-GROUP, s. r. o., který byl zapsán v seznamu výše jmenované společnosti. Z uvedeného je tedy zřejmé, že výběr rozhodce byl ponechán na vůli jednatele společnosti ČRS GROUP, s. r. o., který rozhodce vybral ze seznamu vedeného rozhodčí společností.

Ústavní soud zastává názor, že pokud uvedená společnost není a nebyla stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona (§ 13 zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů), měla by být osoba rozhodce jednoznačně stanovena, a to buď uvedením konkrétního jména, anebo jednoznačným určením jeho volby. Právní úprava zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů jednoznačně preferuje požadavek konkretizace (individualizace) osoby rozhodce. Teprve v případě, že nedojde ke jmenovitému určení rozhodce, je možné stanovit způsob určení počtu i osob rozhodců.

V projednávané věci byl rozhodce vybrán ze seznamu rozhodčí společností, přičemž je nepochybné, že takový seznam rozhodců není neměnný, a může být tedy v okamžiku uzavření rozhodčí doložky odlišný od seznamu existujícího v době řešení sporu. Výběr rozhodce v takovém případě nezávisí na vůli účastníka, který se na rozhodčí společnost obrací, ale je ovlivněn jednatelem rozhodčí společnosti. Takový postup znemožňuje transparentní a předvídatelný výběr rozhodce a je porušením čl. 38 odst. 1 Listiny, neboť i na povinnost jednoznačně stanovit osobu rozhodce v konkrétním rozhodčím řízení lze vztáhnout povinnost dodržení zásad spravedlivého procesu.

Těmito skutečnostmi se Okresní soud Praha-východ při nařízení exekuce nezabýval. Zkoumáním vykonatelnosti předmětného rozhodčího nálezu se zabýval až odvolací soud, který sice konstatoval, že z rozhodčího spisu „jsou zřejmě určité zmatečnosti, provázající dané rozhodčí řízení“, avšak nevyvodil z těchto vad adekvátní závěry.

Ústavní soud spatřuje pochybení nalézacího a odvolacího soudu v tom, že při posuzování materiální vykonatelnosti exekučního titulu se náležitě nevyptávaly s otázkou platnosti sporné rozhodčí doložky, uvedené pod bodem II smlouvy ze dne 10. 9. 2007. Pokud je rozhodčí doložka shledána neplatnou, je nutno posoudit rozhodčí nález jako nezpůsobilý exekuční titul.

Ústavní soud při posuzování problematiky rozhodčích doložek vychází ze zjištění, že v projednávané věci jde o smlouvu uzavřenou mezi stěžovatelem a vedlejším účastníkem řízení, která má charakter spotřebitelské smlouvy. Nelze zpochybnit skutečnost, že v předmětné smlouvě na straně jedné vystupuje stěžovatel (dlužník) v postavení spotřebitele a na straně druhé vedlejší účastník v pozici dodavatele jednajícího v rámci své obchodní nebo podnikatelské činnosti (§ 53 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dále též jen „obč. zák.“). Z těchto důvodů je nutné na posouzení sporné rozhodčí doložky nahlížet z pohledu práva na ochranu spotřebitele. Práva spojená s ochranou spotřebitele jsou v občanském zákoníku upravena v § 52 a násl. obč. zák. Ústavní soud při hodnocení této problematiky vždy bere v úvahu cíl této právní úpravy, kterou je především ochrana slabší smluvní strany (spotřebitele). Ústavní soud se již v nálezu ze dne 1. 11. 2011 sp. zn. II. ÚS 2164/10 podrobně zabýval významem směrnice Rady č. 93/13/ES ze dne 5. 4. 1993.

Ústavní soud dospěl k závěru, že rozhodčí doložka v projednávané věci tak, jak byla vymezena pod bodem II smlouvy ze dne 10. 9. 2007, naplňuje znaky nepřiměřených podmínek, neboť vyvolává nerovné postavení mezi účastníky řízení a tato nerovnováha dosahuje značné disproporční intenzity, která je ve svém důsledku způsobilá vést ke značné procesní nevyhodě jednoho z účastníků řízení, v daném případě stěžovatele. Ústavní

soud ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 2164/10 uvedl, že procesní nerovnováha ve spotřebitelských smlouvách může spočívat i ve zbavení spotřebitele ochranných ustanovení právního řádu o ochraně spotřebitele například formou rozhodování na základě zásad spravedlnosti.

Platnost sjednané rozhodčí doložky ve spotřebitelských smlouvách předpokládá zejména transparentní a jednoznačná pravidla pro určení osoby rozhodce. Tato podmínka není splněna, pokud, jako je tomu v projednávané věci, je v předmětné rozhodčí doložce stanoveno, že veškeré spory budou rozhodovány jedním ad hoc rozhodcem, kterého jmenuje jednatel společnosti ČRS GROUP, s. r. o., přičemž předmětné rozhodčí řízení má probíhat podle jednacího a poplatkového řádu vydaného ČRS GROUP, s. r. o. Takové znění rozhodčí doložky nezaručuje procesní práva účastníků řízení srovnatelná s řízením, které by probíhalo v případě, kdy by se spotřebitel k takovému ujednání nezavázal (ústnost, přímost, odvolací instance), což však rozhodčí řízení v této formě nezaručovalo.

Ústavní soud v nálezu sp. zn. IV. ÚS 2735/11 ze dne 3. 4. 2012 (N 71/65 SbNU 9) zdůraznil, že zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů nevyklučuje, aby otázka nedostatku pravomoci rozhodce byla zkoumána i v exekučním řízení. Obdobně i Nejvyšší soud (v usnesení ze dne 28. 7. 2011 sp. zn. 20 Cdo 2227/2011) uvedl, že takový závěr platí bez zřetele k tomu, že povinný v rozhodčím řízení neexistenci (resp. neplatnosti) rozhodčí smlouvy nenamítá.

V projednávané věci je vhodné znovu připomenout, že stěžovatel své stanovisko k rozhodčímu řízení ve stanovené lhůtě rozhodci zaslal, ten však se námitkami stěžovatele vůbec nezabýval a nepravdivě v rozhodčím nálezu tvrdil, že se stěžovatel ve stanovené lhůtě k žalobě nevyjádřil, takže podle podmínek jednacího řádu má za to, že nárok žalobce žalovaný uznává.

Při zkoumání uvedené otázky, tedy pravomoci orgánu, který vydal exekuční titul, tak došlo k pochybení jak na straně soudu prvního stupně, tak i na straně soudu odvolacího.

Obiter dictum Ústavní soud dodává: Ustanovení spotřebitelských smluv nebo smluvních podmínek, která jsou formulářově předtiskována a neumožňují jednoznačně slabší straně jejich modifikaci, v sobě skýtají možnost vyvolání nepříznivých následků na straně spotřebitele, který je z povahy věci slabší smluvní stranou. Smluvní ujednání v podobě zajištění biankosměnkou, smluvní pokuty v hrubě nepřiměřené výši za krátkodobé prodlení s platbou splátek apod. je třeba v soudních sporech podrobovat posouzení, zda nejsou v rozporu s dobrými mravy. Na tomto závěru nemůže nic změnit ani skutečnost, že spotřebitel smlouvu podepsal a s podmínkami smlouvy souhlasil [viz též nálezu sp. zn. I. ÚS 199/11 ze dne 26. 1. 2012 (N 21/64 SbNU 205)].

Ústavní soud dospěl k závěru, že napadenými rozhodnutími obou obecných soudů bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud ústavní stížnosti směřující proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 15. dubna 2010 č. j. 24 Co 90/2010-57 a proti usnesení Okresního soudu Praha-východ ze dne 29. dubna 2009 č. j. 28 Nc 9757/2009-4 vyhověl podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, a napadená usnesení podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil a ve zbývajících částech ústavní stížnosti podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) citovaného zákona jako návrh zjevně neopodstatněný odmítl.

Č. 180

K náhradě za nemateriální újmu vzniklou nezákonným rozhodnutím o vazbě v době komunistického režimu

Zákonodárce v zákoně č. 160/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, znevýhodnil ty subjekty, kterým vznikla nemateriální újma rozhodnutím o vazbě a trestu za doby totality, před těmi, jimž vznikla nemateriální újma po 27. dubnu 2006. Nedostatky právní úpravy náhrady nemateriální újmy v zákoně č. 82/1998 Sb., způsobené rozhodnutím o vazbě či trestu před účinností zákona č. 160/2006 Sb. a před datem 18. března 1992, lze nahradit přímou aplikací čl. 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod bez ohledu na to, že k samotnému vydání nezákonného rozhodnutí o vazbě či trestu a ke vzniku nemajetkové újmy došlo před účinností tohoto zákona i před účinností Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod pro Českou republiku.

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové (soudce zpravodaj) a Vladimíra Sládečka - ze dne 5. listopadu 2013 sp. zn. IV. ÚS 500/13 ve věci ústavní stížnosti Anny Pospíšilové, zastoupené JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem, se sídlem Praha 5, Symfonická 1496/9, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 27. listopadu 2012 č. j. 16 Co 324/2012-36 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 16. května 2012 č. j. 27 C 159/2011-20, jimiž byla zamítnuta stěžovatelčina žaloba o přiznání zadostiučinění za nemateriální újmu vzniklou vzetím stěžovatelky do vazby v době komunistického režimu, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 2 jako účastníků řízení a Ministerstva spravedlnosti jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudky Městského soudu v Praze ze dne 27. listopadu 2012 č. j. 16 Co 324/2012-36 a Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 16. května

2012 č. j. 27 C 159/2011-20 byla porušena základní práva stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na přiměřené odškodnění podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudky Městského soudu v Praze ze dne 27. listopadu 2012 č. j. 16 Co 324/2012-36 a Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 16. května 2012 č. j. 27 C 159/2011-20 se ruší.

Odůvodnění

I. Rekapitulace ústavní stížnosti

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 5. února 2013 a doplněnou podáními ze dne 26. března 2013 a 21. května 2013, se stěžovatelka podle ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) domáhala zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno její základní právo na spravedlivý proces podle čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a na přiměřené odškodnění podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy.

2. Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvedla, že byla rehabilitována podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon č. 119/1990 Sb.“) po 18. březnu 1992 a nárok na náhradu nemateriální újmy uplatnila ve lhůtě v tomto zákoně stanovené v ustanovení § 24 odst. 2. Podle názoru stěžovatelky jí nárok na náhradu nemateriální újmy vznikl. Napadená rozhodnutí proto považuje za diskriminační a porušující namítaná základní ústavně zaručená práva. K tomu stěžovatelka odkázala na jedenáct jiných srovnatelných případů neoprávněně vězněných před 18. březnem 1992, ve kterých bylo právo na náhradu nemajetkové újmy obecnými soudy uznáno, a na nálezy Ústavního soudu vydané dne 4. března 2013 pod sp. zn. IV. ÚS 3439/11 (N 37/68 SbNU 379) a dne 30. dubna 2013 pod sp. zn. IV. ÚS 662/12 (N 70/69 SbNU 255).

II. Rekapitulace průběhu řízení

3. Ústavní soud si za účelem posouzení celé věci vyzádal spis Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 27 C 159/2011 (dále jen „soudní spis“).

4. Z obsahu soudního spisu Ústavní soud zjistil, že stěžovatelka se žalobou, podanou dne 20. června 2011 k Obvodnímu soudu pro Prahu 2, domáhala po žalované České republice – Ministerstvu spravedlnosti (dále

jen „vedlejší účastník řízení“) zaplacení zadostiučinění - nemajetkové újmy v penězích, a to ve výši 15 000 Kč s příslušenstvím. Důvodem podání žaloby byla skutečnost, že stěžovatelka byla usnesením okresního prokurátora v Hodoníně ze dne 18. srpna 1970 sp. zn. Pv 545/70 vzata do vazby, přičemž k uvěznění došlo již dříve, a to 14. srpna 1970. Usnesením okresního soudu v Hodoníně ze dne 7. září 1970 sp. zn. Nt 168/70 bylo zrušeno uvedené usnesení okresního prokurátora v Hodoníně a stěžovatelka byla z vazby propuštěna. Usnesením Okresního soudu v Hodoníně ze dne 17. února 2010 č. j. 1 Nt 1112/2009-11 byla podle ustanovení § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. vyslovena účast stěžovatelky na soudní rehabilitaci.

5. Stěžovatelka dne 6. dubna 2010 požádala vedlejšího účastníka řízení o odškodnění a zadostiučinění za nezákonné věznění od 14. srpna 1970 do 7. září 1970. Vedlejší účastník řízení dopisem ze dne 22. prosince 2010 č. j. 106/2010-ODSK-Ro/4 přiznal stěžovatelce odškodnění ve výši 2 783 Kč za ztrátu na výdělku, náklady vazby a náklady původního trestního řízení. Zadostiučinění za nemateriální újmu stěžovatelce přiznáno nebylo s odůvodněním, že náhrada nemateriální újmy „nemá oporu v zákoně o soudní rehabilitaci, který je ve vztahu speciality k zákonu č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.“ Pro případ, že stěžovatelka nebude s výší přiznaného odškodnění srozuměna, byla vedlejším účastníkem řízení odkázána na možnost uplatnění nároku soudní cestou.

6. Stěžovatelka proto dne 20. června 2011 podala žalobu o přiznání zadostiučinění za nemateriální újmu ve výši 15 000 Kč. Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem napadeným ústavní stížností žalobu zamítl s tím, že žalobou uplatňovaný nárok nemá, na základě skutečností uvedených stěžovatelkou, oporu v právu. K odvolání podanému stěžovatelkou Městský soud v Praze rozsudkem, rovněž napadeným ústavní stížností, rozsudek soudu prvního stupně jako věcně správný potvrdil.

III. Rekapitulace vyžádaných vyjádření a repliky

7. Městský soud v Praze ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 25. března 2013 odkázal na obsah odůvodnění svého napadeného rozhodnutí a tam uvedené důvody, které jej vedly k vydání potvrzujícího rozhodnutí.

8. Obvodní soud pro Prahu 2 ve svém vyjádření ze dne 25. března 2013 rovněž odkázal na odůvodnění svého napadeného rozhodnutí, jež nadále považuje za správné.

9. Vedlejší účastník řízení ve svém vyjádření ze dne 18. dubna 2013 uvedl, že podle jeho názoru ze strany obecných soudů nedošlo k porušení

stěžovatelkou namítaných práv. Vedlejší účastník řízení má za to, že pokud byla stěžovatelka vzata do vazby v roce 1970, nejví se jako spravedlivé, aby stěžovatelce bylo, z titulu nezákonného zbavení osobní svobody vykonaného v roce 1970, přiznáno zadostiučinění po více jak čtyřiceti letech. K tomu se podle názoru vedlejšího účastníka řízení nabízí otázka, proč stěžovatelka, pokud výkonem vazby v roce 1970 pocívovala nemajetkovou újmu, návrh na svoji rehabilitaci nepodala již dříve a učinila tak až téměř po dvaceti letech po nabytí účinnosti zákona č. 119/1990 Sb. Za příležitou nepovažuje vedlejší účastník řízení ani úvahu o tom, že by na požadavek stěžovatelky na zadostiučinění za vazbu vykonanou v roce 1970 měla dopadat ustanovení Úmluvy, která se pro Českou republiku stala závaznou až 18. března 1992. Vedlejší účastník řízení zastává názor, že odpovědnost za škodu či nemajetkovou újmu je obecně vyvolána samotnou škodní událostí, již by v dané věci nepochybně mohlo být omezení svobody stěžovatelky, nikoliv následným rehabilitačním rozhodnutím, jež je chápáno „jen“ jako podmínka pro vznik nároku. Závěr učiněný v nálezu sp. zn. I. ÚS 3438/11 ze dne 23. 5. 2012 (N 111/65 SbNU 497), totiž že „nárok stěžovatele na odškodnění se odvíjí až od jeho účasti na rehabilitaci,“ je podle tvrzení vedlejšího účastníka řízení obtížně pochopitelný mimo jiné i proto, že Ústavní soud v odkazovaném rozhodnutí tomuto svému, dle přesvědčení vedlejšího účastníka řízení překvapivému (až revolučnímu) závěru nevěnoval v odůvodnění téměř žádný prostor, a dále se nadto nabízí teze, že tento názor fakticky zakládá retroaktivní působení Úmluvy, což se mu nejví jako souladné s právem na spravedlivý proces. Vedlejší účastník řízení k celé věci podotkl, že věc má význam nejen pro individuální zájem stěžovatelky na reparaci křivd, k nimž došlo za minulého režimu, ale též pro pozici státu, jenž ostatně nemá mnoho jiných způsobů jak získat nové peněžní prostředky než zatížit ekonomicky činné subjekty daněmi.

10. Pokud by pak Ústavní soud dospěl k závěru, že by se měl nárok stěžovatelky opírat přímo o čl. 5 odst. 5 Úmluvy, měla by se podle názoru vedlejšího účastníka řízení na daný případ vztáhnout Úmluva jako celek, a nikoli jen některé její instituty (odškodnění) a jiné instituty (promlčení, prekluzi) dovozovat z vnitrostátních předpisů. Podle čl. 35 odst. 1 Úmluvy se soud může věci zabývat až po vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků podle všeobecně uznávaných pravidel mezinárodního práva a ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy bylo přijato konečné rozhodnutí. V daném případě se jedná o usnesení Okresního soudu v Hodoníně ze dne 17. února 2010 č. j. 1 Nt 1112/2009-11, které nabylo právní moci dne 9. března 2010. Stěžovatelka tak měla a mohla uplatnit svůj nárok na zadostiučinění za nezákonné omezení osobní svobody u soudu v Úmluvou stanovené šestiměsíční lhůtě, a pokud tak neučinila (žaloba podána 20. června 2011), je vedlejší účastník řízení toho názoru, že pozdější uplatnění je opožděné,

a tudíž je takový nárok prekludován. Vedlejší účastník řízení ve svém vyjádření závěrem uvedl, že vždy je třeba vycházet z předpisu, který je platný v době poškození (zde nezákonným vězněním). Za situace, kdy Úmluva zpětnou účinnost neumožňuje, nelze než uzavřít, že neexistuje právní předpis, který by náhradu nemajetkové újmy poškozeného, který byl nezákonně zbaven osobní svobody před 18. březnem 1992, umožňoval. Jiný závěr by byl i nespravedlivý (diskriminační) vůči mnoha a mnoha ostatním poškozeným, u nichž bylo již deklarováno, že za minulého režimu byli nezákonně vězněni, a zadostiučinění (nelze-li za něj snad pokládat odškodnění podle zvláštní právní úpravy, kupř. zákona č. 119/1990 Sb.) nedosáhli. Vedlejší účastník řízení z důvodu, že podle jeho názoru obecné soudy věc posoudily ústavně konformním způsobem, navrhl, aby byla ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněná odmítnuta, případně zamítnuta.

11. Vedlejší účastník řízení pak dne 1. července 2013 doručil Ústavnímu soudu doplnění svého původního vyjádření. V tomto doplnění vyjádření provedl rozbor dosavadní judikatury Ústavního soudu ve skutkově a právně obdobných případech, konkrétně nálezů vydaných pod sp. zn. I. ÚS 3438/11, IV. ÚS 3439/11, IV. ÚS 662/12 a II. ÚS 4877/12 ze dne 30. 5. 2013 (N 98/69 SbNU 655), s tím, že Ústavním soudem prezentovaná teze o odvození aplikovatelnosti Úmluvy z doby rozhodnutí o rehabilitaci odporuje principu zákazu retroaktivity i obecným zásadám spravedlnosti. Podle názoru vedlejšího účastníka řízení každý subjekt práva, stát nevyjímaje, musí být informován o následcích svého konání; tyto nelze dovozovat až ex post. Retroaktivita neboli zpětná účinnost (popřípadě zpětné působení) právního předpisu je definována jako stav, kdy tento právní předpis působí i zpětně, tj. do doby před svou platností. Tato pravá retroaktivita se pokládá za nepřipustnou legislativní techniku, neboť je v rozporu s požadavkem legitimního očekávání a právní jistoty. Zde vedlejší účastník řízení zdůraznil, že předmět nyní projednávané ústavní stížnosti spadá do oblasti civilního práva, a nikoli práva trestního, kde je naopak retroaktivita ve prospěch obviněného přípustná (jak ostatně plyne již z čl. 40 odst. 6 Listiny). Byť v některých případech shledal zákonodárce retroaktivní působení přípustným [kupříkladu zpětné působení přechodných ustanovení v zákoně č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve smyslu novelizace zákonem č. 160/2006 Sb. pro případy satisfakce za porušení práva na přiměřenou délku řízení], jen těžko lze přisvědčit tomu, že retroaktivní působení právní normy by mělo být při absenci výslovné dílky zákona či normy vyšší právní síly dovozováno pouze jejím výkladem. Jak ostatně dovedl Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 28. května 2013 č. j. 30 Cdo 3349/2012-104 (in www.nsoud.cz), zásah do práv poškozeného, jenž

má jednorázovou povahu a skončil ještě před nabytím účinnosti Úmluvy pro daný stát, nelze podle Úmluvy posuzovat. Opačně by podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva bylo možno postupovat v případě, pokud by práva garantovaná Úmluvou byla porušována trvale a toto porušování by v době účinnosti Úmluvy nebylo ukončeno. O takovou situaci se však podle přesvědčení vedlejšího účastníka řízení v posuzované věci nejedná, neboť k porušení práv stěžovatelky došlo omezením osobní svobody výkonem trestu, z něhož byla stěžovatelka propuštěna řadu let před změnou společenských poměrů v naší zemi (v roce 1984). Nejvyšší soud ve výše označeném rozhodnutí též dovodil, že teze o možnosti aplikace Úmluvy na případy osob, jejichž osobní svoboda byla omezena výkonem trestu za minulého režimu a které byly následně rehabilitovány, patrně odporuje i mezinárodně zakotvenému zákazu retroaktivity obsaženému ve Vídeňské úmluvě o smluvním právu. K tomuto názoru Nejvyššího soudu se vedlejší účastník řízení připojuje a shodně též zastává přesvědčení, že rozhodnutí o rehabilitaci osoby stíhané za minulého režimu nevyvolává rehabilitovanému nemajetkovou újmu, a nezakládá tak nárok na odškodnění či satisfakci, neboť je pouze podmínkou pro přiznání možného nároku na odškodnění (v mezích právní úpravy zákonem č. 119/1990 Sb.). I v obecné rovině přitom teorie práva postuluje, že odpovědnostní vztah vzniká ze škodní události, již v předmětné množině právních případů bude dřívější (rehabilitací odklizené) rozhodnutí o trestu a jeho výkon. S těmito klíčovými argumenty se žádný ze tří výše uvedených náležitů Ústavního soudu nevyporádal. Vedlejší účastník řízení je dále přesvědčen, že Ústavní soud se v předmětných nálezech také odchýlil od racia svého dřívějšího rozhodování, vyjádřeného ve stanovisku pléna Ústavního soudu ze dne 1. listopadu 2005 vydaném pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 21/05 (ST 21/39 SbNU 493; 477/2005 Sb.). Vedlejší účastník řízení míní, že v daném stanovisku Ústavní soud vyjádřil závěr, že právní normy kladoucí si za cíl vypořádat se s křivdami doby minulé jsou k obecnému právu ve vztahu speciality a neměly by být obcházeny užitím obecných právních předpisů. Přitom Ústavní soud sám vyjadřuje pochopení pro faktickou situaci, že křivdy způsobené dobou nesvobody lze toliko zmírnit, nikoliv však zcela napravit, a že je v diskreci zákonodárce, jakou formu či rozsah tohoto zmírnění zvolí. Přitom Ústavní soud kritizuje obecné soudy za to, že „prizmatem dnešní právní teorie, vycházejíce ze skutečností nastalých před několika desítkami let, posuzují tehdejší úkony státní správy a jejich důsledky.“ Vedlejší účastník řízení je přesvědčen, že právě tímto způsobem sám Ústavní soud ve výše označených nálezech postupoval, když specifickou situaci nápravy křivd způsobených orgány státu, jehož je Česká republika toliko právním nástupcem, dostatečně nezohlednil.

12. Podle přesvědčení vedlejšího účastníka řízení je namísto zohlednit skutečnost, že zde nestojí toliko právo poškozených, jejichž svoboda byla

nezákonně omezena za minulého režimu, na satisfakci, ale též právo státu na stabilitu a předvídatelnost právních vztahů, jakož i spravedlivý proces. Pokud Ústavní soud ve svých nálezech rozšiřuje meze pro odškodňování dané zákonem, dlužno podotknout, nejenže se fakticky stává pozitivním zákonodárcem, ale také zatěžuje daňové poplatníky (jak ostatně Ústavní soud předeslal ve svém usnesení ze dne 19. srpna 2004 sp. zn. IV. ÚS 533/03; dostupném na <http://nalus.usoud.cz>). V této situaci se jeví žádoucím podrobit projednávanou problematiku testu proporcionality mezi dotčenými právy. Bohužel Ústavní soud tak dosud ve svých nálezech neučinil, a to přesto, že se tohoto testu jako *obiter dictum* v jiných věcech často dovolává. Závěry obsažené ve shora označených nálezech Ústavního soudu by přitom v podstatě vedly k tomu, že o aplikovatelnosti Úmluvy na konkrétní postup orgánů moci veřejné by nerozhodoval předem známý objektivní princip (tedy ten, že jednání subjektů práva se posuzuje podle právních norem účinných ke dni, kdy k jednání došlo), ale fakticky zákonodárce tím, že toto jednání následně podrobí dalšímu přezkumu. Lze si jistě představit i situaci, kdy je rehabilitována osoba odsouzená v době mezi 25. únorem 1948 (viz § 2 odst. 1 zákona č. 119/1990 Sb.) a 3. listopadem 1950 (Úmluva byla sjednána v Římě dne 4. listopadu 1950). Pokud by vedlejší účastník měl přisvědčit tezi vyjádřené ve třech shora označených nálezech Ústavního soudu, bylo by podle jeho názoru nutné aplikovat ustanovení Úmluvy i na jednání státu, k němuž došlo v době, kdy samotná Úmluva ještě nebyla v existenci. Absurdita tohoto závěru podle přesvědčení vedlejšího účastníka řízení vyslovenou tezi vyvrací, přičemž vedlejší účastník řízení zároveň vyjadřuje pevný názor, že podobným způsobem není Úmluva vykládána v žádném ze svých signatářských států. Vedlejší účastník řízení zároveň vyjadřuje přesvědčení, že názor Ústavního soudu publikovaný v označených nálezech by měl diskriminační dopad také na ostatní poškozené, u nichž Ústavní soud takto preferenční zacházení nedovolil (viz rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 533/03). Je historickou skutečností, že dvacáté století bylo dobou složitou, během níž se státní uspořádání Čech a Moravy změnilo více než pětkrát, některé z vládnoucích režimů zhusta porušovaly lidská práva, nepopíratelně bylo spácháno obrovské množství dějinných i čistě osobních křivd. Nicméně vedlejší účastník řízení je přesvědčen, že má-li být přikročeno k nápravě těchto křivd, je třeba tak činit na základě řádného a legitimního legislativního procesu moci zákonodárnou, a nikoli (nesmírně) extenzivním výkladem vybočujícím z obecných zásad práva, k němuž Ústavní soud v těchto věcech přistoupil a jenž bude mít ve svém důsledku za následek uložení vedlejšímu účastníku řízení (respektive daňovým poplatníkům) takové povinnosti, kterou po něm za současného stavu (nebude-li politická vůle právním předpisem zakotvit jinak) nelze spravedlivě požadovat. S poukazem na shora uvedené vedlejší účastník řízení navrhl, aby ústavní stížnost byla zamítnuta.

13. Ústavní soud doručil vyjádření účastníků řízení a vedlejšího účastníka řízení, včetně doplnění původního vyjádření, stěžovatelce, která v replikách k těmto vyjádřením ze dne 6. května 2013 a ze dne 26. října 2013 uvedla, že Městský soud v Praze ve svém vyjádření neřešil konflikt mezi judikaturou Ústavního soudu a napadeným rozhodnutím. Obvodní soud pro Prahu 2 své rozhodnutí rovněž obhájuje, přičemž nález sp. zn. I. ÚS 3438/11 dezinterpretuje způsobem, na který upozornil Ústavní soud v nálezu ze dne 4. března 2013 sp. zn. IV. ÚS 3439/11. Ke vzneseným obavám vedlejšího účastníka řízení, že příznáním zadostiučinění jsou znevýhodněni ti, kteří byli podle zákona č. 119/1990 Sb. rehabilitováni dříve, lze pak podle názoru stěžovatelky dodat, že ti, kdo byli rehabilitováni později, jsou na tom podle jejího názoru hůře, neboť některé nároky už nemohou získat (viz např. nevratnou lhůtu v ustanovení § 3 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945) nebo je jejich zpětné vyplacení limitováno [viz např. pětiletý limit v ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v návaznosti na příplatek k důchodu podle nařízení vlády č. 622/2004 Sb., o poskytování příplatku k důchodu ke zmírnění některých křivd způsobených komunistickým režimem v oblasti sociální, nebo zvláštní příspěvek k důchodu podle zákona č. 357/2005 Sb., o ocenění účastníků národního boje za vznik a osvobození Československa a některých pozůstalých po nich, o zvláštním příspěvku k důchodu některým osobám, o jednorázové peněžní částce některým účastníkům národního boje za osvobození v letech 1939 až 1945 a o změně některých zákonů]. K otázce kladené vedlejším účastníkem řízení, proč stěžovatelka, pokud pocítovala újmu, návrh na svoji rehabilitaci nepodala dříve a učinila tak až téměř po dvaceti letech po nabytí účinnosti zákona č. 119/1990 Sb., stěžovatelka sdělila, že až po setkání s advokátem, který ji nyní zastupuje, se dozvěděla, že je možné podat návrh podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. Pokud jde o aplikaci Úmluvy na daný případ, vedlejší účastník řízení pak podle názoru stěžovatelky pokračuje ve své dezinformaci, kterou učinil již ve věci vedené Ústavním soudem pod sp. zn. IV. ÚS 3439/11. Vedlejší účastník řízení totiž odvozuje promlčení nároku z šestiměsíční lhůty (čl. 35 odst. 1 Úmluvy), která se však vztahuje k podání stížnosti k Evropskému soudu pro lidská práva, a nikoliv k podání žaloby u obecného soudu. Podle názoru stěžovatelky Ústavní soud ve svých nálezech plynule navázal na nálezy předchozí, přičemž k úvahám Ústavního soudu v jeho rozhodnutích vydaných před 27. dubnem 2006 není třeba přihlížet z důvodu, že náhrada nemateriální újmy byla do českého právního řádu výslovně zakotvena až zákonem

č. 160/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dne 27. dubna 2006. Stěžovatelka má za to, že veškeré polemiky vedlejšího účastníka řízení směřující proti argumentaci Ústavního soudu jsou nadbytečné, protože závěry Ústavního soudu jsou podle čl. 89 odst. 2 Ústavy závazné pro všechny orgány, tedy i pro vedlejšího účastníka.

IV. Rozhodování bez ústního jednání

14. V souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (včetně zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony) Ústavní soud rozhodl bez ústního jednání.

V. Právní východiska k ústavní stížnosti

15. Ústavní soud ve své činnosti vychází z principu, že státní moc může být uplatňována jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Ústavní soud, s ohledem na ústavní vymezení svých pravomocí [čl. 87 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)] zejména respektuje skutečnost – což vyslovil v řadě svých rozhodnutí – že není součástí soustavy obecných soudů, a že mu proto zpravidla ani nepřísluší přehodnocovat „hodnocení“ dokazování před nimi prováděné a také mu nepřísluší právo přezkumného dohledu nad činností soudů. Na straně druhé však Ústavnímu soudu náleží posoudit, zda v řízení před obecnými soudy nebyla porušena základní práva nebo svobody stěžovatele, zakotvené v Ústavě nebo v mezinárodních smlouvách podle čl. 10 Ústavy, a v rámci toho uvážit, zda řízení před nimi bylo jako celek spravedlivé. Ústavní soud pak ve svých četných rozhodnutích zřetelně definoval podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva orgánem veřejné moci za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce chráněných ústavním pořádkem České republiky.

16. Dotčený čl. 5 Úmluvy upravuje právo na svobodu a osobní bezpečnost. Relevantní část čl. 5 odst. 1 Úmluvy zní:

„Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

a) zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem;

...“

Ustanovení čl. 5 odst. 5 Úmluvy zní:

„Každý, kdo byl obětí zatčení nebo zadržení v rozporu s ustanoveními tohoto článku, má nárok na odškodnění.“

17. Ustanovení čl. 17 Úmluvy – Zákaz zneužití práv – zní:

„Nic v této Úmluvě nemůže být vykládáno tak, jako by dávalo státu, skupině nebo jednotlivci jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů zaměřených na zničení kteréhokoli ze zde přiznaných práv a svobod nebo na omezování těchto práv a svobod ve větším rozsahu, než to Úmluva stanoví.“

18. Úmluva počítá i s možností nezákonného odsouzení a s odškodněním za toto nezákonné odsouzení (čl. 3 Protokolu č. 7). Usnesení čl. 3 Protokolu č. 7 k Úmluvě zní:

„Je-li konečný rozsudek v trestní věci později zrušen nebo je-li udělena milost, protože nová nebo nově odhalená skutečnost dokazuje, že došlo k justičnímu omylu, je osoba, na níž byl vykonán trest podle tohoto rozsudku, odškodněna podle zákona nebo praxe platných v příslušném státu, pokud se neprokáže, že k včasnému odhalení neznámé skutečnosti nedošlo úplně nebo částečně vinou této osoby.“

19. Podle čl. 36 odst. 3 Listiny má každý právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem. Vzhledem k ustanovení čl. 36 odst. 4 Listiny, které stanoví, že podmínky a podrobnosti upravuje zákon, není ustanovení čl. 36 odst. 3 Listiny přímo aplikovatelné (nelze z něj nárok dovodit přímo), neboť podmínky a podrobnosti nároku na náhradu škody, včetně škody nemateriální, upravuje zákon.

20. Otázkou aplikace čl. 5 odst. 5 Úmluvy na případy zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu včetně nemajetkové újmy, která vznikla před závazností Úmluvy pro Českou republiku, se Ústavní soud opakovaně zabýval. Již v usnesení ze dne 25. května 2005 sp. zn. IV. ÚS 162/04 (in <http://nalus.usoud.cz>) ve věci stěžovatele, který byl v období od 19. února 1968 do 15. května 1968 ve vazbě a dále ve výkonu trestu v období od 1. listopadu 1974 do 31. srpna 1975, konstatoval, že stěžovateli, který nebyl rehabilitován podle zákona č. 119/1990 Sb., vzniklo právo na odškodnění již samotnou právní mocí rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 1996 sp. zn. 2 Tzn 75/96, kterým byl stěžovatel zproštěn obžaloby a jímž byly zrušeny rozsudky vynesené soudy nedemokratického režimu soustavně porušující lidská práva a svobody. K tomu Ústavní soud uvedl, že stěžovatel má nárok nejen na náhradu skutečné škody, ale i nemateriální újmy, která mu vznikla především zásahem do jeho osobní svobody a majetkových práv.

21. V nálezech ze dne 4. března 2013 sp. zn. IV. ÚS 3439/11 a ze dne 30. května 2013 sp. zn. II. ÚS 4877/12 Ústavní soud provedl rozbor své dosavadní judikatury [nálezy ze dne 13. července 2006 sp. zn. I. ÚS 85/04

(N 136/42 SbNU 91), ze dne 11. října 2006 sp. zn. IV. ÚS 428/05 (N 185/43 SbNU 115), ze dne 21. srpna 2007 sp. zn. I. ÚS 539/06 (N 131/46 SbNU 230) a ze dne 23. května 2012 sp. zn. I. ÚS 3438/11 (N 111/65 SbNU 497)] a poukázal na nejednotnost postupu obecných soudů ve skutkově podobných věcech v tom smyslu, že obecné soudy na skutkovou problematiku nahlíží jiným prizmatem a aplikují zcela odlišné právní předpisy. K tomu poukázal na rozsudky Městského soudu v Praze, předložené stěžovateli, jež se týkaly nezákonného trestního stíhání a věznění osob v období 50. a následujících let, které byly vydány v období od 14. ledna 2010 do 18. dubna 2012, v jejichž odůvodnění již konkrétně uvedené senáty Městského soudu v Praze vycházely z judikatury Ústavního soudu, včetně poukazu na závěry Ústavního soudu uvedené v nálezu sp. zn. I. ÚS 85/04, že bez ohledu na to, jakým způsobem s obsahem institutu náhrady škody pracuje domácí zákonodárce, judikatura obecných soudů, případně domácí civilistická doktrína, je třeba vyjít z pojmu náhrady škody tak, jak s ním operují národní evropské ústavní soudy a nejvyšší soudy, z jejichž judikatury vyrůstá i judikatura Evropského soudu pro lidská práva, tudíž že je třeba odškodňovat jak škodu materiální, tak i nemateriální.

22. Ústavní soud ve své konstantní judikatuře již mnohokrát prohlásil, že netoleruje orgánům veřejné moci a především obecným soudům přehnaně formalistický postup za použití v podstatě sofistikovaného odůvodňování zřejmě nespravedlnosti. Zdůraznil přitom mimo jiné i to, že obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku, a že povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákoněm textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad (srov. náleze ze dne 3. února 1999 sp. zn. Pl. ÚS 19/98 (N 19/13 SbNU 131; 38/1999 Sb.)).

23. Podle názoru Ústavního soudu by závěr o nemožnosti zpětné aplikace Úmluvy a z něj vyplývající závěr o nemožnosti poskytnout osobám zbaveným svobody před 18. 3. 1992 nemateriální újmu odporoval dnes platným konstitutivním hodnotám a principům demokratického právního státu tak, jak jsou vyjádřeny v ústavním pořádku České republiky [viz náleze Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 19/93 ze dne 21. 12. 1993 (N 1/1 SbNU 1; 14/1994 Sb.) či náleze sp. zn. Pl. ÚS 42/02 ze dne 26. 3. 2003 (N 42/29 SbNU 389; 106/2003 Sb.)]. Při hodnocení událostí, k nimž došlo v době „předlistopadového režimu“ nelze odhlédnout od skutečnosti, že demokratický právní stát vychází z respektu k liberální myšlence přednosti odpovědné důstojné lidské bytosti před státem – tj. myšlence úcty (respektu a ochrany) státu

k právům člověka a občana (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Mezi ně patří i právo na odškodnění v případě nezákonného zatčení nebo zadržení v rozporu s pravidly, která upravuje čl. 5 Úmluvy.

24. V této souvislosti na posuzovaný případ dopadají myšlenky vyslovené například v nálezu Ústavního soudu ze dne 15. listopadu 2010 sp. zn. I. ÚS 517/10 (N 223/59 SbNU 217; body 43 a 44): „Judikatura Ústavního soudu nezřídka byla a dosud je konfrontována s přístupem obecných soudů k právu typickým právě pro koncepci práva předlistopadového; tedy s pojetím práva formalistickým, čistě pozitivněprávním, vycházejícím toliko z jazykového výkladu, aniž by – mnohdy – obecné soudy vzaly v úvahu účel a smysl vykládaných právních předpisů a povinnost chránit základní práva a svobody; to platí dokonce i u těch předpisů, kterými se demokratický stát snažil reagovat na křivdy způsobené minulým režimem [srov. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 187/2000 ze dne 12. 3. 2001 (N 40/21 SbNU 353), I. ÚS 792/06 ... a mnoho dalších].“ Na to Ústavní soud navázal v nálezu Ústavního soudu ze dne 20. 11. 2012 sp. zn. I. ÚS 2056/12 (N 191/67 SbNU 293), který se týkal účasti zpěváka J. H. na soudní rehabilitaci, kde varoval: „... kam až mechanická aplikace práva, odcizená od lidského prvku, může dospět. Právo je zde však pro člověka, aby se mu lépe žilo (v interakci s ostatními) a není samoúčelem. Proto je třeba při jeho používání vždy hledat jeho smysl a v souladu s nalezeným smyslem postupovat. Jinak může generovat důsledky absurdní. Jde sice někdy o profesionálně náročnější operaci, avšak právě proto funkce soudce vyžaduje vysokou schopnost uvážlivosti, aby veřejnost věřila ve schopnost soudů rozhodovat rozumně a spravedlivě.“ (bod 42). Přesně k takovým absurdním důsledkům podle Ústavního soudu došlo v tomto případě, kde stěžovatelka byla odškodněna pouze za újmu majetkovou ve výši 2 783 Kč, její žádost o zadostiučinění za nemajetkovou újmu ve výši 15 000 Kč byla zamítnuta v celém rozsahu.

25. Ústavní soud považuje za samozřejmé a určující pro nalézání práva, že vždy je nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, které jsou založeny na zjištěných skutkových okolnostech. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být – jako v dané věci – značně komplikované a netypické. To však nevyžaduje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může jevit složité [srov. nález ze dne 4. prosince 2008 sp. zn. I. ÚS 428/06 (N 215/51 SbNU 673)].

26. Ústavní soud nemůže v posuzovaném případě obecným soudům vytknout svévoli, jelikož postupovaly v intencích konstantní judikatury Nejvyššího soudu. Dovolací soud totiž striktně setrvává na svém stanovisku, že pokud došlo k nezákonnému zatčení nebo zadržení předtím, než ve vztahu k České republice vstoupila v platnost Úmluva (tj. přede dnem 18. března 1992), nelze přiznat zadostiučinění za nemateriální újmu při-

mou aplikací čl. 5 odst. 5 této Úmluvy (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2012 sp. zn. 30 Cdo 2086/2011, usnesení ze dne 28. května 2013 sp. zn. 30 Cdo 3349/2012 a sp. zn. 30 Cdo 4015/2011, usnesení ze dne 29. května 2013 sp. zn. 30 Cdo 2916/2012 a sp. zn. 30 Cdo 3846/2011, či usnesení ze dne 12. června 2013 sp. zn. 30 Cdo 1663/2012 a ze dne 24. června 2013 sp. zn. 30 Cdo 1511/2012 in www.nsouid.cz). Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích vychází z toho, že není správná úvaha, že pro posouzení nároků podle zákona č. 82/1998 Sb., ve znění zákona č. 160/2006 Sb., z hlediska časové působnosti je rozhodující, kdy došlo k vydání zprošťujícího rozsudku v trestním řízení, neboť podle jeho názoru zprošťující trestní rozhodnutí, stejně jako usnesení o zastavení trestního stíhání samy o sobě újmu poškozenému nepůsobí. Takové rozhodnutí není podle názoru Nejvyššího soudu skutečností, která zakládá nárok na náhradu nemajetkové újmy; existence příslušného rozhodnutí je pouze podmínkou přiznání nároku na náhradu nemajetkové újmy vzniklé vazbou nebo trestním stíháním.

27. Ústavní soud připomíná, že je nutné respektovat v první řadě normy obsažené v aktech ústavního pořádku a z nich vyvěrající základní principy právní, v nichž své místo docela samozřejmě zaujímají i obecné ideje spravedlnosti, dobré mravy v širším slova smyslu. Ukáže-li se ve světle okolností konkrétního případu, že lpění na doslovné aplikaci určitého ustanovení by ve skutečnosti vedlo k nevratnému poškození práv jedné strany, zejména pak na úkor strany druhé, je třeba od něj upustit a postupovat tak, aby k takové újmě nedošlo. Kterékoli ustanovení právního předpisu je totiž způsobilé přivodit újmu, je-li použito způsobem, který nešetří jeho podstaty a smyslu, popř. způsobem, který vede k popření subjektivních práv jako takových, možnosti jejich řádného výkonu a uplatňování [srov. náleze ze dne 20. června 2013 sp. zn. II. ÚS 1860/12 (N 113/69 SbNU 833)].

28. V rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 11. května 2011 sp. zn. 31 Cdo 3916/2008 (in www.nsouid.cz), kterým byl posuzován případ, kdy dovolatel se domáhal náhrady nemajetkové újmy za omezení svobody v důsledku vazby a výkonu odnětí svobody v období od 27. října 2000 do 9. října 2002 v souvislosti s trestním řízením, v němž byl rozsudek o trestu zrušen a dovolatel byl zproštěn obžaloby, dovolací soud judikoval, že: „Právo na přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou rozhodnutím o vazbě či trestu, které bylo vydáno před účinností zákona č. 160/2006 Sb., lze přiznat za dobu od 18. března. 1992 přímou aplikací čl. 5 odst. 5 Úmluvy. Právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem nelze přiznat přímo na základě čl. 36 odst. 3 Listiny.“ K tomu Nejvyšší soud zmiňuje i čl. 3 Protokolu č. 7 k Úmluvě o odškodnění

za nezákonné odsouzení, které je speciálním ustanovením upravujícím odškodnění za nezákonné odsouzení v případech tzv. justičního omylu a jehož účelem je zejména přimět státy, které dosud nemají ve svém právním řádu zákon upravující zvláštní veřejnoprávní úpravu odpovědnosti státu, aby v tomto smyslu svou legislativu zavedly či upravily tak, aby byla v souladu s Protokolem č. 7 k Úmluvě. Odkaz na vnitrostátní zákon a praxi v čl. 3 Protokolu č. 7 k Úmluvě podle názoru Nejvyššího soudu současně neznamená, že v případech, kdy vnitrostátní zákon a praxe neumožňují odškodnit způsobenou újmu, se tato újma neodškodní. Naopak, podle tzv. vysvětlující zprávy k Protokolu č. 7, z níž při výkladu čl. 3 Protokolu č. 7 k Úmluvě vychází ve své judikatuře Evropský soud pro lidská práva, mají státy povinnost zajistit, aby existoval takový vnitrostátní zákon nebo praxe, které odškodnění způsobené újmou umožní.

29. K tomu Nejvyšší soud ve výše uvedeném rozsudku dovedl, že: „... vnitrostátní právní úprava obsažená v zákoně č. 82/1998 Sb., ve znění zákona č. 160/2006 Sb., je z hlediska obsahu nároku na náhradu škody užší, než jak vyplývá z judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Za takových okolností je proto nezbytné přistoupit k přímé aplikaci čl. 5 odst. 5 Úmluvy, jež má v souladu s čl. 10 Ústavy přednost před zákonnou úpravou, jsou-li v konkrétním případě splněny podmínky jeho aplikace ve smyslu čl. 5 odst. 1 až 4 Úmluvy ... Čl. 5 Úmluvy v obecné rovině vyžaduje, aby zbavení svobody bylo materiálně a procesně v souladu s vnitrostátním právem, přičemž postačuje naplnění jednoho z šesti důvodů taxativně vjmenovaných v čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Kromě důvodů, pro které může být jednotlivce zbaven svobody, obsahuje čl. 5 Úmluvy ve svých odst. 2 až 4 další procesní záruky, jež musí každé zbavení svobody nezbytně provázet.“ V souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva Nejvyšší soud v uvedeném rozsudku sp. zn. 31 Cdo 3916/2008 rovněž konstatoval, že: „... podmínkou aplikace čl. 5 odst. 5 Úmluvy, tj. úspěšnosti nároku na náhradu škody, je skutečnost, že ke zbavení svobody došlo v rozporu s čl. 5 odst. 1, 2, 3 nebo 4 Úmluvy.“

30. Evropský soud pro lidská práva konstatuje porušení čl. 5 odst. 5 Úmluvy pouze tehdy, pokud vnitrostátní právní systém odškodnění nepřiznává, neboť výkon práva podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy musí být zajištěn dostatečně jistým způsobem (Bulletin advokacie, Stručná rukověť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech, zvláštní číslo, březen 2013, s. 82). Z uvedeného plyne, že pokud je shledáno porušení čl. 5 odst. 1 až 4 Úmluvy, poskytuje se odškodnění přímou aplikací čl. 5 odst. 5 Úmluvy bez toho, aby bylo jakkoli omezováno národní úpravou odpovědnosti státu za způsobenou újmu, neboť ve smyslu čl. 10 Ústavy má Úmluva aplikační přednost před zákonem.

31. Úmluva přitom nespécifikuje, v jaké formě má být v případech přímé aplikace čl. 5 odst. 5 Úmluvy takové odškodnění oběti zatčení nebo zadrže-

ní poskytnuto. Na tomto místě je nutno poznamenat, že Evropský soud pro lidská práva sám může přiznat spravedlivé zadostiučinění ve smyslu čl. 41 Úmluvy, je-li porušeno právo (či svoboda) garantované Úmluvou a jsou-li pro to splněny další podmínky. Toto spravedlivé zadostiučinění pak zpravidla spočívá v poskytnutí finanční kompenzace. Kupříkladu ve věci *Kudla proti Polsku* (rozsudek ze dne 26. října 2000, stížnost č. 30210/96) stěžovatel neprokázal, že tvrzená materiální újma skutečně vyplynula z jeho držení ve vazbě. Proto nic neodůvodňuje, aby v tomto směru bylo přiznáno odškodnění. Naproti tomu stěžovatel utrpěl morální újmu – zejména vzhledem k úzkosti a pocitu frustrace vyvolaným dlouhým trváním vazby a řízení – která není dostatečně kompenzována konstatováními o porušení Úmluvy. Rozhoduje spravedlivě, přiznal Evropský soud pro lidská práva stěžovateli v daném případě částku 30 000 PLN. Dostatečným spravedlivým zadostiučiněním k odčinění morální újmy však může být též samotné konstatování porušení práva garantovaného Úmluvou (srov. rozsudek ve věci *Kreditní a průmyslová banka proti České republice* ze dne 21. října 2003, stížnost č. 29010/95, § 89, či rozsudek ve věci *Friedrich proti České republice* ze dne 26. října 2006, stížnost č. 12108/03, § 25). Již z tohoto pohledu je možné dovést, že soudy přímo aplikující Úmluvu mohou v případech porušení Úmluvou garantovaného práva přiznat odškodnění (zadostiučinění) i v jiné formě než jen v penězích. Nic ale nebrání tomu, aby soud přistoupil k přiznání více forem odškodnění (tedy jak peněžní, tak i v případě omluvy nepeněžní, což o omluvě může platit i pro případ konstatování porušení práva), je-li to vzhledem ke konkrétním okolnostem daného případu přiměřené.

32. Evropský soud pro lidská práva ve svých četných rozhodnutích opakuje, že čl. 5 odst. 5 Úmluvy je dodržen tehdy, je-li možné uplatnit nárok na náhradu škody za zbavení svobody, ke kterému došlo za podmínek odporujících odstavcům 1, 2, 3 nebo 4. Nárok na náhradu škody stanovený v odstavci 5 tedy předpokládá, že bylo konstatováno porušení některého z ostatních odstavců, a to buď vnitrostátním orgánem, nebo orgány Úmluvy (srov. rozsudek ve věci *Crabtree* ze dne 25. února 2010, stížnost č. 41116/04, § 48). Evropský soud pro lidská práva přitom zdůraznil, že čl. 5 odst. 5 Úmluvy, tak jak je formulován zejména v anglické verzi, požaduje, aby nárok na odškodnění byl vymahatelný nebo vykonatelný (Kmec, Kosař, Kratochvíl, Bobek. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 562, čl. 122).

33. Evropský soud pro lidská práva přiznává nárok na náhradu za morální újmu i v případech, kdy se stěžovatelé domáhají odškodnění v souvislosti s vydanými restitučními zákony. Ve věci *Tesař a ostatní proti České republice*, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. června 2011, stížnost č. 37400/06: V roce 1977 převedl stát na stěžovatele rodinný

dům, který získal konfiskací, a původní vlastník se v roce 1992 domáhal podle zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon č. 87/1991 Sb.“) vydání nemovitostí. Stěžovatelé byli nuceni nemovitosti v roce 2008 opustit. Podle Evropského soudu pro lidská práva došlo ke spornému zásahu na základě zákona č. 87/1991 Sb., který nabyl účinnosti 1. dubna 1991 (bod 67). Vyklizení nemovitostí odráželo požadavky obecného zájmu, zásah směřoval nejen k ochraně zájmů původního vlastníka, ale sledoval také legitimní cíl, kterým byla náprava předchozích křivd a ochrana legality právních úkonů. Evropský soud pro lidská práva prohlásil stížnost za přijatelnou mimo jiné i v části týkající se práva stěžovatelů na pokojné užívání majetku.

34. Ve věci *Zich a ostatní proti České republice*, rozsudek ze dne 18. července 2006, stížnost č. 48548/99: Evropský soud pro lidská práva konstatoval porušení práva pokojně užívat majetek zaručeného v čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě. Jednalo se o případ, kdy v šedesátých letech dvacátého století původní vlastníci převedli nemovitosti v Praze 3 na stát. V roce 1981 nabyl vlastnictví k nemovitostem v Praze právní předchůdce bytového družstva, jehož členy byli stěžovatelé. Dne 3. října 1991 původní vlastníci podali návrh k soudu na vydání nemovitostí podle zákona č. 87/1991 Sb. a nemovitosti jim byly poté bytovým družstvem vydány. Členové bytového družstva žalovali Českou republiku o zaplacení rozdílu mezi kupní cenou a částkou vynaloženou na modernizaci nemovitostí. Dne 11. října 2006 vláda České republiky a členové bytového družstva na základě rozsudku Evropského soudu pro lidská práva, kterým byla přiznána náhrada morální újmy ve výši 6 000 €, vyřešili i náhradu materiální újmy smírným dořešením tak, že vláda České republiky zaplatila stěžovatelům dohodnuté částky.

35. Ve věci *Thiermann a další proti Norsku*, rozhodnutí o přijatelnosti ze dne 8. března 2007, stížnost č. 18712/03, se jednalo o odškodnění morální újmy způsobené v souvislosti s deportací válečných dětí. Část nároků prvních sedmi stěžovatelů prohlásil Evropský soud pro lidská práva za promlčené z důvodu, že řízení o náhradu škody zahájili až v roce 1999 (v Norsku nabyla Úmluva účinnosti 3. září 1953), přičemž neshledal náznaky, že by od doby, kdy Úmluva nabyla v Norsku účinnosti, existovala státní činnost směřující proti válečným dětem a zahrnující opakované jednání neslučitelné s Úmluvou a oficiální tolerancí ze strany státních orgánů Norska takové povahy, že by způsobilo neúčinnost a marnost řízení a učinilo pravidlo o vyčerpání vnitrostátních prostředků nepoužitelné. Evropský soud pro lidská práva je přesvědčen, že s ohledem na celkový kontext případu a na vlastní judikaturu týkající se práva na přístup k soudu v případech osobní újmy (srov. zejména *Stubbings a další proti Spojenému království*, rozsudek ze dne 22. října 1996, stížnost č. 22083/93 a 22095/93, § 50) náleží

hodnocení provedené vnitrostátními soudy plně do sféry jejich míry uvážení (margin of appreciation).

36. V případě *Linkov proti České republice*, rozsudek ze dne 7. prosince 2006, stížnost č. 10504/03, se jednalo o odmítnutí registrace politické strany (Liberální strany) v roce 2000. V § 42 Evropský soud pro lidská práva uvedl, že mu nepřísluší vyjadřovat se k případným paralelám mezi událostmi, ke kterým došlo v Evropě v době druhé světové války, a událostem z let 1948–1989 na území bývalého Československa. Soud je nicméně toho názoru, že případ je třeba posuzovat s přihlédnutím k jeho historickému a politickému kontextu. V tomto ohledu poznamenal, že po změně režimu v roce 1989 přijal český zákonodárce dva zákony (zákon č. 480/1991 Sb., o době nesvobody, a zákon č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu), ve kterých se uvádí, že komunistický režim trvale a systematicky porušoval lidská práva, základní principy demokratického právního státu, mezinárodní dohody i své vlastní zákony a že pro dosažení svých cílů neváhal páchat zločiny a perzekvovat své občany.

37. Ve věci *Dvořáček a Dvořáčková proti Slovensku*, rozsudek ze dne 28. července 2009, stížnost č. 30754/04, byl posuzován nárok na náhradu škody za nedbalost lékařů: Dne 26. října 1987 slečna I. D. zahájila se svými rodiči řízení před okresním soudem – požadovali náhradu škody z důvodu, že zdraví slečny I. D. bylo vážně a trvale poškozeno v důsledku nedostatků v postnatální péči v roce 1981, které se jí dostalo v nemocnici. V § 38 tohoto rozsudku Evropský soud pro lidská práva zdůraznil, že existence oběti porušení, čili jednotlivce, který je osobně dotčený namítaným porušením práv garantovaných Úmluvou, je nepostradatelná pro uvedení ochranného mechanismu Úmluvy do chodu, i když toto kritérium by v řízení nemělo být aplikováno rigidně, mechanicky a nepružným způsobem (srov. *Karner proti Rakousku*, rozhodnutí ze dne 24. července 2003, stížnost č. 40016/98, § 25). Dále pak v § 48 uvedl, že nicméně Česká a Slovenská Federativní Republika, jejíž se stalo Slovensko nástupnickým státem, uznala právo individuální stížnosti zakotvené v čl. 34 Úmluvy dne 18. března 1992. Soud proto nemá jurisdikci prozkoumat namítané nedostatky ve zdravotní péči o dceru stěžovatelů v osmdesátých letech. Pro povinnost státu plnit závazky může být určující obecný princip mezinárodního práva, podle kterého stát nemůže omlouvat porušení smluvních ujednání s poukazem na vlastní legislativu. V § 53 Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že je pravda, že uplynulo více než 20 let od namítaných nedostatků ve zdravotní péči o dceru stěžovatelů a její smrti, jež, jak stěžovatelé naznačovali, byla příčinná těmto nedostatkům. Nicméně má za to, že v předloženém případě a bez ohledu na výsledek řízení, které stěžovatelé zahájili, procesní požadavek čl. 2 vést efektivní vyšetřování vzešel v kontextu napadeného řízení po smrti slečny I. D. v roce 2004.

38. Ve věci *Matveyev proti Rusku*, rozsudek ze dne 3. 7. 2008, stížnost č. 26601/02, Evropský soud pro lidská práva posuzoval situaci stěžovatele, který byl v roce 1981, čili pochopitelně v době před přijetím Úmluvy, pravomocně odsouzen k trestu odnětí svobody na dva roky. V roce 1999, poté, co se Ruská federace stala smluvní stranou Úmluvy, byl tento rozsudek zrušen a stěžovatel požadoval rovněž zadostiučinění za nemajetkovou újmu. Evropský soud posuzoval, zda je na tuto situaci aplikovatelný čl. 3 Protokolu č. 7, a dospěl k závěru, že je, rozhodně pro něj bylo datum zrušení pravomocného rozhodnutí.

39. Z principu subsidiarity Úmluvy vyplývá, že smluvními stranám nic nebrání, aby poskytly standard vyšší či i v jiných oblastech, než jej poskytuje Úmluva, což se odráží i v jejím čl. 53. To stvrzuje i judikatura ve vztahu k právu na osobní svobodu a bezpečnost dle dotčeného čl. 5 Úmluvy, podle které „... Úmluva zakotvuje minimální standardy, nikoli nejlepší řešení, a je na smluvních stranách Úmluvy, zda chtějí poskytnout další ochranu či záruky“ (viz *Brecknell proti Spojenému království*, rozsudek, 27. 11. 2007, č. 32457/04, § 70). Právní názor Ústavního soudu, že by osobám omezeným na svobodě za minulého režimu, které byly až po 18. 3. 1992 účastny soudní rehabilitace, mělo být příznáno zadostiučinění za nemajetkovou újmu, a nikoliv pouze odškodnění za újmu majetkovou, je poté aplikací tohoto principu v dané věci.

VI. Posouzení ústavní stížnosti

40. Ústavní soud se zřetelem ke všemu výše uvedenému, po posouzení okolností daného případu a po přezkoumání napadených rozhodnutí z hlediska tvrzeného porušení ústavně zaručených základních práv stěžovatelky konstatuje, že ústavní stížnost je důvodná.

41. Ustanovením § 31a zákona č. 160/2006 Sb. byl do našeho právního řádu začleněn nárok na zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu, která vznikla v důsledku nezákonného rozhodnutí nebo nesprávného úředního postupu. Přitom, jak vyplývá z důvodové zprávy k tomuto zákonu, byl zákonodárce jednoznačně motivován deficitem vnitrostátní úpravy právě ve vztahu k čl. 5 odst. 5 Úmluvy a snahou uvést vnitrostátní úpravu do souladu s požadavky Úmluvy. Podle názoru Ústavního soudu je nepochybné, že nová právní úprava nárok na náhradu nemateriální újmy nekonstituuje, ale pouze ve vnitrostátní rovině deklaruje jeho existenci. Tento nárok byl již v minulosti založen samotným čl. 5 odst. 5 Úmluvy, který představuje „self-executing“ ustanovení, aplikovatelné přednostně před zněním zákona.

42. Při střetu základních práv, která stojí na stejné úrovni, bude vždy věcí nezávislých soudů, aby pečlivě zvážily, zda jednomu právu nebyla nedůvodně dána přednost před právem druhým. Tak to ostatně stanoví i čl. 4 odst. 4 Listiny, když ukládá orgánům aplikujícím právo, aby při této aplika-

ci šetřily podstatu a smysl základních práv [srov. náleze ze dne 9. února 1998 sp. zn. IV. ÚS 154/97 (N 17/10 SbNU 113)]. Na jedné straně je zde veřejný zájem ekonomických možností státu a na druhé zájem podle požadavků Listiny a Úmluvy na svobodu, důstojný život a dodržování ústavně zaručených práv, v případě stěžovatelky práva na nemateriální odškodnění v souvislosti s porušením práva na svobodu.

43. Ústavní soud v nálezu ze dne 4. května 2005 sp. zn. Pl. ÚS 16/04 (N 98/37 SbNU 321; 265/2005 Sb.) ve věci návrhu na zrušení ustanovení § 442 odst. 1 a § 449 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, v souvislosti s uplatněným nárokem na náhradu nemateriální škody (citové újmy) při ztrátě blízké osoby judikoval, že: „... z legislativního hlediska by bylo správnější opustit stávající pojetí škody jako majetkové újmy a pokládat za škodu i újmu vzniklou působením na tělesnou a duchovní integritu poškozeného. K takovému pojetí se ostatně hlásí i principy evropského deliktního práva (PETL – Principles of European Tort Law), které definují škodu jako majetkovou nebo nemajetkovou újmu zákonem chráněného zájmu. Tyto principy, i když mají základ v soukromé iniciativě, mají významný dopad na legislativu evropských států, která se postupně tomuto pojetí přizpůsobuje.“ Nemajetková újma stejně jako majetková újma se podle PETL hradí vždy, pokud poškozenému vznikne a pokud jsou splněny obecné předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu.

44. V souvislosti s vývojem judikatury v oblasti nároku na náhradu za nemajetkovou újmu dovedl následně i Nejvyšší soud ve výše zmiňovaném rozsudku ze dne 11. května 2011 sp. zn. 31 Cdo 3916/2008 (bod 26), ve kterém posuzoval případ odpovědnosti za nezákonná rozhodnutí vydaná před účinností zákona č. 160/2006 Sb., že právo na přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou rozhodnutím o vazbě či trestu, které bylo vydáno před účinností zákona č. 160/2006 Sb., lze přiznat za dobu od 18. března. 1992 přímou aplikací čl. 5 odst. 5 Úmluvy. Vnitrostátní právní úprava, obsažená v zákoně č. 82/1998 Sb., ve znění zákona č. 160/2006 Sb., je podle názoru Nejvyššího soudu zde uvedeného z hlediska obsahu nároku na náhradu škody užší, než jak vyplývá z judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Za takových okolností je proto nezbytné přistoupit k přímé aplikaci čl. 5 odst. 5 Úmluvy, jenž má v souladu s čl. 10 Ústavy přednost před zákonnou úpravou, jsou-li v konkrétním případě splněny podmínky jeho aplikace ve smyslu čl. 5 odst. 1 až 4 Úmluvy. Pro úplnost dovolací soud v odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že uvedený nárok nelze posuzovat podle ustanovení § 11 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, tj. jako nárok vyplývající z ochrany osobnosti. Nejvyšší soud tak citovaným rozhodnutím dovedl přímou aplikaci čl. 5 odst. 5 Úmluvy na případy rozhodnutí vydaných před

účinností zákona č. 160/2006 Sb. Lze připomenout, že změna judikatury Nejvyššího soudu v uvedeném případě zásadně neodporuje postulátům právní jistoty. V daných případech je řešen časový střet právních norem – Úmluvy a vnitrostátní úpravy podle zákona č. 82/1998 Sb., přičemž se jedná o tzv. nepravou retroaktivitu, kde jde o střet principu právní jistoty a principu rovnoprávnosti (rovnosti před zákonem), resp. o vyvažování formální a materiální spravedlnosti v právu.

45. V posuzovaném případě konkrétní skutečnost z minulosti (výkon vazby), rozhodná pro vznik nároku na náhradu nemateriální újmy, za situace, kdy stěžovatelka byla zadržena dne 14. srpna 1970, do vazby vzata dne 18. srpna 1970, z vazby propuštěna dne 7. září 1970 a usnesením Okresního soudu v Hodoníně ze dne 17. února 2010 č. j. 1 Nt 1112/2009-11 byla podle ustanovení § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. vyslovena účast stěžovatelky na soudní rehabilitaci, se stala právní skutečností pro určité vztahy vzniklé za existence Úmluvy, která byla sjednána v roce 1950 a pro Českou republiku nabyla účinnosti 18. března 1992.

46. Úmluva, která obsah i výklad českého ústavního práva ovlivnila významným způsobem, je ústavním nástrojem evropského veřejného pořádku a sjednocuje minimální rozsah ochrany základních práv a svobod. Ústavní soud ve své judikatuře zpravidla poskytuje širší míru ochrany konkrétního základního práva upraveného v Úmluvě než konkrétního základního práva upraveného v Listině (kupř. procesní záruky podle čl. 5 a 6 Úmluvy). Ústavní soud pak svými rozhodnutími (uvedenými v bodech čl. 20 a 21) přiznal osobám zbaveným osobní svobody v případě zrušených rozsudků vynesených soudy v době nesvobody právo na náhradu nemajetkové újmy, která vznikla před závazností Úmluvy pro Českou republiku. Ústavní soud přitom vyšel z pojmu náhrady škody tak, jak s ním operují národní evropské ústavní soudy a nejvyšší soudy, z jejichž judikatury vyrůstá i judikatura Evropského soudu pro lidská práva, tedy že pojem škoda znamená jak škodu hmotnou, tak škodu nehmotnou.

47. Je evidentní, že jak Nejvyšší soud, tak i vedlejší účastník řízení nerespektují čl. 5 odst. 5 Úmluvy, judikaturu Evropského soudu pro lidská práva ani judikaturu Ústavního soudu a zcela pomíjí význam a účel čl. 5 odst. 5 Úmluvy pro případy vzniku práva na přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu osob způsobenou rozhodnutím o vazbě či trestu v době před 18. březnem 1992. Pokud přitom dojde ke zrušení rozhodnutí vynesených soudy nedemokratického režimu, popřípadě je konstatována účast na rehabilitaci, přísluší osobám nezákonně zbaveným svobody vůči státu vymahatelné právo na odškodnění, a to jak majetkové, tak i nemajetkové. Vedlejší účastník řízení stěžovatelce materiální odškodnění za výkon vazby a trestu podle zákona č. 119/1990 Sb. přiznal ve výši 2 783 Kč sdělením ze dne 22. prosince 2010. K tomu uvedl, že náhradu nemateriální újmy

nebylo možné přiznat, neboť tato nemá oporu v zákoně č. 119/1990 Sb., který je ve vztahu speciality k zákonu č. 82/1998 Sb., a odkázal stěžovatelku k uplatnění nároku soudní cestou. Stěžovatelce vznikl přitom nárok nejen na náhradu materiální újmy, ale i na náhradu nemateriální újmy, a to především zásahem do její osobní svobody. Nárok na odškodnění, a tím i na případnou nemateriální újmu, se v daném případě odvíjí od účasti stěžovatelky na rehabilitaci, takže až od vydání rozhodnutí o rehabilitaci, tedy v době, kdy Úmluva byla již pro Českou republiku závazná, mohla stěžovatelka odškodnění požadovat.

48. K odkazu vedlejšího účastníka řízení na stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 1. listopadu 2005 sp. zn. Pl. ÚS-st. 21/05 (bod 11) Ústavní soud považuje za nutné připomenout, že dané stanovisko bylo vydáno v souvislosti s obcházením restitučních předpisů žalobami o určení vlastnického práva podle práva občanského, tudíž je nelze pro odlišnost právního základu na předmětnou věc aplikovat. Ani další námítky vedlejšího účastníka řízení, vyslovené v jeho vyjádření i v doplnění vyjádření, nepovažuje Ústavní soud za relevantní, neboť plynou z jeho nesprávného výkladu příslušných článků Úmluvy a v tomto směru odkazuje na obsah replik stěžovatelky (bod 13).

49. Ústavní soud v daném případě konstatuje, že se jedná o specifický případ, jenž nastal v souvislosti s rehabilitací osob vězněných v době nesvobody podle zákona č. 119/1990 Sb. Stěžovatelce vzniklo právo na odškodnění již samotnou právní mocí usnesení Okresního soudu v Hodoníně ze dne 17. února 2010 č. j. 1 Nt 1112/2009-11, kterým byla podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. vyslovena účast stěžovatelky na soudní rehabilitaci. Český právní řád neumožňoval náhradu nemajetkové újmy utrpěné v důsledku nezákonného zbavení svobody v období nesvobody, a poté až do přijetí zákona č. 82/1998 Sb., ve znění novelizovaném zákonem č. 160/2006 Sb., který již nárok na náhradu nemajetkové újmy obsahuje. Ani pak však stěžovatelka, s ohledem na povahu svého nároku, nemohla požádat o nemateriální odškodnění, a to až do vyslovení její účasti na soudní rehabilitaci. Proto je třeba vycházet z toho, že v daném případě je třeba upřednostnit právo stěžovatelky na ochranu jejích práv a aplikovat čl. 5 odst. 5 Úmluvy.

50. Se zřetelem ke všemu výše uvedenému nemůže obstát názor ve věci rozhodujících soudů uvedený v napadených rozhodnutích, že v posuzovaném případě stěžovatelce nelze náhradu za nemateriální újmu přiznat. Nepřiznání nároku na náhradu nemateriální újmy u osob rehabilitovaných podle zákona č. 119/1990 Sb., za situace, kdy je jim za stejné porušení jejich práva na základě totožných rehabilitačních rozhodnutí přiznávána vedlejším účastníkem řízení náhrada škody za materiální újmu, se jeví za daného stavu jako zcela formalistické. Ústavní soud

připomíná, že při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné dohledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ve kterém je třeba vždy nalézat i principy uznávané demokratickými právními státy. V pochybnostech je přitom třeba dát přednost takovému výkladu, který chrání rehabilitované osoby.

51. Lze uzavřít, že pokud v předmětné věci nemateriální újma vznikla zásahem do osobní svobody stěžovatelky, navíc byla vyslovena účast stěžovatelky na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., a to ve vztahu k období jejího nezákonného zbavení svobody od 14. srpna 1970 do 7. září 1970, nastala právní skutečnost, se kterou je vznik nemajetkové újmy spojen. Na tomto místě je nutno zdůraznit, že v případě uplatňování nároku na přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu stěžovatelky, způsobenou rozhodnutím o vazbě, a vyslovení účasti stěžovatelky na soudní rehabilitaci je nezbytné primárně respektovat ústavní pořádek České republiky, proto je třeba postupovat podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy bez ohledu na to, že k samotnému vydání nezákonného rozhodnutí o vazbě došlo před účinností Úmluvy pro Českou republiku.

52. Z uvedených důvodů Ústavní soud dovodil, že napadenými rozsudky Obvodního soudu pro Prahu 2 a Městského soudu v Praze došlo k porušení základních práv stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 6 Úmluvy, na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a na přiměřené odškodnění podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy a čl. 36 odst. 3 Listiny. Proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhovět a napadená rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil.

Č. 181

K podmínce výkonatelnosti exekučního titulu při nařízení výkonu rozhodnutí

I. Jednou z nezbytných povinností demokratického právního státu, který chrání práva a svobody jednotlivců ve své jurisdikci a zároveň si monopolizuje legální donucení, je zajištění vymahatelnosti práva.

II. V celém průběhu procesu výkonu rozhodnutí je nutné mít na zřeteli nejen jeho účel v podobě uspokojení oprávněného, ale též dotčené zájmy a práva povinného, a to s ohledem na nikoliv nepodstatné zásahy do jeho práv, včetně jeho základních práv, s výkonem rozhodnutí zpravidla spojené. Výkon rozhodnutí lze tak mimo jiné nařídit pouze za podmínek striktně vymezených zákonem. Neoprávněný výkon rozhodnutí je způsobilý porušit základní práva povinného, typicky jeho právo vlastnit majetek a právo na soukromí, tj. práva chráněná čl. 11 a 10 Listiny, a samozřejmě též jeho právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Ludvíka Davida a Kateřiny Šimáčkové (soudce zpravodaj) – ze dne 6. listopadu 2013 sp. zn. I. ÚS 1928/11 ve věci ústavní stížnosti J. S., zastoupeného JUDr. Jaroslavem Savkem, advokátem, se sídlem 28. října 851/26, Teplice, proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 29. 3. 2011 č. j. 11 Co 208/2011-82 o potvrzení usnesení soudu prvního stupně o nařízení výkonu rozhodnutí vůči stěžovateli ve věci hrazení výživného na jeho nezletilé děti, za účasti Krajského soudu v Ústí nad Labem jako účastníka řízení a nezletilých G. S. a L. S., zastoupených zákonnou zástupkyní A. S., právně zastoupených JUDr. Jiřím Suškou, advokátem, se sídlem U Soudu 7, Teplice, jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 29. 3. 2011 č. j. 11 Co 208/2011-82 byla porušena základní práva stěžovatele zaručená v čl. 11 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 29. 3. 2011 č. j. 11 Co 208/2011-82 se proto ruší.

Odůvodnění

I.

1. Včas podanou ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedeného usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem, kterým bylo v rámci vykonávacího řízení potvrzeno usnesení Okresního soudu v Teplících, jímž byl vůči stěžovateli jako povinnému nařízen výkon rozhodnutí podle rozsudku okresního soudu vydaného v nalézacím řízení a stanovícího stěžovateli povinnost hradit výživné na jeho nezletilé děti. Tento podkladový rozsudek okresního soudu byl napaden odvoláním stěžovatele, přičemž rozsudkem odvolacího soudu byl následně potvrzen, ovšem zároveň byla prodloužena lhůta k plnění pro výživné stanovené okresním soudem. Přestože uvedený rozsudek odvolacího soudu v nalézacím řízení byl vydán dříve nežli ústavní stížností napadené usnesení krajského soudu ve vykonávacím řízení, krajský soud rozhodující ve vykonávacím řízení jej nijak nezohlednil s odůvodněním, že rozsudek Okresního soudu v Teplících vymezující stěžovatelovu povinnost hradit výživné byl ze zákona předběžně vykonatelný, tj. vykonatelný bez ohledu na odvolání stěžovatele a následně rozhodnutí odvolacího soudu ohledně splatnosti výživného.

2. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti namítá vadný postup obecných soudů při nařízení výkonu rozhodnutí v jeho věci. Konkrétně stěžovatel napadá jednak nedostatečné odůvodnění usnesení krajského soudu sp. zn. 11 Co 208/2011, v němž se soud nevypořádal se všemi stěžovatelskými odvolacími námitkami, jednak samo nezákonné nařízení výkonu rozhodnutí okresním soudem, který rozhodl na základě vadného návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí (s vadně uvedenými dlužnými částkami) a na základě rozsudku okresního soudu o výživném v nalézacím řízení, který však nebyl předběžně vykonatelný, neboť předběžná vykonatelnost není stanovena v jeho výroku. Výkon rozhodnutí vůči stěžovateli byl tedy nařízen, přestože předmětné částky výživného nebyly splatné v den podání návrhu na výkon rozhodnutí, a zejména nebyly splatné v den rozhodnutí krajského soudu, který nezohlednil změnu v mezidobí provedenou rozsudkem odvolacího soudu v nalézacím řízení spočívající ve stanovení pozdějšího data splatnosti dlužného výživného. Stěžovatel dále doplnil, že dlužné výživné v termínu splatnosti stanoveném odvolacím soudem v nalézacím řízení skutečně uhradil. V neposlední řadě pak stěžovatel upozornil, že mu zaměstnavatelem byla ze mzdy neoprávněně sražena finanční částka, která je ke dni podání ústavní stížnosti stále deponována u zaměstnavatele, a to i přesto, že stěžovatel uhradil nedoplatek na výživném a platí běžné výživné v soudem určené výši. Stěžovatel uzavřel, že obecné soudy svým postupem a rozhodnutími porušily jeho právo na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně

lidských práv a základních svobod a dále – s ohledem na neoprávněně provedené srážky ze mzdy – též jeho základní právo vlastnit majetek. Z těchto důvodů stěžovatel navrhl zrušení napadeného usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem.

3. K ústavní stížnosti se k výzvě Ústavního soudu vyjádřili též vedlejší účastníci, tedy nezletilé děti stěžovatele jako oprávnění ve vykonávacím řízení. Vedlejší účastníci navrhli odmítnutí ústavní stížnosti, neboť ta neobsahuje žádné skutečnosti, které by mohly být předmětem věcného projednání stížnosti Ústavním soudem. Všemi stěžovatelskými námitkami se již podrobně zabývaly obecné soudy tří instancí a Ústavnímu soudu nepřisluší přezkoumávat správnost jejich rozhodnutí, ledaže by obecné soudy nepostupovaly v souladu s principy uvedenými v hlavě páté Listiny.

4. Z vyžádaných spisů Okresního soudu v Teplicích sp. zn. 14 Nc 1351/2007 a 35 E 1620/2008 Ústavní soud zjistil, že rozsudkem Okresního soudu v Teplicích ze dne 14. 2. 2008 č. j. 14 Nc 1351/2007-45 bylo rozhodnuto o výchově nezletilých dětí stěžovatele a jeho bývalé manželky (výroky I a VI), o úpravě jejich styku se stěžovatelem (výrok V), o povinnosti stěžovatele hradit částky běžného i dlužného výživného (výroky II až IV) a o náhradě nákladů řízení (výrok VII). Okresní soud konkrétně stanovil, že počínaje dnem 1. 11. 2007 je stěžovatel povinen přispívat určitými částkami měsíčně na výživu nezletilých dětí, jež jsou splatné vždy do 15. dne v měsíci předem k rukám matky, a že vyčíslené dlužné výživné pro obě děti za dobu od 1. 11. 2007 do 31. 1. 2008 je stěžovatel povinen uhradit k rukám matky nejpozději do 31. 5. 2008, respektive do 30. 6. 2008. Proti tomuto rozsudku okresního soudu (výrokům II až V) stěžovatel podal odvolání, o němž rozhodl Krajský soud v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 16. 4. 2009 č. j. 13 Co 392/2008-84. Krajský soud neshledal odvolací námitky důvodnými, protože rozsudek okresního soudu v napadených částech potvrdil, zároveň však určil, že dlužné výživné za dobu od 1. 11. 2007 do 30. 4. 2009 v odpovídajících výších pro obě nezletilé děti je stěžovatel povinen zaplatit k rukám matky do šesti měsíců od právní moci tohoto rozsudku. Rozsudek krajského soudu, vyhlášený při jednání dne 16. 4. 2009, byl doručen právnímu zástupci stěžovatele a nabyl právní moci dne 10. 6. 2009.

5. Dne 21. 11. 2008 byl okresnímu soudu doručen návrh obou nezletilých dětí, zastoupených matkou, na nařízení výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy stěžovatele, a to na základě rozsudku okresního soudu ze dne 14. 2. 2008 č. j. 14 Nc 1351/2007-45. Usnesením Okresního soudu v Teplicích ze dne 23. 3. 2009 č. j. 35 E 1620/2008-8 pak podle označeného rozhodnutí okresního soudu v nalézacím řízení byl nařízen výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy k uspokojení přednostní pohledávky výživného obou nezletilých dětí na dlužném výživném za dobu od 1. 6. 2008 do 30. 11. 2008 a dále pro výživné po dobu od 1. 12. 2008 ve výši stanovené rozsudkem okresního

soudu každého měsíce předem. Proti tomuto usnesení Okresního soudu v Teplicích, které bylo stěžovateli doručeno dne 25. 5. 2009, se stěžovatel bránil podáním odvolání a zároveň návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí. Obě podání stěžovatel shodně odůvodnil zejména nedostatkem vykonatelnosti rozsudku okresního soudu (absencí jeho předběžné vykonatelnosti), existencí rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem v nalézacím řízení s novým určením lhůty k zaplacení částek, k jejichž vymožení směřuje návrh oprávněných, a z toho plynoucí nesplatností těchto částek jak ke dni podání návrhu oprávněných, tak ke dni vydání usnesení okresního soudu, ke dni doručení usnesení stěžovateli a ke dni podání tohoto odvolání, respektive návrhu na zastavení výkonu řízení. O stěžovatelově odvolání rozhodl Krajský soud v Ústí nad Labem, poté co mu byla věc k rozhodnutí předložena v březnu 2011, ústavní stížností napadeným usnesením ze dne 29. 3. 2011 č. j. 11 Co 208/2011-82, jímž usnesení okresního soudu o nařízení výkonu rozhodnutí potvrdil. Krajský soud se neztotožnil s námitkou stěžovatele ohledně nevykonatelnosti exekučního titulu z důvodu podaného odvolání proti němu a rozhodnutí odvolacího soudu o tomto, neboť podle krajského soudu byla rozsudkem okresního soudu stěžovateli bezpochyby stanovena povinnost platit výživné pro obě nezletilé děti, přičemž rozsudky odsuzující k plnění výživného jsou ze zákona vykonatelné předběžně, tj. bez ohledu na svou právní moc. Okresní soud měl tedy pro nařízení výkonu rozhodnutí v rozsahu, v jakém jej nařídil, vykonatelný titul. Podle názoru krajského soudu postupoval okresní soud správně, pokud návrhu oprávněných vyhověl a nařídil výkon rozhodnutí, neboť byly splněny všechny předpoklady pro nařízení výkonu rozhodnutí, mj. i předpoklad, že k výkonu navržený titul je vykonatelný po stránce formální i materiální.

6. O stěžovatelově návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí pak rozhodl Okresní soud v Teplicích usnesením ze dne 27. 10. 2010 č. j. 35 E 1620/2008-65 tak, že jej zamítl, neboť podkladový rozsudek okresního soudu byl předběžně vykonatelný. Zároveň však okresní soud tímto usnesením zastavil výkon rozhodnutí na návrh oprávněných ze dne 10. 6. 2010, odůvodněný skutečností, že stěžovatel uhradil nedoplatek na výživné mimo výkon rozhodnutí a začal hradit též zvýšené výživné ve výších stanovených rozsudkem okresního soudu. Toto usnesení o zastavení výkonu rozhodnutí stěžovatel rovněž napadl odvoláním, o němž bylo rozhodnuto usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 26. 5. 2011 č. j. 11 Co 88/2011-86, jímž bylo usnesení okresního soudu potvrzeno. Následné dovolání stěžovatele proti potvrzení rozhodnutí o zastavení výkonu rozhodnutí bylo usnesením Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013 č. j. 20 Cdo 682/2013-115 odmítnuto.

II.

7. Ústavní stížnost je důvodná.

8. Ústavní soud ve své judikatuře konstantně zdůrazňuje, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť dle čl. 83 Ústavy je soudním orgánem ochrany ústavnosti, nikoliv součástí soustavy obecných soudů. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení nebyly dotčeny ústavně chráněné práva a svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy a zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé. V posuzovaném případě však Ústavní soud shledal, že v řízení před obecnými soudy došlo k porušení zmíněných ústavněprávních principů.

9. Jednou z nezbytných povinností demokratického právního státu, který chrání práva a svobody jednotlivců ve své jurisdikci a zároveň si monopolizuje legální donucení, je zajištění vymahatelnosti práva. Jednotlivci tak musí mít možnost domoci se svých ústavních i podústavních práv u soudu či u jiného orgánu za podmínek stanovených zákonem, a to včetně jejich vymožení cestou státního donucení v případě, že práva přikrnutá či uznaná státním orgánem nejsou respektována dobrovolně. To je účelem procesu výkonu rozhodnutí (exekuce). Nicméně v celém průběhu tohoto procesu je nutné mít na zřeteli nejen jeho účel v podobě uspokojení oprávněného, ale též dotčené zájmy a práva povinného, a to s ohledem na nikoliv nepodstatné zásahy do jeho práv, včetně jeho základních práv, s výkonem rozhodnutí zpravidla spojené (obdobně srov. též nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 416/97 ze dne 22. 1. 1998, N 9/10 SbNU 67; všechna rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná též na <http://nalus.usoud.cz>). Výkon rozhodnutí lze tak mimo jiné naříditi pouze za podmínek striktně vymezených zákonem. Neoprávněný výkon rozhodnutí je způsobilý porušit základní práva povinného, typicky jeho právo vlastnit majetek a právo na soukromí, tj. práva chráněná čl. 11 a 10 Listiny, a samozřejmě též jeho právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

10. Jednou ze zákonných podmínek pro nařízení výkonu rozhodnutí je vykonatelnost předmětného rozhodnutí (exekuční titul). Ta nastává marným uplynutím lhůty ke splnění povinnosti uložené rozhodnutím, přičemž začátek běhu této lhůty je většinou vázán na nabytí právní moci rozhodnutí, tj. existenci závazného a nezměnitelného konečného rozhodnutí ve věci. Výjimkou jsou rozhodnutí tzv. předběžně vykonatelná, tj. vykonatelná bez ohledu na právní moc, mezi něž ze zákona patří mimo jiné rozsudky odsuzující k plnění výživného [§ 162 odst. 1 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, (dále jen „o. s. ř.“)]. K tomu Ústavní soud již v minulosti uvedl: „Smyslem a účelem institutu předběžně vykonatelnosti rozsudků dle § 162 odst. 1 písm. a) o. s. ř. je ochrana, zajištění

důstojnosti života osoby, již bylo soudem přisouzeno ze strany osoby jiné poskytování výživného. Tomuto účelu zákonodárce v předmětném zákoně ustanovení přikládá prioritu před účelem právní jistoty, jež má obvykle za následek spojení vykonatelnosti soudního rozhodnutí s nabytím jeho právní moci.“ (nález sp. zn. IV. ÚS 2795/09 ze dne 28. 6. 2010, N 129/57 SbNU 583). V každém případě je však nutné před nařízením výkonu rozhodnutí zkoumat, zda k výkonu navržené rozhodnutí je skutečně vykonatelné, ať už pravidelně, či předběžně. Ústavní soud již ve své rozhodovací praxi konstatoval, že nařízení výkonu rozhodnutí ke splnění povinnosti, aniž by tuto povinnost ukládalo vykonatelné rozhodnutí, porušuje právo „povinných“ na soudní ochranu (nález sp. zn. IV. ÚS 68/97 ze dne 14. 5. 1997, N 55/8 SbNU 59).

11. V nyní posuzovaném případě stěžovatel namítá porušení svých základních práv právě postupem soudů, které rozhodly o výkonu rozhodnutí, jež podle něj vykonatelné nebylo. Ústavní soud shledal, že pokud jde o usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem potvrdivší usnesení okresního soudu o nařízení výkonu rozhodnutí, je třeba stěžovateli přisvědčit. Aniž by bylo nutné zpochybňovat předběžnou vykonatelnost rozsudku okresního soudu č. j. 14 Nc 1351/2007-45 v době rozhodování krajského soudu o výkonu rozhodnutí (k této otázce viz dále bod 17), je nepochybné, že v době rozhodování krajského soudu o stěžovatelově odvolání proti nařízení výkonu rozhodnutí okresním soudem již podkladový rozsudek vykonatelným nebyl.

12. Ustálená judikatura Ústavního soudu i Nejvyššího soudu potvrzuje, že v řízení o výkon rozhodnutí (exekučním řízení) musí mít soud v každém jeho stadiu postaveno najisto, zda je exekuční titul vykonatelný (nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 4796/12 ze dne 15. 8. 2013; N 149/70 SbNU 383), přičemž výkon rozhodnutí lze nařídit právě jen za předpokladu, že předmětný exekuční titul vykonatelný je. Nejvyšší soud pak setrvale konkrétně zdůrazňuje, že pokud dojde ke změně či zrušení exekučního titulu, tento pozbývá vykonatelnosti a nadále není způsobilým exekučním titulem; a tudíž „jelikož vykonatelnost je třeba zkoumat již ve stadiu nařízení exekuce (resp. výkonu rozhodnutí – pozn. ÚS), pak pozbyl-li exekuční titul vykonatelnosti po podání odvolání proti usnesení o nařízení exekuce (výkonu rozhodnutí), je odvolací soud povolán k tomu, aby toto usnesení změnil tak, že návrh na nařízení exekuce (výkonu rozhodnutí) zamítne“ (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 4354/2009 ze dne 24. 11. 2010, obdobně usnesení téhož soudu sp. zn. 20 Cdo 955/2009 ze dne 16. 3. 2011 či sp. zn. 20 Cdo 153/2006 ze dne 22. 3. 2006; všechna rozhodnutí Nejvyššího soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná na www.nssoud.cz). K totožnému závěru dospívá též odborná literatura (Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád II. § 207–376. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 2160).

13. V nyní projednávaném případě sloužil jako exekuční titul ve vykonávacím řízení rozsudek okresního soudu č. j. 14 Nc 1351/2007-45, který však zároveň již v době podání návrhu na výkon rozhodnutí byl napaden odvoláním (jehož kopie byla ostatně k návrhu oprávněných přiložena, jak vyplývá ze spisu okresního soudu sp. zn. 35 E 1620/2008). Rozsudkem krajského soudu č. j. 13 Co 392/2008-84 pak sice byl přezkoumávaný rozsudek okresního soudu potvrzen, ovšem krajský soud zároveň rozhodl, že dlužné výživné za dobu od 1. 11. 2007 do 30. 4. 2009 pro obě děti je stěžovatel povinen zaplatit k rukám matky do šesti měsíců od právní moci tohoto rozsudku. Krajský soud tak fakticky změnil rozsudek okresního soudu v té části, kterou byla určena splatnost výživného náležejícího dětem za období od listopadu 2007 do dubna 2009. Přitom pokud byl usnesením okresního soudu nařízen výkon rozhodnutí k uspokojení pohledávek výživného na dlužném výživném za dobu 1. 6. 2008 do 30. 11. 2008 a pro výživné po dobu od 1. 12. 2008, spadaly takto vymezené pohledávky na výživném právě mezi ty, jejichž splatnost byla nově stanovena rozsudkem krajského soudu v nalézacím řízení ze dne 16. 4. 2009, nabyvším právní moci dne 10. 6. 2009. Tímto rozhodnutím tedy došlo k faktické změně exekučního titulu, který pozbyl vykonatelnosti a přestal být způsobilým exekučním titulem v té části, v níž byl výkon rozhodnutí navrhován (výživné od června 2008 dále). Ode dne právní moci rozsudku krajského soudu tak nebylo možné nařídit a provádět výkon rozhodnutí, jak požadovali oprávnění, neboť nebyla splněna nezbytná podmínka existence vykonatelného exekučního titulu. Krajský soud rozhodující v březnu 2011 o odvolání stěžovatele proti usnesení okresního soudu o nařízení výkonu rozhodnutí měl proto návrh oprávněných zamítnout, nikoliv napadené usnesení potvrdit.

14. Z právě uvedeného vyplývá, že krajský soud, který se spokojil se závěrem o předběžné vykonatelnosti samotného rozsudku okresního soudu a zcela nedbal navazujícího rozsudku krajského soudu ohledně výživného a jeho splatnosti, se svým rozhodnutím odchýlil od zákona a ustálené soudní praxe jej interpretující. Krajský soud se zabýval toliko otázkou, zda okresní soud při nařízení výkonu rozhodnutí postupoval správně, zda byly dány všechny předpoklady pro nařízení výkonu rozhodnutí okresním soudem – krajský soud však nezohlednil skutečnost, že tyto předpoklady nebyly dány v době jeho rozhodování. Postup krajského soudu je proto třeba označit za svévolný, neboť krajský soud nerespektoval kogentní normu stanovící vykonatelnost exekučního titulu jako jeden z nezbytných předpokladů pro nařízení výkonu rozhodnutí (ke svévoli viz dále např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 138/2000 ze dne 29. 3. 2001, N 53/21 SbNU 451; sp. zn. III. ÚS 351/04 ze dne 24. 11. 2004, N 178/35 SbNU 375; sp. zn. IV. ÚS 369/06 ze dne 7. 11. 2006, N 206/43 SbNU 303; či výše citovaný nálezy sp. zn. IV. ÚS 2795/09). V důsledku této svévole bylo

porušeno stěžovatelovo základní právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

15. V řízení o výkon rozhodnutí ovšem nedošlo toliko k porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces, ale též k porušení jeho práva vlastnit majetek, zakotveného v čl. 11 Listiny. Usnesením okresního soudu o nařízení výkonu rozhodnutí totiž s ohledem na stanovený způsob výkonu rozhodnutí byla zaměstnavateli stěžovatele uložena povinnost provádět od doručení tohoto usnesení stanovené srážky ze mzdy a nevyplácet sražené částky stěžovateli; stěžovatel ztratil právo na vyplacení dotčené části mzdy (§ 282 odst. 1 a 3 o. s. ř.). Ze spisu okresního soudu sp. zn. 35 E 1620/2008 vyplývá, že ke dni 31. 5. 2010 bylo zaměstnavatelem stěžovatele na pohledávce výživného, včetně stanovených nákladů řízení, deponováno celkem 77 293 Kč (č. l. 63 spisu; pozdější záznam o výši sražených částek se ve spise nenachází). V návaznosti na zastavení výkonu rozhodnutí pak byl zaměstnavatel vyrozuměn o tom, jak má se zadržovanými částkami naložit, až přípisem okresního soudu vypraveným dne 15. 8. 2011 (č. l. 91 až 92 uvedeného spisu okresního soudu). Podle pokynu okresního soudu měl zaměstnavatel částky ve výši nákladů řízení přiznaných oprávněným usneseními okresního soudu o nařízení výkonu rozhodnutí a o jeho zastavení srazit ze mzdy stěžovatele a zaslat oprávněným, částky sražené na výživné nezletilých dětí pak vrátit stěžovateli. Je tedy zřejmé, že od doručení usnesení okresního soudu o nařízení výkonu rozhodnutí zaměstnavateli stěžovatele až do zastavení výkonu rozhodnutí byla stěžovateli sražena část mzdy, jež mu tak nebyla vyplácena a s níž nemohl disponovat, tato částka byla na příkaz okresního soudu u zaměstnavatele deponována přinejmenším do srpna 2011, načež byla stěžovateli vrácena v nikoliv plné výši. Avšak od pravomocného rozsudku krajského soudu v nalézacím řízení, jímž byla změněna splatnost výživného, k jehož vymožení byl nařízen výkon rozhodnutí, tj. od června 2009, neexistoval zákonný podklad pro provádění srážek a pro zadržování částí stěžovatelovy mzdy. Stejně tak část sražené mzdy nebyla na úhradu nákladů řízení oprávněných přiznaných usnesením okresního soudu o nařízení výkonu rozhodnutí použita po právu, a to vzhledem k tomu, že toto usnesení nemělo být v odvolacím řízení před krajským soudem potvrzeno, nýbrž návrh na výkon rozhodnutí měl být v daném okamžiku zamítnut, protože mělo být nově rozhodnuto i o nákladech řízení před oběma soudy. Je tak nepochybné, že prováděním srážek ze stěžovatelovy mzdy, zadržováním sražených částek a konečným naložením s nimi bylo v rozporu s čl. 11 odst. 1 Listiny zasaženo do stěžovatelova základního práva na ochranu vlastnictví, přičemž se tak stalo v důsledku napadeného usnesení krajského soudu, jenž měl ve věci sjednat nápravu (viz bod 13), což ale neučinil.

16. Ústavní soud tak shrnuje, že ústavní stížností napadeným rozhodnutím krajského soudu došlo k porušení stěžovatelových základních práv,

a to jednak stěžovatelova práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť krajský soud potvrdil nařízení výkonu rozhodnutí, přestože pro něj neexistoval vykonatelný exekuční titul, a jednak stěžovatelova práva vlastnit majetek dle čl. 11 odst. 1 Listiny, neboť v rámci vykonávacího řízení mu byla protiprávně srážena a zadržována část mzdy, která mu nadto posléze byla vrácena v nedostatečné výši.

17. Nad rámec nutného pak Ústavní soud konstatuje, že pokud stěžovatel namítal též nedostatky v odůvodnění napadeného usnesení krajského soudu a nemožnost nařízení výkonu rozhodnutí již ze strany okresního soudu pro neurčitost návrhu a pro absenci předběžné vykonatelnosti podkladového rozsudku, s těmito námitkami se již Ústavní soud nemohl ztotožnit. Ústavní soud shledává usnesení krajského soudu – byť založené na nesprávném právním názoru – dostatečně odůvodněné, reagující na všechny argumenty stěžovatele uvedené v odvolání. Případná neurčitost návrhu oprávněných na výkon rozhodnutí co do částek dlužného výživného pro každé z dětí (celkovou částku dlužného výživného pro obě děti dohromady stěžovatel nepochybně) je pak v očích Ústavního soudu vskutku marginálním nedostatkem zcela bez ústavněprávní relevance. Konečně pokud se jedná o otázku předběžné vykonatelnosti podkladového rozsudku okresního soudu č. j. 14 Nc 1351/2007-45, Ústavní soud ve shodě s obecnými soudy předně zdůrazňuje, že rozsudky odsuzující k plnění výživného jsou předběžně vykonatelné ze zákona [§ 162 odst. 1 písm. a) o. s. ř.], pročez tuto skutečnost není nutné výslovně uvádět ve výroku takového rozsudku. Zároveň však Ústavní soud konstatuje, že povinný by vždy měl být poučen o uvedené skutečnosti, jak ostatně obecně pro všechny rozsudky předpokládá § 157 odst. 1 věta první *in fine* o. s. ř., podle něhož se v písemném vyhotovení rozsudku uvede mj. „poučení o možnosti výkonu rozhodnutí“. Z ústavněprávního hlediska je tedy podstatné, aby byl povinný informován o předběžné vykonatelnosti předmětného rozhodnutí, je však již nerozhodné, zda se odpovídající informace bude nacházet přímo ve výroku rozhodnutí, v poučení či v jiné části rozhodnutí. V nyní projednávaném případě pak Ústavní soud o předběžné vykonatelnosti samotného rozsudku okresního soudu č. j. 14 Nc 1351/2007-45 nemá pochyb.

18. S ohledem na shora odůvodněné zjištění, že napadeným rozhodnutím krajského soudu byla porušena stěžovatelova základní práva zaručená čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny, Ústavní soud v souladu s § 82 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) podané ústavní stížnosti vyhověl a zrušil usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 29. 3. 2011 č. j. 11 Co 208/2011-82 [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 182

**K vyloučení soudce podle § 8 zákona č. 119/1990 Sb.,
o soudní rehabilitaci**

Existuje-li zákonný důvod pro vyloučení soudce, definovaný speciální právní úpravou, v tomto případě zákonem č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, který je obecnou právní úpravou (trestním řádem) aplikovatelný i bez návrhu účastníka, není možno takové ustanovení přejít, aniž by tím současně nedošlo k porušení práva na zákonného soudce. Pokud krajský soud teprve po ukončení řízení ve věci stěžovatele zjistil, že existuje důvod k vyloučení soudce, a to na základě dalšího řízení v téže věci, ovšem ve vztahu ke společníkovi stěžovatele, byl postup vrchního soudu v řízení o stížnosti stěžovatele, v níž byla tato okolnost zmíněna, zásahem nejen do práva na zákonného soudce, ale i do práva na rovnost a do práva na spravedlivé soudní řízení a na ochranu práv nezávislým a nestranným soudem.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Vladimíra Sládečka – ze dne 6. listopadu 2013 sp. zn. IV. ÚS 4686/12 ve věci ústavní stížnosti Václava Netuky, právně zastoupeného JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem, se sídlem advokátní kanceláře Praha 5, Symfonická 1496/9, proti usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 14. května 2012 č. j. 1 T 23/88-2268 a Vrchního soudu v Praze ze dne 22. října 2012 č. j. 1 To 58/2012-2281, jimiž byl zamítnut stěžovatelův návrh na vydání rozhodnutí o jeho účasti na soudní rehabilitaci.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 14. května 2012 č. j. 1 T 23/88-2268 došlo k porušení práva stěžovatele na zákonného soudce dle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 22. října 2012 č. j. 1 To 58/2012-2281 došlo rovněž k porušení práv stěžovatele na spravedlivé soudní řízení dle čl. 6 odst. 1 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, práva na soudní ochranu dle čl. 36 odstavce 1 Listiny základních práv a svobod, jakož i práva na rovnost dle čl. 1 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Uvedená rozhodnutí se proto zrušují.

Odůvodnění

I.

Včas podanou ústavní stížností splňující i další náležitosti podání dle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví citovaných rozhodnutí, neboť má za to, že jimi bylo narušeno jeho ústavně zaručené právo na rovnost, zakotvené v čl. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), právo na soudní ochranu, zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny, právo na zákonného soudce, zakotvené v čl. 38 odst. 1 Listiny, a právo na spravedlivý soudní proces, zakotvené v čl. 6 odst. 1 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

Citovaným usnesením Krajského soudu v Hradci Králové byl zamítnut návrh stěžovatele na vydání rozhodnutí o jeho účasti na soudní rehabilitaci podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů. Napadeným usnesením zamítl Vrchní soud v Praze následnou stížnost stěžovatele.

Stěžovatel v ústavní stížnosti nejprve popsal východiska pro jednání, z nichž napadená rozhodnutí vzešla. Stěžovatel byl v roce 1983 vzat do vazby a vyšetřován, nejprve pro náboženskou činnost a následně pro trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví [§ 132 odst. 1 písm. b) a odst. 4 trestního zákona, v tehdy platném znění]. Trestní řízení bylo zakončeno zprošťovacím rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. dubna 1998 č. j. 1 T 23/88-2456. V průběhu řízení, v roce 1988, navrhl okresní prokurátor v Rychnově nad Kněžnou zabránění náboženských předmětů nalezených při domovních prohlídkách v roce 1983. Usnesením Okresního soudu v Náchodě ze dne 1. března 1989 č. j. Nt 115/88-76 bylo návrhu vyhověno. Stížností Krajský soud v Hradci Králové zamítl usnesením ze dne 21. června 1989 sp. zn. 5 To 116/89 a teprve rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 29. května 1990 sp. zn. 5 Tz 10/90 byl návrh prokurátora zamítnut a uvedená rozhodnutí zrušena. S ohledem na uvedená rozhodnutí byla stěžovateli přiznána na základě usnesení Okresního soudu v Náchodě ze dne 1. září 2010 sp. zn. 0 Nt 1357/2010 účast na rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudní rehabilitaci“).

Obdobně se stěžovatel domáhal účasti na rehabilitaci i ve vztahu k nezákonnému odnětí svobody. Takový návrh citovaným rozhodnutím č. j. 1 T 23/88-2268 Krajský soud v Hradci Králové zamítl s tím, že stěžovatel i jeho dva společníci byli vzati do vazby pro trestný čin, k němuž se rehabilitace nevztahuje. Stěžovatel podal proti zamítavému rozhodnutí ve své věci stížnost, a to i s odkazem na následné rozhodnutí ve věci svého společníka, v němž Krajský soud v Hradci Králové rozhodl usnesením ze dne 14. května

2012 č. j. 1 T 23/88-2272 o vyloučení soudce z projednávání věci, a to s ohledem na ustanovení § 8 zákona o soudní rehabilitaci. Vrchní soud stížnost stěžovatele v ústavní stížnosti napadeným usnesením zamítl. Soud přitom uvedl, že příslušný soudce rozhodoval ve věci vztahující se k trestnému činu dle § 132 a 120 trestního zákona, a nikoliv dle § 178 trestního zákona, na nějž se rehabilitace vztahují, přičemž nerozhodoval v době před 17. listopadem 1989 a ve věci vynesl zprošťující rozsudek. Vrchní soud v Praze rovněž konstatoval, že k trestnému činu dle § 178 trestního zákona byla stěžovateli přiznána účast na rehabilitaci citovaným usnesením Okresního soudu v Náchodě ze dne 1. září 2010, a pro další rozhodování tak vznikla překážka *rei iudicatae*.

Stěžovatel je nadále přesvědčen, že ustanovení § 8 zákona o soudních rehabilitacích vylučuje soudce, který se účastnil na původním řízení, a to bez ohledu, kdy a jak bylo toto řízení ukončeno. Navíc v téže věci, ve vztahu k jednomu ze společníků, byl týž soudce vyloučen, a proto je stěžovatel přesvědčen, že vyloučen by měl být i v jeho věci. V opačném postupu spatřuje stěžovatel porušení práva na rovnost a s ohledem na rozpor v přístupu i v právu na zákonného soudce.

Dále stěžovatel namítá, že v jeho věci nedošlo ke vzniku překážky *rei iudicatae*, neboť rehabilitační řízení dle § 33 odst. 2 zákona o soudních rehabilitacích se týká „osob nezákonně zbavených osobní svobody nebo majetku“. Rozhodnutím Okresního soudu v Náchodě ze dne 1. září 2010 bylo přitom rozhodnuto o účasti na rehabilitaci ve vztahu k zabavenému majetku, a nikoliv ke zbavení osobní svobody. Toto rozdělení koresponduje i s příslušností jednotlivých soudů, neboť okresní soud rozhodoval o tom, o čem rozhodoval v původním řízení, tedy o majetku (návrh na zabránění věci), o zbavení osobní svobody však rozhodoval Krajský soud v Hradci Králové. Tvrzení o neexistující překážce zasahuje do práva stěžovatele na soudní ochranu, respektive na spravedlivý soudní proces.

K dané problematice stěžovatel odkázal na relevantní judikaturu Ústavního soudu, a to nálezy ze dne 12. března 2001 sp. zn. II. ÚS 187/2000 (N 40/21 SbNU 353); ze dne 2. června 2005 sp. zn. I. ÚS 605/03 (N 114/37 SbNU 475); ze dne 1. prosince 2005 sp. zn. II. ÚS 290/05 (N 221/39 SbNU 337); ze dne 28. června 2007 sp. zn. I. ÚS 712/05 (N 107/45 SbNU 451); ze dne 26. října 2007 sp. zn. I. ÚS 2366/07 (N 171/47 SbNU 237); ze dne 20. listopadu 2012 sp. zn. I. ÚS 2056/12 (N 191/67 SbNU 293) a ze dne 24. července 2013 sp. zn. IV. ÚS 2853/12 (N 128/70 SbNU 185).

K ústavní stížnosti se za účastníka řízení, Krajský soud v Hradci Králové, vyjádřil předseda senátu 1 T s tím, že nemá, co by k věci uvedl nad rámec rozhodnutí, a odkázal na protokol o jednání a na napadené usnesení. Rovněž předseda senátu 1 To Vrchního soudu v Praze se k věci vyjádřil, a to odkazem na odůvodnění napadeného rozhodnutí.

S ohledem na skutečnost, že vyjádření účastníků nepřinesla novou argumentaci, Ústavní soud je stěžovateli k případné replice nezasílal.

Ústavní soud rozhodoval v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu bez nařízení ústního jednání, neboť od tohoto jednání nebylo lze očekávat další objasnění věci a Ústavní soud neprováděl dokazování.

II.

Ústavní soud předesílá, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není součástí soustavy obecných soudů, není jim soudem nadřízeným a nepřísluší mu do jejich pravomoci zasahovat, pokud postupují v souladu s principy hlavy páté Listiny. Úkolem Ústavního soudu není zabývat se porušením běžných práv fyzických nebo právnických osob, chráněných „běžnými“ zákony, pokud takové porušení neznamená zároveň porušení ústavně zaručeného práva nebo svobody. Postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu a výklad jiných než ústavních předpisů a jejich aplikace při řešení konkrétních předpisů jsou záležitostmi obecných soudů [srovnej usnesení sp. zn. II. ÚS 81/95 ze dne 10. 9. 1996 (U 22/6 SbNU 575)].

Ústavní soud neposuzuje zákonnost vydaných rozhodnutí (pokud jimi není porušeno ústavně zaručené právo), neboť taková činnost přísluší právě obecným soudům, pod jejichž ochranou jsou podle čl. 4 Ústavy České republiky rovněž základní práva a svobody. Z ustálené a obecně dostupné judikatury Ústavního soudu je patrné, za jakých podmínek a okolností je Ústavní soud oprávněn zasáhnout do jurisdikční činnosti obecných soudů, případně jak se jeho pravomoc projevuje ve vztahu k důkaznímu řízení, které proběhlo před těmito soudy.

III.

Ústavní soud si k věci vyžádal spis Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 1 T 23/88. Po seznámení se s jeho obsahem dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud především poukazuje na formální chybu ve vedení spisu, označení čísel listů je nesprávné; zčásti duplicitní. Na č. l. 2268 se tak nachází průvodní lístek předkládací zprávy stížnosti krajského prokurátora Nejvyššímu soudu ze dne 21. prosince 1992, a na stejné očíslovaném listu i v ústavní stížnosti napadené usnesení Krajského soudu v Hradci Králové. Chyba vznikla nesprávným zápisem čísla. Po listu č. 2553 následuje č. 2253 a následná souvislá postupná řada uvádí č. l. o 300 nižší. Pro přehlednost jsou proto i v tomto rozhodnutí uváděna čísla listů tak, jak jsou k dnešnímu dni uvedena v předloženém spisu Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 1 T 23/88.

Z obsahu předloženého spisu Ústavní soud zjistil, že dne 10. června 2010 byly Krajskému soudu v Hradci Králové předloženy návrhy na vysloven-

ní soudní rehabilitace, které podal shora označený právní zástupce stěžovatele, a to jak za stěžovatele (sp. zn. Ntr 2/2010), tak i za další osobu (sp. zn. Ntr 3/2010). Řízení o těchto návrzích bylo následně vedeno pod sp. zn. 1 T 23/88, tedy pod původní spisovou značkou týkající se celkem tří obviněných, a později zproštěných osob, tedy stěžovatele a jeho dvou společníků. Ve věci proběhla veřejná zasedání dne 20. prosince 2011 (protokoly na č. l. 2536–2541 ve věci stěžovatele a na č. l. 2541–2544 ve věci společníka) a dne 14. května 2012 (protokoly na č. l. 2254–2259 ve věci stěžovatele a na č. l. 2261–2266 ve věci společníka). Ve věci stěžovatele bylo v rámci posledního veřejného zasedání vydáno citované usnesení Krajského soudu v Hradci Králové o zamítnutí návrhu na vydání rozhodnutí o účasti na rehabilitaci (č. j. 1 T 23/88-2268); ve věci společníka stěžovatele bylo, na základě návrhu předloženého v řízení obhájcem, vydáno usnesení o vyloučení soudce (č. j. 1 T 23/88-2272). Stěžovatel ve své věci podal proti rozhodnutí krajského soudu stížnost (č. l. 2274), v níž namítl, že ve věci rozhodl soudce, jehož účast vylučuje ustanovení § 8 zákona o soudních rehabilitacích, i s odkazem na následné usnesení ve věci společníka stěžovatele. Napadeným usnesením Vrchní soud v Praze zamítl stížnost stěžovatele s odůvodněním, že návrh na soudní rehabilitaci stěžovatel učinil ve vztahu k trestnému činu maření dozoru státu nad církvemi a náboženskými společnostmi podle § 178 trestního zákona, přičemž soudce rozhodoval ve věci majetkové trestné činnosti dle § 132 odst. 1 a § 120 odst. 1 trestního zákona; a to až po 17. listopadu 1989.

Zákon o soudních rehabilitacích v § 8 uvádí: „Na vyloučení orgánů činných v trestním řízení se užije nyní platných předpisů. Z vykonávání úkonů podle tohoto zákona je dále vyloučen soudce, který se účastnil rozhodování v původním řízení ...“. Příslušné platné předpisy představuje hlava druhá oddíl třetí trestního řádu (Vyloučení orgánů činných v trestním řízení), zde § 31 odst. 1 uvádí: „O vyloučení ... rozhodne orgán, kterého se tyto důvody týkají, a to i bez návrhu ...“.

Za jinak nezměněných podmínek v jednom případě krajský soud rozhodl o vyloučení soudce s ohledem na zákonnou úpravu, a to v důsledku návrhu obhájce společníka stěžovatele v řízení těsně předcházejícím, při absenci obdobného návrhu se však soud touto otázkou vůbec nezabýval. Stížnostní soud pak v tomto rozdílném přístupu neshledal důvod pro kasaci napadeného rozhodnutí.

Jakkoliv stěžovatel ve své ústavní stížnosti namítal zkrácení ve svých základních právech ve dvou okolnostech případu, a to v důvodnosti deklarace jeho účasti na soudní rehabilitaci a současně v porušení práva na zákonného soudce, má senát Ústavního soudu za to, že ke zrušení napadených rozhodnutí postačí samostatně druhý důvod, a to nevyločení soudce. Jak je z protokolů z jednání Krajského soudu v Hradci Králové ze dne

14. května 2012 patrně, při stejných okolnostech společného trestního stíhání a řízení stěžovatele i jeho společníka rozhodl krajský soud o vyloučení soudce pouze v jedné věci, když řízení ve druhé již předtím ukončil. Soudce byl vyloučen na základě návrhu obhájce, zákon však nevyžaduje k vyloučení soudce předložený návrh, je věcí soudu samotného, respektive soudce, aby zajistil zákonnost svého postupu. Soudce krajského soudu tedy zjevně přehlédl ustanovení zákona, které jej z projednání věci vylučovalo. Vrchní soud v Praze pak tím, že nezohlednil toto přehlédnutí, pochybil, a zkrátil tak stěžovatel v jeho zaručených právech.

Existuje-li zákonný důvod pro vyloučení soudce, definovaný speciální právní úpravou, v tomto případě zákonem o soudní rehabilitaci, který je obecnou právní úpravou (trestním řádem) aplikovatelný i bez návrhu účastníka, není možno takové ustanovení přejít, aniž by tím současně nedošlo k porušení práva na zákonného soudce. Pokud krajský soud teprve po ukončení řízení ve věci stěžovatele zjistil, že existuje důvod k vyloučení soudce, a to na základě dalšího řízení v téže věci, ovšem ve vztahu ke společníkovi stěžovatele, byl postup vrchního soudu v řízení o stížnosti stěžovatele, v níž byla tato okolnost zmíněna, zásahem nejen do práva na zákonného soudce, ale i do práva na rovnost a do práva na spravedlivé soudní řízení a na ochranu práv nezávislým a nestranným soudem.

Poté, co Krajský soud v Hradci Králové rozhodne o vyloučení soudce, bude namíste zabývat se otázkou, zda stěžovatel je účasten na rehabilitaci, či nikoliv. Ačkoliv v tomto řízení Ústavní soud nechal tuto otázku bez přezkumu, bude na krajském soudu, aby zohlednil i relevantní judikaturu Ústavního soudu, na kterou stěžovatel v ústavní stížnosti poukázal.

IV.

V projednávané věci tedy čtvrtý senát Ústavního soudu shledal stěžovatelem tvrzená pochybení soudů a porušení práva na spravedlivé soudní řízení zakotvené v čl. 6 odst. 1 Úmluvy a práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i práva na rovnost a na zákonného soudce dle čl. 1 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny. Proto rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 14. května 2012 č. j. 1 T 23/88-2268 i Vrchního soudu v Praze ze dne 22. října 2012 č. j. 1 To 58/2012-2281 zrušil podle ustanovení § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu, přičemž tak učinil, jak již bylo výše uvedeno, v souladu s § 44 zákona o Ústavním soudu bez ústního jednání.

Č. 183

K ujednání o smluvní pokutě ve spotřebitelské smlouvě

V rámci spotřebitelských smluv ujednání zakládající smluvní pokutu zásadně nemohou být součástí tzv. všeobecných obchodních podmínek, nýbrž toliko spotřebitelské smlouvy samotné (listiny, na niž spotřebitel připojuje svůj podpis).

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Kateřiny Šimáčkové a Ludvíka Davida – ze dne 11. listopadu 2013 sp. zn. I. ÚS 3512/11 ve věci ústavní stížnosti Martina Skopce, zastoupeného Mgr. Václavem Kaskou, advokátem, se sídlem v Českých Budějovicích, Žižkova tř. 1321/1, proti rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 19. 9. 2011 č. j. 15 EC 292/2011-63, kterým bylo rozhodnuto o stěžovatelově povinnosti zaplatit smluvní pokutu 5 000 Kč s příslušenstvím za nevrácení modemu po ukončení smlouvy o poskytování služeb elektronických komunikací, za účasti Okresního soudu v Českých Budějovicích jako účastníka řízení a společnosti Český inkasní kapitál, a. s., se sídlem Václavské nám. 808/66, Praha 1, bez právního zastoupení.

Výrok

I. Výroky II a III rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 19. 9. 2011 č. j. 15 EC 292/2011-63 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na ochranu vlastnictví ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výroky II a III rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 19. 9. 2011 č. j. 15 EC 292/2011-63 se ruší.

III. Ústavní stížnost v části, která směřuje proti výroku I rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 19. 9. 2011 č. j. 15 EC 292/2011-63, se odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Okresní soud v Českých Budějovicích (dále jen „soud prvního stupně“) svým rozsudkem ze dne 19. 9. 2011 č. j. 15 EC 292/2011-63 vyhověl žalobě Českého inkasního kapitálu, a. s., (dále jen „žalobce“) na zaplacení 5 000 Kč včetně příslušenství. Soud prvního stupně zjistil, že stěžovatel

uzavřel se společností UPC Česká republika, a. s., (dále jen „poskytovatel“) smlouvu o poskytování veřejně dostupných služeb elektronických komunikací (dále jen „smlouva o poskytování služeb“) a byl mu zapůjčen modem zn. Motorola (dále též jen „zařízení“). Součástí smlouvy o poskytování služeb byl odkaz na všeobecné obchodní podmínky obsahující ujednání o smluvní pokutě ve výši 5 000 Kč pro případ, že zákazník poskytovateli nenavrátí zařízení do 7 dnů od ukončení smlouvy. Stěžovatel později vypověděl smlouvu o poskytování služeb, ale zapůjčené zařízení nevrátil. Soud prvního stupně měl proto za prokázané, že stěžovatel nesplnil svou smluvní povinnost, a proto žalobcovu nároku vyhověl.

II.

2. Včas podanou ústavní stížností, která splňuje i další náležitosti ústavní stížnosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), stěžovatel napadá rozsudek soudu prvního stupně, jemuž vytyká porušení svého práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny základních práv a svobod. Konkrétně dle stěžovatele soud prvního stupně pochybil, když se nezabýval námitkami, jež v řízení uplatnil. Soud prvního stupně se nezabýval tím, že smluvní pokuta vzniká smluvním konsenzem, k čemuž dle názoru stěžovatele nedošlo, dále soud nezohlednil jeho postavení jako spotřebitele, tudíž na smlouvu měl soud aplikovat ochranná ustanovení, zejména ustanovení § 56 obč. zák., které upravuje nepřipustná smluvní ujednání. Nepřipustnými jsou i podmínky, s nimiž se spotřebitel nemohl seznámit před podpisem smlouvy. Stěžovatel tvrdí, že smlouvu o poskytování služeb podepsal s technikem poskytovatele, který se dostavil do jeho obydli za účelem instalace zařízení, aniž by mu přitom byly předloženy všeobecné obchodní podmínky poskytovatele nebo by byl seznámen s jejich obsahem. K tomu stěžovatel dodává, že dle jeho názoru v občanskoprávních vztazích nelze určit část smlouvy odkazem na všeobecné obchodní podmínky. Dále stěžovatel namítá, že žalobce nebyl aktivně věcně legitimovaný k podání žaloby, neboť nedošlo k platnému postoupení pohledávky mezi žalobcem a poskytovatelem. Tato vada přitom měla být zhojena až po vyhlášení rozsudku, kdy byly dodatečně do soudního spisu založeny nové dokumenty ověřující danou skutečnost. Tímto postupem se měl soud dopustit zjevného excessu. V závěru stěžovatel dodává, že si je vědom judikatury Ústavního soudu ohledně tzv. bagatelních sporů, jimiž se Ústavní soud obecně nezabývá, ledaže došlo k mimořádně závažným pochybením obecných soudů, nicméně se stěžovatel domnívá, že k takovému pochybení v jeho případě došlo.

3. Soud prvního stupně ve svém vyjádření uvádí, že neporušil jakékoliv právo či svobodu stěžovatele garantované ústavním pořádkem České

republiky, neboť věc byla řádně, bez zbytečných průtahů projednána, stěžovatel byl zastoupen právním zástupcem a veškeré jeho námitky a návrhy byly posouzeny. Účastníci byli také po celou dobu soudního řízení řádně poučováni o svých právech a povinnostech. Co se týče dodatečně předložených listin, soud prvního stupně poukázal na to, že dne 19. 9. 2011 po vyhlášení rozsudku právní zástupce žalobce předložil originály listin a žádal o jejich založení. Dle názoru soudu neměly tyto listiny žádný právní význam vůči již vyhlášenému rozsudku, neboť soud vycházel při rozhodování ve věci z provedených důkazů, a to z účastnické výpovědi stěžovatele a z listinných důkazních prostředků, o jejichž pravosti neměl soud pochybnosti. Veškeré listiny, které byly v přílohové obálce, byly již žalobci navráceny. Na závěr soud prvního stupně podotýká, že nemohlo dojít k šikanóznímu výkonu práva, neboť stěžovatel mohl kdykoliv, tedy i během soudního jednání, příslušné zařízení vrátit.

4. Žalobce jako vedlejší účastník řízení se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

5. Stěžovatel v replice znovu upozornil na nepřipustnost postupu obecného soudu, který po vynesení rozsudku přijal do přílohové obálky několik listin.

III./a Právo na spravedlivý proces – otázka důkazního břemene

6. Ústavní soud přezkoumal napadené rozhodnutí a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

7. Základní námitkou stěžovatele je nedostatečné odůvodnění soudního rozhodnutí, tedy že se soud prvního stupně nevypořádal s tvrzeními a námitkami stěžovatele vznesenými v průběhu řízení. Konkrétně stěžovatel konstantně upozorňoval na skutečnost, že je spotřebitelem, a proto je třeba na něj vztáhnout příslušná ustanovení občanského zákoníku týkající se ochrany spotřebitele. Těto ochrany se přitom nelze vzdát sjednáním režimu obchodního zákoníku. S touto konkrétní námitkou, jakožto ani s námitkami dalšími se nicméně soud prvního stupně dle stěžovatele nevypořádal.

8. Za účelem posouzení důvodnosti ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal příslušný spis soudu prvního stupně, z něhož zjistil následující skutečnosti. Žalobce podal vůči stěžovateli žalobu na zaplacení 5 000 Kč spolu s úrokem z prodlení, kterou odůvodnil tím, že stěžovatel nenavrátil zařízení do 7 dnů od ukončení smlouvy, ačkoliv k tomu byl povinován článkem 3.7 všeobecných obchodních podmínek. Stěžovatel nárok žalobce opakovaně v řízení odmítl s tím, že sice s technikem poskytovatele uzavřel dne 5. 6. 2008 smlouvu o poskytování služeb, která obsahovala drobným písmem odkaz na všeobecné obchodní podmínky (tzv. včleňovací doložkou), ale před podpisem smlouvy o poskytování služeb mu všeobecné

obchodní podmínky nebyly předány a nebyl ze strany poskytovatele seznámen ani s jejich obsahem. Stěžovatel sice připustil, že si smlouvu řádně nepřečetl, ale to v dané věci nepovažoval za podstatné, neboť se na něj měla vztahovat patřičná ustanovení regulující spotřebitelské smlouvy. Z odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně, kterým bylo žalobě vyhověno, potom Ústavní soud zjistil, že soud prvního stupně stručně shrnul obsah tvrzení žalobce, dále uvedl, že žalobce je právnickou osobou, na niž přešla pohledávka dle smlouvy o postoupení pohledávky ze dne 21. 1. 2010 a její přílohy, dále popsal průběh řízení, procesní obranu stěžovatele a jeho výpověď před soudem. Následně soud prvního stupně učinil závěr, že skutková tvrzení žalobce jsou prokázána uvedenými listinami, přičemž žalovaný nesplnil svou povinnost navrácení přístroje, tudíž žaloba je důvodná. V odůvodnění rozsudku však zcela absentuje jakékoliv snaha vypořádat se s tvrzeními stěžovatele, která přitom, jak bude následně ukázáno, mohla mít pro správné právní posouzení věci zcela zásadní vliv.

9. Námitka stěžovatele směřuje k uplatnění obchodních podmínek ve spotřebitelských smlouvách. Obecně platí, že si smluvní strany mohou dohodnout obsah práv a povinností, kterými se budou navzájem řídit. Sjednaná práva a povinnosti jsou obvykle obsaženy přímo ve smlouvě, nicméně tím není vyloučena aplikace všeobecných či jiných obchodních podmínek, na něž smlouva může odkazovat. Obchodní podmínky mohou být sestaveny některou ze smluvních stran nebo i třetím subjektem (typicky se jedná o odborné či zájmové organizace). Tato praxe je výslovně upravena ve vztazích řídicích se režimem obchodního zákoníku, a to konkrétně v ustanovení § 273 obchodního zákoníku, oproti tomu občanský zákoník takovou explicitní úpravu neobsahuje. Ovšem tuto běžnou praxi lze dovodit zejména z principu autonomie vůle stran a z toho odvozené zásady smluvní svobody, která je jedním z vůdčích principů závazkového práva.

10. Uplatnění obchodních podmínek není neomezené, naopak právní úprava stanovuje základní limity. Pro spotřebitelské smlouvy platí, že nesmějí pod hrozbou absolutní neplatnosti dle ustanovení § 56 občanského zákoníku obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran. Podle demonstračního výčtu obsaženého v odstavci druhém pod písmenem g) se za taková ustanovení považují mimo jiné ujednání, s nimiž se spotřebitel neměl možnost seznámit před podpisem smlouvy, což budou typicky právě obchodní podmínky, s nimiž se spotřebitel před podpisem smlouvy neměl možnost seznámit. Podobně je tomu i v obchodněprávních vztazích, neboť dle ustanovení § 273 obchodního zákoníku lze uplatnit odkaz na obchodní podmínky jedné ze smluvních stran pouze za předpokladu, že je na použití těchto obchodních podmínek ve smlouvě odkazováno (tzv. včleňovací doložkou) a že zároveň jsou smluvním

stranám známé nebo jsou k návrhu smlouvy přiložené, a to v okamžiku akceptace smlouvy.

11. Tyto závěry podporují i závěry právní vědy. Současná právní doktrína uvádí k obchodním podmínkám následující: „Základním předpokladem přijetí všeobecných obchodních podmínek oblátem je zahrnutí těchto všeobecných obchodních podmínek do návrhu. K tomu může dojít několika způsoby. Zřejmě bezrozporným je zopakování celého jejich textu, např. ve formuláři smlouvy. V takovém případě není pochyb, že souhlas obláta zahrnuje i všeobecné obchodní podmínky. Z hlediska technického dochází v praxi spíše k případům, kdy smlouva činí svou součástí všeobecné obchodní podmínky formou odkazu na ně. Má-li se však jejich závaznost pro daný právní vztah odvíjet od souhlasu smluvních stran, pouhý odkaz nestačí. Musí k němu přistoupit seznámení se s jejich obsahem. Jestliže byl oblát s obsahem podmínek před uzavřením smlouvy seznámen, není podstatné jakým způsobem, zda k tomu došlo v souvislosti s uzavíráním konkrétní smlouvy, či již dříve v souvislosti s uzavíráním podobné smlouvy.“ [Hulmák, M. Uzavírání smluv v civilním právu. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008, 203 s., ISBN 978-80-7400-062-1, s. 64]

12. K tomu je vhodné dodat, že jak podnikatel, tak spotřebitel musí mít adekvátní možnost se s obsahem obchodních podmínek seznámit, to ovšem neznamená, že tak skutečně učiní. I když je spotřebitelům přiznána vyšší právní ochrana pro jejich fakticky slabší postavení, nedochází tím k úplnému potlačení starořímské zásady *vigilantibus iura scripta sunt* (práva náležejí bdělým).

13. V praxi se samozřejmě může jevit otázkou, koho tíží důkazní břemeno ohledně prokázání naplnění podmínek pro aplikaci obchodních podmínek. Soudní judikatura již v devadesátých letech v této souvislosti dospěla k závěru, že „obchodní podmínky, na které ve smyslu § 273 odst. 1 ObchZ smlouva odkazuje a jež jsou k ní připojeny nebo jsou smluvním stranám známy, nemusí být samostatně podepisovány účastníky smluvního vztahu. V pochybnostech však musí ten, kdo se jich dovolává, prokázat, že byly ke smlouvě připojeny anebo že byly druhé straně známy“ (rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 2. 1998 sp. zn. 5 Cmo 318/97, publikováno v Soudních rozhledech, 1998, č. 10, s. 259). Tento právní výklad byl následně přijat právní naukou (například Bejček, J., Eliáš, K., Raban, P. a kol. Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. 4. vyd. Praha : C. H. Beck, 2007, 585 s., ISBN 978-80-7179-781-4, s. 60, marg. č. 111) a je akceptován i obecnými soudy (například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2013 sp. zn. 32 Cdo 3183/2012). Jestliže tento výklad platí pro obchodněprávní vztahy, které obecně vykazují vyšší míru dispozitivnosti, tím spíše musí platit i pro spotřebitelské vztahy regulované částí první hlavou pátou občanského zákoníku.

14. Shrňeme-li výše uvedené, samotný podpis pod tzv. včleňovací klauzulí pro uplatnění obchodních podmínek sám o sobě nepostačuje, nýbrž je třeba, aby zároveň byl naplněn i druhý předpoklad, tedy známost smluvních podmínek či jejich přiložení. Důkazní břemeno prokázání naplnění uvedených předpokladů přitom leží na osobě, která se ustanovení obchodních podmínek dovolává. Z uvedeného je tedy patrné, že vznesená námitka stěžovatele v řízení před obecným soudem mohla ve věci hrát zásadní roli. V takovém případě pak účastník řízení může důvodně očekávat, že se jeho námitkami bude soud přinejmenším skutečně zabývat a ve svém odůvodnění se s nimi alespoň stručně vypořádá.

15. Na tomto závěru potom ničeho nemění ani znění § 157 odst. 4 o. s. ř., které stanovuje kvalitativně nižší požadavky na odůvodnění soudního rozhodnutí. Podle tohoto ustanovení v odůvodnění svého rozsudku, proti němuž není odvolání přípustné nebo proti němuž se účastníci odvolání vzdali (§ 207 odst. 1 o. s. ř.), soud uvede pouze předmět řízení, závěr o skutkovém stavu a stručné právní posouzení věci. Vznese-li totiž stěžovatel v průběhu řízení námitky, které mohou významně ovlivnit zjištění skutkového stavu a následně právní posouzení věci, je soud povinen na to ve svém rozsudku alespoň stručně reagovat. Pokud tak soud neučiní a s námitkami stěžovatele se v odůvodnění svého rozhodnutí nikterak nevypořádá, počíná si svévolně a zároveň zbavuje své rozhodnutí základních atributů v podobě přesvědčivosti a přezkoumatelnosti. Důsledkem toho je zásah do ústavně zaručeného práva stěžovatele na spravedlivý proces.

16. Předmět řízení o projednávané ústavní stížnosti spadá do kategorie tzv. bagatelních sporů, k nimž Ústavní soud ve své dřívější rozhodovací praxi [například náleží Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2009 sp. zn. I. ÚS 3143/08 (N 59/52 SbNU 583)] zaujal stanovisko, že pokud občanský soudní řád vylučuje u bagatelních věcí přezkum v odvolacím řízení, což v obecné rovině není v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny, bylo by proti této logice připustit, aby jejich přezkum byl automaticky přesunut do roviny ústavního soudnictví. Proto rozhodnutí soudu, proti němuž není přípustné ani odvolání, lze ústavní stížností napadát jen pro natolik závažná pochybení, která zároveň způsobují zásah do ústavně zaručených práv stěžovatele, neboť bez elementární ochrany lidských práv a dodržování základních ústavních principů nelze opravdového právního státu dosáhnout. Podle názoru Ústavního soudu právě s ohledem na jednoinstančnost takového řízení před obecnými soudy je povinností těchto soudů věnovat postupu v řízení a odůvodnění rozhodnutí maximální pečlivost a pozornost [srov. náleží Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2012 sp. zn. IV. ÚS 2319/11 (N 40/64 SbNU 461)].

III./b K ústavní relevanci ochrany spotřebitele

17. Za pozornost dále stojí i další výtka stěžovatele, že nebyl zohledněn jeho status spotřebitele, který je nutno uplatnit i ve vztazích podřízených obchodnímu zákoníku (v tzv. fakultativních obchodech).

18. I tato námitka stěžovatele má pro správné právní posouzení případu nemalý význam. Předně je totiž nutno připomenout, že i v případě volby režimu obchodního zákoníku je třeba dle ustanovení § 262 odst. 4 obchodního zákoníku vždy použít ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem. Z toho vyplývá, že je třeba skutečně ve věci aplikovat příslušná ustanovení chránící spotřebitele jakožto slabší smluvní stranu (zejména ustanovení § 51a a následující občanského zákoníku).

19. Sama ochrana spotřebitele se potom nepohybuje jen na úrovni podústavního práva, nýbrž má právě dopad i do ústavní roviny. Konkrétně ochranu spotřebitele lze podřadit pod ústavní princip rovnosti, a to v jeho materiálním či faktickém pojetí (čl. 1 Listiny).

20. Základní ústavní princip rovnosti lze pojímat ve dvou rovinách – jako rovnost formální nebo rovnost faktickou. Není pochyb o tom, že úlohou zákonodárce je zajistit při tvorbě právního řádu všem adresátům právních norem formální rovnost, avšak s ohledem na skutečnost, že v reálném světě přírody i společnosti existuje z řady důvodů faktická nerovnost, musí zákonodárce v odůvodněných případech zvažovat i případy normativního zakotvení nerovnosti, která například odstraní faktickou nerovnost nebo jiný handicap. Je zřejmé, že by například neodporovalo ústavnímu požadavku rovnosti normativní zvýhodnění fyzicky handicapovaného člověka před člověkem zdravým v konkrétní životní situaci (například v oblasti zaměstnávání osob se ztíženým pracovním uplatněním, zvýhodněný přístup k tzv. bezbariérovým bytům apod.). I tam, kde se zákonodárce nevydal cestou vědomého zvýhodnění „slabšího“, aby pro konkrétní životní situaci dal přednost rovnosti faktické před formální, ponechává orgánu, který pozitivní právo aplikuje, prostor pro řešení napětí mezi neúplností psaného práva a povahou konkrétního případu cestou aplikace ústavních principů v materiálním pojetí právního státu (soudcovská diskrece) [nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2006 sp. zn. Pl. ÚS 42/03 (N 72/40 SbNU 703; 280/2006 Sb.)].

21. Samotným východiskem spotřebitelské ochrany je potom postulat, podle něhož se spotřebitel ocitá ve fakticky nerovném postavení s profesionálním dodavatelem, a to s ohledem na okolnosti, za nichž dochází ke kontraktaci, s ohledem na větší profesionální zkušenost prodávajícího, lepší znalost práva a snazší dostupnost právních služeb a konečně se

zřetelem na možnost stanovovat smluvní podmínky jednostranně cestou formulářových smluv. Zákonodárce se proto pokusil vyrovnat tuto faktickou nerovnost cestou práva, a to formou omezení autonomie vůle [srov. náleze Ústavního soudu ze dne 15. 6. 2009 sp. zn. I. ÚS 342/09 (N 144/53 SbNU 765)].

22. Ústavní soud připomíná, že autonomií vůle dovodil z čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, podle něhož každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Ústavní soud v tomto ustanovení spatřuje jak strukturální princip, tak subjektivní právo jednotlivce, které je omezitelné k prosazení jiného práva či veřejného zájmu, na základě zákona, přičemž takové omezení musí být přiměřené sledovanému cíli, jehož má být dosaženo [srov. např. náleze Ústavního soudu ze dne 12. 5. 2004 sp. zn. I. ÚS 167/04 (N 70/33 SbNU 197)]. Ústavní soud následně dovodil, že současná kogentní právní úprava tyto ústavní podmínky omezení autonomie vůle kontrahentů splňuje [náleze Ústavního soudu ze dne 6. 11. 2007 sp. zn. II. ÚS 3/06 (N 185/47 SbNU 429)].

23. Ústavní princip rovnosti se promítá i do soukromého práva a projevuje se v soukromoprávních vztazích. Právní doktrína k otázce rovnosti v soukromoprávních vztazích uvádí [Hurdík, J., Lavický, P. Systém zásad soukromého práva. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2010, 197 s., ISBN 978-802-1050-631, s. 115 a s. 120n.], že soukromé právo garantuje každému co nejširší míru možnosti svobodného jednání, avšak právě proto, že ji garantuje každému, musí ji zároveň u některých omezit, aby byla zaručena všem. Ze střetu autonomie vůle a z ideje rovnosti potom vyplývá ochrana slabší smluvní strany, a to s cílem dosažení vyvážené pozice, tj. spravedlnosti, ekvity či rovnováhy zúčastněných zájmů. Dále autoři uvádějí, že ve vztazích, v nichž vystupují strany, jejichž výchozí pozice jsou značně nerovnovážné (například vztah podnikatele se spotřebitelem), se nelze spokojit s tím, že oběma stranám budou poskytnuty stejné právní prostředky, tedy jakási formální rovnost, neboť ve skutečnosti nerovnost výchozích prostředků způsobuje i nerovnost ve výsledku samotném. Řešení této situace autoři spatřují v nerovnovážné úpravě subjektivních práv a povinností účastníků soukromoprávního vztahu tím, že slabší smluvní straně (typicky spotřebiteli) je přiznáno více práv a silnější smluvní straně (dodavatel) je uloženo více povinností. Účelem dané právní úpravy je tedy snaha o dosažení skutečné rovnováhy tím, že budou právně vyrovnány výchozí ekonomické, informační, odborné a jiné rozdíly, jež mezi stranami panují. Jinak řečeno, aby bylo dosaženo rovnosti jako cíle, je nutno nerovnost výchozích pozic korigovat stejnou nerovnou úpravou práv a povinností. V této souvislosti autoři hovoří o zajištění rovnosti prostředků.

24. Nadto je vhodné dodat, že ochrana spotřebitele spadá také mezi jednu ze sdílených politik Evropské unie (srov. čl. 4 SFEU), proto je nutno

na věc nahlížet také pohledem unijního práva. Evropská unie v této souvislosti vydala několik směrnic dopadajících na ochranu spotřebitele, s posuzovanou věcí přitom úzce souvisí především směrnice Rady č. 93/13/EHS ze dne 5. 4. 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách. K její interpretaci Soudní dvůr Evropské unie uvedl následující: „Systém ochrany zavedený směrnicí vychází z myšlenky, že se spotřebitel nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu nebo poskytovateli, co se týče jak vyjednávací pravomoci, tak úrovně informovanosti, které jej vede k tomu, že přistoupí k podmínkám předem vyhotoveným prodávajícím nebo poskytovatelem, aniž by mohl ovlivnit jejich obsah (rozsudek ze dne 27. června 2000, *Océano Grupo Editorial a Salvat Editores*, C-240/98 až C-244/98, Recueil, s. I-4941, bod 25). Takové nerovné postavení mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem může být narovnáno pouze pozitivním zásahem, vnějším ve vztahu k samotným smluvním stranám (výše uvedený rozsudek *Océano Grupo Editorial a Salvat Editores*, bod 27)“ [Rozsudek Soudního dvora ze dne 26. 10. 2006, věc C-168/05, body 25 a 26].

25. V pozitivním právu se ochrana spotřebitele promítá například do podoby vyšší informační povinnosti dodavatele, do práva spotřebitele odstoupit od smlouvy, do podoby zákazu některých ujednání ve spotřebitelských smlouvách či do podoby příkazu v pochybnostech o významu spotřebitelských smluv vykládat pro spotřebitele nejpříznivěji (srov. § 51 a násl. občanského zákoníku).

26. Princip autonomie vůle a princip rovnosti jsou doplňovány a korigovány principem ekvity či spravedlnosti. Zcela jasně je to patrné na ustanovení § 56 odst. 1 občanského zákoníku, kde je uvedeno, že spotřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran. Zde uvedený pojem „dobrá víra“ (dále též „zásada poctivosti“) je nutno vykládat v jeho objektivním slova smyslu, tudíž se blíží pojetí „dobrých mravů“, případně pojetí „poctivého obchodního styku“ a v pojetí nového občanského zákoníku je tento pojem obsažen v imperativu „každý má povinnost jednat v právním styku poctivě“ (srov. § 6 nového občanského zákoníku a důvodovou zprávu k tomuto ustanovení). Výklad pojmu „dobré víry“ jako projevu principu ekvity podporuje i článek 3 odst. 1 směrnice Rady č. 93/13/EHS, který byl právě do § 56 občanského zákoníku implementován. V tomto ustanovení je uvedeno, že smluvní podmínka, která nebyla individuálně sjednána, je považována za nepřiměřenou, jestliže v rozporu s požadavkem přiměřenosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.

27. Ústavní soud připomíná, že již několikrát zásadu „poctivosti“ v oblasti ochrany spotřebitele aplikoval, a to ve formě tzv. principu důvěry.

Konkrétně v nálezu ze dne 6. 11. 2007 sp. zn. II. ÚS 3/06 (N 185/47 SbNU 429) Ústavní soud uvedl: „Ten, kdo vyvolal určité jednání, se nesmí ex post dovolávat vad jednotlivých úkonů, které sám způsobil. Uplatňování principu důvěry v úkony dalších osob při veškerém sociálním styku s nimi je základním předpokladem pro fungování komplexní společnosti (Luhmann, N. *Vetrauen. Ein Mechanismus der Reduktion sozialer Komplexität*. Stuttgart 1989, s. 1). Důvěru je třeba pokládat za elementární kategorii sociálního života. Jednak vyjadřuje vnitřní postoj odrážející eticky odůvodněné představy a očekávání jednotlivých členů společnosti a z druhé strany je výrazem principu právní jistoty, který představuje jednu z fazet materiálního, tj. hodnotově, chápaného právního státu, jehož ústavněnormativní výraz je obsažen v čl. 1 odst. 1 Ústavy. Naznačená konkretizace principu právního státu je oním principem, který působí na straně stěžovatele a proti principu autonomie vůle, kterého se dovolávají obecné soudy. Je pak primárně úkolem obecných soudů najít praktickou konkordanci mezi oběma protikladně působícími principy tak, aby zůstalo zachováno maximum z obou, a tak, aby výsledek byl slučitelný s obecnou představou spravedlnosti.“ [obdobně náleží Ústavního soudu ze dne 15. 6. 2009 sp. zn. I. ÚS 342/09 (N 144/53 SbNU 765)].

28. Ve spotřebitelském právu je dodavatel ve fakticky výhodnějším postavení, neboť má odbornou převahu nad spotřebiteli, kterým své služby poskytuje. A proto kromě omezení vyplývajících z výše uvedeného principu rovnosti prostředků lze od dodavatele také očekávat (případně i vyžadovat), že se ve vztahu ke spotřebiteli bude chovat v obecné poloze poctivě. Nepostupuje-li tímto způsobem, zpronevěří se důvěře druhého účastníka smluvního vztahu v poctivost svého jednání, a takovému nepoctivému jednání nelze poskytnout právní ochranu [srov. § 265 obchodního zákoníku nebo § 6 nového občanského zákoníku].

29. V praxi se zásada poctivosti projevuje mimo jiné tím, že text spotřebitelské smlouvy, obzvláště jedná-li se o smlouvu formulářovou, má být pro průměrného spotřebitele dostatečně čitelný, přehledný a logicky uspořádaný. Například smluvní ujednání musí mít dostatečnou velikost písma, nesmějí být ve výrazně menší velikosti než okolní text, nesmějí být umístěna v oddílech, které vzbuzují dojem nepodstatného charakteru. Uvedená zásada poctivosti dopadá i na aplikaci všeobecných obchodních podmínek. Jak bylo uvedeno v bodě 9, i ve spotřebitelských smlouvách je možno všeobecné obchodní podmínky uplatnit, nicméně taková aplikace má nejen uvedená formální omezení, nýbrž i omezení obsahová.

30. Je třeba zdůraznit, že obchodní podmínky ve spotřebitelských smlouvách na rozdíl třeba od obchodních smluv mají sloužit především k tomu, aby nebylo nezbytné do každé smlouvy přepisovat ujednání technického a vysvětlujícího charakteru. Naopak nesmějí sloužit k tomu, aby

do nich v často nepřehledné, složité formulované a malým písmem psané formě skryl dodavatel ujednání, která jsou pro spotřebitele nevýhodná a o kterých předpokládá, že pozornosti spotřebitele nejspíše uniknou (například rozhodčí doložka nebo ujednání o smluvní pokutě). Pokud tak i přesto dodavatel učiní, nepočíná si v právním vztahu poctivě a takovému jednání nelze přiznat právní ochranu.

31. V této souvislosti Ústavní soud upozorňuje na to, že nelze závěry Ústavního soudu interpretovat jako *a priori* vyloučení (příkladmo) jmenovaných podstatných ujednání ze spotřebitelských smluv obecně, nýbrž zejména jako omezení jejich uplatnění v tzv. všeobecných obchodních podmínkách. Ústavní soud nyní odhlíží od skutečnosti, že fakticky je smluvní svoboda spotřebitele při určování, které ujednání bude uvedeno ve smlouvě a které ve všeobecných podmínkách, pouze zdánlivá, neboť obě listiny ve formulářové podobě připravuje dodavatel a s ohledem na nepoměr ve vyjednávací síle dodavatele a spotřebitele je na první pohled patrné, že se spotřebitel jen stěžít může domoci změny předem připravených smluvních ujednání.

32. Je nepochybné, že původní poskytovatel elektronických komunikačních služeb byl jednáním stěžovatele poškozen, když nedošlo k vrácení poskytnutého modemu (jak konstatuje napadený rozsudek na str. 3), k jeho nahrazení či jinému vypořádání majetkových závazků. Postup stěžovatele, pokud se jedná o škodu, kterou poskytovateli způsobil, Ústavní soud v žádném případě neschvaluje. K otázce existence a rozsahu dalších závazků na straně stěžovatele, které by plynuly z uzavřené smlouvy a jejího porušení, se nicméně Ústavní soud dále nijak nevyjadřuje, neboť to není předmětem tohoto řízení. Je nutno též zdůraznit, že uvedené závěry Ústavního soudu do budoucna nikterak nezhoršují (v obecné rovině) postavení poskytovatelů telekomunikačních služeb co do ochrany jejich vlastnických práv. Zejména však jsou podnikatelům vystupujícím ve spotřebitelských vztazích v obdobném postavení zachovány a plně k dispozici další smluvní instituty, jako např. zálohové platby proti zapůjčení zařízení (nyní modemu) apod., které se vyznačují obdobným ekonomicky motivačním účinkem na spotřebitele. Při využití uvedeného postupu lze navíc mnohem přesněji vystihnout skutečnou hodnotu poskytovaného zařízení (modemu); nelze odhlédnout od skutečnosti, že výše smluvní pokuty v nyní projednávané věci převyšuje (zůstatkovou) hodnotu samotného zařízení několikanásobně.

33. Z uvedeného plyne konečný závěr, který dopadá na věc stěžovatele, že v rámci spotřebitelských smluv ujednání zakládající smluvní pokutu (podobně jako rozhodčí doložka) zásadně nemohou být součástí tzv. všeobecných obchodních podmínek, nýbrž toliko spotřebitelské smlouvy samotné (listiny, na niž spotřebitel připojuje svůj podpis). Výjimku představují

specifické případy, kdy se z povahy věci uplatňuje specifický režim (např. smlouva o přepravě osob s ohledem na § 3 vyhlášky č. 175/2000 Sb., o přepravním řádu pro veřejnou drážní a silniční osobní dopravu, apod.).

34. Pokud obecný soud nezohlednil ústavní aspekt materiální rovnosti mezi spotřebitelem a dodavatelem (projevující se v rovině podústavního práva jako ochrana spotřebitele), principy důvěry a poctivosti ve smluvních vztazích, a uložil stěžovateli povinnost zaplatit žalobci (postupníkovi) částku odpovídající smluvní pokutě nastupující po marně uplynulé lhůtě sedmi dnů od data ukončení smlouvy ve smyslu čl. 3 všeobecných obchodních podmínek, porušil základní právo stěžovatele plynoucí z čl. 11 odst. 1 Listiny, tedy právo na ochranu vlastnictví.

35. K ostatním námitkám stěžovatele Ústavní soud uvádí, že jsou jen víceméně polemikou s aplikací podústavního práva a nedosahují ústavně-právní roviny, a proto se jimi Ústavní soud podrobněji nezabýval.

IV.

36. Podle sdělení Ústavního soudu č. 469/2012 Sb. v souladu s obecným principem časové působnosti zákonů upravujících postup v řízení před soudem budou ustanovení zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb. účinného od 1. ledna 2013, upravující řízení před Ústavním soudem uplatňována i na řízení zahájená, avšak neskončená do 31. prosince 2012. Tímto způsobem byla ve věci aplikována ustanovení upravující ústní jednání v řízení před Ústavním soudem, přičemž pro nařízení ústního jednání nebyly shledány důvody.

37. V rozsahu, v němž se stěžovatel domáhá zrušení výroku I rozsudku soudu prvního stupně, spatřuje Ústavní soud ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou, neboť k porušení stěžovatelových práv nedošlo a ani zjevně dojít nemohlo. Výrokem I totiž soud prvního stupně částečně zastavil řízení v rozsahu, v němž se žalobce domáhal zaplacení smluvního úroku z prodlení.

38. Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud dospěl k závěru, že bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na ochranu vlastnictví dle čl. 11 odst. 1 Listiny, ústavní stížnosti dle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl (výrok I) a napadené výroky II a III rozsudku soudu prvního stupně podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil (výrok II). V části, v níž ústavní stížnost směřovala proti výroku I rozsudku soudu prvního stupně, odmítl Ústavní soud ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou (výrok III) podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 184

K prioritě výkladu nezakládajícího neplatnost smlouvy v soukromém právu

Uzavřená, fakticky však pronajímatelem vzhledem ke konkrétním okolnostem (sociální status nájemce jako příjemce sociální dávky) oktrojovaná tříměsíční doba trvání nájmu, s možností následného dvouletého prodloužení vázanou na zcela obecně stanovené podmínky spojené s osobou nájemce, odporuje smyslu a účelu obecné zákonné úpravy v ustanovení § 685 odst. 1 občanského zákoníku, byť toto ustanovení délku doby určité při sjednání nájmu nestanoví. Jde současně o nepřipustné omezení autonomie vůle nájemce jako účastníka právního vztahu, garantované v ústavněprávní rovině – souběžně s čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky – v čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, podle něhož každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Pro oblast soukromého práva je táz záruka odvoditelná z § 2 odst. 3 občanského zákoníku, podle něhož je odchýlení se od zákona dohodou stran přípustné, nikoli však v rozporu se zákonným zákazem či povahou konkrétního ustanovení (a to je nutné vztáhnout též k účelu zákonné úpravy). Měl-li, jak to plyne z vyjádření vedlejšího účastníka k ústavní stížnosti, pronajímatel výhrady k chování nájemce v průběhu nájemního vztahu, pak neměl vycházet jen z podzákonného aktu obecní (územně samosprávné) povahy, ale měl dát při eventuálním sankčním postupu vůči němu přednost právní úpravě zakotvené v občanském zákoníku jako generálně závazném právním předpise.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) a Kateřiny Šimáčkové – ze dne 11. listopadu 2013 sp. zn. I. ÚS 2447/13 ve věci ústavní stížnosti V. P., zastoupeného Mgr. Davidem Rašovským, advokátem, se sídlem v Brně, Šumavská 416/15, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013 č. j. 26 Cdo 1322/2013-96, kterým bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání, a rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 16. 1. 2013 č. j. 19 Co 235/2012-67, kterým byla zamítnuta stěžovatelova žaloba na prodloužení doby nájmu bytu, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Brně jako účastníků řízení a města Polná, se sídlem v Polné, Husovo nám. 39, zastoupeného JUDr. Boženou Zmátlovou, advokátkou, se sídlem Dvořákova 5, Jihlava, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 16. 1. 2013 č. j. 19 Co 235/2012-67 byla porušena práva stěžovatele na svobodné jednání podle čl. 2 odst. 3 a na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Proto se rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 16. 1. 2013 č. j. 19 Co 235/2012-67 ruší.

III. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013 č. j. 26 Cdo 1322/2013-96 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces garantované v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

IV. Proto se usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013 č. j. 26 Cdo 1322/2013-96 ruší.

V. Návrh na zrušení ustanovení § 237 občanského soudního řádu se odmítá.

Odůvodnění

I. Rekapitulace dosavadního průběhu řízení před obecnými soudy a Ústavním soudem

1. Stěžovatel včas podanou ústavní stížností napadl v záhlaví označené usnesení Nejvyššího soudu a rozsudek Krajského soudu v Brně s tvrzením, že obecné soudy porušily jeho právo na spravedlivý proces garantované ustanovením čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Předmětem řízení před obecnými soudy byla žaloba, kterou se stěžovatel domáhal určení, že vedlejší účastník je s ním (jako pronajímatel) povinen uzavřít „dodatek“ nájemní smlouvy ze dne 1. 8. 2011, a to se sjednanou dobou trvání nájmu bytu od 1. 11. 2011 do 31. 10. 2013. Mělo jít o realizaci kontraktační povinnosti vedlejšího účastníka; smlouva zněla na dobu od 1. 8. 2011 do 31. 10. 2011, ale stěžovatel tvrdil, že plnil veškeré podmínky nájmu, a jeho nájemní vztah se tedy v souladu s textem smlouvy prodloužil o další dva roky. Soud prvního stupně žalobě stěžovatele vyhověl a použil konstrukci, že účastníci nájemního vztahu si sjednali smlouvu o smlouvě budoucí. Nájem stěžovatele byl proto prodloužen o dva roky poté, co nájemce plnil smluvní podmínky. Odvolací soud změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu zamítl a stěžovatele zavázal k náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů.

3. Odvolací soud rozsudek odůvodnil tím, že nájemní smlouva ze dne 1. 8. 2011 je absolutně neplatná, protože v ní chybí uvedení výše nájemného či jeho výpočet, jakož i výše plateb za plnění spojená s užíváním bytu. Dodal, že i v případě, kdy by platná byla, nezakládá automaticky nárok, který

namítá žalobce (stěžovatel). Předmětná smlouva totiž neobsahuje náležitosti kladené právním předpisem na smlouvu o smlouvě budoucí.

4. Nejvyšší soud dovolání stěžovatele jako nepřipustné odmítl. Rozsudek odvolacího soudu byl vydán dne 16. 1. 2013, tedy již za účinnosti občanského soudního řádu ve znění zákona č. 404/2012 Sb. Přípustnost a důvody dovolání však stěžovatel dovozoval z již neúčinné právní úpravy. Dovolací soud vytkl stěžovateli, že se opírá o dovolací důvody adekvátní dřívější právní úpravě a neuvádí, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání podle úpravy nové (§ 241a odst. 2 občanského soudního řádu – dále též jen „o. s. ř.“). Odmítnutí dovolání Nejvyšším soudem tedy bylo zdůvodněno nedostatkem obsahu dovolání, který neumožnil dovolací instanci přistoupit k meritornímu dovolacímu přezkumu.

5. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítal zejména přepjatý formalismus obecných soudů při rozhodování o jeho návrhu. Nejvyšší soud podle stěžovatele nezohlednil, že v dovolání – ač podaném v intencích již neúčinného právního předpisu – byl obsažen dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř. ve znění účinném po 1. 1. 2013. Oproti tomu krajský soud se dopustil formalismu při interpretaci smluv a posuzování jejich platnosti. Stěžovatel dále citoval několik rozhodnutí Ústavního soudu vztahujících se k problematice posuzování smluv. Na svých námitkách stěžovatel setrval i v odpovědi na vyjádření obecných soudů. Stěžovatel žádal, aby Ústavní soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a usnesení Nejvyššího soudu, a současně brojil proti novému textu ustanovení § 237 o. s. ř., přičemž navrholo zrušit toto ustanovení. Též navrhl odklad vykonatelnosti rozsudku odvolací instance.

6. Krajský soud v Brně odkázal ve vyjádření na odůvodnění napadeného rozsudku, přičemž namítaný formalismus při rozhodování o žalobě stěžovatele odmítl.

7. Nejvyšší soud ve vyjádření odkázal na písemné vyhotovení napadeného usnesení. Uvedl, že v projednávané věci nejde o nesprávnou citaci ustanovení občanského soudního řádu, ale o posouzení, zda dovolání obsahovalo náležitosti předepsané v těch ustanoveních o. s. ř., která umožňují mimořádný opravný prostředek posoudit co do přípustnosti a poté případně přezkoumat v meritu věci. Stěžovatel se však řídl pro něj již neplatným textem o. s. ř. a v důsledku toho formuloval dovolání tak, že nezbylo než je odmítnout pro nepřipustnost.

8. Vedlejší účastník se k ústavní stížnosti vyjádřil v podání, v němž považoval ústavní stížnost za neopodstatněnou. Přisvědčil právní konstrukci odvolacího soudu, která dovodila absolutní neplatnost nájemní smlouvy. Text nájemní smlouvy byl pro všechny nájemce v domě stejný, všichni jej akceptovali a byl také velmi dobře znám i stěžovateli, se kterým vedlejší účastník uzavřel v rozmezí let 2003–2008 nájemní smlouvy postupně na tři různé obecní byty. Nyní se vedlejší účastník domáhá v řízení před

soudem prvního stupně vyklizení bytu stěžovatelem. Ten řádně nehradí platby nájemného, a to ani po skončení doby trvání předchozí nájemní smlouvy. Nájem bytu probíhal v domě s pečovatelskou službou a stěžovatel v něm, při návštěvách příbuzných, obtěžoval hlukem a nevhodným chováním. Vedlejší účastník může doložit za posledních deset let celkem 16 přestupkových spisů a stěžovatel byl též odsouzen v trestním řízení. Je sice invalidním důchodcem, ale má závazky z půjček a jeho návrh na odklad vykonatelnosti rozsudku odvolací instance do doby rozhodnutí o ústavní stížnosti nemá žádné podstatnění.

II.

9. Po seznámení s předloženými rozhodnutími obecných soudů a vyžádaným spisovým materiálem dospěl Ústavní soud k závěru, že návrh stěžovatele je převážnou měrou důvodný.

II.a/ Posouzení (ne)platnosti smlouvy o nájmu bytu

10. Významnou zásadou výkladu smluv je prioritá výkladu, který neplatnost smlouvy zakládá, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady. Je tak vyjádřen a podporován princip autonomie vůle smluvních stran, povaha soukromého práva a s tím spojená společenská a hospodářská funkce smlouvy. Není ústavně konformní a je v rozporu s principy právního státu taková praxe, kdy obecné soudy upřednostňují výklad vedoucí k neplatnosti smlouvy před výkladem neplatnosti smlouvy nezakládajícím [srov. náleží Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2005 sp. zn. I. ÚS 625/03 (N 84/37 SbNU 157)].

11. Závěr, že určitý právní úkon je neplatný pro rozpor se zákonem, se musí opírat o rozumný výklad dotčeného zákonného ustanovení. Nelze vytačit pouze s gramatickým výkladem. Důležitou roli zde hraje především výklad teleologický. Je proto nutné se vždy ptát po účelu zákonného příkazu či zákazu. V soukromoprávní sféře ne každý rozpor se zákonem má za následek absolutní neplatnost právního úkonu. Smyslem ochrany legality v soukromoprávní sféře není jen ochrana veřejného zájmu, ale především ochrana soukromoprávního vztahu. Proto je nutné vykládat ustanovení o neplatnosti právních úkonů pro rozpor se zákonem restriktivně, a nikoli extenzivně. Opačná interpretace by byla v rozporu s čl. 4 odst. 4 Listiny, podle kterého při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod (v tomto případě smluvní volnosti stran) musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu a případná omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena [srov. náleží Ústavního soudu ze dne 6. 4. 2005 sp. zn. II. ÚS 87/04 (N 75/37 SbNU 63)].

12. Založil-li odvolací soud své závěry o absolutní neplatnosti nájemní smlouvy (§ 39, § 686 odst. 1 občanského zákoníku) na úvaze, že nájemní

smlouva postrádá podstatnou náležitost, již je ujednání o způsobu výpočtu nájemného a úhrad za plnění spojená s užíváním bytu (či jejich výše), pak samotný text smlouvy tento právní názor vyvrací. Nelze říci, že by obsah nájemní smlouvy byl prost vyjádření o výši či o způsobu výpočtu nájemného a souvisejících úhrad. V tomto ohledu se jeví jako postačující znění čl. III nájemní smlouvy. Odkaz na platné cenové předpisy, který je tamtéž proveden, je podle obsahu spisu standardním postupem nájemních smluv uzavíraných obcí jako pronajímatelem; není též možné přehlédnout, že se nejednalo o první nájemní smlouvu mezi účastníky, že nájemce neměl výhradu k výši nájemného a platil je.

II.b/ Přípustnost omezení podmínek nájmu pronajímatelem

13. Ústavní soud nemá za prokázané, a neplyne to ani z důkazních zjištění obecných soudů, že by byl stěžovatel dlouhodobě dlužníkem stran placení nájemného po dobu trvání předchozího nájemního vztahu či snad v době, kdy přicházelo v úvahu jeho opakované prodloužení. Jako jediná sporná se jeví platba nájemného stěžovatelem za červenec 2011; posléze se ukázalo, že stěžovatel provedl tuto platbu s jednoměsíčním prodloužením. Nejpodstatnější je však postup vedlejšího účastníka – pronajímatele při formulování nájemní smlouvy, jejíž návrh předložil stěžovateli k podpisu. Nájemní smlouva ode dne 1. 8. 2011 prodlužuje nájemní vztah na dobu tří měsíců do 31. 10. 2011. Pro případ „dodržování a řádného plnění veškerých povinností plynoucích z nájmu bytu“ se v článku II uvádí, že smlouva bude „na žádost nájemce“ prodloužena o dva roky (sc. od 1. 11. 2011).

14. Kontroverzní pasáží textu nájemní smlouvy je nejistota o době trvání nájmu vyvolaná do budoucna. Již výše bylo vyloženo, že v pochybnostech je třeba nájemní smlouvu interpretovat *in favorem* nájemce a posuzovat ji jako platnou. Podle doslovného znění smlouvy tato „bude na žádost nájemce prodloužena“, jestliže nájemce dodrží veškeré podmínky plynoucí z nájmu bytu, zejména včasné a řádné placení nájemného a záloh na služby spojené s užíváním bytu. Pokračování ve smluvním vztahu se stává závislým na posouzení pronajímatele, zda jsou zcela obecně formulované podmínky nájmu plněny. Rada města Polná schválila dne 29. 6. 2011 k bytovým otázkám (obecné) usnesení č. 386, v němž se mj. konstatuje, že smlouvu lze prodloužit o další dva roky pouze v případě, že nájemce po celou dobu nájmu „plní podmínky nájemní smlouvy“. Směšuje se tu subjektivní a objektivní přístup k posouzení nájemního vztahu a nájemci mohou být uváděni v sociální nejistotu. Není divu, že soud prvního stupně posoudil celé ujednání stran jako pactum de contrahendo a dovodil, že nájemní vztah – při zjištěném splnění podmínek nájemcem – pokračuje do 31. 10. 2013. Stěžovatel byl v době řízení před obecnými soudy invalidním důchodcem. Platí tu zásada ochrany slabší strany, a to tím spíše, jde-li

u vedlejšího účastníka (obce) o nájem bytu s režimem podle dotačního titulu „Podpora výstavby nájemních bytů pro příjmově vymezené osoby“. Osoby, jež jsou v důsledku svého nízkého příjmu znevýhodněny v přístupu k bydlení a využívají dobrodíní dotované výstavby bytů, nemohou být podrobeny zacházení, jež lze považovat za stěží přijatelné i ve vztahu k „běžnému“ nájemci.

II.c/ Ústavně konformní interpretace

15. Vzhledem k výše uvedenému činí Ústavní soud právní závěr, že nájemní vztah založený nájemní smlouvou mezi vedlejším účastníkem a stěžovatelem trval, opřen o platnou nájemní smlouvu, do 31. 10. 2013. Nájemní smlouva sjednaná dne 1. 8. 2011 obsahuje nezbytné zákonné náležitosti; v relaci k rozhodnému ustanovení § 686 odst. 1 občanského zákoníku bylo již vysvětleno, proč lze považovat (jedinou) spornou náležitost smlouvy o nájmu bytu za splněnou.

16. Smlouva o nájmu bytu platila mezi stranami do výše uvedeného data bez dílčích časových omezení, spojených s podmínkami vtělenými do ní pronajímatelem. Sjednaná, fakticky však pronajímatelem vzhledem ke konkrétním okolnostem (sociální status nájemce) oktrojovaná tříměsíční doba trvání nájmu, s možností následného dvouletého prodloužení vázanou na zcela obecně stanovené podmínky spojené s osobou nájemce, odporuje smyslu a účelu obecné zákonné úpravy v ustanovení § 685 odst. 1 občanského zákoníku, byť toto ustanovení délku doby určité při sjednání nájmu nestanoví. Jde současně o nepřipustné omezení autonomie vůle nájemce jako účastníka právního vztahu, garantované v ústavněprávní rovině – souběžně s čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky – v čl. 2 odst. 3 Listiny, podle něhož „Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“ Pro oblast soukromého práva je ostatně též záruka odvoditelná z § 2 odst. 3 občanského zákoníku, podle něhož je odchýlení se od zákona dohodou stran přípustné, nikoli však v rozporu se zákonným zákazem či povahou konkrétního ustanovení (a to je nutné vztáhnout též k účelu zákonné úpravy). Měl-li, jak to plyne z vyjádření vedlejšího účastníka k ústavní stížnosti, pronajímatel výhrady k chování nájemce v průběhu nájemního vztahu, pak neměl vycházet jen z podzákonného aktu obecní (územně samosprávné) povahy, ale měl dát při eventuelním sankčním postupu vůči němu přednost právní úpravě zakotvené v občanském zákoníku jako generálně závazném právním předpise.

17. Postup odvolacího soudu vykazuje též stěžovatelem namítané znaky porušující princip práva na spravedlivý proces zaručený v čl. 36 odst. 1 Listiny. Spravedlivý proces totiž nemíří pouze k ochraně ústavně zaručené procedury, ale jeho cílem může být v odůvodněných případech též dosažení vzniku, změny či zániku hmotných práv a povinností

fyzických či právnických osob. Musí jít zajisté o případy výjimečné, leč nelze od nich abstrahovat, jinak by pojetí práva na spravedlivý proces bylo nepřipustně zužováno (k tomu podrobněji Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 733–734).

III. Posouzení procesních aspektů návrhu

18. Nejvyšší soud posoudil v usnesení ze dne 28. 5. 2013 č. j. 26 Cdo 1322/2013-96 dovolání stěžovatele jako vadné proto, že neobsahuje údaje o splnění předpokladů přípustnosti dovolání podle § 241a odst. 2 o. s. ř. ve znění po nabytí účinnosti zákona č. 404/2012 Sb. (dne 1. 1. 2013). Proto dovolání žalobce podle § 243c odst. 1 věty první a § 243f odst. 2 o. s. ř. odmítl. Lze jen doplnit, že stěžovatel - jako dovolatel - argumentoval přípustností dovolání podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a dovolací důvod spatřoval v naplnění § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.; obojí tedy podle právní úpravy dovolacího řízení účinné ještě před datem 1. 1. 2013, což bylo vzhledem k datu vydání rozsudku odvolacího soudu (16. 1. 2013) formální pochybení.

19. Ústavní soud je však toho názoru, že vzhledem k okolnostem případu, které v posuzované věci spočívaly ve zcela jasném a srozumitelném verbálním vylíčení dovolacího důvodu, dovolací soud neměl dovolání stěžovatele odmítnout. Nelze přehlédnout, že dovolací důvod „nesprávné právní posouzení věci“ byl dovolatelem označen shodně jako nynější dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř., tedy podle aktuální právní úpravy. Byť jde nyní o jediný a svou podstatou souhrnný dovolací důvod, dovolatel ve svém podání žádal zcela zřetelně o posouzení právního stavu, jenž byl založen na konkrétních okolnostech ve věci nájemní smlouvy, a dovolací soud na tomto základě mohl přistoupit k uplatnění vlastní diskrece v tom směru, zda je dovolání přípustné z hlediska judikatorních aspektů vypočtených v novém textu ustanovení § 237 o. s. ř. Pokud tak dovolací soud neučinil, postupoval v této věci příliš formalisticky, a odepřel tak dovolateli (nyní stěžovateli) jeden z kroků procesního postupu posouzení podmínek projednání dovolání, což neměl učinit. Připomeňme jen, že nová právní úprava dovolání spojuje nesplnění některých formálních náležitostí dovolání (zde dovozen nedostatek řádného vymezení dovolacího důvodu a též předpokladů přípustnosti dovolání) nikoli se zastavením dovolacího řízení, ale s odmítnutím dovolání (§ 243c odst. 1 o. s. ř.).

20. Z výkladu shora provedeného vyplývá, že stěžovatel vyčerpal všechny procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů).

21. Ústavní soud uzavírá, že usnesením dovolací instance výše označeným bylo zasaženo do stěžovatelova práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, a proto je zrušil.

22. Stěžovatel podal souběžně s ústavní stížností návrh na zrušení části zákona, a to § 237 o. s. ř. Tento návrh je však bez vešší pochybnosti zjevně neopodstatněný. Uplatnění návrhu je spojeno s podmínkou, že důvody napadeného rozhodnutí jsou založeny na aplikaci ustanovení, jež stěžovatel navrhuje zrušit (viz § 74 zákona o Ústavním soudu). Usnesení Nejvyššího soudu se však vzhledem k tomu, že nedošlo k meritornímu přezkumu dovolání, aplikací ustanovení § 237 o. s. ř. vůbec nezabývalo.

IV. Závěry

23. Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti v části, v níž stěžovatel požadoval zrušení rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 16. 1. 2013, a přikročil k jeho zrušení v celém rozsahu s tím, že rozsudkem byla porušena práva stěžovatele na svobodné jednání a spravedlivý proces podle čl. 2 odst. 3 a čl. 36 odst. 1 Listiny [výroky I a II nálezu; § 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

24. Pro zásah do práva zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny přistoupil Ústavní soud též ke zrušení usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013 (výroky III a IV nálezu).

25. Návrh stěžovatele na zrušení ustanovení § 237 o. s. ř. byl podle § 43 odst. 2 písm. a), b) zákona o Ústavním soudu odmítnut jako návrh zjevně neopodstatněný.

Č. 185

K návrhu na zrušení části šesté zákona č. 494/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb., a některé další zákony

K definičním znakům materiálního právního státu patří zejména princip právní jistoty, jehož součástí je také předvídatelnost postupu zákonodárce při tvorbě práva a zákaz retroaktivity právních norem, resp. jejich retroaktivního výkladu. Ustanovení Ústavy České republiky a zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, ve znění pozdějších předpisů, vylučují, aby zákonnou legislativní procedurou přijatý právní předpis působil zamýšlené účinky dříve, než byl vyhlášen. Zákaz zpětné účinnosti trestního práva je uznáván ve všech novodobých právních úpravách a je považován za stěžejní princip trestního práva. Tento zákaz v českém právním řádu nachází svůj odraz zejména v tzv. časové působnosti trestního zákona, upravené v čl. 40 odst. 6 Listiny a potažmo § 2 trestního zákoníku. Specifikum posuzování trestnosti činu s ohledem speciální ústavní zásadu obsaženou v uvedeném čl. 40 odst. 6 Listiny limituje možnost ústavně konformního výkladu.

Nález

pléna Ústavního soudu ve složení Stanislav Balík, Ludvík David, Jaroslav Fenyk, Jan Filip, Vlasta Formánková, Ivana Janů, Vladimír Kůrka, Jan Musil, Jiří Nykodým, Pavel Rychetský, Vladimír Sládeček, Kateřina Šimáčková, Milada Tomková a Michaela Židlická (soudce zpravodaj) ze dne 12. listopadu 2013 sp. zn. Pl. ÚS 22/13 ve věci návrhu Okresního soudu v Liberci na zrušení části šesté (ÚČINNOST) čl. VI zákona č. 494/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb., a některé další zákony (náález byl vyhlášen pod č. 22/2014 Sb.).

Výrok

Část šestá zákona č. 494/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb., a některé další zákony, se ruší dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a rekapitulace návrhu

1. Okresní soud v Liberci učinil u Ústavního soudu návrh na zrušení části šesté (ÚČINNOST) čl. VI zákona č. 494/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb., a některé další zákony. Uvedl, že u Okresního soudu v Liberci byl pod sp. zn. 4 T 251/2012 podán návrh na potrestání M. K. pro přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. e) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „tr. z.“), jehož se měl dopustit tím, že ačkoliv byl rozsudkem Okresního soudu v Liberci č. j. 1 T 197/2009-128 ze dne 28. 3. 2012, jenž nabyl právní moci dne 17. 7. 2012, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci č. j. 55 To 323/2012-140 ze dne 17. 7. 2012 odsouzen pro trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 213 odst. 1 trestního zákona k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 8 měsíců se zařazením do věznic s ostrahou a dne 10. 10. 2012 osobně převzal výzvu k nastoupení trestu s tím, aby tak učinil ve lhůtě deseti dnů od převzetí, na výzvu nereagoval až do 27. 11. 2012, kdy byl dodán do výkonu trestu.

2. Právní kvalifikace v návrhu na potrestání podle § 337 odst. 1 písm. e) tr. z. vychází ze znění trestního zákoníku před jeho novelizací provedenou zákonem č. 494/2012 Sb. Zákonem č. 494/2012 Sb. byl článkem V novelizován trestní zákoník v ustanovení § 337 odst. 1 tak, že „se za písmeno c) vkládá nové písmeno d), které zní: ‚d) porušuje zákaz pobytu uložený podle jiného právního předpisu,‘. Dosavadní písmena d) až i) se označují jako písmena e) až j).“ V části šesté (ÚČINNOST) čl. VI zákon č. 494/2012 Sb. stanovil, že „Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. července 2012.“; ve Sbírce zákonů však byl tento zákon vyhlášen v částce 186 pod číslem 494/2012 Sb., která byla rozeslána dne 31. prosince 2012.

3. V posuzovaném případě by skutek, pro který byl podán návrh na potrestání, měl být posouzen podle § 337 odst. 1 písm. f) trestního zákoníku, ve znění zákona č. 494/2012 Sb., protože skutek měl být spáchán v období od 21. 10. 2012 do 27. 11. 2012, tedy po deklarované účinnosti zákona č. 494/2012 Sb. od 1. července 2012, přestože tento zákon byl publikován až dne 31. 12. 2012. Podle znění trestního zákoníku do novely provedené zákonem č. 494/2012 Sb. by skutek měl být posouzen podle § 337 odst. 1 písm. e) tr. z. Okresní soud nebyl oprávněn pominout předmětné ustanovení o účinnosti zákona č. 494/2012 Sb., a nemohl tedy postupovat tak, jako kdyby toto ustanovení o účinnosti zákon č. 494/2012 Sb. neobsahoval, a aplikovat trestní zákoník v předchozím znění. Okresní soud v Liberci tedy nemohl bez dalšího aplikovat trestní zákoník ve znění před novelou

provedenou zákonem č. 494/2012 Sb., jestliže novela obsahuje výslovné ustanovení o své účinnosti, jejíž datum skutku předchází. Současně však skutečnost, že zákon č. 494/2012 Sb. byl vyhlášen až v době po skutku, který je předmětem trestního stíhání, brání aplikaci ustanovení trestního zákoníku, ve znění zákona č. 494/2012 Sb.

4. Okresní soud v Liberci tak shledal, že v dané trestní věci nelze při rozhodování o vině a trestu aplikovat předmětné ustanovení trestního zákoníku, neboť tomu brání zmíněné ustanovení o účinnosti zákona č. 494/2012 Sb., které stanoví účinnost dnem 1. července 2012, která však předchází vyhlášení zákona ve Sbírce zákonů dne 31. 12. 2012. Navrhovatel proto s ohledem na rozpor uvedeného ustanovení o účinnosti zákona č. 494/2012 Sb. s čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), čl. 52 odst. 1 Ústavy a čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) navrhuje jeho zrušení.

II. Rekapitulace podstatných částí vyjádření Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, Senátu Parlamentu České republiky a veřejného ochránce práv

5. Předseda vlády České republiky se s přihlédnutím k relevantní judikatuře Nejvyššího správního soudu (rozsudek sp. zn. 4 Ans 5/2007) vzdal svého práva vstoupit do řízení.

6. Předsedkyně Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky ve svém vyjádření popsala průběh legislativního procesu a konstatovala, že zákon byl schválen potřebnou většinou poslanců Poslanecké sněmovny. Po jeho zamítnutí Senátem Poslanecká sněmovna návrh zákona znovu projednala a schválila hlasy 105 poslanců. Po vrácení návrhu zákona prezidentem hlasovalo pro návrh zákona 101 poslanců. Schválený zákon byl doručen k podpisu premiérovi 21. 12. 2012 a publikován ve Sbírce zákonů v části 186 pod číslem 494/2012 Sb. Předmětný zákon byl vyhlášen (nabyl platnosti) dne 31. prosince 2012, a nemohl tak nabýt účinnosti již k 1. červenci 2012. Předsedkyně Poslanecké sněmovny označila uvedený stav za nepochybně velmi nežádoucí s tím, že je nezbytné takovému stavu předcházet. Je tedy na Ústavním soudu, aby v souvislosti s návrhem Okresního soudu v Liberci posoudil ústavnost napadeného ustanovení a vydal příslušné rozhodnutí.

7. Předseda Senátu Parlamentu České republiky ve svém vyjádření rekapituluje průběh legislativního procesu. Uvádí, že Senát projednal předmětný návrh zákona v mezích Ústavou stanovené kompetence ústavně stanoveným způsobem a návrh zákona zamítl dne 25. dubna 2012, přičemž senátní projednávání zákona vyznívalo převážně v neprospěch návrhu na ukládání zákazu pobytu v přestupkovém řízení. Senátní projednávání předmětného návrhu zákona se nedotklo úpravy účinnosti

zákona a Senát je zastáncem nepřijatelnosti právě retroaktivity účinků každé právní úpravy. Závěrem svého vyjádření předseda Senátu ponechává posouzení ústavnosti podáním napadeného ustanovení zcela na uvážení Ústavního soudu.

8. Veřejný ochránce práv, který do řízení vstoupil jako vedlejší účastník, se ve svém vyjádření ztotožnil s názorem navrhovatele ohledně namítané protiústavnosti na zrušení předkládaného ustanovení. Připomíná názor Nejvyššího správního soudu (rozsudek sp. zn. 4 Ans 5/2007), že stanoví-li právo nabytí účinnosti právního předpisu dnem předcházejícím jeho publikaci, je takové ustanovení absolutně neaplikovatelné, a proto je třeba s takovým právním předpisem zacházet, jako by ustanovení o nabytí jeho účinnosti absentovalo. Z vybraných nálezů Ústavního soudu veřejný ochránce práv připomíná, že mezi základní principy právního státu patří zásada předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnost a zásada jeho vnitřní bezrozpornosti. Právnímu státu je imanentní princip předvídatelnosti práva a zákaz výkonu libovůle orgány veřejné moci. Princip předvídatelnosti práva jakožto důležitý atribut právního státu podstatným způsobem souvisí s principem právní jistoty a je nezbytným předpokladem obecné důvěry občanů v právo. Ustanovení § 3 odst. 1 a 2 zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, (dále také jen „zákon o Sbírce zákonů“) prakticky vylučuje, aby zákonnou formou přijatý právní předpis působil zamýšlené účinky dříve, než byl vyhlášen. Pakliže tedy zákon působí retroaktivně, lze dle okolností hovořit o nezákonnosti, případně protiústavnosti, a to zejména ve vztahu k principu právní jistoty (čl. 2 odst. 4 Ústavy a čl. 2 odst. 3 Listiny). Ještě silněji tato skutečnost vyznívá právě na tomto konkrétním případě při novelizaci trestněprávních předpisů. S poukazem na judikaturu Ústavního soudu veřejný ochránce práv zdůrazňuje nepřipustnost retroaktivity právních norem. V posuzovaném případě nelze nesoulad daného ustanovení právního předpisu s ústavním pořádkem řešit volbou ústavně konformní interpretace z více možných interpretací, a je nutno přistoupit k jeho zrušení. V dané věci je přitom nepodstatné, zda mohlo ke stanovení zpětné účinnosti zákona dojít např. pochybením v rámci legislativního procesu (nepozornost zákonodárce při hlasování nebo jeho nedostatečná znalost materie). V zákonodárném procesu vystupuje do popředí požadavek stálosti, přesvědčivosti a nezbytnosti právních aktů, na nichž právní stát, a souvztažně také život občanů v něm, spočívá. Takovýchto aktů, a také dosažení potřebné autority zákonodárných sborů, nelze však dosíci jinak než respektem k pravidlům – zásadám legislativní činnosti [nález sp. zn. Pl. ÚS 5/02 ze dne 2. 10. 2002 (N 117/28 SbNU 25; 476/2002 Sb.)]. Je tak zcela na odpovědnosti Parlamentu (jako celku) a jím nastavených pravidlech, aby zajistil přijetí kvalitativně vyhovujícího právního předpisu, a to jak po stránce věcné, tak po stránce

legislativně-technické. Na základě výše uvedeného veřejný ochránce práv shrnuje, že Parlament (jako „svrchovaný“ zákonodárce) přijal právní předpis s retroaktivní působností, přičemž tuto skutečnost nelze překlenout ústavně konformním výkladem. Nese proto výlučnou odpovědnost za přijetí protiústavního právního předpisu (či jeho části), a to včetně následných negativních důsledků. Zároveň v obecné rovině veřejný ochránce práv podotýká, že v případech, kdy dojde ke zrušení právního předpisu Ústavním soudem, nebrání nic zákonodárnému sboru přijmout „novou“ právní úpravu, reflektující názor uvedený ve zrušujícím nálezu. Naopak, je to právě Parlament, který nesmí rezignovat na svoji povinnost chránit základní práva a svobody a zůstat nečinný, jsou-li zákon nebo jeho jednotlivá ustanovení zrušena nálezem Ústavního soudu [nález sp. zn. I. ÚS 1696/09 ze dne 8. 2. 2011 (N 13/60 SbNU 127)]. Nad rámec výše uvedeného připojuje veřejný ochránce práv krátké vyjádření k legislativnímu procesu předmětného zákona, včetně názoru na jeho věcnou stránku.

III. Upuštění od ústního jednání

9. Ústavní soud především uvážil, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť to by nepřineslo další, resp. lepší a jasnější objasnění věci, než jak se s ní seznámil z písemných úkonů účastníků řízení. S ohledem na ustanovení § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, (s připomenutím v této souvislosti – ve znění po novele provedené zákonem č. 404/2012 Sb., účinným od 1. 1. 2013) se již proto Ústavní soud nemusel dotazovat účastníků, zda souhlasí s upuštěním od ústního jednání, a ve věci rozhodl bez konání ústního jednání.

IV. Předpoklady přezkumu

10. Formálně bezvadný návrh byl podán Okresním soudem v Liberci podle čl. 95 odst. 2 Ústavy a § 64 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. K projednání návrhu je Ústavní soud příslušný a jedná se o návrh přípustný.

11. Ústavní soud byl nucen nejprve vzít v úvahu, zda je v posuzované věci oprávněn přezkoumat (a případně též zrušit) samotnou novelu zákona či její část. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu není zásadně možno návrhem brojit proti novelizujícímu právnímu předpisu, neboť takový právní předpis nemá obecně samostatnou právní existenci; tu získává až jako součást právního předpisu novelizovaného; Ústavnímu soudu by proto měl být postoupen k posouzení novelizovaný právní předpis [srov. např. usnesení sp. zn. Pl. ÚS 25/2000 ze dne 15. 8. 2000 (U 27/19 SbNU 271), dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>].

12. Uvedené však neznamená, že návrh směřující proti novele zákona či její části (jako je tomu v projednávané věci) by nemohl být Ústavním

soudem podroben meritornímu přezkumu vůbec. Výjimkou dovolující takový přezkum je ověřování ústavnosti procedury přijetí novelizujícího právního předpisu [srov. např. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. 2. 2007 (N 30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.)], dále je to situace, v níž jsou napadena přechodná ustanovení novelizujícího právního předpisu [srov. např. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 6/13 ze dne 2. 4. 2013 (N 49/69 SbNU 31; 112/2013 Sb.), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>]. Takovou výjimku pak nepochybně představuje také situace, jež nastala i v projednávané věci, v níž je napadeno ustanovení o účinnosti novely zákona, neboť předmětné ustanovení o účinnosti novelizujícího právního předpisu normativně existuje právě a jen jako jeho součást a součástí právního předpisu novelizovaného se nestává. Za tohoto stavu a s přihlédnutím ke skutečnosti, že i aplikací ustanovení o účinnosti novely lze zasáhnout do ústavně garantovaných práv, shledal Ústavní soud podaný derogační návrh projednatelným. Na základě takto vyložených důvodů mohl Ústavní soud přistoupit k přezkumu napadeného ustanovení.

V. Podmínky aktivní legitimace navrhovatele

13. Návrh na zrušení ustanovení o účinnosti zákona č. 494/2012 Sb. podal Okresní soud v Liberci podle čl. 95 odst. 2 Ústavy a § 64 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, a to v souvislosti s trestním řízením vedeným pod sp. zn. 4 T 251/2012 ve shora uvedené věci. Tím je dána i aktivní legitimace navrhovatele.

VI. Ústavní konformita kompetence a legislativního procesu

14. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 68 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., je v řízení o kontrole norem povinen posoudit, zda bylo napadené ustanovení (resp. zákon, jehož je toto ustanovení součástí) přijato v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem.

15. Ze sněmovních tisků a těsnopiseckých zpráv, jakož i vyjádření předsedkyně Poslanecké sněmovny a předsedy Senátu Parlamentu České republiky bylo zjištěno, že Poslanecká sněmovna schválila návrh zákona č. 494/2012 Sb. v hlasování č. 103 (usnesení č. 1090) ve třetím čtení na své 36. schůzi dne 21. března 2012; z přítomných 179 poslanců hlasovalo pro návrh zákona 94 a proti 77 poslanců. Poslanecká sněmovna postoupila dne 2. dubna 2012 návrh zákona Senátu, který návrh zákona na své 21. schůzi dne 25. dubna 2012 projednal a usnesením č. 582 zamítnul. O návrhu zákona vráceného Senátem hlasovala Poslanecká sněmovna na 40. schůzi dne 5. června 2012, svým hlasováním setrvala na svém návrhu zákona; z přítomných 192 poslanců hlasovalo pro návrh zákona 105, proti 63 (hlasování č. 13). Prezident republiky zákon nepodepsal a vrátil jej zpět Poslanecké

sněmovně, která zákon vrácený prezidentem dne 19. prosince 2012 na 49. schůzi Poslanecké sněmovny projednala, setrvala na svém návrhu zákona (usnesení č. 1438) a z přítomných 183 poslanců hlasovalo pro návrh zákona 101 a proti 78 poslanců (hlasování č. 279). Schválený zákon byl doručen k podpisu premiérovi 21. prosince 2012, který jej podepsal. Zákon byl vyhlášen v částce 186 Sbírky zákonů pod č. 494/2012 Sb. dne 31. 12. 2012.

16. Ústavní soud konstatuje, že zákon č. 494/2012 Sb., jehož je napadené ustanovení součástí, byl přijat a vydán v mezích ústavně stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem.

VII. Meritorní přezkum napadeného ustanovení

17. Základní otázkou v dané věci je posouzení předmětného ustanovení o účinnosti zákona č. 494/2012 Sb. z hlediska jeho souladnosti s Ústavou, a zda předmětné ustanovení stanovením účinnosti dnem 1. července 2012 ve svém důsledku (ne)zapřičiňuje, že ustanovení zákona č. 494/2012 Sb. působí retroaktivně, což je zvlášť závažné v případě novelizace hmotně-právních ustanovení trestního zákoníku a zákona o přestupcích.

18. Ústavní soud při posuzování dané věci plně respektuje princip dělby moci zakotvený v čl. 2 odst. 1 Ústavy a ústavní pravidlo, dle něhož státní moc lze uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon (čl. 2 odst. 3 Ústavy). Uvedené ústavní pravidlo zákonného výkonu státní moci je třeba tím spíše vztáhnout na zákonnost legislativního procesu, a to včetně požadavků legislativně-technických.

19. Podle čl. 52 odst. 1 Ústavy je k platnosti zákona třeba, aby byl vyhlášen. Podle odstavce 2 tohoto článku Ústavy způsob vyhlášení zákona a mezinárodní smlouvy stanoví zákon. Tímto zákonem ve smyslu čl. 52 odst. 2 Ústavy je zákon č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, ve znění pozdějších předpisů. Podle § 3 odst. 1 zákona o Sbírce zákonů právní předpisy nabývají platnosti dnem jejich vyhlášení ve Sbírce zákonů. Podle § 3 odst. 2 tohoto zákona je dnem vyhlášení právního předpisu den rozeslání příslušné částky Sbírky zákonů, uvedený v jejím záhlaví, a podle odstavce 3, pokud není stanovena účinnost pozdější, nabývají právní předpisy účinnosti patnáctým dnem po vyhlášení (obecná *vacatio legis*). Vyžaduje-li to naléhavý obecný zájem, lze výjimečně stanovit dřívější počátek účinnosti, nejdříve však dnem vyhlášení. Uvedená ustanovení Ústavy a zákona o Sbírce zákonů vylučují, aby zákonnou legislativní procedurou přijatý právní předpis působil zamýšlené účinky dříve, než byl vyhlášen.

20. Zákon č. 494/2012 Sb. byl publikován v částce 186 Sbírky zákonů, která byla rozeslána dne 31. prosince 2012. Jestliže tedy v části šesté (ÚČINNOST) čl. VI je uvedeno, že tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. července 2012, pak je zcela zjevné, že účinnost zákona je stanovena v rozporu s čl. 52

odst. 1 Ústavy a § 3 odst. 3 zákona o Sbírce zákonů. Pokud tedy zákon č. 494/2012 Sb. stanovil nabytí své účinnosti na den předcházející jeho publikaci, tedy působí zamýšlené účinky dříve, než byl vyhlášen, působí tak se zpětnou účinností. Účinnost tohoto právního předpisu předchází jeho platnosti a právní předpis stanoví závazná pravidla chování zpětně k době, kdy zákon nebyl publikován, a adresáti právní normy tedy ani neměli možnost se s takovým pravidlem seznámit. Nebyla tak naplněna povinnost státu zajistit každému možnost seznámit se s textem právní normy (formální publikace). Neumožnění seznámit se s právní normou vylučuje možnost uplatnění zásady *ignorantia legis non excusat*, tedy zásady neznalost zákona neomlouvá, neboť tato právní zásada je postavena právě na předpokladu formální publikace. S tím souvisí i zásada tvorby práva *pro futuro*, tedy nová právní úprava působí do budoucnosti, upravuje chování adresátů práva do budoucna. Retroaktivní ustanovení, resp. retroaktivní právní předpis tedy vlastně požaduje po adresátech plnění povinností, které jim v dané době ještě nebyly vůbec uloženy, a s jejich neplněním spojuje nepříznivé právní následky. Stanovením účinnosti zákona č. 494/2012 Sb. v části šesté dnem 1. července 2012 při vyhlášení tohoto zákona ve Sbírce zákonů dne 31. prosince 2012 tak zapříčiňuje, že předmětný zákon působí retroaktivně, tedy představuje stav označovaný jako pravá retroaktivita, kdy právní předpis působí i do doby před svou platností.

21. Česká republika je podle čl. 1 odst. 1 Ústavy svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana. V demokratickém právním státě, který je chápán jako materiální právní stát, nelze připustit užití zákonného ustanovení způsobem, který odporuje některé z fundamentálních ústavních zásad [srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 19/98 ze dne 3. 2. 1999 (N 19/13 SbNU 131; 38/1999 Sb.)]. K definičním znakům materiálního právního státu patří zejména princip právní jistoty, jenž v sobě subsumuje především efektivní ochranu práv všech právních subjektů a předvídatelnost postupu státu a jeho orgánů vůči právním subjektům, zejména pokud jde o uplatnění sankce v případě, že právní subjekt porušil právní předpis. Každá právní úprava musí vyjadřovat respekt k obecným principům právním, jako je důvěra v právo, právní jistota a předvídatelnost právních aktů, které strukturují právní řád demokratického právního státu, resp. jsou z něj odvoditelné [viz např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 287/04 ze dne 22. 11. 2004 (N 174/35 SbNU 331), sp. zn. I. ÚS 431/04 ze dne 22. 2. 2005 (N 31/36 SbNU 347), sp. zn. I. ÚS 420/09 ze dne 3. 6. 2009 (N 131/53 SbNU 647)]. Z hodnoty právní jistoty vyplývá princip ochrany důvěry občanů v právo, tedy důvěry, že právo bude plnit funkce, pro něž bylo vytvořeno [srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 296/01 ze dne 26. 11. 2002 (N 145/28 SbNU 287)]. Součástí principu právní jistoty je také předvídatelnost postupu zákonodávce při tvorbě

práva a zákaz retroaktivity právních norem, resp. jejich retroaktivního výkladu [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 215/94 ze dne 8. 6. 1995 (N 30/3 SbNU 227)]. Význam zákazu retroaktivity právních norem zdůraznil ve své judikatuře již Ústavní soud ČSFR v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 78/92 ze dne 10. 12. 1992 (nález č. 15 Sbírky usnesení a nálezů Ústavního soudu ČSFR. Praha : Linde Praha, 2011, str. 92), kdy zdůraznil, že principy právního státu, právní jistoty, které je možno vyvodit z požadavku demokratického uspořádání státu, vyžadují každý ústavně možný princip retroaktivity zakotvit *expressis verbis* v ústavě, resp. v zákoně s cílem vyloučit možnost retroaktivní interpretace zákona.

22. Otázkami retroaktivity se Ústavní soud zabýval v řadě svých nálezů. Snad nejobsáhleji se touto problematikou zabýval v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997 (N 13/7 SbNU 87; 63/1997 Sb.), kdy vedle vymezení pravé a nepravé retroaktivity zdůraznil, že je nutno rozlišovat případy, ve kterých lze soulad ustanovení právního předpisu s ústavním pořádkem zabezpečit jeho ústavně konformní interpretací, a kdy tak učinit nelze a je nutno přistoupit k jeho zrušení. Soud přitom není absolutně vázán doslovným zněním zákonného ustanovení, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit v případech, kdy to vyžaduje ze závažných důvodů účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku. V nyní posuzované trestní věci, kdy explicitní stanovení účinnosti v zákoně č. 494/2012 Sb. před jeho platností vylučuje, aby tento právní předpis vůbec působil zamýšlené účinky, však možnost přistoupit k výkladu, jenž by byl ústavně souladný, nepřipadá v úvahu.

23. Zákaz zpětné účinnosti trestního práva je uznáván ve všech novodobých právních úpravách a je považován za stěžejní princip trestního práva. Znamená, že čin je trestný, jen pokud byla trestnost zákonem stanovena dříve, než byl spáchán (§ 1 trestního zákoníku). Tento zákaz v českém právním řádu nachází svůj odraz zejména v tzv. časové působnosti trestního zákona, upravené v čl. 40 odst. 6 Listiny a potažmo § 2 trestního zákoníku. Podle těchto ustanovení se trestnost činu posuzuje a trest ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán (zásada zákonnosti trestního práva – *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*). Pro další odvětví práva, jejichž ustanovení zákon č. 494/2012 Sb. rovněž novelizuje, je nutno zákaz retroaktivity dovodit z čl. 1 Ústavy a principu právní jistoty [nález sp. zn. Pl. ÚS 31/94 ze dne 24. 5. 1995 (N 25/3 SbNU 175; 164/1995 Sb.)]. Zpětná (časová) účinnost zákona není vyloučena u právních norem, které nepředstavují zásah do právní jistoty a jedná se o právní úpravu *in favorem* dotčených osob, jak je tomu v případě čl. 40 odst. 6 věty druhé Listiny či § 2 odst. 1 věty za středníkem trestního zákoníku, podle nichž se pozdějšího zákona použije, jestliže je to pro pachatele příznivější. To ale není případ,

kteřý by bylo možno vztáhnout na nyní posuzovaný návrh, kdy v zákoně č. 494/2012 Sb. stanovená účinnost předchází platnosti tohoto zákona, a jeho ustanovení je tedy zpětně působící ze zákona, a nikoli z pouhého porovnání dvou po sobě postupně následujících právních úprav. Zákon č. 494/2012 Sb. stanoví právní následky pro takové skutkové podmínky, k jejichž vzniku došlo ještě před datem platnosti těchto ustanovení. Ústavní soud si je vědom, že obecné soudy již řešily situace, kdy zákonodárce stanovil nabytí účinnosti právního předpisu dnem předcházejícím jeho publikaci. Obecné soudy v těchto situacích postupovaly tak, jako by ustanovení o nabytí účinnosti v textu příslušného právního předpisu absentovalo (srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 4 Ans 5/2007 ze dne 28. 11. 2008). Tento postup Ústavní soud tímto svým rozhodnutím nehodlá revidovat či odmítnout. V posuzovaném případě se však jedná o speciální situaci, neboť popsaná chyba zákonodárce zasahuje do oblasti trestní, v níž platí speciální ústavní zásada, obsažená ve výše citovaném čl. 40 odst. 6 Listiny. V posuzovaném případě tedy Ústavní soud přistoupil ke zrušení napadeného ustanovení, neboť s odkazem na specifikum posuzovaných trestností činu nebyl v této věci možný ústavně konformní výklad.

24. Při posuzování ústavní souladnosti způsobu stanovení účinnosti zákona č. 494/2012 Sb. považuje Ústavní soud za nepodstatné důvody, které vedly k tomuto pochybení v rámci legislativního procesu v Parlamentu České republiky a k nimž se ve svém vyjádření žádná z komor Parlamentu nepřihlásila. Je zcela na odpovědnosti Parlamentu a jím nastavených pravidlech, aby zajistil přijetí kvalitativně vyhovujícího právního předpisu, a to jak po stránce věcné, tak po stránce legislativně-technické. Jak konstatoval Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 23/04 ze dne 14. 7. 2005 (N 137/38 SbNU 9; 331/2005 Sb.), úkolem Ústavního soudu není interpretovat výsledky hlasování a pravidla legislativní techniky, jeho úkolem je výklad ústavního textu ve vztahu k zákonům vyhlášeným ve Sbírce zákonů. Podpis předsedy Poslanecké sněmovny jako podpis veřejnoprávního aktu má proto nejen oznamovací, nýbrž i identifikační a verifikační funkci. Jeho úkolem je s pomocí dalších orgánů sněmovny (zpravodajové, ověřovatelé) a aparátu kanceláře sněmovny zajistit, aby konečný projev vůle sněmovny byl formulován v souladu s požadavky kladenými na zákon v podmínkách demokratického právního státu (určitost, jasnost, přehlednost, srozumitelnost, jednoznačnost, nerozpornost, jazyková a stylistická bezvadnost a respektování zákazu zpětné účinnosti).

VIII. Závěr

25. Lze tedy shrnout, že napadené ustanovení části šesté (ÚČINNOST) čl. VI zákona č. 494/2012 Sb., které stanoví účinnost zákona na den, který předchází o půl roku den vyhlášení tohoto zákona, je v rozporu nejen

s ustanovením § 3 odst. 3 zákona o Sbírce zákonů a čl. 52 odst. 2 Ústavy, který na zákon o Sbírce zákonů deleguje úpravu způsobu vyhlášení zákona a mezinárodní smlouvy, ale je v rozporu i s ústavně chráněnými principy zákazu retroaktivity a právní jistoty (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Stanovení účinnosti právního předpisu dnem předcházejícím jeho publikaci způsobuje zpětnou účinnost právních ustanovení zákona č. 494/2012 Sb. a činí ustanovení tohoto zákona absolutně neaplikovatelná. Z těchto důvodů Ústavní soud návrhu vyhověl a ustanovení části šesté (ÚČINNOST) zákona č. 494/2012 Sb. zrušil podle ustanovení § 70 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., a to dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů. Zrušením předmětného ustanovení o účinnosti se uplatní ustanovení § 3 odst. 3 věty první zákona o Sbírce zákonů, podle něhož, pokud není stanovena účinnost pozdější, nabývají právní předpisy účinností patnáctým dnem po vyhlášení.

Č. 186

K právnímu režimu vracení soudního poplatku

Pokud byla žaloba podána za určitého stavu právní úpravy, podléhá poplatková povinnost právní režimu platnému a účinnému v době jejího podání, a to v celém jejím rozsahu, tj. nejen placení soudního poplatku, ale také jeho případné vracení. Obecné soudy nesprávnou interpretací přechodného ustanovení čl. II bodu 1 zákona č. 218/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, tedy tím, že stěžovateli nevrátily soudní poplatek, porušily jeho práva na ochranu majetku a na spravedlivý proces.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Kateřiny Šimáčkové a Ludvíka Davida – ze dne 12. listopadu 2013 sp. zn. I. ÚS 1485/12 ve věci ústavní stížnosti ARGEMON INVEST, s. r. o., se sídlem Dr. Stejskala 113/2, České Budějovice, IČ: 28067592, zastoupené JUDr. Zdeňkem Drtinou, Ph.D., advokátem, se sídlem Nám. Přemysla Otakara II. 30a, České Budějovice, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 10. 2. 2012 č. j. 44 Co 444/2011-29 a proti výroku III usnesení Městského soudu v Brně ze dne 20. 10. 2011 č. j. 62 C 205/2011-21, jimiž bylo rozhodnuto, že se stěžovateli nevrací soudní poplatek, za účasti Krajského soudu v Brně a Městského soudu v Brně.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 10. 2. 2012 č. j. 44 Co 444/2011-29 a výrokem III usnesení Městského soudu v Brně ze dne 20. 10. 2011 č. j. 62 C 205/2011-21 bylo porušeno právo stěžovatele na ochranu majetku garantované v čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo stěžovatele na spravedlivý proces garantované v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 10. 2. 2012 č. j. 44 Co 444/2011-29 a výrok III usnesení Městského soudu v Brně ze dne 20. 10. 2011 č. j. 62 C 205/2011-21 se zrušují.

Odůvodnění

I.

1. Včasnou ústavní stížností, která splňuje náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů.

2. Usnesením Krajského soudu v Brně (dále také „odvolací soud“) ze dne 10. 2. 2012 č. j. 44 Co 444/2011-29 byl potvrzen výrok III usnesení Městského soudu v Brně (dále také „soud prvního stupně“) ze dne 20. 10. 2011 č. j. 62 C 205/2011-21, kterým bylo rozhodnuto tak, že stěžovateli se nevrací zaplacený soudní poplatek z návrhu na zahájení řízení ve výši 600 Kč.

3. V ústavní stížnosti je popsán průběh řízení před obecnými soudy, kterého se stěžovatel účastnil jako žalobce.

4. Žalobou podanou dne 15. 5. 2008 u Městského soudu v Brně se stěžovatel proti žalovanému Petru Tillingerovi domáhal zaplacení částky ve výši 1 015 Kč z titulu nezaplacení jízdného a přírážky k jízdnému. Dne 1. 2. 2011, tedy v průběhu řízení před soudem prvního stupně, žalovaný zemřel. Dědické řízení vedené u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 58 D 526/2011 bylo pravomocným usnesením ze dne 12. 4. 2011 podle § 175h občanského soudního řádu zastaveno. S ohledem na ztrátu způsobilosti být účastníkem řízení na straně žalovaného a nemožnost pokračovat v řízení s právním nástupcem bylo usnesením Městského soudu v Brně ze dne 20. 10. 2011 č. j. 62 C 205/2011-21 řízení ve věci žaloby stěžovatele podle § 107 občanského soudního řádu zastaveno. Výrokem III tohoto usnesení soud prvního stupně dále stanovil, že stěžovateli se nevrací zaplacený soudní poplatek ve výši 600 Kč, což odůvodnil odkazem na ustanovení § 10 odst. 3 a 7 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění účinném od 1. 9. 2011.

5. Proti výroku III usnesení soudu prvního stupně podal stěžovatel odvolání. V něm mimo jiné uvedl, že nesouhlasí s výrokem o nevrácení soudního poplatku, a to zejména proto, že řízení v jeho věci bylo zahájeno dne 15. 5. 2008, tedy před nabytím účinnosti zákona č. 218/2011 Sb., kterým byl ke dni 1. 9. 2011 zákon o soudních poplatcích novelizován. Dále odkázal na důvodovou zprávu k uvedenému novelizačnímu zákonu, dle níž se přechodná ustanovení měla aplikovat nejen na vybírání, ale i na vracení soudních poplatků zaplacených v řízeních zahájených před nabytím jeho účinnosti.

6. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 10. 2. 2012 č. j. 44 Co 444/2011-29 byl výrok III usnesení soudu prvního stupně potvrzen. V odůvodnění krajský soud uvedl, že v dané věci je třeba aplikovat ustanovení § 10 odst. 3 zákona o soudních poplatcích, jehož znění před a po 1. 9. 2011

je však odlišné. Podle znění účinného do 31. 8. 2011 se žalobci vracel soudní poplatek v plné výši, zatímco podle znění účinného od 1. 9. 2011 se soudní poplatek vrací snížený o 20 %, nejméně však o 1 000 Kč. Podle čl. II odst. 1 přechodných ustanovení k zákonu č. 218/2011 Sb. se za řízení zahájená přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona vybírají poplatky podle dosavadní právní úpravy, což však dle odvolacího soudu již nedopadá na jejich vracení. Dal stěžovateli za pravdu, že důvodová zpráva hovoří jak o vybírání, tak i o vracení poplatků, nicméně tato úvaha již nebyla převzata do platné právní úpravy. Proto odvolací soud dospěl k závěru, že na vracení soudních poplatků je nutno aplikovat pouze novou právní úpravu.

II.

7. V rámci své ústavní stížnosti stěžovatel především zdůrazňuje, že řízení před obecnými soudy bylo zahájeno dne 15. 5. 2008, tedy před účinností zákona č. 218/2011 Sb., kterým byl ke dni 1. 9. 2011 výše uvedeným způsobem novelizován zákon o soudních poplatcích. Napadené usnesení soudu prvního stupně, které bylo vydáno dne 20. 10. 2011, tak mělo vycházet z právní úpravy účinné ke dni zahájení řízení, nikoliv z právní úpravy účinné od 1. 9. 2011. Tento postup má dle stěžovatele vyplývat i z důvodové zprávy k zákonu č. 218/2011 Sb., která uvádí, že jak pro vybírání, tak i pro vracení soudního poplatku se použije dosavadní, nikoliv tedy novelizovaná právní úprava. Postupu obecných soudů tak stěžovatel zejména vytýká, že nepostupovaly v souladu se zásadou legitimního očekávání, když nepřihlédly k důvodové zprávě k zákonu č. 218/2011 Sb. a čl. II přechodných ustanovení tohoto zákona interpretovaly v jeho neprospěch.

8. Druhý významný bod argumentace stěžovatele se týká faktu, že až usnesení, kterým bylo dědické řízení zastaveno, nabylo právní moci dne 13. 4. 2011, tedy ještě před nabytím účinnosti zákona č. 218/2011 Sb., bylo usnesení o zastavení řízení ve věci žaloby stěžovatele vydáno až dne 20. 10. 2011. Takový postup soudu stěžovatel nemohl ovlivnit a i z tohoto důvodu se domnívá, že o vrácení soudního poplatku mělo být rozhodnuto podle právní úpravy účinné do 31. 8. 2011.

III.

9. V rámci přípravy si Ústavní soud vyžádal spis vedený obecnými soudy a účastníky rovněž vyzval, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

10. Městský soud v Brně v rámci svého vyjádření zcela odkázal na písemné vyhotovení svého usnesení. Krajský soud v Brně se k ústavní stížnosti nevyjádřil. Z toho důvodu Ústavní soud nezaslal vyjádření stěžovateli k replice, neboť by v souzené věci nepřinesla žádné nové skutečnosti.

IV.

11. Ústavní stížnost je důvodná.

12. Ústavní soud považuje za nutné připomenout, že problematika soudních poplatků není zpravidla předmětem ústavní ochrany, neboť výrok o vrácení soudního poplatku, i když se může citelně dotknout některého z účastníků řízení, zpravidla nedosahuje intenzity zakládající porušení základních práv či svobod. Tento obecný závěr vyplývá z postavení Ústavního soudu, který není běžnou další instancí v systému všeobecného soudnictví, není soudem nadřízeným obecným soudům a nezkoumá celkovou zákonost vydaných rozhodnutí, a to ani pokud jde o věc samu. Jeho úkolem tedy není zabývat se eventuálním porušením běžných práv fyzických nebo právnických osob chráněných obyčejným zákonodárstvím, pokud ovšem takové porušení současně neznamená zásah do základního práva či svobody zaručených ústavním pořádkem.

13. Právě taková situace však v souzené věci nastala.

14. Z obsahu ústavní stížnosti je zřejmé, že podstata argumentace stěžovatele se týká dopadů zákona č. 218/2011 Sb., kterým byl s účinností od 1. 9. 2011 novelizován zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, na probíhající soudní řízení, resp. nastoluje otázku správnosti interpretace čl. II bodu 1 zákona č. 218/2011 Sb. Věta první ustanovení § 10 odst. 3 zákona o soudních poplatcích ve znění platném a účinném ke dni podání žaloby stěžovatele zněla tak, že „soud vrátí z účtu soudu i zaplacený poplatek za řízení, který je splatný podáním návrhu na zahájení řízení, odvolání, dovolání nebo kasační stížnosti, bylo-li řízení zastaveno před prvním jednáním.“ Stejně ustanovení pak ve znění platném a účinném ke dni rozhodnutí o zastavení řízení a vrácení soudního poplatku uvádělo, že „soud vrátí z účtu soudu i zaplacený poplatek za řízení, který je splatný podáním návrhu na zahájení řízení, odvolání, dovolání nebo kasační stížnosti, snížený o 20 %, nejméně však o 1 000 Kč, bylo-li řízení zastaveno před prvním jednáním.“ Dopadům novely zákona o soudních poplatcích provedené zákonem č. 218/2011 Sb. na probíhající řízení se věnuje zejména jeho čl. II bod 1, který uvádí, že „za řízení zahájená přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se vybírají poplatky podle dosavadních právních předpisů, i když se stanou splatnými po dni nabytí účinnosti tohoto zákona.“

15. Výše nastolené otázky již byly předmětem rozhodování Ústavního soudu, zejména pak ve věci sp. zn. I. ÚS 3296/12 [náleze ze dne 18. 12. 2012 (N 205/67 SbNU 615)]. V nálezu vydaném v této věci Ústavní soud uvedl, že „v posuzované věci jde o jeden z projevů působení nové právní úpravy na právní vztahy vzniklé za účinnosti úpravy předchozí – ve hmotněprávních poměrech se pak rozlišují retroaktivní dopady, ochrana nabytých práv (*iura quae sita*) a ochrana minulých právních skutečností, v procesněprávní sféře vliv nových pravidel na probíhající (neukončené) řízení. Ústavní soud

v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/01 ze dne 31. 10. 2001 (N 164/24 SbNU 201; 424/2001 Sb.) zdůraznil, že pro oblast intertemporality v civilním i trestním procesu platí princip, dle něhož nestanoví-li zákon jinak, soud postupuje podle procesní úpravy platné a účinné v době rozhodování; tento postulat se plně uplatní pro rozhodování o meritů věci.“

16. V této souvislosti však Ústavní soud rovněž hodnotil, zda v rámci postupu soudů nedošlo k porušení ústavně zaručených základních práv stěžovatele. Konkrétně uvedl, že „k zásahu do základního práva došlo nesprávnou interpretací přechodných ustanovení zákona č. 218/2011 Sb. ohledně postupu soudu při vracení zaplaceného soudního poplatku po zpětvzetí žaloby před prvním jednáním. Neobsahuje-li právní předpis speciální úpravu pro vracení soudního poplatku, je třeba aplikovat pravidla pro jeho vybírání, pravidla svojí povahou obecnější, a to proto, že za součást vybírání soudních poplatků je třeba považovat i jejich vracení. V tomto smyslu se uplatnil samostatný režim vracení soudního poplatku po 1. 1. 2001, na základě čl. II bodu 2 zákona č. 255/2000 Sb. (speciální úprava vracení soudního poplatku měla svůj smysl v tom, že nová regulace byla pro účastníka výhodnější). Protože však zákon č. 218/2011 Sb. neobsahuje speciální pravidla pro vracení soudního poplatku v řízeních zahájených před jeho účinností, je třeba aplikovat pravidlo z čl. II bodu 1 věty první, tedy tak, že v řízeních zahájených před nabytím účinnosti tohoto zákona, která byla zastavena pro zpětvzetí návrhu učiněné po nabytí účinnosti, se vrátí soudní poplatek podle dosavadních právních předpisů. Jinými slovy, pokud byla žaloba podána za určitého stavu právní úpravy, podléhá poplatková povinnost právnímu režimu platnému a účinnému v době jejího podání, a to v celém jejím rozsahu, tj. nejen placení soudního poplatku, ale také jeho případné vracení (tento závěr je tak souladný s nálezem sp. zn. Pl. ÚS 15/01). Pokud obecné soudy toto pravidlo nerespektovaly, porušily stěžovatelovo základní právo.“

17. Takto prezentovaný závěr Ústavního soudu je plně aplikovatelný i na nyní souzenou věc.

18. V souzené věci je dále nutno přihlédnout ke skutečnosti, že ač usnesení o zastavení dědického řízení nabylo právní moci dne 13. 4. 2011, bylo usnesení soudu prvního stupně o zastavení řízení ve věci žaloby stěžovatele vydáno až dne 20. 10. 2011, tedy po více než půl roce. I z tohoto pohledu lze tedy uzavřít, že aplikace nové právní úpravy vracení soudních poplatků v situaci, kterou stěžovatel (s ohledem na úmrtí žalovaného a zastavení řízení o žalobě stěžovatele po více než půl roce po nabytí právní moci usnesení o zastavení dědického řízení) nijak nezavinil, se jeví jako krajně nespravedlivá.

19. Lze tedy konstatovat, že obecné soudy nesprávnou interpretací přechodného ustanovení čl. II bodu 1 zákona č. 218/2011 Sb., tedy tím, že

nevrátily stěžovateli soudní poplatek, porušily jeho práva na ochranu majetku a na spravedlivý proces.

20. Ústavní soud v této věci rozhoduje s vědomím usnesení Ústavního soudu vydaného ve věci pod sp. zn. III. ÚS 1367/13 ze dne 13. 8. 2013 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), kdy byla odmítnuta ústavní stížnost stejného stěžovatele. Toto usnesení se v obecné rovině zabývá otázkou přístupu Ústavního soudu k přezkumu ústavních stížností v tzv. bagatelních věcech. Je zde učiněn závěr, že je nutno vždy zohlednit, zda ústavně nekonformní aplikace právní normy je pouze excesem při rozhodování soudů, nebo zda je důsledkem ustáleného výkladu dotýkajícího se velkého množství případů, při němž stěžovatel od počátku neměl efektivní možnost domoci se jeho přezkumu. V prvním případě je dle Ústavního soudu možné ústavní stížnosti v bagatelní věci vyhovět jen za předpokladu závažného pochybení, ve druhém případě tak bude možné učinit i v širším okruhu věcí. S ohledem na skutečnost, že ve věci vedené pod sp. zn. III. ÚS 1367/13 bylo přezkoumáváno rozhodnutí obecného soudu vydané až po zveřejnění nálezu vydaného ve věci sp. zn. I. ÚS 3296/12, lze se domnívat, že se jednalo o individuální vybočení rozhodování soudů o otázce, která již byla judikatorně vyřešena. V nyní souzené věci jsou však přezkoumávána rozhodnutí vydaná před zveřejněním uvedeného nálezu, nelze tedy konstatovat, že by byla jednorázovým vybočením. Z dalších řízení o jiných ústavních stížnostech různých stěžovatelů je Ústavnímu soudu známo, že před vydáním nálezu ve věci pod sp. zn. I. ÚS 3296/12 byla obecná praxe soudů taková, že se přechodná ustanovení zákona č. 218/2011 Sb. interpretovala tak, že se týkají pouze vybírání, nikoliv tedy již vrácení soudních poplatků.

V.

21. Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud dospěl k závěru, že usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 10. 2. 2012 č. j. 44 Co 444/2011-29 a výrokem III usnesení Městského soudu v Brně ze dne 20. 10. 2011 č. j. 62 C 205/2011-21 bylo porušeno právo stěžovatele na ochranu majetku garantované v čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo stěžovatele na spravedlivý proces garantované v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Ústavní stížnosti tak dle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhovět a napadená usnesení podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 187

K vydržení vlastnického práva státem k tzv. historickému majetku obcí

Zákonným předpokladem vydržení jakožto originárního způsobu nabytí vlastnictví k věci je vedle uplynutí vydržecí doby i oprávněnost držby. Držba je oprávněná, pokud je držitel v dobré víře, že mu věc patří. Existence dobré víry se posuzuje objektivně; jde o to, zda držitel neměl a nemohl mít při běžné opatrnosti pochybnost, že věc ve skutečnosti patří někomu jinému. Vlastnictví k tzv. historickému majetku přešlo na obce účinností zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, tedy na základě aktu, jehož autorem je stát. Již tato skutečnost podle Ústavního soudu vyloučila v obecné rovině dobrou víru státu k historickému majetku obcí, byť s ním z různých důvodů i nadále fakticky nakládal. Správnost tohoto výkladu potvrzuje i pozdější postup zákonodárce. Ten zákonem č. 173/2012 Sb., s účinností od 29. 6. 2012, novelizoval ustanovení § 8 zákona č. 172/1991 Sb. tak, že původní znění upravující lhůtu k podání návrhu na zápis do katastru nemovitostí (předtím u střediska geodézie) bylo nahrazeno novým zněním, kterým se teprve jednoznačně stanoví lhůta, do kdy nejpozději je třeba podat návrh na zápis vlastnického práva, a současně se stanoví, že uplynutím tohoto termínu přechází majetek do vlastnictví státu. Tím sám zákonodárce vyloučil možnost vydržení vlastnického práva státem v důsledku nedodržení původně stanovené lhůty.

V této souvislosti Ústavní soud ještě jednou připomíná, že uplynutí doby delší jak deset let od účinnosti zákona č. 172/1991 Sb. však není bez významu ve vztahu k dobré víře dalších nabyvatelů nemovitostí, na které bylo vlastnictví k nemovitostem dotčeným zákonem č. 172/1991 Sb. převedeno státem či následně dalšími subjekty po uplynutí lhůty, v níž obec měla učinit příslušný návrh na zápis do katastru nemovitostí (např. usnesení sp. zn. I. ÚS 250/06 ze dne 10. 10. 2006; <http://nalus.usoud.cz>). Tam není ani vyloučeno, aby těmto nabyvatelům byla jako doba oprávněné držby započtena doba jdoucí po dni účinnosti zákona č. 172/1991 Sb. V případě nyní přezkoumávaném ovšem v mezidobí k žádným transferům na třetí osoby nedošlo. Stěžovatel se svého práva domáhal hned, jak se o pozemku dozvěděl.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodyma a soudců Stanislava Balíka a Jaroslava Fenyka – ze dne 13. listopadu 2013 sp. zn. II. ÚS 2876/12 ve věci ústavní stížnosti městyse Svatava, IČ 00573141, ČSA 277, 357 03 Svatava, zastoupeného JUDr. Václavem Kronblem, advokátem, se sídlem Jiráskova 2, 360 01 Karlovy Vary, proti rozsudku Okresního soudu v Sokolově ze dne 2. 11. 2010 č. j. 12 C 277/2010-68, rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 21. 3. 2011 č. j. 15 Co 97/2011-98 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2012 č. j. 28 Cdo 3962/2011-125, kterými nebylo vyhověno stěžovatelově žalobě na určení, že je vlastníkem pozemků, a bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání, za účasti Okresního soudu v Sokolově, Krajského soudu v Plzni a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a státního podniku Lesy České republiky, IČ: 42196451, zastoupeného JUDr. Ondřejem Moravcem, Ph.D., advokátem, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Rozsudek Okresního soudu v Sokolově ze dne 2. 11. 2010 č. j. 12 C 277/2010-68, rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 21. 3. 2011 č. j. 15 Co 97/2011-98 a usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 5. 2012 č. j. 28 Cdo 3962/2011-125 se ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení předmětu řízení

Stěžovatel se, s odvoláním na porušení čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, kterými nebylo vyhověno jeho žalobě na určení, že je vlastníkem pozemků přesně specifikovaných v petitu žaloby.

II. Rekapitulace průběhu řízení před obecnými soudy

Stěžovatel se u Okresního soudu v Sokolově domáhal určení, že je vlastníkem konkrétních pozemků v katastrálním území Habartov. Tvrdil, že se jedná o pozemky, které byly historickým majetkem obce, a proto se na základě § 2 zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, stala obec ke dni účinnosti tohoto zákona jejich vlastníkem.

S tímto tvrzením nesouhlasil vedlejší účastník, který sice uznával, že se jedná o historický majetek obce, ale namítal, že se vlastníkem stala Česká republika, a to na základě vydržení. Účinnost ustanovení § 2 citovaného

zákona nastala ke dni 21. 5. 1991, z čehož dovozoval, že desetiletá vydržecí doba uplynula dne 21. 5. 2001. Podle jeho stanoviska samotnou účinností zákona nemohl stát ztratit dobrou víru jako předpoklad oprávněné držby, pokud obec nevznesla konkrétní a individualizovaný nárok, který teprve byl způsobilý přerušit dobrou víru oprávněného držitele.

Okresní soud v Sokolově námitku vydržení akceptoval a rozsudkem ze dne 2. 11. 2010 č. j. 12 C 277/2010-68 žalobu zamítl. Podle jeho závěru se stěžovatel stal ex lege vlastníkem předmětných pozemků, aniž by věděl, o jaké pozemky se jedná, a obdobně stát ztratil majetek, aniž by mu bylo známo, že k tomu došlo. Současně uvedl, že zákon č. 172/1991 Sb. nepředpokládal přechod majetku na stát zcela automaticky, ale vyžadoval určitou aktivitu, aby byly zákonem dotčené právní vztahy vyjasněny co nejdříve. Výrazem toho bylo ustanovení § 8 citovaného zákona, podle kterého byly obce povinny do jednoho roku od účinnosti zákona učinit návrh na zápis svého vlastnického práva. Pokud stěžovatel uplatnil své vlastnické právo až s odstupem 19 let, neuplatnil jej v rozumné době. Za takovou lze považovat dobu 10 let, která je dobou pro vydržení vlastnického práva k nemovitostem. Soud učinil závěr, že stát byl po celou dobu oprávněným držitelem předmětných pozemků, a proto se opětovně uplynutím vydržecí doby stal jejich vlastníkem. Neuznal argumenty stěžovatele, že důvody pro pozdní uplatnění nároku byly nedostatečné personální obsazení obecního úřadu, nedostatek finančních prostředků a to, že ve skutečnosti se stěžovatel dozvěděl o existenci předmětného historického majetku až z dopisu vedlejšího účastníka ze dne 1. 10. 2008, který jej na tuto skutečnost upozornil.

Proti uvedenému rozsudku soudu prvního stupně podal stěžovatel odvolání. V něm namítl, že vedlejší účastník neprokázal dobrou víru. Poukázal na to, že na vedlejšímu účastníkovi lze s ohledem na jeho personální vybavení, velikost a zaměření požadovat, aby si sám k datu účinnosti zákona č. 172/1991 Sb. ověřil vlastnictví k pozemkům dle stavu zápisu v pozemkových knihách. Že toho byl schopen, dokládá fakt, že to byl právě vedlejší účastník, kdo zjistil, že pozemky jsou historickým majetkem stěžovatele, když chystal směnu předmětných pozemků. Dále stěžovatel namítl, že vznesená námitka promlčení je v rozporu s dobrými mravy. Vedlejší účastník tomu oponoval tím, že dobrou víru lze ztratit jen ke konkrétní věci. Zákon č. 172/1991 Sb. věci přecházející do majetku obcí nekonkretizoval. Nelze proto tvrdit, že stát ztratil dobrou víru, že je nadále vlastníkem předmětných pozemků za situace, kdy stěžovatel neoznačil majetek, který na něj ke dni účinnosti zákona přešel, ač tak měl učinit ve lhůtě jednoho roku. Přitom státu nebyla uvedeným zákonem uložena žádná povinnost zjišťovat, jaký majetek na jednotlivé obce přešel, a proto účinností uvedeného zákona nemohlo dojít k přerušení běhu lhůty pro vydržení. Stát totiž

nadále zůstal zapsán jako vlastník předmětných pozemků a dále na nich v plném rozsahu hospodařil.

Odvolací soud rozsudkem ze dne 21. 3. 2011 č. j. 15 Co 97/2011-98 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. V plném rozsahu odkázal na jeho odůvodnění a dodal, že stát byl vlastníkem pozemků od 1. 1. 1950 do 23. 5. 1991 a ani po nabytí účinnosti zákona č. 172/1991 Sb. nebylo jeho vlastnictví zpochybněno. Přitom nebylo jeho povinností zjišťovat, který majetek již jeho není. Z toho dovodil, že stát byl i po datu 24. 5. 1991 se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že je vlastníkem předmětných pozemků.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal stěžovatel dovolání. V něm zpochybňoval závěry odvolacího soudu v otázce naplnění podmínky vydržení spočívající v existenci dobré víry. Odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 41/2009, podle něhož předpokladem vydržení je, že držitel je se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu věc patří. Posouzení, zda tomu tak je, nemůže vycházet jen ze subjektivních představ držitele. Dobrá víra musí být posuzována i z hlediska, zda držitel při zachování náležité opatrnosti, kterou lze s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem od něho požadovat, měl anebo mohl mít pochybnosti, že užívá věc, kterou nenabyl. Kromě toho opětovně namítl, že uplatnění vydržení ze strany státu v tomto konkrétním případě je v rozporu s dobrými mravy. V té souvislosti poukázal na to, že stěžovatel vznikl jako samostatná obec až k 1. 1. 1991, tedy jen několik měsíců před účinností zákona č. 172/1991 Sb., a proto pořádkovou lhůtu pro označení historického majetku mohl těžko splnit. Poukázal na to, že z tohoto důvodu byl proti jiným obcím v nevýhodě, neboť se musel zabývat především organizačními otázkami souvisejícími s utvářením územně samosprávného celku, přičemž tento proces není stále ukončen. Vedlejší účastník kromě dříve již podaného výkladu pojmu dobré víry jakožto předpokladu oprávněné držby dále uvedl, že proti nabytí vlastnického práva obcemi bez konkrétního uplatnění nároku na individuální věc svědčí i to, že atributem vlastnictví je držba věci, přičemž je pojmově vyloučeno, aby tutéž věc s výjimkou spoluvlastnictví drželo více subjektů. Tam, kde obec neuplatnila právo držby ke konkrétním nemovitostem, nemohla být oprávněná držba státu přerušena, a stát se proto opětovně stal originárním způsobem vlastníkem na základě vydržení.

Dovolací soud dovolání odmítl. Neshledal, že by rozhodnutí odvolacího soudu mělo po právní stránce zásadní význam, neboť otázku vydržení obecního majetku státem po účinnosti zákona č. 172/1991 Sb. měl ve své judikatuře za vyřešenou. Odkázal na usnesení ze dne 22. 2. 2006 sp. zn. 28 Cdo 1603/2005, v němž řešil otázku vydržení obecního majetku státem, respektive státním podnikem v situaci, kdy bylo ex lege obnoveno vlastnictví obce. V tomto rozhodnutí zaujal právní názor, že ani zákon č. 172/1991 Sb.,

ani jiný právní předpis nevylučuje vydržení obecního majetku státem. V rozsudku ze dne 19. 2. 2009 sp. zn. 28 Cdo 3360/2008 pak řešil situaci, kdy nebyla dodržena doba deseti let trvajících nepřerušené držby v dobré víře; i zde tedy byla předpokládána možnost vydržení nemovitostí státem.

III. Obsah ústavní stížnosti

Proti shora uvedeným rozhodnutím, zejména závěru o vydržení státem obecního majetku, na který se vztahoval zákon č. 172/1991 Sb., brojí stěžovatel ústavní stížností. Poukázal na to, že nebyla náležitě prokázána dobrá víra na straně státu. Zdůraznil specifické poměry případu, neboť jako samostatná obec vznikl až v roce 1991 a nebyl dostatečně personálně vybaven na to, aby byl schopen ve stanovených lhůtách odhalit, co všechno je jeho historickým majetkem. Stěžovatel je přesvědčen, že obecné soudy neposkytly ochranu jeho vlastnickému právu a porušily tím čl. 11 odst. 1 Listiny. Zdůraznil, že státu byla poskytnuta nadstandardně vyšší ochrana než každému jinému subjektu. Řízení před obecnými soudy proto považuje za nespravedlivé a v tomto smyslu porušující čl. 36 odst. 1 Listiny. Na základě těchto závěrů se pak v návrhu domáhá zrušení výše uvedených rozhodnutí obecných soudů.

IV. Vyjádření účastníků řízení a vedlejšího účastníka

Okresní soud v Sokolově se k obsahu ústavní stížnosti nevyjádřil. Krajský soud v Plzni uvedl, že ústavní stížnost podle něj spočívá jen v polemice se skutkovými a právními závěry obecných soudů. Odkázal na odůvodnění svého rozsudku s tím, že zcela respektoval judikaturu k otázce vydržení majetku státem, reprezentovanou usnesením Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 250/06 ze dne 10. 10. 2006 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>). Nejvyšší soud ve svém vyjádření zdůraznil, že stran vydržení vlastnictví státem došlo k ustálení rozhodovací praxe soudů. Vydržení obecního majetku státem není vyloučeno, na prejudikaturu odkázal již ve svém napadeném rozhodnutí. Stát v projednávané věci vystupuje jako subjekt občanskoprávních vztahů s rovným postavením, nikoliv jako subjekt se specifickými závazky, a splnění relevantních podmínek pro vydržení vlastnického práva, zejména oprávněné držby, bylo prokázáno. Stěžovatel neuplatnil své vlastnické právo v době přiměřené od nabytí účinnosti zákona č. 172/1991 Sb., ale s odstupem řady let, což je třeba klást k jeho tíži. Žádné základní právo stěžovatele porušeno nebylo.

Vedlejší účastník řízení považuje argumenty stěžovatele za pouhou polemiku se závěry obecných soudů vedenou v rovině podústavního práva. Napadená rozhodnutí byla předvídatelná, vychází ze závěrů o možnosti státu nabytí vlastnictví vydržením, k nimž Nejvyšší soud dospěl již v minulosti. Jejich ústavní konformita byla Ústavním soudem potvrzena

usnesením sp. zn. I ÚS 250/06. Rozhodnutí odpovídají principům zákona č. 172/1991 Sb., kdy do vlastnictví přešel majetek vymezený toliko obecným způsobem a bylo pak na obci, aby ze své iniciativy podala návrh na zápis vlastnického práva do evidence. Stát neměl povinnost to nijak prověřovat. Každopádně teprve splněním povinnosti podat návrh na zápis vlastnictví mohl stát pozbýt své dobré víry; Nejvyšší soud v této souvislosti konstatoval (rozhodnutí sp. zn. 28 Cdo 3822/2008), že nerealizuje-li obec svá vlastnická práva, pak pozdější uplatnění tvrzeného restitučního nároku může vážně a nepříjemně působit proti právům třetích osob. Stát jako vlastník je v rovném postavení vůči jiným subjektům a není subjektem s určitými specifickými povinnostmi. Oprávněnost jeho držby proto nelze podrobovat nějakým zvláštním, přísnějším měřítkům. Dobrou víru, a tedy i oprávněnost držby, lze hodnotit vždy jen ve vztahu k individualizované věci. Neobstojí tvrzení, že vznesení námitky vydržení je výkonem práva v rozporu s dobrými mravy. Argumentovat zde analogií s námitkou promlčení nelze, neboť na rozdíl od ní není námitka vydržení právním úkonem či výkonem práva, neboť dochází ke vzniku vlastnického práva originárním způsobem přímo ze zákona uplynutím času. Vedlejší účastník se žalobě ubránil, pokud jako procesní obranu namítl vydržení, tedy tvrdil a následně i prokázal vlastnictví státu k předmětným pozemkům.

V. Věcné posouzení

Ústavní soud se seznámil s obsahem připojeného spisu a zjistil, že tvrzení obsažená v ústavní stížnosti mají oporu v listinných podkladech. Následně přezkoumal případ z hlediska kompetencí daných mu Ústavou České republiky, tj. z pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti, který není další instancí v systému všeobecného soudnictví, není soudem nadřízeným obecným soudům a obdobně orgánům veřejné moci a jako takový je oprávněn do jejich rozhodovací pravomoci zasahovat pouze za předpokladu, že nepostupují v souladu s principy obsaženými v hlavě páté Listiny. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud ve své rozhodovací praxi ustáleně uvádí, že není povolán k přezkumu interpretace a aplikace jednoduchého práva, nejde-li o extrémní excesy přesahující do roviny ústavněprávní. Do rozhodovací činnosti obecných soudů tak ingeruje v případech, kdy ze strany obecného soudu dojde k svévolné aplikaci normy jednoduchého práva. Za případy svévolné aplikace normy jednoduchého práva ze strany obecného soudu lze považovat případy aplikace normy jednoduchého práva, jíž schází smysluplné odůvodnění, resp. propojení s jakýmkoli ústavně chráněným účelem, případy, kdy právní závěr obecného soudu je „v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými a právními zjištěními, resp. z nich v žádné možné interpretaci odůvodnění soudního rozhodnutí nevyplývá“, i případy interpretace

a aplikace normy, jež jsou v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, příkladem čehož je přepjatý formalismus.

S ohledem na argumentaci ústavní stížnosti se Ústavní soud zaměřil v projednávané věci na posouzení ústavně konformní interpretace a aplikace hmotného práva, přičemž s ohledem na zjištěné skutečnosti dospěl k závěru, že právě jimi k výše uvedenému porušení principů obsažených v Listině, opravňujícím zásah Ústavního soudu, došlo.

V nálezu sp. zn. III. ÚS 495/02 ze dne 4. 3. 2004 (N 33/32 SbNU 303) dospěl k závěru, že „... i v případech, kdy stát vystupuje jako účastník soukromoprávního vztahu, který se řídí právními předpisy z oblasti soukromého práva, nelze jeho postavení bez dalšího ztotožňovat s postavením jednotlivce. I v takových vztazích stát nedisponuje skutečně autonomní vůlí, jeho jednání se musí vždy řídit zákonem, i když stát zastupují z jeho pověření jiné subjekty. Při posuzování pozice státu v takových vztazích nelze proto cele abstrahovat od druhé dimenze státu, tj. té, v níž vykonává svou hlavní funkci, tedy státní moc.“

Je sice pravda, že stát jako vlastník má na jedné straně stejná práva a povinnosti jako jiní vlastníci, na druhé straně může vlastnické právo jinému vlastním rozhodnutím konstituovat, ale také odejmout. Stát i v soukromoprávních vztazích vystupuje ve dvojí roli, neboť i když stejně jako ostatní vlastníci vstupuje do právních vztahů na základě právních úkonů v rovném postavení s ostatními subjekty soukromého práva, je jako suverén nadán mocí tvořit právní pravidla a vstupovat jako vykonavatel veřejné moci do právních vztahů soukromníků. Tato dvojaká role státu zůstala bez jakékoliv pozornosti obecných soudů, ačkoliv občanský zákoník v ustanovení § 1 odst. 2 stát výslovně vyčleňuje z okruhu standardních právnických osob, když v rámci vymezení předmětu úpravy občanského zákoníku rozlišuje vztahy fyzických a právnických osob a vztahy mezi těmito osobami a státem.

Obecné soudy do svých úvah ve vztahu k podmínkám vydržení specifické postavení státu v soukromoprávních vztazích, jak je výše nastíněno, nepromítly. Tím zasáhly do ústavně chráněných práv stěžovatele, konkrétně práva na spravedlivý proces a práva vlastnit majetek, neboť nevzaly zřetel na kogentní ustanovení občanského zákoníku, konkrétně ustanovení § 21 ve spojení s ustanovením § 1 odst. 2. Obecné soudy se nevypořádaly s klíčovou otázkou, zda stát, který přijal zákon č. 172/1991 Sb., na základě kterého přešla na obce část majetku do té doby jím vlastněná, může být, zejména s ohledem na své specifické postavení, oprávněným držitelem tohoto majetku.

Ústavní soud není nadán pravomocí vykládat podústavní právo. To přísluší obecným soudům. Na druhou stranu by případné kasační rozhodnutí ztrácelo na racionalitě a celý přezkum iniciovaný ústavní stížností

na efektivitě, kdyby Ústavní soud v situaci, kdy vytyká ústavně nekonformní interpretaci a aplikaci zákona, alespoň nenaznačil, jaký výklad potřebná kritéria naplní. Ačkoliv tedy nemůže zaujmout konečné stanovisko k otázce, zda v daném případě bylo namíste žalobě vyhovět, je žádoucí, aby svou představu řešení vyjevil.

Zákon č. 172/1991 Sb. založil vlastnictví obcí k tzv. historickému majetku svou účinností. Týž předpis ve znění do 28. 6. 2012 v ustanovení § 8 stanovil, že obce jsou povinny do jednoho roku po nabytí vlastnictví k nemovitým věcem podle tohoto zákona učinit návrh příslušnému středisku geodézie na zápis těchto nemovitých věcí do evidence nemovitostí. Zápis měl tedy deklaratorní povahu a zákonodárce povinnost vázal toliko na pořádkovou lhůtu. S nesplněním povinnosti nebyla spojena žádná sankce. Pokud zákonodárce presumoval u obcí určitou aktivitu, bylo to v zájmu právní jistoty relevantních subjektů práva. Předmětnou povinnost je proto třeba chápat jako vyvážení dynamiky právních vztahů, zohledňující jejich vývoj a důsledky po účinnosti zákona č. 172/1991 Sb. To znamená, že nepřihlásila-li se obec o svůj majetek kvalifikovaným způsobem popsaným v citovaném ustanovení, je třeba v duchu zásady vigilantibus iura zohlednit časový faktor a chránit práva třetích osob, nabytá v mezidobí v dobré víře. Na druhou stranu se jeví jako nepřiměřené trestat obec za její pasivitu pozbytím práva ve prospěch státu, který již jednou obci vlastnictví svémocně odňal, ale později se rozhodl způsobenou křivdu napravit, a který vedl a vede evidenci věcných práv k nemovitostem, a nese proto svůj díl viny na obtížích, které obce při dohledávání svého historického majetku mají.

Zákonným předpokladem vydržení jakožto originárního způsobu nabytí vlastnictví k věci je vedle uplynutí vydržecí doby i oprávněnost držby. Držba je oprávněná, pokud je držitel v dobré víře, že mu věc patří. Existence dobré víry se posuzuje objektivně; jde o to, zda držitel neměl a nemohl mít při běžné opatrnosti pochybnost, že věc ve skutečnosti patří někomu jinému. Vlastnictví k tzv. historickému majetku přešlo na obce účinností zákona č. 172/1991 Sb., tedy na základě aktu, jehož autorem je stát. Již tato skutečnost podle Ústavního soudu vyloučila v obecné rovině dobrou víru státu k historickému majetku obcí, byť s ním z různých důvodů i nadále fakticky nakládal. Správnost tohoto výkladu potvrzuje i pozdější postup zákonodárce. Ten zákonem č. 173/2012 Sb., s účinností od 29. 6. 2012, novelizoval ustanovení § 8 zákona č. 172/1991 Sb. tak, že původní znění upravující lhůtu k podání návrhu na zápis do katastru nemovitostí (předtím u střediska geodézie) bylo nahrazeno novým zněním, kterým se teprve jednoznačně stanoví lhůta, do kdy nejpozději je třeba podat návrh na zápis vlastnického práva, a současně se stanoví, že uplynutím tohoto termínu přechází majetek do vlastnictví státu. Tím sám zákonodárce vyloučil možnost vydržení vlastnického práva státem v důsledku nedodržení původně stanovené lhůty.

V této souvislosti Ústavní soud ještě jednou připomíná, že uplynutí doby delší jak deset let od účinnosti zákona č. 172/1991 Sb. však není bez významu ve vztahu k dobré víře dalších nabyvatelů nemovitostí, na které bylo vlastnictví k nemovitostem dotčeným zákonem č. 172/1991 Sb. převedeno státem či následně dalšími subjekty po uplynutí lhůty, v níž obec měla učinit příslušný návrh na zápis do katastru nemovitostí (např. usnesení sp. zn. I. ÚS 250/06; <http://nalus.usoud.cz>). Tam není ani vyloučeno, aby těmto nabyvatelům byla jako doba oprávněné držby započtena doba jdoucí po dni účinnosti zákona č. 172/1991 Sb. V případě nyní přezkoumávaném ovšem v mezidobí k žádným transferům na třetí osoby nedošlo. Stěžovatel se svého práva domáhal hned, jak se o pozemku dozvěděl.

Ze všech uvedených důvodů Ústavní soud ve výroku nálezu označená rozhodnutí Okresního soudu v Sokolově, Krajského soudu v Plzni a Nejvyššího soudu zrušil dle § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, neboť jimi došlo k porušení 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny.

Č. 188

K otázce zásadního právního významu v případě nejednotnosti judikatury dovolacího soudu ohledně vydání zlatých předmětů podle restitučních předpisů

V rozsudku ze dne 23. 2. 1999 č. j. 2 Cdon 508/97-89, z jehož závěrů při svém rozhodování vycházely soud prvního a druhého stupně, Nejvyšší soud nerespektoval svou předcházející judikaturu, a to aniž by předložil dostatečně odůvodněnou (konkurující) argumentaci způsobitou vyložit, z jakých důvodů se od této judikatury odchyluje. Ústavní stížností napadeným usnesením, kterým bylo odmítnuto dovolání stěžovatelky pro jeho údajnou nepřipustnost, poté Nejvyšší soud, který shora popsaný postup aprobevoval, odepřel stěžovatelce právo na přístup k soudu, čímž porušil čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jak bude rozvedeno níže.

V projednávané věci dospěl dovolací soud v ústavní stížností napadeném rozhodnutí k závěru, že dovoláním napadené rozhodnutí dovolacího soudu nemá po právní stránce zásadní právní význam, neboť se nejedná o řešení otázky v rozporu s hmotným právem anebo právní otázky, která by dosud nebyla vyřešena dovolacím soudem či je rozhodována rozdílně odvolacími soudy nebo dovolacím soudem. Takový závěr má Ústavní soud za vybočující z mezí ústavnosti, neboť dovolací soud, který se v této souvislosti odvolává na svou judikaturu či nálezy Ústavního soudu, cituje ve svém odůvodnění pouze nálezy Ústavního soudu ze dne 12. 8. 1998 sp. zn. I. ÚS 55/98 (N 86/11 SbNU 265) týkající se výkladu § 20 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, obecně odkazuje na Sbírku soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, zcela však opomíjí shora citované rozsudky Nejvyššího soudu, které danou právní otázku posoudily odlišným způsobem. Závěr Nejvyššího soudu, že odvolací soud řešil právní otázku, která nebyla rozdílně rozhodována dovolacím soudem, tedy nemůže obstát. Dle názoru Ústavního soudu se jedná naopak o otázku, jež je judikaturou dovolacího soudu řešena nejednotně a která zakládá zásadní právní význam rozhodnutí odvolacího soudu (srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2002 sp. zn. 20Cdo 1986/2001).

Nález

Ústavního soudu - I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Kateřiny Šimáčkové a Jiřího Nykodýma - ze dne 14. listopadu 2013 sp. zn. I. ÚS 2578/10 ve věci ústavní stížnosti Národní banky Slovenska, se

sídlem v Bratislavě, Imricha Karvaša 1, zastoupené JUDr. Antonínem Janákem, advokátem, se sídlem v Praze 5, Matoušova 515/12, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 11. 12. 2003 č. j. 22 C 31/99-156, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 30. 3. 2006 č. j. 39 Co 107/2005-193, jimiž bylo rozhodnuto o stěžovatelčině povinnosti vydat právní předchůdkyni vedlejšího účastníka v rámci mimosoudních rehabilitací stanovené množství zlata, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2010 č. j. 28 Cdo 756/2010-143, kterým bylo odmítnuto stěžovatelčino dovolání, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 1, Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a Ing. Roberta Lifky, zastoupeného JUDr. Ing. Lukášem Prudilem, Ph.D., advokátem, se sídlem v Brně, Bašty 2, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2010 č. j. 28 Cdo 756/2010-143 bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2010 č. j. 28 Cdo 756/2010-143 se ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 3. 9. 2010, která po formální stránce splňuje náležitosti požadované zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, neboť jimi bylo zasaženo do jejích ústavně zaručených práv zakotvených v čl. 11 odst. 4, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, v čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a v čl. 90 Ústavy České republiky.

2. Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvádí, že porušení svých ústavně zaručených práv spatřuje ve skutečnosti, že obecné soudy posoudily její věc v rozporu s § 5 odst. 1 a § 20 odst. 2 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon č. 87/1991 Sb.“) a dosavadní judikaturou. V této souvislosti stěžovatelka poukazuje na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 1999 č. j. 2 Cdon 508/97-89, jehož závěr, že nejde v daném případě o nemožnost vydání věci dle § 20 odst. 2 zákona č. 87/1991 Sb., když jde vrátit roztavené zlato stejného množství a druhu, je v přímém rozporu nejen s logickým a jazykovým

výkladem § 5 odst. 1 tohoto zákona, ale také s ratiem legis restitučních předpisů a v neposlední řadě s mnohočetnou judikaturou Nejvyššího soudu samotného v podobných věcech, soudu Ústavního a Evropského soudu pro lidská práva. Z nesprávného závěru Nejvyššího soudu pak vycházely i Obvodní soud pro Prahu 1 a Městský soud v Praze, tyto soudy navíc podřadily vydání 10 383,62g zlata pod § 20 odst. 2 zákona č. 87/1991 Sb. způsobem, který neodpovídá citovanému rozhodnutí Nejvyššího soudu a který je hrubě v rozporu s obsahem zákona č. 87/1991 Sb., jehož § 13 stanoví pro uplatnění náhrady zvláštní režim. Právní předchůdkyně vedlejšího účastníka však svůj nárok jako náhradu neuplatnila, a ani soudy se podmínkami a výší náhrady, která je předvídána tímto restitučním zákonem, nijak nezabývaly. Stěžovatelka také nesouhlasí se závěrem Nejvyššího soudu, že se nejedná o řešení otázky v rozporu s hmotným právem anebo právní otázkou, která by dosud nebyla vyřešena dovolacím soudem či je rozhodována rozdílně odvolacími soudy nebo dovolacím soudem. Závěrem stěžovatelka poukazuje na nedůvodné průtahy, kterými je celé řízení zatíženo. Žaloba byla podána dne 31. 3. 1992, řízení tedy trvalo v době podání ústavní stížnosti přes 18 let.

II.

3. Z obsahu spisu Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 22 C 31/99, který si Ústavní soud vyžádal, vyplývají následující pro věc relevantní skutečnosti.

4. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 30. 5. 1994 č. j. 19 C 189/82-40 byla zamítnuta žaloba právní předchůdkyně vedlejšího účastníka na vydání zlatých a stříbrných mincí, 205 ks zlatých bankových kokil – cihel a jednoho zlatého úlomku. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 13. 9. 1995 č. j. 39 Co 85/95-65 byl rozsudek soudu prvního stupně potvrzen. Oba soudy ve svých rozhodnutích vycházely z toho, že vydány mohou být pouze věci individualizované a identifikované, a nikoli věci podobné, resp. stejného druhu a kvality. Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 23. 2. 1999 č. j. 2 Cdon 508/97-89 zrušil rozsudky soudů prvního i druhého stupně s odůvodněním, že se soudy zabývaly otázkou přesné identifikace vymáhaných věcí a srovnáním této identifikace s údaji v seznamech a protokolech, jež byly pořizovány v souvislosti s trestním řízením a pak s propadnutím majetku, pokud by však bylo prokázáno, že se konkrétní zlaté předměty z uvedeného majetku stały zlatem určeným k tavně, nelze z § 20 odst. 2 ani z § 5 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb. přesvědčivě dovodit, že by vydáním věci ve smyslu těchto ustanovení nemohlo být vydání stejného množství a stejného druhu roztaveného zlata, jež by zcela odpovídalo složení a váhovému ekvivalentu věci původních vlastníků, které připadly státu v důsledku propadnutí jejich majetku.

5. Soud prvního stupně, kterému byla věc vrácena dovolacím soudem k dalšímu řízení, napadeným rozsudkem ze dne 11. 12. 2003 č. j. 22 C 31/99-156 v souladu s výše citovaným právním názorem Nejvyššího soudu posoudil věc tak, že v daném případě, kdy není vydání věci možné, avšak nelze dovodit, že by vydáním věci ve smyslu § 20 odst. 2 zákona č. 87/1991 Sb. nemohlo být vydání stejného množství a druhu roztaveného zlata, je stěžovatelka povinna vydat právní předchůdkyni vedlejšího účastníka ve výroku č. I uvedené množství zlata (chybně uvedeného v kg namísto g), které dle znaleckého posudku odpovídá složení a váhovému ekvivalentu věci původních vlastníků. Soud prvního stupně tak vyhověl žalobě ohledně vydání 10 383,62 g zlata, ale zamítl žalobu, pokud se jedná o vydání dalších 0,01018 g zlata a ohledně vydání mincí v celkovém počtu 334 kusů, poněvadž jde o druhově určené věci, které nelze vydat (ve smyslu § 5 odst. 1 věty druhé a § 7 zákona č. 87/1991 Sb.).

6. Odvolací soud, který rozsudkem ze dne 30. 3. 2006 č. j. 39 Co 107/2005-193 ve vyhovujícím výroku ve věci samé rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, měl shodně se soudem prvního stupně za to, že se právní předchůdkyně vedlejšího účastníka domáhala vydání stejného množství a stejného druhu roztaveného zlata, jaké odpovídá složení a váhovému ekvivalentu zlatých věcí původních vlastníků, připadlých státu v důsledku propadnutí jejich majetku. Pokud byly takto ve dnech 25. a 28. 2. a 9. 3. 1953 u původních vlastníků zabaveny podle písemného seznamu zlaté věci o hrubé váze 10 393,80 g, jež prokazatelně převzala v roce 1954 Státní banka československá – krajská pobočka Bratislava, a tyto cennosti byly dány k tavbě, nic nebrání tomu, aby bylo právní předchůdkyni vedlejšího účastníka vydáno stejné množství a stejný druh roztaveného zlata.

7. Dovolací soud ve svém napadeném usnesení ze dne 22. 6. 2010 č. j. 28 Cdo 756/2010-143 konstatoval, že vzhledem ke shora uvedeným ustanovením zákona č. 87/1991 Sb. i k citovaným právním závěrům obecných soudů (zejména pokud jde o Sbíрку soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu) a nálezům Ústavního soudu nebylo možné dospět přesvědčivě k závěru, že odvolací soud svým rozhodnutím řešil některou právní otázku v rozporu s hmotným právem anebo právní otázku, která by dosud nebyla vyřešena dovolacím soudem (zejména s přihlédnutím k právním závěrům vycházejícím z předcházejícího rozhodnutí dovolacího soudu v téže právní věci). Protože odvolací soud taktéž neřešil ani právní otázku, která je rozhodována rozdílně odvolacími soudy nebo dovolacím soudem, nebyly u dovolání stěžovatelky shledány zákonné předpoklady přípustnosti dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 o. s. ř., ale ani podle jiného ustanovení o. s. ř., upravujícího přípustnost dovolání proti pravomocným rozhodnutím odvolacích soudů.

III.

8. Relevantní znění dotčených článků Listiny základních práv a svobod, Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a Ústavy České republiky je následující:

Ustanovení čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod zní: Vylvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.

Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod zní: Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

Ustanovení čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod zní: Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Veřejnost může být vyloučena jen v případech stanovených zákonem.

Ustanovení čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod zní: Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva. Předchozí ustanovení nebrání právu států přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem a zajistily placení daní a jiných poplatků nebo pokut.

Ustanovení čl. 90 Ústavy zní: Soudy jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.

IV.

9. Podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu umožnil Ústavní soud účastníkům řízení, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.

10. Nejvyšší soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že stěžovatelka v podstatě reprodukuje argumentaci uplatněnou již v řízení před obecnými soudy. Ve věci samé odkazuje Nejvyšší soud na odůvodnění ústavní stížnosti napadeného usnesení a žádá, aby bylo považováno za součást jeho vyjádření, přičemž zdůrazňuje, že k odmítnutí dovolání došlo v důsledku respektování platné úpravy přípustnosti dovolání.

11. Městský soud v Praze považuje názor Nejvyššího soudu, z něhož vycházel, za správný, tedy za zákonu odpovídající, proto ústavní stížnost považuje za nedůvodnou.

12. Vedlejší účastník se ztotožňuje s právním názorem uvedeným v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 1999 č. j. 2 Cdon 508/97-89, v jehož intencích byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní stížnost proto považuje za nedůvodnou a odporující dobrým mravům,

neboť směřuje k nevydání předmětu žaloby, o který byli právní předchůdci vedlejšího účastníka prokazatelně připraveni.

13. Ústavní soud zaslal výše uvedená vyjádření stěžovatelce, aby se k nim mohla vyjádřit. Stěžovatelka ve své replice upozorňuje, že Nejvyšší soud ve svém vyjádření v podstatě pouze obecně polemizuje nad nepřipustností ústavní stížnosti z toho důvodu, že Ústavní soud na sebe neabstrahuje pravomoc k přezkumu rozhodnutí obecných soudů. Jak však Nejvyšší soud připouští, to neplatí v případech, kdy došlo k zřejmému zásahu do ústavněprávně chráněných práv, případně práv chráněných Listinou základních práv a svobod. Stěžovatelka se na rozdíl od Nejvyššího soudu domnívá, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno její ústavní právo zaručující ochranu vlastnictví i právo na spravedlivý proces, a to zejména nesprávným a nesrozumitelným závěrem rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 1999 č. j. 2 Cdon 508/97-89.

V.

14. Ústavní soud ve své činnosti vychází z principu, že státní moc může být uplatňována jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Ústavní soud, s ohledem na ústavní vymezení svých pravomocí (čl. 87 Ústavy České republiky), zejména respektuje skutečnost – což vyslovil v řadě svých rozhodnutí – že není součástí soustavy obecných soudů, a že mu proto zpravidla ani nepřísluší přehodnocovat „hodnocení“ dokazování před nimi prováděné a také mu nepřísluší právo přezkumného dohledu nad činností soudů. Na straně druhé však Ústavnímu soudu náleží posoudit, zda v řízení před obecnými soudy nebyla porušena základní práva nebo svobody stěžovatele, zakotvené v ústavních zákonech nebo v mezinárodních smlouvách podle čl. 10 Ústavy České republiky, a v rámci toho uvážit, zda řízení před nimi bylo jako celek spravedlivé.

15. Po přezkoumání skutkového stavu, vyžádaného spisového materiálu, předložených listinných důkazů a posouzení právního stavu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je částečně důvodná, neboť postupem Nejvyššího soudu došlo ke stěžovatelkou namítanému porušení práva na spravedlivý proces.

16. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu, nebyl-li návrh mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením odmítnut, nařídí Ústavní soud ústní jednání, lze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Za splnění podmínek daných tímto zákonným ustanovením rozhodl o věci Ústavní soud s upuštěním od ústního jednání.

VI.

17. Z obecného hlediska je úvodem namístě připomenout, že Ústavní soud ve své konstantní judikatuře již mnohokrát prokázal, že netoleruje orgánům veřejné moci a především obecným soudům formalistický postup za použití v podstatě sofistického odůvodňování zřejmě nespravedlnosti. Zdůraznil přitom mj., že obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku, a že povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákoněm textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad [srov. např. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997 (N 13/7 SbNU 87; 63/1997 Sb.) nebo nálezy sp. zn. Pl. ÚS 19/98 ze dne 3. 2. 1999 (N 19/13 SbNU 131; 38/1999 Sb.)]. Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze opomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ve kterém jsou vždy přítomny i principy uznávané demokratickými právními státy. Ústavní soud rovněž několikrát uvedl, že z pohledu ústavněprávního je nutno stanovit podmínky, při splnění kterých nesprávná aplikace podústavního práva obecnými soudy má za následek porušení základních práv či svobod. Ústavní soud spatřuje tyto podmínky zejména v následujících okolnostech: Základní práva a svobody v oblasti jednoduchého práva působí jako regulativní ideje, pročež na ně obsahově navazují komplexy norem jednoduchého práva. Porušení některé z těchto norem, a to v důsledku svévole anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus), pak zakládá dotčení na základním právu a svobodě [např. nálezy sp. zn. III. ÚS 150/99 ze dne 20. 1. 2000 (N 9/17 SbNU 73)].

18. Ústavní soud, který ve své rozhodovací činnosti upřednostňuje materiální pojetí právního státu a interpretaci právních předpisů z hlediska jejich účelu a smyslu, připomíná, že restitučními zákony se demokratická společnost snaží alespoň částečně zmírnit následky minulých majetkových a jiných křivd a stát a jeho orgány jsou povinny postupovat podle restitučního zákona v souladu se zákonnými zájmy osob, jejichž újma má být alespoň částečně kompenzována. Při aplikaci restitučních zákonů není možno postupovat příliš restriktivně, resp. formalisticky, ale naopak je nutno používat je velmi citlivě, vždy s ohledem na okolnosti konkrétního případu a zejména citovaný smysl a účel zákona.

19. Podstatou ústavní stížnosti je zejména otázka, zda obecné soudy rozhodující ve věci ústavně konformním způsobem interpretovaly příslušné právní předpisy a zda splnily svoji povinnost poskytnout ochranu ústavně zaručeným základním právům účastníků řízení.

20. V nyní projednávané věci je právně významné, že obecné soudy vycházely ve svých napadených rozhodnutích z názoru Nejvyššího soudu vyplývajícího z jeho rozsudku ze dne 23. 2. 1999 č. j. 2 Cdon 508/97-89, ve kterém dovodil, že pokud by bylo prokázáno, že se konkrétní zlaté předměty z uvedeného majetku staly zlatem určeným k tavbě, nelze z § 20 odst. 2 ani z § 5 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb. přesvědčivě dovodit, že by vydáním věci ve smyslu těchto ustanovení nemohlo být vydání stejného množství a stejného druhu roztaveného zlata, jež by zcela odpovídalo složení a váhovému ekvivalentu věci původních vlastníků, které připadly státu. Takový výklad § 5 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb. považuje stěžovatelka za nesprávný, nesrozumitelný a odporující znění zákona i dosavadní judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu. Uvedený výklad by dle stěžovatelky současně porušil rovnost vlastníků – oprávněných osob, které žádaly o vydání věci, kterou nešlo roztavit a vrátit namísto ní věc jinou, nehledě na to, že z hlediska právního pojmu věci dojde roztavením věci k jejímu zániku. Úvaha Nejvyššího soudu o tom, že by se v případě tavby nejednalo o věc, kterou nelze vrátit, je lichá, neboť věc, která prokazatelně zanikla, nelze vrátit.

21. Ústavní soud se problematikou vydání drahých kovů v režimu zákona č. 87/1991 Sb. zabýval např. v usnesení ze dne 17. 10. 1995 sp. zn. IV. ÚS 166/95 (dostupném jako ostatní citovaná rozhodnutí Ústavního soudu na <http://nalus.usoud.cz>), ve stěžovatelkou citovaném nálezu ze dne 24. 6. 1998 sp. zn. II. ÚS 192/97 (N 75/11 SbNU 193) a v usnesení ze dne 1. 4. 2010 sp. zn. II. ÚS 1042/09.

22. Nejvyšší soud řešil otázku vydání věci movitých ve smyslu § 5 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb. jakožto věci individuálně určených např. ve svém rozsudku ze dne 20. 12. 1996 sp. zn. 3 Cdon 523/96, ve kterém uvedl, že „věc movitá ve smyslu § 5 odst. 1 rest. zákona je věcí určenou individuálně, tj. takovou, kterou lze odlišit jejími specifickými znaky od jiných věcí téhož druhu a kterou lze identifikovat i v případě jejího smísení s jinými věcmi téhož druhu. Zda jde o věc určenou individuálně nebo druhově nevyplyvá jen z povahy věci samé: tatáž věc může být určena individuálně nebo druhově, tj. tak, že ji nelze zaměnit, nebo tak, že ji zaměnit lze. Přitom individuálně určenou věcí (věcmi) může být i věc jinak zaměnitelná, jestliže je identifikovaná svou stálou odděleností od jiných věcí téhož druhu tím, že zůstává nesmíšena v konkrétním prostoru, místě či obalu, čímž je zachována její totožnost. Bankovky jsou věci movité, by pak mohly být považovány za věci individuálně určené ve smyslu § 5 odst. 1 věty druhé rest. zákona, pokud by byly určeny současně hodnotou, číslem, sérií, rokem vydání, popřípadě dalšími identifikačními znaky, anebo bankovky označené sice jen druhově, avšak s uvedením místa, kde se právě tyto peníze, dříve náležející původnímu vlastníku, nalézají (např. bankovky odňa-

té původnímu vlastníkovi byly uloženy na určité místo v trezoru, kde se dále nacházejí). Žalobou podle § 5 odst. 4 rest. zák. se lze tedy z movitých věcí domáhat jen vydání totožných movitých věcí, které náležely původnímu vlastníku. Jde tak o naturální restituci – obnovu vlastnického práva – tedy o vydání věci, resp. uzavření dohody o vydání věci, nikoli o zaplacení peněžitě částky.“

23. Obdobně v rozsudku ze dne 1. 12. 1999 sp. zn. 2 Cdon 510/97 Nejvyšší soud konstatuje, že „zlaté mince (tj. kusy zlata o určité ryzosti, hmotnosti, průměru a síle, určeného vzhledu líce a rubu, jež jsou či byly platidlem měnových soustav států), jejichž vydání je v posuzovaném případě požadováno, jsou věcmi, které lze zaměnit s jinými stejného druhu (podle terminologie odvolacího soudu ‚druhově určené‘), a protože ještě dříve, než se dostaly do držby žalované, resp. její právní předchůdkyně, byly smíšeny s dalšími věcmi stejného druhu, staly se věcmi ‚nerozeznatelnými‘ a objektivně nelze prokázat jejich individualizaci (určit znaky, kterými se věc rozezná od všech podobných věcí stejného druhu). Nelze se proto s úspěchem domáhat ani jejich vydání podle restitučního zákona, tj. obnovy vlastnického práva k nim.“ V citovaném rozsudku odkazuje Nejvyšší soud na svůj obdobný rozsudek ze dne 1. 2. 2000 sp. zn. 23 Cdo 1043/98.

24. Je tedy zřejmé, že v rozsudku ze dne 23. 2. 1999 č. j. 2 Cdon 508/97-89, z jehož závěrů při svém rozhodování vycházely soud prvního a druhého stupně, Nejvyšší soud nerespektoval svou předcházející judikaturu, a to aniž by předložil dostatečně odůvodněnou (konkurující) argumentaci způsobitou vyložit, z jakých důvodů se od této judikatury odchyluje. Ústavní stížností napadeným usnesením, kterým bylo odmítnuto dovolání stěžovatelky pro jeho údajnou nepřipustnost, poté Nejvyšší soud, který shora popsáný postup aproboval, odepřel stěžovatelce právo na přístup k soudu, čímž porušil čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jak bude rozvedeno níže.

25. Ústavní soud již mnohokrát judikoval, že posouzení toho, zda jde o otázku zásadního právního významu, je zcela v kompetenci dovolacího soudu, a to z důvodu, že jeho úlohou je mimo jiné sjednocovat judikaturu obecných soudů. Tuto otázku nelze přitom posuzovat jen z pohledu jednoho konkrétního sporu, ale je nezbytné ji zobecnit tak, aby její řešení bylo zásadní pro rozhodovací činnost obecných soudů vůbec. V projednávané věci dospěl dovolací soud v ústavní stížností napadeném rozhodnutí k závěru, že dovoláním napadené rozhodnutí odvolacího soudu nemá po právní stránce zásadní právní význam, neboť se nejedná o řešení otázky v rozporu s hmotným právem anebo právní otázky, která by dosud nebyla vyřešena dovolacím soudem či je rozhodována rozdílně odvolacími soudy nebo dovolacím soudem. Takový závěr má Ústavní soud za vybočující z mezí ústavnosti, neboť dovolací soud, který se v této souvislosti odvolává

na svou judikaturu či nálezy Ústavního soudu, cituje ve svém odůvodnění pouze nález Ústavního soudu ze dne 12. 8. 1998 sp. zn. I. ÚS 55/98 (N 86/11 SbNU 265) týkající se výkladu § 20 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb., obecně odkazuje na Sbirku soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, zcela však opomíjí shora citované rozsudky Nejvyššího soudu, které danou právní otázku posoudily odlišným způsobem. Závěr Nejvyššího soudu, že odvolací soud řešil právní otázku, která nebyla rozdílně rozhodována dovolacím soudem, tedy nemůže obstát. Dle názoru Ústavního soudu se jedná naopak o otázku, jež je judikaturou dovolacího soudu řešena nejednotně a která zakládá zásadní právní význam rozhodnutí odvolacího soudu (srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2002 sp. zn. 20 Cdo 1986/2001).

26. Uvedeným postupem Nejvyššího soudu bylo zabráněno stěžovateli, aby její věc byla projednána stanoveným postupem u nezávislého a nestranného soudu. Jak již Ústavní soud uvedl ve svém nálezu ze dne 25. 9. 1997 sp. zn. IV. ÚS 114/96 (N 114/9 SbNU 71), právo plynoucí z čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, totiž právo na řádný a spravedlivý proces, zahrnuje v sobě nejen právo na spravedlivý způsob vedení procesu, ale také právo na trvání procesu až do jeho ukončení zákonem předpokládaným způsobem.

VII.

27. Ústavní soud vzhledem k výše uvedenému v souladu s ustanovením § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti zčásti vyhověl a napadené usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2010 č. j. 28 Cdo 756/2010-143 zrušil, jak je ve výroku uvedeno. Ve zbytku byla ústavní stížnost odmítnuta, neboť napadená rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 1 a Městského soudu v Praze budou opět předmětem přezkumu soudu dovolacího.

Č. 189

K rozhodování soudu druhého stupně o stížnosti proti povolení obnovy trestního řízení ve veřejném zasedání

Kontradiktornost se v soudním procesu nevztahuje jen na dokazování [např. ve smyslu čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy], ale zahrnuje i právo seznámit se s argumenty předloženými druhou stranou a vyjádřit se k nim. Z principu kontradiktornosti a rovnosti účastníků řízení je proto třeba vycházet i při hledání ústavně konformního výkladu ustanovení § 286 odst. 1 a 2 tr. řádu a jeho vztahu k obecné úpravě stížnosti dle ustanovení § 141 a násl. tr. řádu a neveřejného zasedání dle ustanovení § 240 tr. řádu; přitom nelze pustit ze zřetele specifickou povahu obnovy řízení, jež na rozdíl od dovolání nebo stížnosti pro porušení zákona slouží jako mimořádný opravný prostředek k odstranění nedostatků pravomocného rozhodnutí skutkové povahy, čemuž koresponduje, že proti němu zákon připouští řádný opravný prostředek (stížnost dle § 286 odst. 3 tr. řádu).

Dokazování prováděné v obnovovacím řízení s cílem zjistit, zda tu jsou navrhovatelem tvrzené nové důkazy nebo skutečnosti ve smyslu ustanovení § 278 odst. 1 tr. řádu, se nemůže vymykat zásadě volného hodnocení důkazů dle ustanovení § 2 odst. 6 tr. řádu ani zásadám ústnosti a bezprostřednosti dle ustanovení § 2 odst. 11 a 12 tr. řádu. Důkazní řízení musí mít kontradiktorní charakter, který v neveřejném zasedání zpravidla zajistit nelze, a proto má Ústavní soud za to, že rozhodování soudu druhého stupně o stížnosti dle ustanovení § 286 odst. 3 tr. řádu – co do provádění a hodnocení důkazů odvolacím soudem a rozhodnutí o meritu věci (srov. § 259 odst. 3 a § 263 odst. 7 tr. řádu) – je namístež přiměřeným způsobem podrobit zásadám ovládajícím řízení odvolací.

Rozhoduje-li soud druhého stupně o stížnosti směřující proti rozhodnutí nalézacího soudu, jímž byla povolena obnova trestního řízení, může ve smyslu § 149 odst. 1 písm. a) trestního řádu napadené rozhodnutí zrušit a sám návrh na povolení obnovy zamítnout dle § 283 písm. d) trestního řádu (tzn. pro nedůvodnost na základě skutkových úvah) jen způsobem uvedeným v § 286 odst. 1 trestního řádu, tj. ve veřejném zasedání. Opačný výklad je v rozporu s požadavkem kontradiktornosti řízení a dokazování garantovaným v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky a soudců Jana Filipa a Jana Musila (soudce zpravodaj) – ze dne 14. listopadu 2013 sp. zn. III. ÚS 566/13 ve věci ústavní stížnosti J. D., právně zastoupeného JUDr. Jiřím Hrachovcem, advokátem, se sídlem 756 61 Rožnov pod Radhoštěm, Palackého 195, proti usnesení Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 11. 10. 2012 č. j. 68 To 308/2012-307, kterým byl zamítnut stěžovatelův návrh na povolení obnovy řízení v trestní věci, za účasti Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci jako účastníka řízení a Okresního soudu ve Vsetíně a Krajského státního zastupitelství v Ostravě – pobočky v Olomouci jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 11. 10. 2012 č. j. 68 To 308/2012-307 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo stěžovatele na veřejné projednání věci dle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 11. 10. 2012 č. j. 68 To 308/2012-307 se ruší.

Odůvodnění

I.

Ústavní stížností vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí krajského soudu, neboť jím mělo dojít k porušení čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, dále k porušení jeho práva na spravedlivý proces a jeho práva na veřejné projednání věci dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Jak vyplývá z odůvodnění ústavní stížnosti a z vyžádaného spisového materiálu, stěžovatel byl pravomocně odsouzen rozsudkem Okresního soudu ve Vsetíně ze dne 16. 3. 2011 č. j. 1 T 177/2010-238, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 17. 6. 2011 č. j. 68 To 159/2011-263, za trestný čin zneužívání pravomoci veřejného činitele dle § 158 odst. 1 písm. c) zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, (dále jen „tr. zák.“), za něž mu byl dle § 158 odst. 1 tr. zák. uložen trest odnětí svobody v trvání šesti měsíců, jehož výkon byl dle § 58 odst. 1 a § 59 odst. 1

tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu 1 roku. Dle § 49 odst. 1 tr. zák. mu byl uložen trest zákazu činnosti, spočívající v zákazu výkonu služebního poměru policisty v trvání 2 let.

Uvedeného trestného činu se stěžovatel dle citovaných rozhodnutí obecných soudů dopustil spolu s rovněž pravomocně odsouzeným P. D. (zkráceně řečeno) tím, že dne 16. 10. 2009 kolem 22.00 hod. ve Vsetíně na parkovišti poblíž světlý řízené křižovatky ulic Smetanova a Gen. Klapálka, v době výkonu služby autohlídky Policie České republiky Vsetín, P. D. v rámci jinak důvodného služebního zákroku proti Petru Čablíkovi a Martinu Moudrému pro přestupek spočívající v tom, že krátce předtím přecházeli křižovatku v době, kdy jim na semaforu pro chodce svítilo červené světlo, poté, co se Petr Čablík opakovaně a zvýšeným hlasem dožadoval předložení důkazů o spáchání přestupku, v rozporu s § 53 odst. 1 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, jenž stanoví podmínky, za nichž je policista oprávněn použít donucovací prostředky, jimiž jsou dle § 52 písm. a) téhož zákona i údery, Petra Čablíka pěstí udeřil do oblasti levé tváře, až ten upadl, a když vstal a měl k takovému jeho jednání výhrady, opět Petra Čablíka pěstí udeřil do oblasti levé tváře, přičemž si musel být vědom toho, že tímto způsobem fyzického násilí může Petru Čablíkovi ublížit na zdraví, čímž mu způsobil infrakci svalového výběžku dolní čelisti vlevo, pohmoždění druhé větve trojklaného nervu a tržně zhmožděnou ránu levého ústního koutku, v důsledku čehož byl Petr Čablík částečně omezen v běžném způsobu života po dobu 10 až 14 dnů, přičemž stěžovatel, jako druhý člen autohlídky, toto protiprávní jednání P. D. vůči Petru Čablíkovi z bezprostřední blízkosti sledoval, avšak v rozporu se základní povinností policisty uvedenou v § 10 odst. 1 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, neučinil nic, aby P. D. v tom zabránil, a ani následně stěžovatel toto jednání P. D. neoznámil svému nadřízenému.

Dne 5. 6. 2012 stěžovatel podal Okresnímu soudu ve Vsetíně ve smyslu § 278 odst. 1 a § 280 odst. 3 tr. řádu návrh na povolení obnovy řízení. Tento návrh stěžovatel odůvodnil tím, že v předmětné trestní věci, po nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku, vyšly najevo nové skutečnosti a důkazy, které byly obecným soudům dříve neznámé a které by mohly, samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými už dříve, odůvodnit jiné rozhodnutí o vině. Nová skutečnost odůvodňující návrh na povolení obnovy, podporující verzi obhajoby a vyvracející podanou obžalobu, spočívala v tom, že se ve věci objevili noví svědci – Josef Hořák a Jiří Kolbinger, ke kterým přistoučila i osoba třetího svědka, Petra Piskláka, který byl k dispozici již dříve odvolacímu soudu.

Okresní soud ve Vsetíně ve veřejném zasedání konaném dne 9. 7. 2012 předvolal všechny tři navržené svědky a vyslechl je. Dle zjištění okresního soudu vyšlo po pravomocném skončení věci najevo, že se na daném

místě v době činu pohybovalo více osob, které bylo možno ztotožnit a vyléchnout až v době před zahájením a v průběhu řízení o povolení obnovy řízení. Ve světle nových důkazů měl soud prvního stupně za to, že v dané věci je důvodné a nezbytné na základě nových skutečností provést rekonstrukci na místě činu za účasti jak svědků nových, tak i svědků v hlavním líčení již vyléchnutých, neboť jen tak bude možno s konečnou platností vyhodnotit, co jednotliví svědci mohli vidět, co naopak ne a z jakých úhlů a vzdáleností skutkový děj pozorovali.

Okresní soud ve Vsetíně vydal dne 9. 7. 2012 usnesení č. j. 1 T 177/2010-298, jímž dle § 284 odst. 1 tr. řádu rozhodl o povolení obnovy řízení a zrušil rozsudek Okresního soudu ve Vsetíně ze dne 16. 3. 2011 č. j. 1 T 177/2010-238, ve znění usnesení Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 17. 6. 2011 č. j. 68 To 159/2011-263, jakož i další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž zrušením došlo, pozbyla podkladu. Dle § 284 odst. 2 tr. řádu Okresní soud ve Vsetíně vrátil věc k došetření státnímu zástupci.

Proti usnesení Okresního soudu ve Vsetíně ze dne 9. 7. 2012 č. j. 1 T 177/2010-298, kterým byla povolena obnova řízení, podal krajský státní zástupce Krajského státního zastupitelství v Ostravě – pobočky v Olomouci dne 23. 7. 2012 stížnost ve smyslu § 286 odst. 3 tr. řádu, v jejímž odůvodnění, mimo jiné, považuje tvrzení nových svědků Josefa Hořáka a Jiřího Kolbingera za nevěrohodná.

Tuto stížnost Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci projednal v neveřejném zasedání dne 11. 10. 2012 a rozhodl ústavní stížností napadeným usnesením tak, že podle § 149 odst. 1 písm. a) tr. řádu usnesení Okresního soudu ve Vsetíně ze dne 9. 7. 2012 č. j. 1 T 177/2010-298 zrušil v celém rozsahu a nově rozhodl tak, že se podle § 283 písm. d) tr. řádu návrh stěžovatele na povolení obnovy řízení zamítá, protože nebyly shledány důvody obnovy dle § 278 tr. řádu, neboť nevyšly najevo takové skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé, které by mohly samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi nebo důkazy známými už dříve odůvodnit jiné rozhodnutí o vině. Z odůvodnění ústavní stížnosti napadeného usnesení vyplývá, že Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci dospěl k uvedenému závěru na základě spisového materiálu poté, co konstatoval, že z výpovědí nových svědků nevyplývají žádné nové skutečnosti, neboť to, co nyní uvádějí, se ztotožňuje s tvrzeními obhajoby.

V odůvodnění ústavní stížnosti stěžovatel vyjadřuje nesouhlas s postupem krajského soudu, jenž ke svým závěrům dospěl, aniž by se zabýval provedenými důkazy ve veřejném zasedání, případně provedl výsledky navržených svědků. Odvolací soud se mimo jiné ve svém odůvodnění také pozastavoval nad způsobem, jakým se objevili po pravomocném skončení řízení noví svědci, neboť se tak stalo na základě výzvy prostřednictvím

sociální síť facebook a následné komunikace mezi stěžovatelem, odsouzeným D., jejich obhájcem a výše zmíněnými svědky. Stěžovatel k tomu v ústavní stížnosti uvádí, že se po celou dobu od skončení trestní věci oba odsouzení snažili zajistit svědky, případně další důkazy, které by mohly vnést do trestní věci nové skutečnosti, neboť po celou dobu trestního řízení stěžovatel s odsouzeným D. shodně tvrdili, že skutek, pro který byli odsouzeni, nespáchali. Pakliže na výzvu prostřednictvím sociální sítě facebook zareagovali dva výše zmínění svědci, je logické, že se s nimi stěžovatel spolu s D. a svým obhájcem museli nejdříve sejit, aby tak mohli zjistit, zda jejich svědecké výpovědi mohou přinést v trestním řízení nové skutečnosti či důkazy, které by odůvodňovaly podání návrhu na povolení obnovy řízení. Tímto postupem jednali v souladu s § 89 odst. 2 tr. řádu. Stěžovatel se domnívá, že hodnocení provedených důkazů (hodnocení svědeckých výpovědí nových svědků) odvolacím soudem se omezilo pouze na zpochybňování způsobu zajištění těchto svědků a jejich věrohodnosti, nikoliv tedy na zjištění, zda se jedná o důkazy nové ve smyslu § 278 odst. 1 tr. řádu. Dle stěžovatele tento postup není v souladu s § 2 odst. 5 a 6 tr. řádu.

V odůvodnění ústavní stížnosti stěžovatel dále mimo jiné poukazuje i na rozcházející se svědecké výpovědi svědků v původním řízení, na jejichž základě byl stěžovatel odsouzen, přičemž šlo o známé poškozeného, a tudíž mohlo dojít z jeho strany k jejich ovlivňování. Zároveň stěžovatel zdůrazňuje, že ze znaleckých posudků nebyla jednoznačně stanovena přesná doba způsobení poranění poškozeného.

II.

Ústavní soud si dle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyžádal vyjádření Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci jako účastníka řízení a Okresního soudu ve Vsetíně jako vedlejšího účastníka řízení. K posouzení ústavní stížnosti si Ústavní soud dále vyžádal spis vedený u Okresního soudu ve Vsetíně pod sp. zn. 1 T 177/2010. Předseda senátu Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ve svém vyjádření zcela odkázal na odůvodnění napadeného usnesení ze dne 11. 10. 2012 č. j. 68 To 308/2012-307.

III.

Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost je důvodná.

Jak Ústavní soud v minulosti již mnohokrát zdůraznil, zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81 a 90 Ústavy České republiky, dále jen „Ústava“). Ústavní soud je povolán k ochraně ústavnosti, nikoliv ke kontrole „běžné“ zákonnosti (čl. 83 Ústavy) a nepřezkoumává pouhou správnost interpretace a aplikace „jednoduchého práva“ ze strany obecných soudů.

Do jejich činnosti zasáhne jen tehdy, byla-li jejich rozhodnutí porušena stěžovatelova základní práva či svobody, které mu garantuje ústavní pořádek. Základní práva totiž vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž stanovují i rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace.

V projednávané věci bylo třeba přezkoumat postup Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci, který v neveřejném zasedání rozhodl o stížnosti státního zástupce dle § 149 odst. 1 písm. a) tr. řádu tak, že vedle zrušení usnesení okresního soudu, jímž byla na základě provedeného dokazování povolena obnova řízení, sám s odkazem na § 283 písm. d) tr. řádu zamítl návrh odsouzeného na povolení obnovy řízení, neboť na základě spisového materiálu neshledal důvody takové obnovy podle § 278 tr. řádu.

V dané věci je především významné, že obdobnou právní otázkou, kterou projednávanou ústavní stížností navrhovatel otevřel, se Ústavní soud zabýval již dříve, jmenovitě v nálezu sp. zn. III. ÚS 608/10 ze dne 26. 8. 2010 (N 173/58 SbNU 513), jehož závěry byly později přeneseny a totožně aplikovány v nálezu sp. zn. III. ÚS 1455/11 ze dne 18. 7. 2013 (N 125/70 SbNU 141).

V nálezu sp. zn. III. ÚS 608/10 ze dne 26. 8. 2010 Ústavní soud konstatoval, že si je vědom specifík řízení o návrhu na povolení obnovy v trestní věci, jehož meritem není otázka viny trestným činem ani otázka dočasného zbavení osobní svobody, ale toliko posouzení charakteru důkazů a skutečností předkládaných navrhovatelem z hledisek uvedených v § 278 odst. 1 větě první tr. řádu. Vychází se přitom z presumpce správnosti pravomocného rozhodnutí. Ústavní soud však zároveň opakovaně zdůraznil, že již s ohledem na čl. 4 Ústavy nelze ani v řízení o mimořádných opravných prostředcích, včetně řízení o povolení obnovy, rezignovat na institucionální záruky spravedlivého procesu, jehož jsou práva uvedená v čl. 38 odst. 2 Listiny, případně v čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, základem.

Ústavní soud, beroucí na zřetel specifika řízení o povolení obnovy jakožto mimořádného opravného prostředku, má za to, že i v předmětné věci stěžovatele je třeba přiměřeně aplikovat závěry ohledně práva na přítomnost u jednání a práva vyjádřit se k prováděným důkazům, k nimž Ústavní soud dospěl ve svých nálezech týkajících se obviněných v trestním řízení, včetně řízení před odvolacím soudem. Dle Evropského soudu pro lidská práva nemůže být soudní rozhodnutí založeno na ničem, co nebylo předmětem diskuse stran, resp. co jim nebylo předloženo k diskusi. Tato diskuse nemusí mít vždy nutně ráz ústního slyšení (např. v opravných řízeních, v nichž kasační soud rozhoduje výhradně o právních otázkách), zpravidla je však veřejné projednání věci za přítomnosti stran zároveň nejlepším předpokladem kontradiktornosti [srov. rozhodnutí Ústavního soudu ve

věci sp. zn. I. ÚS 176/04 ze dne 11. 5. 2004 (U 31/33 SbNU 515), sp. zn. I. ÚS 573/02 ze dne 23. 3. 2004 (N 41/32 SbNU 397)].

Trestní řád rozeznává vedle hlavního líčení jako další formy jednání soudu veřejné a neveřejné zasedání. Veřejné zasedání je určeno k projednávání buď přímo otázky viny a trestu, nebo otázek, které se svým významem a povahou této základní otázky trestního řízení blíží. Naopak neveřejné zasedání je zpravidla vyhrazeno pro jednání soudu, v němž se rozhodují otázky menšího významu, kdy není třeba zjišťovat stanoviska stran, jejichž součinnost zde není nutná; je zde preferována rychlost a operativnost (k charakteru neveřejné formy zasedání viz nálezy sp. zn. I. ÚS 176/04 ze dne 11. 5. 2004). V neveřejném zasedání se připouští provedení důkazu pouze přečtením protokolů a jiných písemností (srov. § 243 tr. řádu). Podle § 240 tr. řádu rozhoduje soud v neveřejném zasedání tam, kde není zákonem předepsáno, že se rozhoduje v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání. V některých případech trestní řád neveřejnou formu zasedání soudu výslovně stanoví (§ 231 odst. 2 věta první, § 383 odst. 3, § 420 odst. 5, § 452 odst. 4 tr. řádu), jindy ji zákon za určitých podmínek připouští jako alternativu k veřejnému zasedání (např. podle § 187 odst. 1, § 263 odst. 1, § 265r odst. 1, § 274 a právě § 286 odst. 2 tr. řádu).

S ohledem na znění § 240 tr. řádu lze v neveřejném zasedání rozhodnout i tam, kde výslovně není uvedena (předepsána) žádná forma jednání. Soud druhého stupně tudíž v zásadě může v neveřejném zasedání činit i všechna rozhodnutí o stížnosti (§ 148, 149 tr. řádu), tedy včetně zrušení napadeného rozhodnutí a vlastního rozhodnutí ve věci dle § 149 odst. 1 písm. a) tr. řádu.

V projednávané věci je tedy třeba zodpovědět otázku, zda v neveřejném zasedání může soud druhého stupně postupovat i v řízení o stížnosti dle § 286 odst. 3 tr. řádu, a to tak, že návrh na povolení obnovy sám v neveřejném zasedání zamítne z důvodu uvedeného v § 283 písm. d) tr. řádu.

Ze závěru výše citovaného nálezu sp. zn. III. ÚS 608/10 ze dne 26. 8. 2010 (srov. též nálezy Ústavního soudu ve věci sp. zn. III. ÚS 1455/11 ze dne 18. 7. 2013) plyne, že rozhoduje-li soud druhého stupně o stížnosti směřující proti rozhodnutí nalézacího soudu, jímž byla povolena obnova, může ve smyslu § 149 odst. 1 písm. a) tr. řádu napadené rozhodnutí zrušit a sám návrh na povolení obnovy zamítnout dle § 283 písm. d) tr. řádu (tzn. pro nedůvodnost na základě skutkových úvah) jen způsobem uvedeným v § 286 odst. 1 tr. řádu, tedy ve veřejném zasedání.

Rozhodl-li v nyní projednávané věci stížnostní soud o stížnosti napadeném usnesení okresního soudu, jímž byla povolena obnova řízení tak, že předmětné rozhodnutí soudu prvního stupně zrušil a sám nově rozhodl zcela opačně, tedy že zamítl návrh na povolení obnovy, přičemž tak učinil

v neveřejném zasedání, postupoval v rozporu s právními závěry vyslovenými v nálezu sp. zn. III. ÚS 608/10 ze dne 26. 8. 2010.

Ve věci stěžovatele nelze ponechat stranou jak problematiku tzv. překvapivosti rozhodnutí odvolacího soudu [srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 445/06 ze dne 28. 8. 2008 (N 149/50 SbNU 311), sp. zn. IV. ÚS 544/98 ze dne 4. 8. 1999 (N 109/15 SbNU 75)], tak i otázky důkazního řízení a hodnocení důkazů odvolacím soudem.

Dokazování prováděné v obnovovacím řízení s cílem zjistit, zda tu jsou navrhovatelem tvrzené nové důkazy nebo skutečnosti ve smyslu § 278 odst. 1 tr. řádu, se nemůže vymykat zásadě volného hodnocení důkazů dle § 2 odst. 6 tr. řádu ani zásadám ústnosti a bezprostřednosti dle § 2 odst. 11 a 12 tr. řádu.

Důkazní řízení musí mít kontradiktorní charakter, který v neveřejném zasedání zajistit nelze, proto má Ústavní soud za to, že rozhodování soudu druhého stupně o stížnosti dle § 286 odst. 3 tr. řádu je třeba přiměřeným způsobem podrobit zásadám ovládajícím řízení odvolací, pokud jde o provádění a hodnocení důkazů odvolacím soudem a jeho vlastní rozhodnutí o meritu věci (srov. § 259 odst. 3, § 263 odst. 7 tr. řádu).

V předmětné věci stížnostní soud v neveřejném zasedání provedl důkazy přečtením protokolů zaznamenaných svědeckých výpovědí, na jejichž základě jinak, nově (ve srovnání se soudem prvního stupně) zhodnotil tyto důkazy, zejména dovedl, že z výpovědí nově obhajobou navržených svědků nevyplývají žádné nové skutečnosti, které by odůvodňovaly povolení obnovy řízení. Pakliže stížnostní soud tímto způsobem přehodnotil dokazování a dospěl ke konečnému závěru opačnému od závěru soudu prvního stupně, který shledal důvody pro obnovu řízení, aniž by tak konal ve veřejném zasedání, resp. aniž by umožnil stěžovateli se k opakovaným důkazům vyjádřit, neumožnil mu provádět efektivní obranu. Stížnostní soud stěžovatele fakticky zbavil možnosti vlastní argumentaci ovlivnit rozhodování tohoto soudu o opravném prostředku, jenž byl podán v jeho neprospěch. Tímto postupem odvolací soud nerespektoval základní předpoklady řízení před trestními soudy, jež je ovládáno zásadou veřejnosti, ústnosti a bezprostřednosti (§ 2 odst. 10, 11, 12 tr. řádu).

Nelze odhlédnout od skutečnosti, že uvedené rozhodnutí odvolacího soudu vykazuje mimo jiné znaky tzv. překvapivosti rozhodnutí, jak je definována v judikatuře Ústavního soudu [srov. nálezy Ústavního soudu ve věci sp. zn. IV. ÚS 544/98 ze dne 4. 8. 1999, obdobně nálezy ve věci sp. zn. II. ÚS 445/06 ze dne 28. 8. 2008]. Jestliže soud prvního stupně z obsahu svědeckých výpovědí dospěl k závěru, že v původním pravomocně skončeném řízení nebyl skutkový stav zjištěn náležitě, a shledal tak důvody pro povolení obnovy řízení, zejména za účelem provedení rekonstrukce na místě a v době činu, kterou označil v dané věci za nezbytnou a potřebnou,

vedenou s cílem odstranit rozpory ve výpovědích svědků, a následně na základě stížnosti krajského státního zástupce stížnostní soud shledal v neveřejném zasedání, že takové nové skutečnosti či důkazy v dané věci nejsou dány, aniž by provedl dokazování v zasedání veřejném, a umožnil tak stěžovateli se proti – v jeho neprospěch hovořící – změně skutkových zjištění učiněných stížnostním soudem bránit, je nutno z pohledu ústavněprávního napadené rozhodnutí označit za překvapivé a sotva předvídatelné, nesusící znaky libovůle.

Na rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci, které z uvedeného neveřejného zasedání vzešlo, je tudíž třeba hledět jako na rozporné se zárukami uvedenými v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny, zcela v intencích nálezů Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 608/10 a sp. zn. III. ÚS 1455/11, od kterých Ústavní soud neshledal důvod se jakkoliv odchýlovat.

Ústavní soud proto postupoval dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu a usnesení Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 11. 10. 2012 č. j. 68 To 308/2012-307 zrušil.

Č. 190

K zásadám pro ukládání trestu zákazu činnosti včetně nutnosti stanovení konkrétní výše trestu ve výroku rozsudku

K principu nezhoršení postavení obviněného při využití opravného prostředku

Chybí-li ve výroku rozsudku, jímž byl stěžovateli uložen trest zákazu činnosti, délka tohoto zákazu činnosti, trpí tím rozsudek neurčitostí a nevykonatelností a zasahuje do právní jistoty stěžovatele. Pro naplnění ústavního imperativu určitosti a na něj navazujícího principu právní jistoty nedostačuje zhojení neúplnosti výroku v odůvodnění rozsudku [srov. *mutatis mutandis* nálezy sp. zn. IV. ÚS 565/02 ze dne 29. 9. 2003 (N 113/31 SbNU 21) a sp. zn. IV. ÚS 182/04 ze dne 4. 11. 2004 (N 168/35 SbNU 273) týkající se nezhojitelnosti vady skutkové věty trestního rozsudku prostřednictvím odůvodnění rozsudku]. Obecné soudy takovým postupem porušily čl. 36 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, resp. princip nezhoršení postavení obviněného v důsledku využití opravného prostředku zakotveného v čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ve spojení s požadavkem kontradiktornosti dle čl. 6 odst. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, právo na obhajobu zakotvené v čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, právo na odvolání v trestních věcech ve smyslu čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, právo být stíhán jen zákonem stanoveným způsobem, garantované čl. 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, a porušily zásadu *nulla poena sine lege* zakotvenou v čl. 39 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Ivany Janů a Stanislava Balíka (soudce zpravodaj) – ze dne 19. listopadu 2013 sp. zn. II. ÚS 2529/12 ve věci ústavní stížnosti M. M. L., zastoupeného JUDr. Patricií Krejčí, advokátkou, se sídlem Jelínkova 26, Brno, proti rozsudkům Okresního soudu v Ústí nad Orlicí ze dne 8. 2. 2011 č. j. 2 T 229/2010-319 a Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 19. 4. 2011 č. j. 13 To 122/2011-387, jimiž byl stěžovatel uznán vinným zločinem pohlavního zneužití a byl mu uložen trest odnětí svobody a trest zákazu činnosti, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne

31. 1. 2012 č. j. 6 Tdo 1341/2011-430, kterým bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání jako zjevně neopodstatněné, za účasti Okresního soudu v Ústí nad Orlicí, Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a Nejvyššího státního zastupitelství jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudky Okresního soudu v Ústí nad Orlicí ze dne 8. 2. 2011 č. j. 2 T 229/2010-319 a Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 19. 4. 2011 č. j. 13 To 122/2011-387 a usnesením Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 1. 2012 č. j. 6 Tdo 1341/2011-430 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 Listiny základních práv a svobod a dle čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů vydaných v jeho trestní věci, a to pro porušení práva spravedlivý proces dle čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), resp. principu nezhoršení postavení obviněného v důsledku využití opravného prostředku zakotveného v čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy ve spojení s požadavkem kontradiktornosti dle čl. 6 odst. 3 Úmluvy, práva na obhajobu zakotveného v čl. 40 odst. 3 Listiny, práva na odvolání v trestních věcech ve smyslu čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě, práva být stíhán jen zákonem stanoveným způsobem, garantovaného čl. 8 odst. 2 Listiny, a pro porušení zásady *nulla poena sine lege* zakotvené v čl. 39 Listiny.

II.

2. Z podané ústavní stížnosti, jejích příloh a vyžádaného spisu Okresního soudu v Ústí nad Orlicí sp. zn. 2 T 229/2010 zjistil Ústavní soud následující:

3. Rozsudkem Okresního soudu v Ústí nad Orlicí ze dne 8. 2. 2011 č. j. 2 T 229/2010-319 byl stěžovatel uznán vinným zločinem pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1 a 2 trestního zákoníku, jehož se měl dopustit tím, že při hodině náboženství seděl s nezletilou na pohovce zakryt dekou a dotýkal se jí nejprve přes oděv a následně i na holém těle v oblasti břicha,

ve spodní části prsou a pod kalhotami, přičemž jí opakovaně šeptal do ucha otázku „Nevadí?“, za což mu byl uložen podmíněný trest odnětí svobody v trvání tři let a trest zákazu činnosti spočívající ve výkonu zaměstnání, povolání či funkce, při jejichž výkonu osoba je vykonávající přichází do styku s dětmi mladšími patnácti let. K absenci výměry trestu zákazu činnosti ve výroku rozsudku soud v odůvodnění rozsudku uvedl, že senát odhlasoval tento trest ve výměře čtyř let, avšak následně předseda senátu při vyhlášení rozsudku opomněl tuto délku trestu vyhlásit, což posléze již nemohl nijak napravit.

4. Z podnětu odvolání stěžovatele Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích rozsudkem ze dne 19. 4. 2011 č. j. 13 To 122/2011-387 zrušil celý výrok o trestu a nově rozhodl tak, že stěžovateli uložil trest odnětí svobody v trvání dvou let, jehož výkon podmíněně odložil na zkušební dobu tři let, a dále stěžovateli uložil trest zákazu činnosti spočívající v zákazu výchovné činnosti s dětmi a mládeží na dobu čtyř let, neboť dospěl k závěru, že je třeba přesněji vymezit rozsah takto uloženého trestu.

5. Nejvyšší soud usnesením ze dne 31. 1. 2012 č. j. 6 Tdo 1341/2011-430 stěžovatelovo dovolání odmítl jako zjevně neopodstatněné. Ztotožnil se s právní kvalifikací skutku stěžovatele i s jeho právním posouzením soudy nižších stupňů. Nepřisvědčil stěžovatelově námitce, dle které odvolací soud stanovením výměry trestu zákazu činnosti ve výši čtyř let porušil zásadu zákazu reformationis in peius, neboť na trest uložený soudem prvního stupně je třeba pohlížet jako na trest neuložený, a konstatoval, že v důsledku pochybení soudu byl tento trest uložen na prakticky neomezenou dobu, následkem čehož stanovením čtyřleté výměry nedošlo ke zhoršení procesního postavení stěžovatele.

III.

6. Stěžovatel je přesvědčen, že odvolací soud porušil zásadu nulla poena sine lege a zákaz reformationis in peius tím, že se pokusil napravit „fatální nečinnost“ státního zástupce, který se vzdal práva na odvolání, a svévolně doplnil chybějící výměru trestu zákazu činnosti, ačkoli stěžovatel se ve svém odvolání zaměřil na zcela jiné právní a skutkové vady, čímž odvolací soud nepřipustně zhoršil postavení stěžovatele uplatnivšího opravný prostředek. Stěžovatel je totiž názoru, že okresní soud mu uložil pouze podmíněný trest odnětí svobody, neboť trest zákazu činnosti postrádající základní zákonnou náležitost (výměru trestu) je nezákonný a protiústavní a je třeba na něj pohlížet, jako by nebyl uložen. Stěžovatel odmítá názor odvolacího soudu, že šlo o pouhé zpřesnění trestu, jakož i o názor dovolacího soudu, dle kterého okresní soud uložil časově neomezený trest; má za to, že žádný rozsah trestu stanoven nebyl a výměra stanovená odvolacím soudem je zcela nová. Porušení zásady zákazu reformationis in

peius shledává stěžovatel i ve skutečnosti, že uložením nového trestu zákazu činnosti byl jednoznačně přísněji postižen, protože vzhledem k posláním stěžovatele coby církevního hodnostáře vyučovat náboženství, posvěcovat lidi a řídit působí tento trest na stěžovatele bezprostředně, a tím citelněji než podmíněný trest odnětí svobody. Stěžovatel zdůrazňuje nutnost extenzivního výkladu zákazu reformationis in peius a uvádí, že z lidského a morálního hlediska se s odsuzujícím rozsudkem vykazujícím rysy hypertrofie trestní represe nikdy neztotožnil.

7. Stěžovatel dále namítá extrémní nesoulad mezi vykonanými skutkovými zjištěními a jejich právním hodnocením, neboť krátkodobé, nikoli však intenzivní dotyky rukou na břichu nejsou podle judikatury obecných soudů slučitelné s „jiným způsobem pohlavního zneužití“, a nevykazují tedy zákonné znaky objektivní stránky trestného činu pohlavního zneužití. Soudům vytýká, že se řádně nevypořádaly ani s otázkou subjektivní stránky zločinu, neboť z dokazování vyplývá, že si stěžovatel dotyků nebyl vědom a nezbudily pozornost ani u bezprostředně sedící svědkyně a ostatních přítomných dětí. Soudy tak své rozhodnutí opřely v zásadě o jediný důkaz, a to o výpověď poškozené mladší patnácti let, která pro neprocесní způsob provedení musela být téměř po půl roce zopakována a která trpí významnými rozpory oproti výpovědi původní. Stěžovatel obecné soudy kritizuje i proto, že věrohodnost poškozené opřely o znalecký posudek PhDr. Košťálové, která připustila možnost lehkého zkreslení detailů při výslechu, které vysvětlila únavou a kolísáním koncentrace poškozené, jichž si však nikdo z dalších přítomných nevšiml. Stěžovatel má též za to, že nebyla dostatečně osvětlena role svědkyně M. Z., která měla v minulosti intimní poměr se stěžovatelem a využila situace ve svůj prospěch tím, že poté, co se jí poškozená svěřila s jednáním stěžovatele, nekontaktovala v první řadě rodiče poškozené, ale faráře v Ústí nad Orlicí. Stěžovatel uzavírá, že soudy postupovaly v rozporu se zásadou in dubio pro reo a nevysvětlily, z jakého důvodu považují důkazy svědčící ve prospěch stěžovatele za nepodstatné a důkazy z jeho neprospěch za zásadní.

IV.

8. Ústavní soud si vyžádal vyjádření od účastníků řízení a vedlejších účastníků.

9. Předseda senátu Okresního soudu v Ústí nad Orlicí v plném rozsahu odkázal na napadený rozsudek tohoto soudu.

10. Předseda senátu Krajského soudu v Hradci Králové ve vyjádření k ústavní stížnosti navrhl odmítnutí ústavní stížnosti pro zjevnou neopodstatněnost. Vysvětlil, že novým rozhodnutím o zákazu činnosti, jehož délka nebyla původně vůbec stanovena, nedošlo ke zpřísnění uvedeného trestu, neboť původně byl chybně uložen na neurčitou dobu, tedy praktic-

ky trvale. Nesouhlasil ani s názorem, že v dalším řízení již nelze k odvolání obžalovaného napravit vadu rozhodnutí soudu prvního stupně, pokud původní výrok o trestu neobsahoval jednu ze stanovených náležitostí; celkově rozhodnutím odvolacího soudu došlo ke zmírnění původně uloženého trestu. V dalším předseda senátu odkázal na odůvodnění rozhodnutí o odvolání a dovolání, a to i ve vztahu ke způsobu hodnocení důkazů o vině stěžovatele.

11. Předseda senátu Nejvyššího soudu v plném rozsahu odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí, v němž se Nejvyšší soud na str. 7 a následujících vyjádřil ke znakům spáchaného trestného činu a zmínil i výpovědi svědkyň, které měly vliv na právní posouzení stěžovatelova jednání; s ohledem na skutečnosti plynoucí z těchto výpovědí nelze akceptovat námitky extrémního nesouladu či rozporu. Co do otázky trestu zákazu činnosti předseda senátu plně odkázal na str. 10 až 11 napadeného rozhodnutí.

12. Okresní státní zastupitelství v Ústí nad Orlicí a Krajské státní zastupitelství v Hradci Králové se vzdaly postavení vedlejšího účastníka.

13. Nejvyšší státní zástupce navrhl odmítnutí ústavní stížnosti pro zjevnou neopodstatněnost. Uvedl, že to, zda je trest uložený odvolacím soudem přísnější, nelze posuzovat izolovaně u jednotlivých druhů uložených trestů, ale je nutno zkoumat přísnost uloženého trestu jako celku, a proto se odvolací soud nemusí dostat do rozporu se zákazem reformace in peius, pokud některý z trestů přísní a současně zmírňuje další uložené druhy trestů. Ve stěžovatelově případě dle názoru nejvyššího státního zástupce k porušení zásady zákazu reformace in peius nemohlo dojít, neboť postavení stěžovatele se v důsledku rozhodnutí odvolacího soudu nezhoršilo, když namísto „časově neomezeného“ trestu zákazu činnosti mu byl uložen trest ve výměře čtyř roků; kromě toho rozhodnutí odvolacího soudu bylo pro stěžovatele příznivé i v tom směru, že odstranilo stav právní nejistoty vyvolaný absencí výměry trestu. Pro případ, že by v konkretizaci výměry trestu bylo možno spatřovat zhoršení postavení stěžovatele, zdůraznil, že odvolací soud získal procesní prostor pro nápravu pochybení soudu prvního stupně právě výrazným snížením výměry trestu odnětí svobody a zkrácením zkušební doby podmíněného odsouzení, v důsledku čehož není trest uložený odvolacím soudem jako celek přísnější než trest uložený soudem prvního stupně. Polemiku stěžovatele se skutkovými a právními závěry soudů vnímá nejvyšší státní zástupce pouze jako požadavek revize skutkových zjištění, způsobu hodnocení důkazů a interpretace jednoduchého hmotného a procesního práva, což však není úlohou Ústavního soudu.

14. Stěžovatel nevyužil možnosti reagovat na tato vyjádření replikou.

V.

15. Po shora rekapitulovaném průběhu řízení dospěl Ústavní soud k závěru, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť by nepřineslo další, resp. lepší a jasnější objasnění věci, než jak se s ní seznámil z písemných úkonů stěžovatele [srov. ustanovení § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)]. Pro úplnost Ústavní soud současně dodává, že v řízení neprováděl dokazování a vyšel toliko ze spisu - zvláště pak ze znění napadených rozhodnutí, ze stěžovatelovy ústavní stížnosti a vyjádření účastníků řízení a vedlejšího účastníka.

VI.

16. Dříve, než může Ústavní soud přikročit k přezkumu opodstatněnosti či důvodnosti ústavní stížnosti, je povinen zkoumat splnění podmínek její projednatelnosti. V dané věci zjistil Ústavní soud, že formálně bezvadnou a přípustnou ústavní stížnost předložil včas k podání ústavní stížnosti oprávněný a advokátem zastoupený stěžovatel; současně jde o návrh, k jehož projednání je Ústavní soud příslušný. Po zvážení okolností předložené věci dospěl Ústavní soud též k závěru, že podaná ústavní stížnost je důvodná.

17. Ústavní soud je dle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti, přičemž v rámci této své pravomoci mj. rozhoduje o ústavních stížnostech proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. Pravomoc Ústavního soudu je založena toliko k přezkumu z hlediska ústavnosti, tedy ke zkoumání, zda postupem a rozhodováním obecných soudů nebylo zasaženo do ústavně zaručených práv stěžovatele a zda lze řízení jako celek považovat za spravedlivé. Ústavní soud tedy není povolán k přezkumu správnosti výkladu a aplikace podústavního práva, věcné nesprávnosti či nerespektování jednoduchého práva ani k nápravě zjevných chyb, kterých se obecné soudy dopustí, neboť tím by byl Ústavní soud staven do role pouhé další instance v soustavě obecných soudů, jíž však není. Současně však, může-li mít evidentní pochybení obecného soudu důsledky pro výsledek řízení, nesmí Ústavní soud rezignovat na přezkum napadeného rozhodnutí z hlediska čl. 36 odst. 1 Listiny a v této souvislosti musí zvažovat dosah ustanovení čl. 4 Ústavy, podle něhož jsou základní práva a svobody pod ochranou soudní moci [srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 3170/09 ze dne 7. 10. 2010 (N 208/59 SbNU 57) a sp. zn. II. ÚS 2411/08 ze dne 12. 2. 2009 (N 28/52 SbNU 275)].

18. Judikatura Ústavního soudu zrcadlí váhu, jakou Ústavní soud přikládá principu právní jistoty a důvěry v právo, když judikuje, že jedním ze základních znaků a předpokladů právního státu a právní jistoty jako

jednoho z jeho atributů je takové uspořádání, v němž každý může mít důvěru v právo. Princip právní jistoty ve smyslu nutné předvídatelnosti důsledků právního předpisu a nároků na jeho určitost a srozumitelnost však nelze omezovat pouze na samotný text právního předpisu. Následnou interpretací při soudním rozhodování dochází k jeho dalšímu dotváření. Předvídatelnost výsledku tohoto postupu spolugarantuje právní jistotu a zajišťuje obecnou důvěru v právo [srov. nález sp. zn. II. ÚS 296/01 ze dne 26. 11. 2002 (N 145/28 SbNU 287)]. Stabilitu práva, právní jistotu jednotlivce a v konečném důsledku též míru důvěry občanů v právo a v instituce právního státu proto ovlivňuje i to, jakým způsobem orgány aplikující právo, tedy především soudy, přistupují k výkladu právních norem [srov. nález sp. zn. I. ÚS 2216/09 ze dne 31. 5. 2011 (N 103/61 SbNU 551)].

19. Princip právní jistoty je rozvíjen i v rámci principu zákonitosti trestných činů a trestů (nullum crimen, nulla poena sine lege) zakotveného v čl. 39 Listiny a čl. 7 Úmluvy a patřícího mezi základní právní principy evropské právní kultury již od dob osvětenství (srov. Repík, B. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha : Orac, 2002, str. 31), který je nutno chápat jako provedení zásady právní jistoty, zákazu libovůle a rovnosti před zákonem v oblasti trestního práva (srov. Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha : Wolters Kluwer, 2012, str. 804). Je nezbytné jej vykládat a aplikovat tak, aby poskytoval efektivní ochranu proti svévolnému trestnímu stíhání, odsouzení a potrestání (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *S. W. proti Spojenému království* ze dne 22. 11. 1995 č. 20166/92, odst. 34), přičemž požadavek zákonitosti v trestním právu je třeba posuzovat striktněji (srov. Repík, B. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha : Orac, 2002, str. 37).

20. Uvedený princip je standardně vykládán tak, že trestné činy a tresty za ně musí být jasně definovány zákonem (srov. rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Achour proti Francii* ze dne 29. 3. 2006 č. 67335/01, § 41). Pojem zákona v sobě zahrnuje kvalitativní požadavky zahrnující i dostupnost a předvídatelnost zákona, přičemž tyto požadavky musí být splněny jak ve vztahu k definici trestného činu, tak k trestu za něj. Jedinec musí ze znění příslušného zákonného ustanovení rozpoznat – a v případě potřeby za pomoci soudní judikatury – za jaké konání a nekonání je trestně odpovědný a jaký trest mu za něj bude uložen (srov. rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Kafkaris proti Kypru* ze dne 12. 2. 2008 č. 21906/04, § 140).

21. Výše rozvedené požadavky, jež jsou kladeny na kvalitu zákona, je nutno vztáhnout také na akty aplikace takového zákona, tedy na rozhodnutí vydaná v konkrétní trestní věci. Klade-li se totiž důraz na povědomost jedince o tom, jakým trestem je dle zákona ohrožen, tím spíše by neměl mít

pochybnosti o tom, jak byl takový zákon v jeho individuální věci aplikován, tj. jakým druhem trestu a v jakém rozsahu byl stížen. Ve svém pojmovém a obsahovém smyslu má totiž kategorie trestu nejen svou kvantitativní a časovou dimenzi, ale také svou dimenzi kvalitativní vypovídající o tom, v jakém rozsahu a jakým způsobem je zasažena lidská svoboda a důstojnost [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 5/94 ze dne 30. 11. 1994 (N 59/2 SbNU 155; 8/1995 Sb.)]. Výrok o trestu se proto skládá ze zákonného pojmenování ukládaného druhu trestu s uvedením příslušného zákonného ustanovení, podle něhož je trest ukládán a vyměřována jeho výše, případně u některých trestů je stanoven způsob jejich výkonu; v případě trestu zákazu činnosti je pak třeba přesně označit činnost a dobu, po kterou obžalovaný nesmí vůbec předmětnou činnost vykonávat (srov. Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, str. 1682 a 1685).

22. Výrok napadeného rozsudku Okresního soudu v Ústí nad Orlicí, jímž byl stěžovateli uložen trest zákazu činnosti, tyto podmínky nesplňuje, neboť z něj není seznatelné, v jaké délce mu byl tento trest uložen. Trpí tak neurčitostí a nevykonatelností a zasahuje do právní jistoty stěžovatele. Pro naplnění ústavního imperativu určitosti a na něj navazujícího principu právní jistoty nedostačuje zhojení neúplnosti výroku v odůvodnění rozsudku [srov. mutatis mutandis nálezy sp. zn. IV. ÚS 565/02 ze dne 29. 9. 2003 (N 113/31 SbNU 21) a sp. zn. IV. ÚS 182/04 ze dne 4. 11. 2004 (N 168/35 SbNU 273) týkající se nezhojitelnosti vady skutkové věty trestního rozsudku prostřednictvím odůvodnění rozsudku]. Je tomu tak proto, že trestní právo a soudní rozhodnutí na jeho podkladě vydaná zasahují nejintenzivněji do lidské autonomie a osobní svobody, které patří mezi nejcennější lidské statky, a proto je třeba obzvláště dbát na úplnost, určitost a preciznost formulace těchto rozhodnutí. Dostatečná není ani náprava odvolacím soudem cestou doplnění výroku s odůvodněním, že se jednalo pouze o jeho upřesnění; odvolací soud však mohl věc vrátit soudu prvního stupně bez zrušení napadeného rozsudku s pokynem, aby neúplný výrok doplnil (srov. ustanovení § 259 odst. 2 trestního řádu).

23. Lze tedy shrnout, že pochybení Okresního soudu v Ústí nad Orlicí, který při vyhlašování odsuzujícího rozsudku ve věci stěžovatele opomněl ve výroku o trestu zákazu činnosti uvést výši takto uloženého trestu, což mělo odraz i v následném písemném vyhotovení tohoto rozsudku, vyvolává viditelnou právní nejistotu v osobních poměrech stěžovatele a porušuje jeho právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny.

24. V řízení následujícím po zrušení napadených rozhodnutí Okresní soud v Ústí nad Orlicí znovu rozhodne o vině a trestu stěžovatele.

25. Stěžovatelovými námitkami stran nedostatečnosti skutkových zjištění a nesprávnosti právního posouzení skutku, pro který byl stěžovatel odsouzen, se Ústavní soud nezabýval, neboť již shora zjištěné důvody

zakládaly nutnost kasace napadených rozhodnutí obecných soudů. Tím byl vytvořen procesní prostor pro ochranu práv stěžovatele uvnitř soustavy obecných soudů, přičemž Ústavní soud – v duchu zásady minimalizace zásahů do soudního rozhodování a s ohledem na princip subsidiarity – dovozuje, že opodstatněnost těchto dalších námitek, které byly vztahovány k rozhodnutím obecných soudů, bude namíste posoudit eventuálně až ve světle nových rozhodnutí obecných soudů.

26. Z výše vyložených důvodů shledal Ústavní soud podanou ústavní stížnost důvodnou a napadené rozsudky Okresního soudu v Ústí nad Orlicí a Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích a usnesení Nejvyššího soudu zrušil podle ustanovení § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 191

K dokazování v odvolacím občanském soudním řízení

Za porušení práva na soudní ochranu je třeba považovat nejen situaci, kdy je jednotlivec zcela zbaven možnosti k soudu přistoupit, nýbrž i situaci, kdy stanoveným postupem své právo před obecným soudem uplatnil, avšak tento soud výkladem procesních předpisů dospěl k závěru, že jednotlivci ochrana práv v takovém rozměru a šíři nenáleží, a formalisticky se odmítl námitkami účastníka řízení zabývat. Takový postup obecného soudu je třeba považovat za odepření spravedlnosti (*denegatio iustitiae*).

Ustanovení § 213 odst. 1 o. s. ř. zakládá tzv. úplnou jurisdikci odvolacích soudů v občanském soudním řízení, zakotvuje jejich oprávnění přezkoumávat skutková zjištění nalézacího soudu, tj. zakotvuje apelační povahu odvolací instance. Podle § 213 odst. 2 o. s. ř. platí, že odvolací soud může zopakovat dokazování, na základě kterého soud prvního stupně zjistil skutkový stav věci; dosud provedené důkazy zopakuje vždy, má-li za to, že je z nich možné dospět k jinému skutkovému zjištění, než které učinil soud prvního stupně. Ve spojení s dalšími ustanoveními občanského soudního řádu, jmenovitě zejména s § 205 o. s. ř., je odvolací soud sice omezen v rozsahu své přezkumné činnosti, která probíhá toliko v mezích napadených výroků rozhodnutí nalézacího soudu a vůči nim uplatněných námitek (výtek) odvolatele, na druhou stranu postup, resp. názor Vrchního soudu v Praze, podmiňující navíc přezkumnou činnost výslovnými návrhy na zopakování dokazování, není ve světle citovaných ustanovení obhajitelný. Ryze formalistický postup odvolacího soudu evidentně popírá smysl judikatorního a doktrinárního vymezení podmínek přezkumné činnosti soudu v civilním odvolacím řízení, což má za následek odepření spravedlnosti a porušení základního práva stěžovatelky na soudní a jinou právní ochranu, zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny a v čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodyma a soudců Jaroslava Fenyka a Stanislava Balíka – ze dne 19. listopadu 2013 sp. zn. III. ÚS 3199/12 ve věci ústavní stížnosti FIV Prima, spol. s r. o., se sídlem Na Žertvách 24/132, Praha 8, IČ: 48115908, zastoupené Mgr. Ludmilou Kutějou, advokátkou, se sídlem Sokolovská 49/5, Praha 8, proti rozsudku Vrchního soudu v Praze č. j. 3 Co 175/2010-277 ze dne 14. prosince 2010, kterým bylo potvrzeno zamítnutí stěžovatelčiny žaloby o zákaz užívání literárního a audiovizuálního díla, a usnesení Nejvyššího soudu č. j. 30

Cdo 1804/2011-338 ze dne 31. května 2012, kterým bylo odmítnuto stěžovatelčino dovolání, za účasti Vrchního soudu v Praze a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a společnosti Art Forum 21 Praha, s. r. o., se sídlem Kunětická 2534/2, Praha 2, IČ: 25769391, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Vrchního soudu v Praze č. j. 3 Co 175/2010-277 ze dne 14. prosince 2010 a usnesením Nejvyššího soudu č. j. 30 Cdo 1804/2011-338 ze dne 31. května 2012 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu a spravedlivý proces, garantované v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Nejvyšší soud rovněž porušil ustanovení čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky.

II. Rozsudek Vrchního soudu v Praze č. j. 3 Co 175/2010-277 ze dne 14. prosince 2010 a usnesení Nejvyššího soudu č. j. 30 Cdo 1804/2011-338 ze dne 31. května 2012 se ruší.

Odůvodnění

I.

Ústavnímu soudu byl dne 21. srpna 2012 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, jehož prostřednictvím se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví označených rozhodnutí Vrchního soudu v Praze a Nejvyššího soudu s odůvodněním, že jimi bylo zasaženo do jejího ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces, zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

Vrchní soud v Praze se vytykánoho porušení práv stěžovatelky měl dopustit tím, že neprojednal její odvolání, řádně podané dle ustanovení § 205 odst. 2 písm. e) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále též „o. s. ř.“). Soudem vyslovený právní názor, podle něhož je vázán skutkovým stavem, jak byl zjištěn soudem prvního stupně, neboť žádný z účastníků řízení výslovně nenavrhl zopakování důkazů, jež by odvolací soud mohl provést, a odchýlit se tak od těchto skutkových závěrů, stěžovatelka považovala za extrémní interpretaci podústavního práva, která vybočuje nejen z textace příslušných ustanovení občanského soudního řádu, ale zejména pak z jejich účelu a smyslu. Z ustanovení § 213 odst. 1 a 3 a § 213a o. s. ř. zcela jednoznačně a nezpochybnitelně podle stěžovatelky vyplývá, že opakování důkazů za účelem přehodnocení skutkových zjištění soudu prvního stupně není podmíněno explicitním návrhem odvolate-

le na zopakování provedeného dokazování, když takovýto návrh je implicitně obsažen již v uplatněném odvolacím důvodu samotném [dle ustanovení § 205 odst. 2 písm. e) o. s. ř.]. Povinnost k opakovanému provedení důkazů před odvolacím soudem není uložena účastníkovi řízení, nýbrž odvolacímu soudu, kterému je též svěřena diskrece v tom, zda důkaz zopakuje, či nikoli. Stěžovatelka podle svých slov již důkazy, jejichž provedení navrhovala k prokázání svých tvrzení, řádně označila, a to v řízení před soudem prvního stupně, v odvolání pak zcela přesně a konkrétně označila, jaké důkazy byly dle jejího názoru nalézacím soudem zhodnoceny nesprávně, Vrchnímu soudu v Praze tedy nic nebránilo v tom, aby její odvolání řádně projednal. Neučinil-li tak, omezil právo stěžovatelky na přístup k soudu zcela svévolně a samoúčelně, využívaje k tomu právně formalistické argumentace, soustředěné toliko na sofistickované zdůvodnění zjevné nespravedlnosti. Jak stěžovatelka dodala, procesní postup odvolacího soudu byl pro ni zcela překvapivý a nepředvídatelný, neboť s obdobným názorem, jaký tento soud uplatnil, se nelze setkat v dostupné judikatuře vrcholných soudů ani v odborné literatuře. Za dané situace, kdy odvolací soud hodnotil otázku důkazního břemene po právní stránce jinak, spatřovala proto stěžovatelka porušení svého práva na spravedlivý proces i v absenci poučení soudu o jejich procesních právech.

Ve druhé části ústavní stížnosti stěžovatelka upřela svou pozornost na rozhodnutí Nejvyššího soudu, jemuž vytkla, že přes řádně uplatněnou námitku neodstranil důsledky porušení ústavně zaručených základních práv odvolacím soudem, ačkoli k tomu byl v souladu s ustanovením čl. 4 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) povinen. Nejvyšší soud podle stěžovatelky rovněž porušil ustanovení čl. 89 odst. 2 Ústavy a její právo na spravedlivý proces, pokud v rozporu s nálezovou judikaturou Ústavního soudu, která takový postup označila za ústavně nepřijatelný, posoudil přípustnost uplatněného dovolacího důvodu ve smyslu ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. restriktivně a dovolání odmítl toliko se stručným odůvodněním, aplikuje ustanovení § 243c odst. 2 o. s. ř. Nejvyšší soud si takto počínal v situaci, kdy zákonná úprava přípustnosti dovolání byla Ústavním soudem s ohledem na dlouhodobou nepředvídatelnost postupu dovolacího soudu označena za protiústavní a nálezem s odloženou vykonatelností zrušena. Z řečeného dle přesvědčení stěžovatelky vyplývala povinnost dovolacího soudu důsledně odůvodňovat svůj postup, a tím se vyhnout právě oné nepředvídatelnosti, která mu byla vytknuta.

II.

Podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval Ústavní soud účastníky řízení a vedlejší účastníci, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

Vrchní soud v Praze zcela odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku, v němž vysvětlil, proč skutkový stav zjištěný soudem prvního stupně zůstal v odvolacím řízení nedotčen. Dodal, že stěžovatelka byla v řízení zastoupena advokátem, jehož soud nesměl poučovat ve smyslu ustanovení § 118 odst. 4 a § 211 o. s. ř. K poučení podle § 118a odst. 3 o. s. ř. důvod nebyl a vzhledem k systému neúplné apelace a zákazu novot v odvolacím řízení ani v dané věci být nemohl. Měl-li zástupce stěžovatelky – advokát za to, že odvolací soud sám má provést důkazy, které provedeny býti mohly, pak je měl navrhnout. Jestliže tak neučinil, a to dokonce ani přes dotaz soudu, musel být podle soudu srozuměn s tím – ježto odvolací soud sám neměl důvodu provádět bez návrhu účastníka dokazování (důkazy provedené soudem prvního stupně opakovat) – že bez odpovídajících důkazních návrhů skutkový stav zjištěný soudem prvního stupně změny doznat nemůže.

Nejvyšší soud v podání ze dne 15. dubna 2013 odkázal toliko na obsah odůvodnění svého rozhodnutí. Vedlejší účastnice dané možnosti vyjádřit se nevyužila.

V replice, doručené Ústavnímu soudu dne 12. června 2013, stěžovatelka zrekapitulovala námitky zahrnuté již v ústavní stížnosti s tím, že vyjádření Vrchního soudu v Praze do řízení nevnese žádné ústavněprávní argumenty. Odvolací soud podle jejího názoru stejně jako v odůvodnění napadeného rozhodnutí setrvává na formalistické interpretaci podústavního práva, která je zcela odstřížena od jeho ústavních základů a která nereflektuje ani základní ústavní funkci soudů spočívající v ochraně subjektivních hmotných práv (čl. 90 Ústavy). Požadavek odvolacího soudu, aby explicitně označila důkazy, jejichž opakování navrhuje, jde v souladu s jejím míněním nad rámec zákona, a to jak z hlediska jeho litery, tak z hlediska jeho funkce. Naopak je na odvolacím soudu, jakožto přezkumné instanci, aby dokazování zopakoval, shledá-li, že je namíste skutková zjištění soudu prvního stupně přehodnotit. Tato povinnost přitom podle stěžovatelky vyplývá ze zásady přímosti. V závěru repliky stěžovatelka poznamenala, že danou problematiku nastolila v dovolání jako otázku zásadního právního významu, nicméně Nejvyšší soud dovolání odmítl, a to aniž by se jakkoli vypořádal s uplatněnými námitkami.

III.

Ze spisu Městského soudu v Praze sp. zn. 34 C 41/2008, který si Ústavní soud za účelem věcného přezkumu ústavní stížnosti vyžádal, vyplynulo, že řízení v předmětné věci bylo zahájeno na podkladě žaloby stěžovatelky, kterou se domáhala, aby vedlejší účastnici bylo zakázáno užívat literární dílo – scénář k 1. až 13. dílu pořadu – kriminální seriál s názvem „První oddělení“, vytvořen panem Zdeňkem Zapletalem, a na jeho základě vytvo-

řené, a to i v budoucnu, audiovizuální dílo, a nakládat s nimi. Městský soud v Praze podanou žalobu zamítl rozsudkem č. j. 34 C 41/2008-190 ze dne 11. května 2010.

Rozhodnutí nalézacího soudu stěžovatelka napadla odvoláním, které odůvodnila, mimo jiné, dle ustanovení § 205 odst. 2 písm. e) o. s. ř., tj. že soud prvního stupně dospěl na základě provedených důkazů k nesprávným skutkovým zjištěním. V návaznosti na to stěžovatelka v odvolání podrobně rozebrala důkazní situaci ve sporu, přičemž konkrétně rozvedla, které důkazy byly podle jejího názoru soudem prvního stupně zhodnoceny nesprávně, v čem se soud prvního stupně zmýlil a jak se jeho pochybení promítá v odvoláním napadeném rozsudku.

Vrchní soud v Praze rozhodl rozsudkem č. j. 3 Co 175/2010-277 ze dne 14. prosince 2010 tak, že rozhodnutí nalézacího soudu ve věci samé a v nákladových výrocích jako věcně správné potvrdil. Odvolací soud v odůvodnění svého rozhodnutí prohlásil, že je povinen vycházet ze zjištění, která soud prvního stupně učinil, z výpovědi svědků a též z toho, jak tyto výpovědi soud prvního stupně hodnotil, neboť zásada přímého hodnocení důkazů brání tomu, čeho se stěžovatelka dožaduje, aby sám odvolací soud, aniž by tyto důkazy provedl, hodnotil výpovědi svědků jinak. Jelikož stěžovatelka v odvolání a ani při odvolacím jednání, byť výslovně odvolacím soudem vyzvána, nenavrhla provedení žádného důkazu a nepřicházel v úvahu ani postup podle ustanovení § 120 odst. 3 o. s. ř., tj. aby odvolací soud dokazováním zvláštní iniciativy narušil zásadu rovnosti účastníků řízení, platí, že výsledky dokazování před odvolacím soudem změny doznat nemohou. Jinak řečeno, hodnotit správnost právních závěrů soudu prvního stupně, tedy správnost aplikace hmotného práva na zjištěný skutkový stav, se odvolací soud cítil být povolán pouze na základě skutkových zjištění a skutkových závěrů, jež formuloval soud prvního stupně. Právní posouzení věci nalézacím soudem pak Vrchní soud v Praze shledal správným.

Proti rozhodnutí odvolacího soudu podala stěžovatelka dovolání dle § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 o. s. ř., které odůvodnila ve smyslu ustanovení § 241a odst. 2 o. s. ř. tak, že řízení u odvolacího soudu bylo postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Za zásadně právně významnou označila stěžovatelka jednak otázku existence dvou platných smluvních vztahů mezi týmiž účastníky v téže době a dále neposkytnutí ochrany v odvolacím řízení, což mělo spočívat v tom, že odvolací soud neprovedl opakování dokazování, ač je to v případě pochybností o skutkových závěrech soudu prvního stupně jeho povinností, a nevypracoval se s dalšími odvolacími důvody vyjádřenými v odvolání. Celkem pět stran dovolání stěžovatelka pak věnovala argumentaci, v níž oponovala názoru odvolacího soudu, podle něhož nemůže sám, bez výslovných

návrhů účastníků na opakované provedení důkazů, přistoupit k zopakování důkazů, a je tedy vázán skutkovými závěry soudu prvního stupně. Jedná se v podstatě o totožnou argumentaci, jakou uplatnila v projednávané ústavní stížnosti. Na podporu svých tvrzení stěžovatelka dále poukázala na přípustnost dovolacího důvodu založeného na procesní vadě řízení ve smyslu § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. v rámci dovolání podaného dle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., kterýžto závěr vyplývá z judikatury Ústavního soudu.

Nejvyšší soud dovolání stěžovatelky napadeným usnesením č. j. 30 Cdo 1804/2011-338 ze dne 31. května 2012 jako nepřipustné odmítl. Dovolací soud uvedl, že ke stěžovatelkou předloženému důvodu dle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř., ve znění po novele č. 7/2009 Sb., nemůže být při posouzení přípustnosti dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přihlédnuto. Stěžovatelka navíc prý žádnou konkrétní otázku zásadního právního významu ve svém dovolání neoznačila, tudíž i z tohoto důvodu nelze shledat dovolání přípustným. Dovolací soud sám přitom nesprávné právní posouzení věci odvolacím soudem neshledal.

IV.

Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná, je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu], přistoupil k jejímu meritornímu projednání, přičemž dospěl k závěru, že je důvodná.

Ústavní soud v minulosti již mnohokrát zdůraznil, že není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81 a 90 Ústavy). Pokud soudy postupují v souladu s obsahem hlavy páté Listiny, nemůže na sebe atrahovat právo přezkumného dohledu nad jejich činností (čl. 83 Ústavy).

Z výše uvedeného vyplývá, že Ústavní soud zpravidla neposuzuje ani interpretaci a aplikaci jednoduchého práva provedenou obecnými soudy, pokud nemá současně za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce. Podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva obecným soudem tyto účinky, Ústavní soud definoval v řadě svých rozhodnutí [srov. např. náleze sp. zn. III. ÚS 74/02 ze dne 10. října 2002 (N 126/28 SbNU 85)]. Je tomu tak tehdy, jestliže nepřipustně postihuje některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo je výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován (a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli), případně je v extrémním rozporu s požadavky věcně příslušného a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu či v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti (viz teze „přepjatého formalismu“).

Ústavní soud taktéž mnohokrát prohlásil, že netoleruje orgánům veřejné moci a především obecným soudům přehnaně formalistický postup za použití v podstatě sofistikovaného odůvodňování zřejmě nespravedlnosti. Zdůraznil přitom mj., že obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku, a že povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad [srov. např. nález sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. února 1997 (N 13/7 SbNU 87; 63/1997 Sb.) nebo nález sp. zn. Pl. ÚS 19/98 ze dne 3. února 1999 (N 19/13 SbNU 131; 38/1999 Sb.)]. Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ve kterém je třeba vždy nalézat i principy uznávané demokratickými právními státy.

Výše naznačená východiska jsou přitom významná pro hodnocení postupu a rozhodnutí Nejvyššího soudu v nyní projednávané věci, jemuž stěžovatelka vytýká nedůvodné odmítnutí dovolání založené na ústavně nekonformním výkladu ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) a § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř.

Ústavní soud se výkladem vztahu mezi citovanými ustanoveními již v minulosti mnohokrát zabýval [např. v nálezu sp. zn. IV. ÚS 128/05 ze dne 10. května 2005 (N 100/37 SbNU 355), sp. zn. I. ÚS 2030/07 ze dne 11. září 2007 (N 138/46 SbNU 301), sp. zn. IV. ÚS 2117/09 ze dne 15. března 2010 (N 51/56 SbNU 553), sp. zn. III. ÚS 2001/09 ze dne 25. března 2010 (N 65/56 SbNU 741), sp. zn. I. ÚS 869/10 ze dne 9. září 2010 (N 192/58 SbNU 701), sp. zn. I. ÚS 1920/10 ze dne 15. června 2011 (N 112/61 SbNU 653), sp. zn. IV. ÚS 670/09 ze dne 6. října 2011 (N 173/63 SbNU 33) či nejnověji v plenárním nálezu sp. zn. Pl. ÚS 29/11 ze dne 21. února 2012 (N 34/64 SbNU 361; 147/2012 Sb.)], přičemž zdůraznil, že se s praxí Nejvyššího soudu, jejímž důsledkem je restriktivní výklad dovolacích důvodů v případě dovolání opřeného o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., neztotožňuje.

Ve shora zmiňovaných nálezech, jakož i jiných svých rozhodnutích, Ústavní soud připustil, že právo na dovolání, resp. mimořádný opravný prostředek sice není ústavně zaručeno [srov. usnesení sp. zn. III. ÚS 298/02 ze dne 18. června 2002 (U 18/26 SbNU 381)], ovšem pokud již jej zákonodárce do právního řádu jako opravný prostředek zakomponoval, je nezbytné, aby se na řízení o něm vztahovala ochrana práv jednotlivce zaručená ústavním pořádkem. Existují-li pak určitá omezení práva na přístup k dovolacímu soudu, ať už se vyskytují přímo v samotném zákonném textu (jako v daném

případě), anebo jsou dovozována soudy jeho interpretací, je třeba sledovat, zda tato omezení jsou proporcionální ochraně základního práva, a to nikoliv pouze v rovině normativní, ale též při posuzování konkrétního případu v rovině výkladu a aplikace takových omezení. Jak Ústavní soud také ustáleně judikuje, základní práva nevytvářejí pouze rámec normativního obsahu jednoduchého práva, nýbrž i rámec jeho interpretace a aplikace. Proto i podmínky připuštění dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 o. s. ř. je třeba vykládat tak, aby byla naplněna jak Ústavou stanovená povinnost soudů poskytovat jednotlivci ochranu jeho základních práv (čl. 4 Ústavy), tak i účel daného typu dovolacího řízení.

Právní závaznost nálezu Ústavního soudu ve věci sp. zn. IV. ÚS 128/05 způsobila, že Nejvyšší soud ve svém usnesení sp. zn. 20 Cdo 1643/05 ze dne 25. listopadu 2005, kterým reagoval na stav po předchozí kasaci svého rozhodnutí, vložil pojem „právní posouzení“ podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. tak, že se týká nejen norem práva hmotného, ale též práva procesního. Podobně judikoval Nejvyšší soud již dříve - např. v usnesení sp. zn. 20 Cdo 1591/2004 ze dne 26. května 2005.

Z řečeného vyplývá, že bylo povinností Nejvyššího soudu se námitkami stěžovatelky naplňujícími dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. zabývat, a to i v případě, že se jednalo o dovolání, jehož přípustnost byla dovozována z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Jelikož tak neučinil a tvrzené procesní vady řízení před soudem druhého stupně nepřezkoumal, nedostál své ústavní povinnosti poskytovat ochranu základním právům stěžovatelky (čl. 4 Ústavy), a sám tak porušil základní právo stěžovatelky na přístup k soudu, které je součástí širšího komplexu práva na spravedlivý proces garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Tímto svým postupem navíc Nejvyšší soud nerespektoval nejen svou vlastní judikaturu, ale ani judikaturu Ústavního soudu, a to aniž by předložil dostatečně odůvodněnou (konkurující) argumentaci způsobilou vyložit, proč se od této judikatury odchyluje, čímž porušil čl. 89 odst. 2 Ústavy.

Shora uvedené důvody pro kasaci se vztahují na rozhodnutí dovolacího soudu; Ústavní soud však dospěl k závěru, že je třeba zrušit i rozsudek odvolacího soudu; k tomuto závěru je Ústavní soud veden faktem, že postupem odvolacího soudu byl stěžovatelce fakticky odepnut stupeň v řízení, čímž též bylo porušeno její právo na spravedlivý proces.

Jak Ústavní soud konstatoval v nálezu sp. zn. I. ÚS 709/05 ze dne 25. dubna 2006 (N 91/41 SbNU 163), základní právo na soudní a jinou právní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny garantuje jednotlivci možnost domáhat se stanoveným postupem ochrany svých práv před nezávislým a nestranným soudem, případně jiným orgánem. Postup, který je stanoven pro realizaci tohoto základního práva, pak není upraven již na úrovni ústavního pořádku, nýbrž v procesních předpisech jednoduchého práva, které ko-

gentně stanoví, jakými konkrétními způsoby a procesními instituty lze právo na soudní a jinou právní ochranu realizovat. Za porušení práva na soudní ochranu je pak třeba považovat nejen situaci, kdy je jednotlivec zcela zbaven možnosti k soudu přistoupit, nýbrž i situaci, kdy stanoveným postupem své právo před obecným soudem uplatnil, avšak tento soud výkladem procesních předpisů dospěl k závěru, že jednotlivci ochrana práva v takovém rozsahu a šíři nenáleží, a formalisticky se odmítl námitkami účastníka řízení zabývat. Takový postup obecného soudu je třeba považovat za odepření spravedlnosti (*denegatio iustitiae*), a tedy i porušení práva účastníka řízení na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

V posuzovaném případě Vrchní soud v Praze své rozhodnutí nepřezkoumat soudem prvního stupně přijatá skutková zjištění v souladu se stěžovatelkou namítaným odvolacím důvodem zakotveným v ustanovení § 205 odst. 2 písm. e) o. s. ř. založil na myšlenkové konstrukci, podle níž „ve sporném řízení nesou odpovědnost za výsledky důkazního řízení jeho účastníci, tím jak – poučení soudem podle § 118a o. s. ř. – plní svou povinnost tvrzení a důkazní. Soud provádí důkazy, které účastníci navrhnou (za předpokladu, že jsou způsobilé prokázat sporná skutková tvrzení), sám smí provádět účastníky nenavržené důkazy jen zcela výjimečně, jsou-li splněny předpoklady stanovené v § 120 odst. 3 o. s. ř. Ve sporném řízení, při němž jsou účastníci zastoupeni advokátem, k tomu (tedy k provádění účastníky nenavržených důkazů) zásadně není důvodu, jelikož dostatečnou zárukou skýtá poučovací povinnost soudu při jednání podle § 118a odst. 3 o. s. ř. ... důkaz, který soud provede bez návrhu účastníka, totiž vždy provádí jen v zájmu jednoho z nich, toho, jehož ohledně sporné dokazované skutečnosti stíhá povinnost tvrzení a povinnost důkazní (a tedy břemeno tvrzení a břemeno důkazní).“

Zásady dokazování ve sporném řízení, jak byly shora popsány, se podle odvolacího soudu v souladu ustanovením § 211 o. s. ř. uplatní i v odvolacím řízení s tím, že „pravidla dokazování pro odvolací řízení, stanovená v § 213 až 213b o. s. ř., vycházejí ze dvou základních principů; odvolací soud nesmí učinit jiné závěry z důkazů provedených soudem prvního stupně, aniž by tyto důkazy znovu provedl, a platí zákaz tzv. selektivního výběru důkazů (§ 213 odst. 3 o. s. ř.). ... Jestliže tedy účastník uplatní v rámci kritiky výsledků dokazování před soudem prvního stupně některý z odvolacích důvodů podle § 205 odst. 2 písm. b) a d), je pojmovou náležitostí jeho odvolání důkazní návrh. Buď návrh na provedení důkazu, který, ačkoliv byl účastníkem navržen, tak ho soud prvního stupně neprovedl, třebaže tento důkaz byl potřebný k prokázání skutečnosti, ohledně níž má účastník povinnost tvrzení a povinnost důkazní; nebo návrh na provedení (opakování) důkazu, který sice soud prvního stupně provedl, avšak dospěl na jeho podkladě k nesprávným skutkovým zjištěním.“

Ústavní soud se s těmito závěry neztotožňuje. Ustanovení § 213 odst. 1 o. s. ř. zakládá tzv. úplnou jurisdikci odvolacích soudů v občanském soudním řízení, zakotvuje jejich oprávnění přezkoumávat skutková zjištění nalézacího soudu, tj. zakotvuje apelační povahu odvolací instance. Podle § 213 odst. 2 o. s. ř. platí, že odvolací soud může zopakovat dokazování, na základě kterého soud prvního stupně zjistil skutkový stav věci; dosud provedené důkazy zopakuje vždy, má-li za to, že je z nich možné dospět k jinému skutkovému zjištění, než které učinil soud prvního stupně. Ve spojení s dalšími ustanoveními občanského soudního řádu, jmenovitě zejména s § 205 o. s. ř., je odvolací soud sice omezen v rozsahu své přezkumné činnosti, která probíhá toliko v mezích napadených výroků rozhodnutí nalézacího soudu a vůči nim uplatněných námitek (výtek) odvolatele, na druhou stranu postup, resp. názor Vrchního soudu v Praze, podmiňující navíc přezkumnou činnost výslovnými návrhy na zopakování dokazování, není ve světle citovaných ustanovení obhajitelný. Ústavnímu soudu nezbyvá než souhlasit se stěžovatelkou, že ryze formalistický postup odvolacího soudu evidentně popírá smysl judikatorního a doktrinárního vymezení podmínek přezkumné činnosti soudu v civilním odvolacím řízení, což má za následek odepření spravedlnosti a porušení základního práva stěžovatelky na soudní a jinou právní ochranu, zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny a v čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Na podkladě řečeného Ústavní soud proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti a napadený rozsudek Vrchního soudu v Praze č. j. 3 Co 175/2010-277 ze dne 14. prosince 2010 a usnesení Nejvyššího soudu č. j. 30 Cdo 1804/2011-338 ze dne 31. května 2012 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil. Ústavní soud takto rozhodl bez nařízení ústního jednání (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 192

K posuzování rovnováhy práv a povinností stran spotřebitelské smlouvy

K povinnosti obecných soudů řádně odůvodnit rozhodnutí i v případě tzv. bagatelních věcí

Z důvodu nežádoucího nejednotného rozhodování obecných soudů ve skutkově i právně obdobných sporech tohoto typu, jakož i s ohledem na zjevný rozpor mezi skutkovými zjištěními a z nich vyvozenými právními závěry Ústavní soud neodmítl ústavní stížnost pro zjevnou neopodstatněnost z důvodu bagatelní výše předmětu sporu a podrobil stížnostní námitky meritornímu přezkumu.

Pokud soud svůj rozsudek postavil pouze na vlastním hodnocení smlouvy, z níž vycházel předmět sporu, aniž – alespoň stručným způsobem – reflektoval námitky stěžovatele, resp. jejich relevanci, porušil tímto postupem čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Jaroslava Fenyka a Stanislava Balíka (soudce zpravodaj) – ze dne 19. listopadu 2013 sp. zn. II. ÚS 4167/12 ve věci ústavní stížnosti Martina Němečka, zastoupeného Mgr. Petrem Juráněm, advokátem, se sídlem Dvořákova 13, 602 00 Brno, proti rozsudku Okresního soudu ve Vsetíně – pobočky Valašské Meziříčí č. j. 12 C 9/2012-31 ze dne 16. 8. 2012, kterým bylo rozhodnuto o stěžovatelově povinnosti zaplatit 3 590 Kč s příslušenstvím a smluvní pokutu pro nesplnění závazků ze smlouvy o propagaci reklamní plochy, za účasti Okresního soudu ve Vsetíně – pobočky Valašské Meziříčí jako účastníka řízení a BEZREKLAMKY, s. r. o., se sídlem Křížíkova 332/1, 180 00 Praha 8 – Karlín, zastoupené Mgr. Petrem Novotným, advokátem, se sídlem v Praze 8, Karolínská 661/4, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Rozsudek Okresního soudu ve Vsetíně – pobočky Valašské Meziříčí č. j. 12 C 9/2012-31 ze dne 16. 8. 2012 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Včasnou ústavní stížností, která i v ostatním splňuje podmínky stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedeného soudního rozhodnutí, a to zejména pro porušení ustanovení čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. V odůvodnění svého návrhu stěžovatel uvedl, že soud rozhodoval bez nařízení jednání, a to za situace, kdy vedlejší účastník podal svou žalobu, k níž se stěžovatel coby žalovaný podrobně písemně vyjádřil, přičemž ve svém vyjádření, bez ohledu na to, že bylo chybně označeno jako odpor proti platebnímu rozkazu, uvedl zcela konkrétní a důvodné argumenty zpochybňující nárok vedlejšího účastníka, a proto nebyly dle názoru stěžovatele splněny podmínky pro postup dle § 115a občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), tedy pro rozhodnutí bez jednání.

3. Stěžovatel dále namítl, že za situace, kdy se ve věci nekonalo ústní jednání a kdy se k žalobě velmi podrobně vyjádřil a uvedl řadu podstatných námitek, bylo úlohou soudu, aby své rozhodnutí podrobně odůvodnil a vypořádal se se všemi právně relevantními námitkami vznesenými stěžovatelem v průběhu řízení. Soud měl vyjádřit jejich posouzení přesvědčivým způsobem v odůvodnění rozhodnutí, přičemž „vyšší nároky na kvalitu odůvodnění rozsudku jsou dány i tím, že soud si byl při svém rozhodování vědom skutečnosti, že proti jeho rozhodnutí nebude přípustné odvolání, a půjde tedy o rozhodnutí konečné.“ V takových případech by měl dle mínění stěžovatele soud vždy věnovat odůvodnění rozsudku maximum úsilí, aby jeho rozhodnutí skutečně pokrývalo veškeré námitky účastníků. V žádném případě proto nelze souhlasit s dle jeho názoru opačným postupem soudu, kdy soud s vědomím, že účastníci nebudou moci napadnout rozhodnutí odvoláním ani dovoláním, a jeho rozhodnutí tak nebude zřejmě nikým přezkoumáváno, odůvodnění „zanedbá a uvede ho v takové kvalitě, že jde de facto o rozhodnutí nepřezkoumatelné“, když je soud v odůvodnění rozsudku shrnuje pouze s tím, že žalovaný navrhl zamítnutí žaloby. Soud dle něj v odůvodnění nijak více vznesené námitky nespecifikuje a neuvádí fakta, která jsou v nich obsažena, blíže se jimi nezabývá, právně je nehodnotí, resp. ani jinak nezodpovídá jejich irelevantnost.

4. Stěžovatel rovněž okresnímu soudu vytkl, že se nijak nevypořádal s jeho důkazními návrhy. Jestliže soud tomuto návrhu nevyhověl, rozhodl bez nařízení jednání a v odůvodnění rozsudku vůbec nevysvěttil, proč důkazním návrhům stěžovatele nevyhověl, dopustil se svévolného rozhodnutí, jaké nelze v právním státu připustit. Zdůraznil, že rozhodování soudu

bez nařízení jednání jej nikterak nezbavuje povinnosti vypořádat se s důkazními návrhy účastníků řízení.

5. Stěžovatel dále k ústavní stížnosti přiložil rozhodnutí Okresního soudu v Ostravě, přičemž poukázal na to, že tento soud ve shodné věci, jen s jiným žalovaným, posoudil celý případ za uplatnění obdobných námitek zcela opačným způsobem, kdy žalobu zamítl s odůvodněním, že smluvní podmínky, zcela shodné s těmi, které jsou zakotveny ve smlouvě posuzované v nyní projednávané věci, jsou ve vztahu k žalovanému jako spotřebiteli nepřiměřené, resp. znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, což stěžovatel v ústavní stížnosti podrobněji rozvedl.

6. Závěrem stěžovatel poukázal na judikaturu Ústavního soudu vztahující se k požadavkům na řádné odůvodnění rozhodnutí obecných soudů a navrhl, aby Ústavní soud vyslovil porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 Listiny a napadený rozsudek Okresního soudu ve Vsetíně – pobočky Valašské Meziříčí zrušil.

II.

7. Ústavní soud si k projednání věci vyžádal spis Okresního soudu ve Vsetíně – pobočky Valašské Meziříčí vedený pod sp. zn. 12 C 9/2012, z něhož, jakož i obsahu napadeného rozhodnutí, zjistil následující skutečnosti.

8. Vedlejší účastník se vůči stěžovateli domáhal u Okresního soudu v Benešově zaplacení částky 4 590 Kč s příslušenstvím s odůvodněním, že dne 4. 2. 2010 účastníci uzavřeli smlouvu o propagaci reklamní plochy, přičemž stěžovatel své závazky vyplývající z této smlouvy nesplnil a žalovanou částku ke dni podání žaloby neuhradil. V dané právní věci, vedené u Okresního soudu v Benešově pod sp. zn. 4 C 302/2011, nejprve tento soud vydal dne 2. 4. 2012 usnesení č. j. 4 C 302/2011-10, kterým vyslovil svou místní nepřislušnost s tím, že po právní moci tohoto usnesení bude věc postoupena Okresnímu soudu ve Vsetíně jako soudu místně příslušnému. Své rozhodnutí soud odůvodnil tím, že v předmětné smlouvě o propagaci reklamní plochy byla mezi stranami sjednána prorogační doložka určující místní příslušnost Okresního soudu v Benešově ve smyslu § 89a o. s. ř. Toto ustanovení ve spotřebitelské smlouvě, které nebylo sjednáno individuálně a dopředu znevýhodňuje stěžovatele jako žalovaného tím, že jej nutí uznat výlučnou místní příslušnost soudu, v jehož obvodu ani nemá sídlo vedlejší účastník. Proti tomuto usnesení se žádný z účastníků řízení neodvolal; usnesení nabylo právní moci dne 10. 5. 2012.

9. Dne 29. 5. 2012 byl spis doručen Okresnímu soudu ve Vsetíně – pobočce Valašské Meziříčí, který předmětnou právní věc zaevidoval pod sp. zn. 12 C 9/2012. Okresní soud následně vydal usnesení č. j. 12 C

9/2012-17 ze dne 7. 6. 2012, kterým ve smyslu § 115a ve spojení s § 101 odst. 4 o. s. ř. vyzval účastníky řízení, aby se ve lhůtě sedmi dnů od doručení daného usnesení vyjádřili, zda souhlasí s projednáním věci bez nařízení jednání. Stěžovatel v reakci na toto usnesení podal k žalobě obsáhlé vyjádření, ve kterém zpochybnil nárok uplatněný vedlejším účastníkem v žalobě a navrhl, aby soud žalobu v plném rozsahu zamítl jako nedůvodnou a aby mu přiznal náklady řízení v plné výši. Okresní soud poté rozhodl v záhlaví označeným rozsudkem, kterým žalobě vyhověl a stěžovateli uložil, aby vedlejšímu účastníkovi uhradil částku 3 590 Kč s příslušenstvím a smluvní pokutu ve výši 1 000 Kč, a to do tří dnů od právní moci rozsudku. Současně rozhodl, že stěžovatel je povinen vedlejšímu účastníkovi uhradit jeho náklady řízení ve výši 4 120 Kč k rukám jeho právního zástupce.

III.

10. Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Okresní soud ve Vsetíně – pobočka Valašské Meziříčí jako účastníka a obchodní společnost BEZREKLAMKY, s. r. o., jako vedlejšího účastníka řízení, aby se vyjádřily k projednávané ústavní stížnosti.

11. Okresní soud ve Vsetíně – pobočka Valašské Meziříčí ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 16. 9. 2013 uvedl, že s ohledem na obsah spisu a předložené listinné důkazy byli účastníci usnesením ze dne 7. 6. 2012 vyzváni k vyjádření k postupu soudu podle § 115a o. s. ř. Podotkl, že žalovaný zaslal soudu obsáhlé vyjádření, avšak ani jeden z účastníků ve stanovené lhůtě soudu nesdělil, že by s rozhodnutím věci bez nařízení jednání nesouhlasil. Rovněž poznamenal, že rozhodnutí soudu nemohlo být pro žalovaného překvapivým, neboť s postupem podle § 115a o. s. ř. souhlasil. Žalovaný jako účastník řízení žádné důkazy okresnímu soudu nepředložil, za důkaz označoval spisy všech ostatních věcí od všech ostatních soudů České republiky ve věci označeného žalobce. Okresní soud zdůraznil, že smlouvu uzavřenou mezi účastníky hodnotil coby platně uzavřenou v režimu obchodního zákoníku s tím, že zde „není ujednání, které by bylo v neprospěch spotřebitele, popř. které by bylo v rozporu s dobrými mravy.“ K tomu doplnil, že i když okresní soud se souhlasem účastníků rozhodl bez jednání, přihlédl ke všem předloženým listinným důkazům. Okresní soud žádný návrh na rozhodnutí Ústavního soudu nečinil.

12. Vedlejší účastník ve svém obsáhlém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 24. 9. 2013, podaném prostřednictvím právního zástupce, vyjádřil své přesvědčení, že podaná ústavní stížnost je nedůvodná, neboť se stěžovatel podanou ústavní stížností ve skutečnosti nedomáhá přezkumu ústavnosti napadeného rozhodnutí, nýbrž požaduje, aby Ústavní soud sehrál úlohu další soudní instance ve sporu mezi stěžovatelem a vedlejším účast-

níkem. V této souvislosti vedlejší účastník zejména poukázal na to, že stěžovatel nepřipustně odůvodňuje opodstatněnost ústavní stížnosti především tím, že prostřednictvím nepravdivých a zkreslených informací hrubě poškozují dobrou pověst vedlejšího účastníka, dále že rozhodnutí účastníka řízení odpovídá skutkovým okolnostem posuzované věci, kdy stěžovatel svobodně a dobrovolně uzavřel s vedlejším účastníkem písemnou smlouvu o propagaci reklamní plochy, stěžovatel svobodně a dobrovolně projevil vůli kontrahovat s účastníkem řízení, přičemž mu byla vedlejším účastníkem sjednaná služba včas a řádně poskytnuta. Stěžovatel dle jeho názoru pouze zneužívá institut ústavní stížnosti, přičemž „stěžovatel nemá právní ani morální nárok zpochybňovat napadené rozhodnutí“, což v uvedeném vyjádření podrobněji rozvedl. Dále poznamenal, že obecné soudy po celé České republice ve svých meritorních rozhodnutích opakovaně potvrzují, že smlouva, kterou vedlejší účastník uzavírá se svými zákazníky, je sjednána platně, je srozumitelná, jednoznačná a jednoduchá. Závěrem vedlejší účastník vyslovil, že Ústavní soud je instancí, která by až na odůvodněné výjimky neměla meritorně přezkoumávat rozhodnutí prvoinstančních soudů. Obzvláště by tak dle jeho názoru neměl činit za situace, kdy nalézací soud po provedeném dokazování vydal správné a spravedlivé rozhodnutí, respektující zejména stěžejní zásadu soukromého práva *pacta sunt servanda*. Navrhl, aby ústavní stížnost byla Ústavním soudem odmítnuta jako zjevně neopodstatněná.

13. Ústavní soud následně zaslal vyjádření účastníka i vedlejšího účastníka řízení k replice stěžovatel, který poskytnuté desetidenní lhůty nevyužil.

14. Ústavní soud v dané věci nenařídil ústní jednání, neboť oba účastníci řízení i vedlejší účastník řízení předestřeli dostatečně konkrétní argumenty, a proto od ústního jednání již neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

IV.

15. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatele, účastníka i vedlejšího účastníka řízení, příslušný spisový materiál, jakož i obsah naříkaného soudního aktu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

16. Ústavní soud považuje na prvním místě za nutné sdělit, že v souladu s čl. 83 Ústavy je jeho posláním ochrana ústavnosti, především ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního systému České republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného

porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva jednoduchého, to jest podústavního, neboť především k tomu jsou povolány soudy obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je tudíž Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením jednoduchého práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformní aplikací pramene práva nebo jeho ústavně nekonformní exegezí. Je tak oprávněn a povinen ověřit, zda v souvislosti s řízením, které předcházelo napadenému soudnímu aktu, byly dodrženy ústavní limity, zejména jestli v důsledku svévolé nedošlo k extrémnímu vybočení z nich. Otázkou svévolé se přitom Ústavní soud zabývá dosti podrobně ve své judikatuře a ustáleně její pojem vykládá v obecné poloze jako extrémní nesoulad právních závěrů s provedenými skutkovými a právními zjištěními [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 138/2000 in fine (N 53/21 SbNU 451), III. ÚS 303/04 (N 52/36 SbNU 555), III. ÚS 351/04 (N 178/35 SbNU 375), III. ÚS 501/04 (N 42/36 SbNU 445), III. ÚS 606/04 (N 177/38 SbNU 421), III. ÚS 151/06 (N 132/42 SbNU 57), IV. ÚS 369/06 (N 206/43 SbNU 303), III. ÚS 677/07 (N 179/47 SbNU 371) aj.].

17. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti rovněž opakovaně zdůrazňuje, že podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na účtě k právům a svobodám člověka a občana. Skutečnost, že Česká republika patří do rodiny demokratických právních států v materiálním pojetí, představuje významné implikace v oblasti interpretace a aplikace práva. Princip právního státu je vázán na formální charakteristiky, které právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání. V této spojitosti Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí vyzdvihl, že mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. náleze Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007 (N 30/44 SbNU 349, bod 36; 37/2007 Sb.)]. Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Stejně požadavky, to jest předvídatelnost, srozumitelnost a vnitřní bezrozpornost, respekt k obecným zásadám právním, především ústavně-právním principům, jakož i právní jistotu, je tudíž nutno klást i na individuální právní akty, zvláště pak soudní rozhodnutí.

18. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozích odstavcích, byly splněny. Ústavní soud shledal, že ač jde o svého druhu bagatelní spor, nebylo lze přehlédnout, že stěžovatelem rozporované rozhodnutí Okresního soudu ve Vsetíně – pobočky Valašské Meziříčí v otázce posouzení platnosti předmětné spotřebitelské smlouvy je založeno na formalistickém a selektivním hodnocení jejich ustanovení, schází v něm vypořádání se se stěžejní-

mi argumenty stěžovatele, a jde o rozhodnutí ve věci, kterou obecné soudy neposuzují jednotně, kterýžto postup vede ve svém posledku k porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

19. Nejprve považuje Ústavní soud za nutné zmínit, že otázkou požadavků na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí (resp. rozhodnutí orgánu veřejné moci obecně) se již zabýval mnohokrát, přičemž své postuláty formuloval v celé řadě svých rozhodnutí [z poslední doby např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 3441/11 ze dne 27. 3. 2012 (N 61/64 SbNU 723), sp. zn. IV. ÚS 1834/10 ze dne 22. 11. 2010 (N 231/59 SbNU 357), dostupné – stejně jako další zde citovaná rozhodnutí Ústavního soudu – na <http://nalus.usoud.cz>]. Ve své rozhodovací praxi deklaroval, jakými ústavněprávními vadami je zatíženo odůvodnění rozhodnutí, v němž obecný soud reaguje na konkrétní (přesně formulované) námitky stěžovatele způsobem naprosto nedostačným [kupř. nálezy sp. zn. III. ÚS 511/02 ze dne 3. 7. 2003 (N 105/30 SbNU 471), III. ÚS 961/09 ze dne 22. 9. 2009 (N 207/54 SbNU 565)]. Ústavně zaručenému právu na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 a násl. Listiny) odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit a v tom rámci se adekvátně, co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem vypořádat s argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení [srov. rozhodnutí vydaná ve věcech sp. zn. I. ÚS 113/02 ze dne 4. 9. 2002 (N 109/27 SbNU 213), III. ÚS 521/05 ze dne 23. 3. 2006 (N 70/40 SbNU 691), III. ÚS 151/06 (viz výše), III. ÚS 677/07 (viz výše), I. ÚS 3184/07 ze dne 17. 4. 2008 (N 71/49 SbNU 61), III. ÚS 961/09 (viz výše)]. Zmíněnému pojmu adekvátně je potom ve smyslu judikatury Ústavního soudu nutno z pohledu mezí nezávislého soudního rozhodování (čl. 82 odst. 1 Ústavy České republiky) rozumět tak, že se požaduje přiměřeně dostatečná míra odůvodnění, tj. „rozsah této povinnosti se může měnit podle povahy rozhodnutí a musí být posuzován ve světle okolností každého případu“ s tím, že závazek odůvodnit rozhodnutí „nemůže být chápán tak, že vyžaduje podrobnou odpověď na každý argument“ [kupř. nálezy sp. zn. IV. ÚS 201/04 ze dne 5. 1. 2005 (N 3/36 SbNU 19), I. ÚS 729/2000 ze dne 8. 12. 2005 (N 224/39 SbNU 369), I. ÚS 116/05 ze dne 30. 5. 2006 (N 108/41 SbNU 349), IV. ÚS 787/06 ze dne 29. 1. 2007 (N 16/44 SbNU 201), III. ÚS 961/09 (viz výše)]. Rozsah reakce na konkrétní námitky je tedy co do šíře odůvodnění spjat s otázkou hledání míry, případně (za podmínky tomu přiměřeného kontextu) i s akceptací odpovědi implicitní, resp. i s otázkou případů hraničních, když nutno reflektovat, že lze požadovat pouze takovou míru přesnosti, jakou povaha předmětu úvahy připouští.

20. V právní věci stěžovatelky dospěl Ústavní soud k závěru, že pod aspektem naznačených kautel napadené rozhodnutí v konfrontaci s dílčími argumenty konkrétních námitek stěžovatele co do náležitého obsahu odůvodnění neobstojí, neboť vypořádání se s jeho argumenty – tak jak je

jednotlivě vymezil ve svém podání ze dne 12. 6. 2012 – hned v několika ohledech absentuje. Okresní soud ve Vsetíně – pobočka Valašské Meziříčí svůj rozsudek postavil pouze na vlastním hodnocení smlouvy, aniž – alespoň stručným způsobem – reflektoval námitky stěžovatele, resp. jejich relevanci.

21. Na tomto místě pokládá Ústavní soud za vhodné poznamenat, že výtka stěžovatele stran rozhodování okresního soudu bez nařízení jednání, k němuž neměl být dán souhlas, není důvodná, poněvadž stěžovatel v reakci na vzpomínané usnesení soudu ze dne 7. 6. 2012, kterým byli účastníci původního řízení vyzváni, aby se k této otázce ve lhůtě sedmi dnů vyjádřili, zaslal soudu obsáhlé vyjádření, ve kterém se o svém postoji k možnosti rozhodnout bez nařízení jednání nezmiňuje (ostatně stěžovatel se sám o této výzvě vyjadřuje jako o výzvě k vyjádření se k podané žalobě, přestože takovou výzvu zmíněné usnesení vůbec neobsahuje); protože okresní soud ve výzvě připojil doložku dle § 101 odst. 4 o. s. ř. (jakkoli na toto ustanovení výslovně neodkázal) v tom smyslu, že nevyjádří-li se účastník v určité lhůtě, bude se předpokládat, že nemá námitky, nezbyvá než konstatovat, že okresní soud nepochybil, pakliže rozhodl bez nařízení jednání, když vedlejší účastník se nevyjádřil vůbec, stěžovatel se sice vyjádřil, avšak toliko k vlastní podstatě žaloby včetně návrhu na její zamítnutí, nikoli ovšem k procesnímu postupu soudu. Námitkám stěžovatele tak v této otázce nebylo možno přisvědčit.

22. Ústavní soud se nicméně nemohl ztotožnit s vývody okresního soudu v otázce posouzení přiměřenosti podmínek ve smlouvě o propagaci reklamní plochy, konkrétně s jejich hodnocením co do rovnováhy práv a povinností smluvních stran. V nálezu sp. zn. II. ÚS 1512/12 ze dne 30. 7. 2013 (N 138/70 SbNU 295) Ústavní soud, inter alia, vyzdvihl, že povrchní a selektivní vyhodnocení rovnováhy práv a povinností (ve spotřebitelské smlouvě) ve svém důsledku vede k porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces, neboť jde o případ extrémního rozporu mezi skutkovými zjištěními a z nich vyvozenými právními závěry. V posuzované věci dospěl Ústavní soud k obdobnému závěru jako ve věci rozhodnuté právě citovaným nálezem. Již Okresní soud v Benešově ve výše zmíněném usnesení o vyslovení místní nepříslušnosti shledal absolutně neplatným ujednání o prorogační doložce, protože nebylo sjednáno individuálně a dopředu znevýhodňuje stěžovatele jako žalovaného tím, že jej nutí uznat výlučnou místní příslušnost soudu, v jehož obvodu ani nemá sídlo vedlejší účastník. Nejde však, na rozdíl od přesvědčení okresního soudu, o jediné ustanovení nastavené v neprospěch stěžovatele jako spotřebitele.

23. Pro právní postavení smluvních stran podstatná ustanovení smlouvy o propagaci reklamní plochy jsou uvedena na druhé straně smlouvy a již ze znění čl. II je zřejmé, že objednatel (v daném případě stěžovatel)

se zavazuje zaplatit dodavateli (v jehož postavení se nachází vedlejší účastník) částku 3 390 Kč včetně DPH „za zpracování údajů potřebných pro umístění na internetovém serveru“, která je vyšší než samotná odměna za vlastní realizaci propagace reklamní plochy (byť tato odměna po dobu prvního roku trvání smlouvy dodavateli nenáleží) a která není vratná ani v případě ukončení smlouvy z jakéhokoli důvodu. Neobstojí proto – z hlediska ochrany spotřebitele – tvrzení okresního soudu, že stěžovateli nic nebrání v tom, aby dohodnutým způsobem a v dohodnuté lhůtě předmětnou smlouvu vypověděl, když by tím v důsledku nevratného plnění protistraně již nedosáhl jeho navrácení. Totiž s tím souvisí i skutečnost, že vedlejší účastník je oprávněn kdykoli smlouvu jednostranně vypovědět bez udání důvodu, a tudíž jediným protiplením, kterého se stěžovateli může v krajním případě, který je ovšem prizmatem ochrany spotřebitele nutno též zohlednit, dostat, je pouhé zpracování údajů potřebných pro umístění na internetovém serveru.

24. Z dalšího obsahu smluvních podmínek je pak patrné, že stěžovatel se nachází v nerovném postavení s vedlejším účastníkem i proto, že vedlejší účastník má právo jednostranně změnit pravidla fungování serveru www.bezreklamky.cz, kteréžto změny mohou mít fundamentální dopad na samotnou realizaci „pasivní nabídky reklamní plochy“; nadto pravidla fungování jmenovaného serveru netvoří vlastní součást smlouvy, objednatel toliko vyslovuje svůj souhlas s jejich obsahem a potvrzuje, že s nimi byl seznámen (čl. IV). O vychýlení rovnováhy v právech a povinnostech stran ve prospěch vedlejšího účastníka potom svědčí také čl. III smlouvy o jednostrannosti zajištění závazků, a to pouze závazků stěžovatele, prostřednictvím smluvní pokuty, která je sjednána výhradně pro porušení kterýchkoli jeho platebních povinností. Též smluvní ujednání týkající se odpovědnosti jednotlivých stran za škodu vyznívá v neprospěch objednatele, neboť zatímco ten odpovídá za škodu vzniklou v souvislosti s porušením povinností týkajících se změn v údajích o jeho osobě či o dané reklamní ploše (čl. III), dodavatel v zásadě za škodu způsobenou propagací reklamní plochy neodpovídá, ledaže by ji sám zavinil (čl. II in fine), což je ovšem v podstatě vyloučeno, poněvadž objednatel stvrzuje pravdivost těchto údajů (čl. III), a proto by za případnou škodu odpovídal právě on. Všechny tyto skutečnosti však okresní soud v napadeném rozhodnutí zcela pomínl, resp. omezil se na konstatování, že „v předmětné smlouvě však soud neshledal žádné ujednání, které by bylo v neprospěch spotřebitele, popř. které by bylo v rozporu s dobrými mravy.“

25. Na tomto místě se sluší poznamenat, že v tomto hodnocení výše rozebraných smluvních podmínek nestojí Ústavní soud osamocen. Stěžovatel v řízení před Ústavním soudem předložil spolu s ústavní stížností též rozsudek Okresního soudu v Ostravě č. j. 38 C 135/2012-64 ze dne 10. 7.

2012, kterým byla žaloba vedlejšího účastníka, podaná proti jinému žalovanému ve věci týkající se obdobné smlouvy se shodnými či identickými podmínkami, zamítnuta. Není přitom bez zajímavosti, jakým způsobem tamní soud hodnotil rozložení práv a povinností smluvních stran z hlediska postavení a ochrany spotřebitele. V odůvodnění tohoto rozsudku poukázal na to, že smlouva „je obsahově výrazně směřována v neprospěch žalovaného, coby spotřebitele,“ přičemž v podrobnostech mimo jiné rovněž uvedl, že „shledává v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku ve smyslu ust. § 265 obchodního zákoníku ujednání, kterým se žalovaný zavazuje k plnění – úhradě paušální odměny za každý rok trvání smlouvy, neboť tato povinnost je vázána pouze na podmínku trvání smlouvy bez dalšího, aniž by ze strany žalobce muselo dojít k jakémukoliv protiplnění. Takové ujednání ve smlouvě totiž neodpovídá synallagmatické povaze smlouvy o dílo“ (viz str. 4 citovaného rozsudku Okresního soudu v Ostravě). Ustanovení smlouvy shledal Okresní soud v Ostravě neplatnými pro rozpor s § 56 odst. 2 písm. e), f) a j) občanského zákoníku.

26. Citovaný rozsudek Okresního soudu v Ostravě v porovnání s nyní přezkoumávaným rozsudkem Okresního soudu ve Vsetíně – pobočky Valašské Meziříčí je současně dokladem rozkolísanosti judikatury soudů prvního stupně v problematice ochrany spotřebitele, na kterou nemohou odvolací soudy (a potažmo i Nejvyšší soud) patřičně zareagovat, neboť, jak je Ústavnímu soudu známo z jeho úřední činnosti, v převážné míře se jedná o tzv. bagatelní spory, v nichž není s ohledem na dikci § 202 odst. 2 o. s. ř. odvolání přípustné, kteréžto ustanovení obecně nevzbuzuje vážnější pochyby stran jeho ústavní konformity. Nelze zde nicméně přehlédnout, že přímým důsledkem této situace je skutečnost, že účastníkům řízení, kteří nesouhlasí s rozsudkem soudu prvního stupně vydaným v takovém sporu, nezbyvá než se s ochranou svých práv obrátit na Ústavní soud, který je tak postaven de facto do přezkumné role odvolacího soudu, poněvadž otázce hodnocení smluvních ujednání se při námitce extrémního rozporu mezi skutkovým zjištěním (v daném případě seznáním obsahu smlouvy) a z něj vyvozeným právním závěrem nemůže vyhnout, čímž do jisté míry nahrazuje činnost obecného soudu. Stěžovatel však s ohledem na řečené jinou možnost neměl, neboť právní řád mu jiný procesní prostředek k ochraně jeho práv již neposkytuje. Z důvodu nežádoucího nejednotného rozhodování obecných soudů ve skutkově i právně obdobných sporech tohoto typu, jakož i s ohledem na zjevný rozpor mezi skutkovými zjištěními a z nich vyvozenými právními závěry Ústavní soud neodmítl ústavní stížnost pro zjevnou neopodstatněnost z důvodu bagatelní výše předmětu sporu a podrobil stížnostní námitky meritornímu přezkumu. Nelze tak přisvědčit ani argumentům vedlejšího účastníka, jak je rozvedl ve svém vyjádření k ústavní stížnosti, že stěžovatel jen požaduje, aby Ústavní soud sehrál úlohu další

soudní instance ve sporu mezi ním a vedlejším účastníkem, ani tvrzení vedlejšího účastníka o tom, že stěžovatel nemá právní ani morální nárok zpochybňovat napadené rozhodnutí, když takové právo stěžovatele vyvěrá přímo z ústavního pořádku a je blíže rozvedeno zákonem o Ústavním soudu.

27. Z výše nastíněných důvodů apeluje Ústavní soud touto cestou na soudy rozhodující v prvním stupni, aby při posuzování nároků plynoucích ze spotřebitelských smluv pečlivěji vážily nejen samotný rozsah vzájemných práv a povinností, ale též i jejich charakter a vzájemnou provázanost mezi nimi.

28. Protože se stěžovateli podařilo zpochybnit ústavní konformitu rozporovaného soudního rozhodnutí, Ústavní soud přistoupil dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu k jeho zrušení. Při opětovném projednání a rozhodnutí v posuzované věci je Okresní soud ve Vsetíně – pobočka Valašské Meziříčí vázán právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky).

Č. 193

K otázce promlčitelnosti nároku podle § 60a zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů

Připuštění možnosti aplikace institutu promlčení na majetkové nároky založené ustanovením § 60a zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, citelně zasahuje do vytvořeného legitimního očekávání oprávněných subjektů, a proto taková interpretace, zvolená obecnými soudy, je v rozporu s čl. 36 Listiny základních práv a svoboda a čl. 1 odst. 2 Ústavy České republiky.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Jaroslava Fenyka a Stanislava Balíka (soudce zpravodaj) – ze dne 19. listopadu 2013 sp. zn. II. ÚS 4754/12 ve věci ústavní stížnosti Karla Hamšíka a Evy Hamšíkové, zastoupených Mgr. Davidem Řehákem, advokátem, se sídlem Holečkova 100/9, 150 00 Praha 5, proti rozsudku Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 1978/2012-196 ze dne 12. září 2012 a rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 55 Co 547/2011-174 ze dne 13. března 2012, kterým byla z důvodu promlčení zamítnuta žaloba právního předchůdce stěžovatelů na uložení povinnosti vedlejšímu účastníkovi podat písemné ohlášení katastrálnímu úřadu o přechodu práva hospodaření k nemovitosti a uzavřít se žalobcem dohodu o bezúplatném převodu spoluvlastnického podílu k pozemku, za účasti Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení a Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Rozsudek Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 1978/2012-196 ze dne 12. září 2012 a rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 55 Co 547/2011-174 ze dne 13. března 2012 se ruší.

Odůvodnění**I.**

1. Včasnou ústavní stížností, která i v ostatním splňuje podmínky stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelé domáhají

zrušení v záhlaví uvedených soudních rozhodnutí jako právní nástupci žalobce, a to pro porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i čl. 1 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“).

2. V odůvodnění svého návrhu stěžovatelé uvedli, že v jejich případě došlo k porušení práva na spravedlivý proces ústavně nekonformním výkladem ustanovení § 60a zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, v rozhodném znění, (dále též „ZMS“) ze strany obecných soudů, a to soudu odvolacího a dovolacího, které dle nich spočívá v ústavně nekonformním posouzení otázky, zda se na povinnost organizačních složek státu bezúplatně převést pozemek tvořící jeden funkční celek s bytovým domem ve vlastnictví bytového družstva do vlastnictví tohoto bytového družstva, jak je stanoveno v § 60a odst. 1 citovaného zákona, vztahuje obecná promlčecí doba předvídaná ustanovením § 100 občanského zákoníku.

3. Stěžovatelé mají za to, že součástí práva vlastnit majetek je i legitimní očekávání nabytí majetku, přičemž pojem majetku může zahrnovat nejen existující majetek, ale i majetkové hodnoty, včetně pohledávek a práv, na jejichž splnění existuje určité legitimní očekávání. Postup obou soudů dle jejich názoru navíc zjevně zasahuje nikoli jen do práv a svobod jich samotných, ale i do práv a svobod všech vlastníků, kterým svědčí právo dle ustanovení § 60a ZMS a z toho vycházející právo legitimního očekávání nabytí vlastnického práva k pozemku (ve vlastnictví státu) tvořícímu jeden funkční celek s bytovým domem ve vlastnictví bytového družstva, resp. vlastníka již převedené bytové a nebytové jednotky v takovém domě.

4. Stěžovatelé jsou přesvědčeni, že interpretace a aplikace práva, v dané věci § 60a ZMS, za použití ustanovení o obecné promlčecí lhůtě dle dosavadního občanského zákoníku oběma soudy ve svém důsledku znamená, že nároky všech vlastníků v České republice jsou promlčeny již od 2. 7. 2004. Oba soudy dle nich dospěly k tomu, že stát není povinen plnit to, co mu ukládá zákon, „tj. napravit diformitu vlastnictví pozemku a stavby, která vychází již ze starořímské zásady *superficies solo cedit* a která je součástí všech moderních kontinentálních právních úprav (včetně úpravy nového občanského zákoníku).“ Kdo tedy nežaloval stát do tohoto data, nemá dle mínění stěžovatelů nárok na nápravu tohoto nežádoucího stavu. Právní úprava obsažená v § 60a ZMS se tak podle stěžovatelů stává v důsledku aplikace obou soudů úpravou čistě obsoletní, a to jen v důsledku přepjaté formální aplikace práva, která naprosto opomíjí skutečnost, že stát z důvodu liknavosti a neochoty nesplnil tuto svou zákonnou povinnost.

5. Stěžovatelé poukázali na odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu, v němž soud na jeho závěr poznamenal, že „neskrývá překvapení nad postupem státu, v jehož zájmu by mělo být postavit najisto právní vztahy k ne-

movitostem, které jsou v jeho vlastnictví a současně tvoří jeden funkční celek s nemovitostmi ve vlastnictví soukromých osob. Právě stát by v takových situacích měl být tím, kdo dispoziční úkon v podobě převodu příslušného podílu na nemovitosti iniciuje. O to víc je zarážející, že stát v projednávané věci uplatňuje námitku promlčení takového nároku. Soud též v této souvislosti poukazuje na právní úpravu nového občanského zákoníku, která se vrací k principu římského práva, podle něhož je pozemek právně spojen (součást) se stavbou - *superficies solo cedit* (§ 3054 a násl.),“ z čehož stěžovatelé dovozují, že ani Nejvyšší soud nedostál své povinnosti poskytnout jejich základnímu právu adekvátní ochranu, „ač sám tuto deformaci práva dobře pochopil“. Způsob interpretace jednoduchého práva oběma soudy je tak dle stěžovatelů výrazem deformace práva, v jehož důsledku mohou přetrvávat dosavadní pokřivení a nespravedlnosti.

6. Stěžovatelé rovněž vyzdvihli, že smyslem celého ustanovení § 60a ZMS je bezúplatný převod pozemků ve státním vlastnictví, které tvoří jeden funkční celek s bytovým domem ve vlastnictví bytového družstva, příp. vlastníka již převedené bytové a nebytové jednotky v takovém domě, neboť nejednotnost vlastnictví těchto nemovitostí s ohledem na charakter jejich užívání je nežádoucí. Dle názoru stěžovatelů zákonodárce ani jiný smysl uvedeného zákona zamýšlet nemohl, jelikož v opačném případě by se muselo jednat o zákon nepochopitelný a vadný, který by umožňoval pokračování právní nejistoty a libovůle státu při nakládání s majetkem. Cílem a smyslem této právní úpravy ZMS je dle nich mj. rozumné definitivní dořešení nejednotnosti vlastnictví těchto nemovitostí. Výše uvedený právní názor „vychází mimo jiné z rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 28 Cdo 5387/2007, kterým Nejvyšší soud rozhodl ve skutkově a právně téměř totožné věci o pasivní legitimaci žalovaného k bezúplatnému převodu citovaných pozemků.“

7. Stěžovatelé dále uvedli, že není přípustné, aby stát jakožto povinný subjekt spoléhal na uplynutí v zákoně nestanovené tříleté lhůty a po jejím uplynutí a po více než pěti letech sporu vznášel účelovou a vykonstruovanou námitku promlčení. Naopak, smyslem této úpravy je dle jejich názoru povinnost státu převést předmětné pozemky tak, aby došlo s ohledem na charakter jejich užívání k dosažení citované jednotnosti vlastnictví domu a pozemků pod domem, resp. pozemků tvořících jeden funkční celek s takovým domem. Námitka promlčení je tak dle názoru stěžovatelů zjevně vykonstruovaná a v rozporu s dobrými mravy a tento právní názor o promlčitelnosti nároku (resp. povinnosti) dle ustanovení § 60a ZMS je v rozporu s principem legitimního očekávání oprávněných subjektů ohledně nabytí vlastnictví předmětného pozemku. Bylo by tak proti smyslu samotného zákona, aby se nárok podle § 60a odst. 5 ZMS promlčoval, a tím bylo „bráněno dosažení požadované jednotnosti vlastnictví“.

8. Na závěr své ústavní stížnosti stěžovatelé navrhli, aby Ústavní soud ústavní stížností dotčená soudní rozhodnutí zrušil.

II.

9. Ústavní soud si k projednání věci vyžádal spis Obvodního soudu pro Prahu 5 vedený pod sp. zn. 34 C 258/2010, z něhož zjistil následující skutečnosti.

10. Právní předchůdce stěžovatelů, pan Zdeněk Vokurka, se žalobou podanou u Obvodního soudu pro Prahu 5 domáhal uložení povinnosti vedlejšímu účastníkovi, v původním řízení žalovanému, podat písemné ohlášení u Katastrálního úřadu pro hl. m. Prahu, katastrální pracoviště Praha, osvědčující podle § 10 písm. b) zákona č. 219/2000 Sb. přechod práva hospodaření k nemovitosti parc. č. X – zastavěná plocha a nádvoří, zapsané v katastru nemovitostí pro katastrální území Košíře, obec Praha, na listu vlastnictví č. Y, na vedlejšího účastníka, a uložení mu povinnosti uzavřít s žalobcem dohodu o bezúplatném převodu spoluvlastnického podílu ve výši 1660/24947 k pozemku – zastavěná plocha a nádvoří, zapsaného v katastru nemovitostí pro katastrální území Košíře, obec Praha, na listu vlastnictví č. Y.

11. V průběhu řízení před nalézacím soudem uplatnil vedlejší účastník námitku promlčení. Ve věci následně rozhodl Obvodní soud pro Prahu 5 rozsudkem ze dne 17. 8. 2011 č. j. 34 C 258/2010-125, kterým žalobě vyhověl, když rozhodl, že vedlejší účastník je povinen podat písemné ohlášení u katastrálního úřadu o přechodu práva hospodaření k předmětné nemovitosti, a rovněž jej zavázal uzavřít s žalobcem dohodu o bezúplatném převodu spoluvlastnického podílu ve výši 1660/24947 k těmtož pozemku, která je ve výroku uvedeného rozsudku blíže specifikována. Ohledně námitky promlčení nalézací soud nejprve uvedl, že se ztotožnil s argumentací žalobce, kdy vyšel z ustanovení § 100 občanského zákoníku, s tím, že v případě posuzovaného nároku jde o „právo obdobné právu vlastnickému“, jehož cílem je mimo jiné definitivní dořešení právního postavení vlastníka a které se stejně jako vlastnické právo nepromlčuje, přičemž odkázal per analogiam na některá další práva „mající základ ve vlastnickém právu, kupř. žádost o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví“. V této souvislosti soud podotkl, že vlastníku v daném případě svědčí i právo legitimního očekávání nabytí vlastnictví s ohledem na odstranění nežádoucího stavu za dosažení stavu jednotnosti vlastnictví, přičemž poukázal na nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3571/10 ze dne 12. 5. 2011 (N 91/61 SbNU 415). Nemožnosti domáhat se promlčení nároku podle § 60a zákona č. 219/2000 Sb. svědčí dle obvodního soudu již samotné znění tohoto ustanovení, v němž není nijak stanovena lhůta pro uplatnění nároku na převod vlastnictví, a současně zákon rozlišuje různé skupiny osob, které se mohou

takového převodu vlastnictví domáhat s tím, že oprávnění těchto osob může vznikat, resp. zanikat jen postupně, a nebylo proto úmyslem zákonodárce stanovit pro každou z těchto osob zvláštní běh lhůty ve smyslu § 101 občanského zákoníku, ve které mohou o převod vlastnictví zažádat; tato lhůta by šla i proti smyslu předmětného ustanovení.

12. Proti rozhodnutí soudu prvního stupně podal vedlejší účastník odvolání, kterému Městský soud v Praze shora označeným rozsudkem vyhověl, a odvoláním dotčený rozsudek obvodního soudu změnil tak, že žalobu v celém jejím rozsahu zamítl. Odvolací soud se se závěry soudu prvního stupně neztotožnil. Věc posoudil z pohledu obecných ustanovení občanského zákoníku o promlčení. Podle soudu vlastník nemovitosti, tehdy Bytové družstvo Šmukýřka coby právní předchůdce žalobce, postavené na předmětném pozemku mohl své právo na převod pozemků vykonat poprvé dne 1. 7. 2001 s tím, že promlčecí doba žalobci nemohla běžet s ohledem na jeho právní nástupnictví individuálně. Soud též neshledal uplatnění námítky promlčení v rozporu s dobrými mravy, neboť dle něj se nejednalo o případ, kdy by promlčecí lhůta uplynula žalobci nezaviněně, a v němž by tak případně uplatnění námítky představovalo rozpor s dobrými mravy.

13. Proti rozsudku odvolacího soudu podal někdejší žalobce dovolání. Jeho přípustnost dovozoval z diformity rozsudků soudů nižších instancí a jako důvod uvedl nesprávné právní posouzení věci odvolacím soudem. Žalobce v dovolání zejména vyzdvihl otázku, zda nárok žalobce podle ustanovení § 60a odst. 5 zákona č. 219/2000 Sb. podléhá promlčení či nikoli, a pro případ, že by promlčení podléhal, od kdy promlčecí lhůta běží, zda od účinnosti zákona č. 229/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění zákona č. 492/2000 Sb., a některé další zákony, nebo zda běží zvlášť vždy pro další oprávněnou osobu, tj. právního nástupce vlastníka nemovitosti. Žalobce opětovně poukázal na závěry Nejvyššího soudu obsažené v jeho rozsudku sp. zn. 28 Cdo 5387/2008, jakož i na skutečnost, že sám zákon č. 219/2000 Sb. nikde neuvádí lhůtu pro uplatnění nároku. Na závěr navrhl zrušení rozsudku odvolacího soudu a vrácení věci tomuto soudu k dalšímu řízení. K dovolání se vyjádřil vedlejší účastník, který zcela souhlasil se závěry odvolacího soudu a navrhl dovolání zamítnout.

14. Nejvyšší soud přezkoumal rozsudek městského soudu v intencích uplatněných dovolacích důvodů a shledal, že dovolání není důvodné. Dovolací soud nejprve odkázal na svůj rozsudek ze dne 16. 12. 2008 sp. zn. 28 Cdo 5387/2007 a dále na svůj pozdější rozsudek ze dne 1. 12. 2009 sp. zn. 28 Cdo 4413/2008, vydaný stejným senátem, avšak v jiném složení, v němž judikoval, že nárok obce na uzavření smlouvy o bezúplatném převodu vlastnického práva k pozemkům podle § 5 odst. 1 zákona č. 95/1999 Sb., o podmínkách převodu zemědělských a lesních pozemků z vlastnictví státu

na jiné osoby a o změně zákona č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů, je právem majetkové povahy a promlčuje se podle ustanovení § 100 a 101 občanského zákoníku. Z posledně citovaného rozhodnutí Nejvyšší soud dovodil též závěr, který již vyjádřil odvolací soud ve svém rozsudku. Konkrétně poznamenal, že ačkoliv se v pořadí druhé uváděné rozhodnutí přímo nedotýká zákona č. 219/2000 Sb., jde o problematiku obdobnou a v obecné rovině jsou závěry soudu přímo použitelné i pro nyní projednávanou věc. To dle něj platí tím spíše v situaci, kdy v zákoně č. 219/2000 Sb. není obsažena úprava promlčení a běhu promlčecí doby pro uplatnění nároku na převod spoluvlastnického podílu, tj. nároku majetkové povahy. Dovolací soud k tomu konstatoval, že Bytové družstvo Šmukýřka uplatnilo nárok na bezúplatný převod spoluvlastnického podílu v roce 2005, avšak osoby uvedené v § 60a odst. 5 zákona č. 219/2000 Sb. mohly nárok na bezúplatný převod podle tohoto zákona poprvé uplatnit dnem, kdy novela nabyla účinnosti, tj. dnem 1. 7. 2001; bylo tedy v zájmu právního předchůdce žalobce své právo na bezúplatný převod spoluvlastnického podílu k pozemku uplatnit, a to co nejdříve, přičemž promlčecí lhůta tří let je dostatečně dlouhou pro možnost domáhat se příslušného práva. V této souvislosti uzavřel, že žalobce jakožto sukcesor bytového družstva se sám již promlčeného práva svého předchůdce úspěšně domáhat nemůže. Dovolací soud proto neshledal námitku promlčení v rozporu s dobrými mravy.

III.

15. Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Městský soud v Praze a Nejvyšší soud jako účastníky řízení a Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových jako vedlejšího účastníka řízení, aby se vyjádřily k projednávané ústavní stížnosti.

16. Městský soud v Praze, za který v souladu s § 30 odst. 4 zákona o Ústavním soudu jedná předseda senátu 55 Co, ve svém vyjádření ze dne 16. 9. 2013 poznamenal, že senát 55 Co nyní působí v jiném složení než v době vydání napadeného rozhodnutí, a z tohoto hlediska odkázal na důvody uvedené přímo v rozhodnutí, z nichž vyplývá, že odvolací soud se v rozhodnutí námitkami tehdejšího žalobce zabýval. Pokud jde o obsah ústavní stížnosti, spatřuje v něm pouhý nesouhlas stěžovatelů se závěrem o promlčení nároku. Odvolací soud se domnívá, že jde o otázku jednoduchého práva, jejíž případné nesprávné řešení, které tu odvolací soud nadále neshledává, by z hlediska důvodnosti ústavní stížnosti mělo mít i náležitou intenzitu, kterou s poukazem na „rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 224/98“ ze dne 8. 7. 1999 (N 98/15 SbNU 17), část jehož odůvodnění ocitoval, v posuzovaném případě neshledal. Na závěr poznamenal, že se

nechtí být povolán vyjádřit se ke stížnosti ve vztahu k napadenému rozhodnutí dovolacího soudu.

17. Nejvyšší soud ve svém vyjádření ze dne 19. 9. 2013 uvedl, že z porovnání obsahu ústavní stížnosti a dovolání, které podal stěžovatel proti rozhodnutí odvolacího soudu v této věci, se nabízí předně závěr, že „stěžovatelka v podstatě reprodukuje argumentaci uplatněnou již v řízení před obecnými soudy“. Obsahově tak dle dovolacího soudu jde o „zřejmou snahu docílit přezkumu správnosti jím uplatněného tvrzení ještě v řízení o individuální ústavní stížnosti před Ústavním soudem“. Z obsahu ústavní stížnosti se však nepodává zřetelný přesvědčivý závěr, v čem mělo dojít ke zkrácení uvedených práv stěžovatelů. Ve věci samé Nejvyšší soud odkázal na odůvodnění ústavní stížností napadeného rozsudku a žádá, aby toto bylo považováno za součást daného vyjádření. Závěrem uvedl, že posouzení přípustnosti a důvodnosti ústavní stížnosti zcela ponechává na úvaze Ústavního soudu.

18. Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 18. 9. 2013 sdělil, že se ztotožňuje se závěry vyjádřeními v napadených soudních rozhodnutích. Právo na bezúplatný převod pozemku dle ustanovení § 60a zákona č. 219/2000 Sb. má dle jeho názoru majetkovou povahu a promlčuje se podle ustanovení § 100 a 101 občanského zákoníku. Ve věci se nejedná o bezdůvodný zásah do práv žalobce, protože námitka promlčení byla vznesena v průběhu řízení v okamžiku, kdy již bylo dostatečně postaveno najisto, že žalovaný je ve sporu pasivně legitimován. Námitka promlčení byla dle vedlejšího účastníka vznesena, protože dle § 14 odst. 4 zákona č. 219/2000 Sb. je základní povinností při hospodaření s majetkem to, aby příslušná organizační složka důsledně využívala všechny právní prostředky při uplatňování a hájení práv státu jako vlastníka. Závěrem navrhl, aby Ústavní soud v celém rozsahu ústavní stížnost zamítl.

19. Ústavní soud následně již nezasílal vyjádření obou účastníků a vedlejšího účastníka řízení k replice stěžovatelům, poněvadž v nich setrvali na své argumentaci tak, jak ji vyjádřili v napadených rozhodnutích, resp. jak ji zastávali v průběhu celého původního řízení. Replika stěžovatelů by tak za daných okolností nemohla splnit svůj smysl a účel. Současně nejde o situaci, kdy by na základě podaných vyjádření Ústavní soud dospěl k závěru svědčícímu v neprospěch stěžovatelů.

20. Ústavní soud v dané věci ústní jednání nenařídil, neboť od něj ve smyslu § 44 zákona o Ústavním soudu neočekával další objasnění věci, přičemž žádný z účastníků či vedlejší účastník jeho konání ani nežádal.

IV.

21. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatelů, příslušný spisový materiál, jakož i obsah naříkaných soudních aktů a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

22. Ústavní soud považuje na prvním místě za nutné sdělit, že v souladu s čl. 83 Ústavy je jeho posláním ochrana ústavnosti, především ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního systému České republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva jednoduchého, to jest podústavního, neboť především k tomu jsou povolány soudy obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je tudíž Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením jednoduchého práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformní aplikací pramene práva nebo jeho ústavně nekonformní exegezí. Je tak oprávněn a povinen ověřit, zda v souvislosti s řízením, které předcházelo napadenému soudnímu aktu, byly dodrženy ústavní limity, zejména jestli v důsledku svévole nedošlo k extrémnímu vybočení z nich. Otázkou svévole se přitom Ústavní soud zabývá dosti podrobně ve své judikatuře a ustáleně její pojem vykládá v obecné poloze jako extrémní nesoulad právních závěrů s provedenými skutkovými a právními zjištěními [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 138/2000 in fine (N 53/21 SbNU 451), III. ÚS 303/04 (N 52/36 SbNU 555), III. ÚS 351/04 (N 178/35 SbNU 375), III. ÚS 501/04 (N 42/36 SbNU 445), III. ÚS 606/04 (N 177/38 SbNU 421), III. ÚS 151/06 (N 132/42 SbNU 57), IV. ÚS 369/06 (N 206/43 SbNU 303), III. ÚS 677/07 (N 179/47 SbNU 371) aj., dostupné jako další zde uváděná rozhodnutí Ústavního soudu na adrese <http://nalus.usoud.cz>].

23. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozím odstavci, byly splněny. Ústavní soud shledal, že odvolací i dovolací soud ve svém rozhodování, na rozdíl od soudu nalézacího, pochybily při interpretaci a aplikaci ustanovení § 60a zákona č. 219/2000 Sb. v tom, že dostatečně nezohlednily legitimní očekávání právního předchůdce stěžovatelů, které v právním řádu České republiky vytvořil zákonodárce, a to přijetím zákona č. 229/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění zákona č. 492/2000 Sb., a některé další zákony.

24. Ústavní soud ustáleně judikuje, že podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na úctě k právům a svobodám člověka a občana. Skutečnost, že Česká republika patří do rodiny demokratických právních států v materiálním pojetí, představuje významné implikace v oblasti interpretace a aplikace práva. Princip právního státu je vázán na formální charakteristiky, které právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání. V této spojitosti Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí vyzdvihl, že mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007 (N 30/44 SbNU 349, bod 36; 37/2007 Sb.)]. Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Každá právní úprava proto musí vyjadřovat respekt k obecným zásadám právním (principům), jako je důvěra v právo, právní jistota a předvídatelnost normativních právních aktů, které strukturují právní řád demokratického právního státu, resp. jsou z něj odvoditelné.

25. Úvodem další argumentace se sluší nejprve poznamenat, že klíčovou otázkou v předmětném sporu bylo, zda majetkový nárok vyplývající z ustanovení § 60a ZMS podléhá či nepodléhá promlčení v obecné promlčecí lhůtě předvídané ustanovením § 100 a násl. občanského zákoníku (zákon č. 40/1964 Sb. ve znění pozdějších změn), popř. od jakého okamžiku se taková promlčecí lhůta odvíjí. Na podporu každého z navzájem protikladných právních závěrů lze přitom snést dostatečně relevantní a příléhavé argumenty, a sice jak v rovině práva podústavního, tak i v rovině ústavně-právní. V rovině jednoduchého práva tak lze bezpochyby na podporu závěru o promlčitelnosti daného majetkového práva uvést především to, že jde o jednostranně založený majetkový nárok, který nelze přirovnat k právu vlastnickému, nýbrž k ostatním majetkovým právům, která v souladu s ustanoveními § 100 a násl. občanského zákoníku podléhají promlčení, poněvadž úprava promlčení obsažená v občanském zákoníku se vzhledem k absenci jakékoli úpravy použije subsidiárně (s ohledem na charakter a povahu místa, jaké občanský zákoník v právním řádu České republiky zaujímá), zcela v souladu s výkladovou zásadou *lex specialis derogat legi generali*, když ani explicitní, ani implicitní úpravu promlčení ve vztahu k § 60a zákon č. 219/2000 Sb. neobsahuje, resp. ji z něj není možno rozumně dovodit (takový názor ostatně i zaujaly obecné soudy, jejichž rozhodnutí jsou nyní ústavní stížností napadena). Oproti tomu je potom možno postavit (proti)argument, že zákon o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích je zvláštním zákonem stojícím vně norem zařazených do systému práva soukromého, pročež úprava promlčení

obsažená v občanském zákoníku na majetkový nárok formulovaný ustanovením § 60a nedopadá, a sám zákon č. 219/2000 Sb. v otázce jeho promlčení mlčí (*argumentum e silentio legis*).

26. V rovině ústavního pořádku, jeho norem a principů z nich vyvěrajících pak ve prospěch závěru o promlčitelnosti předmětného majetkového práva může být především tvrzeno, že promlčení uvedených majetkových práv je výrazem nezbytné právní jistoty vlastnických poměrů v zemi jako neodmyslitelné komponenty či podstatné náležitosti demokratického právního státu, kterým dle čl. 1 odst. 1 Ústavy Česká republika je, když ustanovení § 60a ZMS sice zakládá kontraktační povinnost převodce (tj. příslušné organizační složky státu dle § 9 a 11 téhož zákona), ale na straně adresáta tohoto majetkového práva, korespondujícího s uvedenou povinností, je plně ponecháno na jeho vůli, zda je využije, resp. toto právo uplatní (jak ostatně ve svém vyjádření k odvolání tehdy argumentovalo Ministerstvo financí z pozice vedlejšího účastníka vystupujícího na straně žalovaného, nyní vedlejšího účastníka v řízení o ústavní stížnosti). Tomuto závěru je v téže rovině možné oponovat hlavně tvrzením, že stát (skrže zákonodárce) sám vytvořil ve světle celé řady skutečností (srov. dále) legitimní očekávání adresátů „oprávněných“ osob na to, že vlastnické vztahy, do té doby zatížené zjevně nežádoucí nejednotností vlastnického práva k pozemkům a stavbám na nich vybudovaným, budou vyřešeny tak, aby tato „vlastnická dichotomie“ byla odstraněna (jak ostatně v ústavní stížnosti argumentují i stěžovatelé).

27. Z výše uvedeného je dobře patrné, že se zde střetávají dvě základní ústavní hodnoty, a to princip právní jistoty na straně jedné s principem legitimního očekávání na straně druhé. Mezi nimi není přitom v obecné (abstraktní) rovině žádného rozdílu co do jejich významu, závaznosti, přednosti, resp. právní síly apod. Tyto jejich vlastnosti je třeba poměřovat vždy v kontextu konkrétních okolností, konkrétního případu. Tedy teprve ve světle zhodnocení tohoto střetu je možno přistoupit k vyslovení závěru o použitelnosti (aplikovatelnosti) institutu promlčení obsaženého v občanském zákoníku na majetkový nárok plynoucí z ustanovení § 60a ZMS, jak učinily obecné soudy v napadených rozhodnutích. Totiž převáží-li jeden z těchto ústavních principů nad druhým nikoli v zanedbatelné míře, musí posledně uvedený prvním ustoupit, čemuž je v takovém případě nutno přizpůsobit i výklad vedený v rovině jednoduchého práva; není-li takové převahy, lze dále spornou otázku vyřešit pomocí dalších interpretačních metod na úrovni podústavního práva. V posuzované věci to pak znamená, že existuje-li na straně stěžovatelů coby adresátů majetkového nároku zakotveného v § 60a odst. 5 ZMS princip náležitého legitimního očekávání, založený samotným tímto ustanovením, resp. zákonem č. 229/2001 Sb., který převažuje nad existujícím principem právní jistoty uspořádání vlastnických vztahů, ať už chápaným obecně, či jen vztaženým na stranu České

republiky, nelze shledat právní závěr o aplikaci promlčení ústavně konformním. Naopak převážil-li by princip právní jistoty nad principem legitimního očekávání, popřípadě byly-li by tyto principy v rovnováze, bylo by nutné respektovat výklad provedený v napadených rozsudcích obecnými soudy. Ústavní soud tento střet vyřešil, jak již výše nastínil, ve prospěch požadavku na legitimní očekávání adresátů právních norem obsažených v § 60a ZMS, tedy *in favorem* stěžovatelů, a to z následujících důvodů.

28. Ustanovení § 60a zákona č. 219/2000 Sb. bylo do tohoto předpisu vloženo novelou, a sice již zde vzpomínaným zákonem č. 229/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění zákona č. 492/2000 Sb., a některé další zákony (čl. I). Z důvodové zprávy k této části zákona (srov. sněmovní tisk č. 828/0 ze dne 1. 2. 2001, dostupný na adrese <http://www.psp.cz>) plyne, že potřeba odstranění zmíněné nejednotnosti vlastnictví vyvstala v souvislosti s přijetím novely zákona o vlastnictví bytů [zákon č. 103/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů)], ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), ve znění zákona č. 89/1996 Sb., zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů], která nabyla účinnosti dnem 1. 7. 2000, v důsledku čehož byly novelou občanského zákoníku (§ 879c) upraveny vztahy k pozemkům ve vlastnictví státu, na nichž jsou postaveny stavby ve vlastnictví bývalých nestátních socialistických organizací, pokud tyto subjekty měly k uvedeným pozemkům ke dni 1. července 2000 právo trvalého užívání nebo právo výpůjčky, popřípadě nájmu, s tím, že totéž „platí pro vlastníky bytů a nebytových prostorů, kteří je získali převodem z vlastnictví bytového družstva.“ V obou případech byl upraven přechod vlastnictví pozemků z vlastnictví státu do vlastnictví vlastníka stavby (bytů a nebytových prostorů v domě podle zákona o vlastnictví bytů) bezúplatně.

29. Dále pak důvodová zpráva ve své obecné části vyzdvihuje, že další novelou občanského zákoníku (zákon č. 367/2000 Sb., § 879d a 879e) byla lhůta původně stanovená ke sjednání smlouvy o výpůjčce nebo nájmu pozemku do 1. července 2000 prodloužena do 31. prosince 2000 s tím, že „pozemky mají přejít do vlastnictví některých subjektů – vlastníků staveb a některých vlastníků bytů a nebytových prostorů dnem 1. července 2001.“ V této souvislosti se konstatuje, že „praxe při aplikaci přijatých ustanovení občanského zákoníku prokázala složitost existujících vztahů, i těch,

na kterých stojí domy bytových družstev, nedostatky v bývalé evidenci nemovitostí,“ s tím, že „velká část vlastníků bytů si nezbytnost vyřešení vztahů k pozemkům do stanovených lhůt nebyla nebo ani dodnes není vědoma.“ Kromě toho bylo poukázáno rovněž na to, že úprava občanského zákoníku neošetřuje případy změn vlastnických vztahů v době od účinnosti zákona č. 103/2000 Sb. (tj. od 1. 7. 2000), jakož i na to, že na změny vlastnictví, zejména bytů převedených do vlastnictví občanů od bytových družstev, v důsledku dalších převodů a přechodů vlastnictví bytu zákon nereaguje, a poukazuje na to, že „do vlastnictví dalších vlastníků, kteří vlastnictví například bytů nabyli (jakýmkoliv způsobem) po 1. červenci 2000, pozemek nepřejde.“

30. Konečně ve vztahu k navrhovaným změnám, zaneseným tehdy ještě budoucím ustanovením § 60a ZMS, důvodová zpráva výslovně uvádí, že „z hlediska časového lze pro uzavírání darovacích smluv dovést obecnou promlčecí lhůtu (tříletou), která ovšem bude běžet vždy pro další oprávněnou osobu (v důsledku převodu nebo přechodu vlastnictví objektu nebo jednotky), což pro stát (příslušnou organizační složku státu, popř. státní organizaci) může v praxi znamenat i dlouhodobé omezení v jiném způsobu dispozic s tímto majetkem. Je však zabezpečen shodný přístup ke všem vlastníkům bytů a nebytových prostorů, v jejichž prospěch návrh právní úpravy směřuje, organizační složka státu bude moci, budou-li splněny zákonem stanovené podmínky, vyhovět žádosti vlastníka bytu, garáže a ateliéru o bezplatný převod spoluvlastnického podílu na pozemku tvořícím funkční celek s domem s byty a nebytovými prostory i po uplynutí uvedené lhůty.“

31. Z právě citované pasáže obecné části důvodové zprávy je zřejmý zájem navrhovatelů zákona na tom, aby k uzavírání darovacích smluv (tj. k realizaci majetkového práva uvedeného nyní v § 60a ZMS) docházelo i po případném promlčení nároku oprávněných subjektů, byť by nárok na jejich uzavření nebylo lze při řádném uplatnění námítky promlčení soudně přiznat. Ústavní soud však na tomto místě pokládá za nezbytné poznamenat, že ač důvodová zpráva počítala s promlčením uvedených majetkových práv v obecné tříleté promlčecí době, nelze současně odhlédnout od způsobu, jakým se návrh zákona výsledně odrazil na celkové právní úpravě dotčené problematiky, poněvadž na existenci legitimního očekávání adresátů právních norem je třeba usuzovat nikoli izolovaně z důvodové zprávy k návrhu zákona (obzvláště když důvodová zpráva není pramenem práva, ale toliko vodítkem ke zjištění vůle zákonodárcovy), nýbrž právě z toho, jak se právní předpis celkově odrazí na příslušné právní úpravě, jaká práva a/nebo povinnosti a v jakém kontextu založí, změní či zruší; výsledné zhodnocení tohoto stavu se přirozeně může od původního záměru či představ navrhovatele zákona lišit.

32. V této spojitosti zejména nelze přehlédnout, že zákon č. 229/2001 Sb. zrušil dosavadní úpravu problematiky bezúplatných převodů pozemků ve vlastnictví státu jako řešení nežádoucího reliktu někdejší duality vlastnictví, do doby nabytí účinnosti zákona č. 229/2001 Sb. ztělesněnou v ustanoveních § 879c, 879d a 879e občanského zákoníku. Tato úprava, jak je patrné z výše citovaných pasáží obecné části důvodové zprávy, stanovila lhůty, v nichž bylo nutno o takový převod zažádat (srov. zejm. tehdejší znění § 879c odst. 4, podle kterého platilo, že „pokud právnická osoba ... nepožádá stát o změnu tohoto práva na vlastnictví ve lhůtě jednoho roku ode dne účinnosti tohoto zákona, ke změně práva podle odstavce 1 nebo 2 na vlastnictví nedojde a právo trvalého užívání zaniká uplynutím lhůty jednoho roku ode dne účinnosti tohoto zákona“). Ve spojení s tím pak tehdejší § 879e občanského zákoníku stanovil, že „ustanovení § 879c odst. 1 se vztahuje obdobně i na právo výpůjčky nebo nájmu podle § 879c odst. 2 zřízené nejpozději do 31. prosince 2000 ve prospěch toho, komu byl převeden byt nebo nebytový prostor do vlastnictví podle § 23 zákona o vlastnictví bytů.“

33. Zrušení této úpravy bylo, soudě dle důvodové zprávy, vysvětleno tím, že „návrh představuje variantu možného řešení, zasahující nejen do zákona č. 219/2000 Sb. a v nezbytném rozsahu do zákona o vlastnictví bytů, ale i do občanského zákoníku, kde ruší § 879c a násl.; tato ustanovení proto již nezohledňuje.“ Ústavní soud však svým nálezem ze dne 9. 3. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 2/02 (N 35/32 SbNU 331; 278/2004 Sb.) derogační ustanovení obsažené v části druhé zákona č. 229/2001 Sb. zrušil pro nepřipustnou retroaktivitu, když, inter alia, shledal, že „zákonodárce tedy stihl vyloučit právní následky předvídané v § 879c ObčZ pro případ dobehnutí lhůty jednoho roku ještě před koncem této lhůty. Jednalo se o postup, který však žádnému ze subjektů, kterému svědčilo dobrodíní § 879c ObčZ, vlastnické právo neodňal, protože k jeho vzniku nedošlo. Právo na vydání pozemku do vlastnictví, které bylo založeno ustanovením § 879c a násl. ObčZ dnem 1. července 2000, by vzniklo až dnem 1. července 2001. Zrušením uvedených ustanovení občanského zákoníku napadenou částí druhou zákona č. 229/2001 Sb. tedy vlastnické právo odňato nebylo.“ V podrobnostech Ústavní soud uvedl, že „v době od účinnosti zákona č. 103/2000 Sb. (tj. od 1. července 2000) vzniklo všem subjektům, které splňovaly podmínky § 879c, který byl uvedeným zákonem včleněn do občanského zákoníku, a postupovaly v souladu s ním, legitimní očekávání spočívající v tom, že se uplynutím jednoho roku, tj. od 1. července 2001, stanou vlastníky pozemků spadajících do režimu § 879c až 879e ObčZ. Zmíněný postup zákonodárce do tohoto legitimního očekávání zasáhl pouhý jeden den před uplynutím lhůty, ve které by k nabytí vlastnického práva došlo. Znamená to, že subjekty, které jednaly v důvěře v podmínky státem předem stanovené, byly pouhý

den před uplynutím zmíněné lhůty konfrontovány s naprosto rozdílným postupem státu.“

34. Uváží-li se, že se zákonodárce rozhodl pro nahrazení právní úpravy, označené již v té době za neuspokojující, a to právě i pro jí předvídané lhůty (srov. pasáž důvodové zprávy citovanou v bodě 29 tohoto nálezu), úpravou novou, v níž otázka lhůt k uplatnění nároku byla potlačena, resp. v ustanovení § 60a se již vůbec neobjevuje, je třeba z tohoto kontextu legislativních změn vyvodit následující závěry. Prvním je skutečnost, že zákonodárce svým počinem v podobě přijetí zákona č. 229/2001 Sb. způsobil, že změny v předmětné právní úpravě se tentokrát odrazily nikoli v občanském zákoníku (z něhož byl předmět úpravy vyňat, byť způsobem porušujícím legitimní očekávání jejích adresátů, a proto došlo k obnovení stavu založeného původně zrušenými ustanoveními § 879c, 879d a 879e občanského zákoníku; nicméně v předchozím odstavci připomenutý kasační zásah Ústavního soudu nic nemění na zákonodárcem projevené „dereklici“ občanského zákoníku jako prostředí, v němž by se měla nacházet komplexní úprava nyní zkoumané problematiky), ale přímo v zákoně o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích a v zákoně o vlastnictví bytů [zákon č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů), ve znění pozdějších předpisů], což již samo o sobě značí specifickou povahu novelizací nově založených majetkových práv, jakož i odklon zákonodárce (v jistém smyslu „tacítní“, protože vlastní přesun komplexní právní úpravy z občanského zákoníku do zvláštních předpisů není v důvodové zprávě nijak odůvodněn) od dosavadního způsobu a „nosiče“ řešení nejednoty vlastnictví pozemků a staveb, resp. jeho volbu řešit uvedenou problematiku specifickým způsobem mimo civilní kodex. Přesun úpravy z občanského zákoníku na zvláštní zákony (být v případě zákona o vlastnictví bytů jde o předpis úzce související s občanským zákoníkem a o jeden ze stěžejních pramenů občanského práva) tak současně signalizoval úmysl zákonodárce odpoutat se od řešení problému pomocí klasických občanskoprávních institutů a zároveň jeho snahu posunout nově nabídnuté řešení do nové dimenze; lze proto uzavřít, že tato skutečnost sama o sobě bez dalšího snižuje prostor pro případné použití ustanovení občanského zákoníku o promlčení, byť jeho aplikaci zcela jistě (ještě) nevylučuje.

35. Druhý, daleko důležitější moment těchto legislativních změn, ovšem spočívá v tom, že zákonodárce v nové úpravě opustil koncepci prekludovaného majetkového nároku, aniž by prekluzí nahradil jakýmkoli jiným způsobem (včetně promlčení), když ani ze samotného § 60a ZMS, ani z jiných ustanovení tohoto zákona či zákona o vlastnictví bytů nelze v nejmenším dovodit ani povinnost státu převést pozemky v určité lhůtě, ani

povinnost oprávněných subjektů požádat v takové lhůtě stát o uzavření darovací smlouvy, resp. formálním způsobem svůj nárok uplatnit. Absencí lhůt či srovnatelného časového omezení na uplatnění majetkových nároků plynoucích z § 60a ZMS v kombinaci s přesunem právní úpravy z občanského zákoníku na zvláštní zákony zákonodárce ve svém důsledku vytvořil a u oprávněných subjektů vzbudil dostatečně silné legitimní očekávání na vyřešení reliktu nejednotnosti vlastnictví, které je dnes umocněno nacházejícím nabytím účinnosti nového občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.), který v otázce vlastnického práva staví na zásadě *superficies solo cedit*, tedy sám směřuje k postupnému odbourání odlišnosti mezi vlastnictvím k pozemku a vlastnictvím k stavbám na něm zřízených, které jsou jeho součástí (srov. § 3054 a násl. nového občanského zákoníku), jak na to ostatně poukázali stěžovatelé v ústavní stížnosti. K tomu je pak nutno přiřadit i komplikace, které nedořešená nejednota vlastnictví pozemků a staveb vlastníkům bytů a nebytových prostor, resp. dalším v souladu s § 60a ZMS oprávněným subjektům, přináší ve výkonu jejich vlastnického práva, kdy de facto omezuje jejich *ius disponendi*, i když se přirozeně nemůže jednat o nepřipustné zásahy do vlastnictví ve smyslu čl. 11 Listiny.

36. Zatímco však na straně recipientů majetkových práv uvedených v § 60a ZMS, a tím i u stěžovatelů, je možno k existenci a s ní související intenzitě jejich legitimního očekávání spolehlivě a bez pochybností dospět, nelze totéž prohlásit ve vztahu k druhému poměřovanému principu, požadavku na právní jistotu vlastnických vztahů. Tu je třeba předně podotknout, že nová právní úprava reprezentovaná ustanovením § 60a zákona č. 219/2000 Sb. i dalšími právními normami zavedenými zákonem č. 229/2001 Sb. s sebou obecnou právní jistotu spočívající v relativní neměnnosti vlastnických vztahů nepřinesla, naopak její odraz v právním řádu země, především v porovnání s předchozí úpravou obdobné (byť ne identické) problematiky, spíše posiluje právní jistotu těch, jimž odstranění nejednotnosti vlastnictví a s ním spojených dalších problémů zákon důrazně slibuje (v tomto ohledu srov. zejména gramatické prostředky použité při formulaci majetkového práva v § 60a odst. 5 ZMS, v němž zákonodárce používá sloveso vidu dokonavého, v jehož důsledku povinnost státu splnit svůj písemný závazek o to více vyniká - „Příslušná organizační složka převede spoluvlastnický podíl ...“), a sice že zmíněný deficit zasahující do soukromého vlastnictví hodlá stát nadále řešit. Již vůbec pak není možno hovořit o požadavku na právní jistotu na straně státu, když ten se sám za shora popsanych okolností vydal na cestu směřující k definitivnímu vyřešení tohoto problému. K tomu je třeba poznamenat, že ustanovení § 60a ZMS zcela jednoznačně vymezuje, za jakých okolností mohou oprávněné subjekty žádat o převod spoluvlastnických podílů na dotčených nemovitostech, přesněji řečeno, kterých případů se může realizace práv zakotvených

v tomto zákonném ustanovení týkat. Právní jistoty se tudíž stát nemůže dovolávat za situace, kdy se sám a rezolutně rozhodl v právním prostředí vytvořit stav posilující očekávání oprávněných subjektů, že situace nejednotného vlastnictví bude mechanismy nabídnutými v § 60a ZMS vyřešena v jejich prospěch.

37. Z uvedeného je zřejmá jednoznačná převaha principu legitimního očekávání na straně stěžovatelů jako adresátů majetkových práv založených § 60a zákona č. 219/2000 Sb. nad požadavkem na právní jistotu, která spočívá spíše než v poskytnutí státu jakési garance nevymahatelnosti právního nároku na převod příslušných spoluvlastnických podílů k pozemkům tvořícím jeden funkční celek s domem s byty a nebytovými prostory ve formě promlčení práv v poskytnutí oprávněným subjektům záruky na dořešení předmětné problematiky. Nadto nelze přehlédnout, že tříletá promlčecí doba nemůže zdaleka pamatovat na případy, kdy žádost o uzavření darovací smlouvy nemůže být podána před jejím uplynutím pro objektivní příčiny (kupř. úmrtí oprávněné osoby a s ním související složité dědické řízení apod.); úvaha odvolacího soudu řešit tyto případy ad hoc prohlášením vznesené námitky promlčení za rozpornou s dobrými mravy dle Ústavního soudu nepředstavuje dostatečně stabilní a silnou záruku, zejména pak pomíjí samu skutečnost, že jednak k případné nápravě by spíše došlo až v řízení soudním, neboť stát by v daném období byl motivován takovou námitku vznést, jednak posuzování rozporu námitky promlčení s dobrými mravy ze strany obecných soudů by mohlo vést k diformitě v náhledu na to, které skutečnosti takový rozpor mohou způsobit, a tím by právní jistotu oprávněných subjektů do jisté míry omezilo; nebylo by lze dopředu předjímat, které skutečnosti povedou soud k tomu, že námitku promlčení neakceptuje. Odtud pak plyne závěr, že připuštění aplikace promlčení na majetkové nároky založené ustanovením § 60a ZMS citelně zasahuje do vytvořeného legitimního očekávání jejich adresátů, a proto takovou interpretaci, zvolenou obecnými soudy v napadených rozsudcích v projednávaném případě, nelze jako ústavně konformní připustit.

38. Ústavní soud *obiter dictum* konstatuje, že s dědictvím nejednotného vlastnictví pozemků tvořících jeden funkční celek s domem s byty a nebytovými prostory se Česká republika nepotýká sama. Za povšimnutí v tomto ohledu, a to i v kontextu nyní projednávané věci, stojí přístup k předmětné problematice, jaký ve svém právním prostředí zvolila Ruská federace, a to i s přihlédnutím k závěrům vysloveným v této věci jejím Ústavním soudem. Zákoník Ruské federace o půdě, přijatý v roce 2001 (federální zákon N 136-FZ; Sbírka zákonodárství Ruské federace 2001, N 44, č. 4147), vychází z principu jednoty vlastnictví k pozemkům a stavbám s nimi spojeným (čl. 1 odst. 1 bod 5). V roce 2004 přijala Státní дума bytový zákoník (federální zákon N 188-FZ ze dne 29. 12. 2004; SZ RF 2005, N 1 /I/, č. 14)

a k němu i prováděcí zákon (federální zákon N 189-FZ z téhož dne; SZ RF 2005, N 1 /I/, č. 15). Ustanovení čl. 16 prováděcího předpisu předvídá bezplatný převod pozemků, na nichž se nachází dům s byty či jinými objekty nemovitého majetku (kterými mohou být zejména nebytové prostory) a které jsou ke dni nabytí účinnosti bytového zákoníku ve vlastnictví státu nebo municipálním vlastnictví, do spoluvlastnictví vlastníků bytových či nebytových prostor v domě, přičemž stanoví různý režim postupu pro období přede dnem nabytím účinnosti bytového zákoníku a po něm. Shodně s Českou republikou pak jde o úpravu zakotvenou mimo civilní kodex ve zvláštním zákoně a bez výslovného stanovení propadných lhůt či jiného časového omezení pro uplatnění nároku (též s obecnou úpravou promlčení obsaženou v hlavě 12 první části občanského zákoníku RF).

39. Ustanovení čl. 16 prováděcího zákona se v roce 2010 stalo předmětem přezkumu jeho ústavnosti u Ústavního soudu Ruské federace v rámci konkrétní kontroly norem. Ústavní soud Ruské federace ve svém rozhodnutí N 12-P ze dne 28. 5. 2010 (SZ RF 2010, N 24, č. 3069) poukázal na to, že pozemky, na nichž se nacházejí domy s byty či jinými objekty nemovitého majetku, nemají samostatnou užitnou hodnotu, resp. neplní jiný účel než obslužení bytových a nebytových prostor v takových domech, s tím, že bezplatný převod takových pozemků do podílového spoluvlastnictví vlastníků prostor domu nemůže být pokládán za porušující práva příslušného veřejnoprávního subjektu (tj. státu nebo místních samosprávných celků – pozn. Ústavního soudu), protože tyto subjekty fakticky nemají možnost využít pozemek pod domem s byty a nebytovými prostory jinak než tím, že jím disponují (bod 3 odst. 3 citovaného rozhodnutí; ruský Ústavní soud zde jako příklad velmi omezené možnosti nakládání s takovými pozemky uvádí uzavírání nájemních smluv). Takový pohled se dle názoru Ústavního soudu nabízí též na situaci s pozemky tvořícími jeden funkční celek s domem s byty a nebytovými prostory v České republice; i proto ve vztahu ke státu nebylo lze rozumně dospět k závěru o požadavku na právní jistotu vlastnických vztahů.

40. Ústavní soud rovněž sdílí údiv Nejvyššího soudu, vyjádřený v napadeném rozsudku, nad postupem státu, v jehož zájmu by mělo být postavit najisto právní vztahy k nemovitostem, které jsou v jeho vlastnictví a současně tvoří jeden funkční celek s nemovitostmi ve vlastnictví soukromých osob, přičemž stát by v takových situacích měl být tím, kdo dispoziční úkon v podobě převodu příslušného podílu na nemovitosti iniciuje. K tomu pak Ústavní soud podotýká, že i kdyby snad bylo možno dospět k závěru, že se promlčení na majetkový nárok plynoucí z ustanovení § 60a ZMS vztahuje, představovalo by i tak uplatnění námitky promlčení ze strany státu rozpor s dobrými mravy, poněvadž stát na jedné straně svým postupem vyvolává v oprávněných subjektech silné očekávání a na druhé straně

toto očekávání svým následným postojem v konkrétním případě neguje. Ústavní soud přesto nepřehlédl, že přístup Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, resp. jeho odpovědných osob, v nyní posuzované věci (popřípadě i v jiných takových sporech), kdy vznesl námitku promlčení, je vynucen ustanovením § 14 odst. 4 zákona č. 219/2000 Sb., podle kterého příslušná organizační složka důsledně využívá všechny právní prostředky při uplatňování a hájení práv státu jako vlastníka a při ochraně majetku před neoprávněnými zásahy a včas uplatňuje právo na náhradu škody a právo na vydání bezdůvodného obohacení, jak ostatně tento vedlejší účastník zdůraznil ve svém vyjádření k ústavní stížnosti. Nyní se však, v důsledku rozhodnutí Ústavního soudu, prostor pro další uplatňování námitek promlčení ze strany státu v těchto případech zcela vytrácí, protože tím vedlejší účastník své povinnosti vznést námitku promlčení, vyplývající ze vzpomínaného ustanovení ZMS, za takové situace evidentně zproštěn.

41. Ze všech výše uvedených důvodů tudíž Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti a přistoupil dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ke kasaci ústavní stížností napadených rozsudků Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu. Při opětovném projednání a rozhodnutí v posuzované věci jsou jmenované soudy, jakož i jiné orgány veřejné moci a osoby vázány právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu (čl. 89 odst. 2 Ústavy).

Č. 194

K posouzení dobré víry při nabytí nemovitostí od nevlastníka

Dochází-li ke střetu principu ochrany dobré víry nového nabyvatele a principu ochrany vlastnického práva původního vlastníka, je nutno najít praktickou konkordanci mezi oběma těmito principy tak, aby zůstalo zachováno maximum z obou, a není-li to možné, pak tak, aby výsledek byl slučitelný s obecnou představou spravedlnosti [náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 165/11 ze dne 11. 5. 2011 (N 88/61 SbNU 359)]. V materiálním právním státu nelze *a priori*, bez pečlivého zhodnocení konkrétních okolností případu, odepřít ochranu osobě, která učinila určitý právní úkon s důvěrou v určitý skutkový stav, potvrzený údaji z veřejné, státem vedené evidence.

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Vladimíra Sládečka - ze dne 20. listopadu 2013 sp. zn. IV. ÚS 4684/12 ve věci ústavní stížnosti 1) Anny Malachovové, zastoupené JUDr. Ludmilou Gregorovou, advokátkou, se sídlem Bohuslava Martinů 60, Brno, 2) MVDr. Michala Blovského a 3) Mgr. Jany Blovské, zastoupených JUDr. Ivanem Rottem, advokátem, se sídlem Křížová 18, Brno, proti rozsudku Nejvyššího soudu č. j. 30 Cdo 1587/2011-341 ze dne 26. 9. 2012, kterým bylo odmítnuto a zamítnuto dovolání stěžovatelů, a rozsudku Krajského soudu v Brně č. j. 14 Co 378/2009-282 ze dne 13. 5. 2010, kterým bylo rozhodnuto, že vlastníkem specifikovaných nemovitostí je žalobkyně - vedlejší účastnice v řízení o této ústavní stížnosti.

Výrok

I. Rozsudkem Nejvyššího soudu č. j. 30 Cdo 1584/2011-341 ze dne 26. 9. 2012 a rozsudkem Krajského soudu v Brně č. j. 14 Co 378/2009-282 ze dne 13. 5. 2010 bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatelů 2) a 3) na soudní ochranu a spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a ústavně zaručené právo vlastnit majetek dle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

III. Ústavní stížnost stěžovatelky 1) se odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Ústavnímu soudu byl dne 12. 12. 2012 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), jehož prostřednictvím se stěžovatelka 1) domáhala zrušení rozsudku Krajského soudu v Brně (dále jen „krajský soud“) č. j. 14 Co 378/2009-282 ze dne 13. 5. 2010 a na něj navazujícího rozsudku Nejvyššího soudu č. j. 30 Cdo 1587/2011-341 ze dne 26. 9. 2012. Dne 13. 12. 2012 obdržel Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatelů 2) a 3) směřující vůči týmž rozhodnutím obecných soudů.

2. Ústavní stížnost stěžovatelky 1) byla evidována pod sp. zn. IV. ÚS 4684/12, ústavní stížnosti stěžovatelů 2) a 3) pod sp. zn. III. ÚS 4690/12. Usnesením Ústavního soudu č. j. IV ÚS 4684/12-28 ze dne 6. 2. 2013 byly obě ústavní stížnosti dle § 63 zákona o Ústavním soudu a § 112 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, spojeny ke společnému řízení pod sp. zn. IV. ÚS 4684/12.

3. Ze spisu Okresního soudu v Břeclavi (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 9 C 1766/96, který si Ústavní soud za účelem posouzení důvodnosti ústavní stížnosti vyžádal, bylo zjištěno, že okresní soud rozsudkem č. j. 9 C 1766/96-239 ze dne 26. 1. 2009 zamítl žalobu Anny Kušlové [dále jen „vedlejší účastnice 1)“] proti obchodní společnosti K. L. H. Credit, spol. s r. o., [dále jen „vedlejší účastnice 2)“] a stěžovatelům 1), 2) a 3) o určení neplatnosti kupních smluv a určení vlastnického práva k nemovitostem. Předmětem tohoto určení měly být nemovitosti zapsané na LV č. Y pro obec a k. ú. Pohořelice, okres Břeclav, a to dům č. p. X na pozemku parcelní č. Z a pozemek parcelní č. Z - zastavěná plocha, a k nim se vztahující kupní smlouva ze dne 2. 7. 1996 mezi vedlejší účastnicí 1) jako prodávající a vedlejší účastnicí 2) jako kupující, kupní smlouva ze dne 2. 12. 1996 mezi vedlejší účastnicí 2) jako prodávající a stěžovatelkou 1) jako kupující a kupní smlouva ze dne 7. 3. 2003 mezi stěžovatelkou 1) jako prodávající a stěžovateli 2) a 3) jako kupujícími. Vedlejší účastnice 1) se domáhala určení, že všechny výše uvedené smlouvy jsou neplatné a ona je vylučnou vlastníci předmětných nemovitostí. Okresní soud dovodil, že vedlejší účastnice 1) neprokázala náležitý právní zájem na určení neplatnosti kupních smluv ani na určení vlastnického práva, pokud šlo o vedlejší účastnici 2) a stěžovatelku 1), neboť tiito nebyli zapsáni jako vlastníci v katastru nemovitostí. Vůči stěžovatelům 2) a 3) neshledal okresní soud žalobu na určení vlastnického práva důvodnou, neboť nebylo prokázáno, že by kupní smlouva ze dne 2. 7. 1996 byla neplatná.

4. Proti rozsudku okresního soudu podala vedlejší účastnice 1) odvolání, na jehož podkladě krajský soud rozsudkem č. j. 14 Co 378/2009-282 ze dne 13. 5. 2010 potvrdil výrok o zamítnutí žaloby na určení neplatnosti kupních smluv ze dne 2. 7. 1996, 2. 12. 1996 a 7. 3. 2003, jakož i výrok o zamítnutí žaloby na určení vlastnického práva k nemovitostem, pokud šlo o vedlejší účastnici 2) a stěžovatelku 1). Krajský soud nicméně změnil zamítavý výrok okresního soudu o určení vlastnického práva k předmětným nemovitostem vůči stěžovatelům 2) a 3) tak, že se určuje, že výlučným vlastníkem předmětných nemovitostí je vedlejší účastnice 1). Krajský soud dospěl k závěru, že kupní smlouva ze dne 2. 7. 1996 je neplatná z důvodu absence vážnosti vůle účastníků a z důvodu obcházení zákona, a současně nepřisvědčil námitkám stěžovatelů 2) a 3), že neplatnost kupní smlouvy ze dne 2. 7. 1996 nemůže mít vliv na jejich vlastnické právo nabyté v dobré víře na základě kupní smlouvy ze dne 7. 3. 2003. Dle názoru krajského soudu se další nabyvatel nemovitostí převedených od původního vlastníka neplatnou kupní smlouvou nestává jejich vlastníkem jen na základě toho, že při uzavření další kupní smlouvy (také neplatné) jednal v dobré víře v zápis do katastru nemovitostí.

5. Rozsudek krajského soudu napadli všichni stěžovatelé dovoláním, které Nejvyšší soud rozsudkem č. j. 30 Cdo 1587/2011-341 ze dne 26. 9. 2012 vůči stěžovatelce 1) odmítl a vůči stěžovatelům 2) a 3) zamítl. Nejvyšší soud se ztotožnil se závěrem krajského soudu o neplatnosti kupní smlouvy ze dne 2. 7. 1996; ohledně možnosti nabytí vlastnického práva od nevlastníka pak odkázal na svou předchozí judikaturu, reprezentovanou mj. usnesením sp. zn. 30 Cdo 4280/2009 ze dne 1. 6. 2011, usnesením sp. zn. 30 Cdo 544/2012 ze dne 27. 3. 2012 a rozsudkem sp. zn. 29 Cdo 2018/2011 ze dne 18. 8. 2011, z nichž vyplývá, že k nabytí vlastnického práva od nevlastníka dojít nemůže, neboť nikdo nemůže převést na druhého více práv než sám má (*nemo plus iuris ad alienum transfere potest, quam ipse habet*). Dle názoru Nejvyššího soudu, vyjádřeného v citovaných rozhodnutích, je nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 165/11 ze dne 11. 5. 2011 (N 88/61 SbNU 359), z něhož vyplývá možnost nabytí od nevlastníka v případě dobré víry nabyvatele, excesem z ustálené rozhodovací praxe samotného Ústavního soudu i soudů obecných; ani nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3061/11 ze dne 13. 8. 2012 (N 138/66 SbNU 123), který z výše citovaného nálezu vychází, neobsahuje žádné „nosné důvody“, jimiž by bylo možno změnu této praxe relevantně podepřít. Nejvyšší soud rovněž odkázal na usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2016/10 ze dne 13. 8. 2012 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), v němž byl prezentován opačný názor než v citovaných nálezech.

6. Rozsudek Nejvyššího soudu č. j. 30 Cdo 1587/2011-341 ze dne 26. 9. 2012 a rozsudek krajského soudu č. j. 14 Co 378/2009-282 ze dne 13. 5. 2010 napadli stěžovatelé svými ústavními stížnostmi.

7. Stěžovatelka 1) vyjádřila přesvědčení, že postupem obecných soudů byla porušena její ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 11 odst. 1, čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). V této souvislosti krajskému soudu vytýkala, že po jednostranně vedeném dokazování, při němž nebyly připuštěny důkazy, jejichž provedení navrhla, vydal překvapivé rozhodnutí, jímž přiznal vedlejší účastnici 1) vlastnické právo k nemovitostem toliko na základě rozporuplných písemných důkazů. Předmětný rozsudek krajského soudu má přitom pro stěžovatelku 1) zásadní význam, neboť je proti ní souběžně veden soudní spor, v němž stěžovatelé 2) a 3) požadují vrácení kupní ceny. Stěžovatelka 1) zdůraznila, že vlastnické právo k předmětným nemovitostem nabyla v dobré víře v platnost předchozího nabývacího titulu. Zárukou jí byla skutečnost, že kupní smlouva ze dne 2. 7. 1996 byla uzavřena za účasti advokátní kanceláře a prošla vkladovým řízením do katastru nemovitostí. Stěžovatelka 1) podotkla, že ji vedlejší účastnice 1) nijak neupozornila, že vlastnictví předmětných nemovitostí je sporné. V době, kdy byla stěžovatelka 1) zapsána jako vlastník v katastru nemovitostí, s ní snacha vedlejší účastnice 1) jednala o koupi předmětných nemovitostí a došlo i k uzavření smlouvy o smlouvě budoucí; kdyby v té době existovaly pochybnosti o vlastnickém právu stěžovatelky 1), jistě by taktó snacha vedlejší účastnice 1) nepostupovala. Stejně tak v dohodě o vypořádání vzájemných vztahů uzavřené dne 17. 8. 2001 mezi stěžovatelkou 1) a synem vedlejší účastnice 1) bylo uvedeno, že majitelkou nemovitostí je stěžovatelka 1). Krajský soud však tyto skutečnosti chybně hodnotil jako pochybnosti o vlastnictví, o nichž údajně stěžovatelka 1) věděla. Stěžovatelka 1) si přitom byla vědoma toliko skutečnosti, že návrh na vydání předběžného opatření ve věci vlastnictví nemovitostí byl zamítnut. Po celou dobu byla přesvědčena, že vlastníkem nemovitostí je ona a také podle toho jednala. Vedlejší účastnice 1) nikdy nevyužila svého práva odstoupit od kupní smlouvy, čímž by předešla všem následným sporům. Kdyby stěžovatelka 1) měla v době uzavírání kupní smlouvy jakoukoliv pochybnost, nikdy by dům a pozemky nekoupila. Stěžovatelka 1) dále poukázala na průtahy v řízení, které je vedeno od roku 1996, přičemž toto bylo zapříčiněno liknavostí vedlejší účastnice 1), která opakovaně měnila petit žaloby a předkládala důkazy s odstupem mnoha let. V důsledku nadměrné délky řízení jsou již promlčeny nároky stěžovatelky 1), jakož i vedlejší účastnice 2); v případě stěžovatelky měl rovněž soudní proces negativní vliv na její zdravotní stav. Stěžovatelka 1) považovala za nespravedlivé, aby vedlejší účastnice 1), jež si půjčila 1 000 000 Kč, které následně nevrátila, získala opět nemovitosti, v té době již značně zhodnocené dalšími

vlastníky. Obecné soudy se dle stěžovatelky 1) nevypořádaly se všemi skutečnostmi, které v řízení vyšly najevo, a jejich rozhodnutí nebyla řádně odůvodněna tak, aby z nich vyplýval vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů a právními závěry. Kromě již uvedeného byla porušena i zásada bezprostřednosti a princip rovnosti účastníků řízení, neboť obecné soudy neprovedly důkaz výsledkem vedlejší účastnice 1). Ze všech těchto důvodů stěžovatelka 1) navrhla, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí krajského a Nejvyššího soudu zrušil.

8. Stěžovatelé 2) a 3) ve svém návrhu konstatovali, že na základě kupní smlouvy ze dne 7. 3. 2003 nabyli jako kupující od stěžovatelky 1) předmětné nemovitosti, a to v dobré víře v tehdy aktuální zápis v katastru nemovitostí. V této souvislosti zdůraznili, že ke dni uzavření kupní smlouvy ani ke dni zamítnutí návrhu vedlejší účastnice 1) na vydání předběžného opatření (6. 8. 2003) nebyla na LV č. 1865 vyznačena tzv. „plomba“. Ačkoliv v rozhodné době probíhalo již sedm let soudní řízení, z výpisu z katastru nemovitostí vyplývalo, že jediným a výlučným vlastníkem předmětných nemovitostí byla stěžovatelka 1). Za těchto okolností měl být dle stěžovatelů respektován právní názor vyjádřený v nálezech Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 78/06 ze dne 16. 10. 2007 (N 162/47 SbNU 145; 307/2007 Sb.) a II. ÚS 1747/07 ze dne 29. 11. 2007 (N 216/47 SbNU 845), že odstoupení od původní smlouvy, resp. jakékoliv její zrušení, má účinky pouze mezi jejími účastníky a nemůže mít vliv na vlastnické právo třetích osob nabyté v dobré víře. Stěžovatelé 2) a 3) byli v řadě převodů předmětných nemovitostí až třetími nabyvateli, přičemž zatímco u prvních dvou nabyvatelů lze možná mít o jejich dobré víře pochybnosti, u stěžovatelů nic takového konstatovat nelze. Nejvyšší soud se v odůvodnění svého rozhodnutí omezil na obecnou polemiku s judikáty Ústavního soudu, aniž by náležitě posoudil a zohlednil dobrou víru stěžovatelů v dané konkrétní věci. Stěžovatelé 2) a 3) vyslovili přesvědčení, že neposkytnutím ochrany jejich vlastnickému právu došlo k porušení čl. 11 Listiny, proto, shodně se stěžovatelkou 1), navrhli, aby Ústavní soud svým nálezem napadené rozsudky krajského a Nejvyššího soudu zrušil.

II.

9. Obě ústavní stížnosti byly podány včas, byly přípustné a splňovaly veškeré formální a obsahové náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu, bylo tedy možno přistoupit k jejich věcnému projednání. Ústavní soud si za tímto účelem vyžádal vyjádření účastníků řízení.

10. Krajský a Nejvyšší soud konstatovaly, že dle jejich názoru k porušení ústavně zaručených práv stěžovatelů nedošlo, a v dalším odkázaly na odůvodnění svých rozhodnutí. Vedlejší účastnice 1) k ústavní stížnosti stěžovatelů 2) a 3) uvedla, že se v nyní projednávané věci nejedná o situaci,

kdy by nabývací titul dodatečně zanikl, například v důsledku odstoupení od smlouvy, nýbrž o situaci, kdy smlouva vůbec platně nevznikla, resp. byla od samého počátku absolutně neplatná. Vedlejší účastnice 1) vyjádřila lítost nad problémy, které soudní řízení stěžovatelům způsobilo, nicméně podotkla, že nebylo její vinou, že soud nenechal vyznačit na příslušném listu vlastnictví „plombu“, aby stěžovatelé 2) a 3) o sporu věděli. Vedlejší účastnice dále uvedla, že smlouvou ze dne 6. 6. 2011 darovala předmětné nemovitosti své vnučce, která je v roce 2012 prodala manželům Lakatošovým. Jestliže by tedy Ústavní soud napadené rozsudky zrušil, i v případě následného úspěchu stěžovatelů ve sporu by se tito nestali vlastníky předmětných nemovitostí. Aby toho docílili, museli by podat žalobu proti současným vlastníkům, tedy manželům Lakatošovým, nicméně v řízení o takové žalobě by nutně museli být neúspěšní. Pokud by totiž Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatelů 2) a 3) vyhověl, a potvrdil tak ochranu jejich dobré víry, musela by být obdobně zohledněna i dobrá víra manželů Lakatošových. Vedlejší účastnice 1) proto navrhla, aby Ústavní soud ústavní stížnost stěžovatelů 2) a 3) odmítl jako zjevně neopodstatněnou a aby dle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu uložil stěžovatelům 2) a 3) povinnost uhradit jí náklady řízení dle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu, neboť ať už bude ústavní stížnosti vyhověno, nebo ne, stěžovatelé 2) a 3) nemají dle jejího názoru žádnou šanci vysoudit zpět vlastnické právo k předmětným nemovitostem. Soudní spor probíhá již sedmáctý rok a vzhledem k jejímu věku jde o velmi stresující záležitost. K ústavní stížnosti stěžovatelky 1) vedlejší účastnice 1) podotkla, že její žaloba proti stěžovateli 1) byla zamítnuta, což znamená, že stěžovatelka 1) byla v řízení zcela úspěšná. Za těchto okolností nelze mít za to, že by postupem obecných soudů byla porušena stěžovatelčina ústavně zaručená práva. Příčinou sporu byly podivné praktiky vedlejší účastnice 2), na něž doplatila kromě vedlejší účastnice 1) rovněž stěžovatelka 1). Nicméně pokud by stěžovatelka vyvinula při uzavírání kupní smlouvy náležitou pozornost, nemohla by si nevsimnout neobvyklého ujednání o úhradě kupní ceny ve smlouvě ze dne 2. 7. 1996, kde se vůbec nehovoří o tom, jak přesně, čím a kdy je považována kupní cena za splacenou. Pokud by si stěžovatelka následně situaci u vedlejší účastnice 1) ověřila, dozvěděla by se, za jakých okolností k podpisu listin došlo a že vedlejší účastnice 2) připravila vedlejší účastnici 1) o dům nezákonným postupem. S aktivitami svého syna, tzn. s jeho jednáním se stěžovatelkou, neměla vedlejší účastnice 1) nic společného, proto z toho nelze vůči ní nic vyzovovat. Namítala-li stěžovatelka 1), že nedošlo k odstoupení od smlouvy, pak je třeba uvést, že takový úkon by neměl smysl, resp. by byl zbytečný, neboť vedlejší účastnice 1) považovala od počátku kupní smlouvu z 2. 7. 1996 za absolutně neplatnou. Vedlejší účastnice s odůvodněním, že ústavní stížnost nemůže nijak zlepšit postavení zcela úspěšné stěžovatelky 1), navrhla, aby

byla její ústavní stížnost odmítnuta dle § 43 odst. 1 písm. c) a d) zákona o Ústavním soudu a aby Ústavní soud uložil stěžovatelce 1) povinnost uhradit vedlejší účastnici 1) náklady řízení před Ústavním soudem.

11. Stěžovatelka 1) reagovala na vyjádření vedlejší účastnice 1) replikou, v níž uvedla, že doufá, že si vedlejší účastnice 1) uvědomuje, jaké problémy dalším vlastníkům „jejího domu“ svým postupem způsobila. Právě z důvodu řetězové reakce, kdy po ní stěžovatelé 2) a 3) požadují vrácení kupní ceny, podala stěžovatelka 1) dovolání i ústavní stížnost. Zmiňuje-li vedlejší účastnice 1) podivné praktiky vedlejší účastnice 2), pak zapomíná uvést, že byla druhou účastnicí při jednání s touto obchodní společností. Především ona sama pak mohla podniknout příslušné kroky, například vyznačit soudní spor v katastru nemovitostí, a zabránit tak následujícím převodům. Vedlejší účastnice 1) také mohla být v oné době iniciativní a jednat s následnými kupci; svou nečinností naopak vedlejší účastnice 1) podpořila dobrou víru u ostatních nabyvatelů nemovitostí. Co se týče odstoupení od smlouvy, toto vedlejší účastnice 1) mohla učinit, zejména když po několik let vedla spor o platnost kupní smlouvy, který teprve následně překvalifikovala na spor o vlastnické právo. Pokud jde o náležitosti kupní smlouvy ze dne 2. 7. 1996, stěžovatelka 1) jako laik spoléhala na informace, které jí v tomto směru poskytla právní kancelář. Stěžovatelka 1) rovněž vyjádřila nesouhlas s tvrzením vedlejší účastnice 1), že jednání jejího syna se jí netýkalo. Ze spisu je známo, že byla údajně uzavřena desetiletá nájemní smlouva mezi vedlejší účastnicí 1) a jejím synem; o této právní vadě, významně snižující cenu nemovitosti, opomněla vedlejší účastnice 1) vedlejší účastnici 2) informovat. Stěžovatelka 1) tedy uzavřela, že na své ústavní stížnosti setrvává, přičemž odmítla nárok vedlejší účastnice 1) na náhradu nákladů řízení před Ústavním soudem.

III.

12. Ústavní soud uvážil, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť by nepřineslo další, resp. lepší a jasnější objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatelů a účastníků řízení (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Dle sdělení Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2012, vyhlášeného pod č. 469/2012 Sb., se na řízení zahájená před datem 1. 1. 2013 aplikuje ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu ve znění účinném od 1. 1. 2013 (novela provedená zákonem č. 404/2012 Sb.), Ústavní soud již tedy není povinen zjišťovat stanovisko účastníků řízení k upuštění od ústního jednání. Pokud se na toto stanovisko v minulosti dotázal, nebrání absenci souhlasu ze strany některého účastníka, aby bylo ve věci rozhodnuto bez nařízení ústního jednání.

IV.

13. Ústavní soud přistoupil k přezkumu napadených rozhodnutí obecných soudů z hlediska tvrzeného porušení ústavně zaručených práv stěžovatelů, přičemž dospěl k závěru, že ústavní stížnost stěžovatelů 2) a 3) je důvodná.

14. Napadená rozhodnutí krajského a Nejvyššího soudu byla opřena o právní názor, dle něhož byla eventuální dobrá víra stěžovatelů 2) a 3) při uzavírání kupní smlouvy bez významu, a to vzhledem k zásadě, že nikdo nemůže na druhého převést více práv než sám má. Dle obecných soudů platí, že je-li tedy některá ze smluv v řetězci převodů vlastnického práva absolutně neplatná, činí to absolutně neplatnými i všechny následující dispozice s předmětnou věcí.

15. Výklad uvedený v předchozím bodu nemůže z hlediska ústavně-právního obstát, neboť byl překonán nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 143/07 ze dne 25. 2. 2009 (N 35/52 SbNU 359), sp. zn. II. ÚS 165/11 (viz výše), sp. zn. I. ÚS 3061/11 (viz výše), sp. zn. I. ÚS 3314/11 ze dne 2. 10. 2012 (N 165/67 SbNU 27), sp. zn. II. ÚS 800/12 ze dne 28. 11. 2012 (N 198/67 SbNU 555) a sp. zn. IV. ÚS 4905/12 ze dne 10. 6. 2013 (N 105/69 SbNU 719).

16. Ústavní soud v citovaných nálezech konstatoval, že dochází-li ke střetu principu ochrany dobré víry nového nabyvatele a principu ochrany vlastnického práva původního vlastníka, je nutno najít praktickou konkordanci mezi oběma těmito principy tak, aby zůstalo zachováno maximum z obou, a není-li to možné, pak tak, aby výsledek byl slučitelný s obecnou představou spravedlnosti. V materiálním právním státu nelze *a priori*, bez pečlivého zhodnocení konkrétních okolností případu, odepřít ochranu osobě, která učinila určitý právní úkon s důvěrou v určitý skutkový stav, potvrzený údaji z veřejné, státem vedené evidence.

17. Jak je patrné z výše uvedeného, otázka dobré víry stěžovatelů 2) a 3) byla pro posouzení otázky vlastnictví předmětných hodnocení podstatná, obecné soudy proto závažným způsobem pochybily, jestliže se s námitkami stěžovatelů v tomto směru vznesenými nikterak nevyřádaly. Opomenutí rozhodných skutkových tvrzení má za následek, že pro závěr, že vlastníkem nemovitosti byla vedlejší účastnice 1), neexistovala, s ohledem na neúplnost skutkových zjištění, dostatečná opora. Obecné soudy takto porušily ústavně zaručené právo stěžovatelů 2) a 3) na soudní ochranu a spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i jejich právo na ochranu vlastnictví ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto v souladu s § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadená rozhodnutí krajského a Nejvyššího soudu zrušil.

18. Důsledek, na nějž upozorňovala vedlejší účastnice 1), tzn., že ani úspěch v řízení před Ústavním soudem nemůže vést ke konečnému

výsledku pro stěžovatele příznivému, považuje Ústavní soud za neakceptovatelný. Ústavní soud v žádném případě nemíní předvídat konečné rozhodnutí obecných soudů a ponechává výlučně na jejich uvážení, zda shledá u jednotlivých nabyvatelů existenci dobré víry. Současně ovšem podotýká, že dospějí-li obecné soudy, ať už v tomto, či případně dalším navazujícím řízení, k závěru, že určovací žaloba vedlejší účastnice 1) nebyla podána důvodně, a nebude-li možné, aby stěžovatelé 2) a 3) opětovně nabyli vlastnické právo k předmětným nemovitostem, zakládá tato skutečnost pro stěžovatele 2) a 3) nárok na vydání bezdůvodného obohacení, které vedlejší účastnice 1), příp. další osoby, které měly z jejího jednání majetkový prospěch, na úkor stěžovatelů 2) a 3) získaly. Opačný výklad by totiž vedl k faktickému vyloučení možnosti revize vadného pravomocného rozhodnutí cestou mimořádných opravných prostředků, neboť by postačovalo, aby ten, v jehož prospěch bylo rozhodnutí vydáno, účelově inicioval převod vlastnického práva na další osoby.

19. Ústavní soud považuje dále za nutné připomenout, že otázku, kdo je vlastníkem předmětných nemovitostí, není možno zodpovědět bez posouzení dobré víry ostatních nabyvatelů, a to zejména stěžovatelky 1), neboť sám závěr, že stěžovatelé 2) a 3) nebyli v dobré víře, by pro konstatování existence vlastnického práva vedlejší účastnice 1) nepostačoval. I když by poslední, tzn. v katastru nemovitostí zapsaný, nabyvatel nebyl v dobré víře, ještě to neznamená, že tato podmínka nebyla splněna u některého z nabyvatelů, který v řetězu převodů figuroval před ním.

20. Pokud jde o ústavní stížnost stěžovatelky 1), tuto Ústavní soud odmítl jako zjevně neopodstatněnou dle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, neboť vůči její osobě byla žaloba zamítnuta a zrušení příslušného výroku by její procesní postavení nemohlo nijak zlepšit. Tato skutečnost ovšem nezabavuje obecné soudy povinnosti zabývat se otázkou dobré víry stěžovatelky 1) v případě, že by dospěly k závěru, že stěžovatelé 2) a 3) nebyli oprávněnými nabyvateli.

21. Náhradu nákladů řízení o ústavní stížnosti Ústavní soud žádnému z účastníků řízení nepřiznal. V řízení před Ústavním soudem se jedná o výjimečný institut, pro jehož uplatnění neshledal Ústavní soud v nyní projednávané věci relevantní důvody.

Č. 195

K přepjatému formalismu při posuzování náležitostí exekutorského zápisu

Ustanovení § 80 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, podle něhož se totožnost prokazovala platným úředním průkazem, byl pokynem zákonodárce exekutorovi, podle čeho má totožnost ověřovat. Za jeho splnění exekutor odpovídal a pochybení v tomto směru může vyústit v jeho postih. Pouze ze skutečnosti, že v zápisu nebylo uvedeno výslovně, že prezentované doklady jsou platnými úředními průkazy, nelze bez dalšího dovodit opak, tedy že totožnost nebyla prověřena řádně. Ústavní soud připomíná, že aplikace zákonných pojmů v jiném než zákonem stanoveném a právním myšlením konsenzuálně akceptovaném významu je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti; takovým příkladem je přepjatý formalismus [viz též nálezy sp. zn. III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), sp. zn. III. ÚS 521/05 ze dne 23. 3. 2006 (N 70/40 SbNU 691), sp. zn. III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), sp. zn. II. ÚS 1005/12 ze dne 31. 1. 2013 (N 23/68 SbNU 281)].

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsdkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj) – ze dne 21. listopadu 2013 sp. zn. II. ÚS 924/13 ve věci ústavní stížnosti PD KREDIT, s. r. o., se sídlem Příkop 838/6, 679 63 Brno-Zábrdovice, IČ: 29250374, právně zastoupené JUDr. Pavlem Knitem, advokátem, se sídlem Údolní 222/5, 602 00 Brno, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 26. 10. 2012 č. j. 12 Co 688/2011-40, kterým bylo rozhodnuto, že se zamítá stěžovatelčin návrh na nařízení exekuce.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 26. 10. 2012 č. j. 12 Co 688/2011-40 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý (řádný) proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 26. 10. 2012 č. j. 12 Co 688/2011-40 se zrušuje.

Odůvodnění

I.

1. Stěžovatelka v ústavní stížnosti navrhla zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí, neboť má za to, že jím došlo k porušení jejího ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. V ústavní stížnosti dále navrhla, aby Ústavní soud odložil vykonatelnost napadeného rozhodnutí.

3. Ústavní soud konstatuje, že včas podaná ústavní stížnost splňuje všechny formální náležitosti stanovené pro její podání zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

II.

4. Ústavní soud z obsahu spisového materiálu zjistil, že Okresní soud v Hodoníně usnesením ze dne 2. 8. 2011 č. j. 42 EXE 1402/2011-10 v exekucí věci oprávněné PD KREDIT, s. r. o., (dále jen „stěžovatelka“) proti povinné Aleně Špírkové (dále jen „vedlejší účastnice“) nařídil podle vykonatelného exekutorského zápisu ze dne 13. 6. 2011 sp. zn. 160 EZ 08/11, sepsaného Mgr. Marcelou Petrošovou, soudní exekutorkou Exekutorského úřadu Břeclav, se sídlem U Tržiště 9, Břeclav, (dále jen „soudní exekutorka“) k uspokojení pohledávky stěžovatelky ve výši 372 133 Kč, jednorázové smluvní pokuty ve výši 100 000 Kč, denní smluvní pokuty 0,5 % z částky k úhradě ve výši 372 133 Kč (zůstatku této částky) za každý započatý kalendářní den prodlení od 14. 7. 2011 (včetně) až do úplného zaplacení částky k úhradě, jakož i pro náklady exekuce oprávněného a soudní exekutorky, jejichž výše bude stanovena pověřeným soudním exekutorem v příkazu k úhradě nákladů exekuce, exekuci na majetek povinné (výrok č. I), dále pověřil provedením této exekuce soudní exekutorku (výrok č. II) a rozhodl o tom, že vedlejší účastnice nesmí po doručení tohoto usnesení nakládat se svým majetkem (výrok č. III).

5. Krajský soud v Brně usnesením ze dne 26. 10. 2012 č. j. 12 Co 688/2011-40 změnil citované rozhodnutí okresního soudu tak, že se zamítá návrh stěžovatelky na nařízení exekuce na majetek vedlejší účastnice podle exekutorského zápisu ze dne 13. 6. 2011 sp. zn. 160 EZ 08/11; stěžovatelce uložil povinnost nahradit soudní exekutorce náklady exekuce tak, jak budou vycísleny v samostatném usnesení, a uložil jí povinnost zaplatit vedlejší účastnici na nákladech řízení před soudy obou stupňů částku 69 516 Kč.

6. Odvolací soud poukázal na to, že k formálním náležitostem, které musí exekutorský zápis obsahovat, patří ve smyslu § 79 odst. 1 písm. e)

zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, údaj o tom, jak byla ověřena totožnost účastníků, svědků, důvěrníků a tlumočnicků. V případě, že soudní exekutor nezná účastníky, svědky úkonů, důvěrníky nebo tlumočnický osobně, pak § 80 exekučního řádu ukládá, aby mu jejich totožnost byla prokázána platným úředním průkazem nebo potvrzena dvěma svědky totožnosti; nezná-li exekutor tyto svědky osobně, musí mu být jejich totožnost prokázána platným úředním průkazem.

7. V souzené věci je v exekutorském zápisu sepsaném soudní exekutorkou dne 13. 6. 2011 sp. zn. 160 EZ 08/11 uveden údaj, že totožnost účastníků – konkrétně jednatele stěžovatelky Davida Štauda byla ověřena podle občanského průkazu a totožnost vedlejší účastnice byla ověřena podle občanského průkazu Slovenské republiky a podle potvrzení o přechodném pobytu na území České republiky. Podle odvolacího soudu však takový údaj o prokázání totožnosti účastníků exekutorského zápisu se svolením k vykonatelnosti nemůže být soudu dostačující, neboť neodpovídá žádnému ze způsobů uvedených v § 80 exekučního řádu. Soudní exekutorka se totiž stran průkazů, jimiž byla prokázána totožnost účastníků, omezila pouze na údaj, ze kterého lze dovodit, že šlo o průkazy úřední (občanský průkaz má u českého občana právě tento charakter ve smyslu § 2 odst. 1 zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech), neuvedla však již okolnost, zda se jednalo také o průkazy platné (platnost občanského průkazu je omezena – srov. § 10 a 11 zákona č. 328/1999 Sb.). Pokud tedy exekutorský zápis se svolením k vykonatelnosti neobsahuje jednu z formálních náležitostí podle § 79 odst. 1 písm. e) exekučního řádu, pak s ním nelze spojovat vlastnost přímé vykonatelnosti (stěžovatelka přichází o výhodu vymoci na jeho podkladě splnění povinnosti bez předcházejícího nalézacího řízení) a takový zápis nelze ani považovat za veřejnou listinu ve smyslu § 79 odst. 7 exekučního řádu (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2009 sp. zn. 20 Cdo 1972/2007).

III.

8. Stěžovatelka v ústavní stížnosti – po poměrně obsáhlé reprodukci věcné stránky souzené věci a dosavadního průběhu řízení – poukázala na to, že odvolací soud rozhodl krajně formalisticky, a odňal jí tak možnost domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu. Stěžovatelka uvedla, že si je vědoma toho, že podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu exekutorský zápis se svolením k vykonatelnosti je exekučním titulem jen tehdy, má-li veškeré formální i materiální náležitosti, a pokud některá chybí, vlastnost přímé vykonatelnosti s ním nelze spojovat a takový zápis není ani veřejnou listinou. S tímto se stěžovatelka ztotožňuje, avšak přístup obecných soudů ke konkrétní náležitosti

ověřování totožnosti, resp. kvalitě záznamu o jejím vykonání do zápisu, jak je prezentován napadeným usnesením, je podle jejího názoru nepřiměřeně přísný.

9. Stěžovatelka má za to, že její základní právo na spravedlivý proces bylo porušeno tím, že oproti soudu prvního stupně, který vzal přesně a řádně identifikovaný exekutorský zápis za způsobilý exekuční titul a exekuci podle něj k návrhu stěžovatelky nařídil, dospěl odvolací soud k závěru opačnému. Stěžovatelka v této souvislosti nesouhlasí s čistě formalistickým posuzováním platnosti exekutorského zápisu a namítá, že odvolací soud nepřistoupil k nařízení jednání, v němž by mohl provést dokazování ohledně skutečnosti, zda se účastníci sepsání exekutorského zápisu osobně zúčastnili a zda jejich totožnost byla ověřena podle platného průkazu totožnosti. Nadto stěžovatelka podotýká, že ani samotný soudní exekutor sepisující exekutorský zápis nebyl vyzván k vyjádření se, za jakých okolností k sepsání exekutorského zápisu došlo a jakých platných úředních průkazů bylo použito při ověřování totožnosti. V předmětném exekutorském zápisu je uvedeno, že „se dostavili účastníci, jejichž totožnost jsem (mysle- no exekutor) zjistila z jejich průkazů totožnosti“. U označení jednotlivých účastníků exekučního zápisu je pak uveden i konkrétní druh úředního průkazu včetně čísla úředního průkazu, podle kterého byla totožnost účastníka ověřena. Krajský soud v Brně proto extrémně formalistickou interpretací § 79 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 80 exekučního řádu neochránil práva stěžovatelky garantovaná čl. 36 odst. 1 Listiny.

IV.

10. Krajský soud v Brně ve svém vyjádření uvedl, že výhrady stěžovatelky obsažené v ústavní stížnosti nepovažuje za důvodné a plně setrvává na závěrech, k nimž dospěl v souvislosti s rozhodováním v předmětné věci, a dále také odkazuje na judikaturu Nejvyššího soudu zmíněnou v rozhodnutí. Krajský soud proto navrhl, aby Ústavní soud podanou ústavní stížnost odmítl.

11. Uvedené vyjádření Krajského soudu v Brně neobsahovalo žádné nové, pro posouzení věci významné skutečnosti, a proto je Ústavní soud nezasílal ostatním účastníkům řízení k replice a při svém rozhodování k němu nepřihlédl.

12. Okresní soud v Hodoníně se k podané ústavní stížnosti nevyjádřil; vedlejší účastnice – které (přes všechny učiněné kroky) nebylo možno doručit žádost o vyjádření k ústavní stížnosti ani prostřednictvím provozovatele poštovních služeb, bylo doručeno desátým dnem lhůty ode dne 9. 8. 2013, kdy byla písemnost připravena k vyzvednutí (srov. § 49 odst. 2 a odst. 4 o. s. ř. ve spojení s § 63 zákona o Ústavním soudu) – se k podané ústavní stížnosti nevyjádřila.

V.

13. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by nijak nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatelky a účastníků řízení. Nekonání ústního jednání odůvodňuje i skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval ani za potřebné provádět dokazování.

14. Ústavní stížnost je důvodná.

15. Ústavní soud není součástí obecné soudní soustavy a nepřislouží mu právo dozoru nad rozhodovací činností ostatních soudů. Do rozhodovací činnosti těchto soudů je oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným rozhodnutím těchto orgánů porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody. Ústavní soud opakovaně judikuje, že postup v soudním řízení, včetně interpretace a aplikace právních předpisů a vyvození skutkových a právních závěrů, je primárně záležitostí ostatních soudů. Způsobilé zasáhnout do základního práva a svobody jednotlivce jsou případy porušení některé z norem podústavního práva v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy), v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, nebo v důsledku uplatnění toliko jedné z možných interpretačních alternativ, která však neobstojí z hlediska ústavní konformity a souladu s principy spravedlnosti na rozdíl od interpretační alternativy jiné.

16. Jak již Ústavní soud také mnohokrát zdůraznil, základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace. V extrémním rozporu s principy spravedlnosti je také přepjatě formalistická interpretace zákona.

17. Právě v souvislosti s tezí o extrémně formalistické interpretaci zákona musí Ústavní soud v první řadě poukázat na náleze ze dne 4. 7. 2013 sp. zn. III. ÚS 925/13 (N 115/70 SbNU 27), ve kterém v prakticky totožné věci téže stěžovatelky zdůraznil, že nemíní zpochybňovat ustálenou judikaturu obecných soudů v čele s Nejvyšším soudem, která dovodila, že exekutorský zápis se svolením k vykonatelnosti je exekucí s titulem jen tehdy, má-li veškeré formální i materiální náležitosti, a pokud některá chybí, vlastnost přímé vykonatelnosti s ním nelze spojovat a takový zápis není ani veřejnou listinou. Avšak přístup civilních soudů (v souzené věci odvolacího soudu a judikaturní Nejvyššího soudu) ke konkrétní náležitosti ověření totožnosti, resp. kvalité záznamu o jejím vykonání do zápisu, jak je prezentován napadeným usnesením, je extrémně formalistický.

18. Ustanovení § 80 exekučního řádu, podle něhož se totožnost prokazuje platným úředním příkazem, je pokynem zákonodárce exekutorovi, podle čeho má totožnost ověřovat. Za jeho splnění exekutor odpovídá

a pochybení v tomto směru může vyústit v jeho postih. Podle Ústavního soudu pouze ze skutečnosti, že v zápisu nebylo uvedeno výslovně, že prezentované doklady jsou platnými úředními průkazy, nelze bez dalšího dovodit opak, tedy že totožnost nebyla prověřena řádně. Výše uvedené závěry lze vztáhnout i na nyní projednávanou věc.

19. Ústavní soud dále připomíná, že na souzenou věc je možné analogicky vztáhnout také závěry učiněné v jeho dalších rozhodnutích. Jedná se především o nález sp. zn. II. ÚS 351/04 ze dne 4. 11. 2004 (N 167/35 SbNU 267), ve kterém interpretoval pojem svévole ve smyslu extrémního nesouladu právních závěrů s vykonanými skutkovými a právními zjištěními a ve smyslu nerespektování kogentní normy. Aplikace zákonných pojmů v jiném než zákonem stanoveném a právním myšlením konsenzuálně akceptovaném významu je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti; takovým příkladem je přepjatý formalismus [viz též nálezy sp. zn. III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), III. ÚS 521/05 ze dne 23. 3. 2006 (N 70/40 SbNU 691), III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), II. ÚS 1005/12 ze dne 31. 1. 2013 (N 23/68 SbNU 281)].

20. Ústavní soud uzavírá, že napadené rozhodnutí se dostalo do extrémního rozporu s principy spravedlnosti a nelze je označit jinak než jako přepjatý formalismus. Ústavní soud proto dospěl k závěru, že Krajský soud v Brně extrémní interpretací § 79 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 80 exekučního řádu porušil práva stěžovatelky na spravedlivý (řádný) proces, jež jsou garantována čl. 36 odst. 1 Listiny.

21. Při shrnutí výše uvedeného Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti – aniž se zabýval dalšími námitkami stěžovatelky – vyhověl a mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků řízení podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 26. října 2012 č. j. 12 Co 683/2011-40 zrušil. Ústavní soud nicméně dodává, že svým rozhodnutím nikterak nepředjímá závěry krajského soudu ohledně dalších námitek povinné, kterými se dosud nezabýval.

22. V ústavní stížnosti stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud odložil vykonatelnost napadeného rozhodnutí. Pro vyhovění tomuto návrhu nehledal Ústavní soud zákonné podmínky, neboť rozhodl hned poté, co obdržel spisový materiál a nepovažoval za nutné o návrhu na odložení vykonatelnosti napadeného rozhodnutí rozhodnout samostatným výrokem.

Č. 196

K povinnosti obecných soudů řádně odůvodnit svá rozhodnutí

Pokud jde o důkazní řízení, resp. proces při zjišťování skutkového stavu, Ústavní soud ve své judikatuře vymezil, jaká pochybení v procesu dokazování a zjišťování skutkového stavu mají ústavněprávní relevanci a za určitých podmínek odůvodňují zásah Ústavního soudu. V projednávané věci Ústavní soud shledal v postupu obecných soudů takto vymezená ústavněprávní pochybení, přičemž ohledně soudu prvního stupně se jedná o absenci vztahu mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé (pokud jde o stěžovatelem předložené usnesení Policie České republiky), ohledně soudu druhého stupně lze navíc dovést pochybení spočívající v opomenutí se vypořádat se stěžovatelem navrženými důkazy.

Ústavní soud dospěl k závěru, že povinnosti soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit v případech napadených rozsudků Krajský soud v Ostravě a Okresní soud v Novém Jičíně nedostály. Ústavní soud je podobně jako Evropský soud pro lidská práva (srov. rozsudek ve věci *Van de Hurk v. Nizozemí* ze dne 19. 4. 1994, stížnost č. 16034/90, § 61; rozsudek ve věci *Ruiz Torija v. Španělsko* ze dne 9. 12. 1994, stížnost č. 18390/91, § 29, dostupné na www.echr.coe.int/echr) přesvědčen, že tuto povinnost nelze chápat tak, že musí být na každý argument strany podrobně reagováno. Na druhou stranu, jestliže jsou v projednávané věci vzneseny závažné právní argumenty, je třeba, aby se s nimi soud vypořádal.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Kateřiny Šimáčkové a Ludvíka Davida – ze dne 21. listopadu 2013 sp. zn. I. ÚS 2603/13 ve věci ústavní stížnosti Ivana Szipiny, zastoupeného Mgr. Davidem Purmenským, advokátem, se sídlem Ostrava – Moravská Ostrava, 28. října 3117/61, proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. 6. 2013 č. j. 8 Co 56/2013-88 a proti rozsudku Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 17. 12. 2012 č. j. 14 C 112/2012-53, jimiž byla ohledně částky 35 132 Kč zamítnuta stěžovatelova žaloba, za účasti Krajského soudu v Ostravě a Okresního soudu v Novém Jičíně jako účastníků řízení a Martina Havla, zastoupeného JUDr. Jiřím Rakem, advokátem, se sídlem v Koprivnici, Štefánikova 58/31, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. 6. 2013 č. j. 8 Co 56/2013-88 a rozsudkem Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 17. 12. 2012 č. j. 14 C 112/2012-53 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. 6. 2013 č. j. 8 Co 56/2013-88 a rozsudek Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 17. 12. 2012 č. j. 14 C 112/2012-53 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 23. 8. 2013, která po formální stránce splňuje náležitosti požadované zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, neboť jimi bylo zasaženo do jeho ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces.

2. Stěžovatel v ústavní stížnosti uvádí, že jako důkaz k prokázání svých žalobních tvrzení navrhl mimo jiné usnesení Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Moravskoslezského kraje, Územního odboru Nový Jičín, oddělení hospodářské kriminality SKPV, ze dne 22. 3. 2011 č. j. KRPT-6266-17/TČ-2011-070481 (dále také jen „usnesení Policie České republiky“), z něhož vyplývá, že vedlejší účastník v rámci svého podání vysvětlení policejnímu orgánu sdělil, že si je svého závazku ve výši 40 132 Kč vůči stěžovateli plně vědom a nebrání se jeho uhrazení, jakmile mu to jeho finanční situace dovolí. Stěžovatel namítá, že jak soudem prvního stupně, tak soudem odvolacím byl tento důkaz opomenut, přičemž nebylo řádně odůvodněno, proč není z provedeného důkazu vycházeno. Stěžovatel dále poukazuje na skutečnost, že odvolacím soudem nebyly provedeny důkazy, k jejichž navržení byl vyzván na jednání před odvolacím soudem dne 14. 5. 2013. Stěžovatel přitom navrhl mimo jiné provedení svědecké výpovědi syna stěžovatele Aleše Szipiny a dále Jiřího Skupiny jako prodávajícího z kupní smlouvy ze dne 19. 8. 2010, a to jako přímý důkazní prostředek, který mohl zcela jednoznačně prokázat žalobní tvrzení stěžovatele, že za vedlejšího účastníka jako kupujícího z kupní smlouvy ze dne 19. 8. 2010 uhradil dne 1. 10. 2010 Jiřímu Skupinovi jako prodávajícímu částku 25 000 Kč, a toliko co do zbývající částky kupní ceny 35 000 Kč se stěžovatel zavázal vedle vedlejšího účastníka tuto uhradit, pokud by ji neuhradil vedlejší účastník. Odvolací soud však ani jeden z navržených důkazních

prostředků neprovedl a dospěl k závěru, že to byl stěžovatel, kdo byl v závazkovém právním vztahu s prodávajícím Jiřím Skupinou, nikoliv vedlejší účastník Martin Havel.

II.

3. Z obsahu spisu Okresního soudu v Novém Jičíně sp. zn. 14 C 112/2012, který si Ústavní soud vyžádal, vyplývají následující pro věc relevantní skutečnosti. Rozsudkem Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 17. 12. 2012 č. j. 14 C 112/2012-53 byl vedlejší účastník zavázán k úhradě částky 5 000 Kč s příslušenstvím stěžovateli, ve zbytku byla žaloba co do částky 35 132 Kč s příslušenstvím zamítnuta. Proti rozsudku soudu prvního stupně podal stěžovatel odvolání, o kterém rozhodl Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 12. 6. 2013 č. j. 8 Co 56/2013-88 tak, že odvoláním napadené rozhodnutí ve věci samé potvrdil.

III.

4. Relevantní znění dotčeného článku Listiny základních práv a svobod je následující:

Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod zní: Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

IV.

5. Podle § 42 odst. 3 a 4 zákona o Ústavním soudu umožnil Ústavní soud účastníkům řízení, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.

6. Krajský soud v Ostravě ve vyjádření k ústavní stížnosti vyslovil svůj nesouhlas s námitkami stěžovatele a uvedl, že má za to, že nedošlo k žádnému zásahu do ústavně zaručených práv stěžovatele.

7. Okresní soud v Novém Jičíně ve vyjádření k ústavní stížnosti zcela odkázal na odůvodnění svého napadeného rozsudku.

8. Vedlejší účastník ve vyjádření k ústavní stížnosti uvádí, že stěžovatelem namítaný důkaz – usnesení Policie České republiky – jak vyplývá z protokolu o jednání ze dne 11. 10. 2012, byl soudem prvního stupně proveden. Jestliže po celkovém provedeném dokazování soudy dospěly pro stěžovatele k nepříznivým skutkovým závěrům, se kterými nesouhlasí, pak to bylo z toho důvodu, že stěžovatelem navržený důkaz svým obsahem proti ostatním důkazům neobstál. K postupu Krajského soudu v Ostravě vedlejší účastník uvádí, že stěžovatel měl možnost navrhopvat důkazy v průběhu celého řízení před Okresním soudem v Novém Jičíně, před ukončením prvoinstančního řízení byl poučen o své povinnosti uvést veškeré rozhodné skutečnosti, které by mohly mít vliv na rozhodnutí soudu, a ke svým tvrzením navrhopvat důkazy. Tohoto svého práva stěžovatel nevyužil a v rozporu

s ustanoveními občanského soudního řádu navrhoval další důkazy k prokazování svých dřívějších tvrzení teprve v průběhu odvolacího řízení, a to na základě poučení k doplnění svých tvrzení, nikoli navržení nových důkazů. Jak lze ostatně vyčíst z odůvodnění rozsudku Krajského soudu v Ostravě, pak pokud tento k doplnění skutkových tvrzení a důkazů stěžovatele vyzýval, činil tak ve vztahu k movitým věcem, za jejichž nenavrácení požadoval stěžovatel finanční náhradu ve výši 132 Kč, přičemž s ohledem na podání stěžovatele soud konstatoval, že tvrzení nebyla doplněna, nebyly navrženy důkazy, a tedy má soud za to, že žaloba je v této části minimálně předčasnou, neboť vedlejší účastník nebyl stěžovatelem vyzván k vrácení předmětů.

9. Ústavní soud zaslal výše uvedená vyjádření stěžovateli, aby se k nim mohl vyjádřit, ten však tuto možnost nevyužil.

V.

10. Ústavní soud ve své činnosti vychází z principu, že státní moc může být uplatňována jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Ústavní soud, s ohledem na ústavní vymezení svých pravomocí (čl. 87 Ústavy České republiky), zejména respektuje skutečnost – což vyslovil v řadě svých rozhodnutí – že není součástí soustavy obecných soudů, a že mu proto zpravidla ani nepřísluší přehodnocovat „hodnocení“ dokazování před nimi prováděné a také mu nepřísluší právo přezkumného dohledu nad činností soudů. Na straně druhé však Ústavnímu soudu náleží posoudit, zda v řízení před obecnými soudy nebyly porušeny základní práva nebo svobody stěžovatele, zakotvené v ústavních zákonech nebo v mezinárodních smlouvách podle čl. 10 Ústavy České republiky, a v rámci toho uvážit, zda řízení před nimi bylo jako celek spravedlivé.

11. Po přezkoumání skutkového stavu, vyžádaného spisového materiálu, předložených listinných důkazů a posouzení právního stavu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná, neboť postupem Krajského soudu v Ostravě a Okresního soudu v Novém Jičíně došlo ke stěžovatелеmu namítanému porušení práva na spravedlivý proces.

12. Podle ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu, nebyl-li návrh mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením odmítnut, nařídí Ústavní soud ústní jednání, lze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Za splnění podmínek daných tímto zákonným ustanovením rozhodl o věci Ústavní soud s upuštěním od ústního jednání.

VI.

13. Z obsahu vyžádaného soudního spisu je nesporné, že stěžovatel již ke své žalobě ze dne 11. 6. 2012 přiložil a jako důkaz označil kopii

usnesení Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Moravskoslezského kraje, Územního odboru Nový Jičín, oddělení hospodářské kriminality SKPV, ze dne 22. 3. 2011 č. j. KRPT-6266-17/TČ-2011-070481, v němž se konstatuje, že vedlejší účastník v rámci svého podání vysvětlení policejnímu orgánu sdělil, že si je svého závazku ve výši 40 132 Kč vůči stěžovateli plně vědom a nebrání se jeho uhrazení, jakmile mu to jeho finanční situace dovolí. Z protokolu o jednání před soudem prvního stupně ze dne 11. 10. 2012 se podává, že citované usnesení bylo konstatováno v rámci přípravy k jednání a nebyly k němu vzneseny žádné připomínky. V odůvodnění ústavní stížností napadeného rozsudku pak soud prvního stupně uvádí, jaké skutečnosti měl za prokázané z jednotlivých provedených důkazů (nesporná tvrzení účastníků, dodavatelské smlouvy, faktury, dodací listy), avšak ohledně důkazu – usnesení Policie České republiky žádné závěry nečinil, pouze se omezil na konstatování faktu, že takové usnesení bylo vydáno, a na závěry v něm Policií České republiky učiněné.

14. Ústavní soud stojí dlouhodobě na stanovisku, že jedním z principů představujících neopominutelnou součást práva na spravedlivý proces je i povinnost soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit, přičemž se musejí vypořádat s námitkami uplatněnými účastníky řízení, a to způsobem odpovídajícím míře jejich závažnosti. Pokud soudy této zákonné povinnosti nedostojí, a to jednak tím, že se zjištěnými skutečnostmi nebo tvrzeními námitkami nezabývají vůbec, nebo se s nimi vypořádají nedostatečným způsobem, založí tím nepřezkoumatelnost jimi vydaných rozhodnutí. Takový postup nelze akceptovat, neboť by znamenal otevření cesty k potenciální libovůli v rozhodování, a znamenal by tak porušení ústavního zákazu výkonu libovůle soudy (čl. 2 odst. 2 Listiny) – srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.), sp. zn. I. ÚS 639/03 ze dne 21. 7. 2004 (N 102/34 SbNU 79) či sp. zn. I. ÚS 74/06 ze dne 3. 10. 2006 (N 175/43 SbNU 17).

15. Ústavní soud má za to, že opíral-li stěžovatel v žalobě svůj nárok mimo jiné i o shora citované usnesení Policie České republiky, pak v něm učiněné konstatování Policie České republiky, že si je vedlejší účastník svého závazku vůči stěžovateli ve výši 40 132 Kč vědom, považuje za podstatné pro jeho věc (str. 5 žaloby). Bylo na soudu prvního stupně, aby se s tímto názorem stěžovatele v odůvodnění svého rozhodnutí vypořádal. Pokud však Okresní soud v Novém Jičíně tato žalobní tvrzení stěžovatele do odůvodnění svého napadeného rozhodnutí nijak nepromítl, nelze mít závěr Krajského soudu v Ostravě o nedůvodnosti odvolání za ústavně souladný. Ostatně obdobně jako se soud první stupně nevypořádal s citovanými tvrzeními stěžovatele, nevypořádal se soud druhého stupně žádným způsobem s odvolací námitkou stěžovatele, že „skutečnosti, které vypověděl žalovaný před policejním orgánem, jsou v rozporu s tvrzeními, která učinil

žalovaný v rámci řízení před soudem I. instance, a nakonec jsou v rozporu se závěry soudu I. instance.“

16. Lze také přisvědčit stěžovateli v tom, že soud druhého stupně v odůvodnění svého napadeného rozsudku nevysvětlil, z jakých důvodů neprovedl stěžovatelem navržené důkazy, k jejichž označení byl při jednání před odvolacím soudem dne 14. 5. 2013 vyzván. Podáním ze dne 15. 3. 2013 stěžovatel doplnil svá skutková tvrzení a označil důkazy k provedení těchto svých tvrzení, a to účastnický výslech stěžovatele, svědeckou výpověď syna stěžovatele, svědeckou výpověď Jiřího Skupiny, listinný důkaz – dodatek ke kupní smlouvě z 19. 8. 2010. Odvolací soud v odůvodnění svého rozsudku takto stěžovatelem navržené důkazy nebral v úvahu a pouze konstatoval, že „okresní soud z provedených důkazů učinil správná skutková zjištění a následně též správný závěr o skutkovém stavu, který ani poté, co byl žalobce poučen v odvolacím řízení podle § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř. nedoznal žádných změn. Odvolací soud při svém rozhodnutí ze skutkových zjištění učiněných okresním soudem vycházel, v podrobnostech na ně odkazuje a pro účely odvolacího řízení je předjímá.“ Nelze přitom souhlasit s vedlejším účastníkem v tom, že odvolací soud vyzval stěžovatele k doplnění skutkových tvrzení a důkazů pouze ve vztahu k movitým věcem, za jejichž navrácení požadoval stěžovatel finanční náhradu ve výši 132 Kč. Jak vyplývá z protokolu o jednání před odvolacím soudem ze dne 14. 5. 2013, vyzval odvolací soud stěžovatele výslovně k doplnění tvrzení ohledně požadavku na zaplacení částky 25 000 Kč, dále k doplnění tvrzení ohledně požadavku na zaplacení částky 132 Kč. V dalším odstavci se pak stěžovateli ukládá, aby navrhl důkazy k prokázání uvedených tvrzení.

17. Pokud jde o důkazní řízení, resp. proces při zjišťování skutkového stavu, Ústavní soud ve své judikatuře vymezil, jaká pochybení v procesu dokazování a zjišťování skutkového stavu mají ústavněprávní relevanci a za určitých podmínek odůvodňují zásah Ústavního soudu.

18. Jedná se mimo jiné o případy tzv. opomenutých důkazů, tedy o procesní situace, v nichž bylo účastníky řízení navrženo provedení konkrétního důkazu, přičemž návrh na toto provedení byl soudem bez adekvátního odůvodnění zamítnut (eventuálně opomenut), což znamená, že ve vlastních rozhodovacích důvodech o něm ve vztahu k jeho zamítnutí nebyla zmínka buď žádná, či toliko okrajová a obecná neodpovídající povaze a závažnosti věci, nebo dále o situace, kdy v řízení provedené důkazy nebyly v odůvodnění meritorního rozhodnutí (ať již negativně, či pozitivně) zohledněny při ustálení jejího skutkového základu, tj. soud je neucínil předmětem svých úvah a hodnocení, ačkoliv byly řádně provedeny [srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 150/93 ze dne 3. 11. 1994 (N 49/2 SbNU 87); III. ÚS 61/94 ze dne 16. 2. 1995 (N 10/3 SbNU 51); IV. ÚS 185/96 ze dne 29. 11. 1996 (N 131/6 SbNU 461); II. ÚS 213/2000 ze dne 20. 2. 2002 (N 19/25

SbNU 143); I. ÚS 549/2000 ze dne 18. 4. 2001 (N 63/22 SbNU 65); IV. ÚS 219/03 ze dne 20. 2. 2004 (N 25/32 SbNU 225) a další].

19. Další skupinu vad důkazního řízení tvoří případy, kdy z odůvodnění napadeného rozhodnutí nevyplývá vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé, resp. případy, kdy v soudním rozhodování jsou učiněná skutková zjištění v extrémním nesouladu s vykonanými důkazy [srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257); III. ÚS 166/95 ze dne 30. 11. 1995 (N 79/4 SbNU 255); II. ÚS 182/02 ze dne 11. 11. 2003 (N 130/31 SbNU 165) a další].

20. V projednávané věci Ústavní soud shledal v postupu obecných soudů takto vymezená ústavněprávní pochybení, přičemž ohledně soudu prvního stupně se jedná o absenci vztahu mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé (pokud jde o stěžovatelem předložené usnesení Policie České republiky), ohledně soudu druhého stupně lze navíc dovodit pochybení spočívající v opomenutí se vypořádat se stěžovatelem navrženými důkazy.

21. Ve světle výše uvedeného dospěl Ústavní soud k závěru, že povinnosti soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit v napadených rozsudcích Krajský soud v Ostravě a Okresní soud v Novém Jičíně nedostály. Ústavní soud je podobně jako Evropský soud pro lidská práva (srov. rozsudek ve věci *Van de Hurk vs. Nizozemí* ze dne 19. 4. 1994, stížnost č. 16034/90, § 61; rozsudek ve věci *Ruiž Torija vs. Španělsko* ze dne 9. 12. 1994, stížnost č. 18390/91, § 29, dostupné na www.echr.coe.int/echr) přesvědčen, že tuto povinnost nelze chápat tak, že musí být na každý argument strany podrobně reagováno. Na druhou stranu, jestliže jsou v projednávané věci vzneseny závažné právní argumenty, je třeba, aby se s nimi soud vypořádal.

22. Postupem Krajského soudu v Ostravě a Okresního soudu v Novém Jičíně tak bylo ze shora uvedených důvodů zabráněno stěžovateli, aby jeho věc byla projednána stanoveným postupem u nezávislého a nestranného soudu. Jak již Ústavní soud uvedl ve svém nálezu ze dne 25. 9. 1997 sp. zn. IV. ÚS 114/96 (N 114/9 SbNU 71), právo plynoucí z čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, totiž právo na řádný a spravedlivý proces, zahrnuje v sobě nejen právo na spravedlivý způsob vedení procesu, ale také právo na trvání procesu až do jeho ukončení zákonem předpokládaným způsobem.

VII.

23. Ústavní soud na základě shora uvedeného dospěl k závěru, že výše popsaným postupem obecných soudů byl stěžovatel zkrácen na svém ústavně zaručeném právu na spravedlivý proces. Ústavní soud proto v souladu s ustanovením § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní

I. ÚS 2603/13

č. 196

stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě a Okresního soudu v Novém Jičíně zrušil, jak je ve výroku uvedeno.

Č. 197

K autonomii vůle smluvních stran ve vztahu k interpretaci notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti

Odvolací soud zatížil řízení o návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva vadou, kterou lze hodnotit jako porušení základních práv stěžovatele, jež jsou mu garantována v čl. 2 odst. 3, čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a dále porušil čl. 1 odst. 1, čl. 2 odst. 4, jakož i čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky, neboť jednak nerespektoval závazný právní názor Ústavního soudu vyjádřený v jeho předchozím nálezu vydaném v souzené věci a jednak se opakovaně přiklonil k formalistickému výkladu dotčeného notářského zápisu, spočívajícímu v tom, že vytrhl z kontextu notářského zápisu jen nepatrnou část, na jejímž základě pak podal svévolnou interpretaci, která je ve flagrantním rozporu s vůlí smluvních stran v notářském zápisu vyjádřenou.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Jaroslava Fenyka a Stanislava Balíka – ze dne 26. listopadu 2013 sp. zn. II. ÚS 1470/12 ve věci ústavní stížnosti Mgr. Piotra Migase, zastoupeného Mgr. Thomasem Mumulosem, advokátem, se sídlem Preslova 9, Ostrava – Moravská Ostrava, proti usnesení Krajského soudu v Ostravě č. j. 56 Co 363/2010-97 ze dne 22. prosince 2011, kterým byl zamítnut návrh na nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva k nemovitostem, za účasti Krajského soudu v Ostravě jako účastníka řízení a Bohdana Sikory, zastoupeného Mgr. Petrem Burečkem, advokátem, se sídlem Jurečkova 643/20, Ostrava – Moravská Ostrava, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Ostravě č. j. 56 Co 363/2010-97 ze dne 22. prosince 2011 bylo porušeno ustanovení čl. 1 odst. 1, čl. 2 odst. 4 a čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky a bylo zasaženo do základních práv stěžovatele, garantovaných mu v čl. 2 odst. 3, čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Ostravě č. j. 56 Co 363/2010-97 ze dne 22. prosince 2011 se proto ruší.

III. Krajskému soudu v Ostravě se ukládá zaplatit stěžovateli náklady řízení vzniklé v řízení před Ústavním soudem ve výši 9 922 Kč do 3 dnů od právní moci tohoto nálezu k rukám Mgr. Thomase Mumulose, advokáta, se sídlem Preslova 9, Ostrava – Moravská Ostrava.

Odůvodnění

I.

Ústavnímu soudu byl dne 20. dubna 2012 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, jehož prostřednictvím se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě s odůvodněním, že jím došlo k porušení jeho ústavně zaručeného práva na legitimní očekávání ochrany majetku, zakotveného v čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, jakož i práv garantovaných v čl. 2 odst. 3, čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 1 odst. 1 a čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“).

Ze spisu Okresního soudu ve Frýdku-Místku sp. zn. 28 E 78/2010, který si Ústavní soud za účelem věcného přezkumu ústavní stížnosti vyžádal, vyplynulo, že řízení ve věci bylo u obecného soudu zahájeno na podkladě návrhu stěžovatele na nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech ve vlastnictví vedlejšího účastníka, a to k vymození povinnosti zaplatit stěžovateli částku 4 312 500 Kč. Návrh byl opřen o notářský zápis Mgr. Zuzany Geroldové, notářky v Přerově, sp. zn. NZ 447/2006 ze dne 21. prosince 2006, v němž obchodní společnost SIBO, spol. s r. o., prohlásila za nesporný svůj závazek vůči stěžovateli ve výši 5 750 000 Kč, dále k tomuto závazku přistoupili jako (další) dlužníci vedlejší účastník řízení a Ing. Halina Sikorová (tehdejší jednatelka a společníci uvedené obchodní společnosti), přičemž všichni dlužníci se zavázali stěžovateli z titulu „dohody o narovnání ze dne 21. prosince 2006“ zaplatit dlužnou částku na jeho bankovní účet ve čtyřech specifikovaných splátkách, a to do patnácti, resp. osmnácti, jedenadvaceti a čtyřiaadvaceti kalendářních měsíců „po podpisu dohody o narovnání“ pod ztrátou výhody splátek. V závěru všichni dlužníci svolili k tomu, aby byl notářský zápis titulem pro výkon rozhodnutí. Stěžovatel v návrhu uvedl, že byla zaplacená jen první splátka, která byla splatná dne 21. března 2008, a ostatní splátky nikoliv.

Usnesením Okresního soudu ve Frýdku-Místku č. j. 28 E 78/2010-15 ze dne 4. června 2010 bylo návrhu stěžovatele zcela vyhověno.

K odvolání vedlejšího účastníka řízení Krajský soud v Ostravě usnesením č. j. 56 Co 363/2010-38 ze dne 23. srpna 2010 rozhodnutí soudu prvního stupně změnil tak, že návrh na nařízení výkonu rozhodnutí zřízením

soudcovského zástavního práva se zamítá. Odvolací soud v odůvodnění rozhodnutí konstatoval nedostatky notářského zápisu, spočívající v neurčitosti stanovené doby plnění. V dohodě o uznání dluhu a jeho splnění dlužníkem věřiteli, která je obsahem notářského zápisu, absentoval údaj o tom, kdy mělo dojít k podpisu dohody o narovnání ze dne 21. prosince 2006. Posledně zmiňovaná dohoda přitom nebyla stěžovatelem předložena a podle názoru soudu nebylo možno předpokládat, že k jejímu podpisu, jakožto počátku lhůty k plnění, došlo v den, kdy byla vyhotovena. Za dané situace se odvolací soud neodvažoval dovodit, zda lhůta k plnění vymáhané pohledávky již uplynula a povinný je s plněním závazku v prodlení.

Citované usnesení odvolacího soudu zrušil Ústavní soud nálezem sp. zn. II. ÚS 3384/10 ze dne 3. srpna 2011 (N 138/62 SbNU 167) z důvodu porušení ústavně zaručených práv stěžovatele, garantovaných v čl. 2 odst. 3, čl. 36 odst. 1, čl. 11 odst. 1 Listiny, a porušení čl. 1 odst. 1 a čl. 2 odst. 4 Ústavy. Ústavní soud pochybnosti odvolacího soudu o určitosti ujednání lhůty k plnění nesdílel. Formulace „... ode dne podpisu ...“ podle něj zásadně nevzbuzovala žádné pochybnosti o tom, o jaký den se jedná, přestože byl v dohodě o narovnání používán termín „dohoda ze dne“. I kdyby totiž nastal hypotetický případ, že by vícestranný právní úkon byl podepisován jednotlivými jeho účastníky v různých dnech, vždy bude platit, že teprve posledním podpisem je právní úkon uzavřen, a tedy že jde o právní úkon z tohoto dne.

Krajský soud v Ostravě posléze ve věci rozhodl napadeným usnesením č. j. 56 Co 363/2010-97 ze dne 22. prosince 2011, jímž opětovně změnil usnesení soudu prvního stupně tak, že návrh na nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva k nemovitostem se zamítá. Toto rozhodnutí odvolací soud založil na argumentu, podle něhož předmětný notářský zápis se svolením k vykonatelnosti nesplňoval všechny povinné náležitosti stanovené v § 71b zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, jmenovitě neobsahoval označení skutečností, na nichž se pohledávka nebo jiný nárok zakládá ve vztahu k povinnému. Notářský zápis za tuto skutečnost sice označil dohodu o narovnání ze dne 21. prosince 2006, nicméně jen ve vztahu k přímému dlužníkovi, společnosti SIBO, spol. s r. o., nikoliv již ve vztahu k vedlejšímu účastníkovi, vystupujícímu v postavení přistupujícího dlužníka. Pochybnosti u odvolacího soudu vyvolávalo rovněž označení povinného (vedlejšího účastníka) jako přistupujícího dlužníka, neboť v notářském zápisu absentuje označení skutečnosti zakládající závazkový vztah mezi stěžovatelem a vedlejším účastníkem, na jehož základě vedlejší účastník přistoupil ke splnění závazku jiného dlužníka ve smyslu § 533 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Krajský soud v Ostravě tudíž bez dalšího shledával za nemožné určit, zda

vedlejší účastník má postavení přistupujícího dlužníka a zda stěžovateli jako věřiteli vzniklo proti němu přímé právo na plnění.

S právním názorem Krajského soudu v Ostravě stěžovatel vyslovil nesouhlas v nyní projednávané ústavní stížnosti, namítaje zejména porušení práva na legitimní očekávání a práva na ochranu vlastnictví v důsledku nepředvídatelného rozhodnutí odvolacího soudu. Jednak se nenaplnil předpoklad stěžovatele, že Krajský soud v Ostravě poté, co jeho předchozí právní argumentace byla v celém svém rozsahu podrobena kritice ze strany Ústavního soudu, vydá nové rozhodnutí, jímž potvrdí vyhovující usnesení nalézacího soudu. Namísto toho odvolací soud rozhodl opět zamítavě, nalézáje k tomuto postupu odlišné důvody, jež však, jak stěžovatel podotkl, postrádají jakoukoliv oporu ve skutkovém stavu věci. Z textu notářského zápisu na straně třetí a čtvrté je totiž patrné, že přistupující dlužníci (vedlejší účastník a Ing. Halina Sikorová) v dohodě o narovnání přistoupili k předmětnému závazku hlavního dlužníka, přičemž se z titulu této dohody v notářském zápisu výslovně zavázali uhradit stěžovateli částku ve výši 5 750 000 Kč. Pro případ, kdy by snad vyvstala otázka nejednoznačnosti výkladu textu notářského zápisu, stěžovatel připomněl judikaturu Nejvyššího soudu a Ústavního soudu týkající se priority výkladu dovozujícího platnost právního úkonu a odmítající naopak přílišný formalismus, v souladu s nímž bylo nutné nejasnost odstranit s přihlédnutím k vůli všech účastníků při sepsání notářského zápisu. Tato jiný výklad o závazku vedlejšího účastníka než shora uvedený přitom vylučuje.

II.

Podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval Ústavní soud účastníka řízení a vedlejšího účastníka řízení, aby se k podané ústavní stížnosti vyjádřili.

Krajský soud v Ostravě ve svém vyjádření poukázal na rozpornost judikatury Ústavního soudu v souvislosti s výkladem notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti notářky Mgr. Zuzany Geroldové. Na jeho podkladě proběhla u Okresního soudu ve Frýdku-Místku dvě řízení (exekuční a vykonávací), v obou Krajský soud v Ostravě změnil původně vyhovující usnesení Okresního soudu ve Frýdku-Místku a návrh zamítl s odkazem na neurčitost údaje o lhůtě k plnění. Zatímco v řízení o exekuci na majetek vedlejšího účastníka a jeho manželky Ing. Sikorové, vedeném pod sp. zn. 28 EXE 2869/2010, došlo k odmítnutí podané ústavní stížnosti usnesením sp. zn. III. ÚS 3603/10 ze dne 17. 3. 2011 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) s tím, že výklad odvolacího soudu neodporuje pravidlům logiky a právní praxe, v řízení o výkon rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva k nemovitostem vedlejšího účastníka, vedeném pod sp. zn. 28 E 78/2010, Ústavní soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil nálezem sp. zn.

II. ÚS 3381/10. Co se týče nyní předložené věci, Krajský soud v Ostravě zcela odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí.

Vedlejší účastník se v podání ze dne 31. května 2013 ztotožnil se závěry odvolacího soudu, pročež navrhl ústavní stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou či nálezem zamítnout. Jak dodal, absentuje-li v notářském zápisu jakýkoliv projev vůle jeho či Ing. Sikorové přistoupit k předmětnému závazku dlužníka, společnosti SIBO, spol. s r. o., je třeba tyto osoby, navzdory označení „přístupující dlužníci“, považovat za osoby nezúčastněné na pohledávce stěžovatele za dlužníkem, jež nemohou s právně relevantními účinky uznat dluh třetí osoby ani svolit k vykonatelnosti pohledávky. Vedlejší účastník odmítl rovněž tvrzení stěžovatele o „přepjatě formalistickém“ výkladu, neboť výslovné uvedení skutečností, na nichž se pohledávka nebo jiný nárok zakládá dle ustanovení § 71b odst. 2 písm. c) notářského řádu, jakožto podstatné náležitosti tak formálního úkonu, jakým je notářský zápis se svolením k vykonatelnosti, není možno dovodit pouhou volnou interpretací tohoto úkonu, resp. výkladem extenzivním. Za nedůvodnou vedlejší účastník označil i námitku stěžovatele stran jeho legitimního očekávání rozmnožení majetku po nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva. S ohledem na charakter tohoto zajišťovacího prostředku není vedlejšímu účastníkovi zřejmé, jak by jeho nařízením mohlo dojít ke zvětšení majetku stěžovatele a jak jeho nenařízením mohlo dojít ke stěžovatelem tvrzenému porušení základních práv. V dalším vedlejší účastník, shodně s vyjádřením Krajského soudu v Ostravě, upozornil na existenci usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3603/10 ze dne 17. března 2011, jež vedlo vedlejšího účastníka k závěru, že předmětný notářský zápis není způsobilým exekučním titulem. Vedlejší účastník si podle svých slov nedokáže představit situaci, že by soud návrhu stěžovatele vyhověl a zřídil na nemovitostech vedlejšího účastníka soudcovské zástavní právo, aniž by mohl vést stěžovatel vlastní exekuci (pro nevykonatelnost exekučního titulu). Takovým rozhodnutím by soud nastolil stav, že nemovitosti vedlejšího účastníka budou v podstatě „na věky“ zatíženy soudcovským zástavním právem stěžovatele. Dle mínění vedlejšího účastníka, pokud byl zamítnut návrh stěžovatele ve věci vedené u Okresního soudu ve Frýdku-Místku pod sp. zn. 28 EXE 2869/2010 (o nařízení exekuce), nelze – na podkladě identického titulu – vyhovět ani nynějšímu návrhu stěžovatele.

V replice stěžovatel setrval na své argumentaci z ústavní stížnosti s tím, že odkaz na dohodu o narovnání ze dne 21. prosince 2006 je dostatečně určitý způsob vymezení skutečností, na nichž se pohledávka zakládá.

III.

Ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud v minulosti již mnohokrát zdůraznil, že není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81 a 90 Ústavy). Jeho úkolem není skutkově a právně objasňovat věci patřící do pravomoci obecných soudů. Pokud soudy postupují v souladu s obsahem hlavy páté Listiny, nemůže na sebe atrahovat právo přezkumného dohledu nad jejich činností (čl. 83 Ústavy).

Jádro ústavní stížnosti tkví v polemice stěžovatele se závěry Krajského soudu v Ostravě týkajícími se naplnění formálních náležitostí notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti Mgr. Zuzany Geroldové, notářky v Přerově, sp. zn. NZ 447/2006 ze dne 21. prosince 2006. Ústavní soud – vzhledem ke svému postavení, jak bylo popsáno výše – zastává konstantní názor, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad jednoduchého práva a jeho aplikace na jednotlivý případ jsou v zásadě věci obecných soudů. Proto Ústavnímu soudu obvykle nepřisluší „přehodnocovat“ hodnocení důkazů obecných soudů, a to i kdyby se s tímto hodnocením sám neztotožňoval; stejně tak platí, že rozdílný názor na výklad „jednoduchého“ práva, bez ohledu na to, zda namítaný nebo i autoritativně zjištěný, sám o sobě nemůže způsobit porušení ústavně zaručených práv [např. nález sp. zn. III. ÚS 31/97 ze dne 29. května 1997 (N 66/8 SbNU 149)]. Na straně druhé však k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele by mohlo dojít v případě, že by skutkové závěry soudu byly v extrémním nesouladu s provedenými důkazy anebo by z nich v žádné možné interpretaci odůvodnění soudního rozhodnutí nevyplývaly [viz např. nález sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. června 1995 (N 34/3 SbNU 257)] nebo pokud by v procesu interpretace a aplikace „jednoduchého“ práva soudy vycházely ze zásadně nesprávného zhodnocení dopadu ústavně zaručených práv, jichž se stěžovatel dovolává, na posuzovaný případ, eventuálně pokud by v tomto procesu byl obsažen prvek svévole, např. v důsledku nerespektování kogentní normy, anebo prvek extrémního rozporu s principy spravedlnosti, např. v důsledku přepjatého formalismu [srov. nález sp. zn. III. ÚS 224/98 ze dne 8. července 1999 (N 98/15 SbNU 17)].

Porušení ústavně zaručených základních práv se orgán veřejné moci dopustí i tehdy, pokud formalistickým výkladem norem podústavního práva odepře autonomnímu projevu vůle smluvních stran důsledek, který smluvní strany takovým projevem zamýšlely ve své právní sféře vyvolat [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 546/03 ze dne 28. ledna 2004 (N 12/32 SbNU 107)]. Jak Ústavní soud dovodil ve své judikatuře, právní formalismus orgánů veřejné moci a jimi vznášené přehnané nároky na formulaci smlouvy nelze z ústavněprávního hlediska akceptovat, neboť evidentně zasahují do smluvní svobody občana, vyplývající z principu priority občana nad stá-

tem, jak je upraven v čl. 1 Ústavy a z principu smluvní volnosti ve smyslu čl. 2 odst. 4 Ústavy a v korespondujícím ustanovení čl. 2 odst. 3 Listiny [viz např. náleží sp. zn. I. ÚS 331/98 ze dne 12. června 2000 (N 86/18 SbNU 233)]. Tomu odpovídají také direktivy, které zákonná úprava dává soudci při výkladu smluvních ustanovení, když se jednoznačně stanoví prioritá skutečné vůle účastníků smlouvy nad formálním projevem této vůle (§ 35 odst. 2 občanského zákoníku). Dalším základním principem výkladu smluv, který Ústavní soud v této souvislosti formuloval, je prioritá výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady [srov. náleží sp. zn. I. ÚS 625/03 ze dne 14. dubna 2005 (N 84/37 SbNU 157)].

Na těchto názorech Ústavní soud, s odvoláním na princip autonomie smluvních stran a povahu soukromého práva, setrval i v případě, kdy součástí právního úkonu – smlouvy – je ujednání o vykonatelnosti, a na jeho obsah jsou tudíž kladeny zvýšené nároky. „Autonomie vůle a svobodného individuálního jednání je na úrovni ústavní garantována čl. 2 odst. 3 Listiny, a proto požívá ochrany ze strany státu. Stát tuto ochranu zajišťuje jednak proti zásahům ze strany třetích subjektů, jednak sám vyvíjí pouze takovou aktivitu, kterou do této sféry zasahuje pouze v případech, které jsou odůvodněny určitým veřejným zájmem, a pokud je takový zásah přiměřený s ohledem na cíle, kterých má být takovým zásahem dosaženo.“ (srov. již citovaný náleží sp. zn. II. ÚS 3381/10 ze dne 3. srpna 2011).

V nyní posuzované věci Krajský soud v Ostravě závěr o nedostatku náležitosti notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti ze dne 21. prosince 2006 dle § 71b notářského řádu, a tedy jeho nevykonatelnosti, založil na tom, že daný zápis neobsahuje skutečnosti zakládající závazkový vztah v poměru mezi stěžovatelem (oprávněným) a vedlejším účastníkem (povinným). S uvedeným závěrem se ovšem Ústavní soud neztotožňuje.

Jak vyplývá z textu notářského zápisu, stěžovatel jako věřitel a osoba oprávněná, SIBO, spol. s r. o., jako dlužník a osoba povinná, Ing. Halina Sikorová a Bohdan Sikora (vedlejší účastník) jako přistupující dlužníci a osoby povinné uzavřeli nejprve dohodu o uznání dluhu s přímou exekucí vykonatelností podle § 274 písm. e) o. s. ř. (zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů). Tito účastníci v části notářského zápisu nadepsané „Za první“ shodně prohlásili nesporným, že dlužník SIBO, spol. s r. o., dluží věřiteli – stěžovateli finanční částku ve výši 5 750 000 Kč z titulu uzavřené dohody o narovnání ze dne 21. prosince 2006, přičemž dlužník a přistupující dlužníci současně prohlásili, že uznávají veškeré své závazky co do důvodu i výše vůči věřiteli – stěžovateli, tedy že ke dni podpisu notářského zápisu dluží stěžovateli finanční částku ve výši 5 750 000 Kč z titulu uzavřené dohody o narovnání ze dne 21. prosince 2006. V části nazvané „Za druhé“ se dlužník, přistupující dlužníci i věřitel

dohodli na způsobu úhrady celé dlužné částky. Dlužník a přistupující dlužníci se k tomuto výslovně zavázali z titulu uzavřené dohody o narovnání ze dne 21. prosince 2006. Konečně „Za třetí“ dlužník, přistupující dlužníci i věřitel uzavřeli dohodu ve smyslu ustanovení § 71b notářského řádu, v níž na místě osob povinných vystupují dlužník a přistupující dlužníci, za osobu oprávněnou je označen stěžovatel, v odstavci nadepsaném „Skutečnosti, na nichž se pohledávka zakládá“ je výslovně uvedeno, že pohledávka vznikla z titulu vyrovnání na základě uzavřené dohody o narovnání ze dne 21. prosince 2006, dále byl vymezen předmět plnění a doba plnění. Následuje „Prohlášení povinných osob o svolení k vykonatelnosti“, kdy dlužník a přistupující dlužníci svolují k tomu, aby pro případ nesplnění dohody o zaplacení předmětu plnění ve sjednané době se notářský zápis stal titulem pro výkon rozhodnutí, a to tak, aby i bez předchozí žaloby mohla být vedena exekuce oprávněné osoby – stěžovatele proti osobám povinným – dlužníkovi a přistupujícím dlužníkům na celou dlužnou částku, a v případě částečného plnění na její nesplacenou část.

Výše citovaný text nelze podle Ústavního soudu interpretovat jinak než, že skutečnost, na níž se pohledávka stěžovatele zakládá ve vztahu k vedlejšímu účastníkovi, představuje dohoda o narovnání ze dne 21. prosince 2006. Ústavní soud tak nesdílí formalistický přístup Krajského soudu v Ostravě, který své rozhodnutí opřel výhradně o zjištění učiněné z první části notářského zápisu, resp. jen z její poloviny. Jinými slovy, odvolací soud zvolil takový výklad, který vytrhl z kontextu notářského zápisu nepatrnou část, na jejímž základě pak podal interpretaci přímo svévolnou, která je ve flagrantním rozporu s vůlí smluvních stran v notářském zápisu vyjádřenou.

Krajský soud v Ostravě přitom pominul, že dohoda o narovnání ze dne 21. prosince 2006 (založena v přílohové části spisu obecného soudu), mezi jejíž účastníky se řadil i vedlejší účastník, skutečně obsahuje ujednání mezi stěžovatelem, vedlejším účastníkem a Ing. Sikorovou ve smyslu ustanovení § 533 občanského zákoníku. Přistupující dlužníci, jak je označuje notářský zápis, se v čl. IV písm. B odst. 5a) dohody o narovnání zavázali splnit za společnost SIBO, spol. s r. o., její závazek vůči stěžovateli, specifikovaný v dohodě o narovnání. Výslovně se v dohodě též uvádí, že přistupující dlužníci se stávají vedle společnosti SIBO, spol. s r. o., solidárními dlužníky stěžovatele ve vztahu k závazku této společnosti, a to v plném rozsahu.

Lze tedy uzavřít, že shora popsáním postupem Krajský soud v Ostravě zatížil předmětné řízení o návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva vadou, kterou lze hodnotit jako porušení základních práv stěžovatele, jež jsou mu garantována v čl. 2 odst. 3, čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny, dále jako porušení čl. 1 odst. 1, čl. 2

odst. 4, jakož i čl. 89 odst. 2 Ústavy, neboť odvolací soud nerespektoval závazný právní názor Ústavního soudu vyjádřený v nálezu sp. zn. II. ÚS 3381/10 ze dne 3. srpna 2011 a opakovaně se přiklonil k formalistickému výkladu dotčeného notářského zápisu.

Na podkladě řečeného Ústavní soud proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti a napadené usnesení Krajského soudu v Ostravě č. j. 56 Co 363/2010-97 ze dne 22. prosince 2011 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil. Ústavní soud takto rozhodl bez nařízení ústního jednání (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Podle § 62 odst. 3 zákona o Ústavním soudu náklady řízení před Ústavním soudem, které vzniknou účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi, hradí účastník nebo vedlejší účastník, pokud tento zákon nestanoví jinak. Toto ustanovení tedy platí zásadně, pokud ovšem Ústavní soud nevyužije své pravomoci, podle níž v odůvodněných případech, podle výsledků řízení, usnesením uloží některému účastníkovi, aby zcela nebo zčásti nahradil jinému účastníkovi jeho náklady řízení (§ 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu). Jak vyplývá z obou citovaných ustanovení, úhrada nákladů řízení před Ústavním soudem není automatická. Lze ji uložit pouze „v odůvodněných případech“, např. jako určitou sankci vůči tomu účastníkovi řízení, který svým postupem zásah do základního práva vyvolal [viz např. nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 53/97 ze dne 17. února 1999 (N 26/13 SbNU 195)].

Vzhledem ke skutečnosti, že Ústavní soud již jednou v téže věci nálezem rozhodl a Krajský soud v Ostravě následně jeho právní závěry nerespektoval a svým formalistickým postupem znovu zasáhl do ústavně zaručených práv stěžovatele, je výjimečná aplikace ustanovení § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu v posuzované věci namístě. Proto Ústavní soud tímto nálezem přiznal stěžovateli náhradu nákladů řízení vzniklých v řízení před Ústavním soudem. Celková výše náhrady nákladů řízení sestává z úhrady odměny za zastupování advokátem v rozsahu dvou úkonů právní služby po 2 100 Kč podle § 9 odst. 3 písm. g) ve spojení s § 7 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění účinném do 31. 12. 2012, a jednoho úkonu po 3 100 Kč dle § 9 odst. 4 písm. e) advokátního tarifu, ve znění účinném od 1. 1. 2013, dále z paušální částky náhrady hotových výdajů za tři úkony právní služby po 300 Kč podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu, v rozhodném znění, a 21 % DPH z uvedených částek, celkem tedy 9 922 Kč. Lhůta určená účastníkovi řízení k zaplacení nákladů řízení byla stanovena podle § 160 odst. 1 o. s. ř., v souladu s ustanovením § 63 zákona o Ústavním soudu.

II. ÚS 1470/12

č. 197

V reakci na argumentaci Krajského soudu v Ostravě a vedlejšího účastníka Ústavní soud závěrem pokládá za vhodné doplnit, že při svém rozhodování není, na rozdíl od nálezů, které jsou překonatelné pouze postupem podle § 23 zákona o Ústavním soudu, vázán svými usneseními, jež nepředstavují ani v téže věci překážku věci rozhodnuté (srov. § 35 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Ústavní soud tedy v posuzované věci vycházel pouze ze závěrů obsažených v nálezu sp. zn. II. ÚS 3381/10 ze dne 3. srpna 2011.

Č. 198

K náhradě nákladů dovolacího řízení

Vyjádření k dovolání zabývající se toliko věcnou správností dovolání samo o sobě nelze paušálně označit za pouhé formální uplatnění procesního práva, které by postrádalo povahu účelně vynaloženého prostředku ochrany práv. Neopodstatněným nepřiznáním práva na náhradu nákladů řízení spojených s podáním vyjádření k dovolání vedlejšího účastníka pak zasáhl Nejvyšší soud do základního práva stěžovatelů na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodyma a soudců Stanislava Balíka a Jaroslava Fenyka – ze dne 26. listopadu 2013 sp. zn. II. ÚS 1942/12 ve věci ústavní stížnosti Jiřího Kapouna a Martyny Kapounové, zastoupených advokátem JUDr. Bohuslavem Petrem, se sídlem Luční 901, 373 41 Hluboká nad Vltavou, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 3983/2010-269 ze dne 5. dubna 2012 o nepřiznání náhrady nákladů dovolacího řízení, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení.

Výrok

Usnesení Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 3983/2010-269 ze dne 5. dubna 2012 se ve výroku pod bodem II ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností, jež splňuje náležitosti ustanovení § 34, 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelé domáhají zrušení náríkaných rozhodnutí, jimiž mělo být porušeno jejich základní právo na ochranu vlastnictví dle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i právo na spravedlivý proces garantované čl. 36 odst. 1 Listiny, přičemž obecné soudy měly vybočit z mezí svých pravomocí stanovených čl. 2 odst. 2 Listiny.

2. Stěžovatelé v ústavní stížnosti stručně zrekapitulovali průběh řízení před nalézacími soudy, jež rozhodovaly o nárocích žalobce, vedlejšího účastníka, o uhrazení nákladů účelně vynaložených při odvracení hrozící

škody a náhradě škody ve výši 1 719 448 Kč s příslušenstvím, které vznikly žalobci v souvislosti s plněním prevenční povinnosti ve smyslu ustanovení § 415 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů. Nárokované náklady byly účelně vynaložené na vybudování opěrné zdi bránící sesuvu půdy zapříčiněnému utržením části svahu nad domem stěžovatelů, v původním řízení žalovaných.

3. Stěžovatelé spatřují znaky libovůle ve shora označeném rozhodnutí Nejvyššího soudu, jímž dle nich došlo k neopodstatněnému nepřiznání práva na náhradu nákladů řízení na základě chybné kvalifikace výloh za podání právního zástupce stěžovatelů jako neúčelně vynaložených. Dle názoru stěžovatelů lze náklady považovat za účelně vynaložené se zřetelem ke skutečnosti, že v dané věci nevyvolali zahájení dovolacího řízení, k podanému dovolání se vyjádřili na základě výzvy soudu ve lhůtě k tomu určené a v dovolacím řízení byli v plném rozsahu úspěšnými. Ve vyjádření k dovolání vedlejšího účastníka se jejich právní zástupce prý velmi podrobně snažil vypořádat s námitkami žalobce, načež poukázal na bezdůvodnost návrhu. Obsahem ústavní stížnosti je rovněž odkazováno na ustanovení § 146 odst. 3 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), jenž měl být dle stěžovatelů v jejich věci aplikován v důsledku odmítnutí návrhu na zahájení řízení. Nejvyšší soud tak měl žalobci uložit povinnost, aby nahradil ostatním účastníkům jejich náklady řízení. Podle stěžovatelů je v rozporu s požadovaným účelem soudního řízení a rovněž se zásadami spravedlivého procesu, jestliže Nejvyšší soud v části odůvodnění rozhodnutí o nákladech řízení podložil jejich nepřiznání jedinou větou o nepřiléhavosti argumentace proti nepřipustnosti dovolání.

4. Stěžovatelé spatřují v rozhodnutí dovolacího soudu znaky libovůle konkrétně v tom, že Nejvyšší soud vyhodnotil podání jejich právního zástupce jako neúčelně vynaložený náklad, když zmíněný advokát nezhodnotil, na rozdíl od dovolacího soudu, podané dovolání rovněž z procesního hlediska. Stěžovatelé jsou toho názoru, že náklady na zastoupení v dovolacím řízení nelze považovat za neúčelné, neboť stěžovatelé nevyvolali v dané věci zahájení řízení ani zahájení řízení před dovolacím soudem, k podanému dovolání se vyjádřili na základě výzvy soudu spolu se zasláným dovoláním a jak v celkovém, tak i v samotném dovolacím řízení měli plný úspěch. Vyjádření k dovolání se dle stěžovatelů sice zabývá věcnou stránkou rozhodnutí, nicméně procesní nepřipustnost je prý zahrnuta v požadavku na zamítnutí dovolání a „je třeba zdůraznit, že dovolací soud se touto otázkou musí zabývat ex offio“. Absence formálního návrhu na odmítnutí dovolání pro nepřipustnost by dle nich neměla mít za následek nepřiznání nákladů dovolacího řízení. Podle názoru stěžovatelů by náklady nebylo možné přiznat, pokud by vyjádření bylo zmatečné či naprosto nepřiléhavé k věci jako takové. Závěrem své ústavní stížnosti navrhli, aby Ústavní soud

vyslovil porušení jejich základních práv a aby dotčený výrok uvedeného rozhodnutí dovolacího soudu zrušil.

II.

5. Ústavní soud si k projednání a rozhodnutí o ústavní stížnosti vyžádal spis Okresního soudu v Písku vedený pod sp. zn. 6 C 11/2008. Z jeho obsahu zjistil, že tento soud jako soud prvního stupně žalobě vyhověl v plném rozsahu rozsudkem ze dne 29. října 2008 č. j. 6 C 11/2008-100, jímž rozhodl rovněž o nákladech řízení. Proti prvoinstančnímu rozsudku bylo podáno odvolání, o němž rozhodl Krajský soud v Českých Budějovicích tak, že usnesením ze dne 12. března 2009 č. j. 6 Co 318/2009-137 rozhodnutí nalézacího soudu zrušil z důvodu neúplného zjištění skutkového stavu věci, a sice v důsledku neprovedení navržených důkazů, jež byly k prokázání rozhodných skutečností potřebné, a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Okresní soud v Písku následně žalobu zamítl rozsudkem ze dne 30. října 2009 č. j. 6 C 11/2008-212, který byl posléze k odvolání žalobce rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. března 2010 č. j. 6 Co 516/2010-240 potvrzen. Odvolací soud rozhodl rovněž o náhradě nákladů odvolacího řízení. Proti rozsudku odvolacího soudu brojil žalobce dovoláním podaným s odkazem na § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř., jež bylo shora naříkaným usnesením Nejvyššího soudu odmítnuto na základě ustanovení § 243b odst. 5 věty první a ustanovení § 218 písm. c) o. s. ř. Nejvyšší soud stěžovatelům nepřiznal náhradu nákladů dovolacího řízení s poukazem na § 243b odst. 5 větu první, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř. Dle názoru Nejvyššího soudu nelze považovat jejich náklady na odměnu advokáta za účelně vynaložené k uplatňování nebo bránění práva proti neúspěšnému účastníku, a sice s ohledem na absenci „příléhavé argumentace proti nepřipustnému dovolání“ v obsahu vyjádření žalovaných k dovolání žalobce.

III.

6. Ústavní soud vyzval podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu účastníky a vedlejší účastníky řízení, aby se vyjádřili k projednávané ústavní stížnosti.

7. Nejvyšší soud ve svém vyjádření ze dne 27. září 2012 vyjádřil své přesvědčení, že předmět projednávané ústavní stížnosti nedosahuje ústavně-právní roviny. Dále ve svém vyjádření uvedl, že v daném případě nespátřuje účelnost vynaložených nákladů advokátního zastoupení, neboť se advokát opomnul vyjádřit a priori k procesní otázce přípustnosti dovolání a zabýval se pouze věcnou stránkou podání dovolatele. Nejvyšší soud odepření náhrady nákladů vynaložených na odměnu advokáta odůvodňuje rovněž snahou o zabránění neprofesionálním praktikám právních zástupců, kteří

pouze „recyklují“ předchozí podání ve snaze nikoli účelně bránit práva svých klientů, nýbrž za účelem zvýšení jejich nákladů. Z výše uvedených důvodů navrhuje Nejvyšší soud, aby Ústavní soud ústavní stížnost v případě, že ji neodmítne, zamítl jako nedůvodnou.

8. Vedlejší účastník se k ústavní stížnosti v poskytnuté lhůtě nevyjádřil.

9. Ústavní soud zaslal vyjádření Nejvyššího soudu k replice stěžovatelům, kteří ke dni rozhodnutí Ústavního soudu této možnosti nevyužili.

IV.

10. Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná ve smyslu ustanovení § 75 odst. 1 a contrario zákona o Ústavním soudu, byla podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované ustanoveními § 30 odst. 1 a § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu, přistoupil k jejímu meritornímu projednání, přičemž dospěl k závěru, že je důvodná.

11. Ústavní soud považuje na prvním místě za nutné sdělit, že v souladu s čl. 83 Ústavy je jeho posláním ochrana ústavnosti, především ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního systému České republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva jednoduchého, to jest podústavního, neboť především k tomu jsou povolány soudy obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je tudíž Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením jednoduchého práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformní aplikací pramene práva nebo jeho ústavně nekonformní exegezí. Je tak oprávněn a povinen ověřit, zda v souvislosti s řízením, které předcházelo napadenému soudnímu aktu, byly dodrženy ústavní limity, zejména jestli v důsledku svévole nedošlo k extrémnímu vybočení z nich. Otázkou svévole se přitom Ústavní soud zabývá dosti podrobně ve své judikatuře a ustáleně její pojem vykládá v obecné poloze jako extrémní nesoulad právních závěrů s provedenými skutkovými a právními zjištěními [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 138/2000 in fine ze dne 29. 3. 2001 (N 53/21 SbNU 451), III. ÚS 303/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 52/36 SbNU 555), III. ÚS 351/04 ze dne 24. 11. 2004 (N 178/35 SbNU 375), III. ÚS 501/04 ze dne 3. 3. 2005 (N 42/36 SbNU 445), III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), IV. ÚS 369/06 ze dne 7. 11. 2006 (N 206/43 SbNU 303), III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371) aj.].

12. Ústavní soud se již v minulosti mnohokrát zabýval rozhodováním obecných soudů o náhradě nákladů řízení a jeho reflexi z hlediska zachování práva na spravedlivý proces, přičemž pro rozhodování o nákladech řízení formuloval řadu ústavněprávních limitů. Především však konstatoval, že rozhodování o nákladech soudního řízení je integrální součástí soudního řízení jako celku a doménou obecných soudů, do které mu zásadně nepřísluší zasahovat. Samotný spor o náhradu nákladů řízení, i když se může citelně dotknout některého z účastníků řízení, většinou nedosahuje intenzity způsobilé poruší základní práva a svobody.

13. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozích odstavcích, byly splněny. Ústavní soud shledal, že rozhodnutí dovolacího soudu v otázce náhrady nákladů dovolacího řízení nebylo v intencích okolností posuzovaného případu ústavně konformní, když dovolací soud o nákladech řízení rozhodl toliko na základě absence procesních aspektů dovolacího řízení ve vyjádření k podanému dovolání. Rozhodnutí o nákladech řízení v rámci civilního sporného procesu podléhá základní zásadě explicitně vyjádřené v § 142 odst. 1 o. s. ř., podle níž má být přiznána náhrada nákladů řízení účastníku, jemuž svědčí ve věci úspěch v plném rozsahu. Podstatu uvedené zásady lze spatřovat v ochraně toho, kdo důvodně bránil své subjektivní právo nebo právem chráněný zájem, proti účastníku, jenž bezdůvodně zasáhl do jeho právní sféry.

14. Ústavní soud již ve své předchozí rozhodovací praxi deklaroval, že samu skutečnost zastoupení advokátem v soudním řízení nelze bezpodmínečně považovat za výkon práva na právní pomoc ve smyslu čl. 37 odst. 2 Listiny [srov. např. nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3000/11 ze dne 10. ledna 2012 (N 6/64 SbNU 61), dostupný též v on-line databázi rozhodnutí Ústavního soudu na adrese <http://nalus.usoud.cz>]. Při poskytování služeb advokátů mohou v souvislosti se zastupováním vzniknout nadměrné a nadbytečné výlohy, jež nesouvisí přímo s předmětným řízením, jak se o tom ostatně zmiňuje i sám Nejvyšší soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti. Takto vzniklé náklady nelze na neúspěšném účastníku spravedlivě žádat, a proto § 142 odst. 1 o. s. ř. zakládá nárok na náhradu nákladů z titulu jejich potřebnosti k „účelnému uplatňování nebo bránění práva“. Institut účelnosti slouží jako formální zástita před zneužíváním oprávnění na nahrazení nákladů, které v průběhu řízení vzniknou. Otázku účelnosti přísluší hodnotit pouze obecným soudům, nikoli soudu Ústavnímu. Nicméně, účelnost vynaložených nákladů řízení představuje emeritní podmínku pro přiznání jejich náhrady, proto je nezbytné důkladně zvážit její naplnění. V případě, že obecné soudy nedostojí této povinnosti a rozhodnou o nepřiznání náhrady pro nedostatek účelnosti výloh vzniklých účastníku v průběhu řízení bez dostačujícího zkoumání a racionálního odůvodnění,

porušují jeho základní právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy plynoucí z čl. 37 odst. 2 Listiny.

15. Budiž připomenut prvotní účel soudního řízení z hlediska maximy spravedlivého procesu, jenž spočívá v zajištění ochrany základních práv, realizované prostřednictvím institucionálně garantovaného práva účinné participace dotčených osob na soudním procesu. V prolnutí s esenciální zásadou právního státu *audiatur et altera pars*, jež účastníka řízení vybavuje nárokem účinně uplatňovat námitky a argumenty způsobě ovlivnit konečné rozhodnutí soudu, takové oprávnění paralelně generuje soudu povinnost zaručit jeho účinný výkon. Soudy jsou zavázány zajistit prostor k uplatnění právní obrany každému, o jehož práva a povinnosti se jedná, a poté se rovněž náležitě vypořádat se vznesenými námitkami. V návaznosti na řečené pokládá Ústavní soud za vhodné poznamenat, že za legitimní cíl Ústavní soud nepovažuje záměr Nejvyššího soudu zabránit údajnému nešvaru cíleného zvyšování očekávaných nákladů za vyjádření k dovolání, jež je „navzdory kvalifikovanému zastoupení účastníka řízení advokátem jen formálním úkonem (obvykle ‚recyklací‘ některého z předchozích podání)“. Ústavní soud má za to, že vyjádření k dovolání zabývající se toliko věcnou správností dovolání samo o sobě nelze paušálně označit za pouhé formální uplatnění procesního práva, které by postrádalo povahu účelně vynaloženého prostředku ochrany práv. Ústavní soud spatřuje nepřipustnost uvedené kvalifikace *a fortiori* pro případy, kdy podání ve formě vyjádření k dovolání zjevně vykazuje známky náležité pečlivosti a relevance, kupř. pokud se právní zástupce zabýval věcnou polemikou s dovoláním, která si vyžadovala náročnější přípravu a úplné seznámení se s meritem věci.

16. Pakliže Nejvyšší soud spatřuje neúčelnost takto vynaložených nákladů, prolamuje tím poslání advokacie spočívající v obraně práv a oprávněných zájmů, jež je zcela nezávislé na orgánech veřejné moci, a tím advokáta při výkonu kvalifikovaného právního zastoupení v rámci dovolacího řízení limituje a staví jej do nežádoucí role *amici curiae*, neboť tak advokáta, popřípadě jiného právního zástupce protistrany dovolatele fakticky vmanévruje do své vlastní pozice, žádaje po něm, aby v prvé řadě hleděl snést argumenty svědčící v neprospěch přípustnosti protistranou podaného dovolání. Přitom sám Nejvyšší soud ustáleně judikuje, že přípustným se dovolání ve smyslu dříve platného a v posuzované věci aplikovaného ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. stane až tehdy, dospěje-li sám dovolací soud, a nikoli dovolatel, k závěru, že se v daném případě jedná ve vztahu k napadenému rozhodnutí odvolacího soudu o otázku zásadního právního významu. Účastníci si tak nemohli být nikdy jisti, zda podaný mimořádný opravný prostředek nebude odmítnut jako nepřipustný, a to výlučně

z důvodů závisjících na uvážení Nejvyššího soudu. Již proto nebylo lze akceptovat předestřené hodnocení vzpomínaného vyjádření protistrany dovolatele, které pomíjí samotnou přípustnost dovolání, jako neúčelně vynaložený náklad. Byli-li snad stěžovatelé soudem vyzváni, aby se vyjádřili k obsahu podaného dovolání, které se nadto otázkou přípustnosti (krom prostého odkazu na zákonné ustanovení) nikterak nezabývá, nelze jim klást k tíži, že se rovněž, jako sám dovolatel, vyjádřili „pouze“ k meritu věci, a nikoli též k otázce přípustnosti dovolání. Chtěl-li pak dovolací soud znát názory žalovaných na tuto specifickou otázku, mohl k tomu učinit vhodné kroky.

17. Ve světle shora předestřené nelze závěr Nejvyššího soudu o neúčelnosti nákladů vynaložených na realizaci práva vyjádřit se k návrhu dovolatele považovat za přijatelný. Je tedy namístě vyslovit závěr, že Nejvyšší soud neopodstatněným nepřiznáním práva na náhradu nákladů řízení spojených s podáním vyjádření k dovolání vedlejšího účastníka zasáhl do základního práva stěžovatelů na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny. Na základě výše uvedených důvodů shledal Ústavní soud podanou ústavní stížnost důvodnou a napadené usnesení Nejvyššího soudu zrušil podle ustanovení § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 199

K povinnosti obecných soudů vypořádat se řádně s námitkami proti směnečnému platebnímu rozkazu

Jestliže krajský soud na zcela konkrétním způsobem předestřenou argumentaci stěžovatelky reagoval pouhým obecným konstatováním o neunesení břemene tvrzení a důkazního břemene a jestliže se vůbec nevypořádal s právním názorem Ústavního soudu vysloveným v jeho stěžovatelkou předestřeném nálezu, porušil jak právo stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, tak i ustanovení čl. 89 Ústavy České republiky.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Stanislava Balíka a Jaroslava Fenyka – ze dne 26. listopadu 2013 sp. zn. II. ÚS 4927/12 ve věci ústavní stížnosti Marie Veselé, zastoupené Mgr. Martinem Urbáškem, advokátem, se sídlem Bráfova 50, 674 01 Třebíč, proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 38 Cm 646/2011-46 ze dne 11. 10. 2012, jímž byl ponechán v platnosti směnečný platební rozkaz, za účasti Krajského soudu v Hradci Králové jako účastníka řízení.

Výrok

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 38 Cm 646/2011-46 ze dne 11. 10. 2012 se ruší.

Odůvodnění**I.**

1. Včasnou ústavní stížností, která i v ostatním splňuje podmínky stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedeného soudního rozhodnutí, a to pro porušení ustanovení čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. V odůvodnění svého návrhu stěžovatelka uvedla, že odůvodnění napadeného soudního rozhodnutí je nepřezkoumatelné, neboť krajský soud zamítl její argumenty jako nedůvodné, aniž se s nimi náležitě vypořádal. Stěžovatelka v této souvislosti zejména poukázala na to, že krajský soud konstatoval neunesení břemene tvrzení i důkazního břemene,

přestože stěžovatelka ve své replice k vyjádření vedlejšího účastníka k jejím námitkám proti směnečnému platebnímu rozkazu rozsáhle argumentovala souvislostmi mezi spornou směnkou a úvěrovou smlouvou, přičemž tvrdila, že rozporovaná směnka postrádá právní důvod, resp. její uplatnění jako zajišťovacího institutu ve spojení s úvěrovou smlouvou, uzavřenou mezi stěžovatelkou a právní předchůdkyní vedlejšího účastníka je v rozporu s právními předpisy. Krajskému soudu vytkla, že nerespektoval ustanovení čl. 89 Ústavy České republiky, neboť nepřihlédl k právním závěrům vysloveným v nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 199/11 ze dne 26. 1. 2012 (N 21/64 SbNU 205), ač na tyto závěry stěžovatelka ve svých podáních poukázala s tím, že jsou s ohledem na skutkové okolnosti případu dle jejího názoru aplikovatelné též na nyní projednávaný případ, avšak krajský soud se s touto stěžejní argumentací nijak nevypořádal. Závěrem poukázala na další judikaturu Ústavního soudu vztahující se k směnečnému právu a navrhla, aby Ústavní soud vyslovil porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny a aby napadený rozsudek krajského soudu zrušil.

II.

3. Ústavní soud si k projednání věci vyžádal spis Krajského soudu v Hradci Králové vedený pod sp. zn. 38 Cm 646/2011, z něhož, jakož i obsahu napadeného rozhodnutí, zjistil následující skutečnosti.

4. V dané právní věci vydal Krajský soud v Hradci Králové na návrh vedlejšího účastníka dne 5. 6. 2012 směnečný platební rozkaz č. j. 38 Cm 646/2011-15, kterým stěžovatelce, v původním řízení žalované, uložil, aby ve lhůtě 3 dnů ode dne doručení směnečného platebního rozkazu zaplatila vedlejšímu účastníkovi směnečný peníz ve výši 5 446,90 Kč s 6% úrokem od 1. 11. 2011 do zaplacení a odměnu 18,16 Kč, jakož i náhradu nákladů řízení ve výši 10 600 Kč k rukám jeho právního zástupce, nebo aby v téže lhůtě podala proti tomuto směnečnému platebnímu rozkazu u jmenovaného soudu námitky, o nichž byla dále poučena.

5. Proti citovanému směnečnému platebnímu rozkazu podala stěžovatelka námitky [a co do nákladového výroku odvolání ve smyslu § 175 odst. 6 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“)], v nichž namítla neexistenci pohledávky, jak se podává ze směnky, neplatnost zmíněné směnky i zlou víru majitele směnky podle § 10 zákona č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, kteréžto skutečnosti po skutkové stránce blíže rozvedla. Navrhla, aby krajský soud námitkami dotčený směnečný platební rozkaz rozsudkem zrušil a aby rozhodl o náhradě nákladů řízení v její prospěch.

6. Krajský soud v Hradci Králové následně rozhodl ústavní stížnosti napadeným rozsudkem tak, že směnečný platební rozkaz ponechal v platnosti a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že kauzální námitky jsou akceptovatelné pouze tehdy, jsou-li řádně odůvod-

něny, tedy pokud je alespoň stručným způsobem vylíčen obsah směnečné smlouvy, přičemž obsah takové smlouvy ze strany stěžovatelky vylíčen nebyl, když ta žádným způsobem neprokázala svá tvrzení obsažená v námitkách. K tomu krajský soud uvedl, že k prokázání důvodnosti kauzálních námitek leží břemeno tvrzení i břemeno důkazu zásadně na dlužníkovi, tedy žalované, která v průběhu námitkového řízení žádným předloženým důkazem neprokázala nedostatek dobré víry a dbalosti majitele směnky při jejím nabytí, navíc ani neuvedla, v čem takovéto nedostatky spatřuje. Soud dále poznamenal, že stěžovatelka ani nepodpořila žádným důkazem své tvrzení o provedení plateb prostřednictvím měsíčních splátek po 610 Kč za období únor 2011 až leden 2012 a sama navíc v námitkách přiznává, že v období svého plnění dluhu ve splátkách pochybila v podobě drobného porušení smlouvy; důvod neplatnosti směnky tak není dán. Soud uzavřel, že z provedeného dokazování dospěl k závěru, že k jednání majitele při nabývání směnky vědomě na škodu žalované nedošlo a takovéto jednání nebylo ani žádným z provedených důkazů prokázáno.

III.

7. Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Krajský soud v Hradci Králové jako účastníka a obchodní společnost FORSET CELLECT LIMITED jako vedlejšího účastníka řízení, aby se vyjádřily k projednávané ústavní stížnosti.

8. Krajský soud v Hradci Králové ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 29. 10. 2013 v celém rozsahu odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.

9. Vedlejší účastník poskytnuté čtrnáctidenní lhůty k vyjádření nevyužil, a proto ve vztahu k němu nastal stav předvídaný ustanovením § 101 odst. 4 o. s. ř., ve spojení s § 63 zákona o Ústavním soudu, pročež s ním Ústavní soud již dále nejednal.

10. Za této situace tedy Ústavní soud vyjádření účastníka řízení nezasílal k replice stěžovatelce. Ústavní soud současně v dané věci nenařídil ústní jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

IV.

11. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatelky, příslušný spisový materiál, jakož i obsah naříkaného soudního aktu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

12. Ústavní soud považuje na prvním místě za nutné sdělit, že v souladu s čl. 83 Ústavy je jeho posláním ochrana ústavnosti, především ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu

a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního systému České republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva jednoduchého, to jest podústavního, neboť především k tomu jsou povolány soudy obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je tudíž Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením jednoduchého práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformní aplikací pramene práva nebo jeho ústavně nekonformní exegezí. Je tak oprávněn a povinen ověřit, zda v souvislosti s řízením, které předcházelo napadenému soudnímu aktu, byly dodrženy ústavní limity, zejména jestli v důsledku svévolie nedošlo k extrémnímu vybočení z nich. Otázkou svévolie se přitom Ústavní soud zabývá dosti podrobně ve své judikatuře a ustáleně její pojem vykládá v obecné poloze jako extrémní nesoulad právních závěrů s provedenými skutkovými a právními zjištěními [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 138/2000 in fine ze dne 29. 3. 2001 (N 53/21 SbNU 451), III. ÚS 303/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 52/36 SbNU 555), III. ÚS 351/04 ze dne 24. 11. 2004 (N 178/35 SbNU 375), III. ÚS 501/04 ze dne 3. 3. 2005 (N 42/36 SbNU 445), III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), IV. ÚS 369/06 ze dne 7. 11. 2006 (N 206/43 SbNU 303), III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371) aj.].

13. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti rovněž opakovaně zdůrazňuje, že podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na účtě k právům a svobodám člověka a občana. Skutečnost, že Česká republika patří do rodiny demokratických právních států v materiálním pojetí, představuje významné implikace v oblasti interpretace a aplikace práva. Princip právního státu je vázán na formální charakteristiky, které právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání. V této spojitosti Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí vyzdvihl, že mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. náleze Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007 (N 30/44 SbNU 349, bod 36; 37/2007 Sb.)]. Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Stejně požadavky, to jest předvídatelnost, srozumitelnost a vnitřní bezrozpornost, respekt k obecným zásadám právním, především ústavně-právním principům, jakož i právní jistotu, je tudíž nutno klást i na individuální právní akty, zvláště pak soudní rozhodnutí.

14. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozích odstavcích, byly splněny. Ústavní soud shledal, že rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové porušuje právo stěžovatelky na spravedlivý proces svým nedostatečným odůvodněním, které zároveň neodráží skutečnosti, které z předložených listinných důkazů a vyjádření účastníků řízení jednoznačně vyplývají, když se v napadeném rozsudku krajský soud nevypořádal se stěžejní argumentací stěžovatelky.

15. Na prvním místě pokládá Ústavní soud za vhodné poznamenat, že otázkou požadavků na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí (resp. rozhodnutí orgánu veřejné moci obecně) se již zabýval mnohokrát, přičemž své postuláty formuloval v celé řadě svých rozhodnutí [z poslední doby např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 3441/11 ze dne 27. 3. 2012 (N 61/64 SbNU 723), sp. zn. IV. ÚS 1834/10 ze dne 22. 11. 2010 (N 231/59 SbNU 357), dostupné – stejně jako další zde citovaná rozhodnutí Ústavního soudu – na <http://nalus.usoud.cz>]. Ve své rozhodovací praxi deklaroval, jakými ústavněprávními vadami je zatíženo odůvodnění rozhodnutí, v němž obecný soud reaguje na konkrétní (přesně formulované) námitky stěžovatele způsobem naprosto nedostatečným [kupř. nálezy sp. zn. III. ÚS 511/02 ze dne 3. 7. 2003 (N 105/30 SbNU 471), III. ÚS 961/09 ze dne 22. 9. 2009 (N 207/54 SbNU 565)]. Ústavně zaručenému právu na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 a násl. Listiny) odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit a v tom rámci se adekvátně, co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem vypořádat s argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení [srov. rozhodnutí vydaná ve věcech sp. zn. I. ÚS 113/02 ze dne 4. 9. 2002 (N 109/27 SbNU 213), III. ÚS 521/05 ze dne 23. 3. 2006 (N 70/40 SbNU 691), III. ÚS 151/06 (viz výše), III. ÚS 677/07 (viz výše), I. ÚS 3184/07 ze dne 17. 4. 2008 (N 71/49 SbNU 61), III. ÚS 961/09 (viz výše)]. Zmíněnému pojmu adekvátně potom ve smyslu judikatury Ústavního soudu nutno z pohledu mezi nezávislého soudního rozhodování (čl. 82 odst. 1 Ústavy České republiky) rozumět tak, že se požaduje přiměřeně dostatečná míra odůvodnění, tj. „rozsah této povinnosti se může měnit podle povahy rozhodnutí a musí být posuzován ve světle okolností každého případu“ s tím, že závazek odůvodnit rozhodnutí „nemůže být chápán tak, že vyžaduje podrobnou odpověď na každý argument“ [kupř. nálezy sp. zn. IV. ÚS 201/04 ze dne 5. 1. 2005 (N 3/36 SbNU 19), I. ÚS 729/2000 ze dne 8. 12. 2005 (N 224/39 SbNU 369), I. ÚS 116/05 ze dne 30. 5. 2006 (N 108/41 SbNU 349) a IV. ÚS 787/06 ze dne 29. 1. 2007 (N 16/44 SbNU 201), III. ÚS 961/09 (viz výše)]. Rozsah reakce na konkrétní námitky je tedy co do šíře odůvodnění spjat s otázkou hledání míry, případně (za podmínek tomu přiměřeného kontextu) i s akceptací odpovědi implicitní, resp. i s otázkou případů

hraničních, přičemž nutno reflektovat, že lze požadovat pouze takovou míru přesnosti, jakou povaha předmětu úvahy připouští.

16. V právní věci stěžovatelky dospěl Ústavní soud k závěru, že pod aspektem naznačených kautel napadené rozhodnutí v konfrontaci s důležitými argumenty konkrétních námitek stěžovatelky co do náležitého obsahu odůvodnění neobstojí, neboť vypořádání se s jejími argumenty – tak jak je jednotlivě vymezila v obou výše uvedených podáních – hned v několika ohledech absentuje. Krajský soud v Hradci Králové svůj rozsudek odůvodnil pouze tím, že stěžovatelka – alespoň stručným způsobem – nevylicila obsah směnečné smlouvy a žádným předloženým důkazem neprokázala nedostatek dobré víry a dbalosti majitele směnky při jejím nabytí, navíc ani neuvedla, v čem takovéto nedostatky spatřuje. Takové konstatování však nenachází oporu v obsahu jednotlivých podání stěžovatelky, resp. je s ním v rozporu, když v nich zcela určitým a konkrétním způsobem uvedla, jak sporná směnka souvisí s úvěrovou smlouvou a ji doprovázejícími všeobecnými obchodními podmínkami (tj. že jde o blankosměnku, o níž se hovoří v čl. 2.5 všeobecných obchodních podmínek jako o zajišťovací směnce k úvěru z úvěrové smlouvy, ke kterémužto tvrzení stěžovatelka připojila řadu listin vč. pokynů pro klienta, v nichž se o takové směnce v podrobnostech hovoří – viz č. l. 22; toto tvrzení je ostatně mezi účastníky řízení nesporné, neboť je explicitně potvrzuje i vedlejší účastník ve svém vyjádření k námitkám stěžovatelky proti směnečnému platebnímu rozkazu na č. l. 34) i proč tato souvislost činí dle jejího názoru směnku neplatnou (srov. č. l. 16 a dále ještě podrobněji na č. l. 40–42).

17. Krajský soud dále vůbec nereagoval na ty námitky stěžovatelky (č. l. 41), v nichž soudu předestřela právní názor zaujatý ve vzpomínaném nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 199/11 ze dne 26. 1. 2012 (N 21/64 SbNU 205), v němž Ústavní soud konstatoval, že „považuje za neakceptovatelné, aby se případné soudní ochrany dostávalo subjektům, které evidentně poškozují práva svých klientů. Ustanovení smluv nebo smluvních podmínek, která jsou formulářově předtištěna a neumožňují jednoznačně slabší straně jejich modifikaci, v sobě skýtají možnost vyvolání nepříznivých následků na straně klienta, kdy nebude dotčena pouze jeho sféra právní, ale zejména sféra osobní. Postupy, kdy klientům jsou vnučovány smluvní ujednání v podobě zajištění blankosměnkou, smluvní pokutou ve výši 30% nebo 45% dlužné částky za prodlení s platbou splátek v řadu jednotek týdnů či smluvní pokutou ve výši pětinašobku dlužné částky za hrubé porušení smlouvy nebo podmínek, je nutno považovat za nepřijatelné a uvedená ujednání označit za neplatná pro jednoznačný rozpor s dobrými mravy. Na tomto závěru nemůže nic změnit ani skutečnost, že klient takového subjektu smlouvu podepsal, a to dokonce ani v situaci, kdy by ve smluvních podmínkách bylo obsaženo ujednání, že klientovi se takto

stanovené smluvní pokuty nebo zajištění biankosměnkou nejeví za nepřiměřené či odporující dobrým mravům. Běžný klient úvěrové společnosti totiž nemůže v případě krátkodobého úvěru dopředu očekávat, ba ani předpokládat, že celková splacená částka bude několikanásobně převyšovat částku půjčenou. Tento předpoklad nelze ani spravedlivě požadovat. Z těchto důvodů by ochraně takových věřitelů neměla být poskytována soudní ochrana, a to ani v exekučním řízení, neboť ochrana takto nabytých práv stojí zcela mimo účel civilního procesu, resp. mimo základní hodnotový rámec práva jako normativního systému.“

18. Odtud je patrné, že krajský soud jednak na zcela konkrétním způsobem předestřenou argumentaci stěžovatelky nemohl reagovat pouhým konstatováním o neunesení břemene tvrzení a důkazního břemene, jednak se vůbec nevypořádal s právním názorem Ústavního soudu vysloveným v citovaném nálezu, když na tyto námitky stěžovatelky nezareagoval, resp. je ani jinak do své vlastní úvahy nepromítl, čímž porušil jak právo stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, tak i ustanovení čl. 89 Ústavy České republiky.

19. Za daných okolností proto Ústavní soud přistoupil dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ke zrušení stěžovaného soudního rozhodnutí. Při opětovném projednání a rozhodnutí v posuzované věci je Krajský soud v Hradci Králové vázán právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky).

Č. 200

K otázce počítání lhůt při doručování

K porušení stěžovatelova práva zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod došlo nejprve tím, že nalézací soud odmítl jeho odvolání jako opožděně podané, neboť neztotožnil vlivem nečitelnosti elektronického podání, způsobené ovšem technickými problémy na straně soudu, elektronickou verzi odvolání s následně předloženým originálem ve smyslu § 42 odst. 2 o. s. ř. I když tento jeho vadný postup posléze odvolací soud napravil, pochybil sám tím, že při určení dne náhradního doručení, který měl zásadní význam pro další řízení, nerespektoval kogentní zákonnou úpravu počítání lhůt, a odvolání, které bylo podáno ve lhůtě, vyhodnotil jako opožděné, následkem čehož nebylo toto odvolání řádně projednáno.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodyma a soudců Jaroslava Fenyka a Stanislava Balíka – ze dne 26. listopadu 2013 sp. zn. II. ÚS 33/13 ve věci ústavní stížnosti Ing. Jana Mareše, zastoupeného JUDr. Vojtěchem Filipem, advokátem, se sídlem Čéčova 11, České Budějovice, proti usnesení Okresního soudu v Písku č. j. 109 C 15/2011-74 ze dne 15. března 2012 a usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích č. j. 8 Co 1637/2012-157 ze dne 25. září 2012 o odmítnutí stěžovatelova odvolání pro opožděnost a nákladech řízení, za účasti Okresního soudu v Písku a Krajského soudu v Českých Budějovicích jako účastníků řízení a Venety Marešové, zastoupené JUDr. Jiřím Duškem, advokátem, se sídlem Erbenova 1013, Písek, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Usnesením Okresního soudu v Písku č. j. 109 C 15/2011-74 ze dne 15. března 2012 a usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích č. j. 8 Co 1637/2012-157 ze dne 25. září 2012 bylo zasaženo do stěžovatelova práva na spravedlivý proces, garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Okresního soudu v Písku č. j. 109 C 15/2011-74 ze dne 15. března 2012 a usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích č. j. 8 Co 1637/2012-157 ze dne 25. září 2012 se ruší.

Odůvodnění

I.

Ústavnímu soudu byl dne 4. ledna 2013 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, jehož prostřednictvím stěžovatel usiloval o zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů s tvrzením, že jimi bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Jelikož ústavní stížnost byla podána včas a splňovala i veškeré formální a obsahové náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu, bylo možné přistoupit k jejímu věcnému přezkumu.

Ze spisu Okresního soudu v Písku sp. zn. 109 C 15/2011, který si Ústavní soud za tím účelem vyžádal, vyplynulo, že řízení v předmětné věci bylo zahájeno na podkladě žaloby stěžovatele, kterou se po žalované – vedlejší účastnici Venetě Marešové domáhal zaplacení částky 861 036 Kč s příslušenstvím z titulu bezdůvodného obohacení. K žalobnímu návrhu stěžovatel současně připojil žádost dle § 138 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále též „o. s. ř.“), o níž Okresní soud v Písku rozhodl usnesením ze dne 29. srpna 2011 tak, že se stěžovateli osvobození od soudních poplatků nepřiznává. Usnesením ze dne 20. října 2011 byl následně stěžovatel vyzván, aby do 3 dnů od doručení usnesení zaplatil soudní poplatky ve výši 34 440 Kč. Stěžovatel tak neučinil, a proto Okresní soud v Písku usnesením č. j. 109 C 15/2011-57 ze dne 21. listopadu 2011, vydaným vyšší soudní úřednicí, řízení zastavil (výrok I), přičemž žádnému z účastníků nepřiznal právo na úhradu nákladů řízení (výrok II).

K odvolání vedlejší účastnice do výroku o nákladech řízení Okresní soud v Písku, zastoupený samosoudkyní, usnesením č. j. 109 C 15/2011-74 ze dne 15. března 2012 změnil předchozí rozhodnutí tak, že uložil žalobci – stěžovateli povinnost zaplatit vedlejší účastnici náklady řízení ve výši 15 600 Kč (výrok I) a žádnému z účastníků nepřiznal náklady odvolacího řízení (výrok III). Odvolání stěžovatele ze dne 3. ledna 2012 Okresní soud v Písku odmítl (výrok II) s odůvodněním, že napadené usnesení bylo stěžovateli doručeno dne 19. prosince 2011, konec odvolací lhůty pak připadl na den 3. ledna 2012, podal-li tedy stěžovatel odvolání až dne 6. ledna 2012, stalo se tak opožděně. Předchozí podání stěžovatele ze dne 3. ledna 2012, došlé téhož dne elektronicky – e-mailem bez zaručeného elektronického podpisu, soud označil za zcela nečitelné, a tudíž nesrozumitelné, v důsledku čehož podání ze dne 3. ledna 2012, soudu osobně doručené dne 6. ledna 2012, nepovažoval za stejnopis elektronicky učiněného podání.

Stěžovatel se s odvoláním proti rozhodnutí nalézacího soudu dále obrátil na Krajský soud v Českých Budějovicích, který usnesením č. j. 8 Co 1637/2012-157 ze dne 25. září 2012 změnil rozhodnutí soudu prvního stupně toliko ve výroku III, kdy stěžovatele nově zavázal zaplatit vedlejší účastnici na nákladech odvolacího řízení částku 800 Kč, jinak toto rozhodnutí ve výroci I a II potvrdil. Odvolací soud sice nesdílel názor, resp. konkrétní důvod, o němž nalézací soud své rozhodnutí opíral, máje za to, že stěžovatel co do formy odvolání zákonným podmínkám vyhověl (§ 42 odst. 2 o. s. ř.), neboť požadavek zákona ohledně doplnění podání v elektronické podobě předložením originálu či písemného podání shodného znění ve lhůtě tři dnů je splněn i tam, kde je elektronické podání kvůli technickému problému dílem nečitelné, avšak na základě struktury textu a dle přezkoumatelných částí textu lze takové podání bezpečně identifikovat s následně předloženým originálem. Přesto odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil, a to na základě jiných procesně významných skutečností. Odvolací soud vycházel z toho, že zásilka obsahující rozhodnutí o zastavení řízení byla po nezastižení stěžovatele v místě bydliště uložena u pošty dne 7. prosince 2011, a jelikož nedošlo k jejímu vyzvednutí ve stanovené 10denní lhůtě, byla zásilka stěžovateli doručena fikci již dne 17. prosince 2011, byť se nejednalo o pracovní den. Počínaje dnem 18. prosince 2011 pak započala běžet odvolací lhůta, jejíž poslední den připadl na 2. ledna 2012. Pokud tedy stěžovatel uplatnil odvolání v elektronické podobě dne 3. ledna 2012, konal dle odvolacího soudu opožděně.

Stěžovatel s oběma rozhodnutími obecných soudů nesouhlasil, což dal najevo v ústavní stížnosti, jsa přesvědčen, že obecné soudy nesprávně interpretovaly příslušná ustanovení procesního předpisu, na podkladě čehož se odmítly zabývat meritem věci, a odňaly tak stěžovateli možnost řádně věc před soudem projednat. Z ustanovení § 57 odst. 2 o. s. ř. vyplývá, že případně-li konec desetidenní lhůty dle § 49 odst. 4 o. s. ř. na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den. Ve světle řečeného podle stěžovatele neobstojí názor Krajského soudu v Českých Budějovicích, že odvolací lhůta počala běžet dnem 18. prosince 2012, neboť na toto datum připadala neděle.

II.

Podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval Ústavní soud účastníky řízení a vedlejší účastníci, aby se k podané ústavní stížnosti vyjádřili.

Okresní soud v Písku po podrobné rekapitulaci obsahu spisového materiálu uvedl, že elektronické podání stěžovatele, došlé soudu dne 3. ledna 2012, bylo automaticky prostřednictvím nainstalovaného technického vybavení soudu zobrazeno tak, jak je založeno na č. l. 62 spisu, tj.

v nečitelné podobě. Soud při svém rozhodování vycházel z legitimního očekávání, že pokud by elektronické podání bylo učiněno ve formátu uveřejněném na úřední desce soudu mezi formáty přípustnými pro elektronickou komunikaci se soudem, bylo by do listinné podoby převedeno v čitelné formě, nebylo-li tomu tak, jednalo se o zřejmě nedovolený formát. Soud byl současně v dobré víře, že technické vybavení soudu je způsobilé ke správnému zobrazování elektronicky došlých podání. Za dané situace proto nečitelné podání stěžovatele ze dne 3. ledna 2012 neztotožnil s podáním stěžovatele ze dne 6. ledna 2012 a rozhodl o odmítnutí odvolání jako opožděného. Třebaže bylo následně zjištěno, že k nečitelnému zobrazení došlo v důsledku chyby na straně soudu, k jejímu zhojení procesním způsobem již soud prvního stupně nemohl přikročit. V dalším Okresní soud v Písku odkázal na připojené vyjádření informatika soudu Bc. Milana Hrušky ze dne 14. června 2013, který podstatu technického problému podrobně vysvětlil s tím, že již byla přijata opatření, která zabrání opakování této situace v budoucnu. Pro úplnost Okresní soud v Písku v části C) svého vyjádření upozornil na proběhlou opravu číslování listů ve spisu.

Krajský soud v Českých Budějovicích primárně odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí. K tomu dodal, že dle jeho názoru, který vychází z převažující soudní praxe, není lhůta zakotvená v § 49 odst. 4 o. s. ř. lhůtou k provedení procesního úkonu ani lhůtou soudcovskou. Jde o zákonný časový limit, po němž nastává fikce, spočívající v tom, že adresátovi byla písemnost desátým dnem ode dne připravení zásilky k vyzvednutí doručena. Předmětná lhůta tudíž pravidlům počítání dle § 55 a násl. o. s. ř. podle odvolacího soudu nepodléhá, neboť není-li v případě fikce významné, zda se adresát o písemnosti dozvěděl a zda si zásilku skutečně převzal, v duchu této logiky není pak rovněž podstatné, zda si písemnost mohl s ohledem na otevírací dobu příslušné pošty vyzvednout. Dle odvolacího soudu nelze připustit výklad, podle něhož by zákonná lhůta byla z deseti dnů de facto prodloužována na jedenáct či dvanáct dnů, v závislosti na tom, zda její konec připadne na den pracovního klidu či svátek. Teprve na uvažovanou fikci doručení navazující lhůta k odvolání je lhůtou stanovenou zákonem k provedení úkonu a její konec se počítá v souladu s úpravou § 57 o. s. ř. Výklad stěžovatele by v některých případech znamenal, že se prolongace lhůty k nejbližšímu pracovnímu dni provede dvakrát, což by byl důsledek, který zákonodárce dle názoru odvolacího soudu nezamýšlel.

Vedlejší účastnice označila ústavní stížnost za nedůvodnou a navrhla její zamítnutí. Uvedla, že ustanovení § 57 odst. 2 o. s. ř. na daný případ nedopadá, neboť lhůta pro fikci doručení není z hlediska adresáta lhůtou procesní, tj. neukládá mu, aby v této lhůtě provedl konkrétní právní úkon, např. podal opravný prostředek, jak vyplývá z ustanovení § 55 o. s. ř. S uplynutím této lhůty zákon spojuje toliko právní následek doručení konkrétní

osobě, což lze dovodit z dikce ustanovení § 44 odst. 4 o. s. ř. (správně sic: § 49 odst. 4).

V replice stěžovatel setrval na svém stanovisku, že podal odvolání včas. Stěžovatel byl podle svých slov v dobré víře, že výzva k vyzvednutí zásilky ze dne 7. prosince 2011, kterou obdržel, obsahuje pravdivé údaje o tom, že zásilku si lze vyzvednout nejpozději dne 19. prosince 2011, jinak následující den bude vložena do domovní schránky. V důsledku toho přý nemohl předvídat fikci doručení dne 17. prosince 2011, naopak je přesvědčen, že zásilka mu byla doručena až dne 19. prosince 2011, kdy si ji osobně v souladu s poskytnutým poučením vyzvedl u příslušného poštovního doručovatele.

III.

Ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud ve své judikatuře mnohokrát konstatoval, že není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81 a 90 Ústavy České republiky). Jeho úkolem není skutkově a právně objasňovat věci patřící do pravomoci obecných soudů. Pokud soudy postupují v souladu s obsahem hlavy páté Listiny, nemůže na sebe atrahovat právo přezkumného dohledu nad jejich činností (čl. 83 Ústavy České republiky).

Z řečeného vyplývá, že Ústavní soud zpravidla neposuzuje ani interpretaci a aplikaci jednoduchého práva provedenou obecnými soudy, pokud nemá současně za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce. Podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva obecným soudem tyto účinky, Ústavní soud definoval v řadě svých rozhodnutí [srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 74/02 ze dne 10. října 2002 (N 126/28 SbNU 85)]. Je tomu tak tehdy, jestliže nepřipustně postihuje některé z základních práv a svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo je výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli, případně je v extrémním rozporu s požadavky věcně přílehavého a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu či v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravdnosti (viz teze „přepjatého formalismu“).

Výše naznačená východiska jsou přitom významná pro hodnocení postupu a rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích v nyní projednávané věci, jemuž stěžovatel vytýká nesprávné posouzení otázky včasnosti podaného odvolání, založené na ústavně nekonformním výkladu § 49 odst. 4 a § 57 odst. 2 o. s. ř.

Ustanovení § 49 odst. 4 o. s. ř. upravuje postup při doručování písemnosti určené do vlastních rukou v případě, kdy adresát písemnosti nebyl

doručovatelem zastížen v místě doručování, a došlo k uložení zásilky. V souladu s tímto ustanovením, nevyzvedne-li si adresát písemnost ve lhůtě 10 dnů ode dne, kdy byla připravena k vyzvednutí, považuje se písemnost posledním dnem této lhůty za doručenou, i když se adresát o uložení nedozvěděl.

V daném případě Ústavní soud nemůže souhlasit s právním posouzením opožděnosti podání stěžovatele, a to právě s ohledem na ustanovení § 57 odst. 2 věty druhé o. s. ř., kde je stanoveno: „Případně-li konec lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den.“ Citované ustanovení je obecným ustanovením, které se vztahuje na všechny procesní lhůty, tj. lhůty uplatňované v rámci občanského soudního procesu podle úpravy obsažené v občanském soudním řádu, včetně úložní doby ve smyslu § 49 odst. 4 o. s. ř. Totožný názor zastává i komentářová a odborná literatura (srov. Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 330 a 331, 398; Svoboda, K., Suk, M., Zeman, P. Doručování v soudním řízení. Praha : Linde, 2009, str. 126).

Dlužno poznamenat, že v našem právním řádu v případech, kdy poslední den lhůty připadne na sobotu, neděli nebo svátek, platí v zásadě (pokud ovšem konkrétní právní norma výslovně nestanoví jinak) stejný režim jak pro lhůty procesní povahy, tak pro lhůty hmotněprávní, platí totiž pravidlo, že posledním dnem lhůty se stává nejbližší následující pracovní den [§ 122 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 60 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, § 40 odst. 1 písm. c) zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, a § 57 odst. 2 o. s. ř.].

V návaznosti na dosavadní judikaturu Ústavního soudu a vzhledem k předmětu ústavní stížnosti lze konstatovat, že k porušení práva na poskytnutí soudní ochrany (a v konečném důsledku k porušení práva na spravedlivý proces) dojde především tehdy, jestliže je stěžovateli upřeno právo domáhat se svého nároku u nezávislého a nestranného soudu, tento soud zůstane v řízení delší dobu nečinný nebo bezdůvodně odmítne jednat a rozhodnout o podaném návrhu. A právě taková situace v posuzovaném případě nastala.

Okresní soud v Písku nejprve odmítl odvolání stěžovatele jako opožděně podané, neboť neztotožnil jeho elektronickou verzi s následně předloženým originálem ve smyslu § 42 odst. 2 o. s. ř., a to vlivem nečitelnosti elektronického podání, způsobené ovšem technickými problémy na straně soudu. Tento vadný postup nalézacího soudu posléze Krajský soud v Českých Budějovicích napravil, nicméně sám pochybil, pokud při určení dne náhradního doručení, který měl zásadní význam pro další řízení, nerespek-

toval kogentní zákonnou úpravu počítání lhůt, a odvolání, které bylo podáno ve lhůtě, vyhodnotil jako opožděné. Následkem popsaných pochybení obecných soudů nebylo odvolání stěžovatele řádně projednáno, čímž došlo k porušení jeho práva zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny.

Ústavní soud proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti a napadená usnesení Okresního soudu v Písku č. j. 109 C 15/2011-74 ze dne 15. března 2012 a usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích č. j. 8 Co 1637/2012-157 ze dne 25. září 2012 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil. Ústavní soud takto rozhodl bez nařízení ústního jednání (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 201

Ke sporu o vyklizení nemovitosti v případě uzavřené smlouvy o budoucí smlouvě kupní mezi žalobcem a žalovaným s ohledem na legitimní očekávání žalovaného a zásadu pacta sunt servanda

Nelze se domáhat soudní ochrany vlastnického práva k věci, které žalobci svědčí jen proto, že porušil svou smluvní povinnost převést věc na žalovaného a takový protiprávní stav udržuje. V rovině ústavní nelze takovému formálnímu vlastnickému právu, existujícímu jen za současného porušování obecného přirozenoprávního principu pacta sunt servanda, poskytnout ochranu jako subjektivnímu veřejnému právu.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Stanislava Balíka a Jaroslava Fenyka – ze dne 26. listopadu 2013 sp. zn. II. ÚS 1355/13 ve věci ústavní stížnosti MUDr. Ludmily Duškové, zastoupené JUDr. Kateřinou Skálovou, advokátkou, se sídlem Bezručova 7, 586 01 Jihlava, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 13. března 2013 č. j. 26 Cdo 3950/2011-178, kterým bylo zamítnuto stěžovatelčino dovolání, a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 27. července 2011 č. j. 11 Co 22/2011-126, jímž bylo stěžovatelce uloženo vyklidit nebytový prostor – garáž, za účasti Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení a JUDr. Tomáše Pelikána, insolvenčního správce dlužníka – Pražského stavebního družstva, se sídlem Dušní 22, 110 00 Praha 1, zastoupeného Mgr. Karlem Volfem, advokátem, se sídlem Jindřicha Plachty 28, 150 00 Praha 5, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. března 2013 č. j. 26 Cdo 3950/2011-178 a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 27. července 2011 č. j. 11 Co 22/2011-126 se ruší.

Odůvodnění**I. Průběh řízení před obecnými soudy**

1. Stěžovatelka napadla včas podanou ústavní stížností, došlou Ústavnímu soudu dne 29. dubna 2013, shora uvedená rozhodnutí a navrhla jejich zrušení. V ústavní stížnosti stěžovatelka namítá porušení práva na soudní

a jinou ochranu a v jeho rámci pak porušení základního práva na ochranu legitimního očekávání nabytí majetku, jakož i porušení práva na ochranu vlastnictví. Současně podala návrh na odložení vykonatelnosti napadených rozhodnutí, jemuž Ústavní soud usnesením ze dne 8. srpna 2013 vyhověl.

2. Obvodní soud pro Prahu 5 rozsudkem ze dne 20. října 2010 č. j. 34 C 134/2009-77 zamítl žalobu, jíž se původní žalobce (Pražské stavební bytové družstvo) – nyní vystupující jako úpadce zastoupený JUDr. Tomášem Pelikánem, správcem konkursní podstaty (vedlejší účastník) – domáhal, aby žalované (stěžovatelce) byla uložena povinnost vyklidit a vyklizenou mu předat nebytovou jednotku – garáž blíže specifikovanou ve výroku (dále též „předmětná garáž“). Žaloba byla odůvodněna zejména tím, že žalobce je vlastníkem této garáže, ke které nevznikl žalované platný nájem, a kterou tak užívá bez právního důvodu.

3. K odvolání žalobce Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 27. července 2011 č. j. 11 Co 22/2011-126 změnil rozsudek soudu prvního stupně a uložil žalované předmětnou garáž vyklidit do šesti měsíců od právní moci rozsudku a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů. Odvolací soud v souladu se soudem prvního stupně vyšel ze zjištění, že právní předchůdce žalobce (Pražské stavební bytové družstvo) se žalovanou uzavřel dne 23. dubna 1996 smlouvu o uzavření budoucí smlouvy kupní, podle níž mělo dojít k převodu předmětné garáže včetně podílu na společných částech objektu do 9 měsíců ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o kolaudační stavby. Ve smlouvě byla stanovena kupní cena, kterou žalovaná podle dohodnutých splátek v celém rozsahu uhradila. Mezi žalobcem a žalovanou byla v souvislosti s plánovaným převodem předmětné garáže do vlastnictví dále uzavřena dne 16. července 1997 smlouva označená jako nájemní. Odvolací soud na rozdíl od soudu prvního stupně dovodil, že tato smlouva označená jako smlouva nájemní, v níž byla doba nájmu sjednána na dobu určitou do okamžiku vkladu vlastnického práva k jednotce a spoluvlastnického podílu na společných částech budovy s tím, že vzhledem k charakteru právního vztahu byl nájem sjednán jako „bezúplatný“, není platnou smlouvou nájemní, ale ani innominátní smlouvou podle § 51 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „obč. zák.“) s rysy smlouvy o výpůjčce a smlouvy nájemní, neboť vůle účastníků k uzavření smlouvy nájemní nebo smlouvy o výpůjčce nesměřovala. Uzavřel, že žalovaná užívala předmětnou garáž se souhlasem vlastníka, který byl odvolán, a žalovaná tak nyní užívá garáž bez právního důvodu. Dále konstatoval, že jestliže se žalobce domáhá ochrany svého vlastnického práva v souladu s § 126 obč. zák., nejde o výkon práva v rozporu s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 obč. zák.), neboť žalovaná měla k dispozici právní prostředky k vynucení uzavření kupní smlouvy o převodu garáže do svého vlastnictví, popř. k navrácení zaplacené kupní ceny, které nevyužila.

4. Následné dovolání žalované bylo rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 13. března 2013 č. j. 26 Cdo 3950/2011-178 zamítnuto jako nedůvodné s tím, že rozsudek odvolacího soudu byl z hlediska uplatněných dovolacích důvodů posouzen jako správný. Nejvyšší soud v dovolání napadeném usnesení neshledal, že by řízení bylo postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci a která měla podle názoru žalované spočívat v tom, že se jí v řízení před odvolacím soudem nedostalo poučení dle § 118a odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“) o možnosti odlišného právního posouzení, v důsledku čehož pro ni bylo rozhodnutí odvolacího soudu „překvapivé“, jakož i v tom, že jí po přednesu právního zástupce žalobce byla odňata možnost závěrečného vyjádření. Dovolací soud se k oběma námitkám procesního charakteru vyjádřil ve svém odůvodnění, přičemž konstatoval, že odvolací soud založil své zamítavé rozhodnutí na rozhodných skutečnostech, jež byly v průběhu řízení zjištěny a účastníky tvrzeny, nelze mu proto důvodně vytýkat, že žalovanou nepoučil postupem podle § 118a odst. 2 o. s. ř., ani to, že jeho rozhodnutí je nepředvídatelné, resp. překvapivé. Rovněž uvedl, že nedošlo ke zkrácení procesních práv žalované tím, že v průběhu řízení před soudy obou stupňů byla žalované dána možnost vyjádřit se ke všem provedeným důkazům, přednést své návrhy a vyjádřit se k právní stránce věci, a žalovaná této možností (opakovaně) využila. V tom, že odvolací soud ještě po replice žalobce nevyzval žalovanou znovu k opětovnému vyjádření, nelze spatřovat nesprávný postup, kterým by jí byla odňata možnost jednat před soudem.

5. V další části dovolání žalovaná brojila proti nesprávnému právnímu posouzení věci [§ 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.], přičemž zpochybnila závěr odvolacího soudu, že nájemní smlouva ze dne 16. července 1997, uzavřená mezi ní a žalobcem, je neplatná a ona užívá předmětnou garáž bez právního důvodu, jakož i závěr, že výkon práva žalobce není v rozporu s dobrými mravy dle § 3 odst. 1 obč. zák., jestliže se domáhá ochrany svého vlastnického práva v souladu s § 126 odst. 1 obč. zák. V této souvislosti Nejvyšší soud dovodil, že uzavřená smlouva je s přihlédnutím ke svému obsahu a také účelu, který smluvní strany jejím uzavřením sledovaly, smlouvou nájemní, což plyne nejen z jejího názvu, ale i z odkazu účastníků na § 663 a násl. obč. zák., ale nemůže jít o platnou nájemní smlouvu, neboť v ní schází základní pojmový a definiční znak, jímž je úplatnost. Podle Nejvyššího soudu neobstojí proto názor, že jde o smlouvu innominátní s prvky smlouvy nájemní (jen proto, že v ní bylo užito pojmů typických pro tento smluvní typ) a s prvky smlouvy o výpůjčce (jen proto, že neobsahuje ujednání o nájemném). Na základě výše uvedených skutečností dospěl dovolací soud k závěru, že nájemní smlouva není právním titulem, který by žalovanou opravňoval k užívání předmětné garáže, a pokud ji užívá, činí tak bez

právního důvodu. Nejvyšší soud se zabýval i otázkou, zda výkon práva žalobce není v rozporu s dobrými mravy z pohledu § 3 odst. 1 obč. zák. Podle ustálené soudní praxe rovněž platí, že na základě § 3 odst. 1 obč. zák. nelze zamítnout žalobu na vyklizení nebytových prostor, jestliže je smlouva o jejich nájmu absolutně neplatná (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2001 sp. zn. 20 Cdo 1506/99, uveřejněný pod číslem 12/2002 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). K odůvodnění citovaného právního názoru Nejvyšší soud mimo jiné uvedl, že je-li pronajímatel podle neplatné smlouvy vlastníkem (spoluvlastníkem) nemovitosti, v níž jsou umístěny smlouvou dotčené nebytové prostory, svědčí mu i právo na ochranu tohoto vlastnictví, neboť užívání jeho nemovitosti bez právního důvodu představuje zásah do vlastnického práva, který je neoprávněný, což podporuje i konstantní judikatura. V této souvislosti zmínil rozsudek velkého senátu občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 20. ledna 2004 sp. zn. 31 Cdo 1895/2002, jakož i navazující rozhodnutí [např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. srpna 2009 sp. zn. 26 Cdo 3195/2008, ze dne 13. září 2012 sp. zn. 26 Cdo 649/2012 (ústavní stížnost podanou proti citovanému rozhodnutí odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 7. listopadu 2012 sp. zn. I. ÚS 4033/12, dostupným na <http://nalus.usoud.cz>)].

II. Rekapitulace obsahu ústavní stížnosti

6. Stěžovatelka v ústavní stížnosti rekapituluje průběh řízení před obecnými soudy a vydaná rozhodnutí. Poukazuje především na rozsudek soudu prvního stupně, který byl dle jejího názoru správný a rozvinul její legitimní očekávání na nabytí předmětné garáže. Naproti tomu rozsudky odvolacího a dovolacího soudu považuje za překvapivé a naprosto nepochopitelné. Opakovaně zdůrazňuje, že žalobce ji udržoval celou dobu v přesvědčení, že svým závazkům na převod předmětné garáže dostojí. Pokud se nyní žalobce dovolal vlastnického práva, nemůže tak činit s dobrými úmysly, neboť to byl on, kdo všechny smlouvy vypracoval. V obecné rovině proti sobě stojí tvrzená ochrana vlastnického práva oproti právu, které chrání oprávněné očekávání smluvních stran. Stěžovatelka namítá, že obecné soudy nerespektovaly právní závěry vyslovené Ústavním soudem k dané problematice. V této souvislosti zmiňuje náleze Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3571/10 ze dne 12. 5. 2011 (N 91/61 SbNU 415), vydaný v obdobné věci, jímž Ústavní soud napadená rozhodnutí, kterými byla uživatelům bytových a nebytových prostor uložena povinnost k vyklizení, zrušil. K tomu podotýká, že ve stávající věci se dovolací soud tímto rozhodnutím vůbec nezabýval. Stěžovatelka rovněž poukazuje na rozdílné rozhodování srovnatelných sporů obecnými soudy (zejména pak Obvodním soudem pro Prahu 5 a Městským soudem v Praze). Svoji argumentaci ohledně legitimního očekávání vyvozuje zejména ze smlouvy o smlouvě budoucí ze dne

23. dubna 1996 a z následně uzavřené smlouvy nájemní ze dne 16. července 1997. Obsáhle přitom cituje z výše citovaného nálezu Ústavního soudu, jakož i ze stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 6/2009, které se věnuje mj. problematice aplikace dobrých mravů podle § 3 odst. 1 obč. zák. v souvislosti se žalobou na vyklizení a z něhož vycházejí další rozhodnutí ve sporech vzešlých ze vztahů mezi Pražským stavebním bytovým družstvem, v nichž jsou žaloby žalobce zamítány.

III. Rekapitulace vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení

7. Ústavní soud si vyžádal stanoviska účastníků a vedlejších účastníků.

8. Nejvyšší soud a Městský soud v Praze jako účastníci řízení pouze odkázaly na odůvodnění svých rozhodnutí, z nichž právní argumentace vyplývá, a není ji třeba blíže rozvádět a doplňovat.

9. Vedlejší účastník řízení se k věci vyjádřil podrobněji. K ústavní stížnosti uvádí, že stěžovatelka převážně polemizuje se skutkovými a právními závěry obecných soudů. V ústavněprávní rovině uplatňuje stěžovatelka pouze právo legitimního očekávání nabytí vlastnictví. V této souvislosti poukazuje na usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1908/11 ze dne 30. 7. 2013 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), které dle jeho názoru překonává dřívější i stěžovatelkou citovanou nálezovou judikaturu (nález sp. zn. I. ÚS 3571/10). Vedlejší účastník dále rozebírá skutkový základ a celkové okolnosti sporu. Poukazuje na to, že stěžovatelka jako jedna z mála nevyužila možnosti domáhat se ve stanovených lhůtách nahrazení projevu směřujícího k uzavření kupní smlouvy na předmětnou nemovitost. Stěžovatelka ani nevyužila možnosti odstoupit od smlouvy o smlouvě budoucí s navazující možností domáhat se vrácení uhrazené zálohy na kupní cenu jakožto bezdůvodného obohacení. Momentálně užívá předmětnou nemovitost bez placení jakéhokoliv nájemného, čímž vedlejšímu účastníkovi způsobuje ztrátu. I pokud v minulosti uhradila družstvu jí tvrzené částky, s ohledem na běžné ceny nájmu si tyto částky již odbydlela. Samotné posouzení platnosti nájemní smlouvy považuje za standardní a v souladu s ustálenou judikaturou obecných soudů, zejména pak Nejvyššího soudu. Zdůrazňuje, že vyklizení předmětné nemovitosti se v žádném případě nedomáhá v rozporu s dobrými mravy ve smyslu § 3 obč. zák. K otázce porušení práva na legitimní očekávání poukazuje vedlejší účastník na judikaturu obecných soudů i Ústavního soudu. Podotýká, že nález sp. zn. I. ÚS 3571/10 se týkal jiné situace (v dané věci byla rozhodnutí obecných soudů zrušena kvůli procesnímu pochybení – neprovedení důkazu), a tudíž všechny vyslovené závěry byly vysloveny „in eventum“, neboť se týkaly jiné skutkové situace. Obsáhle dovozuje, proč ve stávající věci nelze uplatňovat institut legitimního očekávání.

10. Stěžovatelka v replice k vyjádření vedlejšího účastníka setrvává na svém stanovisku ohledně porušení jejího práva na legitimní očekávání nabytí majetku. Vyjádření považuje za zavádějící a překrucující skutečný stav věci. Opakovaně vysvětluje celkové okolnosti věci a polemizuje s tvrzeními uvedenými ve vyjádření vedlejšího účastníka.

IV. Právní posouzení věci

11. Ústavní soud, stejně jako v mnoha předchozích rozhodnutích, konstatuje, že jednou z funkcí Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), zvláště ústavní úpravy základních práv a svobod, je její „prozařování“ celým právním řádem. Smysl Ústavy spočívá nejen v úpravě základních práv a svobod, jakož i institucionálního mechanismu a procesu utváření legitimních rozhodnutí státu (resp. orgánů veřejné moci), nejen v přímé závaznosti Ústavy a v jejím postavení bezprostředního pramene práva, nýbrž i v nezbytnosti státních orgánů, resp. orgánů veřejné moci, interpretovat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod. V posuzované věci to znamená povinnost soudů interpretovat procesní ustanovení a principy v první řadě z pohledu účelu a smyslu ochrany ústavně garantovaných základních práv a svobod.

12. Pro posouzení celé věci je určující v minulosti vydaný náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3571/10 ze dne 12. května 2011 (N 91/61 SbNU 415), stěžovatelkou i vedlejším účastníkem opakovaně citovaný, který ohledně právních závěrů vycházel z předchozí judikatury Ústavního soudu – konkrétně z nálezu sp. zn. I. ÚS 353/04 ze dne 16. 6. 2005 (N 124/37 SbNU 563). Věc řešená pod sp. zn. I. ÚS 3571/10, v níž jako žalobce vystupoval rovněž vedlejší účastník, se týkala obdobné problematiky a skutkového stavu (nesplnění povinnosti úpadce převést vlastnictví na tehdejší stěžovatelku, byť byla předtím uzavřena smlouva o smlouvě budoucí a tehdejší stěžovatelka již zaplatila cenu na úhradu zamýšlené koupě). I ve věci sp. zn. I. ÚS 3571/10 se jednalo o vyklizení nebytového prostoru – garážového stání, přičemž obecné soudy žalobě vedlejšího účastníka na vyklizení vyhověly s argumentací, že ve věci není možné aplikovat institut dobrých mravů podle § 3 odst. 1 obč. zák. Ústavní soud ovšem rozsudky obecných soudů zrušil a v citovaném nálezu vysvětlil, proč úvahy soudů o nemožnosti aplikovat dobré mravy nejsou ústavně akceptovatelné (viz body 43 až 55 citovaného nálezu). V tomto nálezu vyslovil zejména názor, že se nelze domáhat soudní ochrany vlastnického práva k věci, které žalobci svědčí jen proto, že porušil svou smluvní povinnost převést věc na žalovaného a takový protiprávní stav udržuje. V rovině ústavní nelze takovému formálnímu vlastnickému právu, existujícímu jen za současného porušování obecného přirozenoprávního principu pacta sunt servanda, poskytnout ochranu jako subjektivnímu veřejnému právu.

13. Na uvedený nález posléze navázala celá řada odmítacích usnesení Ústavního soudu (např. II. ÚS 3942/12 ze dne 14. 3. 2013, IV. ÚS 2085/13 ze dne 4. 9. 2013, III. ÚS 2267/13 ze dne 3. 10. 2013, III. ÚS 2514/13 ze dne 3. 10. 2013; všechna dostupná na <http://nalus.usoud.cz>), která se zabývala ústavními stížnostmi vedlejšího účastníka směřujícími proti rozhodnutím, jimiž byly jeho žaloby na vyklizení bytových jednotek Obvodním soudem pro Prahu 5 a potažmo Městským soudem v Praze zamítány zejména s ohledem na citovaný nález sp. zn. I. ÚS 3571/10. Ve všech uvedených rozhodnutích byla opět akcentována potřeba zohlednit hledisko legitimního očekávání nabytí majetku vzniklého na základě uzavřené smlouvy o smlouvě budoucí kupní. Přestože ve stávající věci se na rozdíl od výše zmiňovaných usnesení nejedná o vyklizení bytové jednotky, nýbrž o vyklizení garáže, není důvod posuzovat danou problematiku odchylně. Princip legitimního očekávání, jakož i korektiv dobrých mravů jsou univerzálními instituty, které působí bez rozdílu.

14. Vedlejší účastník v ústavní stížnosti dále poukazoval na usnesení sp. zn. IV. ÚS 1908/11, kterým měla být podle jeho názoru údajně překonána judikatura založená shora citovaným nálezem sp. zn. I. ÚS 3571/10. Tak tomu není. Odhlédneme-li od skutečnosti, že senátním usnesením nelze změnit nálezovou judikaturu [k tomu zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále je „zákon o Ústavním soudu“) přepokládá postup podle § 23 a nutnost předložit posouzení odchylně řešené otázky plénu], jednalo se ve vedlejším účastníkem zmiňované věci navíc i o zcela jinou situaci. V daném případě totiž žalobci (uživatelé bytových a nebytových prostor) podali žalobu na určení vlastnického práva, které jim dle jejich názoru mělo vzniknout vydržením. Obecné soudy však zde dovodily, že žalobci nesplnili jednu z podmínek vydržení, a to podmínku oprávněné držby, jelikož se zřetelem ke všem okolnostem nebyli, ani nemohli být, v dobré víře, že jim uvedené nemovitosti patří. Ústavní soud, který se ústavní stížností žalobců (uživatelů bytových a nebytových prostor) zabýval posléze, nepovažoval tuto ústavní stížnost za opodstatněnou, neboť z nálezu sp. zn. I. ÚS 3571/10, jímž intenzivně argumentovali, nikterak nevyplývá, že by se osoby oprávněné ze smlouvy o smlouvě budoucí (účastníci žalob na straně žalované o vyklizení těchto nemovitostí a současně oprávnění uživatelé těchto nemovitostí) automaticky staly vlastníky takových nemovitostí. Jinými slovy, bylo řečeno, že uživatele nebylo lze s odkazem na vlastnické právo vystěhovat, užívání nemovitosti se dělo po právu, vlastnické právo k nemovitosti však nenabyli.

15. Nelze přisvědčit ani tvrzení vedlejšího účastníka, že ve stávajícím případě se jedná oproti nálezu sp. zn. I. ÚS 3571/10 o skutkově odlišnou situaci. Je sice pravda, že ve věci sp. zn. I. ÚS 3571/10 byla důvodem pro kasaci ústavní stížností napadených rozhodnutí primárně skutečnost, že

obecné soudy porušily právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny tím, že neprovedly důkaz smlouvou o smlouvě budoucí, a navíc ani stěžovatelku nevyzvaly podle § 118a odst. 3 o. s. ř. k navržení důkazů potřebných k prokázání jejích tvrzení. Nicméně závěry týkající se legitimního očekávání, vyslovené nad rámec těchto úvah, byly zcela kategorické a na stávající věc přesně dopadající.

16. Ústavní soud uzavírá, že obecné soudy přijatým výkladem podústavního práva nedostály povinnosti poskytnout ochranu základnímu právu stěžovatelky v podobě legitimního očekávání nabytí majetku (předmětné garáže) plněním ze smlouvy.

17. Ze shora vyložených důvodů bylo proto podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověno a napadené rozsudky Nejvyššího soudu i Městského soudu v Praze byly zrušeny.

Č. 202

K výši odměny soudního exekutora v případě dobrovolného plnění povinným

Při stanovení výše odměny soudního exekutora, má-li tato dostát požadavkům vyplývajícím z práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a ochrany vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny, je třeba zohlednit jistý stupeň dobrovolnosti ve splnění vymáhané povinnosti, byť k němu došlo až po nařízení exekuce, avšak stále před jejím vynuceným provedením. Nastane-li takováto situace, tato zásada by se měla aplikovat tím způsobem, že soudnímu exekutorovi náleží odměna v poloviční výši podle § 11 odst. 1 písm. a) vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, (dále jen „exekuční tarif“). Toto pravidlo se přitom uplatní i pro případ, kdy se odměna exekutora stanoví podle § 6 odst. 3 exekučního tarifu v minimální výši 3 000 Kč, a to bez ohledu na to, zda se pro určení této odměny v konkrétním případě použije exekuční tarif ve znění účinném do 31. října 2008 nebo až po účinnosti jeho novely provedené vyhláškou č. 330/2008 Sb., kterou bylo vyňato posledně uvedené ustanovení z dosahu § 11 odst. 1 písm. a) exekučního tarifu.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Kateřiny Šimáčkové a Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) – ze dne 28. listopadu 2013 sp. zn. I. ÚS 1787/11 ve věci ústavních stížností Ing. Vladimíra Musila, zastoupeného JUDr. Vierou Štichovou, advokátkou, se sídlem v Brně, Erbenova 3, proti usnesením Městského soudu v Brně ze dne 23. března 2011 č. j. 69 Nc 1514/2004-135 a ze dne 29. února 2012 č. j. 69 Nc 1514/2004-221, jimiž byly zamítnuty stěžovatelovy námitky v exekučním řízení, a proti příkazům k úhradě nákladů exekuce vydaným Mgr. Zdeňkem Ráčkem, zástupcem soudního exekutora JUDr. Milana Dobeše, Exekutorský úřad Brno-město, ze dne 1. února 2011 č. j. 013 EX 498/04-69 a ze dne 16. února 2011 č. j. 013 EX 498/04-73, za účasti Městského soudu v Brně jako účastníka řízení a družstva MÁJ, stavební bytové družstvo, IČ: 00228249, se sídlem v Brně, Palackého třída 131, zastoupeného JUDr. Ivou Minaříkovou, advokátkou, se sídlem v Brně, Kuřimská 42, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Městského soudu v Brně ze dne 29. února 2012 č. j. 69 Nc 1514/2004-221 a výroky II a III příkazu k úhradě nákladů exekuce, vydaného Mgr. Zdeňkem Ráčkem, zástupcem soudního exekutora JUDr. Milana Dobeše, Exekutorský úřad Brno-město, ze dne 16. února 2011 č. j. 013 EX 498/04-73, bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Brně ze dne 29. února 2012 č. j. 69 Nc 1514/2004-221 a výroky II a III příkazu k úhradě nákladů exekuce, vydaného Mgr. Zdeňkem Ráčkem, zástupcem soudního exekutora JUDr. Milana Dobeše, Exekutorský úřad Brno-město, ze dne 16. února 2011 č. j. 013 EX 498/04-73 se ruší.

III. Řízení o ústavní stížnosti proti příkazu k úhradě nákladů exekuce, vydanému Mgr. Zdeňkem Ráčkem, zástupcem soudního exekutora JUDr. Milana Dobeše, Exekutorský úřad Brno-město, ze dne 1. února 2011 č. j. 013 EX 498/04-69 se zastavuje.

IV. Ve zbylé části se ústavní stížnosti odmítají.

V. Náhrada nákladů řízení před Ústavním soudem a náhrada nákladů právního zastoupení se stěžovateli nepřiznává.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Usnesením Městského soudu v Brně ze dne 28. dubna 2004 č. j. 69 Nc 1514/2004-3 byla proti stěžovateli nařízena exekuce podle rozsudku téhož soudu ze dne 10. prosince 2001 č. j. 50 C 125/2000-41 k uspokojení pohledávky oprávněného Máj, stavební bytové družstvo, (dále jen „vedlejší účastník“) ve výši 1 353 Kč s poplatkem z prodlení ve výši 2,5 promile za každý den prodlení od 1. června 1997 do zaplacení a nákladů nalézacího řízení ve výši 3 800 Kč. Provedením exekuce byl pověřen soudní exekutor JUDr. Milan Dobeš, Exekutorský úřad Brno-město, který toto usnesení následně zaslal stěžovateli společně s výzvou soudního exekutora ke splnění povinnosti ze dne 13. září 2004 č. j. EX 498/04-7. Obě písemnosti mu byly doručeny dne 20. září 2004.

2. V návaznosti na doručení této výzvy učinil stěžovatel dopisem ze dne 20. září 2004, jenž byl vedlejšímu účastníkovi doručen dne 24. září 2004, kompenzační projev sestávající z těchto částí:

- započtení zbylé části pohledávky stěžovatele (včetně úroků) vůči vedlejšímu účastníkovi plynoucí z přeplatků za topnou sezónu 1997/1998 ve výši 3 285 Kč s úrokem 26% ročně do zaplacení, a to na poplatek z prodlení

z rozdílu záloh ve výši 1 353 Kč za období od 1. června 1997 do 29. května 1998, kdy se stala splatnou předmětná pohledávka stěžovatele, a na náklady nalézacího řízení (část této pohledávky stěžovatele již byla započtena na jistinu exekučního titulu ve výši 1 353 Kč jeho jednostranným úkolem z 26. listopadu 2001), a

- započtení pohledávky stěžovatele vůči vedlejšímu účastníkovi plynoucí z přeplatků za topnou sezónu 1998/1999 ve výši 590 Kč s úrokem 12% ročně do zaplacení, a to na náklady nalézacího řízení.

Dne 29. září 2004 pak stěžovatel uhradil oprávněnému poštovní poukázku na jeho účet částku 1 525 Kč, kterou podle svých výpočtů považoval za zbylou část nákladů nalézacího řízení, jež nebyla uhrazena započtením. Tím považoval svůj dluh vůči vedlejšímu účastníkovi za splněný.

3. Z příslušného exekutorského spisu vyplývá, že dne 29. září 2004 stěžovatel osobně doručil příslušnému exekutorskému úřadu návrh na zastavení exekuce z důvodu, že jeho dluh již byl uhrazen, a zpochybnil platnost výzvy soudního exekutora, neboť k ní připojené soudní rozhodnutí nebylo opatřeno úředním razítkem. Ve svém dalším podání (doplnění reakce na výzvu ke splnění povinnosti; č. l. 10 exekutorského spisu) uvedl, že mu při jeho návštěvě soudní vykonavatel přislíbil nepodnikat až do vydání pravomocného rozhodnutí soudu o návrhu na zastavení exekučního řízení žádné další kroky, pokud bude do 6. října 2004 uhrazena do soudní úschovy, resp. přímo u exekutora, částka ve výši 12 372 Kč představující součet (již uhrazené) dlužné částky ve výši 1 353 Kč, bez poplatku z prodlení, a dále též (podle stěžovatele v té době již rovněž uhrazené) nákladů nalézacího řízení 3 800 Kč, nákladů oprávněného ve výši 2 400 Kč a nákladů exekuce ve výši 4 819 Kč. Dne 1. října 2004 byly stěžovateli opětovně doručeny usnesení o nařízení exekuce a výzva ke splnění povinnosti, společně s návrhem na nařízení exekuce. Dne 6. října 2004 zaplatil stěžovatel soudnímu exekutorovi částku 12 372 Kč.

4. Usnesením Městského soudu v Brně ze dne 25. července 2006 č. j. 69 Nc 1514/2004-34 byla exekuce k návrhu stěžovatele na její zastavení částečně zastavena v rozsahu vymáhané pohledávky ve výši 1 525 Kč, tedy v rozsahu částky, kterou stěžovatel uhradil oprávněnému na jeho účet dne 29. září 2004. Současně bylo rozhodnuto o odložení provedení nařízené exekuce, a to až do pravomocného rozhodnutí soudu o návrhu na zastavení exekuce v jejím celém rozsahu. Toto usnesení bylo k odvolání stěžovatele potvrzeno usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 17. dubna 2007 č. j. 20 Co 609/2006-49.

5. K dalšímu částečnému zastavení na základě uvedeného návrhu došlo usnesením Městského soudu v Brně ze dne 12. října 2007 č. j. 69 Nc 1514/2004-56, a to v rozsahu vymáhané pohledávky ve výši 3 874,82 Kč, tedy částky představující součet započtených pohledávek stěžovatele (bez

příslušenství) vůči vedlejšímu účastníkovi. Jednalo se o jediný výrok tohoto usnesení, přičemž odůvodněn byl jednostranným započtením pohledávek stěžovatele vůči oprávněnému, k němuž došlo dopisy ze dne 26. listopadu 2001 (tedy ještě před vydáním exekučního titulu) a ze dne 20. září 2004. Ve svém odůvodnění tento soud uvedl, že exekuce byla proti stěžovateli nařízena oprávněně a že i po zaplacení částky 1 525 Kč, ke které došlo až po jejím nařízení, je možno ji vést pro náklady exekuce, náklady oprávněného a zbytek příslušenství vymáhané pohledávky, byť zánik pohledávek započtením nastal částečně již před nařízením exekuce. Ani po uznání započtení a zastavení řízení v částce 3 874,82 Kč však nelze zastavit exekuci jako celek, neboť ta bude nadále probíhat pro zbytek příslušenství vymáhané pohledávky (který nebyl v rámci rozhodnutí nijak specifikován) a pro náklady exekuce. Proti tomuto usnesení podal stěžovatel odvolání, o němž Krajský soud v Brně rozhodl usnesením ze dne 15. prosince 2010 č. j. 20 Co 206/2010-103 tak, že jej odmítl pro nedostatek jeho subjektivní legitimity. Dospěl totiž k závěru, že i když bylo zastavovacím usnesením, jež v důsledku tohoto odmítnutí nabylo právní moci dne 3. ledna 2011, rozhodnuto pouze o částečném zastavení exekuce, v této části bylo plně vyhověno návrhu stěžovatele. Následně podanou žalobu pro zmatečnost zamítl Krajský soud v Brně usnesením ze dne 22. září 2011 č. j. 20 Co 206/2010-194, podle něhož byl odvolací soud při své přezkoumné činnosti vázán výrokem Městského soudu v Brně, a proto mu nepřislušelo přezkoumávat napadené rozhodnutí v širších mezích. Nad rámec svého rozhodnutí nicméně podotkl, že posledně uvedený soud měl rozhodnout o celé projednávané věci a vyslovit, že se bude v exekuci pokračovat za účelem vymožení zbylé části pohledávky.

6. Dne 1. února 2011 vydal zástupce soudního exekutora Mgr. Zdeněk Ráček příkaz k úhradě nákladů exekuce č. j. 013 EX 498/04-69 (dále též „první příkaz“), kterým uložil stěžovateli povinnost uhradit náklady exekuce ve výši 4 860 Kč, sestávající z odměny soudního exekutora vypočtené podle § 6 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, (dále jen „exekuční tarif“) ve výši 3 000 Kč spolu s 20 % DPH ve výši 600 Kč, tedy celkem ve výši 3 600 Kč, a hotových nákladů ve výši 1 050 Kč plus 20 % DPH ve výši 210 Kč, tedy celkem ve výši 1 260 Kč (výrok I). Současně byla stěžovateli stanovena povinnost zaplatit náklady oprávněného podle § 87 odst. 2 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, vzniklé v souvislosti s vedením exekuce ve výši 2 400 Kč (výrok II). Poté, co proti tomuto příkazu podal stěžovatel námitky, rozhodl zástupce soudního exekutora příkazem k úhradě nákladů exekuce ze dne 16. února 2011 č. j. 013

EX 498/04-73 (dále též „druhý příkaz“) o jeho zrušení (výrok I). Zároveň jím opětovně rozhodl o povinnosti uhradit náklady exekuce, tentokrát pouze ve výši 3 600 Kč (výrok II), tedy bez náhrady hotových výdajů, a o nákladech oprávněného ve výši 2 400 Kč (výrok III). Tento příkaz neobsahoval poučení o možnosti podat proti němu námitky, stěžovatel je však přesto opět podal, načež byly tyto spolu s exekutorským spisem postoupeny Městskému soudu v Brně. Ten svým usnesením ze dne 23. března 2011 č. j. 69 Nc 1514/2004-135 nejprve zamítl námitky proti prvnímu příkazu, a to navzdory tomu, že v době jeho rozhodování již byl zrušen. O námitkách proti druhému příkazu rozhodl až usnesením ze dne 29. února 2012 č. j. 69 Nc 1514/2004-221, a to tak, že je rovněž zamítl.

7. Podle oznámení soudního exekutora o skončení exekuce ze dne 4. května 2011 č. j. 013EX 498/04-88 byla předmětná exekuce provedena dne 3. ledna 2011 v souladu s § 46 odst. 5 exekučního řádu. V tomto oznámení bylo specifikováno, že poplatky z prodlení z částky 1 353 Kč byly vymáhány ve výši 2,5 promile denně od 1. června 1997 do 26. listopadu 2001.

II. Argumentace stěžovatele

8. Dne 15. června 2011 byla Ústavnímu soudu doručena ústavní stížnost, kterou se stěžovatel domáhal zrušení obou příkazů k úhradě nákladů exekuce, jakož i usnesení Městského soudu v Brně ze dne 23. března 2011 č. j. 69 Nc 1514/2004-135. Řízení o této ústavní stížnosti je od svého zahájení vedeno pod sp. zn. I. ÚS 1787/11. Poté, co bylo rozhodnuto o námitkách proti v pořadí druhému příkazu, obdržel Ústavní soud dne 10. května 2012 v pořadí druhou ústavní stížnost stěžovatele směřující kromě tohoto příkazu i proti usnesení Městského soudu v Brně ze dne 29. února 2012 č. j. 69 Nc 1514/2004-221. Řízení o této ústavní stížnosti bylo vedeno pod sp. zn. IV. ÚS 1743/12.

9. Z první ústavní stížnosti se podává, že stěžovatel nesouhlasí s usnesením Městského soudu v Brně, kterým bylo rozhodnuto o jeho námitkách proti prvnímu příkazu k úhradě nákladů exekuce. K tomuto rozhodnutí totiž došlo v době, kdy již byl tento příkaz zrušen. Soudem provedené hodnocení námitek bylo navíc obecné a ponechávající stranou řadu z nich. Z tohoto důvodu měl být tímto usnesením porušen zákaz libovůle v rozhodování podle čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i práva stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

10. Ve své druhé ústavní stížnosti stěžovatel uvádí, že následně vydané usnesení Městského soudu v Brně ponechalo v platnosti oba příkazy k úhradě nákladů exekuce, a zavázalo tak stěžovatele k další platbě exekutorovi i oprávněnému. Tím jsou podle jeho názoru nadále porušována jeho základní práva podle čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny. Toto usnesení se

zároveň vůbec nevypořádalo s námitkou, že k zahájení exekuce došlo až 1. října 2004, kdy mu bylo doručeno usnesení o nařízení exekuce opatřené razítkem a s příloženým návrhem na exekuci, a tedy pokud stěžovatel zaplatil částku 1 525 Kč ještě před tímto datem, nelze ji považovat za vymoženou ze strany exekutora. Při stanovení výše nákladů exekuce měl soud v souladu s judikaturou Ústavního soudu [konkrétně nálezem ze dne 1. března 2007 sp. zn. Pl. ÚS 8/06 (N 39/44 SbNU 479; 94/2007 Sb.) a nálezem ze dne 9. března 2010 sp. zn. II. ÚS 1994/09 (N 44/56 SbNU 495)] přihlídnout k dobrovolnému splnění povinnosti ze strany dlužníka, a zkrátit tak odměnu určenou podle § 6 odst. 3 exekučního tarifu.

11. Stěžovatel je přesvědčen, že závěr soudu, podle něhož byl zavázán k náhradě nákladů exekuce, je vadný, protože jeho akceptace by ve svém důsledku znamenala nemožnost jakékoliv obrany proti neoprávněné exekuci. Soud podle jeho názoru nezjišťoval ani nekonstatoval, jaká konkrétní částka byla činností exekutora skutečně vymožena, a vycházel pouze z textu napadeného příkazu, který sám pouze opisoval text usnesení o nařízení exekuce. Základem pro výpočet odměny tak byla „exekutorem uváděná částka k vymožení“. Pochybení se měl soud dopustit i pouhým formálním konstatováním, že řízení bylo zastaveno k návrhu stěžovatele, aniž by se zabýval tím, že zápočet jeho pohledávek měl dopady i na požadovanou výši poplatku z prodlení, což stěžovatel uváděl ve svých námitkách. Základ pro výpočet odměny měl být správně stanoven podle uplatněné jistiny, která však zanikla zápočtem před podáním návrhu na výkon rozhodnutí, o čemž oprávněně věděl z dokladu o kompenzaci ze dne 26. listopadu 2001. Při rozhodování o náhradě nákladů se soud podle stěžovatele nevypořádal s námitkami ohledně předčasnosti příkazu na náhradu nákladů exekuce a nutnosti rozhodnout o celém návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí, a nezabýval se otázkami, zda byly započteny úroky z prodlení spojené se zamlčením a zadržováním přeplatků stěžovatele, zda zánik jistiny neměl za následek neoprávněnost exekuce do výše 8 340 Kč v důsledku podstatného snížení požadovaného poplatku z prodlení z 9 082 Kč na 742 Kč a zda a jakým způsobem došlo k vyúčtování a vrácení zálohy poskytnuté stěžovatelem exekutorovi. Stejně tak se nevyjádřil ani k tvrzení, že oprávněně dlouhodobě neposkytoval součinnost stěžovateli v jeho snaze zahradit dluh kompenzací vzájemných pohledávek, pročež se dostal do prodlení a nepřísluší mu náhrada nákladů exekučního řízení. Ze všech těchto důvodů je stěžovatel přesvědčen, že jím napadené usnesení nebylo řádně odůvodněno, v důsledku čehož neodpovídá požadavkům vyplývajícím z práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Zároveň jím mělo dojít k porušení jeho práva vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

12. S oběma ústavními stížnostmi podal stěžovatel také návrh na přiznání nákladů řízení podle § 62 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním

soudu, ve znění pozdějších předpisů, a návrh na přiznání náhrady nákladů zastoupení podle § 83 zákona o Ústavním soudu.

III. Průběh řízení před Ústavním soudem

13. Usnesením ze dne 31. července 2012 č. j. I. ÚS 1787/11-30 spojil Ústavní soud obě ústavní stížnosti ke společnému řízení. Následně si vyžádal spis vedený u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 69 Nc 1514/2004 a exekutorský spis příslušného soudního exekutora vedený pod sp. zn. 013 EX 498/04, s jejichž obsahem koresponduje výše uvedené shrnutí, a vyzval účastníky řízení k vyjádření se k oběma ústavním stížnostem. Protože byl soudní exekutor JUDr. Milan Dobeš na vlastní žádost odvolán z funkce k 30. červnu 2010, požádal Ústavní soud o vyjádření soudní exekutorky Mgr. Lucii Valentovou, která byla dne 21. července 2011 jmenována do uvolněného exekutorského úřadu.

14. Městský soud v Brně ve svém vyjádření k první ústavní stížnosti ze dne 24. února 2012 uvedl, že mu v době rozhodování nebylo známo zrušení prvně vydaného příkazu k úhradě nákladů exekuce. Jeho rozhodnutí o námitkách proti tomuto příkazu bylo tudíž neúčinné a neplatné, protože je nepřipustná i ústavní stížnost proti němu. V následujícím vyjádření k druhé ústavní stížnosti ze dne 5. srpna 2013 uvedl, že odměna exekutora byla stanovena jako minimální odměna z vymoženého plnění v částce 1 525 Kč spolu s příslušnou daní z přidané hodnoty. Tato částka byla posouzena jako plnění vymožené v rámci exekuce, neboť byla povinným zaplacená sice přímo oprávněnému, ale až poté, co se povinný dověděl o probíhající exekuci na jeho majetek. Po úplném vymožení pohledávky pak exekuce zanikla jejím provedením, jak vyplývá z oznámení soudního exekutora ze dne 4. května 2011. Ve zbytku účastník řízení odkázal na písemné odůvodnění usnesení.

15. Z vyjádření soudní exekutorky Mgr. Lucie Valentové ze dne 13. září 2013 vyplývá, že v předmětném exekučním řízení nečinila žádné úkony. V souladu se zákonem pouze zajistila předání a uložení spisu u Městského soudu v Brně bez toho, aby se seznamovala s jeho obsahem.

16. Vedlejší účastník ve svém podání ze dne 26. září 2013 uvedl, že se necítí povolán k hodnocení postupu soudů a soudního exekutora v projednávané věci. V předmětném řízení postupoval v souladu s právním řádem tak, aby chránil zájmy i majetek členů družstva.

17. Uvedená vyjádření byla postupně zaslána stěžovateli. Ten ve své replice ze dne 10. dubna 2012 uvedl, že trvá na projednání ústavní stížnosti i v části, v níž směřuje proti usnesení Městského soudu v Brně ze dne 23. března 2011 č. j. 69 Nc 1514/2004, neboť toto nabylo právní moci a neexistuje žádný jiný právní prostředek, kterým by se bylo možné domoci jeho zrušení. Ve svém dalším vyjádření ze dne 7. května 2012 doplnil svou

argumentaci o námitky, jež v zásadě korespondují s výše shrnutým obsahem jeho druhé ústavní stížnosti. Svého práva k replice využil stěžovatel i ve vztahu k vyjádření soudu k druhé ústavní stížnosti, když ve svém podání ze dne 25. srpna 2013 uvedl, že částku 1 525 Kč zaplatil oprávněnému dobrovolně a že exekutor po celou dobu neprováděl žádnou exekuční činnost, pouze si ponechal bez právního důvodu 12 372 Kč. Navrhl, aby bylo vyhověno ústavní stížnosti a aby byla napadená rozhodnutí zrušena.

18. Ve smyslu § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť měl za to, že k objasnění věci postačují obdržená písemná vyjádření a obsah vyžádaných spisů.

19. Soudcem zpravodajem byl v případě první ústavní stížnosti původně soudce František Duchoň, jehož funkce však zanikla uplynutím dne 6. června 2012, kdy skončilo jeho funkční období. V souladu s rozvrhem práce jím byl poté určen soudce Pavel Rychetský.

IV. K první ústavní stížnosti

20. Ústavní soud v první řadě konstatuje, že obě ústavní stížnosti byly podány včas a osobou k tomu oprávněnou a splňovaly zákonem předepsané formální náležitosti. Současně jde o návrhy, k jejichž projednání je příslušný. Protože první ústavní stížnost směřovala proti příkazu k náhradě nákladů exekuce ze dne 1. února 2011 č. j. 013 EX 498/04-69, dále příkazu ze dne 16. února 2011 č. j. 013 EX 498/04-73, kterým byl zrušen první příkaz (výrok I) a kterým bylo nově rozhodnuto o náhradě nákladů exekuce a nákladů oprávněného (výroky II a III), a usnesení Městského soudu v Brně ze dne 23. března 2011 sp. zn. 69 Nc 1514/2004-135, kterým bylo rozhodnuto o námitkách proti prvnímu příkazu, bylo namísto vyjádřit se k otázce její přípustnosti nebo opodstatněnosti ve vztahu ke každému z těchto rozhodnutí zvlášť.

21. Podle § 88 odst. 3 exekučního řádu byl soudní exekutor (resp. v tomto případě jeho zástupce) oprávněn sám vyhovět námitkám stěžovatele, avšak pouze za předpokladu, že by jim vyhověl v plném rozsahu. Pouze v takovém případě mohl svůj původní příkaz k úhradě nákladů exekuce zrušit novým příkazem. Skutečnost, že námitkám stěžovatele v tomto rozsahu nevyhověl, tak nepochybně zakládá nezákonnost jeho postupu, nic však nemění na tom, že jeho původní příkaz pozbyl platnosti a stěžovatel měl možnost domáhat se ochrany svých práv prostřednictvím námitek proti novému příkazu. Projednání ústavní stížnosti proti prvnímu příkazu tak v důsledku jeho zrušení brání nedostatek podmínek řízení, který nelze odstranit, což znamená, že Ústavní soud musel řízení o ústavních stížnostech v této části podle § 63 zákona o Ústavním soudu ve spojení s § 104 odst. 1 občanského soudního řádu zastavit.

22. Zrušení prvního příkazu nemá vliv na platnost usnesení Městského soudu v Brně, kterým bylo rozhodnuto o námitkách proti němu. Toto rozhodnutí má bez ohledu na to povahu rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který zákon stěžovateli poskytuje k ochraně jeho práva (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu), protože je proti němu přípustná ústavní stížnost. Pokud jde o jeho vlastní hodnocení, Ústavní soud považuje napadené usnesení za vydané zjevně v rozporu s § 88 odst. 3 exekučního řádu, neboť Městský soud v Brně jím rozhodl o námitkách, které byly v době jeho rozhodování již vypořádány druhým příkazem soudního exekutora, a tedy vůbec nemohly být předmětem řízení před ním. Po předložení spisu, k němuž došlo dne 8. března 2011, měl naopak rozhodovat pouze o námitkách stěžovatele proti druhému příkazu. Není přitom podstatné, že v době svého rozhodování tento soud patrně neměl o vydání tohoto příkazu vědomost. Přes zjištěnou nezákonnost však Ústavní soud nemohl přehlédnout, že samotné napadené usnesení nestanoví stěžovateli žádnou povinnost ani žádnou jeho povinnost neurčuje. Povinnost zaplatit náklady exekuce, jakož i náklady exekučního řízení, jež mu byla uložena prvním příkazem, zanikla společně s jeho zrušením, přičemž rozhodnutí, jímž došlo k zamítnutí námitek proti němu, nenahrazuje její právní základ. Za těchto okolností tak Ústavnímu soudu nezbylo než konstatovat, že napadené usnesení i přes svou nezákonnost nijak nezasahuje do základních práv a svobod stěžovatele, a tudíž ani nemůže působit jejich porušení. Ústavní stížnost je proto v části, ve kterém směřuje právě proti němu, zjevně neopodstatněná.

23. První ústavní stížnost nakonec směřovala i proti druhému příkazu k úhradě nákladů exekuce. S ohledem na to, že v době jejího podání ještě nebylo rozhodnuto o námitkách proti němu, by musel Ústavní soud původně rozhodnout o jejím odmítnutí pro nepřipustnost z důvodu, že stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky k ochraně svého práva. Protože však došlo ke spojení řízení o obou ústavních stížnostech, přičemž druhou ústavní stížností bylo vedle druhého příkazu napadeno i rozhodnutí soudu, kterým byly zamítnuty námitky proti tomuto příkazu, bylo možné přistoupit k věcnému přezkumu též v jeho případě. To neplatí pouze v případě výroku I druhého příkazu, jímž byl zrušen první příkaz k úhradě nákladů exekuce. Tento výrok má totiž povahu kasačního rozhodnutí, jímž bylo vyhověno námitkám proti prvnímu příkazu a současně skončeno řízení o nich, což znamená, že jej nelze považovat za konečné rozhodnutí a ústavní stížnost je proti němu zásadně nepřipustná. Neuplatní se zde přitom ani výjimka z této zásady, podle níž lze v řízení o ústavních stížnostech zrušit kasační rozhodnutí pouze v případě, je-li to nezbytné pro ochranu základních práv účastníka řízení [srov. náleze ze dne 18. září 2012 sp. zn. II. ÚS 2371/11 (N 159/66 SbNU 373), část V]. Změny příkazu k náhradě nákladů

exekuce ve smyslu námitek stěžovatele, ať už se jedná o jeho úplné zrušení, nebo pouze snížení povinnosti k náhradě nákladů exekuce nebo nákladů oprávněného, bylo totiž možné dosáhnout i zrušením toliko výroků II a III druhého příkazu.

V. Ke druhé ústavní stížnosti

24. Ústavní soud se dále zabýval i druhou ústavní stížností, kterou shledal přípustnou v částech, ve kterých směřovala proti výrokům II a III příkazu k úhradě nákladů exekuce ze dne 16. února 2011 č. j. 013 EX 498/04-73 a usnesení Městského soudu v Brně ze dne 29. února 2012 č. j. 69 Nc 1514/2004-221. Nic tak nebránilo tomu, aby přistoupil k jejímu věcnému projednání, načež zjistil, že je důvodná.

25. Řízení o ústavních stížnostech není pokračováním řízení před obecnými soudy v další instanci a Ústavnímu soudu v něm zásadně nepřislouší, aby v jeho rámci přehodnocoval skutkové a právní závěry obecných soudů nebo sjednocoval jejich judikaturu. Jako soudní orgán kontroly ústavnosti totiž není oprávněn zasahovat do jejich rozhodovací činnosti v případě jakékoliv nezákonnosti nebo jiné nesprávnosti, nýbrž jen tehdy, byla-li jejich postupem porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody. O takovýto případ se typicky jedná v případech, kdy

- obecným soudem aplikovaná norma podústavního práva, sledující určitý ústavně chráněný účel, byla neopodstatněně upřednostněna před jinou normou tohoto práva, sledující dosažení jiného ústavně chráněného účelu [srov. např. náleze ze dne 21. března 2002 sp. zn. III. ÚS 256/01 (N 37/25 SbNU 287)],
- sice nedochází ke konkurenci možné aplikace více norem podústavního práva, jde však o řešení otázky akceptace některé z jejich možných interpretačních alternativ [srov. např. náleze ze dne 16. února 1995 sp. zn. III. ÚS 114/94 (N 9/3 SbNU 45)], nebo
- se obecný soud dopustí svévolné aplikace norem podústavního práva, již schází smysluplné odůvodnění, např. v případě existence extrémního nesouladu skutkových zjištění a provedených právních závěrů v rozhodnutí obecného soudu [srov. např. náleze ze dne 10. října 2002 sp. zn. III. ÚS 74/02 (N 126/28 SbNU 85) nebo náleze ze dne 7. března 2012 sp. zn. I. ÚS 3523/11 (N 48/64 SbNU 599)].

26. Ve své rozhodovací praxi se Ústavní soud opakovaně zabýval rozhodováním o úhradě nákladů exekuce v případě dobrovolného plnění povinným a jeho reflexí z hlediska zachování práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a ochrany vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny. V již zmíněném nálezu sp. zn. Pl. ÚS 8/06 zformuloval základní zásady odměňování exekutorů, podle nichž nelze tímto rozhodováním způsobovat povinnému nepřiměřenou újmu a je třeba při něm zohlednit

jistý stupeň dobrovolnosti ve splnění vymáhané povinnosti, byť k němu došlo až po nařízení exekuce, avšak stále před jejím vynuceným provedením. Nastane-li takováto situace, měly by se podle Ústavního soudu tyto zásady aplikovat tím způsobem, že soudnímu exekutorovi náleží odměna v poloviční výši podle § 11 odst. 1 písm. a) exekučního tarifu. Toto pravidlo se přitom uplatní i pro případ, kdy se odměna exekutora stanoví podle § 6 odst. 3 exekučního tarifu v minimální výši 3 000 Kč, a to bez ohledu na to, zda se pro určení této odměny v konkrétním případě použije exekuční tarif ve znění účinném do 31. října 2008 nebo až po účinnosti jeho novely provedené vyhláškou č. 330/2008 Sb., kterou bylo vyňato posledně uvedené ustanovení (na rozdíl od § 6 odst. 1 a 2) z dosahu § 11 odst. 1 písm. a) exekučního tarifu [srov. např. náleze ze dne 11. června 2009 sp. zn. II. ÚS 233/09 (N 142/53 SbNU 753); náleze sp. zn. II. ÚS 1994/09; náleze ze dne 16. ledna 2012 sp. zn. IV. ÚS 1881/11 (N 13/64 SbNU 129), body 18 a 19].

27. Jednou z námitek stěžovatele, kterou zpochybňoval zákonost napadeného příkazu k úhradě nákladů exekuce, byl způsob určení základu pro určení odměny za provedení exekuce. Tento základ je v něm vymezen tím způsobem, že představoval jistinu ve výši 1 353 Kč, poplatky z prodlení ve výši 2,5 promile denně z této částky od 1. června 1997 do zaplacení dne 6. října 2004, vyjádřené částkou 9 082 Kč, a náklady nalézacího řízení ve výši 3 800 Kč. Ústavní soud se podrobně seznámil s obsahem exekutorského spisu, jakož i příslušného soudního spisu, přičemž ze žádného z nich nezjistil, z jakého důvodu byl předmětný základ určen právě v této výši. Je patrné, že dluh stěžovatele ve výši 1 353 Kč zanikl jednostranným započtením části pohledávky ve výši 3 285 Kč s příslušenstvím na základě dopisu ze dne 26. listopadu 2001, jenž byl oprávněnému doručen dne 28. listopadu 2001. Jak správně uvedl Městský soud v Brně ve svém usnesení č. j. 69 Nc 1514/2004-56, kterým došlo k částečnému zastavení exekuce, kompenzační projev započtení má účinky zpětně k okamžiku setkání pohledávek. Tento projev se tak musel promítnout i do povinnosti zaplatit poplatek z prodlení, jehož výši je možné počítat toliko z období do okamžiku setkání pohledávek, jenž nastal patrně již v půlce roku 1998, a nikoliv až 6. října 2004. Zastavení předmětné exekuce proto mělo reflektovat i průmět tohoto započtení do výše poplatku z prodlení z předmětné částky.

28. Z uvedeného vyplývá, že v době nařízení exekuce trval pouze dluh ve výši poplatku z prodlení z jistiny za období do okamžiku setkání uvedených pohledávek a ve výši 3 800 Kč představující náhradu nákladů nalézacího řízení. Bezprostředně poté, co se stěžovatel dověděl o nařízení exekuce, učinil stěžovatel kompenzační projev vůči vedlejšímu účastníkovi (dopis ze dne 20. září 2004), v jehož důsledku měl podle jeho názoru tento dluh zaniknout s výjimkou částky 1 525 Kč, kterou následně uhradil postovní poukázkou ze dne 29. září 2004. Aniž by Ústavní soud na tomto

místě přepočítával správnost výpočtu stěžovatele ohledně toho, v jakém rozsahu došlo započtením k zániku dluhu stěžovatele (což by nepochybně vyžadovalo provedení dokazování) a zda tak zaplacením posledně uvedené částky skutečně splatil celý svůj dluh dobrovolně, tedy bez aktivního vymožení soudním exekutorem, je třeba vytknout Městskému soudu v Brně, že se otázkou výše dluhu z uvedených hledisek vůbec nezabýval. Tento soud sice opakovaně rozhodl o částečném zastavení řízení, a to nejprve v rozsahu částky 1 525 Kč a poté v rozsahu částky 3 874,82 Kč, dále však již nijak nspecifikoval, ve vztahu k jaké části měla exekuce i poté pokračovat. Pakliže přitom takováto částka podle jeho názoru existovala, bylo jeho povinností rozhodnout ve vztahu k ní o zamítnutí návrhu stěžovatele na zastavení řízení, což neučinil.

29. Všechny tyto skutečnosti jsou významné z hlediska rozhodování o výši náhrady nákladů exekutora, neboť právě od nich se odvíjí výše jeho odměny. Stěžovatel podal návrh na zastavení řízení ve vztahu k celé vymáhané části a právě v tomto rozsahu mělo být o jeho návrhu rozhodnuto. Pokud tedy soud v odůvodnění zastavovacího usnesení tvrdí, že exekuce bude ve vztahu k určité části dále pokračovat, aniž by o této skutečnosti adekvátně rozhodl zamítnutím návrhu ve zbylém rozsahu, lze takovouto situaci hodnotit z pohledu stěžovatele dvěma způsoby. Tím prvním je, že soud prozatím nerozhodl o celém předmětu jeho návrhu, a tedy jeho rozhodnutí o výši náhrady nákladů exekutora je předčasné. Soudní exekutor tak v tuto chvíli nemohl s jistotou vědět, zda vymáhaný dluh nezanikl dobrovolným splněním po doručení jeho výzvy. Právě částečné zamítnutí návrhu na zastavení řízení by totiž stěžovateli otevřelo cestu k tomu, aby své námitky vůči způsobu, jakým se s tímto návrhem vypořádal Městský soud v Brně, uplatnil v odvolacím řízení, což za situace, kdy závěr o pokračování řízení plyne toliko z odůvodnění tohoto rozhodnutí, nebylo možné. Přes uvedené pochybení lze nicméně připustit i takový výklad, že soud svými dvěma rozhodnutími o částečném zastavení řízení fakticky rozhodl o celém návrhu stěžovatele, a řízení tak vlastně zastavil ve vztahu k celému předmětu exekuce. Rozporování tohoto závěru by v tomto případě nebylo v zájmu stěžovatele, nýbrž vedlejšího účastníka, který měl možnost podat proti těmto rozhodnutím odvolání, resp. měl možnost podat návrh, aby bylo ve smyslu § 166 odst. 1 ve spojení s § 167 odst. 2 občanského soudního řádu rozhodnuto o celém předmětu řízení. To, že tak neučinil, nemůže jít k tíži stěžovatele. Jemu totiž i přes závěry uvedené v odůvodnění, podle nichž má exekuce dále pokračovat, nezbylo než předpokládat, že jeho návrhu na zastavení řízení bylo v důsledku jeho dobrovolného splnění dluhu vyhověno, a tedy že exekutorovi vznikne nárok na náhradu nákladů ve snížené výši. V této souvislosti nelze opominout, že stěžovatel zaplatil dne 6. října 2004 soudnímu exekutorovi na základě jeho výzvy také zálohu

ve výši 12 372 Kč, která se kromě jiného vztahovala na jeho náklady, jakož i na náklady oprávněného, a tedy i z tohoto důvodu mohly být splněny podmínky podle § 11 odst. 1 exekučního tarifu.

30. Z napadeného usnesení, kterým bylo rozhodnuto o námitkách stěžovatele proti druhému příkazu k náhradě nákladů exekuce, je patrné, že se příslušný soud otázkou, zda došlo k dobrovolnému splnění dluhu ze strany stěžovatele, zabýval zcela nedostatečně a v tomto směru se nevypořádal s jeho stěžejní argumentací. Ze spisu přitom ani jinak nevyplývá, že by soudní exekutor vymohl alespoň část dluhu stěžovatele a tuto část vyplatil vedlejšímu účastníkovi. Z oznámení soudního exekutora o skončení exekuce provedením ze dne 4. května 2011 č. j. 013 EX 498 se bez dalšího zdůvodnění podává pouze to, že k jejímu provedení mělo dojít 3. ledna 2011, tedy patrně dnem nabytí právní moci usnesení Městského soudu v Brně, kterým bylo odmítnuto odvolání stěžovatele proti v pořadí druhému usnesení o částečném zastavení řízení. Z druhého napadeného příkazu, podle něhož výše poplatku z prodlení byla vymezena obdobím končícím dnem 6. října 2004, sice lze dovozovat, že k provedení exekuce došlo zaplacením zálohy ve výši 12 372 Kč téhož dne, o tom, zda a jak byla tato částka použita na úhradu dluhu, však není v exekutorském spise žádný záznam. Přesněji řečeno, ve spisu chybí jakékoliv vyúčtování této částky.

31. Lze tedy shrnout, že napadená rozhodnutí mají v části, ve které stanoví, resp. potvrzují povinnost stěžovatele zaplatit náklady exekuce ve výši 3 600 Kč, povahu svévolné aplikace podústavního práva. Vydání druhého příkazu k náhradě nákladů exekuce bylo totiž buď předčasné z důvodu, že doposud nebylo v celém rozsahu rozhodnuto o návrhu stěžovatele na zastavení exekučního řízení, nebo bylo ve zjevném rozporu s obsahem exekutorského spisu, z něhož neplyne, že by jakákoliv část dluhu stěžovatele nebo záloha na náklady exekuce a náklady oprávněného nebyly zaplacený dobrovolně bezprostředně poté, co stěžovatel obdržel příslušnou výzvu. Předmětná povinnost stěžovatele tak byla v této výši stanovena zjevně bez toho, aby k tomu byly splněny zákonem, resp. vyhláškou, stanovené podmínky, v důsledku čehož došlo napadenými rozhodnutími k porušení základního práva stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

32. Pouze nad rámec Ústavní soud dodává, že se z důvodu předčasnosti nezabýval těmi námitkami stěžovatele, podle nichž došlo k porušení jeho práv rovněž v důsledku přiznání náhrady nákladů řízení oprávněnému. Zrušení druhého příkazu (§ výjimkou jeho výroku I) z výše uvedených důvodů totiž znamená, že ve věci bude opětovně rozhodováno příkazem. Soudní exekutor proto nově rozhodne i o těchto nákladech.

VI. Závěr

33. Vycházejí z uvedených závěrů, Ústavní soud rozhodl, že ústavní stížnosti stěžovatele jsou důvodné v části, ve kterých směřují proti výrokům II a III druhého příkazu a proti usnesení Městského soudu v Brně, kterým bylo rozhodnuto o námitkách proti tomuto příkazu, protože jim v tomto rozsahu podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a tato rozhodnutí, resp. jejich uvedené výroky, podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. V části, ve které ústavní stížnosti směřovaly proti prvnímu příkazu, řízení podle § 63 zákona o Ústavním soudu ve spojení s § 104 odst. 1 občanského soudního řádu zastavil. Ve zbytku rozhodl o jejich odmítnutí, a to pro zjevnou neopodstatněnost podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, pokud jde o ústavní stížnost proti usnesení Městského soudu v Brně, kterým bylo rozhodnuto o námitkách proti prvnímu příkazu, a pro nepřípustnost, pokud jde o ústavní stížnosti proti výroku I druhého příkazu.

34. Ústavní soud nevyhověl návrhu stěžovatele na přiznání náhrady nákladů řízení podle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu. V této souvislosti připomíná, že náklady řízení před Ústavním soudem si hradí každý účastník nebo vedlejší účastník řízení zásadně sám (§ 62 odst. 3 zákona o Ústavním soudu), přičemž výjimky z tohoto pravidla je třeba aplikovat restriktivně [srov. např. náleze ze dne 17. února 1999 sp. zn. II. ÚS 53/97 (N 26/13 SbNU 195) nebo náleze ze dne 21. června 2011 sp. zn. I. ÚS 562/11 (N 120/61 SbNU 741)]. Výjimečné důvody pro jejich přiznání vůči některému účastníkovi řízení nebo vedlejšímu účastníkovi řízení Ústavní soud v dané věci neshledal. Stejně tak podle jeho názoru nebyly splněny podmínky pro přiznání náhrady nákladů zastoupení podle § 83 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

Č. 203

K zásadě speciality v souvislosti s evropským zatýkáacím rozkazem a předáním osoby z jiného členského státu Evropské unie do České republiky

Ustanovení § 406 odst. 1 trestního řádu stanoví, že není-li dána některá z výjimek v něm taxativně uvedených, nelze osobu, která byla na základě evropského zatýkáacího rozkazu předána do České republiky z jiného členského státu Evropské unie, stíhat, omezit její osobní svobodu či ji osobní svobody zbavit pro jiný trestný čin spáchaný před předáním než ten, pro který byla předána. Takto vyjádřená zásada speciality zakládá subjektivní právo předané osoby nebýt stíhána nebo zbavena osobní svobody pro trestný čin, pro který předána nebyla. Nerespektováním této zásady ze strany orgánu veřejné moci by proto došlo k porušení jejího základního práva na osobní svobodu, neboť podle čl. 8 odst. 2 Listiny nesmí být nikdo stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Kateřiny Šimáčkové a Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) – ze dne 28. listopadu 2013 sp. zn. I. ÚS 111/12 ve věci ústavní stížnosti J. K., zastoupeného Mgr. Vladimírem Pavlisem, advokátem, se sídlem v Kladně, T. G. Masaryka 108, proti nařízení Okresního soudu v Litoměřicích o výkonu trestu ze dne 19. června 2008 sp. zn. 4 T 204/2002 a nečinnosti uvedeného soudu spočívající v tom, že doposud nerozhodl o propuštění stěžovatele z výkonu trestu odnětí svobody, k němuž byl stěžovatel odsouzen rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30. června 2003 č. j. 6 To 264/2003-93, za účasti Okresního soudu v Litoměřicích jako účastníka řízení.

Výrok

I. Okresní soud v Litoměřicích svou nečinností spočívající v tom, že poté, co byl předseda senátu informován o tom, že dne 9. prosince 2010 byl stěžovatel dodán do výkonu trestu odnětí svobody, k němuž byl odsouzen pravomocným rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30. června 2003 č. j. 6 To 264/2003-93, ponechal stěžovatele ve výkonu tohoto trestu v rozporu s § 406 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, porušil

jeho základní právo na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Okresnímu soudu v Litoměřicích se zakazuje pokračovat v porušování práv a svobod stěžovatele spočívajícímu v nařízení výkonu trestu odnětí svobody, jenž byl stěžovateli uložen pravomocným rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30. června 2003 č. j. 6 To 264/2003-93, a příkazuje se mu, aby bezprostředně po doručení tohoto nálezu nařízení výkonu trestu odnětí svobody z uvedeného rozsudku odvolal. Výkon trestu z uvedeného rozsudku může být nařízen jen tehdy, pokud by byl zhojen nesoulad tohoto výkonu s § 406 odst. 1 trestního řádu.

III. Zákazem podle předchozího bodu není dotčena možnost výkonu trestů z případných dalších pravomocných rozsudků, kterými byl stěžovatel odsouzen pro tu trestnou činnost, pro kterou byl na základě evropského zatýkacího rozkazu Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 9. června 2009 sp. zn. 6 T 338/2007 do České republiky předán.

IV. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní stížností, která byla Ústavnímu soudu doručena dne 11. ledna 2012 a doplněna podáním ze dne 14. února 2012, se stěžovatel domáhal, aby Ústavní soud zakázal Okresnímu soudu v Litoměřicích pokračovat svou nečinností v porušování jeho základních práv podle čl. 8, 36 a 40 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a přikázal mu rozhodnout o jeho propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, k němuž byl v minulosti pravomocně odsouzen rozsudkem ve věci vedené pod sp. zn. 4 T 204/2002. Do výkonu tohoto trestu byl totiž dodán ihned po předání do České republiky, a to navzdory tomu, že evropský zatýkací rozkaz, na jehož základě k tomuto předání došlo, byl vydán pouze za účelem trestního stíhání v jiné trestní věci. Výkon uvedeného trestu je proto v rozporu se zákazem omezení nebo zbavení osobní svobody vyplývajícím ze zásady speciality podle § 406 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

2. Ve zbytku své argumentace stěžovatel namítá, že o nařízení výkonu uvedeného trestu ve smyslu § 321 odst. 1 trestního řádu, jehož zrušení svou ústavní stížností rovněž navrhuje, stejně jako o povinnosti dostavit se k jeho výkonu, nebyl nikdy informován a předmětná rozhodnutí mu nebyla nikdy doručena. Z tohoto důvodu se k nim nemohl jakkoliv vyjádřit nebo podat proti nim opravný prostředek. Rovněž mu nebyla dána možnost vyjádřit se po příjezdu na území České republiky k samotnému předání, neboť

byl ihned dodán do výkonu trestu odnětí svobody, aniž by mu bylo cokoliv sděleno.

II. Shrnutí relevantních skutečností

3. Rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30. června 2003 č. j. 6 To 264/2003-93 byl stěžovatel v trestní věci, jež byla v prvním stupni vedena u Okresního soudu v Litoměřicích pod sp. zn. 4 T 204/2002, uznán vinným spácháním dílem dokonaneého a dílem nedokonaného trestného činu vydírání a odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 4,5 roku. Na základě jeho žádosti rozhodl Okresní soud v Chomutově usnesením ze dne 30. září 2004 č. j. 2 PP 711/2004-10 podle § 61 odst. 1 písm. a) zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, účinného do 31. prosince 2009, o jeho podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, který kromě výše uvedeného trestu zahrnoval i další trest ve výši 3 let, uložený v jiné trestní věci. Zároveň mu stanovil zkušební dobu v trvání pět roků a vyslovil nad ním dohled. Vzhledem k tomu, že se stěžovatel i poté dopustil trestné činnosti, rozhodl Okresní soud v Chomutově usnesením ze dne 4. dubna 2008 č. j. 2 PP 711/2004-64 podle § 64 odst. 1 trestního zákona, že stěžovatel vykoná zbytek uvedených trestů odnětí svobody (konkrétně 1 353 dnů), z nichž byl podmíněně propuštěn. Krajský soud v Ústí nad Labem toto usnesení ke stížnosti stěžovatele potvrdil svým usnesením ze dne 22. května 2008 č. j. 6 To 312/2008-72. Okresní soud v Litoměřicích následně rozhodl příkazem ze dne 19. června 2008 sp. zn. 4 T 204/2002 o nařízení výkonu zbytku obou trestů, který však stěžovatel ve stanoveném termínu nenastoupil.

4. Dne 14. března 2009 byl stěžovatel v Itálii zatčen pro krádež a byl vzat do vazby, což bylo komunikováno příslušným orgánům České republiky. Okresní soud v Litoměřicích pak na základě této informace vydal dne 9. června 2009 evropský zatýkácí rozkaz sp. zn. 6 T 338/2007 za účelem trestního stíhání v jiné věci pro blíže specifikovanou trestnou činnost převážně majetkového charakteru, ke které mělo dojít v období od května 2005 do dubna 2007. V řízení před italskými justičními orgány stěžovatel výslovně prohlásil, že nesouhlasí s předáním a nevzdává se zásady speciality. Protože však tyto rozhodly o přípustnosti jeho předání, byl dne 9. srpna 2010 předán do České republiky, kde byl po přiletu zatčen a podle příkazu Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 20. srpna 2008 č. j. 4 T 204/2002-137, tedy příkazu vydaného v prvně uvedené trestní věci, eskortován do Vazební věznice Praha-Ruzyně.

5. Rozsudkem ze dne 21. července 2011 č. j. 6 T 338/2007-1356, který nabyl právní moci dne 12. srpna 2011, byl stěžovatel uznán vinným trestnou činností, na kterou se vztahoval předmětný evropský zatýkácí rozkaz, a nepodmíněně odsouzen k souhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 32 měsíců, do něhož byla posléze započtena vazba a jiný již vykonaný trest

v trvání 18 měsíců. Příkazem ze dne 18. srpna 2011 sp. zn. 6 T 338/2007 byl nařízen výkon tohoto trestu s předpokládaným nástupem dne 23. srpna 2014, tedy ihned poté, co stěžovatel vykoná trest odnětí svobody uložený ve věci sp. zn. 4 T 204/2002.

6. Dne 27. dubna 2012 podal ministr spravedlnost stížnost pro porušení zákona proti rozsudku Okresního soudu v Litoměřicích č. j. 6 T 338/2007-1356, která byla zamítnuta usnesením Nejvyššího soudu ze dne 9. května 2012 č. j. 11 Tz 49/2012-23. Ačkoliv se Nejvyšší soud v tomto rozhodnutí zabýval především otázkou, zda se evropský zatýkací rozkaz nevztahoval na menší počet trestných činů, než pro které byl stěžovatel odsouzen uvedeným rozsudkem, ve formě *obiter dicti* se vyjádřil i k zákonnosti postupu Okresního soudu v Litoměřicích ve věci sp. zn. 4 T 204/2002. Konkrétně uvedl, že stěžovatel byl v rozporu se zásadou speciality podle § 406 trestního řádu předán do výkonu trestu ve věci, na kterou předání odsouzeného nedopadalo, a že předseda senátu na základě informace o této skutečnosti neučinil žádné opatření, nýbrž pouze vzal na vědomí zjištění kanceláře ze dne 20. prosince 2010, že obviněný se stále nachází ve věznici, a dne 19. ledna 2011 nesprávně odvolal již realizovaný evropský zatýkací rozkaz s odůvodněním, že obviněný byl dodán do výkonu trestu v jiné trestní věci.

III. Průběh řízení před Ústavním soudem

7. Ústavní soud vyzval k vyjádření se k ústavní stížnosti Okresní soud v Litoměřicích a vyzádal si od něho spisy vedené pod sp. zn. 4 T 204/2002 a sp. zn. 6 T 338/2007, s nimiž koresponduje výše uvedené shrnutí.

8. S ohledem na to, že ve věci sp. zn. 6 T 338/2007 bylo zahájeno řízení o stížnosti pro porušení zákona, v němž měla být řešena otázka mající význam pro toto řízení, rozhodl Ústavní soud usnesením ze dne 30. května 2012 č. j. I. ÚS 111/12-18 o jeho přerušení. Poté, co zjistil, že o uvedené stížnosti bylo rozhodnuto, rozhodl usnesením ze dne 13. srpna 2012 č. j. I. ÚS 111/12-28 o jeho pokračování.

9. Stěžovatel ve svém podání ze dne 19. července 2012 navrhl, aby Ústavní soud pokračoval v řízení, k čemuž dodal, že s usnesením Nejvyššího soudu č. j. 11 Tz 49/2012-23 ani se závěry v něm obsaženými nesouhlasí.

10. Okresní soud v Litoměřicích ve svém vyjádření ze dne 3. srpna 2012 pouze odkázal na odůvodnění uvedeného usnesení Nejvyššího soudu, k němuž se již vyjádřil stěžovatel ve svém podání. Z tohoto důvodu nebylo třeba stěžovatele vyzývat k replice.

11. Ve smyslu § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť měl za to, že k objasnění věci postačují obdržená písemná vyjádření a obsah vyzádaných spisů.

12. Původním soudcem zpravodajem v projednávané věci byl soudce František Duchoň, jehož funkce uplynutím dne 6. června 2012 zanikla. V souladu s rozvrhem práce byl následně určen soudcem zpravodajem soudce Pavel Rychetský.

IV. Posouzení přípustnosti a včasnosti ústavní stížnosti, jakož i příslušnosti Ústavního soudu k jejímu projednání

13. Předtím, než mohl Ústavní soud přistoupit k věcnému projednání ústavní stížnosti, musel se zabývat otázkou, zda jsou k tomu splněny všechny zákonem stanovené předpoklady.

14. Nařízení výkonu trestu podle § 321 odst. 1 trestního řádu není rozhodnutím, neboť postrádá jeho formální i materiální znaky. Jedná se o opatření, kterým soud pouze komunikuje příslušné věznicí existenci povinnosti odsouzeného vykonat trest odnětí svobody, která mu vznikla (již) na základě pravomocného rozsudku soudu. Samotné se však nijak nedotýká práv a povinností stěžovatele, a protože jej nelze považovat ani za jiný zásah ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, není způsobilé být předmětem meritorního přezkumu v řízení o ústavních stížnostech. V tomto rozsahu Ústavní soud nebyl k projednání návrhu stěžovatele příslušný.

15. Naopak omezení osobní svobody orgánem veřejné moci představuje zásah, proti němuž může stěžovatel, nemá-li k dispozici jiný procesní prostředek k ochraně svého práva, brojit přímo ústavní stížností. V takovém případě ji lze podat po celou dobu, kdy zásah trvá, přičemž Ústavní soud v rámci řízení o ní posuzuje, zda jsou k tomuto zásahu splněny zákonem stanovené podmínky. Dochází-li však k omezení osobní svobody na základě rozhodnutí, což bude s výjimkou případů zadržení v trestním řízení nebo převzetí a držení v ústavu zdravotnické péče pravidlem, pak toto rozhodnutí nelze dodatečně (tj. po uplynutí lhůty k podání ústavní stížnosti proti němu) přezkoumávat k ústavní stížnosti směřující toliko proti předmětnému zásahu. V řízení o ní by totiž Ústavní soud posuzoval pouze to, zda toto rozhodnutí bylo vydáno a zda je pravomocné a vykonatelné, resp. zda jeho výkonu nebrání nějaká zákonná překážka.

16. V dané věci stěžovatel namítá, že k omezení jeho osobní svobody dochází v rozporu s § 406 trestního řádu, neboť vykonává trest odnětí svobody, k němuž byl odsouzen ještě před předáním do České republiky na základě evropského zatýkácího rozkazu a k jehož výkonu nebyl ze strany předávajícího státu udělen souhlas. Ústavní soud konstatuje, že zákon nestanoví stěžovateli žádný procesní prostředek, na jehož základě by se osoba ve výkonu trestu odnětí svobody mohla z tohoto důvodu domoci propuštění na svobodu. Zákodárce patrně nepředpokládal, že by taková situace mohla nastat, což však nic nemění na tom, že pokud nastala, obecné soudy jsou povinny ve smyslu čl. 4 a 90 Ústavy České republiky

poskytnout této osobě ochranu jejich základních práv a svobod. Předseda senátu je nakonec podle § 321 odst. 3 trestního řádu vždy neprodleně informován o dodání odsouzeného do výkonu trestu.

17. Uvedené znamená, že pokud stěžovatel spatřoval napadený zásah v nečinnosti příslušného soudu, který za této situace nerozhodl o jeho propuštění, pak postupoval procesně správně a jeho ústavní stížnost není nepřijatelná ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Vzhledem k tomu, že stěžovatel podal ústavní stížnost v průběhu výkonu trestu odnětí svobody, a tedy jím tvrzený zásah měl v době jejího podání trvat, nemohlo dojít ani k uplynutí lhůty k jejímu podání [srov. např. náleze ze dne 23. listopadu 2004 sp. zn. II. ÚS 599/02 (N 175/35 SbNU 343) nebo náleze ze dne 4. ledna 2006 sp. zn. II. ÚS 507/05 (N 3/40 SbNU 31)]. Ústavní stížnost proto byla v této části podána včas a bylo možné ji věcně projednat.

V. Věcné posouzení

18. Ústavní soud se seznámil s argumentací stěžovatele a obsahem vyžádaných spisů, načež zjistil, že ústavní stížnost je v části směřující proti omezení osobní svobody stěžovatele důvodná.

19. Listina na několika svých místech formuluje podmínky, za nichž může dojít k omezení osobní svobody. Především tak činí ve svém čl. 8 odst. 2, podle něhož nesmí být nikdo stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodu a způsobem, který stanoví zákon. Je zřejmé, že za legitimní důvod takového zásahu lze obecně považovat trest odnětí svobody, uložený na základě pravomocného rozhodnutí soudu (čl. 39, čl. 40 odst. 1 Listiny); to však platí pouze za předpokladu, že zákon neváže jeho výkon na splnění dalších podmínek, resp. že nestanoví důvody, které by jeho výkonu bránily. Pakliže by tomu tak bylo, musel by předmětný zásah obstat z hlediska zákonné úpravy jako celku, a tudíž by nesměl být důsledkem nerespektování takto vymezených překážek výkonu trestu, ať už by jejich účelem byla ochrana práv dotčeného jednotlivce, nebo určitý (jiný) veřejný zájem.

20. Ustanovení § 406 trestního řádu, které je transpozicí čl. 27 Rámcového rozhodnutí Rady Evropské unie č. 2002/584/SVV ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy (dále jen „rámcové rozhodnutí“), zakotvuje ve svém odstavci 1 zásadu speciality pro trestní řízení vedené proti osobě, jež byla na základě evropského zatýkacího rozkazu předána do České republiky z jiného členského státu Evropské unie. Konkrétně stanoví, že není-li dána některá z výjimek v něm taxativně uvedených, nelze osobu, která byla předána, stíhat, omezit její osobní svobodu či ji osobní svobody zbavit pro jiný trestný čin spáchaný před předáním než ten, pro který byla předána.

21. Zásada speciality, které odpovídá uvedený zákaz, se vyvinula v mezinárodním právu v souvislosti s extradicí a postupem času se stala součástí

tí řady dvoustranných nebo vícestranných mezinárodních smluv (srov. čl. 14 Evropské úmluvy o vydávání, publikované pod č. 549/1992 Sb.). Ve své podstatě vyjadřuje závazek dožadujícího státu, že po vydání osoby nedojde z jeho strany k jejímu stíhání nebo k omezení či zbavení její osobní svobody pro takové trestné činy, ve vztahu k nimž by vydávající stát vydání nepovolil. Vzájemná akceptace tohoto závazku přitom umožňuje vytvořit prostor k tomu, aby státy povolovaly vydávání osob a umožňovaly stíhání a potrestání určité trestné činnosti, aniž by tak nezbytně činily i pro jednání, jehož trestnost buď vůbec neuznávají (není dána oboustranná trestnost), nebo ji v konkrétním případě považují přinejmenším za problematickou.

22. Předávací řízení podle rámcového rozhodnutí se v mnoha směrech významně odlišuje od klasické extradice [srov. náleze ze dne 3. května 2006 sp. zn. Pl. ÚS 66/04 (N 93/41 SbNU 195; 434/2006 Sb.), body 46 až 51]. To lze ilustrovat již na tom, že slouží k provedení zásady vzájemného uznávání (srov. šestý bod odůvodnění rámcového rozhodnutí a též jeho čl. 1 odst. 2), jež zahrnuje v podstatě povinnost členských států evropskému zatýkácímu rozkazu vyhovět. Odmítnout jej musí nebo mohou zásadně pouze tehdy, nastal-li některý z případů uvedených v čl. 3 nebo 4 rámcového rozhodnutí (srov. rozsudek Soudního dvora ze dne 1. prosince 2008 ve věci C-388/08 *PPU Leymann a Pustovarov*, bod 51). Z uvedeného nicméně nelze vyvozovat, že zásada speciality v předmětném řízení pozbyla svou relevanci. K rozhodnutí o předání, stejně jako k případnému dodatečnému rozhodnutí o udělení souhlasu se stíháním nebo zbavením svobody pro jiný trestný čin ve smyslu čl. 27 odst. 4 rámcového rozhodnutí, jsou příslušné justiční orgány předávajícího státu, přičemž dožadující stát nemůže jejich rozhodnutí, je-li vyžadováno, sám nahradit. Toto jejich oprávnění lze považovat za určitou pojistku, kterou si ponechaly členské státy, přestože je mechanismus evropského zatýkácího rozkazu založen na vysoké úrovni důvěry mezi nimi. Nad rámec čl. 3 a 4 rámcového rozhodnutí lze totiž v individuálním případě vždy rozhodnout o odmítnutí předání, existují-li na základě objektivních skutečností důvody domnívat se, že evropský zatýkácí rozkaz byl vydán za účelem stíhání nebo potrestání osoby na základě jejího pohlaví, rasy, náboženství, etnického původu, státní příslušnosti, jazyka, politického přesvědčení nebo sexuálního orientace nebo že by postavení této osoby mohlo být pro některý z těchto důvodů zhoršeno (srov. dvanáctý bod odůvodnění rámcového rozhodnutí). V případě, že Rada zjistila podle čl. 7 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii závažné a trvalé porušování zásad stanovených v jejím čl. 2, může být dokonce v důsledku použití čl. 7 odst. 3 této smlouvy celý tento mechanismus pozastaven (srov. dvanáctý bod odůvodnění rámcového rozhodnutí).

23. Ačkoliv zásada speciality ve výše nastíněném pojetí působí mezi státy, nelze přehlédnout, že jí vyjádřený zákaz stíhání nebo zbavení osobní

svobody se promítá i do rozsahu práv osoby, o jejíž vydání (resp. předání) jde. Ustanovení § 406 odst. 1 trestního řádu zakládá subjektivní právo předané osoby nebýt stíhána nebo zbavena osobní svobody pro trestný čin, pro který předána nebyla, ledaže by se v jejím případě uplatnila některá z taxativně uvedených výjimek. Takto vymezené právo odpovídá jednoznačné dikci a účelu čl. 27 rámcového rozhodnutí, o jehož výkladu v tomto směru, byť se jedná o normu práva Evropské unie, nemá Ústavní soud žádnou pochybnost a považuje ho za naprosto zjevný (ve smyslu doktríny *acte clair*, formulované Soudním dvorem Evropské unie v rozsudku ze dne 6. října 1982 ve věci C-283/81 *Srl CILFIT a Lanificio di Gavardo SpA proti Ministerstvu zdravotnictví*). Nic na tom přitom nemění ani otázka případné kolize vnitrostátní právní úpravy s čl. 27 odst. 1 rámcového rozhodnutí, jež na rozdíl od trestního řádu stanoví výjimku ze zásady speciality i pro vztahy mezi členskými státy, které provedly oznámení generálnímu sekretariátu Rady, že lze předpokládat jejich souhlas k tomu, aby osoba byla stíhána, odsouzena nebo držena ve vazbě za účelem výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného s odnětím osobní svobody za jiný trestný čin, než kvůli kterému byla předána a kterého se dopustila před svým předáním, neuvede-li v konkrétním případě vykonávající justiční orgán ve svém rozhodnutí o předání něco jiného. Vzhledem k tomu, že předmětné oznámení nečinily ani Česká republika, ani Itálie, totiž tato výjimka není v projednávané věci relevantní. Lze tedy shrnout, že nerespektováním zákazu zbavení osobní svobody ve smyslu § 406 odst. 1 trestního řádu a čl. 27 rámcového rozhodnutí ze strany orgánů veřejné moci by došlo k porušení základního práva předané osoby na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 1 a 2 Listiny.

24. Pro posouzení ústavní stížnosti bylo rozhodující, že předání na základě evropského zatýkacího rozkazu ze dne 9. června 2009, vydaného Okresním soudem v Litoměřicích v trestní věci vedené pod sp. zn. 6 T 338/2007, nijak nedopadalo na výkon trestu odnětí svobody, jenž byl stěžovateli uložen v trestní věci vedené před tímž soudem pod sp. zn. 4 T 204/2002 (srov. též stejný závěr Nejvyššího soudu obsažený v jeho usnesení č. j. 11 Tz 49/2012-23, jež je shrnuto v bodu 6 tohoto nálezu). Současně nebyla dána ani žádná ze zákonem upravených výjimek ze zásady speciality. Stěžovatel již v řízení před italskými justičními orgány uvedl, že se svým předáním nesouhlasí a že se této zásady nevzdává. Jak je přitom patrné již z ústavní stížnosti, tento svůj názor nezměnil ani po svém předání. Pokud jde o ostatní výjimky, z příslušných spisů nevyplývá, že by si byl uvedený soud podle § 406 odst. 3 trestního řádu dodatečně vyžádal souhlas italských justičních orgánů s výkonem tohoto trestu. Zbýlé výjimky podle § 406 odst. 1 písm. a) až c) trestního řádu se v jeho věci zjevně neuplatní.

25. Uvedená zjištění odůvodňují závěr, že stěžovatel byl od 9. prosince 2010 omezen na své osobní svobodě z důvodu výkonu trestu odnětí svobody, k němuž byl odsouzen pravomocným rozsudkem v trestní věci vedené před Okresním soudem v Litoměřicích pod sp. zn. 4 T 204/2002, v rozporu s § 406 odst. 1 trestního řádu. Okamžikem jeho předání za účelem trestního stíhání v jiné trestní věci totiž přestal být předmětný rozsudek v části, kterou byla stěžovateli uložena povinnost vykonat tento trest, bez dalšího vykonatelným, protože tento trest nemohl z hlediska čl. 8 odst. 1 a 2 Listiny odůvodnit omezení jeho osobní svobody. Za těchto okolností bylo podle názoru Ústavního soudu povinností uvedeného soudu, aby na vzniklý stav reagoval z vlastního podnětu bezprostředně poté, co byl informován o dodání stěžovatele do výkonu trestu. Na omezení osobní svobody orgánem veřejné moci, jež sice má formu výkonu trestu, k němuž však dochází na základě neexistujícího, zrušeného, nepravomocného nebo nevykonatelného rozsudku, je totiž třeba zásadně, neplyne-li z ústavního pořádku něco jiného, nahlížet jako na porušení základního práva na osobní svobodu ve smyslu výše uvedených ustanovení. Poněvadž uvedený soud tento stav zcela přehlédl, lze uvedené hodnocení vztáhnout i na jeho postup, a to bez ohledu na to, že se tento závěr může jevit s ohledem na možnost jeho vazebního stíhání v trestní věci, pro kterou byl předán, poněkud formalistickým. V právním státě totiž nelze akceptovat, aby veřejná moc na jedné straně zákonem, ve smyslu zahrnujícím i právo Evropské unie, jednoznačně stanovila podmínky, za nichž lze osobní svobodu omezit, na straně druhé však tyto podmínky sama nerespektovala nebo k nim přistupovala selektivně.

26. Uvedené závěry nelze vykládat v tom smyslu, že by Ústavní soud relativizoval trest uložený stěžovateli na základě pravomocného rozsudku nebo že by byl výkon jeho zbylé části zcela nepřipustný. Okresní soud v Litoměřicích měl za účelem dosažení jeho výkonu požádat o souhlas italských justičních orgánů, a to postupem podle § 406 odst. 3 ve spojení s § 405 trestního řádu [srov. také čl. 27 odst. 3 písm. g) a odst. 4 rámcového rozhodnutí], přičemž tento nález nijak nebrání tomu, aby byla předmětná žádost o souhlas učiněna i po jeho vydání. Pokud by jí přitom bylo vyhověno, což lze předpokládat, byl by tím dodatečně zhojen (a to i zpětně) nesoulad výkonu uvedeného trestu s § 406 odst. 1 trestního řádu. V takovém případě by nic nebránilo tomu, aby stěžovatel vykonal i zbytek tohoto trestu. Zbývá dodat, že těmito závěry není dotčena možnost výkonu trestů z případných dalších pravomocných rozsudků, kterými byl stěžovatel odsouzen pro tu trestnou činnost, pro kterou byl na základě evropského zatýkacího rozkazu Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 9. června 2009 sp. zn. 6 T 338/2007 do České republiky předán. Ústavní soud se tímto nálezem zároveň nijak nevyjadřuje k otázce vykonatelnosti trestu odnětí

svobody, jenž byl stěžovateli uložen v trestní věci vedené pod sp. zn. 6 T 338/2007.

27. Ze všech těchto důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti v části, ve které směřovala proti nečinnosti Okresního soudu v Litoměřicích (výrok I), a podle § 82 odst. 3 písm. b) téhož zákona rozhodl tak, jak je uvedeno ve výrocích II a III tohoto nálezu. V části, ve které směřovala proti nařízení výkonu trestu, ústavní stížnost podle § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu odmítl (výrok IV).

Č. 204

**K náhradě nákladů řízení při zastavení občanského soudního řízení z důvodu zpětvzetí žaloby
K posuzování počtu úkonů právní služby advokáta v případě jeho zastupování ve dvou souvisejících souběžných řízeních**

Přestože nelze obecnému soudu upřít diskreci posouzení nákladů řízení úspěšného účastníka jako nikoli „potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva“ ve smyslu ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř., musí být takové odchýlení se od obecné procesní zásady odůvodněno tak, aby dovolilo učinit závěr o značné míře intenzity důvodů, jež vedly obecný soud k výjimečnému rozhodnutí, majetkově zasahujícímu nejen úspěšného účastníka řízení, ale podle okolností případu i jeho zástupce. V posuzované věci nejenže nelze dovodit uvedenou míru intenzity, ale zjištěné skutečnosti svědčí pro závěr právě opačný – totiž pro setrvání při zásadě úspěchu ve věci (zde konkrétněji procesního zavinění při zpětvzetí žaloby) ve vztahu k rozhodování o nákladech řízení.

Těmito skutečnostmi jsou zejména souběžný, časově vzájemně vázaný průběh obou řízení, v nichž stěžovatelka vystupovala jednou jako podpůrce (vedlejší účastník) strany žalované, podruhé jako žalovaná; zástupce stěžovatelky přítom v rámci obou úkonů právní služby, spočívajících v převzetí a přípravě zastoupení, musel předběžně zhodnotit rozhodné skutečnosti a posoudit právní aspekty věci ze dvou odlišných pozic, a to z pozice žalované, již podporoval, i z pozice vlastní obrany při případném neúspěchu žalované. Vyjádřil-li se posléze právní zástupce písemně za stěžovatelku jako žalovanou, učinil tak kvalifikovaně, řádně a v době, kdy ještě panovala nejistota o výsledku obou řízení – i z toho je patrné, že příprava k tomuto vyjádření byla v rámci převzetí věci nezbytná. Nelze též přehlédnout, že předmětem obou skutkově i právně složitých řízení byly značné finanční částky, jejichž výše se odrazila i ve vyšší odměny za zastoupení advokátem.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Kateřiny Šimáčkové a Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) – ze dne 28. listopadu 2013 sp. zn. I. ÚS 669/13 ve věci ústavní stížnosti Zetor, a. s., se sídlem v Brně, Trnkova 111, zastoupené JUDr. Janem Žákem, advokátem, se sídlem v Praze 2, Anny Letenské 34/7, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 7. 12. 2012 č. j. 27 Co 416/2011-96, kterým byl

v neprospěch stěžovatelky změněn výrok soudu prvního stupně o nákladech řízení, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení a České republiky – Ministerstva financí, se sídlem v Praze 1, Letenská 15, jednající Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, se sídlem v Praze 2, Rašínovo nábřeží 42, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 7. 12. 2012 č. j. 27 Co 416/2011-96 došlo v ústavní stížnosti napadeném výroku I k porušení základních práv stěžovatele na spravedlivý proces a na rovnost účastníků řízení podle čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Proto se usnesení v uvedeném rozsahu ruší.

Odůvodnění

I. Podstata ústavní stížnosti a stížnostní důvody

1. Ústavní stížností podanou v zákonné lhůtě se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví i ve výroku nálezu označeného usnesení Krajského soudu v Brně s tím, že jeho výrokem I o nákladech řízení před soudem prvního stupně došlo k porušení jejího základního práva na spravedlivý proces, zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), a dále jejího základního práva na ochranu vlastnictví, garantovaného v čl. 11 Listiny a v čl. 1 Dodatkového protokolu k evropské Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Krajský soud v Brně v citovaném usnesení zčásti vyhověl – ve výroku I – odvolání žalobce (nyní vedlejšího účastníka) proti nákladovému výroku II soudu prvního stupně (a žádný z účastníků neměl právo na náhradu nákladů odvolacího řízení, viz výrok II usnesení odvolací instance). Žalobce vzal svou žalobu během řízení před soudem prvního stupně zpět, tento soud (Městský soud v Brně) řízení zastavil a současně rozhodl, že vzhledem k tzv. procesnímu zavinění [§ 146 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“)] je žalobce povinen nahradit žalované (nyní stěžovatelka) na nákladech řízení částku 1 137 564 Kč do tří dnů od právní moci usnesení k rukám jejího zástupce, jímž byl JUDr. Jan Žák, advokát, se sídlem v Praze 10, Vlašinská 13. Náklady řízení žalované byly vyčísleny jako částka představující odměnu za právní služby [podle vyhlášky č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o od-

měných advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů], přičemž šlo o dva úkony v řízení (převzetí věci, vyjádření k žalobě), každý po 473 685 Kč před zákonným zaokrouhlením, plus dvakrát paušální náhrada 300 Kč a 20% DPH z takto vypočtených nákladů zastoupení (§ 3 odst. 1 bod 6, § 16 odst. 1, 2 vyhlášky č. 484/2000 Sb., § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb., zkráceně advokátního tarifu). Odvolací soud však změnil nákladový výrok soudu prvního stupně tak, že žalovanému přiznal náklady řízení pouze v rozsahu jednoho úkonu právní pomoci (viz níže) včetně jedenkrát režijního paušálu a DPH; podstatná pasáž odůvodnění tohoto výroku odvolací instance bude citována níže.

3. Stěžovatelka vytkla v ústavní stížnosti odvolacímu soudu svévoli při neoprávněné redukci nákladů řízení o jeden úkon advokáta. Namítala, že se tak stalo bez rozumných důvodů. Ve světle judikatury o majetkových aspektech základních práv stěžovatelka legitimně očekávala, že jí budou náklady řízení, vzniklé před soudem prvního stupně, přiznány za daného procesního stavu v plné výši. Odůvodnění odvolací instance, poukazující na znalost věci advokátem již z předchozího řízení, je zavádějící jak obsahově, tak i z pohledu odlišných procesních poměrů ve věci předtím rozhodované. Stěžovatelka připomíná, že její advokát provedl v předmětné věci dokonce více úkonů; tím spíše pak nelze přijmout závěr, že by jeden z úkonů, o něž byla náhrada nákladů řízení odvolacím soudem snížena, měl být neúčelný. Závěrem ústavní stížnosti se navrhuje, aby Ústavní soud deklaroval porušení shora uvedených základních práv a zrušil v požadovaném rozsahu usnesení odvolací instance.

4. K ústavní stížnosti se vyjádřili účastníci i vedlejší účastník. Odvolací soud jako účastník tohoto řízení považoval svůj nákladový výrok za odůvodněný, beroucí v úvahu všechny relevantní okolnosti, a navrhl ústavní stížnost jako nedůvodnou odmítnout. Vedlejší účastník nadále sdílel právní názor odvolací instance a žádal, aby byla ústavní stížnost buď odmítnuta, nebo zamítnuta.

Náležitosti ústavní stížnosti

5. Předmětná ústavní stížnost jako podání nepostrádá zákonné náležitosti, jak je stanoví § 34 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Byla též podána v souladu s ustanovením § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu poté, co stěžovatelka vyčerpala všechny dostupné prostředky k ochraně svého práva (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu). Proti usnesení odvolací instance nebylo přípustné dovolání, neboť usnesení odvolacího soudu bylo vydáno ještě předtím, než nabyl dne 1. 1. 2013 účinnost zákon č. 404/2012 Sb., jenž mění a doplňuje občanský soudní řád a který dovolání

pouze proti výroku o nákladech řízení již z dovolacího přezkumu - na rozdíl od předchozí právní úpravy - zásadně nevylučuje (bod 7 čl. II přechodných ustanovení k zákonu č. 404/2012 Sb., § 237 odst. 1 občanského soudního řádu ve znění před nabytím účinnosti poslední citovaného zákona).

Argumenty odvolacího soudu

6. Odvolací instance odůvodnila svůj měnící výrok o stanovení povinnosti žalobci nahradit žalovanému na nákladech řízení (po nepřiznání jednoho úkonu advokáta) 568 782 Kč v rozhodné části textu takto:

Odvolací soud se proto dále zabýval účelností těchto „vynaložených nákladů“ a dospěl k závěru, že v daném případě nelze za účelný náklad považovat úkon právní pomoci spočívající v převzetí věci a přípravě zastoupení.

Z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 8. 6. 2011 sp. zn. 29 Cdo 601/2008 ... totiž vyplývá, že zástupce žalovaného jej jako vedlejšího účastníka zastupoval již v tomto řízení, to znamená, že problematika, k níž se zástupce žalovaného v posuzované věci vyjadřoval, pro něj není nová. Jinými slovy, že zástupce žalovaného se s ní nemusel co do základu zvlášť (nově) seznamovat. Je nasnadě, že nelze slučovat řízení, jež je v prvním stupni vedeno u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 34 Cm 199/2004, ve kterém žalovaný vystupuje jako vedlejší účastník na straně žalované, s řízením nyní posuzovaným (v prvním stupni vedeno u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 263 C 138/2010), ve kterém je v postavení strany žalované, nicméně základní podstata obou těchto řízení je skutečně stejná.

Relevantní procesní úkony

7. V prvním odvolacím soudem označeném sporu vystupovala stěžovatelka v pozici dlužníka, který podporoval ručitele (stát) jako žalovaného ve sporu o zaplacení nesplaceného zůstatku překlenovacího úvěru poskytnutého bankou (Československá obchodní banka, a. s.) dlužníkovi během procesu tzv. velké privatizace. Ve druhém souběžně probíhajícím sporu vymáhal z opatrnosti ručitel dlužnou částku (ve výši 371 606 238 Kč) cestou regresu po dlužníkovi - stěžovateli. Nejvyšší soud zaujal ve věci věřitele proti ručiteli v rozsudku ze dne 8. 6. 2011 sp. zn. 29 Cdo 601/2008 závazný právní názor, že pohledávka věřitele není v dané podobě soudně vymahatelná, resp. že nelze určit, která část této pohledávky včetně příslušenství obstojí (věřitel, jehož pohledávka se odvíjela od ustanovení § 15 odst. 3 zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, sice přihlásil svou pohledávku do vyrovnacího řízení o dlužníkovu úpadku, ale dlužník při částečné úhradě pohledávky neurčil, jak se jeho plnění započte na úhradu pohledávky a jejího příslušenství; bude nutné použít zásadu proporcionality). Následné projednání věci mezi účastníky vedlo

k tomu, že stát, za něhož jednal Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, vzal ve druhém z označených sporů (regresní nárok ručitele vůči dlužníkovi) žalobu dne 25. 7. 2011 zpět a toto řízení bylo usnesením soudu prvního stupně dne 8. 9. 2011 pravomocně zastaveno.

8. Zástupce stěžovatelky, advokát JUDr. Jan Žák, podal dne 8. 11. 2010, tedy ještě s podstatným časovým odstupem před relevantními rozhodnutími v souvisejících věcech i před zpěvzetím žaloby proti dlužníkovi ručitelem, za svého klienta lege artis podrobné a sofistikované vyjádření k meritu věci, čítající celkem sedm spisových stran. V této fázi druhého z označených řízení (v obou advokát zastupoval klienta) tedy hájil právní zástupce práva a oprávněné zájmy svého klienta, nyní stěžovatelky.

II. Důvody porušení základních práv

9. V ústavní stížnosti namítaný a odvolacím soudem nepřiznaný úkon právní služby učiněný advokátem je nutné posuzovat prioritně z pozice oprávnění i povinností advokáta příslušný úkon učinit. Právní stav věci, jakož i jednání či záměry advokátova klienta – právnické osoby jsou až druhotné; podstatné především je, zda ve světle práva obстоjí advokátův úkon. Ten se pak stává součástí nákladů řízení placených klientem jako účastníkem řízení a v případě úspěchu klienta v řízení (čítaje v to i zastavení řízení, jež klient procesně nezavinil) je ten, jemuž byla uložena náhrada nákladů řízení, povinen zaplatit ji advokátu (§ 149 odst. 1 o. s. ř.; sídlo advokáta je platebním místem).

10. Podle ustanovení § 16 odst. 1 věty první zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, je advokát povinen chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny. Není-li realizace této povinnosti advokáta formou přiznání oprávněných nákladů účastníka řízení, jehož advokát zastupoval, zohledněna řádně odůvodněným nákladovým výrokem soudu, může jít o zásah do práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Důsledkem nepřiznání náhrady nákladů řízení (její části) úspěšnému účastníku řízení, ať již z důvodu nezohlednění úspěchu ve věci samé, z důvodu procesního zavinění protistrany při jejím zpětvzetí žaloby, nebo i z důvodu neuznání potřebnosti, resp. účelnosti jednotlivého úkonu právní služby advokáta jako zástupce úspěšné strany, může být porušení principu rovnosti účastníků řízení zakotveného v čl. 37 odst. 3 Listiny.

11. Ani z hlediska majetkových zájmů advokáta (platba za úkon právní služby) však nelze dovodit naplněné legitimní očekávání stěžovatelky. Není důvodu spojovat s posuzovaným právní stavem aplikaci tohoto principu. S úkonem, který právní zástupce v průběhu řízení učinil, je v první řadě spjata povinnost placení nákladů řízení klientem, tedy stěžovatelkou samotnou. Až na výsledek řízení se váže povinnost nahradit náklady řízení té procesní strany, již byla podle tohoto výsledku či jiných zákonných kritérií

uložena; alternativou je definitivní setrvání platební povinnosti ohledně těchto nákladů na zastoupeném účastníkovi, ať již pro nepřiznání náhrady nákladů řízení, nebo v důsledku soudního výroku, že žádný z účastníků nemá na jejich náhradu právo. Nelze tedy dovodit zásah do základního práva na ochranu vlastnictví ve smyslu čl. 11 Listiny či čl. 1 Dodatkového protokolu k evropské Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

Judikatura k potřebnosti (účelnosti) vynaložení nákladů řízení

11. Ústavní soud rekapituloval v nálezu ze dne 12. 5. 2004 sp. zn. I. ÚS 653/03 (N 69/33 SbNU 189) přístup obecného (civilního) soudu k rozhodování o nákladech řízení vynaložených na právní pomoc. Konstatoval, že toto rozhodování je integrální součástí soudního řízení jako celku. Rozhodne-li obecný soud o náhradě nákladů řízení v rozporu s průběhem řízení a výrokem ve věci, je nutné to označit za postup, který porušuje principy práva na spravedlivý proces z hlediska čl. 36 odst. 1 Listiny. Případné ingerenci Ústavního soudu do řízení, založené funkcí tohoto soudu spočívající v ochraně ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky), nemůže zabránit ani interpretační zásada zmíněná v nálezu ze dne 16. 2. 2006 sp. zn. III. ÚS 607/04 (N 39/40 SbNU 325), podle níž je rozhodování o nákladech řízení doménou obecných soudů. I v posledně citovaném nálezu se však otevírá prostor pro ústavněprávní přezkum v případě, že v rozhodnutí obecného soudu došlo k excesu, jenž neměl pouze povahu běžného porušení jednoduchého práva, ale nabyl charakter extrémního rozporu s principy spravedlnosti.

12. Lze přisvědčit stěžovatelčím odkazům na judikaturu obecných soudů, které se nákladovými důsledky zastoupení téhož účastníka advokátem ve dvojm řízení zabývaly. V citovaných věcech šlo o zastoupení ve věcech „po sobě jdoucích“; vždy se jednalo o shodný druh soudní pravomoci a dokonce i totožný předmět řízení – na rozdíl od nyní posuzované věci, v níž se skutkový základ věci a žalované částky zčásti liší, což posiluje argumentaci příznivou stěžovatelce. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 22. 2. 2006 sp. zn. 33 Odo 893/2004 uzavřel, že v případě sepisu dovolání advokátem, jenž zastupoval účastníka jako advokát ustanovený podle § 30 odst. 2 o. s. ř. v předchozím průběhu řízení, tedy před nalézacími soudy, není důvod pro snížení odměny za zastupování podle vyhlášky č. 484/2000 Sb., zastupuje-li tento advokát účastníka v dovolacím řízení na základě plné moci. Podobně Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 30. 3. 2011 sp. zn. As 21/2011 dovodil, že „skutečnost, že zástupce zastupoval žalobce již ve správním řízení, nemá sama o sobě vliv na nárok tohoto zástupce na mimosmluvní odměnu za úkon právní služby spočívající v převzetí a přípravě zastoupení před krajským správním soudem [§ 11 odst. 1 písm. a) vyhlášky č. 177/1996 Sb., advokátního tarifu].“

III. Závěry

13. Ústavní soud již vyložil, že k zásahu do rozhodnutí obecného soudu o nákladech řízení hodlá přikročit jen ve výjimečných, svou povahou excesivních případech. Posuzovaná věc však tento důvod ingerence naplňuje, neboť odůvodnění nákladového výroku odvolací civilní instancí nese výrazné rysy libovůle, spočívající ve volbě minimálního počtu kritérií vybočení ze zásady rozhodnutí o nákladech řízení podle úspěchu ve věci samé (absence novosti problematiky, stejnost „základní podstaty“ obou řízení), která vedla při značné stručnosti odůvodnění výroku k jeho velmi obtížné přezkoumatelnosti.

14. Přestože nelze obecnému soudu upřít diskreci posouzení nákladů řízení úspěšného účastníka jako nikoli „potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva“ ve smyslu ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř., musí být takové odchýlení se od obecné procesní zásady odůvodněno tak, aby dovolilo učinit závěr o značné míře intenzity důvodů, jež vedly obecný soud k výjimečnému rozhodnutí, majetkově zasahujícímu nejen úspěšného účastníka řízení, ale podle okolností případu i jeho zástupce. V posuzované věci nejenže nelze dovést uvedenou míru intenzity, ale zjištěné skutečnosti svědčí pro závěr právě opačný – totiž pro setrvání při zásadě úspěchu ve věci (zde konkrétněji procesního zavinění při zpětvzetí žaloby) ve vztahu k rozhodování o nákladech řízení.

15. Těmito skutečnostmi jsou zejména souběžný, časově vzájemně vázaný průběh obou řízení, v nichž stěžovatelka vystupovala jednou jako podpůrce (vedlejší účastník) strany žalované, podruhé jako žalovaná; zástupce stěžovatelky přitom v rámci obou úkonů právní služby, spočívajících v převzetí a přípravě zastoupení [§ 11 odst. 1 písm. a) vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)], musel předběžně zhodnotit rozhodné skutečnosti a posoudit právní aspekty věci ze dvou odlišných pozic, a to z pozice žalované, již podporoval, i z pozice vlastní obrany při případném neúspěchu žalované. Vyjádřil-li se posléze písemně právní zástupce za stěžovatelku jako žalovanou, učinil tak kvalifikovaně, řádně a v době, kdy ještě panovala nejistota o výsledku obou řízení – i z toho je patrné, že příprava k tomuto vyjádření byla v rámci převzetí věci nezbytná. Nelze též přehlédnout, že předmětem obou skutkově i právně složitých řízení byly značné finanční částky, jejichž výše se odrazila i ve výši odměny za zastoupení advokátem.

16. Vypočtené okolnosti vedou k závěru, že nesprávnou aplikací ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř. došlo k zásahu do stěžovatelčina práva na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 Listiny) a do principu rovnosti účastníků řízení v neprospěch stěžovatelky (čl. 37 odst. 3 Listiny).

17. Proto Ústavní soud zcela vyhověl ústavní stížnosti a zrušil usnesení odvolacího soudu, resp. Krajského soudu v Brně, vydané dne 7. 12. 2012 pod č. j. 27 Co 416/2011-96, a to v rozsahu nákladového výroku I, který stanovil náklady řízení před Městským soudem v Brně jako soudem prvního stupně [§ 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

Č. 205

K odůvodnění příkazu k domovní prohlídce jako neodkladného a neopakovatelného úkonu

Napadený příkaz k domovní prohlídce vůbec neuvádí, že by se mělo jednat o úkon neodkladný a neopakovatelný, natož z jakých důvodů. Tento příkaz přitom finalizuje oprávnění policejního orgánu, coby orgánu veřejné moci, k zásahu do základního práva podle čl. 12 Listiny. Právě příkazem k domovní prohlídce je totiž konstatována důvodnost, resp. zákonnost její realizace, a to včetně případných podmínek, za kterých musí být vykonána. Tuto přezkumnou a do značné míry i dozorčí funkci soudu nad průběhem trestního řízení na sebe nemůže převzít sám policejní orgán tím, že v protokolu o provedení domovní prohlídky vzdor mlčení soudního příkazu k domovní prohlídce tuto označí [k tomu viz např. nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3073/10 ze dne 10. 3. 2011 (N 41/60 SbNU 483)].

Z pohledu přezkumu příkazu k domovní prohlídce je přitom bez zásadního významu, zda byl návrh státního zástupce na vydání tohoto příkazu odůvodněn i neodkladností a neopakovatelností dotčeného procesního úkonu, a případně jak (shodně též nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3073/10). Rozhodující je, zda se k neodkladnosti či neopakovatelnosti daného úkonu vyjádřil soud (soudce), jehož rozhodnutí je nezbytným podkladem pro takovýto zásah do nedotknutelnosti obydlí (čl. 12 odst. 2 Listiny). Souhlas soudu představuje preventivní kontrolu skrze nezávislou a neutrální instanci, kterou není a nemůže být státní zástupce, jenž je v řízení před soudem stranou trestního řízení (viz Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 333).

Ústavní soud konstatuje, že předmětný příkaz k prohlídce bytu užívaného stěžovatelem, vydaný ve fázi před zahájením trestního stíhání bez jakéhokoli zdůvodnění, proč nebylo možné provedení tohoto úkonu odložit na pozdější stadium trestního řízení, vybočuje z mezí ústavnosti.

Nález

Ústavního soudu - I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Kateřiny Šimáčkové a Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) - ze dne 28. listopadu 2013 sp. zn. I. ÚS 2787/13 ve věci ústavní stížnosti Andrije Mezentsiva, zastoupeného JUDr. Pavlem Tomkem, advokátem, se sídlem

Karlovy Vary, Polská 4, proti příkazu k domovní prohlídce vydanému soudcem Okresního soudu Plzeň-město dne 11. 7. 2013 sp. zn. 5 Nt 5055/2013, proti příkazu k prohlídce jiných prostor vydanému soudcem Okresního soudu Plzeň-město dne 11. 7. 2013 sp. zn. 5 Nt 5056/2013, proti jinému zásahu orgánu veřejné moci do základních práv a svobod, spojené s návrhem na vydání usnesení o naléhavosti věci a návrhem na vydání předběžného opatření, za účasti 1. Okresního soudu Plzeň-město a 2. Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Plzeňského kraje, Služby kriminální policie a vyšetřování, odboru hospodářské kriminality, jako účastníků řízení.

Výrok

I. Příkaz k domovní prohlídce vydaný soudcem Okresního soudu Plzeň-město dne 11. 7. 2013 sp. zn. 5 Nt 5055/2013 se ruší.

II. Policii České republiky, Krajskému ředitelství policie Plzeňského kraje, Službě kriminální policie a vyšetřování, odboru hospodářské kriminality, se zakazuje pokračovat v porušování základních práv stěžovatele podle čl. 12 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

III. Policii České republiky, Krajskému ředitelství policie Plzeňského kraje, Službě kriminální policie a vyšetřování, odboru hospodářské kriminality, se příkazuje obnovit stav před porušením práv a svobod tím, že vrátí stěžovateli věci vydané či odňaté při domovní prohlídce provedené dne 11. 7. 2013, blíže specifikované v protokolu o provedení domovní prohlídky ze dne 11. 7. 2013 č. j. KRPP-7510/TČ-2013-030080.

IV. V rozsahu, v jakém ústavní stížnost směřuje proti příkazu k prohlídce jiných prostor vydanému soudcem Okresního soudu Plzeň-město dne 11. 7. 2013 sp. zn. 5 Nt 5056/2013, se zamítá.

V. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Návrh ústavní stížnosti

1. Ústavnímu soudu byl dne 11. 9. 2013 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), prostřednictvím něhož se stěžovatel domáhal zrušení příkazu k domovní prohlídce vydaného soudcem Okresního soudu Plzeň-město dne 11. 7. 2013 sp. zn. 5 Nt 5055/2013, zrušení příkazu k prohlídce jiných prostor vydaného soudcem Okresního soudu Plzeň-město dne 11. 7. 2013 sp. zn. 5 Nt 5056/2013 a dále ochrany proti jinému zásahu orgánu veřejné moci

do základních práv a svobod, kdy navrhoval, aby Ústavní soud vyslovil, že se Policii České republiky, Krajskému ředitelství policie Plzeňského kraje, Službě kriminální policie a vyšetřování, odboru hospodářské kriminality, zakazuje pokračovat v porušování ústavně zaručených práv stěžovatele a přikazuje se obnovit stav před porušením jeho práv a svobod, tj. vrátit stěžovateli movité věci zabavené při domovní prohlídce provedené dne 11. 7. 2013 a blíže specifikované v protokolu o provedení domovní prohlídky ze dne 11. 7. 2013 č. j. KRPP-7510/TČ-2013-030080. Stěžovatel též požadoval, aby Ústavní soud přikázal Policii České republiky, Krajskému ředitelství policie Plzeňského kraje, Službě kriminální policie a vyšetřování, odboru hospodářské kriminality, znehodnotit či zajistit znehodnocení veškerých elektronických dat, která byla získána při domovní prohlídce uskutečněné na základě příkazu vydaného soudcem Okresního soudu Plzeň-město dne 11. 7. 2013 pod sp. zn. 5 Nt 5055/2013.

2. Stěžovatel rovněž žádal Ústavní soud, aby předmětnou věc projednal přednostně jako naléhavou a aby vydal předběžné opatření, kterým by Policii České republiky zakázal pokračovat v zásahu do ústavně zaručených práv stěžovatele spočívajícím v zadržování věcí (včetně elektronických dat) odňatých stěžovateli při domovní prohlídce provedené na základě příkazu ze dne 11. 7. 2013 sp. zn. 5 Nt 5055/2013, jakož i s takto zajištěnými věcmi jakkoli nakládat.

II. Rekapitulace stěžejních námitek stěžovatele

3. Ústavní stížnost se opírala zejména o skutečnost, že označené příkazy k domovní prohlídce a k prohlídce jiných prostor byly vydány v přípravném řízení, před zahájením trestního stíhání stěžovatele, a musela tedy být splněna podmínka neodkladnosti nebo neopakovatelnosti u každého z dotčených procesních úkonů [§ 158 odst. 3 písm. i) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů]. Stěžovatel v této souvislosti namítal, že předmětné příkazy k domovní prohlídce a k prohlídce jiných prostor neobsahují žádné odůvodnění neodkladnosti či neopakovatelnosti nařízeného úkonu ani obecný odkaz na příslušná zákonná ustanovení (§ 158 odst. 3 a § 160 odst. 4 trestního řádu), a jsou tak stíženy závažnou vadou, která se nikoli nevýrazným způsobem dotkla jeho ústavně zaručených práv. Stěžovatelem bylo usuzováno na porušení řady ústavněprávních norem, konkrétně čl. 2 odst. 2, čl. 10 odst. 2, čl. 11 odst. 1, 4 a čl. 12 odst. 1, 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

4. Vzhledem k tomu, že v rámci provedené domovní prohlídky došlo ze strany Policie České republiky k zabavení určitých movitých věcí, jež doposud nebyly stěžovateli vráceny, žádal stěžovatel Ústavní soud také o to,

aby zakázal Policii České republiky, Krajskému ředitelství policie Plzeňského kraje, Službě kriminální policie a vyšetřování, odboru hospodářské kriminality, pokračovat v porušování jeho základních práv spočívajícím v zajištění věci i elektronických dat, a přikázal jí obnovit stav před porušením práv a svobod, tj. navrátit stěžovateli movité věci vydané či odňaté při provedené prohlídce bytu a blíže specifikované v protokolu o provedení domovní prohlídky ze dne 11. 7. 2013 č. j. KRPP-7510/TČ-2013-030080.

III. Rozhodný obsah napadených rozhodnutí a spisového materiálu

5. Z předložených listin Ústavní soud zjistil, že stěžovatel Andriy Mezentsev je spolu s Janem Mittenhuberem podezřelý ze spáchání zločinu porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží podle § 244 odst. 1, 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, jehož se měli jmenovaní dopustit tím, že v rozporu s § 114 odst. 2 zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, minimálně od února roku 2013 dováželi, skladovali, přepravovali a uváděli na území České republiky do oběhu zboží, tabákové výrobky, jež nebyly označeny tabákovou nálepkou platnou na území České republiky, přičemž bylo zjištěno, že dne 10. 7. 2013 takto prodali 1 675 000 ks tohoto zboží a převzali za ně finanční hotovost ve výši 105 000 eur. Tabákové výrobky byly odkoupeny osobou jednající ve prospěch Policie České republiky (vystupující pod jménem Jiří Zeman) v rámci předstíraného převodu, jenž byl povolen v souladu s ustanovením § 158c odst. 2 trestního řádu. V návaznosti na dané jednání podezřelých provedl policejní orgán po předchozím souhlasu státního zástupce Okresního státního zastupitelství Plzeň-město jejich zadržení podle § 76 odst. 1 trestního řádu. Téhož dne (10. 7. 2013) podala státní zástupkyně okresního státního zastupitelství samostatné návrhy na vydání příkazů k domovní prohlídce a k prohlídce jiných prostor s tím, že existuje reálné nebezpečí zmaření a ztráty důkazů, které se v místech prováděné prohlídky mohou nacházet (věci důležité pro trestní řízení), a s odůvodněním, že předmětné procesní úkony budou provedeny jako neodkladné a neopakovatelné.

6. Dne 11. 7. 2013 byla soudcem Okresního soudu Plzeň-město pod sp. zn. 5 Nt 5055/2013 nařízena domovní prohlídka mj. v objektu na adrese K., zapsaném na listu vlastnictví X, katastrální území K., který užívá k bydlení podezřelý Andriy Mezentsev; vlastnické právo Azirovic Karim Nasif Dr.; jedná se o jedinou bytovou jednotku umístěnou ve II. patře, zvonek je označen jmény P. Leotard, Ch. Hofmann.

7. Dne 11. 7. 2013 byla soudcem Okresního soudu Plzeň-město pod sp. zn. 5 Nt 5056/2013 nařízena prohlídka jiných prostor, konkrétně objektu garáže bez čísla popisného nebo evidenčního, umístěného na adrese D., na parcele č. Y, zapsaného na listu vlastnictví Z, katastrální území D., ve

spoluvlastnictví obchodní společnosti GLONEGGER, s. r. o., Věry Haluškové, Kateřiny Menclové a Milana a Ireny Květoňových (u dvou posledně jmenovaných v rámci společného jmění manželů), dále osobního automobilu tov. zn. Škoda Fabia, RZ 1AJ8619, osobního automobilu tov. zn. Škoda Octavia, RZ 3K32292, a nákladního automobilu tov. zn. IVECO ML 120 E, RZ 4U45783 (bližší specifikace vozidel uvedena v příkazu).

8. Při uskutečněné domovní prohlídce došlo k zajištění (formou vydání či odnětí) movitých věcí, jak jsou specifikovány v protokolu o provedení domovní prohlídky sepsaném dne 11. 7. 2013 Policií České republiky, Krajským ředitelstvím policie Plzeňského kraje, Službou kriminální policie a vyšetřování, odborem hospodářské kriminality, č. j. KRPP-7510/TČ-2013-030080. Byly přitom zabaveny věci jak ve vlastnictví stěžovatele, tak v majetku jeho bratra Viktora Mezentsiva, taktéž uživatele daného bytu.

IV. Rekapitulace vyjádření ostatních účastníků řízení

9. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřila Policie České republiky, Krajské ředitelství policie Plzeňského kraje, Služba kriminální policie a vyšetřování, odbor hospodářské kriminality. Popsala postup předcházející vykonání domovní prohlídky a prohlídky jiných prostor, jakož i jejich průběh a uvedla, že provedení dotčených procesních úkonů bylo policejním orgánem odůvodněno s ohledem na jejich neodkladnost a neopakovatelnost.

10. K ústavní stížnosti se dále vyjádřil Mgr. Miroslav Mlčák, soudce Okresního soudu Plzeň-město, který předmětné příkazy k domovní prohlídce a k prohlídce jiných prostor vydal. Pokud jde o stěžejní námitku absence odůvodnění neodkladnosti či neopakovatelnosti nařízených úkonů, uvedl, že před vydáním příkazů bedlivě zkoumal splnění všech zákonných podmínek pro jejich realizaci, a to i s přihlédnutím k neodkladnosti a neopakovatelnosti každého z dotčených úkonů, jak to bylo také výslovně výtčeno v návrhu státní zástupkyně směřujícím k jejich nařízení. Neodkladnost a neopakovatelnost daných úkonů byla podle jeho názoru seznatelná skrze interpretaci odůvodnění obou příkazů.

V. Věcné posouzení

11. Ústavní stížnost je zčásti důvodná.

12. Z výše uvedené rekapitulační části je zřejmé, že ústavní stížnost napadá jednak pravomocná rozhodnutí soudu (tedy příkazy k domovní prohlídce a k prohlídce jiných prostor), jednak „jiný zásah orgánu veřejné moci“, který stěžovatel spatřuje v protiústavním postupu policejního orgánu, spočívajícím v zajištění movitých věcí a elektronických dat při provádění domovní prohlídky.

V.a/K domovní prohlídce

13. Ústavní soud se nejprve zabýval napadeným příkazem k domovní prohlídce ze dne 11. 7. 2013 sp. zn. 5 Nt 5055/2013.

14. Ustanovení čl. 8 odst. 1 Úmluvy zakotvuje právo jedince na ochranu „obydlí“. Podle čl. 8 odst. 2 Úmluvy státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat, kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

15. Podle čl. 12 odst. 1 Listiny je obydlí nedotknutelné. Podle odstavce 2 tohoto ustanovení platí, že domovní prohlídka je přípustná jen pro účely trestního řízení, a to na písemný odůvodněný příkaz soudce. Způsob provedení domovní prohlídky stanoví zákon.

16. Domovní svoboda jako ústavně zaručené právo plynoucí z výše citovaného čl. 12 Listiny svou povahou a významem spadá mezi základní lidská práva a svobody, neboť spolu se svobodou osobní a dalšími ústavně garantovanými právy dotváří osobnostní sféru jedince, jehož individuální integritu, jako podmínku důstojné existence a rozvoje lidského života vůbec, je nutno respektovat a důsledně chránit. Průlom do této ochrany, umožněný ústavním pořádkem v případě domovní prohlídky pro účely trestního řízení, je třeba chápat jako výjimku, která vyžaduje restriktivní interpretaci zákonem stanovených předpokladů její přípustnosti (viz § 82 odst. 1, § 83 a násl. trestního řádu).

17. Před vydáním příkazu k domovní prohlídce je tak nutno pečlivě zkoumat, zda jsou pro její nařízení splněny všechny zákonné podmínky. Obecný soud musí své rozhodovací důvody v odůvodnění příkazu zřetelně vyložit. Ústavnímu požadavku na odůvodnění písemného rozhodnutí, jímž se domovní prohlídka nařizuje, nelze však rozumět tím způsobem, že postačí pouhý odkaz na příslušná zákonná ustanovení (příp. jejich citace), aniž by bylo současně dostatečně zřejmé, z jakých skutkových či jiných okolností tento příkaz jako rozhodnutí orgánu veřejné moci vychází, případně čím a v čem pokládá zákonem stanovené podmínky za naplněné [shodně nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 362/06 ze dne 1. 11. 2006 (N 200/43 SbNU 239)]. Nedostatkem tak je, pokud příkaz neobsahuje žádné informace o účelu dané prohlídky či důvodech, proč se jevila nezbytnou, nebo naopak je-li formulován příliš široce (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 6. 2007 ve věci *Smirnov proti Rusku*, stížnost č. 71362/01, nebo rozsudek téhož soudu ze dne 22. 5. 2008 ve věci *Iliya Stefanov proti Bulharsku*, stížnost č. 65755/01).

18. I když za jistých okolností (skutečností dostatečně zřejmých) může mít domovní prohlídka v konkrétní věci i charakter neodkladného

úkonu (§ 160 odst. 4 trestního řádu) a jako taková je *ex lege* přípustná, jde v řečeném případě o zvlášť závažný zásah do ústavně zaručeného základního práva na domovní svobodu, a proto také rozhodnutí, na jehož základě má být takový úkon proveden, musí být i z tohoto hlediska zvláštní závažnosti přiměřeně a dostatečně zdůvodněno [z nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 287/96 ze dne 22. 5. 1997 (N 62/8 SbNU 119)].

19. Při nařizování domovní prohlídky je třeba rovněž zvažovat kritérium proporcionality zásahu do práva na nedotknutelnost obydlí, a to obzvláště v rané fázi trestního řízení, kdy ještě nebylo zahájeno trestní stíhání pachatele (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 4. 2005 ve věci *Buck proti Německu*, stížnost č. 41604/98). Pro posouzení přiměřenosti aplikace trestněprávního institutu domovní prohlídky je důležité mimo jiné vyhodnocení trestním právem chráněného zájmu (závažnost deliktu, pro který je vedeno trestní řízení), jenž koliduje se svobodou v podobě prostorové dimenze soukromí, jakož i zhodnocení relevance toho, co je hledáno, pro zajištění ochrany kolidujícího statku (viz Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. *Listina základních práv a svobod*. Komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 334).

20. Postupem obecného soudu nerespektujícím shora uvedené principy dochází k porušení základních práv zaručených čl. 12 odst. 1 a 2 Listiny.

21. Se zřetelem k těmto požadavkům nepovažuje Ústavní soud za ústavně souladné a akceptovatelné odůvodnění příkazu k domovní prohlídce vydaného dne 11. 7. 2013 soudcem Okresního soudu Plzeň-město.

22. V posuzované věci byla domovní prohlídka provedena v rámci postupu orgánů činných v trestním řízení před zahájením trestního stíhání, ve stadiu prověřování. V této časné fázi trestního řízení nebylo možno takový procesní úkon provést jinak než jako neodkladný nebo neopakovatelný. Podle ustanovení § 160 odst. 4 trestního řádu se za neodkladný považuje úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání. Za neopakovatelný pak takový úkon, který nebude možno v řízení před soudem provést.

23. Aby tak mohl být napadený příkaz k domovní prohlídce považován za ústavně konformní, musel by být vydán i s odůvodněním toho, proč se jedná o úkon neodkladný nebo neopakovatelný (§ 160 odst. 4 trestního řádu). Jak se podává z ustálené judikatury, není-li tato podmínka z odůvodnění soudního rozhodnutí, byť alespoň v (minimálním) nezbytném rozsahu, jakkoli (ani interpretací) seznatelná, pak již jen z tohoto důvodu trpí příkaz k prohlídce závažnou vadou, která se nikoliv nevýrazným způsobem ústavně zaručených práv stěžovatele bezprostředně dotýká [viz např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 536/06 ze dne 28. 4. 2009 (N 100/53 SbNU 263), sp. zn. IV. ÚS 1780/07 ze dne 25. 8. 2008 (N 147/50 SbNU 297)].

Neodkladnost či neopakovatelnost úkonu je nezbytným atributem pro to, aby důkazní materiál, jenž byl získán před zahájením trestního stíhání, mohl být použitelným pro účely trestního řízení. Řádné odůvodnění neodkladnosti a neopakovatelnosti procesního úkonu je tedy potřebným předpokladem pro následné posouzení ze strany soudu, zda jde v konkrétním případě o účinný důkaz, který lze využít při rozhodování o vině a trestu obviněného.

24. Napadený příkaz k domovní prohlídce vůbec neuvádí, že by se mělo jednat o úkon neodkladný a neopakovatelný, natož z jakých důvodů. Tento příkaz přitom finalizuje oprávnění policejního orgánu, coby orgánu veřejné moci, k zásahu do základního práva podle čl. 12 Listiny. Právě příkazem k domovní prohlídce je totiž konstatována důvodnost, resp. zákonost její realizace, a to včetně případných podmínek, za kterých musí být vykonána. Tuto přezkumnou a do značné míry i dozorčí funkci soudu nad průběhem trestního řízení na sebe nemůže převzít sám policejní orgán tím, že v protokolu o provedení domovní prohlídky vzdor mlčení soudního příkazu k domovní prohlídce tuto označí za úkon neodkladný a neopakovatelný, jak se stalo v daném případě [k tomu viz např. náleze Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3073/10 ze dne 10. 3. 2011 (N 41/60 SbNU 483)].

25. Z pohledu přezkumu příkazu k domovní prohlídce je přitom bez zásadního významu, zda byl návrh státního zástupce na vydání tohoto příkazu odůvodněn i neodkladností a neopakovatelností dotčeného procesního úkonu, a případně jak (shodně též náleze Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3073/10). Rozhodující je, zda se k neodkladnosti či neopakovatelnosti daného úkonu vyjádřil soud (soudce), jehož rozhodnutí je nezbytným podkladem pro takovýto zásah do nedotknutelnosti obydlí (čl. 12 odst. 2 Listiny). Souhlas soudu představuje preventivní kontrolu skrze nezávislou a neutrální instanci, kterou není a nemůže být státní zástupce, jenž je v řízení před soudem stranou trestního řízení (viz Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 333).

26. Ústavní soud konstatuje, že předmětný příkaz k prohlídce bytu užívaného stěžovatelem, vydaný ve fázi před zahájením trestního stíhání bez jakéhokoli zdůvodnění, proč nebylo možné provedení tohoto úkonu odložit na pozdější stadium trestního řízení, vybočuje z mezí ústavnosti.

27. Na tomto základě Ústavní soud shledává, že obecný soud porušil základní práva stěžovatele podle čl. 12 odst. 1 a 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny, a proto jeho návrhu na zrušení příkazu k domovní prohlídce vydanému soudcem Okresního soudu Plzeň-město dne 11. 7. 2013 pod sp. zn. 5 Nt 5055/2013 výrokem I nálezu vyhověl [§ 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

28. Jako *obiter dictum* Ústavní soud dodává, že z obsahu spisu zaznamenal zcela nepatrnou časovou prodlevu mezi jednotlivými procesními úkony, relevantními z hlediska aplikace posuzovaného zajišťovacího institutu. Dne 10. 7. 2013 došlo k zadržení stěžovatele a byl podán návrh státní zástupkyně směřující k nařízení domovní prohlídky. Následujícího dne, tj. 11. 7. 2013, byl vydán soudní příkaz a domovní prohlídka byla rovněž fakticky realizována (příkaz policejním orgánem doručen již v 6.00 hod.). Ústavní soud plně respektuje zásadu, že v trestním řízení musí příslušné orgány za účelem náležitého objasnění věci postupovat rychle a bez zbytečných průtahů, znovu však zdůrazňuje, že v rané fázi trestního procesu (před zahájením trestního stíhání) je třeba důsledně zvažovat neodkladnost či neopakovatelnost nařízených procesních úkonů, obzvláště jde-li o zásah do základního práva na nedotknutelnost obydlí, tedy do domovní svobody. Při tak rychlém sledu událostí, jak se odehrál v řešené věci, má Ústavní soud pochybnosti, zda tato kritéria mohl soudce obecného soudu ve vztahu k domovní prohlídce řádně uvážit, čemuž také nasvědčuje jeho pochybení v podobě absence odůvodnění neodkladnosti a neopakovatelnosti tohoto procesního úkonu.

V.b/ K zajištění věcí při domovní prohlídce („jiný zásah“)

29. Vzhledem k tomu, že při domovní prohlídce došlo k vydání či odnětí určitých movitých věcí, je zřejmé, že důsledky této prohlídky neskončily pouze jejím provedením. Nebyl-li ovšem dán legitimní důvod k samému provedení domovní prohlídky (tj. řádně odůvodněný a ústavně přijatelný příkaz k domovní prohlídce), nemůže být dán ani legitimní důvod k zajištění věcí, které byly při domovní prohlídce nalezeny a jež doposud nebyly stěžovateli vráceny. Vydání napadeného příkazu k domovní prohlídce tak zároveň vedlo k porušení (resp. omezení) ústavně zaručeného práva vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

30. Ústavní soud proto současně – též k návrhu stěžovatele – podle § 82 odst. 3 písm. b) zákona o Ústavním soudu vyslovil, že se Policii České republiky zakazuje pokračovat v porušování ústavně zaručených práv stěžovatele podle čl. 12 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny a přikazuje se jí obnovit stav před porušením práv a svobod, to znamená vrátit stěžovateli věci (včetně elektronických dat) vydané nebo odňaté při předmětné domovní prohlídce a blíže specifikované v protokolu o provedení domovní prohlídky ze dne 11. 7. 2013 č. j. KRPP-7510/TČ-2013-030080 (výroky II a III nálezu).

31. Ústavní soud nerozhodoval o povinnosti k vrácení zabavených věcí ve vztahu k bratrovi stěžovatele, Viktoru Mezentsivovi, neboť z jeho strany ústavní stížnost podána nebyla. Bude na něm, aby střežil svá práva a uplatnil u orgánu veřejné moci právo na jejich vydání.

V.c/ K prohlídce jiných prostor

32. Ústavní soud se dále zabýval napadeným příkazem k prohlídce jiných prostor ze dne 11. 7. 2013 sp. zn. 5 Nt 5056/2013, který byl rovněž realizován před zahájením trestního stíhání stěžovatele (platí tu tedy průměrně závěry prezentované v bodech 17–19 a 22–25 nálezu).

33. Z ustálené rozhodovací praxe Ústavního soudu plyne, že za důvod k jeho zásahu do činnosti orgánů veřejné moci není považována situace, kdy odůvodnění soudního příkazu k prohlídce sice neobsahuje pasáž, jež by se výslovně věnovala neodkladnosti nebo neopakovatelnosti daného úkonu, nicméně tato neodkladnost či neopakovatelnost je z odůvodnění seznatelná interpretací a je se zřetelem ke spisovému materiálu a k okolnostem věci zřejmá [srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 536/06 (viz výše), I. ÚS 4183/12 ze dne 24. 7. 2013 (N 131/70 SbNU 211)].

34. V případě prohlídky jiných prostor Ústavní soud na základě provedené interpretace shledává, že z odůvodnění písemného příkazu byla neodkladnost a neopakovatelnost procesního úkonu dostatečně patrná, a to s přihlédnutím k soudem užitě argumentací skutkovými okolnostmi, jak se tyto podávají ze strany 2 příkazu. Zejména je relevantní zjištění, že tabákové výrobky byly dne 10. 7. 2013 na místo předstíraného převodu dopraveny nákladním automobilem tov. zn. IVECO ML 120 E, RZ 4U45783, jak je specifikován v napadeném příkazu k prohlídce jiných prostor ze dne 11. 7. 2013, a osoby podezřelé ze spáchání předmětného zločinu, Andriy Mezentsev a Jan Mittenhuber, přijely na místo činu osobními vozidly tov. zn. Škoda Fabia, RZ 1AJ8619, a tov. zn. Škoda Octavia, RZ 3K32292, jejichž prohlídka byla též nařízena. Na podkladě zjištěného a ve vydaném příkazu uvedeného skutkového stavu tak bylo řádně zdůvodněno podezření, že se v objektu garáže, užívaném stěžovatelem, a v označených automobilech mohou nacházet věci důležité pro trestní řízení (především tabákové výrobky), přičemž byl současně dán předpoklad neodkladnosti prohlídky těchto prostor, aby nedošlo ke zmaření či zničení relevantního důkazního materiálu.

35. Ústavní soud má z těchto důvodů za to, že základní práva a svobody stěžovatele, jichž se dovolává, dotčeným procesním úkonem porušeny nebyly, a proto v tomto rozsahu – v části směřující proti příkazu k prohlídce jiných prostor vydanému soudcem Okresního soudu Plzeň-město dne 11. 7. 2013 sp. zn. 5 Nt 5056/2013 – ústavní stížnost ve výroku IV nálezu zamítl (§ 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).

V.d/ Související návrhy

36. K návrhu na nařízení znehodnocení dat získaných při domovní prohlídce uskutečněné dne 11. 7. 2013 Ústavní soud konstatuje, že zrušením předmětného příkazu k prohlídce bytu užívaného stěžovatelem pozbyly úkony na něj navazující svého právního základu. Bude tedy na orgá-

nech činných v trestním řízení, aby k této vadě po kasačním nálezu Ústavního soudu náležitě přihlédly a z jeho důsledků poté ve vlastním postupu a rozhodování následně i vycházely. Z tohoto důvodu Ústavní soud uvedený návrh stěžovatele podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako zjevně neopodstatněný odmítl (výrok V nálezu).

37. K navrhovanému předběžnému opatření a k návrhu na přednostní projednání věci Ústavní soud uvádí, že již v minulosti jasně vyložil, že je při výkladu institutů vybočujících z řádného průběhu řízení o ústavní stížnosti veden jednak maximou rovnosti účastníků řízení a jednak speciální povahou tohoto řízení, z něhož by extenzita uvedených institutů učinila de facto řádný opravný prostředek. Proto by k jejich aplikaci bylo přistoupeno toliko tehdy, došlo-li by jinak k nezvratným osobním důsledkům, vylučujícím i reparační či satisfakční funkci právní odpovědnosti [srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 258/03 ze dne 6. 5. 2004 (N 66/33 SbNU 155)]. O takový případ se však v projednávané věci nejednalo, proto Ústavní soud odmítl pro zjevnou neopodstatněnost výrokem V jak návrh na přednostní projednání věci, tak i návrh na vydání předběžného opatření [§ 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

38. Ústavní soud rozhodoval o ústavní stížnosti bez nařízení jednání, neboť dospěl k závěru, že od ústního jednání nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 206

K zajištění peněžních prostředků na bankovním účtu v souvislosti s prošetřováním hospodářské trestné činnosti

V nyní projednávané věci je nutno poměřovat přijatá opatření ve formě zajištění peněžních prostředků s veřejným zájmem, kterým byl v době jejich přijetí zejména zájem na zabránění protizákonnému vyvedení peněžních prostředků z dispozice stěžovatele a poté zájem na vyšetření závažné hospodářské trestné činnosti a spravedlivé potrestání případných pachatelů. Jedná se však rovněž o práva a oprávněné zájmy samotných členů družstva (vkladatelů), přičemž účelem přijatých opatření není je jakkoli poškodit v jejich majetkových právech, ale naopak ochránit jejich vklady na účtech stěžovatele. Z průběhu trestního řízení je zřejmé, že jediným účinným opatřením bylo v dané chvíli zajištění peněžních prostředků na účtech stěžovatele, tedy použití trestněprávních institutů, neboť zásah dohledového orgánu, kterým je Česká národní banka, ve formě zahájení správního řízení a rozhodnutí o předběžném opatření přišel až posléze. Ústavní soud tedy konstatuje, že negativní důsledky zajištění peněžních prostředků dosud nepřevážily nad pozitivem, kterým je ochrana veřejného zájmu, a že účel zajištění je realizován prostředky, které lze v současné chvíli považovat za adekvátní. Z řečeného plyne, že v relaci k testu proporcionality je aktuálně naplněno nejen kritérium vhodnosti a potřebnosti mocenského zásahu, ale i kritérium přiměřenosti použití trestněprávních prostředků vedoucích k žádoucímu cíli, jež propojuje veřejný zájem i ochranu vkladatelů.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Kateřiny Šimáčkové a Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) – ze dne 2. prosince 2013 sp. zn. I. ÚS 2485/13 ve věci ústavní stížnosti Metropolitaního spořitelního družstva, se sídlem Praha 8 – Karlín, Sokolovská 394/17, PSČ 180 00, právně zastoupeného JUDr. Petrem Tomanem, advokátem, se sídlem Trojanova 12, 120 00 Praha 2, proti usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 5. 2013 sp. zn. 4 To 26/2013, ze dne 30. 5. 2013 sp. zn. 4 To 31/2013, ze dne 30. 5. 2013 sp. zn. 4 To 32/2013, ze dne 30. 5. 2013 sp. zn. 4 To 33/2013, ze dne 5. 6. 2013 sp. zn. 4 To 39/2013 a ze dne 26. 6. 2013 sp. zn. 4 To 46/2013 a proti usnesením Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 3. 5. 2013 č. j. 7 VZN 1532/201-64, ze dne 9. 5. 2013 č. j.

VZN 1532/2013-161, ze dne 13. 5. 2013 č. j. 7 VZN 1532/2013-199, ze dne 15. 5. 2013 č. j. 7 VZN 1532/2013-213, ze dne 16. 5. 2013 č. j. 7 VZN 1532/2013-236 a ze dne 11. 6. 2013 č. j. 7 VZN 1532/2013-475 týkajícím se zajištění stěžovatelských peněžních prostředků na bankovních účtech v souvislosti s trestním řízením, za účasti Vrchního soudu v Praze a Vrchního státního zastupitelství v Praze jako účastníků řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I. Rekapitulace průběhu řízení

1. Dne 13. 8. 2013 byl Ústavnímu soudu doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), prostřednictvím něhož se stěžovatel domáhal zrušení všech shora uvedených rozhodnutí soudu a státního zastupitelství, týkajících se zajištění peněžních prostředků stěžovatele v trestním řízení vedeném Policií České republiky, ÚOKFK, pod č. j. OKFK-1998/TC-2013-251301.

2. V ústavní stížnosti stěžovatel tvrdí, že jimi byla porušena jeho práva, a to zejména:

- čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), podle něhož státní moc lze uplatňovat jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví;
- čl. 4 odst. 1 Listiny, podle něhož mohou být povinnosti ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod;
- čl. 11 odst. 1 Listiny, podle něhož má každý právo vlastnit majetek a vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu;
- čl. 11 odst. 4 Listiny, podle něhož vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu;
- čl. 26 odst. 1 Listiny, podle něhož má každý právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost;
- čl. 36 odst. 1 Listiny, podle něhož se každý může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

3. V ústavní stížnosti stěžovatel zrekapituloval průběh řízení, přičemž tuto rekapitulaci lze převzít i pro účely tohoto odůvodnění.

Průběh trestního a správního řízení

4. Usnesením ze dne 3. 5. 2013 vydaným pod č. j. 7 VZN 1532/2013-64 rozhodlo Vrchní státní zastupitelství v Praze dle § 79a odst. 1 trestního řádu o zajištění peněžních prostředků na čtyřech účtech stěžovatele vedených u Československé obchodní banky, a. s., v celkové hodnotě 490 226 678,69 Kč, s tvrzením, že zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že peněžní prostředky na účtech u banky jsou určeny ke spáchání trestného činu. V odůvodnění tohoto rozhodnutí je konstatováno, že policejní orgán na základě trestního oznámení Finančně analytického útvaru Ministerstva financí (dále též jen „FAÚ“) ze dne 25. 4. 2013 zahájil prověřování podezření ze spáchání trestného činu úvěrového podvodu podle ustanovení § 211 odst. 1, 2 a odst. 6 písm. a) trestního zákoníku, jehož se měl dopustit jednatel společnosti VAROXA, s. r. o., v částce 186 mil. Kč, resp. 134 mil. Kč a jednatel společnosti Veracor Trade, s. r. o., v částce 199 mil. Kč. Došlo tedy k prověřování dvou úvěrových obchodů s faktickým čerpáním finančních prostředků v celkovém objemu 333 mil. Kč.

5. Vrchní státní zastupitelství v Praze dospělo k závěru, že indicie předložené FAÚ mohou s větší mírou pravděpodobnosti znamenat další rozsáhlou trestnou činnost směřující k vyvedení finančních prostředků ze stěžovatele. Vrchní státní zastupitelství v Praze pak uzavírá, že s ohledem na existenci podezření, že se na nezákonném vyvádění finančních prostředků ze stěžovatele mohou podílet i osoby přímo z družstva, bylo nezbytné rozhodnout o zajištění finančních prostředků na účtech stěžovatele, které mohou být užity k další trestné činnosti.

6. Proti tomuto usnesení podal stěžovatel stížnost k Vrchnímu soudu v Praze. Tato stížnost byla následně usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 5. 2013 sp. zn. 4 To 26/2013 podle § 148 odst. 1 trestního řádu zamítnuta. V daném případě Vrchní soud v Praze nezkoumal podanou stížnost meritorně, nýbrž ji jako opožděně podanou zamítl, když konstatoval, že určující pro doručení rozhodnutí o zajištění peněžních prostředků byl okamžik přihlášení se stěžovatele do datové schránky, nikoli otevření tohoto usnesení v datové schránce.

7. Dne 7. 5. 2013 vydala Česká národní banka (dále též jen „ČNB“) rozhodnutí o předběžném opatření č. j. 2013/5290/570 sp. zn. SP/2013/161/573. Toto rozhodnutí bylo stěžovateli doručeno téhož dne, tj. 7. 5. 2013, a bylo mu jím uloženo, aby se počínaje dnem jeho doručení zdržel:

- a) jakéhokoliv jednání spočívajícího v přijímání vkladů od svých členů,
- b) jakéhokoliv jednání spočívajícího v poskytování úvěrů svým členům a
- c) jakéhokoliv jednání spočívajícího v pořízování (nákupu) aktiv s přirozenou rizikovou vahou větší než 0 % (riziková váha 0%) ve smyslu přílohy č. 4 vyhlášky č. 123/2007 Sb., o pravidlech obezřetného podnikání bank,

spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry, ve znění pozdějších předpisů, s výjimkou aktiv nutných k zajištění běžného provozu a s výjimkou ukládání vkladů v bankách ve smyslu § 1 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, a bankách se sídlem v členských státech Evropské unie.

8. Jedním z důvodů nutnosti prozatímního upravení poměrů formou zajišťovacího opatření jsou právě zjištění FAÚ. Proti tomuto rozhodnutí podal stěžovatel rozklad k Bankovní radě ČNB. O tomto rozkladu nebylo soud (tedy ke dni podání ústavní stížnosti) rozhodnuto.

9. Dne 7. 5. 2013 vydala ČNB, sekce licenčních a sankčních řízení, také oznámení o zahájení správního řízení se stěžovatelem. Jednalo se o řízení zahájené z moci úřední podle ustanovení § 46 odst. 1 správního řádu, a to pod č. j. 2013/5289/570 sp. zn. Sp/2013/161/573, o uložení opatření podle § 28 zákona č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. Jako důvod zahájení tohoto správního řízení bylo uvedeno podezření, že stěžovatel „minimálně až do dubna 2013 v rámci nabízení a prodeje produktů podnikatelský úvěr a úvěr pro fyzické osoby dlouhodobě a soustavně porušoval povinnost postupovat při svém podnikání obezřetně a s náležitou péčí, zejména tak, aby nebyla ohrožena návratnost vkladů jeho členů a jeho bezpečnost a stabilita, a povinnost mít řídicí a kontrolní systém, který zahrnuje předpoklady řádné správy a řízení družstevní záložny a řízení rizik.“

10. Usnesením ze dne 9. 5. 2013 č. j. 7 VZN 1532/2013-161 rozhodlo Vrchní státní zastupitelství v Praze podle § 79a odst. 1 trestního řádu o zajištění peněžních prostředků na bankovním účtu stěžovatele vedeném u UniCredit Bank Czech Republic, a. s., v hodnotě 400 441 549 Kč, a to rovněž s tvrzením, že zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že peněžní prostředky na účtu u banky jsou určeny ke spáchání trestného činu. Proti tomuto usnesení podal stěžovatel stížnost, která byla usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 5. 2013 sp. zn. 4 To 31/2013 zamítnuta.

11. Usnesením ze dne 16. 5. 2013 č. j. 7 VZN 1532/2013-236 rozhodlo Vrchní státní zastupitelství v Praze o zajištění peněžních prostředků na účtu stěžovatele vedeného u J & T BANKY, a. s., v celkové hodnotě 1 000 000 000 Kč, rovněž s tvrzením, že zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že peněžní prostředky na účtu u banky jsou určeny ke spáchání trestného činu. Proti tomuto usnesení podal stěžovatel stížnost, která byla usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 6. 2013 sp. zn. 4 To 39/2013 zamítnuta. I v odůvodnění tohoto usnesení se Vrchní soud v Praze opírá o vyjádření státní zástupkyně Vrchního státního zastupitelství v Praze s tím, že činností FAÚ vycházely najevo další skutečnosti a další obdobné

úvěry a že předmětem správního i trestního řízení jsou v současnosti úvěrové obchody družstva jako celek za období od počátku roku 2012 do dubna 2013 v rozsahu nejméně 33 úvěrových případů. Dále státní zástupkyně uvádí, že zajištěno bylo jen osm účtů stěžovatele z celkem deseti a podezření z vyvádění finančních prostředků pod záminkou úvěrů je důvodné, a to postupně ve vztahu k dalším úvěrům, aktuálně pak probíhá zkoumání rozsáhlé dokumentace. Vrchní soud v Praze uzavírá, že za podezřelé okolnosti je považováno mimo jiné to, že společnosti v pozici úvěrových dlužníků byly zakládány zpravidla (tedy ne vždy) v krátké době před podáním žádosti o úvěr, či to, že většina peněžních prostředků z poskytnutých úvěrů končila na účtech zahraničních společností v Hongkongu a že všechny zmíněné úvěrové případy jsou charakterizovány celou řadou dalších podezřelých skutečností. Dále Vrchní soud v Praze uvádí, že tím, že je šetřeno dalších 33 nespecifikovaných úvěrových případů, je prověřována částka 3,97 mld. Kč a nelze přisvědčit stěžovatelově námitce o nepřiměřenosti zajištění peněžních prostředků. S tím, že dle vyjádření státní zástupkyně jsou přednostně prověřovány případy, které byly rozporovány ze strany FAÚ, nicméně zkoumaná zajištěná úvěrová dokumentace zahrnuje i další případy, které budou rovněž prověřovány.

12. Dne 27. 5. 2013 podal stěžovatel jako majitel účtů k dozorujícímu Vrchnímu státnímu zastupitelství v Praze žádost o omezení zajištění peněžních prostředků u bank dle § 79a odst. 4 trestního řádu, ve které navrhoval provedení konkrétních bezhotovostních plateb ze zajištěných peněžních prostředků na bankovních účtech stěžovatele. Žádost byla podána za účelem provedení provozních plateb stěžovatele, vyřízení odchozích clientských plateb ze spořicíh účtů u stěžovatele na účty klientů u jiných bank, které byly klienty zadány od 15. 5. 2013 do 27. 5. 2013, provedení vrácení clientských došlých plateb, které však nebyl stěžovatel v důsledku rozhodnutí ČNB o předběžném opatření ze dne 7. 5. 2013 č. j. 2013/5290/570 oprávněn přijmout a měl povinnost je odeslat na účty klientů do jiných bank.

13. Důvodem podání této žádosti pak byla snaha stěžovatele zajistit svou běžnou provozní činnost, která nikterak nesouvisela s prověřovanou úvěrovou činností, a také snaha eliminovat či alespoň minimalizovat vznik a rozsah škod, ke kterým docházelo a dochází, a to ať již na straně stěžovatele samotného, či na straně jeho klientů.

14. Žádost stěžovatele o omezení zajištění peněžních prostředků byla dle § 79a odst. 4 trestního řádu jako nedůvodná zamítnuta usnesením Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 11. 6. 2013 č. j. 7 VZN 1532/2013-475. Proti tomuto usnesení podal stěžovatel stížnost k Vrchnímu soudu v Praze. Tato stížnost byla usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 6. 2013 sp. zn. 4 To 46/2013 zamítnuta.

II. Tvrzení stěžovatele

15. Stěžovatel v ústavní stížnosti poukazuje na to, že podle odůvodnění usnesení Vrchního státního zastupitelství v Praze o zajištění peněžních prostředků, zejména pak usnesení ze dne 3. 5. 2013 č. j. 7 VZN 1532/2013-64, nevycházelo Vrchní státní zastupitelství v Praze při zajištění peněžních prostředků ze šetření orgánů činných v trestním řízení, nýbrž pouze z trestního podání FAÚ ze dne 25. 4. 2013 a z jeho příloh. Toto trestní podání se týkalo dvou úvěrových klientů, společností VAROXA, s. r. o., a Veracor trade, s. r. o., a teprve následně bylo rozšířeno o další dva případy. V případě prvního zajištění je z hlediska časové návaznosti jasné, že v dobu, kdy bylo zajištění provedeno, nemohly mít orgány činné v trestním řízení samy danou věc natolik prověřenu, aby mohly k zajištění peněžních prostředků přistoupit. Ani v dalších případech zajištění nepoužilo Vrchní státní zastupitelství v Praze pro svoji argumentaci výsledky šetření orgánů činných v trestním řízení, nýbrž se opět dovolává informací poskytnutých FAÚ a také předběžných závěrů a dedukcí ČNB tvrzených v rámci dosud probíhajících správních řízení, to však bez toho, že by bylo seznámeno s vyjádřením stěžovatele k této věci. Ačkoli tedy Vrchní státní zastupitelství v Praze tato následná zajištění odůvodňuje mj. právě i postupem ČNB, ta se naopak ve svém rozhodnutí o předběžném opatření ze dne 7. 5. 2013 č. j. 2013/5290/570 dovolává prvního rozhodnutí Vrchního státního zastupitelství v Praze ve věci zajištění peněžních prostředků.

16. Pokud se pak týká vlastního prověřování tvrzené trestné činnosti ze strany orgánů činných v trestním řízení, stěžovatel namítá, že to je v napadených usneseních Vrchního státního zastupitelství v Praze zmíněno pouze okrajově a neurčitě jako „šetření dalších 33 úvěrových případů“. Takový argument zcela obecného charakteru však podle jeho přesvědčení nemůže jakkoli odůvodnit rozsah zajištění peněžních prostředků, neboť šetření jiného orgánu státu nemůže být v trestním řízení použito jako důkaz k provedení opatření, jakým je zajištění peněžních prostředků. O skutečnosti, že ze strany Vrchního státního zastupitelství v Praze došlo k zajištění peněžních prostředků bez vlastního šetření, svědčí i samotný text odůvodnění usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 6. 2013 sp. zn. 4 To 39/2013, z něhož vyplývá, že ačkoli zajištění peněžních prostředků proběhlo do půli května roku 2013, teprve od začátku června roku 2013 začíná docházet k prověřování zajištěné dokumentace, jež sama o sobě měla orgánům činným v trestním řízení sloužit jako podklad k provedení zajištění peněžních prostředků. Pokud se rozhodnutí Vrchního soudu v Praze o zamítnutí stěžovatelem podaných stížností týče, lze jim souhrnně vytknout skutečnost, že v nich Vrchní soud v Praze pouze přejímá hodnocení Vrchního státního zastupitelství v Praze a sám neprovádí vlastní posouzení odůvodněnosti.

17. V usnesení Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 3. 5. 2013 č. j. 7 VZN 1532/20-64 je uvedeno, že jsou prověřovány dva úvěrové případy společnosti VAROXA, s. r. o., a Veracor trade, s. r. o., s faktickým čerpáním finančních prostředků ve výši 333 mil. Kč. Jak uvádí stěžovatel v ústavní stížnosti, v případě společnosti VAROXA, s. r. o., byl úvěr sjednán ve výši 186 mil. Kč, ale klientem fakticky čerpané úvěrové prostředky činily 134 mil. Kč. Rozdíl je 52 mil. Kč. V případě společnosti Veracor trade, s. r. o., byl úvěr sjednán ve výši 199 mil. Kč a úvěrový klient zcela vyčerpal tyto úvěrové finanční prostředky. K tomu je třeba doplnit, že tyto finanční prostředky byly dle sdělení orgánů činných v trestním řízení rovněž zajištěny na účtech této společnosti. V daném případě tedy došlo k oboustranné blokadě a ke dvojímu zajištění peněžních prostředků.

18. Důvody k zajištění peněžních prostředků v trestním řízení řeší ustanovení § 79a trestního řádu. Jak vyplývá z usnesení o zajištění peněžních prostředků, Vrchní státní zastupitelství v Praze k tomuto opatření přistoupilo z důvodu, že zajištěné peněžní prostředky jsou dle jeho názoru určeny ke spáchání trestného činu. V případě zajištění peněžních prostředků z důvodu úvěru čerpaného společností Veracor trade, s. r. o., není splněna ani jedna zákonná podmínka, zejména pak podmínka, které se dovolává Vrchní státní zastupitelství v Praze v usneseních o zajištění peněžních prostředků, protože úvěrové peněžní prostředky byly označenému klientu stěžovatele odeslány. V daném případě tedy již došlo k úplné výplatě předmětného úvěru a tyto prostředky byly zajištěny na účtech tohoto klienta.

19. V usnesení Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 9. 5. 2013 č. j. 7 VZN 1532/2013-161 je pak konstatováno, že došlo k prověřování dalšího úvěrového případu týkajícího se společnosti Tapping Group SE, v jehož rámci činil objem skutečně čerpaných úvěrových prostředků částku 180 mil. Kč. Samo Vrchní státní zastupitelství v Praze však v tomto usnesení uvádí, že všechny odčerpané peněžní prostředky byly zajištěny na účtu této společnosti. Opět tak dochází k oboustranné a duplicitní blokadě peněžních prostředků i u stěžovatele.

20. Konečně pak v usnesení Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 13. 5. 2013 č. j. 7 VZN 1 532/201-199 je uvedeno, že došlo k zahájení prověřování dalšího případu, který se v souhrnu týká úvěrových prostředků ve výši 389 528 320 Kč.

21. Vrchním státním zastupitelstvím v Praze tak byl do dnešního dne konkretizován objem prověřovaných prostředků toliko ve vztahu ke čtyřem úvěrovým případům, kdy jich se týkající prověřovaná částka činí 902 528 320 Kč. Z toho však částka 379 mil. Kč byla orgány činnými v trestním řízení zajištěna na účtech klientů. Zbýlé prověřované úvěrové případy dosud konkretizovány nebyly ani co do subjektů, ani co do čerpaných

finančních prostředků. Ačkoli Vrchní soud v Praze i samo Vrchní státní zastupitelství v Praze uvádí, že se mělo jednat o sofistikovanou a organizovanou trestnou činnost, v žádném rozhodnutí dosud nebylo uvedeno, v jakých prověřovaných případech k této činnosti mělo dojít a kdo se jí měl dopouštět.

22. Výše zajištění peněžních prostředků stěžovatele dle shora uvedených usnesení Vrchního státního zastupitelství v Praze v souhrnu činí částku mnohem vyšší, než je objem prověřovaných a Vrchním státním zastupitelstvím v Praze konkretizovaných poskytnutých úvěrů, a sice částku 2 168 956 199 Kč. Rozdíl mezi výší zajištěných prostředků dle uvedených rozhodnutí a objemem konkretizovaných prověřovaných úvěrových prostředků činí 1 266 427 879 Kč. Ovšem rozdíl mezi výší zajištěných prostředků dle uvedených rozhodnutí a objemem čerpaných a konkrétně prověřovaných úvěrových prostředků, které nebyly zajištěny u klientů, je ještě vyšší a činí 1 645 427 879 Kč. Pokud by stěžovatel jako důvod zajištění jeho peněžních prostředků akceptoval ony čtyři konkretizované a prověřované úvěrové případy, bylo by přípustně zajištění ve výši 523 528 320 Kč, tedy v části odpovídající rozdílu mezi prostředky, které byly stěžovatelem skutečně vyplaceny a prostředky, které byly stran těchto úvěrových případů zajištěny na cílových účtech.

23. Z tohoto pohledu považuje stěžovatel postup Vrchního státního zastupitelství v Praze vůči stěžovateli ve věci zajištění peněžních prostředků za zcela zjevně nepřiměřený.

24. Stěžovatel upozorňuje, že riziko jakékoli další trestné činnosti v souvislosti s úvěrováním či jiným vyváděním finančních prostředků ze stěžovatele je dostatečně eliminováno v důsledku rozhodnutí ČNB o vydání předběžného opatření ze dne 7. 5. 2013 č. j. 2013/5290/570, jímž došlo k zastavení veškeré úvěrové činnosti stěžovatele. Stěžovatel tak nemůže uzavírat žádné další úvěrové smlouvy a na jejich základě poskytovat úvěrové prostředky, nesmí však ani umožnit dočerpání úvěrových prostředků na základě již platných smluv. Úvěrování je přitom tou částí jeho podnikatelské činnosti, která je systémově podrobena prověřování ze strany ČNB. Z tohoto pohledu působí zajištění peněžních prostředků ze strany Vrchního státního zastupitelství v Praze jako nadbytečné a duplicitní. Nadto je však přímo vyloučeno, aby byly Vrchním státním zastupitelstvím v Praze prováděny zásahy dle trestního řádu, když je již provedeno zajištění jiným právním institutem, neboť trestněprávní řešení je třeba považovat vždy za nejzazší řešení ve smyslu principu ultima ratio. Zohlednění tohoto principu v rámci vydaných usnesení o zamítnutí podaných stížností Vrchní soud v Praze zcela opomenul a nezabýval se jím.

25. Stěžovatel je také názoru, že postupem Vrchního státního zastupitelství v Praze, a také Vrchního soudu v Praze, došlo k porušení zásady

zdrženlivosti, jakož i zásady rychlého procesu, neboť ačkoli od zajištění peněžních prostředků stěžovatele uplynuly již tři měsíce a přestože i z mediálních vyjádření státní zástupkyně Vrchního státního zastupitelství v Praze JUDr. Smetanové vyplývá, že je policejními orgány šetřeno množství úvěrových případů stěžovatele, do dnešního dne nebylo žádné osobě sděleno obvinění. Ačkoli je ve všech napadených usneseních Vrchního státního zastupitelství v Praze o zajištění peněžních prostředků jako jeden z důvodů uvedeno, že se na nezákonném vyvádění finančních prostředků ze stěžovatele mohou podílet i osoby přímo z družstva, do dnešního dne nebyl žádný ze zaměstnanců stěžovatele ani žádný ze členů statutárního orgánu předvolán k podání vysvětlení.

26. Zajištění peněžních prostředků je rozhodnutím, které se musí opírat o odůvodněnost podezření v intenzitě srovnatelné s podezřením dle § 160 odst. 1 trestního řádu. V daném případě lze odůvodněnost prvního rozhodnutí o zajištění spatřovat pouze u dvou uvedených případů (VAROXA, s. r. o., a Veracor trade, s. r. o.) a patrně i v případě následných rozhodnutí o zajištění u dalších dvou případů (Tapping Group SE a Delsaco Trade, s. r. o.). Nicméně kvůli čtyřem podezřením z úvěrových podvodů nelze zajistit v podstatě všechny peněžní prostředky spořitelního a úvěrového družstva, a paralyzovat tak celou tuto finanční instituci. Při provádění zajištění je třeba posuzovat i samotný subjekt, u kterého se zajištění provádí, přičemž v době provedení zajištění se jedná o ekonomicky velmi silnou, stabilní a úspěšně fungující finanční instituci.

27. Rozhodnutími Vrchního státního zastupitelství v Praze a Vrchního soudu v Praze bylo dle názoru stěžovatele zasaženo také do jeho vlastnictví v právním slova smyslu k zajištěným peněžním prostředkům. Obav předestřené Vrchním státním zastupitelstvím v Praze a zopakované i Vrchním soudem v Praze nikterak nemožou odůvodnit tak velký zásah do práv stěžovatele, ke kterému došlo prostřednictvím usnesení o zajištění peněžních prostředků a který dále přetrvává v důsledku usnesení o zamítnutí stížností proti těmto usnesením o zajištění podaným, jakož i v důsledku usnesení o zamítnutí žádosti o omezení rozsahu zajištění i stížnosti proti tomuto usnesení podané. Opatřením spočívajícím v zajištění peněžních prostředků stěžovatele nedošlo a nedochází jen k zásahu do práv stěžovatele, nýbrž i do práv třetích osob, a sice jeho klientů/členů, kterých stěžovatel má přes 14 000.

28. Z důvodu, že již stěžovateli docházejí volné finanční zdroje (tedy i ty, které byly v rámci jím provedených operací a prodeje likvidních rezerv uvolněny), podal svou již třetí žádost o omezení rozsahu zajištění peněžních prostředků. Aktuálně totiž opětovně hrozí stav, že nebudou finanční prostředky na vyplacení běžných příkazů k úhradě zadaných členy stěžovatele (např. za účelem úhrady nájemného, SIPO, splátek vozu, splátek

hypoték, plateb sociálního a zdravotního pojištění, daňových povinností apod.). V případě, že této žádosti stěžovatele nebude vyhověno, reálně hrozí, že bude dále znemožněna jeho běžná činnost, což může vést až k odnětí licence ČNB a může dojít i k jeho likvidaci.

29. Přitom do doby zásahu ze strany orgánů činných v trestním řízení byl stěžovatel zcela zdravým, ekonomicky velmi silným a stabilním, plně bonitním, likvidním, prosperujícím a progresivním subjektem a jeho hospodářské výsledky byly vynikající; jeho hodnota se před zásahem provedeným ze strany Vrchního státního zastupitelství v Praze a následnou paralyzou pohybovala kolem 2 mld. Kč. Zásah do činnosti stěžovatele je v důsledku postupu Vrchního státního zastupitelství v Praze a Vrchního soudu v Praze takového charakteru a rozsahu, že poškozují dobré jméno stěžovatele. Ve finančním světě je otázka důvěry klientů zásadní, ale již nyní lze konstatovat, že dochází k panice mnoha členů družstva směrem k poškozenému, útokům na poškozeného, někteří klienti odmítají v důsledku nastalé situace plnit své závazky a reálně vážně hrozí jeho likvidace. Škody ponese stát, neboť bylo jistě možné provést zajišťující kroky citlivě a selektivně, což je vadou všech zajištění a celého postupu Vrchního státního zastupitelství v Praze i Vrchního soudu v Praze.

III. Vyjádření účastníků řízení a České národní banky

30. K obsahu ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníků řízení a České národní banky.

31. V obsáhlém vyjádření uvedlo Vrchní státní zastupitelství v Praze, že úkony trestního řízení byly zahájeny dne 29. 4. 2013, prověřovaný skutek byl dále rozšířen, a to záznamy ze dne 9. 5. 2013 a 28. 6. 2013. Prověřovanou trestnou činnost lze popsat tak, že se jednalo nejméně od počátku roku 2010 o předem připravené a dohodnuté transakce v řetězci, které měly za cíl po předstíraném právním úkonu – uzavření úvěrové smlouvy s nastrčenou osobou – vyvedení finančních prostředků ze stěžovatele ve prospěch třetích osob a následně přes řetězec dalších obchodních společností do zahraničí za současného krytí identit skutečných pachatelů. Jednateli obchodních společností, které byly k vyvádění prostředků využívány, byly ve směr osoby s trestní minulostí, bezdomovci, s rozsáhlými exekucemi či osoby z azylových domů, tedy bez příslušné kvalifikace a v takové životní situaci, která umožňovala jejich zneužití pro trestnou činnost. Jedná se při vyhodnocení všech okolností prověřované trestní věci i dosud shromážděných materiálů o vysoce organizovanou a sofistikovanou trestnou činnost se zapojením množství osob i finančních investic (nákup ready-made společností, nákup, byt v hodnotě marginální ve vztahu k výši úvěrů, pozemků, které měly sloužit k předstírání zajištění hodnoty úvěru, zajištění jak personální, tak technické – zakládání účtů a vytváření dokumentace pro dotčené

banky, založení společností v řetězci, přes které byly prostředky vyváděny do zahraničí, založení a ovládání účtů v Hongkongu atd.). Trestní řízení bylo zahájeno na základě rozsáhlého trestního oznámení FAÚ a vyhodnocení převodů finančních prostředků jako podezřelých a po rozhodnutí podle § 20 odst. 3 písm. b) zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, o odložení splnění příkazu klienta banky.

32. Byly zajištěny peněžní prostředky na bankovních účtech „tranzitních“ obchodních společností, jejichž prostřednictvím byly vyváděny do zahraničí, jako výnos z trestné činnosti, a po zjištění rozsahu trestné činnosti, která zjevně v období prvního čtvrtletí 2013 kulminovala, byly zajištěny finanční prostředky i na účtech stěžovatele jako peněžní prostředky určené ke spáchání trestného činu.

33. Aktuální stav prověřování je takový, že bylo zjištěno několik organizovaných skupin, které lákaly úvěry ze stěžovatele pod smyšlenou legendou. Bylo prokázáno, že žadateli o úvěr a jednateli prvotních „tranzitních“ společností, přes které byly finanční prostředky zaslány do zahraničí, jsou osoby bez vzdělání, bez zaměstnání, bez bydliště, osoby ve výrazné finanční tísní (vystěhovány z důvodu nehrazení nájmu, nezaplacení telefonním operátorům, zamítány žádosti o byt nepatrné půjčky i v nebankovním sektoru). Bylo zjištěno, že tyto osoby se mezi sebou znají, byly najaty a jsou organizovány další „linií“ pachatelů trestné činnosti, je jim zajišťována právní pomoc, jsou „učeni“, jak mají vypovídat zejména před orgány činnými v trestním řízení. Tyto nastrčené osoby jsou využívány ke krytí skutečností pachatelů.

34. Prověřování je nyní zaměřeno na odhalení organizátorů této trestné činnosti nebo alespoň dalších článků v řetězci, které k takovému pachateli mohou vést. Již sama četnost fingovaných úvěrů s využitím prakticky totožného scénáře (stejný účel úvěru, totožné texty „podnikatelských záležitostí“, schválení úvěrů během několika minut, okamžité poskytnutí požadovaných prostředků atd.) a dlouhodobost (od roku 2010) prakticky vylučuje dobrou víru či pouhou nedbalost statutárních orgánů stěžovatele. Dlouhodobé trestné činnosti nasvědčuje také ten fakt, který vyšel najevo v důsledku správního řízení a zákazu přijímat další vklady, že stěžovatel nemá příjem ze splatných jistin a úroků (tj. úvěry nejsou spláceny). Lze s určitou mírou pravděpodobnosti odpovídající počátku trestního řízení při prověřování takto rozsáhlé trestné činnosti předpokládat, že s ohledem na míru úrokových sazeb byl zajištěn dostatečný příjem finančních prostředků stěžovatele tak, aby i při masivním vyvádění prostředků do zahraničí prostřednictvím fingovaných úvěrů a zcela mimo rámec účelu úvěru a přes řetězec dalších obchodních společností mohla tato činnost na způsob „letadla“ ještě nějakou dobu zůstat bez odhalení. V trestním řízení bylo

zjištěno, že část finančních prostředků se z Hongkongu opět přes řetězec dalších subjektů zčásti vracela zpět do České republiky a byla dále odesílána zpět do zahraničí, přičemž část zůstávala na účtech ve výši odpovídající měsíční splátce úroků. Nárůst takto poskytovaných úvěrů a rozsáhlé toky do zahraničí však vyvolaly reakci bank spočívající v ohlášení podezřelých obchodů a následně i prověřování ze strany FAÚ, orgánů činných v trestním řízení a orgánu bankovního dohledu (ČNB).

35. Rozhodnutím ČNB č. j. 2013/10482/570 ze dne 19. 9. 2013 bylo ke dni nabytí právní moci tohoto rozhodnutí odejmuto stěžovateli povolení působit jako družstevní záložna.

36. Dále účastník podrobně popisuje podezřelé transakce a uvádí, že není v možnostech (žádného) z orgánů činných v trestním řízení prověřit během několika dní podezření z rozsáhlé trestné činnosti za situace, kdy dochází k odčerpání finančních prostředků v řádově desítkách dílčích útoků prostřednictvím zjevně nastrčených osob a takto vylákané prostředky jsou prostřednictvím řetězce dalších obchodních společností, zastoupených rovněž nastrčenými osobami, vyváděny mnoha finančními operacemi, ve snaze zneprůhlednit tok a původ těchto finančních prostředků, do zahraničí. Logicky proto bylo v počátku trestního řízení vycházeno z podkladů oznámení podezřelých obchodů dotčenými bankovními ústavy, ze šetření FAÚ a v neposlední řadě i z probíhající kontroly ČNB. Skutečnosti zjištěné z podkladů peněžních ústavů a FAÚ byly závažné zejména sofistikovaností svého provedení spočívající v množství úkonů, jež měly takové jednání zakrýt, dále množstvím dílčích útoků a také skutečností, že finanční prostředky byly v závěru řetězce nastrčených společností vyváděny do zahraničí (Hongkongu). Proto státní zástupkyně přistoupila k preventivnímu a zabezpečovacímu opatření spočívajícímu v zajištění podstatné části zbývajících finančních prostředků stěžovatele jako určených k páčání trestného činu, neboť dostupné informace nasvědčovaly s vyšší mírou pravděpodobnosti, že i tyto prostředky se mohou stát předmětem trestného činu (jeho pokračování). Zčásti byly tyto prostředky zajištěny ještě předtím, než bylo vydáno předběžné rozhodnutí ČNB, zčásti pak i poté. Rozhodování o zajištění nemůže přitom spočívat na principu jistoty bez důvodných pochybností, jak tomu má být u rozhodnutí meritorních, neboť rozhodování o zajištění bude vždy vedeno v rovině určité pravděpodobnosti ohledně důsledků, které mohou nastat, nebude-li zajištění realizováno.

37. ČNB a orgány činné v trestním řízení, byť se zabývají totožnou činností stěžovatele, jsou zcela samostatnými orgány, řízení vedou nezávisle na sobě, podle odlišných právních předpisů a se zcela odlišnými dopady na prověřovaný subjekt. Případné sankce, opatření a užití instituty jsou rovněž zcela odlišné.

38. Namítaná liknavost orgánů činných v trestním řízení vyplývá z neznalosti vyšetřovacího spisu, průběhu trestního řízení a vědomí o prováděných úkonech. Tyto informace však nelze v řízení o zajištění sdělovat, tím méně osobě v procesním postavení podezřelého, neboť by došlo ke zmaření trestního řízení. V obecné rovině lze konstatovat, že byl zjištěn shodný modus operandi, způsob opatřování finančních prostředků pro vytváření legendy pro „budoucího“ úvěrového dlužníka, zejména nákup pozemků, které sloužily jako zástava, tok finančních prostředků, který měl zabezpečit, alespoň zpočátku, platby úroků (jistina byla vždy splatná jednorázově po dvou letech), byla ověřena identita a osobní poměry osob nastrčených a zjištěna identita osob v další „linii“, které tyto osoby organizovaly. Je přezkoumáván obsah úvěrových složek, vyžadováno množství dat bankovního tajemství, opatřována podání vysvětlení od řádově desítek osob a množství úkonů ve stupni utajení „vyhrazené“. Je prověřována i účast znalců, kteří se na této trestné činnosti mohli podílet záměrným nadhodnocením orné půdy, která byla předmětem zástav. V tomto směru byl přibrán znalecký ústav pro účely přezkoumání závěrů těchto znaleckých posudků a ekonomické reálnosti předkládaných podnikatelských záměrů, a to ve vztahu k prověřovaným dílčím útokům. Jen tyto znalecké posudky (bez nichž mimo jiné nelze stanovit výši škody) budou zpracovány nejdříve ke konci roku 2013.

39. Vrchní soud v Praze k věci uvedl, že s ohledem na povahu a mimořádný rozsah prověřované činnosti je třeba konstatovat, že trestní řízení, ačkoliv probíhá s velkou intenzitou po dobu cca 5 měsíců, je teprve na počátku. Přitom důvodnost podezření z mimořádně rozsáhlé, organizované a závažné majetkové trestné činnosti v rámci činnosti stěžovatele i opodstatněnost dalšího trvání zajištění peněžních prostředků na účtech družstva jsou v rámci opakovaného rozhodování o zajištěných peněžních prostředcích podrobovány neustálému přezkumu. Veškeré doposud zjištěné skutečnosti, které jsou průběžně zmiňovány jak v jednotlivých napadených usneseních, tak v usneseních vydaných později, opodstatněnost podezření a důvodnost zajištění peněžních prostředků potvrzují.

40. Rozsah zajištění finančních prostředků podle soudu nelze považovat za nepřiměřený. V době vydání napadených usnesení, konkrétně do dne 28. 6. 2013, probíhalo prověřování konkrétní úvěrové dokumentace týkající se období let 2012 až 2013 a 33 dlužníků s celkovým objemem pohledávek ve výši cca 3,97 mld. Kč. K zajištění peněžních prostředků v celkovém objemu cca 2,72 mld. Kč, tedy cca o 1 mld. Kč nižším, než činí pohledávky z výše uvedené prověřované úvěrové činnosti za poslední rok, přitom nedošlo jednorázově, ale nejprve byly zajištěny prostředky na provozních účtech u ČSOB, aby bylo zabráněno dalšímu vyvádění prostředků z družstva. Poté, kdy orgány činné v trestním řízení obdržely informace (mimo

jiné i v dodatku trestního oznámení) od příslušných finančních institucí o tom, že na účtech stěžovatele dochází k dalším podezřelým transakcím, které zavadly podezření, že jde o snahu o další vyvádění peněžních prostředků, došlo k „dozajišťování“ prostředků na dalších účtech. Prověřování v uvedeném rozsahu pokračuje, přičemž od 28. 6. 2013 byly v důsledku nových zjištění příslušných finančních institucí úkony trestního řízení rozšířeny na prověřování úvěrové činnosti stěžovatele v období od 1. 1. 2010 do současnosti.

41. Jako neopodstatněnou považuje Vrchní soud v Praze námitku stěžovatele poukazující na údajně dlouhou dobu vedeného řízení bez viditelných výsledků. Trestní řízení od samého počátku, kdy začaly být z podnětu finančních institucí prověřovány dva úvěrové případy, do současné doby, kdy podezření bylo postupně rozšířeno na kompletní úvěrovou činnost družstva za poslední tři roky a je prověřováno již zcela konkrétní podezření ve vztahu k minimálně třem desítkám úvěrových obchodů, trvá cca pět měsíců. Spisový materiál se za tu dobu z původních několika svazků rozrostl na více než 20 svazků a výsledkem dosavadního šetření je již zmíněné podezření, že se v případě úvěrové činnosti stěžovatele jednalo o dlouhodobou, rozsáhlou, sofistikovanou a dobře organizovanou trestnou činnost. Do ní bylo zapojeno velké množství osob včetně managementu družstva a osob jinak s činností družstva spjatých; cílem mohlo být úplné vyvedení vkladů členů družstva a následné zastření původu finančních prostředků, přičemž veškeré doposud zjištěné skutečnosti důvodnost tohoto podezření podporují. Postupně dochází k odhalování vzájemných souvislostí mezi jednotlivými zdánlivě spolu nesouvisejícími úvěrovými případy, a to jak pokud jde o osoby, které se na nich podílely, tak pokud jde o finanční toky sloužící k organizaci a zajištění této činnosti. To, že přes intenzivní činnost orgánů činných v trestním řízení po pěti měsících prováděného šetření nebyla vznesena konkrétní obvinění, je zcela přirozené a odpovídající množství a složitosti prověřovaných skutečností.

42. Námitka spočívající v tom, že zajištění peněžních prostředků v rámci trestního řízení je nadbytečné a duplicitní, či dokonce přímo vyloučené, byla vznesena v rámci stížností proti napadeným usnesením a jak vrchní státní zastupitelství, tak vrchní soud se k ní vyjadřovaly v podstatě tak, že instituty trestního řízení podléhají jinému režimu a slouží jinému účelu než instituty správního práva. V posuzovaném případě, kdy jde o podezření z mimořádně rozsáhlé a závažné majetkové trestné činnosti, je jejich použití nezastupitelné. V případě, že by nabylo právní moci rozhodnutí ČNB ze dne 19. 9. 2013 o odnětí povolení působit jako družstevní záložna a že by dispoziční práva k účtům stěžovatele převzal likvidátor, připadala by v úvahu revize nutnosti použití tohoto trestněprávního institutu.

43. Rovněž všechny další stěžovatelem namítané skutečnosti byly podle soudu v průběhu dosavadního trestního řízení opakovaně vyvráceny a v odůvodněných napadených usnesení bylo opakovaně vysvětlováno, z jakých důvodů je nelze považovat za důvodné.

44. ČNB k ústavní stížnosti uvedla, že pro ni jako orgán dohledu jsou podle zákona prvořadě vnitřní procesy Metropolitního spořitelního družstva a dodržování povinností stanovených právními předpisy regulujícími činnost spořitelních a úvěrních družstev. ČNB se tak může vyjádřit pouze k některým skutečnostem tvrzeným Metropolitním spořitelním družstvem týkajícím se řízení vedeného ČNB. Ta zahájila dne 7. 5. 2013 správní řízení s Metropolitním spořitelním družstvem, jehož předmětem bylo podezření, že Metropolitní spořitelní družstvo dlouhodobě a soustavně porušovalo povinnost postupovat při svém podnikání obezřetně a s náležitou péčí, zejména tak, aby nebyla ohrožena návratnost vkladů jeho členů a jeho bezpečnost a stabilita.

45. Současně se zahájením správního řízení bylo vydáno předběžné opatření, kterým se Metropolitnímu spořitelnímu družstvu zakázalo přijímání vkladů, poskytování úvěrů a pořizování aktiv s nenulovou rizikovou vahou ve smyslu vyhlášky č. 123/2007 Sb. Primárním důvodem vydání předběžného opatření bylo předběžné zjištění o naprosté nefunkčnosti řídicího a kontrolního systému Metropolitního spořitelního družstva, především pokud jde o systém řízení úvěrového rizika a rizik spjatých s úvěrovou činností. Skutečnost, že Vrchní státní zastupitelství v Praze k podnětu Finančně analytického útvaru Ministerstva financí přistoupilo k zajištění peněžních prostředků Metropolitního spořitelního družstva na bankovních účtech, představovala pouze podpůrný důvod. Rozklad proti rozhodnutí o předběžném opatření byl bankovní radou zamítnut dne 8. 8. 2013. Dne 19. 9. 2013 pak bylo vydáno rozhodnutí, kterým bylo Metropolitnímu spořitelnímu družstvu odejmuto povolení působit jako družstevní záložna s ohledem na zjištěné vážné nedostatky v oblasti řízení úvěrového rizika a naplňování předpokladů řádné správy a řízení družstva v souvislosti s předcházením střetu zájmů. Rozhodnutí doposud nenabylo právní moci, neboť Metropolitní spořitelní družstvo podalo proti rozhodnutí rozklad.

46. Všechna vyjádření zaslal Ústavní soud stěžovateli na vědomí a k případné replice. Dne 1. 11. 2013 bylo Ústavnímu soudu doručeno podání stěžovatele označené jako doplnění odůvodnění ústavní stížnosti a replika k vyjádřením. V něm stěžovatel opětovně zdůrazňuje, že nebrojí proti zajištění peněžních prostředků jako takovému, nýbrž proti jeho rozsahu, který nadále, i po vyjádření Vrchního soudu v Praze a Vrchního státního zastupitelství v Praze k podané ústavní stížnosti, hodnotí jako nepřiměřený. Tato nepřiměřenost vede k ničení stěžovatele a ke vzniku škod, přičemž k ničemu takovému nemuselo docházet. Součástí vyjádření je i tabulka,

z níž má dle stěžovatele vyplývat, že s růstem objemů vkladů narůstal i objem poskytnutých úvěrů s tím, že úvěry v selhání byly vždy pod průměrem ostatních peněžních institucí, např. ke konci roku 2012 vykazoval stěžovatel 2,41% úvěrů v selhání. Stěžovatel zopakoval, že byl do zásahu ČNB a Vrchního státního zastupitelství v Praze dlouhodobě ve výborné progresivní finanční kondici a neměl problémy s finančním zdravím a se splácením poskytnutých úvěrů. Proto měl být zásah Vrchního státního zastupitelství v Praze přiměřený situaci a ve vztahu toliko k podezřením, a nikoli nepřiměřený. Zásah ČNB, ale i Vrchního státního zastupitelství v Praze tak je tou okolností, která vede stěžovatele do likvidace či insolvence, tedy stěžovatele ničí. Je třeba hodnotit i dlouhodobost zásahu a skutečnost délky prověřování bez definovaných výsledků. Vrchní státní zastupitelství v Praze patrně čeká, až bude stěžovateli pravomocně odejmuto licence, což je opět postup mimo trestní řád. K nárůstu poskytnutých úvěrů stěžovatel uvedl, že při vysokém nárůstu vkladů je navýšení úvěrů zcela logickým a ekonomicky správným krokem, neboť se jedná o umístění volných prostředků do v zásadě nejvýnosnější části aktiv. Stěžovatel nikdy v historii neměl likvidní problémy. Ke konci dubna 2013 navýšil dokonce likvidní polštář až na úroveň 1/3 své bilanční sumy, což činí 3 965 901 485 Kč. Co se týká kvality řídicího a kontrolního systému ve vztahu k úvěrovému riziku, pak lze dle zjištění znalce konstatovat, že stěžovatel měl a má nastaveny všechny procesy pro poskytování úvěrů řádně a v souladu s pravidly pro poskytování úvěrů. V této oblasti vydal všechny potřebné předpisy zabezpečující řízení úvěrového rizika a procesů s tímto spojených. V průběhu let 2012 a 2013 postupoval stěžovatel u všech úvěrových případů standardním způsobem dle příslušných vnitřních předpisů. Zvýšení počtu úvěrových případů v zásadě neovlivňovalo ani časově, ani kvalitativně zpracování úvěrových obchodů, jejich posuzování z hlediska rizik a schvalovacích procesů. K ohrožení samotné existence stěžovatele by však mohlo dojít právě v důsledku opatření vrchního státního zastupitelství, kdy jsou jeho finanční prostředky na účtech u jiných bank zablokovány, a to v rozsahu pravděpodobně velmi výrazně převyšujícím vznik případné škody z možného trestněprávního jednání, tak jak je předběžně uváděno státní zástupkyní. Opatření ČNB a vrchního státního zastupitelství v současné době neumožňují stěžovateli dále řádně fungovat a mohou vyvolat paniku mezi jeho členy a následně v celém sektoru úvěrových a spořitelních družstev s tím, že řízenou likvidací stěžovatele bude opět zatížen stát, potažmo Fond pojištění vkladů. Ze všech těchto důvodů stěžovatel trvá na své ústavní stížnosti.

IV. Posouzení věci Ústavním soudem

47. Ústavní soud ve své ustálené rozhodovací činnosti zcela jasně vymezil princip sebeomezení vyplývající ze skutečnosti, že není součástí

soustavy obecných soudů. Proto mu nepřísluší zasahovat do ústavně vymezené pravomoci jiných státních orgánů, pokud jejich činností nedošlo k zásahu do ústavně zaručených základních práv a svobod, a to i v případě, že by na konkrétní podobu ochrany práv zakotvených v podústavních předpisech měl jiný názor. S ohledem na toto omezení přezkumu napadených rozhodnutí dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost není důvodná.

48. V rámci posuzované problematiky Ústavní soud v minulosti uvedl, že peněžní prostředky na účtu u banky, zajišťované podle § 79a trestního řádu, představují majetek ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Protokol“), resp. podle čl. 11 Listiny, a zajištění samotné je opatřením zasahujícím do základního práva na pokojné užívání majetku. Jedná se ovšem o prostředek pouze dočasný, svou povahou zatímní a zajišťovací, nepředstavující konečné rozhodnutí ve věci. Nelze tudíž mluvit o „zbavení majetku“ ve smyslu druhé věty odst. 1 čl. 1 Protokolu, nýbrž pouze o opatření týkající se „užívání majetku“ ve smyslu odstavce 2 citovaného ustanovení (srovnej rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Handyside proti Spojenému Království* ze dne 7. prosince 1976, č. 5493/72, Série A č. 24 – § 62). Při posouzení ústavnosti dočasných majetkových zajišťovacích institutů upravených v § 79a a násl. trestního řádu Ústavní soud vychází ze smyslu a účelu těchto opatření. Zajištění peněžních prostředků na účtu u banky a zaknihovaných cenných papírů je institutem, který napomáhá objasňování a případně reparaci závažné, zejména hospodářské, kriminality. Jeho podstatou je nikoliv odejmutí těchto prostředků majiteli, ale omezení dispozičního práva. Jedná se zde o omezení vlastnického práva dotčených subjektů, avšak v rámci výluky z ochrany vlastnictví, která je při zachování v zákoně specifikovaných podmínek přiměřená cíli sledovanému právní úpravou. Tím je náležité zjištění trestných činů a spravedlivé potrestání pachatelů, jakož i snaha v co nejvyšší možné míře eliminovat škodu způsobenou případnou trestnou činností (srov. usnesení sp. zn. II. ÚS 708/02 ze dne 11. 3. 2004, sp. zn. III. ÚS 125/04 ze dne 1. 7. 2004, sp. zn. IV. ÚS 385/05 ze dne 19. 10. 2005; dostupná na <http://nalus.usoud.cz>).

49. Toto opatření tedy lze provést, nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že předmětný majetek je určen ke spáchání trestného činu nebo k jeho spáchání byl použit nebo je výnosem z trestné činnosti, přičemž vyšší stupeň pravděpodobnosti, dostatečně odůvodněný konkrétními zjištěnými skutečnostmi, postačí. V této souvislosti je třeba si uvědomit, že na počátku řízení, kdy je potřeba získané poznatky rychle vyhodnotit a hrozí nebezpečí z prodlení, nelze na zdroje, z nichž pravděpodobnost takového určení peněžních prostředků vyplynula, vztáhnout obecné požadavky hodnověrnosti, věrohodnosti a spolehlivosti, jaké jsou jinak kladeny na důkazy v trestním procesu. Z preventivní povahy zajišťovacích institutů přirozeně

vyplývá, že se pohybují vždy v rovině pravděpodobnosti, a nikoli jistoty ohledně budoucích následků, jež se snaží předvídat. Závěr, že zajištěný majetek má uvedené určení, tedy nemusí být plně hodnověrný a není ani konečný, přičemž může být dalším šetřením vyvrácen (srov. Šámal, P a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl. 5. vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, str. 600, bod 6*).

50. Na druhou stranu skutečnost, že se jedná pouze o časově omezené opatření, nevyklučuje jeho způsobilost zasáhnout do ústavně zaručených práv osob. Oprávněnost úkonů v rámci konkrétního trestního řízení je v první řadě posuzována v rámci soustavy orgánů činných v trestním řízení, a to tak, aby v případě pochybení mohla být zjednána náprava již na této úrovni. Orgány činné v trestním řízení musí při znalosti skutkových okolností v dané fázi trestního řízení posoudit, zda další trvání zajištění je opatřením nezbytným pro dosažení účelu trestního řízení a zda tohoto účelu nelze dosáhnout jinak. Ve smyslu § 79a odst. 4 trestního řádu je možné i následně (prakticky kdykoli) žádat o zrušení zajištění majetku za podmínek podle § 79a odst. 3 trestního řádu. Toto rozhodnutí může učinit orgán činný v trestním řízení i bez podnětu (srov. usnesení sp. zn. I. ÚS 331/04 ze dne 14. 12. 2004, sp. zn. I. ÚS 105/07 ze dne 9. 10. 2007; dostupná na <http://nalus.usoud.cz>).

51. Každé zasahování do práva na pokojné užívání majetku musí splňovat i kritérium přiměřenosti, dle něhož opatření, kterým dochází k zasahování, musí zajistit „spravedlivou rovnováhu“ mezi požadavky obecného zájmu společnosti a požadavky ochrany základních práv jednotlivce. Požadovaná rovnováha nebude dána, pokud dotčená osoba ponese zvláštní a nadměrné břemeno (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Sporrong a Lönnroth proti Švédsku* ze dne 23. září 1982 č. 7151/75; 7152/75 Série A č. 52 § 26–28). Jinými slovy, musí existovat rozumný (opodstatněný) vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovanými cíli (srov. usnesení sp. zn. IV. ÚS 333/04 ze dne 30. 6. 2005, sp. zn. IV. ÚS 703/06 ze dne 2. 1. 2007; dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). V této souvislosti Ústavní soud konstatoval, že tento vztah má nepochybně i svou časovou dimenzi – zajištění majetku nemůže trvat libovolně dlouho (srov. usnesení sp. zn. I. ÚS 723/02 ze dne 24. 8. 2004; dostupné na <http://nalus.usoud.cz>).

52. Při přezkoumávání rozhodnutí o použití dočasných majetkových zajišťovacích institutů, v jejichž důsledku je znemožněno či citelně omezeno dispoziční právo dotčeného subjektu, Ústavní soud ve své dosavadní rozhodovací praxi stanovil požadavky, jež jsou na takováto rozhodnutí kladeny z pohledu ústavněprávního: rozhodnutí musí mít zákonný podklad (čl. 2 odst. 2 Listiny), musí být vydáno příslušným orgánem (čl. 2 odst. 2, čl. 38 odst. 1 Listiny) a nemůže být projevem svévole (čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky a čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny), což znamená, že vyvozené závěry

o naplnění podmínek uvedených v příslušných ustanoveních trestního řádu nemohou být ve zcela zřejmém nesouladu se zjištěnými skutkovými okolnostmi, jež jsou orgánům činným v trestním řízení k dispozici (srov. usnesení sp. zn. IV. ÚS 379/03 ze dne 23. 10. 2003; dostupné na <http://nalus.usoud.cz>). Jsou-li tyto požadavky dodrženy a zásah státu respektuje přiměřenou (spravedlivou) rovnováhu mezi požadavkem obecného zájmu společnosti, který je zásahem sledován, a požadavkem na ochranu základních práv jednotlivce, Ústavní soud nepovažuje zajištění majetku obviněného za protiústavní zásah do jeho vlastnických práv (srov. usnesení sp. zn. I. ÚS 554/03 ze dne 28. 7. 2004 či I. ÚS 369/03 ze dne 4. 11. 2003 a další dostupná na <http://nalus.usoud.cz>).

53. Uvedené předpoklady byly ve zkoumaném případě splněny. Posouzení podmínky vydání rozhodnutí o zajištění majetku je především věcí příslušných orgánů veřejné moci (státního zástupce a obecného soudu); Ústavní soud je jen oprávněn se přesvědčit, zda jsou vůbec předpokládány důvodně (čl. 36 odst. 1 Listiny), leč pro svou povahu nemusí být prokázány „nepochybně“. V dané fázi trestního řízení není rozhodováno o vině či nevině obviněného, nýbrž je posuzováno v kontextu hodnocení důkazů, zda jsou dány předpoklady aplikovaného zajišťovacího institutu. Dle názoru Ústavního soudu nelze ve vztahu k rozhodnutí o zajištění majetku vymezit jednoznačná a neměnná kritéria, která by byla směrnicí pro úvahy předurčující vlastní výrok o něm a jež by bylo možno vtěsnat vyčerpávajícím způsobem do obecných pravidel. Ta jsou totiž pro samu povahu tohoto opatření – s ohledem na konkrétní a jedinečné okolnosti daného případu – značně flexibilní, z čehož plyne i závěr, že se mohou v rozhodovací praxi lišit.

54. V případě stěžovatele Ústavní soud shledal, že napadená rozhodnutí byla vydána na základě relevantních zákonných ustanovení, byla vydána k tomu příslušnými orgány a všechny podstatné okolnosti, za nichž byla vydána, nasvědčují tomu, že nejsou ani projevem svévole těchto orgánů. Z odůvodnění napadených rozhodnutí vrchního státního zastupitelství jasně vyplývá důvodné podezření z páchání závažné trestné činnosti, kterou mělo být nezákonné vyvedení peněžních prostředků z účtů Metropolitního spořitelního družstva. Napadená rozhodnutí vrchního soudu jsou po formální stránce zcela přijatelná, odůvodnění je dostatečné a konkrétní ve vztahu k jednotlivým námitkám uváděným ve stížnostech.

55. I když ústavní stížnost směřuje proti úkonům orgánů činných v trestním řízení, nelze v souvislosti s tím odhlédnout od rozhodnutí ČNB o odnětí povolení působit jako družstevní záložna (byť zatím nepravomocného), které podezření těchto orgánů ještě posiluje. Podle ČNB k nedostatkům v podnikání družstevní záložny docházelo zejména v oblasti řízení úvěrového rizika nebankovních subjektů a v oblasti naplňování předpokladů řádné správy a řízení družstva v souvislosti s předcházením střetu

zájmů. Záměr ČNB a orgánů činných v trestním řízení je v shodný – zajistit, aby majetek členů Metropolitního spořitelního družstva nebyl dále ohrožován či dokonce znehodnocen. Orgány činné v trestním řízení jsou nadto povinny odhalit podíl jednotlivých konkrétních osob na páčání trestné činnosti a pohnat je k trestní odpovědnosti, pokud se prokáže, že byl spáchán trestný čin.

56. Možnost přezkumu napadených zajišťovacích úkonů Ústavním soudem je tak omezena na posouzení proporcionality těchto opatření, tedy zda zásah do vlastnického práva je v dané věci ještě zásahem přiměřeným, zejména zda není zřejmý nepoměr mezi závažností prověřované trestné činnosti a rozsahem zajištění ve vztahu k možnostem stěžovatele jako podnikatele dále vykonávat činnosti, jež s tímto podnikáním souvisí. Podle tvrzení stěžovatele totiž rozsah, jakož i délka zajištění majetku, jak bylo provedeno orgány činnými v trestním řízení, ohrožuje samu podstatu jeho podnikání a může vést až k jeho likvidaci.

57. Ve své dosavadní nálezkové judikatuře se Ústavní soud přiměřeností zásahu do vlastnického práva zajištěním peněžních prostředků dle § 79a trestního řádu zabýval zejména v souvislosti s jeho délkou. Podle názoru Ústavního soudu by o zásah do ústavním pořádkem zaručených základních práv a svobod šlo až tehdy, nebyla-li by splněna podmínka, že zajištění peněžních prostředků musí trvat jen po nezbytně nutnou dobu, kdy je zajištění vzhledem k dosažení účelu trestního řízení nutné. Jinými slovy, časové omezení užívání předmětných peněžních prostředků musí splňovat požadavek přiměřenosti. Pokud by k zásahu do vlastnického práva docházelo po nepřiměřeně dlouhou dobu, šlo by o neproporcionální zásah do vlastnického práva stěžovatele garantovaného v čl. 11 odst. 1 Listiny. Ačkoli zákon tuto dobu blíže nestanoví, je podle názoru Ústavního soudu v zásadě možné přiměřenost délky omezení vlastnického práva srovnávat se lhůtami, které zákon stanoví pro omezení osobní svobody (srov. § 72a tr. řádu). Pokud by orgány činné v trestním řízení výrazně překročily tyto lhůty, jednalo by se podle názoru Ústavního soudu již o neproporcionální, a tedy neaprobovatelný zásah do vlastnického práva stěžovatelů a Ústavní soud by byl nucen konstatovat porušení základního práva. Plynutím času ubývá legitimita omezení základních práv ve prospěch veřejného zájmu na naplnění účelu trestního řízení a zesiluje se potřeba obnovit respekt k základním právům jednotlivce [viz nálezk. sp. zn. IV. ÚS 689/05 ze dne 12. 12. 2005 (N 225/39 SbNU 379)].

58. Tak např. v nálezu sp. zn. II. ÚS 642/07 ze dne 30. 1. 2008 (N 25/48 SbNU 291) Ústavní soud konstatoval: „V posuzované věci je nesporné, že k omezení vlastnického práva stěžovatelky k peněžním prostředkům na bankovních účtech došlo dne 13. září 2001, tedy před více než šesti lety. Po celou dobu předcházející podání ústavní stížnosti přitom nebylo skon-

čeno ani přípravné řízení a není zřejmé, kdy bude skončeno, neboť na přelomu tohoto roku došlo k vrácení věci k doplnění vyšetřování, jak bylo zjištěno při ústním jednání. Konečně ani v době posledního rozhodování obecného soudu (21. listopadu 2006) nebylo s ohledem na konkrétní průběh trestního řízení zřejmé, kdy skončí. Dosavadní délka trestního řízení je nepřiměřeně dlouhá k tomu, aby opodstatňovala zásah do základního práva na majetek v rozsahu, v jakém bylo obecným soudem rozhodováno. Orgány veřejné žaloby měly dostatek času na to, aby dosáhly provedení celého řízení, završeného i případným zabráním zajištěných peněžních prostředků, avšak doposud se tak nestalo a není zřejmé, zda a kdy se tak stane. Za této situace nemůže být dána přednost zájmům státu na zajištění těch peněžních prostředků, které mají být použity na úhradu splatných závazků, nota bene závazků vůči státu.“

59. Obdobně v nálezů sp. zn. III. ÚS 1396/07 ze dne 19. 3. 2009 (N 62/52 SbNU 609) Ústavní soud uvedl, že „nemá důvod zpochybňovat specifika dané trestní věci, tedy že vykazuje značnou složitost, neboť byla jednak páchána při znalosti obchodování s danou speciální komoditou, a to na území více států, se zapojením více různých fyzických a právnických osob, a dále s přihlédnutím k předpokládané výši způsobené škody a tomu, že řízení se vede proti uprchlému. Je však na druhou stranu třeba vidět, že Ústavní soud ve věci sp. zn. III. ÚS 607/05 (jednou ze stěžovatelek byla i společnost BENet Praha, spol. s r. o) při hodnocení přiměřenosti posuzovaného zásahu respektoval požadavek orgánů veřejné žaloby na dobu potřebnou k provedení přípravného řízení (usnesení sp. zn. III. ÚS 607/05 ze dne 9. 3. 2006 – ve SbNU nepublikováno). Již v té době byla délka jeho trvání na hranici ústavněprávní únosnosti, a to bez nutnosti zkoumat konkrétní kroky orgánů veřejné žaloby (a další okolnosti) pro potřeby zkoumání průtahů v řízení. Překročení této hranice, k němuž došlo i zčásti činností tuzemských orgánů veřejné žaloby, tudíž představuje zásah do základního práva stěžovatelky na majetek ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny, který postrádá ústavněprávní opodstatněnost.“

60. V obou těchto případech Ústavní soud konstatoval jako nepřiměřenou délku zajištění peněžních prostředků na účtech stěžovatelky šest let s tím, že ani po více než šestileté době nebylo skončeno přípravné řízení a nebylo ani není zřejmé, kdy skončeno bude, když věc byla vrácena policijnímu orgánu.

61. Na rozdíl od shora uvedených případů bylo v nyní projednávané věci první usnesení o zajištění peněžních prostředků stěžovatele vydáno dne 3. 5. 2013. V době podání ústavní stížnosti (13. 8. 2013) trvalo zajištění zhruba tři měsíce. Prověřování trestné činnosti v tomto případě započalo po obdržení trestního oznámení FAÚ ze dne 25. 4. 2013, které bylo doplněno o další závažné skutečnosti dne 5. 6. 2013. S ohledem na rozsah

ověřované trestné činnosti, na její sofistikovanou podobu, na množství osob a korporací do ní zapojených a s ohledem na to, že množství peněžních prostředků směřovalo na zahraniční účty, nelze v současné době konstatovat, že by vyšetřování a s ním spojené zajištění peněžních prostředků stěžovatele trvalo nepřiměřeně dlouhou dobu. Po prostudování spisového materiálu, který si Ústavní soud vyžádal a do něhož mohl v plném rozsahu nahlédnout, Ústavní soud učinil závěr, že ve věci nedochází k neodůvodněným průtahům, neboť průběžně jsou prováděny další úkony trestního řízení, důležité pro náležité objasnění věci.

62. K tomuto konstatování je však třeba zdůraznit, že jím není v žádném případě míněno, že by vyšetřování ve stadiu před zahájením trestního stíhání, tedy před obviněním konkrétní osoby nebo osob, mohlo trvat neomezeně dlouhou dobu. Jakkoli je nutno přihlížet k rozsahu trestné činnosti a její komplikovanosti, je nutno všechny úkony trestního řízení, které mají k objasnění trestné činnosti směřovat, konat s maximálním možným urychlením tak, aby zajištění peněžních prostředků, a tím omezení vlastnického práva k nim trvalo dobu co možná nejkratší. To, že Ústavní soud v současné době nepovažuje námitku stěžovatele ohledně délky zajištění za opodstatněnou, tedy neznamená, že v průběhu času nemůže názor na přiměřenost délky tohoto zajištění podstatnou měrou změnit (viz několik rozhodnutí Ústavního soudu v případech stěžovatele BENet, spol. r. o.).

63. Ústavní soud nemůže odhlédnout od skutečnosti, že v případě stěžovatele se jedná o družstevní záložnu, zřízenou podle zákona č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. Povolení působit jako družstevní záložna uděluje ČNB družstvu se sídlem v České republice k výkonu činností, kterými jsou přijímání vkladů od svých členů a poskytování úvěrů svým členům (§ 1 odst. 1 citovaného zákona). Zajištění peněžních prostředků v již konstatovaném objemu má v dané chvíli za následek, že členové družstva nemají přístup ke svým vkladům. Omezení vlastnického práva (čl. 11 Listiny) se tak nevztahuje pouze na majetek stěžovatele, ale přímo se dotýká majetkové účasti (ve formě vkladů) jednotlivých členů družstva.

64. K tomu je však třeba uvést, že opatření jak orgánů činných v trestním řízení, tak ČNB (zajištění peněžních prostředků, předběžné opatření a rozhodnutí o odnětí licence) směřují především k tomu, aby majetek členů družstva byl zachován a aby bylo zabráněno nezákonnému vyvážení peněžních prostředků z družstva, tedy tzv. tunelování. Je třeba vzít rovněž v úvahu, že majitelem účtů, na nichž byly peněžní prostředky zajištěny, je družstvo, nikoli jeho členové. Podstatou institutu zajištění je omezení dispozičního práva majitele účtu, nikoli jeho odejmutí majiteli účtu či snad vstup do práv majitele účtu ve formě převzetí výkonu funkce statutárního

orgánu. V dané chvíli je i v zájmu jednotlivých členů družstva, aby s peněžními prostředky nebylo disponováno a aby tyto v co největší míře zůstaly i nadále na účtech (i když zajištěných) družstva.

65. Co se týká rozsahu, tedy množství zajištěných peněžních prostředků, zde musí Ústavní soud konstatovat, že posuzování této otázky mu v zásadě nepřísluší. Ústavní soud ve své již ustálené judikatuře zcela zřetelně akcentuje doktrínu minimalizace zásahů do činnosti orgánů veřejné moci, která je odrazem skutečnosti, že Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů (čl. 83 Ústavy). Proto mu nepřísluší zasahovat do ústavně vymezené pravomoci jiných subjektů veřejné moci, pokud jejich činností nedošlo k zásahu do ústavně zaručených základních práv a svobod, a to i v případě, že by na konkrétní podobu ochrany práv zakotvených v podústavních předpisech měl jiný názor.

V. Závěr

66. Pokud stěžovatel v ústavní stížnosti namítal porušení čl. 26 Listiny, musí Ústavní soud konstatovat, že k zásahu do tohoto ústavně zaručeného práva podnikat nedošlo. Jak z napadených rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení, tak z probíhajícího správního řízení vedeného ČNB naopak vyplývá, že činnost stěžovatele vybočila ze zákonných oprávnění podle zákona č. 87/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a vystavila členy družstva, tedy vkladatele, nepřiměřenému riziku ztráty části vložených peněžních prostředků (podrobněji body 63, 64).

67. K namítanému porušení čl. 11 Listiny Ústavní soud uvádí, že jedním ze základních měřítek fungování státní moci je princip proporcionality (přiměřenosti) a též zákaz zneužití práva při zásahu státní moci. Vychází se z premisy, že k zásahu do základních práv či svobod, i když to jejich ústavní úprava nepředpokládá, může dojít v případě jejich vzájemné kolize nebo v případě kolize s jinou ústavně chráněnou hodnotou, jež nemá povahu základního práva a svobody (veřejný statek) [srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 9. 10. 1996 sp. zn. Pl. ÚS 15/96 (N 99/6 SbNU 213; 280/1996 Sb.)]. Vždy však je v těchto případech třeba posuzovat účel (cíle) takového zásahu ve vztahu k použitým prostředkům, přičemž měřítkem pro toto posouzení je již zmíněný princip proporcionality (přiměřenosti v širším smyslu), jenž může být také nazýván zákazem nadměrnosti zásahů do práv a svobod. Zkoumají se obvykle tři kritéria posuzování přípustnosti zásahu. Prvním z nich je způsobilost naplnění účelu (nebo také vhodnost), dle níž musí být příslušné opatření vůbec schopno dosáhnout zamýšleného cíle, jímž je ochrana jiného základního práva nebo veřejného statku. Dále se pak jedná o potřebnost: je povoleno použití pouze nejšetrnějšího – ve vztahu k dotčeným základním právům a svobodám – z více možných prostředků. Třetím kritériem je přiměřenost (v užším smyslu), neboť újma na základním právu

nesmí být nepřiměřená ve vztahu k zamýšlenému cíli. Opatření omezující základní lidská práva a svobody nesmějí, jde-li o kolizi základního práva či svobody s veřejným zájmem, svými negativními důsledky přesahovat pozitivita, která představuje veřejný zájem na těchto opatřeních [srov. náleží Ústavního soudu ze dne 13. 5. 1998 sp. zn. Pl. ÚS 25/97 (N 53/11 SbNU 25; 159/1998 Sb.)].

68. V nyní projednávané věci je tedy s ohledem na shora uvedené nutno poměřovat přijatá opatření ve formě zajištění peněžních prostředků s veřejným zájmem, kterým byl v době jejich přijetí zejména zájem na zabránění protizákonnému vyvedení peněžních prostředků z dispozice stěžovatele a poté zájem na vyšetření závažné hospodářské trestné činnosti a spravedlivé potrestání případných pachatelů. Jedná se však rovněž o práva a oprávněné zájmy samotných členů družstva (vkladatelů), přičemž účelem přijatých opatření není je jakkoli poškodit v jejich majetkových právech, ale naopak ochránit jejich vklady na účtech stěžovatele. Z průběhu trestního řízení je zřejmé, že jediným účinným opatřením bylo v dané chvíli zajištění peněžních prostředků na účtech stěžovatele, tedy použití trestněprávních institutů, neboť zásah dohledového orgánu, kterým je ČNB, ve formě zahájení správního řízení a rozhodnutí o předběžném opatření, přišel až posléze. Ústavní soud tedy konstatuje, že negativní důsledky zajištění peněžních prostředků dosud nepřevážily nad pozitivem, kterým je ochrana veřejného zájmu, a že účel zajištění je realizován prostředky, které lze v současné chvíli považovat za adekvátní. Z řečeného plyne, že v relaci k testu proporcionality je aktuálně naplněno nejen kritérium vhodnosti a potřebnosti mocenského zásahu, ale i kritérium přiměřenosti použití trestněprávních prostředků vedoucích k žádoucímu cíli, jenž propojuje veřejný zájem i ochranu vkladatelů.

69. Ústavní soud, vědom si skutečnosti, že dosud nebylo zahájeno trestní stíhání konkrétní osoby, a že proto přezkum postupu orgánů činných v trestním řízení je s ohledem na minimalizaci zásahů do ústavně vymezené pravomoci jiných státních orgánů omezen, nehledal ani porušení čl. 36 odst. 1 Listiny. Postup v trestním řízení, které se i v době vydání tohoto nálezu nachází pouze ve fázi přípravného řízení, tedy před zahájením trestního stíhání konkrétní osoby či osob, však vyžaduje, aby ze strany orgánů činných v trestním řízení bylo konáno s plnou odpovědností tak, aby vlastnická práva stěžovatele byla omezena pouze po dobu zcela nezbytnou. Tato doba podle přesvědčení Ústavního soudu nemůže trvat v řádu let, jak se snad domnívá Vrchní státní zastupitelství v Praze (dle vyjádření k ústavní stížnosti), ale spíše v řádu měsíců tak, aby nebyla dotčena základní práva jak stěžovatele, tak zejména jeho členů (vkladatelů). V opačném případě by Ústavní soud musel, pokud by se na něj stěžovatel v této věci

obrátil s novou ústavní stížností, své v tomto nálezu uvedené závěry přehodnotit.

70. V rámci podané ústavní stížnosti stěžovatel požádal, aby byla projednána přednostně ve smyslu § 39 zákona o Ústavním soudu. Ústavní soud, aniž by v tomto směru přijal příslušné usnesení, od samého počátku postupoval v řízení tak, aby věc stěžovatele byla projednána co nejrychleji.

71. V souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu se ve věci nekonalo ústní jednání, neboť Ústavní soud neprováděl dokazování a od jednání nebylo možno očekávat další objasnění věci.

72. S ohledem na shora uvedené skutečnosti a vzhledem k tomu, že žádné porušení ústavně zaručených práv stěžovatele Ústavní soud v době projednání a rozhodnutí věci neshledal, nezbylo než ústavní stížnost zamítnout dle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

Č. 207

K otázce odůvodnění usnesení soudu o věcné příslušnosti

Ačkoli v § 169 odst. 2 o. s. ř. zakotvená možnost neodůvodňovat usnesení o věcné příslušnosti podle § 104a o. s. ř. není sama o sobě protiústavní, je třeba zvláště dbát na její ústavně konformní výklad, tj. zde výklad restriktivní, podle něhož tato usnesení musí být odůvodněna mimo jiné v případech, kdy se rozhodující soud odchyluje od odůvodněného závěru některého z účastníků řízení stran věcné příslušnosti soudu v dané věci.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Ludvíka Davida a Kateřiny Šimáčkové (soudce zpravodaj) – ze dne 2. prosince 2013 sp. zn. I. ÚS 3161/13 ve věci ústavní stížnosti Trinh Cong Tú, zastoupeného Mgr. Janem Boučkem, advokátem, se sídlem Spálená 14, Praha 1, proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 13. 8. 2013 č. j. Ncp 842/2013-51, kterým bylo rozhodnuto o věcné příslušnosti krajského soudu, spojené s návrhem na zrušení § 169 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve slovech „anebo usnesení podle § 104a“, za účasti Vrchního soudu v Olomouci jako účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 13. 8. 2013 č. j. Ncp 842/2013-51 bylo porušeno základní právo stěžovatele zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 13. 8. 2013 č. j. Ncp 842/2013-51 se proto ruší.

III. Návrh na zrušení ustanovení § 169 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve slovech „anebo usnesení podle § 104a“ se odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 15. 10. 2013, se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedeného usnesení Vrchního soudu v Olomouci, kterým bylo rozhodnuto o věcné příslušnosti krajského soudu v řízení, v němž stěžovatel vystupuje jako žalovaný. Stěžovatel rovněž navrhuje zrušení v záhlaví specifikované části ustanovení § 169 odst. 2 zákona

č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále též „o. s. ř.“).

2. Podle stěžovatele byla napadeným usnesením Vrchního soudu v Olomouci porušena jeho základní práva na zákonného soudce ve smyslu čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též „Listina“) a na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Porušení svých uvedených práv stěžovatel spatřuje v tom, že v řízení před obecnými soudy, v němž je stěžovatel žalován o zaplacení finanční částky nárokové žalobcem na základě smlouvy o zprostředkování služeb uzavřené mezi nimi, vrchní soud rozhodl o věcné příslušnosti Krajského soudu v Ostravě. Vrchní soud tak nevyhověl stěžovatelem vznesené námitce věcné nepříslušnosti krajského soudu odůvodněné tím, že vztah mezi stěžovatelem a žalobcem nemá povahu obchodního závazkového, ale spotřebitelského vztahu, neboť předmětná smlouva je smlouvou spotřebitelskou. Stěžovatel poukazuje na nesprávnost závěru vrchního soudu, přičemž doplňuje podrobnější argumentaci odůvodňující závěr o tom, že vztah mezi ním a žalobcem je vztahem spotřebitelským, byť tuto argumentaci neuvedl v rámci řízení před vrchním soudem, neboť ji považoval za zjevnou na první pohled. Dále stěžovatel upozorňuje též na neodůvodněnost, a tedy zjevnou nepřezkoumatelnost napadeného rozhodnutí, které s odkazem na § 169 odst. 2 o. s. ř. nebylo odůvodněno. K samotnému ustanovení § 169 odst. 2 o. s. ř. pak stěžovatel dodává, že možnost neodůvodňovat rozhodnutí o věcné příslušnosti by se měla vztahovat jen na případy, kdy soud návrhu vyhovuje, neboť pak lze snadno dovodit úvahy soudu, jež mohou vyplývat z daného návrhu. Stěžovatel též zdůrazňuje, že rozhodování o věcné příslušnosti může mít faktický vliv na samo rozhodování ve věci; konkrétně v jeho případě může fakticky dojít k vyloučení aplikace ustanovení o spotřebitelských smlouvách na řešený případ.

3. Dne 16. 10. 2003 byl Ústavnímu soudu doručen návrh stěžovatele na odložení vykonatelnosti napadeného usnesení Vrchního soudu v Olomouci, odůvodněný skutečností, že krajským soudem již bylo v dané věci nařízeno jednání, a to na den 13. 12. 2013.

4. K ústavní stížnosti se k výzvě Ústavního soudu vyjádřil Vrchní soud v Olomouci jako účastník řízení. Vrchní soud vysvětlil, že při posuzování věcné příslušnosti soudů v civilních věcech vychází z tvrzení v žalobě, přičemž v dané věci se jak z označení žalovaného v žalobě, tak z dalšího textu žaloby odávalo, že jde o smluvní vztah mezi podnikateli. Vrchní soud tedy při svém rozhodování přihlédl k obsahu žaloby, ke skutečnosti, že žalovaný je jako podnikatel zapsán v živnostenském rejstříku, i k vyjádření žalobce k námitce věcné nepříslušnosti, přičemž tam uvedené skutečnosti měl za rozhodující. Naopak tvrzení stěžovatele, že ve věci jde o vztah spotřebi-

telský, bylo toliko obecné. Proto vrchní soud navrhl ústavní stížnost jako nedůvodnou zamítnout.

5. Ústavní soud si k posouzení námitek a tvrzení stěžovatele rovněž vyžádal spis Krajského soudu v Ostravě vedený pod sp. zn. 11 Cm 87/2012. Z něj vyplývá, že dne 17. 12. 2012 byla Krajskému soudu v Ostravě doručena žaloba na zaplacení částky 492 403,58 Kč s příslušenstvím (v návaznosti na pozdější částečné zpětvzetí žaloby je nyní předmětem sporu částka 490 254,66 Kč), požadované žalobcem po stěžovateli jako žalovaném z titulu neuhrazení ceny za zprostředkování služeb a z titulu smluvní pokuty na základě smlouvy o zprostředkování služeb uzavřené mezi žalobcem jako zprostředkovatelem a stěžovatelem jako zájemcem. Po seznámení se s žalobou, která stěžovateli byla zaslána dne 25. 4. 2013 (podruhé – poprvé totiž žaloba stěžovateli byla doručena fikcí), stěžovatel dne 30. 4. 2013 reagoval vyjádřením, v němž krom věcných námitek vznesl též námitku nedostatku věcné příslušnosti Krajského soudu v Ostravě ve smyslu § 9 a 9a o. s. ř., a to s odkazem na spotřebitelský charakter předmětné smlouvy o zprostředkování služeb a z toho vyplývající spotřebitelský, nikoli obchodnězávazkový charakter právního vztahu mezi stěžovatelem a žalobcem. K vznesené námitce věcné nepřislušnosti krajského soudu se posléze nesouhlasně vyjádřil žalobce, načež krajský soud k posouzení věcné příslušnosti předložil spis Vrchnímu soudu v Olomouci. Vrchní soud v Olomouci rozhodl usnesením ze dne 13. 8. 2013 č. j. Ncp 842/2013-51 tak, že k projednání a rozhodnutí věci vedené u Krajského soudu v Ostravě pod sp. zn. 11 Cm 87/2012 je příslušný krajský soud podle ustanovení § 9 odst. 3 písm. r) o. s. ř. S odkazem na § 169 odst. 2 o. s. ř. usnesení vrchního soudu neobsahuje odůvodnění. Stěžovatel následně krajskému soudu zaslal své vyjádření k rozhodnutí vrchního soudu, v němž uvedl podrobnou argumentaci týkající se hmotněprávní regulace vztahu mezi ním a žalobcem. Stěžovatel odůvodnil, proč se podle něj ve věci jedná o spotřebitelský vztah mezi žalobcem-podnikatelem a stěžovatelem-nepodnikatelem, který se řídí ustanoveními občanského zákoníku, nikoliv obchodního zákoníku.

II.

6. Ústavní soud se nejdříve zabýval otázkou přípustnosti ústavní stížnosti směřující proti usnesení vrchního soudu o věcné příslušnosti dle § 104a o. s. ř. s ohledem na zásadu subsidiarity ústavní stížnosti, vycházející z § 72 odst. 3 a § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Toto usnesení má totiž povahu procesní, nikoliv meritorní; přitom zásada subsidiarity ústavní stížnosti je ustáleně interpretována tak, že podání ústavní stížnosti má předcházet vyčerpání všech procesních prostředků proti meritorním rozhodnutím, které zákon k ochraně práva poskytuje.

7. Nicméně Ústavní soud již dovodil výjimku z pravidla nepřípustnosti ústavní stížnosti proti usnesením procesní povahy vztahující se na rozhodnutí o věcné příslušnosti soudu, a to pro úzkou vazbu mezi takovým rozhodnutím a ústavně zaručeným právem na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 Listiny). Též s přihlédnutím k hospodárnosti soudního řízení tak Ústavní soud nepovažuje „ani v nejmenším za žádoucí odkládat posouzení otázky, zda bylo porušeno právo na zákonného soudce až do fáze řízení o ústavní stížnosti proti rozhodnutí, jímž bylo řízení skončeno, ale je přesvědčen, že ústavní stížnost již musí být přípustná proti usnesení vrchního soudu o věcné příslušnosti podle § 104a o. s. ř.“ (viz nálezy sp. zn. I. ÚS 904/08 ze dne 1. 6. 2010, N 118/57 SbNU 455; obdobně též nálezy sp. zn. II. ÚS 2193/10 ze dne 2. 9. 2010, N 183/58 SbNU 605; všechna rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná též na <http://nalus.usoud.cz>).

8. Ústavní soud tedy konstatuje, že podaná ústavní stížnost je přípustná a splňuje též ostatní náležitosti vyžadované zákonem, protože lze přistoupit k jejímu meritornímu projednání.

III.

9. Ústavní stížnost v části směřující proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 13. 8. 2013 č. j. Ncp 842/2013-51 je důvodná.

10. Ústavní soud ve svých rozhodnutích opakovaně zdůrazňuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti, nikoliv „běžné“ zákonnosti (čl. 83 Ústavy). Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů, není povolán k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva a do rozhodovací činnosti obecných soudů může zasáhnout jen tehdy, shledá-li současně porušení základního práva či svobody. K porušení ústavně zaručených práv či svobod jednotlivců ze strany obecných soudů nesprávnou interpretací či aplikací podústavního práva může dojít mimo jiné v důsledku svévole či libovůle. O libovůli se přitom jedná i tehdy, pokud obecné soudy nedostojí povinnosti svá rozhodnutí v příslušném ohledu řádně, tj. adekvátně, racionálně a logicky odůvodnit (srov. výše citovaný nálezy sp. zn. II. ÚS 2193/10; nálezy sp. zn. III. ÚS 170/99 ze dne 22. 6. 2000, N 96/18 SbNU 339; nálezy sp. zn. II. ÚS 444/01 ze dne 30. 10. 2001, N 163/24 SbNU 197; obdobně též nálezy sp. zn. II. ÚS 446/06 ze dne 21. 11. 2007, N 200/47 SbNU 591).

11. Z judikatury Ústavního soudu vyplývá zásadní význam odůvodnění soudního rozhodnutí. Požadavek na řádné odůvodnění rozhodnutí patří mezi základní atributy spravedlivého procesu. Jeho účelem je mimo jiné zaručení transparentnosti a kontrolovatelnosti rozhodování soudů, vyloučení libovůle a samozřejmě též zajištění legitimacy soudního rozhodnutí zejména v očích účastníků soudního řízení. Absence řádného odůvodnění rozhodnutí proto působí nejen jeho nepřezkoumatelnost, ale zpravidla též

protiústavnost. Na druhou stranu jak Ústavní soud, tak Evropský soud pro lidská práva ve své praxi připouštějí, že požadavky kladené na odůvodnění se mohou lišit v závislosti na typu a povaze rozhodnutí, přičemž jsou přípustné i určité výjimky z povinnosti odůvodnění rozhodnutí (srov. nálezn. sp. zn. III. ÚS 346/09 ze dne 3. 9. 2009, N 194/54 SbNU 393, a tam citovaná další rozhodnutí).

12. Mezi takové výjimky, striktně nevyžadující řádné odůvodnění, patří i rozhodování vrchního soudu (Nejvyššího soudu) o věcné příslušnosti soudu v občanském soudním řízení podle § 104a o. s. ř. Podle § 169 odst. 2 o. s. ř. totiž takové usnesení o věcné příslušnosti nemusí být odůvodněno. Nicméně k tomu Ústavní soud již ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 904/08 ze dne 1. 6. 2010 (N 118/57 SbNU 455) zdůraznil: „S ohledem na právě uvedený význam řádného odůvodnění soudního rozhodnutí – coby jedné z klíčových složek práva na spravedlivý proces – je však nutno dovodit, že možnost neodůvodňovat usnesení dle § 104a o. s. ř. je nutno jako výjimku interpretovat restriktivně. Jinak řečeno, fakt, že toto usnesení nemusí být v obecné rovině vždy odůvodněno, ještě neznamená, že konkrétní okolnosti případu si nebudou žádat, aby soud své rozhodnutí odůvodnil. Pod tyto okolnosti konkrétního případu lze podřadit i situaci, kdy účastníci ve svých vyjádřeních k věcné příslušnosti zaujmou stanovisko, s nímž nebude vrchní soud rozhodující o této otázce srozuměn. V takovém případě lze legitimně požadovat, aby se v odůvodnění svého usnesení s argumentací účastníků – byť stručně – vypořádal a vložil důvody svého závěru o věcné příslušnosti.“ (obdobně též výše citovaný nálezn. sp. zn. II. ÚS 2193/10 či nálezn. sp. zn. I. ÚS 59/11 ze dne 19. 12. 2011, N 216/63 SbNU 479).

13. V nyní posuzované věci byla námitka věcné nepřislušnosti Krajského soudu v Ostravě vznesena stěžovatelem v jeho vyjádření k žalobě ze dne 30. 4. 2013, tj. krátce poté, co se řádně seznámil s žalobou (poprvé mu žaloba byla doručena fikcí dle § 49 odst. 4 o. s. ř.). Svou námitku stěžovatel byl stručně, ale zcela jasně a srozumitelně odůvodnil, a to tak, že předmetná smlouva o zprostředkování služeb je smlouvou spotřebitelskou, a právní vztah mezi ním a žalobcem tak není obchodnězávazkový právní vztah, ale vztah spotřebitelský. Přestože stěžovatel v tomto podání neuveld tak podrobnou argumentaci k otázce věcné příslušnosti soudu jako v ústavní stížnosti či ve vyjádření k napadenému rozhodnutí vrchního soudu adresovaném Krajskému soudu v Ostravě, Ústavní soud má za to, že obecnost stěžovatelovy námitky mu i s přihlédnutím k dalším okolnostem případu (stěžovatelovo podání ze dne 30. 4. 2013 bylo prvním, v němž stěžovatel uvedl obsírnější vyjádření k celé žalobě) nemůže být kladena k zásadní tíži a rozhodně nezbavovala vrchní soud povinnosti poskytnout stěžovateli na jeho jasně odůvodněnou námitku adekvátní odpověď. Nadto pokud snad vrchní soud stěžovatelovu argumentaci považoval za příliš obecnou,

nic mu nebránilo stěžovatele vyzvat k jejímu upřesnění. Ústavní soud tedy nepochybuje, že právě v projednávaném případě nastala situace, která i při rozhodování podle § 104a o. s. ř. vyžadovala, aby rozhodnutí vrchního soudu bylo alespoň krátce odůvodněno – například podobně, jako vrchní soud argumentoval ve svém vyjádření k ústavní stížnosti. Napadené usnesení vrchního soudu ovšem namísto odůvodnění uvádí jen lakonickou větu, že v souladu s § 169 odst. 2 o. s. ř. toto usnesení neobsahuje odůvodnění. Ústavní soud tudíž nemůže než uzavřít, že vrchní soud svým usnesením porušil stěžovatelovo právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

14. Ústavní soud však zároveň zdůrazňuje, že právě uvedený závěr a na něj navazující nevyhnutelné zrušení napadeného usnesení, nijak nepředznamenává budoucí odůvodněné rozhodnutí vrchního soudu o věcné příslušnosti v dané věci. Ústavní soud, též s ohledem na princip zdrženlivosti a minimalizace zásahů Ústavního soudu do pravomoci jiných orgánů, není oprávněn v této fázi řízení posuzovat, zda k projednání a rozhodnutí věci jsou příslušné okresní, či krajské soudy. Toto rozhodnutí musí učinit primárně vrchní soud, a to při důkladném zohlednění argumentace obou účastníků řízení stran sporné otázky. Ústavní soud toliko podotýká, že stěžovatelu námitku je třeba pečlivě uvážit i proto, že odkazuje ke stěžovatelu tvrzenému postavení spotřebitele ve vztahu se žalobcem. Přitom ochrana spotřebitele je nejen významným principem podústavního práva, ale projevuje se též na úrovni práva ústavního, a to v rámci ústavního principu rovnosti (viz aktuálně nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3512/11 ze dne 11. 11. 2013, N 183/71 SbNU 201; k ochraně spotřebitele srov. též nález sp. zn. II. ÚS 2164/10 ze dne 1. 11. 2011, N 187/63 SbNU 171, či nález sp. zn. I. ÚS 1930/11 ze dne 10. 1. 2012, N 5/64 SbNU 53, a další rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v uvedených nálezech).

15. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti navrhol nejen zrušení napadeného usnesení Vrchního soudu v Olomouci, ale též zrušení ustanovení občanského soudního řádu, konkrétně § 169 odst. 2 o. s. ř. ve slovech „anebo usnesení podle § 104a“. K tomuto návrhu Ústavní soud uvádí, že z jeho ustálené rozhodovací praxe je zřejmé, že možnost neodůvodňovat rozhodnutí o věcné příslušnosti soudu v občanském soudním řízení, zakotvenou v § 169 odst. 2 o. s. ř., nelze považovat za protiústavní, a naopak ji i při zohlednění zásadního významu odůvodnění soudního rozhodnutí lze vyloučit ústavně konformním způsobem (viz body 11 a 12 tohoto nálezu). Proto Ústavní soud posledně uvedený návrh stěžovatele na zrušení ustanovení zákona odmítl jako zjevně neopodstatněný.

16. Ústavní soud tak v posuzované věci shrnuje, že ačkoli v § 169 odst. 2 o. s. ř. zakotvená možnost neodůvodňovat usnesení o věcné příslušnosti podle § 104a o. s. ř. není sama o sobě protiústavní, je třeba zvláště

dbát na její ústavně konformní výklad, tj. zde výklad restriktivní, podle něhož tato usnesení musí být odůvodněna mimo jiné v případech, kdy se rozhodující soud odchyluje od odůvodněného závěru některého z účastníků řízení stran věcné příslušnosti soudu v dané věci. Uvedenému požadavku Vrchní soud v Olomouci rozhodující ve stěžovatelově věci nedostál, čímž porušil ústavně zaručené právo stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

17. Vzhledem k právě uvedenému Ústavnímu soudu nezbylo než v souladu s § 82 zákona o Ústavním soudu podané ústavní stížnosti vyhovět a zrušit usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 13. 8. 2013 č. j. Ncp 842/2013-51 [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Návrh stěžovatele na zrušení ustanovení zákona Ústavní soud odmítl jako zjevně nepodstatný podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

18. Ústavní soud samostatně nerozhodoval o návrhu stěžovatele na odložení vykonatelnosti napadeného usnesení Vrchního soudu v Olomouci, odůvodněný nadále probíhajícím řízením před Krajským soudem v Ostravě a nařízením jednání na prosinec 2013. Ústavní soud totiž podanou ústavní stížnost záměrně projednal tak, aby si jeho rozhodnutí nevyžádalo delší čas a bylo vydáno v dostatečném předstihu přede dnem nařízeného jednání krajského soudu ve věci. Samostatné rozhodování o stěžovatelově návrhu na odložení vykonatelnosti tak pozbylo významu.

Č. 208

K posuzování předžalobní výzvy k plnění v souvislosti s náhradou nákladů řízení

Výzva, třebaže byla vyhotovena s ohledem na požadavek vyplývající z § 10 zákona č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích a o změně některých zákonů, veškeré náležitosti požadované § 142a o. s. ř. splňovala (obsahovala lhůtu k plnění v délce 15 dnů od doručení, byla adresována a doručena žalované a obsahovala i poučení o následcích v případě nezaplacení dluhu ve lhůtě včetně povinnosti hradit náklady řízení). Uvedená výzva, přestože v době jejího zaslání nebyl ještě § 142a o. s. ř. v účinnosti, tak splňovala i z pohledu pozdějších procesních předpisů všechny požadované náležitosti. Pakliže Okresní soud v Kolíně k této výzvě záměrně nepřihlédl a věc posoudil tak, že stěžovatelčino podání nesplňovalo náležitosti stanovené pro řádné uplatnění práva na náhradu nákladů, byl jeho výklad natolik extenzivní, že se dostal do extrémního rozporu s účelem a smyslem zákona – konkrétně s § 142a o. s. ř. Takové rozhodnutí je třeba i přes jeho bagatelnost a skutečnost, že se jedná toliko o náklady řízení, k jejichž ústavněprávnímu posuzování se Ústavní soud staví zdrženlivě, posoudit jako rozhodnutí porušující právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť i rozhodování o nákladech řízení je integrální součástí soudního řízení jako celku, a proto i na tuto část řízení dopadají postuláty spravedlivého procesu. Ústavní soud ke zrušení napadeného rozhodnutí přistoupil navíc i z toho důvodu, že rozsudek Okresního soudu v Kolíně nepředstavuje pouze ojedinělý náhled na věc, ale týká se i jiných sporů, a má proto i z tohoto pohledu určitý přesah.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodyma a soudců Stanislava Balíka a Radovana Suchánka – ze dne 3. prosince 2013 sp. zn. II. ÚS 2697/13 ve věci ústavní stížnosti České televize, adresa Na Hřebenech II 1132/4, 147 00 Praha 4 – Podolí, zastoupené JUDr. Daliborem Kalcso, advokátem, se sídlem Škroupova 719, 500 02 Hradec Králové, proti rozsudku Okresního soudu v Kolíně ze dne 28. června 2013 č. j. 15 C 80/2013-38, kterým bylo vyhověno stěžovatelčině žalobě na zaplacení neuhrazených televizních poplatků, avšak bylo též rozhodnuto, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, za účasti Okresního soudu v Kolíně jako účastníka řízení.

Výrok

Rozsudek Okresního soudu v Kolíně ze dne 28. června 2013 č. j. 15 C 80/2013-38 se ruší.

Odůvodnění

I. Rekapitulace dosavadního průběhu soudního řízení

1. Stěžovatelka se podanou ústavní stížností domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí s tvrzením, že jí bylo porušeno právo na řádný spravedlivý proces [čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“)].

2. Okresní soud v Kolíně rozsudkem ze dne 28. června 2013 č. j. 15 C 80/2013-38 vyhověl žalobě, již se žalobkyně (stěžovatelka) domáhala po žalované zaplacení částky 2 565 Kč s příslušenstvím z důvodu neuhrazených televizních poplatků. Výrokem II rozhodl tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Výrok o nákladech řízení odůvodnil § 142a odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“), podle něhož nárok na náhradu nákladů vzniká pouze v situaci, kdy žalobce žalovaného před podáním žaloby vyzve k plnění. Okresní soud v Kolíně nepovažoval samotné vyúčtování poplatků předložené žalobkyní za řádnou předžalobní výzvu k plnění nutnou pro přiznání náhrady nákladů řízení, neboť v ní dlužník nebyl upozorněn na možnost podání žaloby včetně právních následků souvisejících s vymáháním dluhu. Okresní soud v Kolíně uzavřel, že výzva žalobce ze dne 14. září 2012 nesplňuje minimální požadavky na výzvu ve smyslu § 142a o. s. ř., což se muselo odrazit ve výroku o náhradě nákladů řízení.

II. Rekapitulace obsahu ústavní stížnosti

3. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá porušení shora uvedeného práva na spravedlivý proces. Okresnímu soudu v Kolíně vytýká pochybení v případě rozhodnutí o náhradě nákladů řízení. Tvrdí, že právní závěry obsažené v odůvodnění nevyplývají z provedeného dokazování a tento exces dosahuje ústavněprávní roviny. Stěžovatelka oproti názoru Okresního soudu v Kolíně vyslovuje přesvědčení, že jí předložená výzva byla řádnou a kompletní výzvou splňující požadavky § 142a odst. 1 o. s. ř. Zdůrazňuje, že povinnost zaslat výzvu na adresu pro doručování nejméně 7 dnů před podáním návrhu na zahájení řízení splnila. Stěžovatelka rovněž soudu vytýká, že svůj právní závěr řádně neodůvodnil, neboť v napadeném rozhodnutí není specifikováno, jakou konkrétní zákonnou náležitost výzva k plnění nesplňuje.

III. Zjištění obsahu spisu

4. Ústavní soud si pro náležité posouzení věci vyžádal od Okresního soudu v Kolíně příslušný spis a nechal jej Okresním soudem v Kolíně doplnit o přílohy, které nebyly jeho součástí, ale stěžovatelka je soudu zaslala v elektronické podobě současně s návrhem na vydání elektronického platebního rozkazu. Jednalo se zejména o výzvu k úhradě poplatků ze dne 14. září 2012 a vyúčtování dlužných poplatků.

5. Z předloženého spisu a zejména z doplněných příloh Ústavní soud zjistil, že ve výzvě datované ke dni 14. září 2012 adresované žalované stěžovatelka požaduje po žalované zaplacení dlužných televizních poplatků ve výši 2 565 Kč spolu s úrokem z prodlení ve výši 156 Kč. Zvýrazněným písmem je pak uvedeno bankovní spojení na stěžovatelku a lhůta, v níž má být dlužná částka uhrazena. Dále je zdůrazněno, že v případě marného uplynutí lhůty bude Česká televize nucena využít svého práva domáhat se zaplacení dlužné částky soudní cestou s tím, že takový postup bude znamenat další navýšení dluhu o rostoucí úrok z prodlení a náklady soudního řízení (soudní poplatek a odměnu advokáta). Další přílohou byl pak detailní rozpis dluhu s nezaplacenými televizními poplatky za jednotlivé měsíce a s požadovaným úrokem z prodlení.

IV. Rekapitulace vyjádření účastníků

6. Okresní soud v Kolíně ve vyjádření k ústavní stížnosti v prvé řadě odkázal na odůvodnění výroku o nákladech řízení. Zdůraznil, že podstatou § 142a o. s. ř. je předcházet zbytečným sporům a narůstání zejména bagatelních pohledávek o další příslušenství v podobě náhrady nákladů soudního řízení. Stěžovatelka se snaží vyhnout povinnosti vyplývající z § 142a o. s. ř. tím, že kvalifikovanou výzvu včleňuje do samotného vyúčtování, tedy do hmotněprávní výzvy dle § 10 zákona č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích a o změně některých zákonů, na jejímž základě teprve vzniká možnost žalobce pohledávku vymáhat u soudu. Okresní soud vyslovuje přesvědčení, že stěžovatelka, resp. její právní zástupce, povinnosti vyplývající z § 142a o. s. ř. nesplnila, a proto jí nenáleží náhrada nákladů řízení. Vedle toho poukázal Okresní soud v Kolíně i na konstantní judikaturu ohledně formulářových žalob a účelnosti vynaložených nákladů [konkrétně zmiňuje rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 2777/11 ze dne 27. 12. 2011 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012 (N 68/64 SbNU 767), sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. 4. 2013 (N 59/69 SbNU 123; 116/2013 Sb.)].

7. Stěžovatelka v replice k vyjádření účastníka řízení polemizuje s jeho argumentací. Nesouhlasí s tvrzením, že po splnění výzvy dle § 10 zákona č. 348/2005 Sb. by musela následovat další kvalifikovaná výzva podle procesního předpisu (§ 142a o. s. ř.). Rovněž odmítá interpretaci

provedenou Okresním soudem v Kolíně. Výzva stěžovatelky jasně konstatuje dluh, jeho výši a obsahuje výzvu a lhůtu k plnění a jasně upozorňuje na to, že v případě nesplnění bude věc uplatňovat u soudu včetně možnosti vzniku nákladů řízení. Dále vyslovuje přesvědčení, že se na ni nevztahuje účastníkem řízení zmiňovaná judikatura týkající se nákladů řízení ve věcech bagatelních formulářových žalob. V této souvislosti akcentuje zejména skutečnost, že Česká televize vymáhá vlastní dlužné poplatky prostřednictvím advokátní kanceláře, a nejde tedy o vymáhání skoupených pohledávek, kterých se judikatura Ústavního soudu týká především. Dále vysvětluje, proč je pro stěžovatelku neekonomické vedení této agendy ve vlastní režii. Rovněž nesouhlasí se závěry učiněnými v nálezu sp. zn. I. ÚS 3344/12 ze dne 24. 7. 2013 (N 129/70 SbNU 193), avšak blíže svoji argumentaci nerozvádí.

V. Vlastní posouzení ústavní stížnosti

8. Ústavní soud již mnohokrát zdůraznil, že není zásadně oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy. Postavení Ústavního soudu uvnitř soudní moci vymezuje čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) tak, že jde o orgán ochrany ústavnosti. Postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad práva a jeho aplikace jsou při řešení konkrétního případu záležitostmi obecných soudů, které jsou součástí soudní soustavy podle čl. 91 odst. 1 Ústavy. To platí jak pro otázky vztahující se k předmětu sporu, tak i pro hodnocení otázek procesních. Pouze v případě, že by právní závěry obecných soudů byly v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními nebo z nich v žádné možné interpretaci odůvodnění soudního rozhodnutí nevyplývaly, bylo by takové rozhodnutí možno považovat za odporující čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 1 Ústavy.

9. Ústavní soud dále uvádí, že jednou z funkcí Ústavy, zvláště ústavní úpravy základních práv a svobod, je její „prozařování“ celým právním řádem. Smysl Ústavy spočívá nejen v úpravě základních práv a svobod, jakož i institucionálního mechanismu a procesu utváření legitimních rozhodnutí státu (resp. orgánů veřejné moci), nejen v přímé závaznosti Ústavy a v jejím postavení bezprostředního pramene práva, nýbrž i v nezbytnosti státních orgánů, resp. orgánů veřejné moci, interpretovat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod.

10. Podle § 142a odst. 1 o. s. ř. platí, že žalobce, který měl úspěch ve věci zahájené podle § 80 písm. b) o. s. ř., má právo na náhradu nákladů řízení proti žalovanému, jen jestliže žalovanému ve lhůtě nejméně 7 dnů před podáním návrhu na zahájení řízení zaslal na adresu pro doručování, případně na poslední známou adresu výzvu k plnění.

11. Ústavní soud konstantně judikuje, že konkrétní rozhodnutí obecného soudu o nákladech občanskoprávního řízení může být – zcela výjimečně – věcně přezkoumáno Ústavním soudem, jsou-li zde – prima facie – zjevné indicie, že mohlo být dotčeno stěžovatelovo právo na spravedlivý proces dovozované z čl. 36 odst. 1 Listiny. Vzhledem k povaze rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, kdy nelze dovést bezprostřední souvislost s jinými ústavně zaručenými základními právy a svobodami účastníka řízení, musí shora zmíněné „kvalifikované vady“ dosáhnout značné intenzity (zcela extrémní vybočení ze standardů procesu), aby bylo vůbec dosaženo ústavněprávní roviny problému. K takovému závěru Ústavní soud ve stávající věci dospěl.

12. V dané věci Okresní soud v Kolíně nepřiznal jinak úspěšné stěžovatelce náhradu nákladů řízení s odůvodněním, že předžalobní výzva nespĺňovala požadavky vyplývající z § 142a odst. 1 o. s. ř. Z odůvodnění rozhodnutí, jakož i z následného vyjádření k ústavní stížnosti se podává, že výzvu spojenou s vyúčtováním dlužných poplatků a rozpisem předepsaných a neuhrazených plateb, kterou stěžovatelka zaslala žalované, nepovažoval Okresní soud v Kolíně za výzvu podle § 142a o. s. ř., nýbrž za hmotněprávní výzvu ve smyslu § 10 zákona č. 348/2005 Sb. s tím, že teprve na jejím základě vzniká možnost žalobce svoji pohledávku vymáhat u soudu.

13. Ústavní soud z obsahu spisu, jakož i z Okresním soudem v Kolíně zaslaných podkladů, které jsou součástí pouze elektronického spisu, zjistil, že podání návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu předcházela výzva stěžovatelky k úhradě dlužných televizních poplatků ze dne 14. září 2012, která byla adresována a doručena žalované. Tato výzva, třebaže byla vyhotovena s ohledem na požadavek vyplývající z § 10 zákona č. 348/2005 Sb., veškeré náležitosti požadované § 142a o. s. ř. splňovala (obsahovala lhůtu k plnění v délce 15 dnů od doručení, byla adresována a doručena žalované a obsahovala i poučení o následcích v případě nezaplacení dluhu ve lhůtě včetně povinnosti hradit náklady řízení). Uvedená výzva, přestože v době jejího zaslání nebyl ještě § 142a o. s. ř. v účinnosti, tak splňovala i z pohledu pozdějších procesních předpisů všechny požadované náležitosti. Pakliže Okresní soud v Kolíně k této výzvě záměrně nepřihlédl a věc posoudil tak, že stěžovatelčino podání nespĺňovalo náležitosti stanovené pro řádné uplatnění práva na náhradu nákladů, byl jeho výklad natolik extenzivní, že se dostal do extrémního rozporu s účelem a smyslem zákona – konkrétně s § 142a o. s. ř. Takové rozhodnutí je třeba i přes jeho bagatelnost a skutečnost, že se jedná toliko o náklady řízení, k jejichž ústavněprávnímu posuzování se Ústavní soud staví zdrženlivě, posoudit jako rozhodnutí porušující práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť i rozhodování o nákladech řízení je integrální součástí soudního řízení jako celku, a proto i na tuto část řízení dopadají

postuláty spravedlivého procesu. Ústavní soud ke zrušení napadeného rozhodnutí přistoupil navíc i z toho důvodu, že rozsudek Okresního soudu v Kolíně nepředstavuje pouze ojedinělý náhled na věc, ale týká se i jiných sporů, a má proto i z tohoto pohledu určitý přesah. Na druhé straně by měl Okresní soud v Kolíně při novém projednávání věci zohlednit i závěry vyplývající z nálezů sp. zn. I. ÚS 3344/12.

14. S ohledem na výše uvedené skutečnosti dospěl Ústavní soud k závěru, že Okresní soud v Kolíně napadeným výrokem o náhradě nákladů řízení porušil právo stěžovatelky na spravedlivý proces, garantované čl. 36 odst. 1 Listiny. Proto podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, zrušil napadené rozhodnutí.

Č. 209

K odměně soudního exekutora v případě dobrovolného plnění povinným

Z ustálené rozhodovací praxe Ústavního soudu ve věcech rozhodování o náhradě nákladů exekuce je patrný důraz na souvislost mezi skutečnou exekuční činností soudního exekutora a vymožením pohledávky, a to při zohlednění aktivity povinného, která není bezprostředně vynucena kroky dotýkajícími se konkrétně majetkové podstaty povinného.

Ústavní soud ve vztahu k jakémukoliv rozhodování o nákladech řízení zdůrazňuje, že nesmí být formální a mechanické, ale musí zohledňovat konkrétní okolnosti daného případu.

Nález

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Vladimíra Sládečka - ze dne 4. prosince 2013 sp. zn. II. ÚS 415/12 ve věci ústavní stížnosti Marty Palové, zastoupené JUDr. Adamem Batunou, advokátem se sídlem na adrese Praha 1, Panská 6, proti usnesení Okresního soudu v Kolíně ze dne 5. prosince 2011 č. j. 38 EXE 2251/2010-47 a příkazu k úhradě nákladů exekuce soudního exekutora JUDr. Juraje Podkonického, Ph.D., ze dne 31. října 2011 č. j. 067 EX 217375/09-23, za účasti Okresního soudu v Kolíně a soudního exekutora JUDr. Juraje Podkonického, Ph.D., jako účastníků řízení a Dopravního podniku hl. m. Prahy, akciové společnosti, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Okresního soudu v Kolíně ze dne 5. prosince 2011 č. j. 38 EXE 2251/2010-47 a příkazem k úhradě nákladů exekuce soudního exekutora JUDr. Juraje Podkonického, Ph.D., ze dne 31. října 2011 č. j. 067 EX 217375/09-23 byla porušena základní práva stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na ochranu vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Okresního soudu v Kolíně ze dne 5. prosince 2011 č. j. 38 EXE 2251/2010-47 a příkaz k úhradě nákladů exekuce soudního exekutora JUDr. Juraje Podkonického, Ph.D., ze dne 31. října 2011 č. j. 067 EX 217375/09-23 se ruší.

Odůvodnění

I. Rekapitulace ústavní stížnosti

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 6. února 2012, se stěžovatelka podle ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) domáhala zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno její základní právo na soudní a jinou právní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), právo na rovnost účastníků v řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny a právo zakotvené v čl. 11 odst. 1 Listiny.

2. Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvedla, že dne 8. dubna 2010 byla seznámena s přehledem evidovaných neuhrazených pohledávek oprávněného Dopravního podniku hl. m. Prahy, akciové společnosti, (dále jen „vedlejší účastník řízení“) v souvislosti s přestupky, kterých se měla dopustit tím, že v dopravním prostředku MHD v Praze se neprokázala platným jízdním dokladem, a to v 11 případech v roce 1998 až 2000. Stěžovatelka připustila kontrolu přepravními inspektory v uvedeném období pouze ve třech případech a zcela vyloučila spáchání přestupku v 11 případech. O tom, že by v uvedených věcech probíhalo soudní řízení, se stěžovatelka dozvěděla až v roce 2010. Stěžovatelka přesto, že pohledávky neuznala, z obavy před exekucí vymáháním, aniž byla jakkoliv obeslána a za situace, kdy neměla k dispozici exekuční titul, uhradila dne 16. dubna 2010 částky ve výši od 5 074,50 Kč do 5 294,50 Kč za pohledávky pod čísly 2 až 9 a 11, včetně částky 5 094,50 Kč za předmětnou pohledávku, v dobré víře, že vyčíslené částky odpovídají celkové výši dluhu. Přesto jí byl dne 2. listopadu 2011 doručen příkaz k úhradě nákladů exekuce soudního exekutora JUDr. Juraje Podkonického (dále jen „soudní exekutor“) ze dne 31. října 2011 č. j. 067 EX 217375/09-23 pro pohledávku 208 Kč s příslušenstvím ve výši 11 400 Kč, který napadá ústavní stížností. Až z usnesení Okresního soudu v Kolíně ze dne 5. prosince 2011 č. j. 38 EXE 2251/2010-47, které stěžovatelka rovněž napadla ústavní stížností, zjistila, že celková pohledávka vedlejšího účastníka činila 5 123 Kč, a nikoliv 5 094,50 Kč, a vedlejším účastníkem řízení jí tak byla sdělena nesprávná výše dluhu. Po zaplacení sdělené dlužné částky dne 16. dubna 2010 nebyla navíc na skutečnost, že dluh co do výše 28,50 Kč není uhrazen, ani vedlejším účastníkem řízení upozorněna. Nyní jí vznikla povinnost, aniž by vzniklou situaci jakkoli zavinila, zaplatit dalších 11 400 Kč, z toho na nákladech vedlejšího účastníka řízení 3 420 Kč a na nákladech exekutora 7 980 Kč. Stěžovatelka má za to, že ve věci rozhodující soud se jejími námitkami náležitě nezabýval, přesvědčivým způsobem se s nimi nevypořádal, nepřihlédl ke skutečnosti, že exekuce byla nařízena více než sedm měsíců po té, kdy došlo k dobrovolnému uhrazení

dluhu, a k tomu přičetl stěžovatelce k tíži, že blíže nespécifikovala, proč oprávněnému zaplatila právě částku 5 094,50 Kč. Stěžovatelka má za to, že v jejím případě nebyla zachována rovnost zbraní a došlo k porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces. Na podporu svých tvrzení stěžovatelka odkázala na nálezy Ústavního soudu ze dne 31. srpna 2005 sp. zn. II. ÚS 336/05 (N 170/38 SbNU 361), ze dne 17. srpna 2010 sp. zn. II. ÚS 808/10 (N 163/58 SbNU 403) a ze dne 8. září 2011 sp. zn. II. ÚS 2013/10 (N 154/62 SbNU 347).

II. Rekapitulace průběhu řízení

3. Ústavní soud si za účelem posouzení celé věci vyžádal spis Okresního soudu v Kolíně sp. zn. 38 EXE 2251/2010 (dále jen „soudní spis“) a spis soudního exekutora sp. zn. 067 EX 217375/09 (dále jen „exekuční spis“).

4. Z obsahu soudního spisu Ústavní soud zjistil, že soudním exekutorem byl dne 2. listopadu 2009 postoupen soudu návrh vedlejšího účastníka řízení ze dne 24. dubna 2009 na nařízení exekuce pro částku 208 Kč s příslušenstvím ve výši 1 495 Kč k vymožení pohledávky přiznané mu rozhodnutím Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 24. srpna 2000 sp. zn. 6 C 2329/2000, ve kterém byla stěžovatelka zastoupena opatrovníkem stanoveným soudem. Okresní soud v Kolíně vydal dne 1. prosince 2010 usnesení č. j. 38 EXE 2251/2010-22, kterým nařídil exekuci na majetek stěžovatelky a provedením exekuce pověřil soudního exekutora. Usnesení nabylo právní moci dne 27. května 2011.

5. Soudní exekutor příkazem k úhradě nákladů exekuce ze dne 31. října 2011 č. j. 067 EX 217375/09-23, který je napaden ústavní stížností, vyčíslil náklady exekuce pro pohledávku ve výši 208 Kč s příslušenstvím celkem ve výši 11 400 Kč. Stěžovatelka uvedené náklady z důvodu obavy z dalšího finančního postihu zaplatila a proti příkazu k úhradě nákladů exekuce podala v zákonné lhůtě námitky. V podaných námitkách namítala, že dlužná pohledávka byla podle jejího názoru zaplacená již 16. dubna 2010, přičemž usnesení o nařízení exekuce bylo vydáno až dne 1. prosince 2010, tedy po zaplacení celé dlužné částky. Okresní soud v Kolíně usnesením ze dne 5. prosince 2011 č. j. 38 EXE 2251/2010-47, které je rovněž napadeno ústavní stížností, námitky stěžovatelky zamítl.

6. V soudním spisu je rovněž založeno usnesení Okresního soudu v Kolíně ze dne 27. ledna 2012 č. j. 38 EXE 2251/2010-64, kterým soud rozhodl o návrhu stěžovatelky ze dne 10. listopadu 2011 na zastavení exekuce tak, že návrh zamítl z důvodu, že exekuce zanikla vymožením vymáhaného plnění.

III. Rekapitulace vyžádaných vyjádření

7. Okresní soud v Kolíně ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 17. dubna 2012 odkázal na obsah odůvodnění napadeného rozhodnutí a exekučního spisu s tím, že s námitkami povinné proti příkazu k úhradě nákladů řízení se soud vypořádal a o námitkách bylo rozhodnuto ve lhůtě podle § 88 odst. 3 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

8. Soudní exekutor ve svém vyjádření ze dne 19. dubna 2012 rovněž odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí Okresního soudu v Kolíně ze dne 5. prosince 2011 č. j. 38 EXE 2251/2010-47. Soudní exekutor zopakoval, že exekuční řízení bylo zahájeno na návrh vedlejšího účastníka řízení dne 25. dubna 2009, přičemž stěžovatelka provedla první úhradu dne 19. dubna 2010. Náklady právního zástupce vedlejšího účastníka řízení tak byly podle názoru soudního exekutora přiznány důvodně. Dále pak byla v exekučním řízení vymáhána pohledávka ve výši 28,50 Kč. I když se jednalo o poměrně nízkou částku, stále byla předmětem exekučního vymáhání a na základě jejího vymožení byly určeny náklady exekuce a o těchto bylo rozhodnuto v příkazu k úhradě nákladů exekuce, který je napaden ústavní stížností. Soudní exekutor z uvedených důvodů navrhl zamítnutí ústavní stížnosti.

9. Vedlejší účastník řízení ve svém vyjádření ze dne 16. dubna 2012 uvedl, že návrh na nařízení exekuce podal v dobré víře na základě exekučního titulu. Až po zahájení exekučního řízení dnem doručení odpovídajícího návrhu vedlejším účastníkem soudnímu exekutorovi uhradila stěžovatelka přímo vedlejšímu účastníkovi řízení částku odpovídající vymáhané jistině, nákladům nalézacího řízení a nárokovatelným nákladům za právní zastoupení z nařízené exekuce. O přijatých platbách byl soudní exekutor vedlejším účastníkem řízení vyzooměn. Vydání exekučního příkazu k úhradě nákladů exekuce je v souladu s exekučním řádem a podle názoru vedlejšího účastníka řízení je nutným důsledkem oprávněně zahájené exekuce, neboť jeho nevydáním by na straně vedlejšího účastníka řízení došlo k bezdůvodnému obohacení plněním bez právního důvodu. K nároku na náklady exekuce, které vyčíslil soudní exekutor, se pak nemůže vedlejší účastník vyjádřit, protože mu nejsou známy podrobnosti o jím provedených úkonech. Vedlejší účastník řízení má v obecné rovině za to, že stěžovatelka nevyužila všech možností daných jí občanským soudním řádem, pokud proti zamítnutí návrhu na zastavení exekuce nepodala odvolání. Vedlejší účastník řízení je názoru, že ústavní stížnost by měla být odmítnuta.

10. Ústavní soud doručil vyjádření účastníků řízení a vedlejšího účastníka řízení stěžovatelce, která k nim repliku nepodala.

IV. Rozhodování bez ústního jednání

11. V souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů včetně zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, Ústavní soud rozhodl bez ústního jednání.

V. Právní východiska

12. Ústavní soud ve své činnosti vychází z principu, že státní moc může být uplatňována jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Ústavní soud, s ohledem na ústavní vymezení svých pravomocí [čl. 87 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)], zejména respektuje skutečnost – což vyslovil v řadě svých rozhodnutí – že není součástí soustavy obecných soudů, a že mu proto zpravidla ani nepřísluší přehodnocovat „hodnocení“ dokazování před nimi prováděné a také mu nepřísluší právo přezkumného dohledu nad činností soudů. Na straně druhé však Ústavnímu soudu náleží posoudit, zda v řízení před obecnými soudy nebyla porušena základní práva nebo svobody stěžovatele, zakotvené v Ústavě nebo v mezinárodních smlouvách podle čl. 10 Ústavy, a v rámci toho uvážit, zda řízení před nimi bylo jako celek spravedlivé. Ústavní soud pak ve svých četných rozhodnutích zřetelně definoval podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva orgánem veřejné moci za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce chráněných ústavním pořádkem České republiky.

13. Ústavní soud ve své konstantní judikatuře již mnohokrát prohlásil, že netoleruje orgánům veřejné moci a především obecným soudům přehnaně formalistický postup za použití v podstatě sofistikovaného odůvodňování zřejmé nespravedlnosti. Zdůraznil přitom mimo jiné i to, že obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku, a že povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákoněm textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad [srov. náleze ze dne 10. ledna 2012 sp. zn. I. ÚS 1930/11 (N 5/64 SbNU 53)].

14. Ústavní soud považuje za samozřejmé a určující pro nalézáni práva, že vždy je nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, které jsou založeny na zjištěných skutkových okolnostech. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být – jako v dané věci – značně komplikované a netypické. To však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může jevit složitě

[srov. nále z dne 4. prosince 2008 sp. zn. I. ÚS 428/06 (N 215/51 SbNU 673)].

15. Ústavní soud současně, aniž by zpochybňoval právo exekutorů na spravedlivou odměnu za provádění exekuční činnosti, vychází z toho, že odměna exekutora by neměla vycházet pouze z přímé závislosti odměny na výši vymoženého plnění, ale odrážet i složitost, odpovědnost a namáhavost exekuční činnosti podle jednotlivých druhů a způsobů výkonu exekuce.

VI. Posouzení ústavní stížnosti

16. V projednávané věci má Ústavní soud za to, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozích odstavcích, byly splněny. Ústavní soud již v celé řadě svých rozhodnutí ve věci odměny exekutora v případě dobrovolného plnění povinným opakovaně vyložil, že není možné způsobovat povinnému nepřiměřenou újmu, a proto je třeba zohlednit „jistý stupeň“ dobrovolnosti ve splnění vymáhané povinnosti, byť až po nařízené exekuci, avšak stále ještě před jejím vynuceným provedením.

17. Je zřejmé, že v posuzované věci soudní exekutor při stanovení výše nákladů exekuce nepřihlédl ke skutečnosti, že stěžovatelka, byť až po nařízení exekuce, avšak stále ještě před jejím vynuceným provedením, vymáhanou částku, sdělenou vedlejším účastníkem řízení ve výši 5 094,50 Kč, o jejíž existenci navíc ani dříve nevěděla, bez přímé účasti exekutora dobrovolně vedlejšímu účastníkovi řízení uhradila. Vedlejší účastník řízení přitom sdělil stěžovatelce nesprávnou výši pohledávky. Tak se stalo, že i po zaplacení dlužné částky ve výši 5 094,50 Kč (z toho 740,60 Kč vedlejšímu účastníkovi řízení a 4 353,90 Kč na nákladech právního zastoupení) soudní exekutor pokračoval v exekuci. O skutečnosti, že stěžovatelka zaplatila dlužnou částku, právní zástupce stěžovatelky přitom informoval soudního exekutora i právního zástupce vedlejšího účastníka řízení dne 26. dubna 2010. Právní zástupce vedlejšího účastníka řízení pochybení nenapravit, stěžovatelku neupozornil, že jí byla sdělena nesprávná částka tak, aby mohla částku ve výši 28,50 Kč doplatit a aby mohla být exekuce ukončena, a místo toho soudní exekutor dne 10. května 2011 vyzval stěžovatelku k dobrovolnému plnění (č. listu 19 exekučního spisu) a požadoval po ní zaplatit celou jistinu ve výši 208 Kč, na nákladech vedlejšího účastníka řízení 3 420 Kč, na nákladech nalézacího řízení částku 1 495 Kč, na snížené odměně exekutora částku 3 000 Kč, na náhradě hotových výdajů částku 3 500 Kč, na náhradě ve smyslu § 14 a 15 vyhlášky č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění pozdějších předpisů, částku 150 Kč a dále na DPH 1 330 Kč, celkem 13 103 Kč. Poté soudní exekutor, i přes námítky vznesené stěžovatelkou, vydal dne 31. října 2011 příkaz k úhradě nákladů exekuce, ve kterém

po stěžovatelce požadoval zaplacení na odměně exekutora částku 3 000 Kč, za hotové výdaje 3 500 Kč, na náhradě podle § 14 a 15 vyhlášky č. 330/2001 Sb. 150 Kč, na DPH 1 330 Kč a na nákladech právního zastoupení vedlejšího účastníka v exekučním řízení 3 420 Kč, celkem tedy 11 400 Kč.

18. Ve věci rozhodujícím soudu lze pak vytknout, že v řízení o námitkách proti příkazu k úhradě nákladů exekuce nezohlednil, že stěžovatelka zaplatila vymáhanou pohledávku, o které jí nebylo před nařízením exekuce nic známo, byť až po nařízení exekuce, avšak stále ještě před jejím vynuceným provedením, bez přímé účasti soudního exekutora dobrovolně a k pokračování ve vymáhání pohledávky došlo pouze s ohledem na nesprávně podanou informaci vedlejšího účastníka řízení o výši dlužné pohledávky. Znamená to, že Okresní soud v Kolíně nedostal svým procesním povinnostem při přezkoumávání zákonnosti postupu exekutora, neval v úvahu závaznou judikaturu Ústavního soudu týkající se aplikace příslušných předpisů, a postupoval tak v rozporu s čl. 89 odst. 2 Ústavy [srov. nálezy ze dne 30. června 2009 sp. zn. I. ÚS 998/09 (N 152/53 SbNU 849), ze dne 18. března 2010 sp. zn. III. ÚS 3168/08 (N 58/56 SbNU 623), ze dne 19. ledna 2012 sp. zn. II. ÚS 3726/11 (N 18/64 SbNU 179), ze dne 23. srpna 2012 sp. zn. II. ÚS 3335/11 (N 143/66 SbNU 183) nebo ze dne 8. srpna 2013 sp. zn. II. ÚS 2348/12 (N 143/70 SbNU 341), dostupné v on-line databázi rozhodnutí Ústavního soudu na adrese <http://nalus.usoud.cz>].

19. Ze shora naznačené ustálené rozhodovací praxe Ústavního soudu ve všech rozhodování o náhradě nákladů exekuce je patrný důraz na souvislost mezi skutečnou exekuční činností soudního exekutora a vymožením pohledávky, a to při zohlednění aktivity povinného, která není bezprostředně vynucená kroky dotýkajícími se konkrétně majetkové podstaty povinného. Ústavní soud ve vztahu k jakémukoliv rozhodování o nákladech řízení zdůrazňuje, že nesmí být formální a mechanické, ale musí zohledňovat konkrétní okolnosti daného případu, přičemž dovodil, že napadená rozhodnutí těmto požadavkům nedostála.

20. Skutečnost, že stěžovatelka plnila až po nařízení exekuce, nelze zpochybnit, nicméně stalo se tak ihned poté, co se dozvěděla o existenci pohledávky, o které jí nebylo dříve nic známo, neboť v soudním řízení byla zastoupena opatrovníkem, určeným soudem.

21. Dále je třeba poznamenat, že za nejvýraznější aktivity soudního exekutora v daném řízení lze shledat mimo zjištění bydliště stěžovatelky zaslání výzvy k dobrovolnému splnění vymáhané povinnosti a vydání příkazu k úhradě nákladů exekuce. Skutečnost, že stěžovatelka splnila svoji povinnost dobrovolně bez přímé exekuce, je třeba zohlednit, neboť základem pro určení odměny za provedení exekuce ukládající zaplacení peněžité částky je výše exekutorem vymoženého plnění. S ohledem na konkrétní okolnosti dané věci je rozhodující skutečností to, že pověřenému

soudnímu exekutorovi žádné náklady v souvislosti s prováděním exekuce nevznikly, protože stěžovatelka svou povinnost splnila dobrovolně, a to ještě předtím, než jí bylo doručeno usnesení o nařízení exekuce. Pokud pak vedlejší účastník řízení podal stěžovatelce nepravdivou informaci o výši dlužné částky, a soudní exekutor, i když mu byla tato informace známa, přesto vyzval stěžovatelku ke splnění vymáhané povinnosti, je třeba, aby tato skutečnost při určení nákladů exekuce a nákladů oprávněného byla vzata v úvahu.

22. Ze všech výše uvedených důvodů lze uzavřít, že ústavní stížnost je důvodná. Exekuční soud a soudní exekutor, rozhodnutími napadenými ústavní stížností, porušili základní práva stěžovatelky podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny. Proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil.

Č. 210

K porušení práva na přístup k soudu v důsledku administrativního pochybení obecného soudu při posouzení včasnosti podání opravného prostředku

Z hlediska přípustnosti ústavní stížnosti je rozhodné, zda byl stěžovatel před podáním ústavní stížnosti povinen požádat o navrácení lhůty ve smyslu § 61 odst. 3 tr. řádu. Ústavní soud je názoru, že nikoli. Nasvědčuje tomu již to, že ani pro podání dovolání opírajícího se o dovolací důvod vyjádřený v ustanovení § 265b odst. 1 písm. l) tr. řádu není předchozí postup dle ustanovení § 61 odst. 3 tr. řádu podmínkou (srov. *mutatis mutandis* rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 932/2002, sp. zn. 7 Tdo 1464/2003 a sp. zn. 5 Tdo 518/2011); pro hodnocení posuzovaného procesního instrumentu (jako takového) nemůže překážet, že v dané věci nebylo dovolání přípustné [viz § 265a odst. 1 a 2 tr. řádu]. Ustanovení § 61 odst. 3 tr. řádu zjevně nezakotvuje „standardní“ opravný prostředek (ať již řádný, či mimořádný), nýbrž jistou formu autoremedury (byť návrhové), čemuž ve sledovaném kontextu významně svědčí okolnost, že zákon nepředepisuje, aby o tomto prostředku byl účastník řízení poučen. Proto by nebylo přiléhavé ustanovení o navrácení lhůty pojímat jako efektivní procesní nástroj, v nedostatku jehož uplatnění lze spatřovat překážku projednatelnosti následně ústavní stížnosti ve smyslu ustanovení § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

Je-li tvrzené pochybení obecného soudu nadáno způsobilostí vyvolat relevantní důsledky pro vedení řízení, a tím i jeho výsledek, nemůže Ústavní soud pominout nezbytnost jeho prověření, neboť tak velí požadavek vtělený do článku 36 odst. 1 Listiny, je-li „ve hře“ riziko odepření spravedlnosti (*denegationis iustitiae*). Zamezení přístupu k soudu v důsledku omylu obecného soudu při posouzení včasnosti podání opravného prostředku coby vadu ústavněprávní relevance identifikoval Ústavní soud již dříve, kupříkladu v nálezu sp. zn. I. ÚS 750/06 ze dne 6. 6. 2007 (N 93/45 SbNU 335, bod 14), a rovněž judikoval, že pohyb písemností uvnitř soudu musí být organizován tak, aby nedošlo k újmě při uplatnění práv účastníků řízení [srov. nálezy sp. zn. IV. ÚS 518/10 ze dne 23. 11. 2010 (N 233/59 SbNU 375)]; totéž samozřejmě platí i co do tétož „pohybu“ mezi jednotlivými rozhodujícími soudy.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky (soudce zpravodaj) a soudců Jana Filipa a Jaroslava Fenyka – ze dne 5. prosince 2013 sp. zn. III. ÚS 281/12 ve věci ústavní stížnosti J. B., zastoupeného Mgr. Ilonou Sedlákovou, advokátkou, se sídlem v Brně, Příkop 8, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 23. 11. 2011 sp. zn. 3 To 480/2011, kterým byla pro opožděnost zamítnuta stěžovatelova stížnost proti rozhodnutí soudu prvního stupně o zamítnutí návrhu na povolení obnovy trestního řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 23. 11. 2011 sp. zn. 3 To 480/2011 bylo porušeno stěžovatelovo právo garantované ustanovením čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 23. 11. 2011 sp. zn. 3 To 480/2011 se zrušuje.

Odůvodnění

I.

1. V ústavní stížnosti, vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud – pro porušení ustanovení čl. 90 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) – zrušil v záhlaví označené rozhodnutí, vydané v jeho trestněprávní věci.

2. Tímto usnesením Krajský soud v Brně zamítl jako opožděnou stěžovatelovu stížnost proti usnesení ze dne 26. 9. 2011, jímž Městský soud v Brně zamítl návrh stěžovatele na povolení obnovy řízení vedeného před ním pod sp. zn. 89 T 82/2005.

3. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že jeho stížnost posoudil krajský soud jako opožděnou nesprávně, vycházel-li pouze z toho, že ji jeho obhájkyňe podala až 24. 10. 2011, a že pro tvrzení, že byla podána již 29. 9. 2011, není „ve spisu žádný podklad“. Zdůrazňuje, že obhájkyňe vskutku podala dne 29. 9. 2011 (tedy v rámci třídenní lhůty) stížnost v elektronické podobě a přijetí tohoto podání bylo podatelnou městského soudu potvrzeno (kopii tohoto potvrzení přiložil k ústavní stížnosti); dne 24. 10. 2011 ji jen písemně odůvodnila. Stěžovatel se proto domnívá, že pokud krajský soud ve spise nenalezl doklad o dřívějším podání, měl dát obhájkyňi příležitost věc vysvětlit a jeho včasnost doložit.

II.

4. Ve vyjádření k ústavní stížnosti Krajský soud v Brně odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí; současně uvedl, že bez spisového materiálu se k otázce, kdy byla stížnost podána (byť kopie potvrzení elektronické podatelny stěžovatelu tvrzení nasvědčuje), nemůže vyjádřit. Soud se nicméně pozastavil nad skutečností, že stěžovatel nepostupoval ve smyslu ustanovení § 61 odst. 3 tr. řádu.

5. V replice stěžovatel podrobně vysvětluje, proč postup podle § 61 odst. 3 tr. řádu nebyl v jeho věci uplatněn; jistotu, že stížnost podala včas, totiž nabyla jeho obhájkyne až po uplynutí stanovené třídenní lhůty. Domnívá se též, že nedostatek návrhu podle tohoto ustanovení projednatelnosti ústavní stížnosti nepřekáží.

III.

6. Ústavní soud se za dané situace především zabýval otázkou přípustnosti projednávané ústavní stížnosti; klíčové zde je, zda byl stěžovatel před podáním ústavní stížnosti povinen požádat o navrácení lhůty ve smyslu zmiňovaného § 61 odst. 3 tr. řádu. Ústavní soud dospěl k závěru, že nikoli. Nasvědčuje tomu již to, že ani pro podání dovolání opírajícího se o dovolací důvod vyjádřený v ustanovení § 265b odst. 1 písm. l) tr. řádu není předchozí postup dle ustanovení § 61 odst. 3 tr. řádu podmínkou (srov. *mutatis mutandis* rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 932/2002, sp. zn. 7 Tdo 1464/2003 a sp. zn. 5 Tdo 518/2011); pro hodnocení posuzovaného procesního instrumentu (jako takového) nemůže překážet, že v dané věci nebylo dovolání přípustné (§ 265a odst. 1 a 2 tr. řádu). Ustanovení § 61 odst. 3 tr. řádu zjevně nezakotvuje „standardní“ opravný prostředek (ať již řádný, či mimořádný), nýbrž jistou formu autoremedury (byť návrhové), čemuž ve sledovaném kontextu významně svědčí okolnost, že zákon nepředepisuje, aby o tomto prostředku byl účastník řízení poučen. Proto by nebylo přiléhavé ustanovení o navrácení lhůty pojímat jako efektivní procesní nástroj, v nedostatku jehož uplatnění lze spatřovat překážku projednatelnosti následné ústavní stížnosti ve smyslu ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu [Ústavní soud si je vědom, že se tím zčásti odchyluje od svého zpravodajského usnesení sp. zn. III. ÚS 1209/13 ze dne 19. 6. 2013 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), přiklání se k intenci spíše ústavněprávní přezkum otevřít než naopak, nelze-li již – oproti tamní situaci – nápravy dosáhnout jinak].

IV.

7. Ústavní soud je podle ustanovení čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu jejího čl. 87 odst. 1 písm. d) rozhoduje o ústavní stížnosti proti

pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy obecných soudů, není povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí a samo o sobě není významné, je-li namítána věcná nesprávnost jimi vydaných rozhodnutí. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu z hlediska dodržení principů ústavněprávních, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku chráněné práva nebo svobody jeho účastníka.

8. Je-li proto tvrzené pochybení obecného soudu nadáno vyvolat relevantní důsledky pro vedení řízení, a tím i jeho výsledek, nemůže Ústavní soud pominout nezbytnost jeho prověření, neboť tak velí požadavek vtělený do čl. 36 odst. 1 Listiny, je-li „ve hře“ riziko odepření spravedlnosti (*dene-gationis iustitiae*). Zamezení přístupu k soudu v důsledku omylu obecného soudu při posouzení včasnosti podání opravného prostředku coby vadu ústavněprávní relevance identifikoval Ústavní soud již dříve, kupříkladu v nálezu sp. zn. I. ÚS 750/06 ze dne 6. 6. 2007 (N 93/45 SbNU 335), bodu 14, a rovněž judikoval, že pohyb písemností uvnitř soudu musí být organizován tak, aby nedošlo k újmě při uplatnění práv účastníků řízení [srov. nálezu sp. zn. IV. ÚS 518/10 ze dne 23. 11. 2010 (N 233/59 SbNU 375)]; totéž samozřejmě platí i co do téhož „pohybu“ mezi jednotlivými rozhodujícími soudy.

9. V dané věci se především z kopie sdělení Městského soudu v Brně adresovaného obhájkyňi stěžovatele podává, že stížnost proti prvostupňovému rozhodnutí ve věci návrhu na obnovu řízení byla doručena tomuto soudu již dne 29. 9. 2011, a nikoli, jak mínil stížnostní soud, až dne 24. 10. 2011 (kdy byla stížnost odůvodněna); nedostatkem jeho postupu, s ústavněprávními implikacemi popsány v předchozím, bylo, že se tvrzením obhájkyňe stěžovatele o včasnosti podání blíže nezabýval, a odkázal pouze na obsah spisu. V situaci, kdy stěžovatel disponuje dokladem o doručení elektronického podání ze dne 29. 9. 2011, není myslitelné nesrovnalost ve spisové úplnosti přičítat stěžovateli k tíži, a je naopak nutné vycházet z presumpce včasného podání [srov. nálezu sp. zn. I. ÚS 1286/10 ze dne 8. 9. 2010 (N 191/58 SbNU 695)]. I kdyby šlo jen o administrativní pochybení soudu prvního stupně, nelze mít – objektivně posuzováno – rozhodnutí soudu stížnostního za ústavně souladné [srov. nálezu sp. zn. I. ÚS 460/97 ze dne 6. 10. 1998 (N 114/12 SbNU 137), nálezu sp. zn. III. ÚS 329/2000 ze dne 23. 11. 2000 (N 176/20 SbNU 245) a nálezu sp. zn. IV. ÚS 2040/12 ze dne 12. 12. 2012 (N 203/67 SbNU 599)], a to bez ohledu na budoucí výsledek dalšího řízení.

V.

10. Se zřetelem k řečenému dospěl Ústavní soud k závěru, že Krajský soud v Brně napadeným usnesením porušil právo stěžovatele na spravedlivý proces, garantované ustanovením čl. 36 odst. 1 Listiny. Proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu toto jeho rozhodnutí zrušil.

Č. 211

K posuzování zákonnosti zásad územního rozvoje coby opatření obecné povahy v soudním řízení správním

V řízení před Ústavním soudem byla řešena otázka, zda Nejvyšší správní soud nezkrátil právo stěžovatelky (obce) na spravedlivý proces, jestliže se jejími námitkami nezabýval z hlediska tvrzené nezákonnosti napadeného opatření obecné povahy, a navíc (vzhledem k její předchozí pasivitě ve správním řízení) odmítl posouzení proporcionality zásahu do jejích práv při poměrování zájmů obce a kraje. Ústavní soud dospěl k závěru, že namítala-li stěžovatelka při přezkumu opatření obecné povahy v soudním řízení správním nezákonnost tohoto opatření (nikoli pouze nepřiměřený zásah do svých chráněných zájmů), měl se Nejvyšší správní soud jejími tvrzeními v tomto směru věcně zabývat.

V rozsudku sp. zn. 6 Ao 5/2011 Nejvyšší správní soud dovodil, že ač z pohledu posouzení průběhu tvorby zásad územního rozvoje nemusí mít nepodání námitek nebo připomínek vliv na aktivní legitimaci dotčeného subjektu při soudním přezkumu, nelze po soudu oprávněně požadovat, aby při existenci rozporu opatření obecné povahy se zákonem provedl odbornou úvahu ve směru vážení důležitých veřejných zájmů či veřejného zájmu a ochrany vlastnictví navrhovatele, aniž by tuto úvahu před ním provedl příslušný správní orgán. Nejvyšší správní soud se však v ústavní stížnosti napadeném rozsudku eventualitou nezákonnosti opatření obecné povahy, s jehož obsahem stěžovatelka zčásti nesusouhlasila, nezabýval. Porušil tak právo stěžovatelky na spravedlivý proces garantované ustanovením čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

V těchto souvislostech není možné přehlédnout závěry rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 6. 2011 sp. zn. 7 Ao 2/2011, v němž se mimo jiné uvádí: „Úkolem soudu při přezkumu Zásad (pozn.: zásad územního rozvoje příslušného kraje) tedy je posoudit, zda odpůrce nevybočil ze zákonných mantinelů zákonných pravidel územního plánování, včetně prověření, zda zásahy do vlastnického práva byly provedeny z ústavně legitimních důvodů a jen v nezbytně nutné míře a nejšetrnějším ze způsobů vedoucích ještě rozumně k zamýšlenému cíli, nediskriminačním způsobem a s vyloučením libovůle. (...) Jakkoli v případě regulace provedené v Zásadách nejde o bezvýjimečné a nepodmíněné vyloučení stavby větrných elektráren na území (...) kraje, fakticky se jedná o takovou regulaci, která drtivě většinu vlastníků pozemků v lokalitách, kde by stavba větrné elektrárny byla z technického hlediska vhodná, tento způsob využití jejich majetku znemožňuje. Kraj

má jistě právo na samosprávu a v jeho rámci může v určité míře stanovovat pravidla výkonu určitých činností a regulovat je tak, aby vzhledem k místním podmínkám, např. i s ohledem na charakter krajiny a její estetické hodnoty, bylo dosaženo co možná nejvíce harmonického uspořádání vztahů v území. Pokud však odpůrce přistoupil k takto silné regulaci, týkající se podstatné části území (...) kraje, musel pro to mít obzvláště závažný důvod. Takovým důvodem však nemůže být samo o sobě politické rozhodnutí, že (...) kraj na svém území větrné elektrárny, až na výjimky, nechce.“ Z odůvodnění nynější ústavní stížností napadeného rozsudku je zřejmé, že se Nejvyšší správní soud od výše citovaných závěrů rozsudku sp. zn. 7 Ao 2/2011 podstatným způsobem odklonil, přičemž procesní důvody, pro které tak učinil, nemohou prizmatem práva na spravedlivý proces obstát.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Kateřiny Šimáčkové a Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) – ze dne 9. prosince 2013 sp. zn. I. ÚS 1472/12 ve věci ústavní stížnosti obce Petrovice, se sídlem Petrovice 529, zastoupené Mgr. Sandrou Podskalskou, advokátkou, se sídlem v Brně, Údolní 33, proti rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 1. 2012 č. j. 9 Ao 6/2011-147, kterým byl zamítnut stěžovatelčin návrh na zrušení části opatření obecné povahy – Zásad územního rozvoje Ústeckého kraje, za účasti Nejvyššího správního soudu jako účastníka řízení a Ústeckého kraje, zastoupeného Mgr. Drahomírou Kouteckou, advokátkou, se sídlem v Litvínově, náměstí Míru 336, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 1. 2012 č. j. 9 Ao 6/2011-147 bylo porušeno stěžovatelčino právo garantované ustanovením čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na zákonného soudce garantované ustanovením čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 1. 2012 č. j. 9 Ao 6/2011-147 se ruší.

Odůvodnění

I. Napadené soudní rozhodnutí a důvody podání ústavní stížnosti

1. Ústavnímu soudu byl dne 20. 4. 2012 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti označené jako „ústavní stížnost podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky“ (dále jen „Ústava“), a tedy ve smyslu § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), jehož prostřednictvím se stěžovatelka s odkazem na porušení svého práva na spravedlivý proces a práva na samosprávu domáhala zrušení rozsudku Nejvyššího správního soudu, kterým byl zamítnut její návrh na zrušení části opatření obecné povahy – Zásad územního rozvoje Ústeckého kraje, schváleného Zastupitelstvem Ústeckého kraje usnesením č. 23/25Z/2011 dne 7. 9. 2011.

2. Stěžovatelka ve svém návrhu adresovaném Nejvyššímu správnímu soudu požadovala zrušení Zásad územního rozvoje Ústeckého kraje (dále jen „ZÚR ÚK“) v části regulující lokalizaci ploch a koridorů pro umístění velkých větrných elektráren (dále také „VVE“); společně s dalším navrhovatelem ve svém návrhu k Nejvyššímu správnímu soudu rozsáhle odůvodnili, v čem spatřují přímý rozpor napadených částí ZÚR ÚK se zákonem. Základem tohoto rozporu je, že ZÚR ÚK na 100 % území Ústeckého kraje absolutně zakazují vymezení ploch a koridorů pro VVE, a to v části 4.4.1 ZÚR ÚK „Plochy a koridory pro lokalizaci velkých větrných elektráren, tj. zařízení, jejichž nosný sloup je vyšší než 35 m“ (dále jen „plochy pro VVE“). Pokud se sečtou všechny v ZÚR ÚK vymezené až několikakilometrové odstupové vzdálenosti od území, v nichž je zakázáno lokalizovat plochy pro VVE, pak v Ústeckém kraji vysoce pravděpodobně neexistuje žádné území, v němž by bylo možné plochy pro VVE vymežit, a to i s ohledem na to, že vzájemné překryvy taktó rozsáhle vymezených zakázaných území jsou v konkrétních lokalitách často vícenásobné. Stěžovatelka ve svém návrhu současně uvedla, že s ohledem na vhodný větrný potenciál na území obce Petrovice bylo v minulých letech na základě projednání s občany a v zastupitelstvu obce rozhodnuto o podpoře výstavby a provozu VVE na území obce. V letech 2005 až 2007 byly na území obce v souladu s jejím územním plánem umístěny celkově dvě jednotky VVE. Obec Petrovice zamýšlí plochy pro VVE do budoucna ve svém územním plánu rozšiřovat tak, aby zde bylo možné umístit a provozovat další dvě jednotky VVE. V tom jí však napadené části ZÚR ÚK brání.

3. Nejvyšší správní soud předložený návrh zamítl, přičemž se podle názoru stěžovatelky většinou vznesených námitek věcně nezabýval. Navrhovatelé totiž, jak soud uzavřel, ve fázi projednávání předmětného opatření obecné povahy nepředložili žádné námítky ani připomínky, protože bylo nutno jejich námítky v řízení před Nejvyšším správním soudem hodnotit

pouze jako námitky směřující k posouzení proporcionality zájmů stěžovatelky (a dalšího navrhovatele) na racionální realizaci svého vlastnického práva a oproti tomu zájmu kraje na regulaci předmětných aktivit z jím objasněných důvodů.

4. V ústavní stížnosti stěžovatelka namítá porušení práva na samosprávu garantovaného ustanovením čl. 8 Ústavy, neboť Zastupitelstvo Ústeckého kraje při vydávání zásad územního rozvoje překročilo své kompetence, jelikož stanovilo absolutní regulace ploch pro VVE v rozporu se zákonem a nad reálný rámec. Nejvyšší správní soud měl také dle názoru stěžovatelky porušit její právo na spravedlivý proces ve smyslu ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), neboť posoudil její návrh ze dne 22. 12. 2011 chybně a nepřezkoumatelně, přičemž zjevně odhlédl jak od své recentní judikatury k otázce procesní pasivity při schvalování územně plánovací dokumentace (rozsudek ze dne 7. 10. 2011 sp. zn. 6 Ao 5/2011), tak zejména od právně relevantní argumentace stěžovatelky, neboť zcela účelově vyhodnotil její námitky poukazující na rozpor ZÚR ÚK se zákonem pouze jako námitky směřující k rozporu obsahu ZÚR ÚK z hlediska jeho proporcionality, v důsledku čehož se nepřezkoumatelně odmítl věcně zabývat většinou vznesených námitek.

5. Stěžovatelka přitom zdůrazňuje, že dle ustanovení § 101d odst. 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, je povinností Nejvyššího správního soudu věcně se zabývat v návrhu tvrzeným rozparem napadeného opatření obecné povahy s ustanoveními kogentních právních norem. Jelikož Nejvyšší správní soud této povinnosti nedostál, zatížil ústavní stížností napadené rozhodnutí vadou nepřezkoumatelnosti a současně porušil její právo na spravedlivý proces. Nadto se stěžovatelka domnívá, že v kontextu projednávané věci nebyla její předchozí procesní pasivita právně relevantní, neboť jí nevznesené námitky byly vzneseny jinými obcemi v obdobném postavení a s obdobnými zájmy.

6. Ústavní stížnost lze podle ustanovení § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu (ve znění účinném ke dni podání návrhu) podat ve lhůtě 60 dnů od doručení rozhodnutí o posledním prostředku, který zákon k ochraně práva stěžovatelky poskytuje. Jak vyplývá ze spisu obecného soudu, bylo rozhodnutí Nejvyššího správního soudu stěžovatelce, obci Petrovice, doručeno dne 20. 2. 2012. Lhůta k podání ústavní stížnosti tak běžela do dne 20. 4. 2012. V této lhůtě byla ústavní stížnost obce, kvalifikovaná podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu a v petitu požadující zrušení napadeného rozsudku Nejvyššího správního soudu, podána.

II. Vyjádření Nejvyššího správního soudu

7. Nejvyšší správní soud ve vyjádření účastníka řízení navrhl projednanou ústavní stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou, případ-

ně ji zamítnout jako nedůvodnou. Ve vyjádření Nejvyšší správní soud zdůraznil, že se stěžovatelka nezúčastnila procesu pořizování ZÚR, aniž by uváděla nějaké objektivní důvody, které by jí v tom bránily; stěžovatelka tak své námitky uplatnila poprvé až před správním soudem, protože neumožnila Ústeckému kraji, aby se v procesu přijímání opatření obecné povahy těmito námitkami věcně zabýval. Tvrdí-li přitom stěžovatelka, že se těmito námitkami měl zabývat Nejvyšší správní soud ve stěžovatelkou iniciovaném řízení, neboť obdobné námitky vznesly tři jiné obce, Nejvyšší správní soud uvádí, že takový požadavek nemá zákonnou oporu, jelikož nelze přisvědčit domněnce, dle které byla stěžovatelka zkrácena na svých právech tím, že Ústecký kraj zamítl námitky podané jinými subjekty, s jejichž argumentací se stěžovatelka dodatečně ztotožnila. Nadto Nejvyšší správní soud připomíná, že v projednávané věci je nositelem práva na samosprávu nejen stěžovatelka, nýbrž i Ústecký kraj, jenž v řízení před Nejvyšším správním soudem vystupoval jako odpůrce.

8. Ve zbývající části Nejvyšší správní soud zcela odkázal na odůvodnění ústavní stížností napadeného rozsudku, „na jehož správnosti, přezkoumatelnosti a zákonnosti trvá“.

III. Vyjádření Ústeckého kraje

9. Vedlejší účastník řízení o ústavní stížnosti ve svém vyjádření vyslovil v prvé řadě přesvědčení, že projednávané podání není možno kvalifikovat jako komunální ústavní stížnost, a proto je namístě je v této části odmítnout jako návrh podaný osobou neoprávněnou. Pokud jde o doplnění ústavní stížnosti, má vedlejší účastník za to, že se ve skutečnosti o doplnění včas podané ústavní stížnosti nejedná, naopak je nutno toto „doplnění“ hodnotit jako novou – opožděnou – ústavní stížnost, jelikož stěžovatelkou zvoleným postupem není možno obcházet zákonná ustanovení stanovící propadnou lhůtu k podání procesního prostředku. V části ústavní stížnosti opírající se o tvrzené porušení práva na spravedlivý proces potom vedlejší účastník navrhuje odmítnutí ústavní stížnosti pro zjevnou neopodstatněnost, neboť považuje napadené rozhodnutí Nejvyššího správního soudu za věcně správné; nadto stěžovatelkou v ústavní stížnosti artikulované námitky v převážné části argumentace směřují toliko proti tvrzené nesprávnosti napadeného rozsudku, přestože otázka správnosti nemůže být v řízení před Ústavním soudem bez dalšího relevantní.

IV. Hodnocení ústavní stížnosti Ústavním soudem

10. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv

a svobod. Není součástí soustavy obecných soudů, není jim instancně nadřazen a nezasahuje do rozhodovací činnosti obecných soudů vždy, když došlo k porušení běžné zákonnosti nebo k jiným nesprávnostem, ale až tehdy, představuje-li takové porušení zároveň porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody. Jestliže stížnost směřuje proti rozhodnutí obecného soudu, není samo o sobě významné, je-li namítána jeho věcná nesprávnost; jako soudnímu orgánu ochrany ústavnosti Ústavnímu soudu zásadně nepřislouší podávat výklad podústavního práva. Uvedená zásada však nemůže zastínit jeho oprávnění (a současně povinnost) zjišťovat, zda napadenými rozhodnutími nebylo zasaženo do ústavně zaručených základních práv stěžovatelů.

11. Veden v předchozím odstavci předestřenými limity a zásadami přezkumu Ústavní soud dospěl k závěru, že posuzovaná ústavní stížnost je důvodná.

12. Podstatou projednávané ústavní stížnosti je otázka, zda Nejvyšší správní soud nezkrátil právo stěžovatelky na spravedlivý proces, pokud se jí vznesenými námitkami zabýval pouze omezeně, a to nikoliv z hlediska tvrzené nezákonnosti napadeného opatření obecné povahy, nýbrž v negativním směru toliko tak, že v rámci použití pěti kroků svého přezkumu odmítl vzhledem k předchozí pasivitě stěžovatelky posouzení proporcionality zásahu do jejich práv při poměřování jejich zájmů a zájmů kraje.

13. V úvodu části odůvodnění, ve které se věcně věnoval konkrétním námitkám navrhovatelů, Nejvyšší správní soud zdůraznil, že „ani jeden z navrhovatelů se nezúčastnil procesu pořizování ZÚR, přičemž netrdili, že jim v tom bránily objektivní důvody. Navrhovatelé svoji pasivitu sami připustili. Neuvedli však, z jakých důvodů nevyužili prostředky obrany svých práv v procesu přijímání ZÚR, které jim poskytuje stavební zákon. Jak je uvedeno výše, tento přístup není důvodem k odmítnutí jejich návrhů pro nedostatek aktivní legitimity, avšak významně ovlivňuje věcné posouzení.“ Pasáže vypořádávající se s jednotlivými námitkami navrhovatelů potom uzavírá Nejvyšší správní soud víceméně vždy konstatováním, že k „poměření zájmů však navrhovatelé nedali v řízení o ZÚR odpůrci příležitosti, proporcionalita jejich zájmů tedy nebyla jejich zaviněním posouzena vůbec.“ Tato námitka navrhovatelů je proto nedůvodná.“

14. Tímto postupem Nejvyšší správní soud zřejmě vycházel ze závěru usnesení rozšířeného senátu téhož soudu ze dne 16. 11. 2010 sp. zn. 1 Ao 2/2010, v jehož odůvodnění mj. (bod 32) rekapituloval právní názor, že „pokud účastník, brojící proti procesním vadám při přijímání opatření obecné povahy, proti věcné správnosti přijatého řešení anebo proti neproporčním důsledkům, které plynou z opatření obecné povahy (třetí až pátý problémový okruh algoritmu), mohl při přiměřené péči o svá práva podat věcné námitky či připomínky proti správnosti připravovaného řešení, a bez objek-

tivních důvodů tak neučinil, nemůže Nejvyšší správní soud bez závažných důvodů porušit právní jistotu dalších účastníků, kteří svá práva aktivně prosazovali již v průběhu přípravy územního plánu a nyní tento územní plán respektují. Mohlo by tím docházet k situacím, že by účastníci v průběhu přípravy neaktivní měli výhodnější postavení a jejich práva by byla chráněna ve větší míře než práva účastníků, kteří svá práva zákonem předpokládaným způsobem hájili (*vigilantibus iura*).“

15. Nejvyšší správní soud však v ústavní stížnosti napadeném rozhodnutí patrně přehlédl, že ve výroku citovaného usnesení rozšířeného senátu bylo konstatováno: „I. Skutečnost, že navrhovatel v řízení o návrhu na zrušení opatření obecné povahy nebo jeho části (§ 101a a násl. soudního řádu správního) neuplatnil námitky či připomínky ve fázích přípravy opatření obecné povahy, jej nezavazuje práva takový návrh podat. Návrh proto nemůže soud pro nedostatek aktivity navrhovatele v předcházejících fázích řízení správního odmítnout pro nedostatek procesní legitimace. II. Procesní pasivita navrhovatele ve fázích správního řízení předcházejícího přijetí opatření obecné povahy může být způsobena faktory subjektivními i objektivními. Její význam pro úspěšnost žaloby posoudí soud s přihlédnutím ke všem individuálním okolnostem případu, a to při zkoumání procesního postupu správního orgánu, při hodnocení případného rozporu opatření obecné povahy s právními předpisy, jakož i při hodnocení přiměřenosti zásahu do práv a povinností navrhovatele. Přitom je povinen vzít v úvahu práva a povinnosti těch, jimž by zrušení opatření obecné povahy podle návrhu způsobilo újmu na jejich vlastních právech.“

16. Podle názoru Ústavního soudu je třeba posledně citované závěry rozšířeného senátu Nejvyššího soudu vnímat tak, že i v případě dříve procesně pasivního navrhovatele je namístě se věcně zabývat jím vznesenými námitkami nezákonnosti opatření obecné povahy, pokud by tím ovšem nebyla (nepřiměřeně) zasažena práva (či zakotveny povinnosti) těch subjektů, jež dosud jednaly v dobré víře v zákonnost napadeného opatření obecné povahy (a jež případně byly na rozdíl od procesně pasivních navrhovatelů dříve procesně aktivní). Jinými slovy, namítali-li navrhovatelé v projednávané věci nezákonnost jimi napadeného opatření obecné povahy, a nikoliv pouze nepřiměřený zásah do svých chráněných zájmů, měl Nejvyšší správní soud při věcném posouzení jejich námitek místo *de facto* paušálního odůvodnění, že věcné nepřezkoumání vznesených námitek zavinili navrhovatelé svojí předchozí procesní pasivitou, postupovat na základě shora uvedených kritérií a po jejich vyhodnocení se jejich námitkami věcně zabývat – za předpokladu, že by tím nebyla zatížena práva jiných subjektů (nic takového se však z odůvodnění napadeného rozsudku nepodává).

17. Z hlediska relevantních okolností souzené věci stojí dále za zmínku závěr Nejvyššího správního soudu ve stěžovatelkou odkazovaném

rozsudku ze dne 7. 10. 2011 sp. zn. 6 Ao 5/2011, dle kterého „v určitých případech nemusí mít nepodání námitek nebo připomínek v průběhu pořizování zásad územního rozvoje vliv na aktivní legitimaci navrhovatelů. V tomto případě, kdy by skutečným meritem soudního přezkumu měl být vedle přezkumu obsahu opatření obecné povahy z hlediska rozporu opatření obecné povahy se zákonem (...) zejména přezkum obsahu vydaného opatření obecné povahy z hlediska jeho proporcionality, však není možné po soudu požadovat, aby provedl odbornou úvahu ve směru vážení důležitých veřejných zájmů či veřejného zájmu a ochrany vlastnictví navrhovatelů, aniž by tuto úvahu před ním provedl příslušný správní orgán.“

18. Ve věci projednávané Nejvyšším správním soudem navrhovatel ve svém návrhu ze dne 22. 12. 2011 uvádějí (viz č. I. 7 soudního spisu), že přestože nepodali námítky, respektive připomínky k návrhu ZÚR ÚK, byly tyto Ústeckému kraji známy (a měl rovněž možnost provést odbornou úvahu na téma vážení veřejného zájmu a ochrany práva na samosprávu obcí), neboť se s jejich podstatou musel vypořádat v souvislosti se vznesenými námitkami tří obcí (Kryštofovy Hamry, Moldava a Měděnec), jež k návrhu ZÚR ÚK proti regulaci ploch VVE na území Ústeckého kraje podaly obsáhlé odůvodněné námítky, přičemž nenamítaly pouze nesprávnost a nezákonnost regulace ploch pro VVE navržené v ZÚR ÚK ve vztahu ke svému území, ale jejich námítky směřovaly proti regulaci ploch pro VVE jako takové, a to i proto, že tato regulace postihuje celé území Ústeckého kraje. Vznesenými námitkami tak byl napaden i rozpor ZÚR ÚK s Územní energetickou koncepcí Ústeckého kraje, která výslovně stanoví, že nejvýhodnější oblastí z hlediska využití energie větru na území kraje jsou planiny Krušných hor. Zmíněné tři obce pak ve svých námitkách – ve shodě s námitkami uplatněnými stěžovatelkou před Nejvyšším správním soudem – poukázaly rovněž na rozpor regulace ploch pro VVE a ustanovení § 12 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, (o ochraně krajinného rázu a povolovacím režimu při výstavbě s vlivem na něj).

19. Z důvodů uvedených v předchozím odstavci má proto Ústavní soud ve shodě se stěžovatelkou za to, že tvrzení obsažené v ústavní stížnosti napadeném rozsudku Nejvyššího správního soudu, že se Ústecký kraj „neměl možnost v průběhu procesu pořizování ZÚR se zájmy navrhovatelů seznámit, zvážit je, a porovnat je se zájmy svými“ (č. I. 154 spisu), nemůže obstát (srov. str. 36–49, 77–84 přílohy č. 11 ZÚR ÚK).

20. Je tak možno prozatím konstatovat, že se Nejvyšší správní soud v ústavní stížnosti napadeném rozsudku v podstatě vůbec nezabýval navrhovatelí tvrzenou nezákonností jimi napadeného opatření obecné povahy, přestože důvody takového postupu nejsou v souladu se závěry relevantní judikatury tohoto soudu, respektive jsou založeny na skutkových tvrzeních, jež odporují skutečnosti. Již na tomto místě je tak možno konstatovat

vat, že Nejvyšší správní soud svým postupem porušil právo stěžovatelky garantované ustanovením čl. 36 odst. 1 Listiny.

21. V kontextu projednávané věci není možné přehlédnout ani závěry (stěžovatelkou taktéž citovaného) rozsudku ze dne 16. 6. 2011 sp. zn. 7 Ao 2/2011, ve kterém Nejvyšší správní soud uvedl: „Úkolem soudu při přezkumu Zásad tedy je posoudit, zda odpůrce nevybočil ze zákonných mantinelů zákonných pravidel územního plánování, včetně prověření, zda zásahy do vlastnického práva byly provedeny z ústavně legitimních důvodů a jen v nezbytně nutné míře a nejšetrnějším ze způsobů vedoucích ještě rozumně k zamýšlenému cíli, nediskriminačním způsobem a s vyloučením libovůle. (...) Jakkoli v případě regulace provedené v Zásadách nejde o bezvýjimečné a nepodmíněné vyloučení stavby větrných elektráren na území Moravskoslezského kraje, fakticky se jedná o takovou regulaci, která drtivě většině vlastníků pozemků v lokalitách, kde by stavba větrné elektrárny byla z technického hlediska vhodná, tento způsob využití jejich majetku znemožňuje. Kraj má jistě právo na samosprávu a v jeho rámci může v určité míře stanovovat pravidla výkonu určitých činností a regulovat je tak, aby vzhledem k místním podmínkám, např. i s ohledem na charakter krajiny a její estetické hodnoty, bylo dosaženo co možná nejvíce harmonického uspořádání vztahů v území. Pokud však odpůrce přistoupil k takto silné regulaci, týkající se podstatné části území Moravskoslezského kraje, musel pro to mít obzvláště závažný důvod. Takovým důvodem však nemůže být samo o sobě politické rozhodnutí, že Moravskoslezský kraj na svém území větrné elektrárny, až na výjimky, nechce.“

22. Z odůvodnění ústavní stížností napadeného rozsudku je zřejmé, že se Nejvyšší správní soud od závěrů rozsudku sp. zn. 7 Ao 2/2011 podstatným způsobem odklonil, přičemž procesní důvody, pro které tak učinil, nemohou prizmatem práva na spravedlivý proces obstat (viz výše).

23. Ve světle závěrů rozsudku Nejvyššího správního soudu sp. zn. 7 Ao 2/2011 je tak možné stěžovatelce přisvědčit, že z odůvodnění ústavní stížností napadeného rozhodnutí nevyplývá žádný legitimní (legální) důvod, pro který by bylo eventuálně možno na celém území kraje znemožnit určitou ekonomickou aktivitu.

24. Kritéria stanovená na str. 47 a 48 textové části ZÚR ÚK v případě ploch pro VVE jsou přitom nejen ve faktickém rozporu s obecnými – a vůči velkým větrným elektrárnám vstřícnými – zásadami formulovanými v bodě 29 na str. 10 textové části ZÚR ÚK, ale potenciálně taktéž s výše uvedenou premisou, že prostřednictvím opatření obecné povahy nelze znemožnit na celém území kraje státem podporovanou ekonomickou aktivitu [viz zákon č. 180/2005 Sb., o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie a o změně některých zákonů (zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů)], ve znění pozdějších předpisů, resp. s účinností

od 1. 1. 2013 též zákon č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie a o změně některých zákonů], jež má pomoci naplnit národní cíl v podobě pokrytí 13 % konečné spotřeby elektrické energie v roce 2020 z obnovitelných zdrojů (srov. webové stránky Ministerstva životního prostředí http://www.mzp.cz/cz/vetrne_elektrarny).

25. Je tak zřejmé, že v projednávané věci mohl Nejvyšší správní soud umožnit Zastupitelstvu Ústeckého kraje stát se pomyslným „krajským zákonodárcem“, jenž zjevně jednal *ultra vires*, a tím porušil ustanovení čl. 8 Ústavy o právu obce na samosprávu, přestože Nejvyšší správní soud právě v rozsudku sp. zn. 7 Ao 2/2011 připomněl, že „samospráva nemůže mít takový dosah, aby místními či regionálními regulacemi fakticky rozdrobila jednotný právní a ekonomický prostor, jímž podle jednoho ze základních článků Ústavy má Česká republika být, na oblasti, v nichž budou platit zásadně odlišná pravidla. Jednotný právní a ekonomický prostor unitárního státu je totiž podle Ústavy přinejmenším stejně důležitou, spíše však důležitější, ústavní hodnotou než právo obcí a krajů na samosprávu.“

26. V této souvislosti stojí z hlediska ústavněprávního přezkumu napadeného rozsudku taktéž za zmínku, že devátý senát Nejvyššího správního soudu svým postupem zjevně porušil – byť stěžovatelkou výslovně nedovolované – právo na zákonného soudce, neboť se, aniž pro to měl relevantní důvody, podstatným způsobem odklonil od závěrů rozsudku sp. zn. 7 Ao 2/2011, pročež měl postupovat dle ustanovení § 17 odst. 1 soudního řádu správního a postupit věc k rozhodnutí rozšířenému senátu Nejvyššího správního soudu.

V. Závěry

27. Ústavní soud uzavírá, že napadeným rozsudkem Nejvyšší správní soud porušil stěžovatelčino právo na spravedlivý proces podle ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť nepřihlédl k relevantním námitkám stěžovatelky tvrdícím nezákonnost napadeného opatření obecné povahy schváleného Zastupitelstvem Ústeckého kraje; příslušný senát Nejvyššího správního soudu navíc porušil stěžovatelčino právo na zákonného soudce zakotvené v ustanovení čl. 38 odst. 1 Listiny, neboť nepostupoval dle ustanovení § 17 odst. 1 soudního řádu správního, přestože hypotéza této procesní normy byla naplněna. Ze shora uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadený rozsudek Nejvyššího správního soudu zrušil.

28. Po vrácení věci je nezbytné, aby Nejvyšší správní soud, vázán právním názorem Ústavního soudu, postupoval v meritu věci způsobem popsaným v odůvodnění zde opakovaně citovaného rozsudku sp. zn. 7 Ao 2/2011, v němž Nejvyšší správní soud zdůrazňuje, že „právní názor vyjádřený v tomto rozsudku nebrání odpůrci stanovit pravidla pro umístování větr-

ných elektráren a rovněž mu nebrání, aby tato pravidla byla nastavena tak, že budou chránit pohledové či jiné hodnoty krajiny, takže mimo jiné v určitých případech či v určitých typech lokalit nebude možno větrné elektrárny stavět. Taková pravidla však zásadně nemohou být kategorická, nepodmíněná a neumožňující v určitých případech dát přednost jiným hodnotám než ochraně vizuálních hodnot krajiny. Konkrétních lokalit se regulace musí týkat pro jejich specifický charakter, který je v poměrech české a středoevropské krajiny (zpravidla osídlené a v určité míře protkané stavbami nejrůznějšího druhu) při uvážení konkurujících si legitimních zájmů natolik hodnotný, že kvůli němu je proporcionální takovým způsobem omezit vlastnická práva osob, na jejichž pozemcích by jinak větrné elektrárny mohly být vybudovány. Míra přísnosti regulace pak musí u konkrétních lokalit odpovídat cennosti hodnot, které mají být regulací chráněny. Důvodem pro stanovení omezujících pravidel pro stavbu větrných elektráren zkrátka nemůže být jen to, že je vůlí aktuální většiny v zastupitelstvu dané politické jednotky (...) větrné elektrárny na území kraje v zásadě nepřipustit.“ Pro úplnost je možno dodat, že obdobné právní závěry formuloval Nejvyšší správní soud rovněž v rozsudcích sp. zn. 2 As 77/2008 či sp. zn. 4 Ao 5/2010.

Č. 212

K náhradě nákladů občanského soudního řízení

Ocitne-li se uplatňovaná výše co do základu oprávněného nároku v důsledku zjevného nadsazení vyčíslené částky v extrémním rozporu s jeho reálnou hodnotou, a žalobce přes zjevný impuls plynoucí z výsledku dokazování k výši nároku nevezme žalobu zčásti zpět, pak nelze znalecký posudek relevantní pro výši nároku použít dokonce na podporu argumentace, že by žádný z účastníků neměl mít právo na náhradu nákladů řízení. Není-li ve věci dán důvod pro moderaci rozhodnutí o náhradě nákladů řízení (nepřiznání náhrady nákladů řízení zcela nebo zčásti v intencích § 150 o. s. ř.), pak je na obecném soudu, jakou částku z titulu náhrady nákladů řízení podle zásad plynoucích z § 142 odst. 2 a 3 o. s. ř. v řízení žalované přizná. Může jít o poměrnou část nákladů při (striktně vzato) částečném úspěchu ve věci, nebo také o plnou výši nákladů z toho důvodu, že žalovaná (stěžovatelka) byla v důsledku extrémně nadsazené částky uplatněné žalobou úspěšná takřka plnou měrou. Výrok obecného soudu o tom, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, je však při zjištěných okolnostech zásahem do práva na spravedlivý proces strany, jež byla o oprávněnou náhradu nákladů řízení zkrácena.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Kateřiny Šimáčkové a Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) – ze dne 9. prosince 2013 sp. zn. I. ÚS 2881/12 ve věci ústavní stížnosti Eni Česká republika, s. r. o., se sídlem v Praze 8, Sokolovská 394/17, zastoupené JUDr. Petrem Novotným, advokátem, Advokátní kancelář Rödl & Partner, v. o. s., se sídlem v Praze 1, Platněřská 2, v substituci Mgr. Monikou Štysovou, advokátkou v trvalé spolupráci s Advokátní kancelář Rödl & Partner, v. o. s., se sídlem v Praze 1, Platněřská 2, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 26. 4. 2012 č. j. 64 Co 511/2011-349 v části týkající se náhrady nákladů řízení, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a městyse Strážný, se sídlem Strážný č. p. 37, Strážný, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 26. 4. 2012 č. j. 64 Co 511/2011-349 bylo v části týkající se náhrady nákladů řízení před soudem prvního stupně a soudem odvolacím porušeno stěžovatelčino

právo na spravedlivý proces garantované v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Proto se tento rozsudek ve výroku, kterým se žalobci nepřiznává právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů, ruší.

Odůvodnění

I.

1. Stěžovatelka včas podanou ústavní stížností napadla v záhlaví označený rozsudek Městského soudu v Praze ve výrokové části (ve druhém odstavci), v níž bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů, s tvrzením, že soud porušil její právo na spravedlivý proces garantované ustanovením čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Obvodní soud pro Prahu 4 vydal dne 1. 9. 2011 rozsudek pod č. j. 20 C 127/2006-321, kterým co do nákladů řízení rozhodl tak, že vedlejší účastník je povinen zaplatit přímo stěžovatelce náhradu vynaložených nákladů řízení ve výši 11 672 Kč (výrok V rozsudku) a k rukám JUDr. Petra Novotného, advokáta, náhradu nákladů řízení ve výši 332 216 Kč (výrok VI rozsudku). Výrok o náhradě nákladů řízení odůvodnil úspěchem stěžovatelky v rozsahu 99,48% z původně žalované částky (odkaz na ustanovení § 142 odst. 3 občanského soudního řádu – dále jen „o. s. ř.“) a délkou řízení, kdy věc byla již jednou odvolacím soudem vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Odvolací soud však o náhradě nákladů řízení rozhodl výslovně tak, že se náhrada nákladů řízení „nepřiznává“ vedlejšímu účastníkovi (žalobci). Rozsudek obsahuje následující odůvodnění: „Výrok o nákladech řízení vychází z toho, že výše plnění byla závislá na znaleckém posudku a žalobce, který uspěl co do základu uplatněného nároku a co do výše plnění v rozsahu stanoveném znaleckým posudkem, by měl nárok na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů z punktu přisouzeného plnění (§ 142 odst. 3 o. s. ř.), nicméně se zřetelem ke stanoviskům obou procesních stran, tj. že žalovaný uznával základ nároku a nabízel žalobci náhradu za užívání části pozemku v jeho vlastnictví ve výši 40 Kč za m² za rok, s čímž se žalobce nespokojil a požadoval částky zjevně nepřiměřené, a to 160 Kč za m² měsíčně, a zjevně nepřiměřenou částku uplatnil též žalobou, odvolací soud použil ustanovení § 150 o. s. ř. a právo žalobci na náhradu nákladů řízení zcela odepřel.“ Odvolací soud tedy vyšel z toho, že vedlejší účastník (žalobce) je pro oprávněnost základu uplatněného nároku tím účastníkem, jenž měl ve věci úspěch; soud zcela opomenul, že co do přisouzené výše nároku zaznamenal vedlejší účastník (žalobce) takřka „úplný“ neúspěch.

3. Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvedla, že odvolací soud rozhodl o náhradě nákladů řízení ve vztahu k němu v rozporu s výrokem o merituu věci; v řízení byla takřka plně úspěšná, a přesto se soud náhradou jejich nákladů podle ní nezabýval, ačkoliv ona sama tento požadavek uvedla a specifikovala ve vyjádření k odvolání. Takový postup je v rozporu s ustanovením § 142 odst. 3 či § 118b odst. 2 o. s. ř. Poté, co stěžovatelka citovala pasáže vybraných rozhodnutí Ústavního soudu, navrhla, aby Ústavní soud nálezem zrušil napadenou část rozsudku Městského soudu v Praze – ve znění „žalobci se nepřiznává právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů.“

4. Městský soud v Praze ve vyjádření uvedl, že v odůvodnění napadeného výroku o nákladech řízení vysvětlil, z jakého důvodu použil ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř. pro rozhodnutí o těchto nákladech a proč přistoupil k aplikaci ustanovení § 150 o. s. ř. K námitce stěžovatelky stran uplatnění moderačního práva dodal, že tak učinil vůči vedlejšímu účastníkovi, nikoliv ve vztahu ke stěžovateli. Proto neposkytl stěžovateli prostor k tomu, aby se k eventuálnímu uplatnění tohoto postupu vyjádřila.

5. Vedlejší účastník, ač vyzván, se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

II.

6. Po seznámení s předloženými rozhodnutími obecných soudů dospěl Ústavní soud k závěru, že návrh stěžovatelky je důvodný.

7. Ústavní soud se musel nejprve vypořádat s otázkou, zda stěžovatelka vyčerpala všechny prostředky procesní ochrany svých základních práv, které jsou jí právním řádem poskytnuty. Pouze proti výroku o nákladech řízení nebylo dovolání podle znění o. s. ř. účinného do 31. 12. 2012 přípustné (srov. Rc 9/94 uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, svazek 1–2, ročník 1994, s. 21, nebo Rc 4/2003 uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, svazek 1, ročník 2003, s. 48). O náhradě nákladů řízení ve vztahu ke stěžovateli však nebylo napadeným rozsudkem odvolacího soudu explicitně rozhodnuto a bylo by možné namítat, že ve věci byl namístež postup stěžovatelky podle ustanovení § 166 o. s. ř. (ve spojení s ustanovením § 211 o. s. ř.) z toho důvodu, že nebylo rozhodnuto o části (byť akcesorické, nákladové) předmětu řízení. Formulace odůvodnění rozsudku odvolacího soudu, zejména jeho výše citovaná část, však podle názoru Ústavního soudu takový zákonný postup stěžovatelce *de facto* znemožňuje, neboť se formulačně (viz odůvodnění) staví tak, jakoby soud vyčerpal otázku náhrady nákladů řízení vůči oběma účastníkům v celém rozsahu. Tím je alternativa použití opravného prostředku podle § 166 odst. 1 o. s. ř. [i když je tu odvolání přípustné, viz § 202 odst. 1 písm. k) a *contrario*] prakticky vyloučena. Z těchto důvodů Ústavní soud dospěl

k závěru, že ústavní stížnost byla stěžovatelkou podána v naznačeném ohledu oprávněně.

8. Relevantní zákonné ustanovení zní takto:

§ 142 odst. 3 o. s. ř.

(3) I když měl účastník ve věci úspěch jen částečný, může mu soud přiznat plnou náhradu nákladů řízení, měl-li neúspěch v poměrně nepatrné části nebo záviselo-li rozhodnutí o výši plnění na znaleckém posudku nebo na úvaze soudu.

9. Při interpretaci ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř. je obecnými soudy běžně přijímán závěr (k tomu srov. Rc 15/1977 uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, svazek 2–3, ročník 1977, s. 137), že podle tohoto ustanovení nelze postupovat, jestliže znalecký posudek byl proveden k doložení základu nároku. Jinak vyjádřeno: je-li základ nároku mezi stranami věci výlučně právního posouzení, nikoli dokazování, pak – ať vyznívá závěr o základu nároku ve prospěch kterékoli z procesních stran – je přípustné ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř. aplikovat.

10. Tím méně je namístě učinit z výše citovaného ustanovení nástroj argumentace obecného soudu, podle níž není při nesporné, resp. zjevné oprávněnosti základu nároku přiznána náhrada nákladů řízení takřka zcela úspěšně protistraně vůbec, a to za situace, kdy žalobcův nárok byl vyčíslen zjevně nadsazeně a zůstal v průběhu řízení nekorigován. Přitom bylo z průběhu dokazování (závěrů znalce) zřejmé, že reálná výše uplatněného nároku (zde plnění z bezdůvodného obohacení) nedosahuje ani zdaleka – lze říci řádově – té částky, kterou by si přál uhradit žalobce.

11. Ocitne-li se tedy uplatňovaná výše co do základu oprávněného nároku v důsledku zjevného nadsazení vyčíslené částky v extrémním rozporu s jeho reálnou hodnotou, a vedlejší účastník (žalobce) přes zjevný impuls plynoucí z výsledku dokazování k výši nároku nevezme žalobu zčásti zpět, pak nelze znalecký posudek provedený k výši nároku použít dokonce na podporu argumentace, že by žádný z účastníků neměl mít právo na náhradu nákladů řízení. Není-li ve věci dán důvod pro moderaci rozhodnutí o náhradě nákladů řízení (nepřiznání náhrady nákladů řízení zcela nebo zčásti v intencích § 150 o. s. ř.), pak je na obecném (zde odvolacím) soudu, jakou částku z titulu náhrady nákladů řízení podle zásad plynoucích z § 142 odst. 2 a 3 o. s. ř. v řízení úspěšné stěžovatelce (žalované) přizná. Může jít o poměrnou část nákladů při (striktně vzato) částečném úspěchu ve věci, nebo také o plnou výši nákladů z toho důvodu, že stěžovatelka (žalovaná) byla (v důsledku extrémně nadsazené částky uplatněné žalobou) úspěšná takřka plnou měrou.

12. K alternativě moderace náhrady nákladů řízení lze v předmětné věci již jen jako *obiter dictum* dodat, že se nejeví jako reálná: z dostupných poznatků v průběhu řízení je nutno vyzdvihnout, že vedlejší účastník

požadoval plnění z bezdůvodného obohacení za relativně malou výměru (510 m²) vybudované dopravní části čerpací stanice (tzv. obslužné komunikace) a že měl v průběhu řízení již od června 2010 průběžně možnost v žalobě požadovanou částku snížit formou částečného zpětvzetí žaloby. Navíc konstantní judikatura Ústavního soudu zdůrazňuje, že již samotný záměr aplikace ustanovení § 150 o. s. ř. soudem si žádá vytvoření odpovídajícího prostoru procesním stranám. Ústavní soud dovodil, že porušením stěžovatelčina práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny je takový postup soudu, který nedal stěžovatelce procesní příležitost vyjádřit se k možné aplikaci § 150 o. s. ř. Součástí práva na spravedlivý proces je vytvoření prostoru pro to, aby účastník řízení mohl účinně uplatňovat námitky a argumenty, které jsou způsobilé ovlivnit rozhodování soudu a s nimiž se soud musí v rozhodnutí náležitě vypořádat. Tento požadavek (vyplývající v obecné rovině z práva na fair proces) je třeba uplatnit též při rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení, které je integrální součástí soudního řízení jako celku [nález sp. zn. I. ÚS 2569/07 ze dne 23. října 2008 (N 181/51 SbNU 235), nález sp. zn. II. ÚS 814/08 ze dne 21. května 2008 (N 97/49 SbNU 451), nález sp. zn. I. ÚS 1671/08 ze dne 5. listopadu 2008 (N 191/51 SbNU 321), nález sp. zn. II. ÚS 3161/08 ze dne 21. dubna 2009 (N 95/53 SbNU 219), nález sp. zn. IV. ÚS 215/09 ze dne 3. března 2009 (N 44/52 SbNU 443)].

13. Při závěrečné rekapitulaci je zapotřebí konstatovat, že stěžovatelce bezpochyby svědčilo legitimní očekávání – s ohledem na výrok odvolacího soudu ve věci samé –, že jí bude náhrada nákladů řízení před soudy obou stupňů v poměrné výši přiznána postupem podle ustanovení § 224 odst. 2 ve spojení s § 142 odst. 3 o. s. ř. Postup odvolacího soudu, jak vyplývá z odůvodnění rozsudku, byl přitom překvapivě zcela opačný. Rovněž není možné odhlédnout od výše nákladů řízení, která není v projednávané věci zanedbatelná a odvíjí se od nadsazení částky požadované vedlejším účastníkem. Shrnuto lapidárně: nelze udělat ze strany ve sporu poraženého vítěze a pak zdůvodňovat, proč mu proti druhé straně (ve skutečnosti úspěšné) nebude přiznána náhrada nákladů řízení.

14. Odvolací soud se dopustil pochybení, jestliže rozhodl o náhradě nákladů řízení ve zjevném nesouladu s výrokem, kterým rozhodl o merituu věci. Takový postup je proto nutně označit za porušující principy práva na spravedlivý proces z hlediska čl. 90 Ústavy, jakož i čl. 36 odst. 1 Listiny. Proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 1 a odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ústavní stížnosti zcela vyhověl a napačenou výrokovou část rozhodnutí Městského soudu v Praze podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 213

K odměně ustanoveného advokáta

I. Jak vyplývá z konstantní judikatury Ústavního soudu, je-li advokát v občanském soudním řízení ustanoven zástupcem účastníka řízení, vzniká mu legitimní očekávání, že jeho odměna za poskytnutí právních služeb bude posléze v souladu se zákonem vypočtena na základě ustanovení advokátního tarifu o mimosmluvní odměně [vyhláška č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů]; jiný postup zásadně nelze připustit [srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 1534/10 ze dne 27. 6. 2012 (N 126/65 SbNU 629), sp. zn. I. ÚS 2278/10 ze dne 30. 11. 2010 (N 240/59 SbNU 443), sp. zn. II. ÚS 2751/11 ze dne 28. 2. 2013 (N 34/68 SbNU 361)].

II. Při odměňování ustanoveného advokáta v soudním řízení přitom není ve hře jen jeho odměna za práci, respektive jeho právo na ochranu majetku, nýbrž tuto problematiku je třeba vnímat v širší souvislosti, a to zejména v souvislosti s právem účastníka na právní pomoc dle čl. 37 odst. 2 Listiny. Pokud stát není schopen zavést a prostřednictvím obecných soudů používat uspokojivou a předvídatelnou právní úpravu odměňování ustanovených advokátů, oslabuje tak právě základní právo jednotlivců na právní pomoc, neboť nejistá či neadekvátně nízká odměna je bezpochyby způsobilá mít demotivující účinky na práci advokáta (stejně jako kohokoli jiného) a její kvalitu. I z tohoto důvodu by tedy obecné soudy měly přistupovat obzvlášť obezřetně k odklonům od základního pravidla odměňování ustanovených zástupců, tj. odměňování v souladu s ustanoveními advokátního tarifu.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Ludvíka Davida a Kateřiny Šimáčkové (soudce zpravodaj) – ze dne 10. prosince 2013 sp. zn. III. ÚS 2801/11 ve věci ústavní stížnosti JUDr. Petra Grobelného, advokáta, se sídlem Sokolská třída 21, Ostrava, zastoupeného JUDr. Janem Skřipským, Ph.D., advokátem, se sídlem Sokolská třída 21, Ostrava, proti výroku IV rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 22. 6. 2011 č. j. 28 Co 137, 138/2011-244, kterým bylo změněno usnesení soudu prvního stupně o sěžovatelově odměně coby ustanoveného advokáta, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení.

Výrok

I. Výrokem IV rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 22. 6. 2011 č. j. 28 Co 137, 138/2011-244 byla porušena základní práva stěžovatele zaručená v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a v čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Výrok IV rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 22. 6. 2011 č. j. 28 Co 137, 138/2011-244 se proto ruší.

Odůvodnění

I.

1. Včas podanou ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení výroku IV v záhlaví uvedeného rozsudku Městského soudu v Praze, kterým bylo v řízení o náhradu škody na zdraví změněno usnesení soudu prvního stupně o odměně za zastupování pro stěžovatele coby ustanoveného zástupce žalobkyně. Stěžovateli byla nově přiznána odměna a náhrada hotových výdajů ve výši 112 849,20 Kč, místo původní odměny za zastupování dle usnesení soudu prvního stupně ve výši 157 391 Kč, a to s odkazem na § 150 občanského soudního řádu.

2. Ve své ústavní stížnosti stěžovatel namítá, že napadeným výrokem rozsudku městského soudu bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces a právo na spravedlivou odměnu ustanoveného právního zástupce. Stěžovatel byl v roce 2005 ustanoven právním zástupcem žalobkyně v řízení u Obvodního soudu pro Prahu 1 vedeném pod sp. zn. 22 C 211/2004, čímž byla dána taktéž pravidla pro jeho odměňování, jež se mělo řídit vyhláškou č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, stanovující odměňování podle vykonaných úkonů právní služby. Městský soud však s odkazem na legislativní vývoj dospěl k závěru, že stěžovatelova odměna podle advokátního tarifu je v dané věci příliš vysoká, a že by tedy za použití § 150 o. s. ř. měla být přiznána odměna dle vyhlášky č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění dalších vyhlášek. Podle stěžovatele je takový postup protiprávní, ba i skandální. V daném případě se jednalo o složitou kauzu, v níž si stěžovatel vyúčtoval odměnu podle advokátního tarifu, jaká mu náleží. Městský soud však aplikoval § 150 o. s. ř. ve prospěch státu, jako by stát byl sociálně

slabým subjektem jako nemajetní občané. Podle stěžovatele se tak stát v návaznosti na rozhodnutí městského soudu stává parazitem na úkor práce advokátů. Stěžovatel se rovněž domnívá, že by Ústavní soud měl zvážit ústavnost § 12a advokátního tarifu ve znění vyhlášky č. 399/2010 Sb. Konečně stěžovatel též doplňuje, že městský soud rozhodl o změně usnesení soudu prvního stupně o odměně za zastupování na základě odvolání žalované, přestože stanovení odměny za zastupování ustanoveného zástupce náleží do vztahu mezi tímto zástupcem a státem, a netýká se žalované; v tomto ohledu tak je třeba odvolání považovat za podané osobou neoprávněnou.

3. K ústavní stížnosti se k výzvě Ústavního soudu vyjádřil Městský soud v Praze jako účastník řízení. Městský soud navrhl zamítnutí ústavní stížnosti, neboť nedošlo k porušení stěžovatelem tvrzených práv. Městský soud v odůvodnění rozhodnutí vysvětlil svůj postup při stanovení odměny stěžovatele, přičemž vycházel z objektivního účelu paušálního vyčíslení odměny za zastupování a odkázal též na náleznost sp. zn. I. ÚS 1126/07 ze dne 22. 11. 2007 (N 206/47 SbNU 647).

4. Ze spisu Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 22 C 211/2004 Ústavní soud zjistil, že usnesením obvodního soudu ze dne 27. 7. 2005 č. j. 22 C 211/2004-35 byl stěžovatel ustanoven žalobkyni zástupcem k ochraně jejich zájmů v řízení o náhradu škody na zdraví vůči žalované cestovní kanceláři. Rozsudkem ze dne 18. 11. 2010 č. j. 22 C 211/2004-186 obvodní soud žalobkyni částečně vyhověl a částečně žalobu zamítl (výroky I a II) a dále rozhodl o povinnosti žalované nahradit státu na účet obvodního soudu náklady řízení (odměna za zastupování ustanoveného advokáta) ve výši, která bude uvedena v samostatném usnesení (výrok III), a o její povinnosti nahradit státu na účet obvodního soudu soudní poplatek a náklady řízení (svědečné a znalečné) v určené výši (výrok IV). Usnesením ze dne 15. 12. 2010 č. j. 22 C 211/2004-198 pak obvodní soud přiznal stěžovateli jako zástupci žalobkyně odměnu za zastupování ve výši 157 391 Kč. Obvodní soud tak nevyhověl návrhu stěžovatele ze dne 22. 11. 2010, aby mu byla přiznána odměna ve výši 254 977 Kč, přičemž výpočet obvodního soudu vycházel zejména z odlišného stanovení sazeb za jednotlivé úkony právní služby, které obvodní soud určoval z částky přisouzené žalobkyni, nikoliv z částky žalované. Toto usnesení bylo doručováno jak stěžovateli, tak právnímu zástupci žalované.

5. Rozsudek obvodního soudu posléze odvoláním napadly jak žalobkyně, tak žalovaná. V odvolání žalobkyně bylo mimo jiné výslovně uvedeno, že právní zástupce žalobkyně se neodvolává do usnesení obvodního soudu o své odměně za zastupování, byť konstatuje, že i to je nesprávné, neboť při určení odměny ustanoveného zástupce nelze vycházet z částky přiznané, ale z částky, která je předmětem soudního sporu. Žalovaná naopak

odvolání podala nejen do rozsudku, ale i do usnesení obvodního soudu, s tím, že přiznaná výše odměny za zastupování vychází ze soudem přiznané výše úhrady odškodnění, kterou žalovaná napadá v rámci odvolání proti rozsudku obvodního soudu. K odvolání žalované se následně, prostřednictvím svého zástupce, tj. stěžovatele, vyjádřila žalobkyně, která mimo jiné poukázala na neoprávněnost žalované k podání odvolání proti usnesení o určení odměny stěžovatele za zastupování, pročež by odvolání žalované v tomto rozsahu mělo být odmítnuto. Dne 15. 6. 2011 proběhlo u Městského soudu v Praze jednání, které se týkalo toliko merita věci, nikoliv otázek nákladů řízení. Městský soud rozhodl rozsudkem ze dne 22. 6. 2011 č. j. 28 Co 137, 1338/2011-244 tak, že rozsudek soudu prvního stupně v meritu věci částečně změnil a částečně potvrdil (výrok I), žalobkyni přiznal právo na náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně s tím, že žalovaná je povinna danou částku zaplatit státu na účet obvodního soudu (výrok II), potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku IV o náhradě nákladů řízení státu (výrok III) a rozhodl o odměně stěžovatele za zastupování žalobkyně (výrok IV). V tomto výroku městský soud konkrétně změnil usnesení soudu prvního stupně tak, že stěžovateli přiznal odměnu a náhradu hotových výdajů za zastoupení žalobkyně v řízení před soudem prvního stupně ve výši 112 849,20 Kč. V odůvodnění svého rozhodnutí ohledně tohoto výroku městský soud odkázal na nález Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2007 sp. zn. I. ÚS 1126/07 a možnost analogické aplikace § 150 o. s. ř. i při určení odměny ustanoveného advokáta. V daném případě přitom městský soud § 150 o. s. ř. aplikoval a stěžovateli přiznal vedle náhrady hotových výdajů a náhrady za promeškaný čas odměnu za zastupování jen v té výši, v níž by mu náležela podle vyhlášky č. 484/2000 Sb., a to s ohledem na výraznou disproporci výše odměny advokáta podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. (64 900 Kč) a výše odměny advokáta podle advokátního tarifu (183 340 Kč) v projednávané věci a s přihlédnutím k legislativnímu vývoji (§ 12a advokátního tarifu ve znění účinném od 1. 1. 2011). O odměně stěžovatele za zastupování žalobkyně v řízení o odvolání pak bylo rozhodnuto usnesením Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 10. 9. 2011 č. j. 22 C 211/2004-254, přičemž stěžovateli byla přiznána odměna ve výši 66 284 Kč, vyčíslená podle advokátního tarifu, neboť zde již soud neshledal výraznou disproporci mezi výšemi odměny dle advokátního tarifu a dle vyhlášky č. 484/2000 Sb.

II.

6. Ústavní stížnost je důvodná.

7. Ústavní soud ve svých rozhodnutích opakovaně zdůrazňuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti, nikoliv „běžné“ zákonnosti (čl. 83 Ústavy). Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů, není povolán k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva a do rozhodovací

činnosti obecných soudů může zasáhnout jen tehdy, shledá-li současně porušení základního práva či svobody. Ústavní soud přitom již ve svých četných rozhodnutích definoval podmínky, při jejichž existenci má nesprávná aplikace podústavního práva obecným soudem za následek porušení základních práv a svobod jednotlivce. Jedná se o případy nesprávného výběru právní normy při konkurenci norem podústavního práva sledujících určitý ústavně chráněný účel, případy nesprávného výběru interpretační alternativy při konkurenci více interpretačních alternativ jedné konkrétní normy a případy svévolné aplikace podústavního práva (srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 321/03 ze dne 30. 6. 2004, N 90/33 SbNU 371; všechna rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná též na <http://nalus.usoud.cz>).

8. V nyní posuzovaném případě je klíčovou otázkou určení výše odměny stěžovatele jako ustanoveného zástupce žalobkyně v řízení před obecnými soudy. K totožné otázce se Ústavní soud ve své dosavadní rozhodovací praxi již několikrát vyjádřil. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 763/05 ze dne 11. 4. 2006 (N 82/41 SbNU 79) upozornil na různé režimy odměny advokáta za poskytnutí právních služeb – smluvní a mimosmluvní; přičemž pokud se odměna advokáta neřídí jeho smlouvou s klientem, řídí se ustanoveními advokátního tarifu [§ 1 odst. 1 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)]. Dále Ústavní soud zdůraznil, že „je-li účastníku řízení ustanoven zástupcem advokát, platí jeho hotové výdaje a odměnu za zastupování stát. Stát se v takovém případě de facto ocitá v roli advokátova klienta, a tudíž i jejich vzájemný vztah je nutno posuzovat podle příslušných ustanovení advokátního tarifu, což je i výslovně uvedeno (s odkazem na § 1 odst. 2 větu první advokátního tarifu) v § 1 odst. 3 advokátního tarifu, protože vyhláška č. 484/2000 Sb., jakožto zvláštní právní předpis, odměnu ustanovenému advokátu neurčuje. Ustanovenému advokátu proto přísluší odměna vypočtená dle příslušných ustanovení podle advokátního tarifu a jiný postup v takovém případě nelze považovat za správný a spravedlivý.“

9. Obzvláště zevrubně se dané problematice Ústavní soud věnoval ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 1534/10 ze dne 27. 6. 2012 (N 126/65 SbNU 629). V něm charakterizoval nárok stěžovatele na přiznání odměny ustanoveného advokáta jako nárok svou povahou hmotněprávní, přestože vznikl v souvislosti s procesem (občanským soudním řízením) a je upraven v předpise procesním. Uspokojení tohoto nároku tak spadá pod ochranu ústavně zaručeného práva na legitimní očekávání ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod [dále též jen „Úmluva“; podobně též shora citovaný nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 763/05 či nálezy sp. zn. I. ÚS 2278/10 ze dne 30. 11. 2010 (N 240/59 SbNU 443)]. Legitimní očekávání přitom Ústavní soud vymezil jako „očekávání určitého postupu orgánů veřejné moci, které bude

odpovídat jednoznačnému obsahu právního řádu,“ a konkrétně též zdůraznil, že ochrana legitimního očekávání jako integrální součásti základního práva na ochranu majetku dle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě by měla být reflektována v jednotlivých normách podústavního práva, respektive v jejich výkladu ze strany obecných soudů, povolanych čl. 4 Ústavy k ochraně základních práv. „Proto musí být přijat takový výklad, který šetří smysl a podstatu základního práva legitimního očekávání. Jinak řečeno, legitimní očekávání nepůsobí bezprostředně mezi subjekty občansko-právních vztahů, nýbrž jde o ústavním pořádkem jednotlivcům garantované základní právo, které v daném případě působí ve vztahu jednotlivce vůči obecným soudům, tj. státní moci. Soudy jsou pak zavázány (čl. 4 Ústavy) poskytovat tomuto základnímu právu ochranu cestou interpretace a aplikace příslušných norem jednoduchého práva; náleží sp. zn. IV. ÚS 763/05 ze dne 11. dubna 2006 (N 82/41 SbNU 79).“

10. Lze tak shrnout, že je-li advokát v občanském soudním řízení ustanoven zástupcem účastníka řízení, vzniká mu legitimní očekávání, že jeho odměna za poskytnutí právních služeb bude posléze v souladu se zákonem vypočtena na základě advokátního tarifu (§ 140 odst. 2 část věty první za středníkem o. s. ř., § 1 odst. 3 advokátního tarifu). Jiný postup zásadně nelze připustit; jedinou výjimku, kdy se s odkazem na moderační právo soudu dle § 150 občanského soudního řádu lze odchýlit od příslušných ustanovení advokátního tarifu, dovodil Ústavní soud pro případy, v nichž by vyčíslení odměny za zastupování ustanoveným advokátem podle advokátního tarifu mělo být v příkrém rozporu s paušální sazbou odměny za zastupování v jednom stupni podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. Podle Ústavního soudu by totiž odměnu určenou podle advokátního tarifu v takových případech nebylo možno považovat za spravedlivou, legitimní ani rozumnou, a naopak by z ústavněprávního pohledu byla projevem ničím neodůvodněné nerovnosti. Zároveň však Ústavní soud též zdůraznil, že postup obecného soudu upouštějícího od vypočtení odměny ustanoveného advokáta podle advokátního tarifu nesmí být svévolný, ale je nutno jej pečlivě a racionálně odůvodnit [náleží sp. zn. I. ÚS 1126/07 ze dne 22. 11. 2007 (N 206/47 SbNU 647)].

11. Ústavní soud též podotýká, že jeho dřívější výše citované náleží sp. zn. IV. ÚS 763/05 a sp. zn. I. ÚS 1126/07 byly vydány v kontextu zčásti odlišné úpravy odměňování za zastupování advokátem a náhrady nákladů řízení. Do 30. 6. 2009 totiž platilo, že zatímco odměna ustanoveného advokáta se řídí ustanoveními advokátního tarifu o mimosmluvní odměně (§ 140 odst. 2 část věty první za středníkem o. s. ř.), výše náhrady nákladů řízení přiznaných účastníkovi, jehož ustanovený advokát zastupuje, se určí zásadně podle paušálních sazeb dle vyhlášky č. 484/2000 Sb. (§ 151 odst. 2 věta první o. s. ř. ve znění do 30. 6. 2009); přitom účastník, jemuž byla

náhrada nákladů uložena, je povinen náhradu hotových výdajů ustanoveného advokáta a odměnu za zastupování zaplatit státu (§ 149 odst. 2 o. s. ř.). Novelizací občanského soudního řádu provedenou zákonem č. 7/2009 Sb. s účinností od 1. 7. 2009 však došlo ke změně rozhodné úpravy pro určení výše odměny za zastupování advokátem v rámci rozhodování o náhradě nákladů řízení a nyní se pro určení náhrady hotových výdajů ustanoveného advokáta a odměny za zastupování, kterou je povinen zaplatit státu účastník, jemuž byla uložena náhrada nákladů řízení jiného účastníka zastoupeného ustanoveným advokátem, použije advokátní tarif (§ 151 odst. 2 část věty první za středníkem o. s. ř. ve znění účinném od 1. 7. 2009).

12. V neposlední řadě pak Ústavní soud považuje za nutné zdůraznit, že při odměňování ustanoveného advokáta v soudním řízení není ve hře jen jeho odměna za práci, respektive jeho právo na ochranu majetku, nýbrž tuto problematiku je třeba vnímat v širší souvislosti, a to zejména v souvislosti s právem účastníka na právní pomoc, včetně bezplatné právní pomoci nemajetným, dle čl. 37 odst. 2 Listiny. Pokud stát není schopen zavést a prostřednictvím obecných soudů používat uspokojivou a předvídatelnou právní úpravu odměňování ustanovených advokátů, oslabuje tak právě základní právo jednotlivců na právní pomoc, neboť nejistá či neadekvátně nízká odměna je bezpochyby způsobila mít demotivující účinky na práci advokáta (stejně jako kohokoli jiného) a její kvalitu. I z tohoto důvodu by tedy obecné soudy měly přistupovat obzvláště obezřetně k odklonům od základního pravidla odměňování ustanovených zástupců, tj. odměňování v souladu s ustanoveními advokátního tarifu.

13. V kontextu nyní posuzovaného případu tak Ústavní soud znovu zdůrazňuje, že odměna ustanoveného advokáta za zastupování v občanském soudním řízení, kterou mu v souladu s § 140 odst. 2 o. s. ř. platí stát, se pravidelně určuje v souladu s ustanoveními advokátního tarifu o mimosmluvní odměně a odchýlení se od tohoto pravidla, při analogické aplikaci § 150 o. s. ř., je možné toliko ve výjimečných případech, v nichž je vyčíslení odměny za zastupování podle advokátního tarifu a podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. v příkrém rozporu. Kupříkladu ve věci posuzované v nálezu sp. zn. I. ÚS 1126/07 činila výše odměny podle advokátního tarifu téměř sedmadvacetinásobek výše odměny podle paušální sazby dle vyhlášky č. 484/2000 Sb. V nálezu sp. zn. II. ÚS 1534/10 ze dne 27. 6. 2012 (N 126/65 SbNU 629) pak dokonce Ústavní soud zdůraznil, že je nepřijatelné nečekaně a nepředvídatelně snížit odměnu ustanoveného zástupce, „aniž by např. [soudy] konstatovaly, že advokát některé vyúčtované úkony právní služby vůbec neprovedl či právní službu jako celek provedl zjevně nekalitně (...). Ničím nepodložená úvaha o bezpracném výdělku ustanoveného advokáta (...) zastupujícího klienta majícího nereálné požadavky není v tomto kontextu namístě.“

14. Z výše uvedeného vyplývá, že postup a argumentace městského soudu ve vztahu k určení výše odměny stěžovatele za zastupování žalobkyně v řízení před obvodním soudem nemohou obstát. Městský soud totiž vyšel toliko z porovnání výše odměny, která by stěžovateli náležela podle advokátního tarifu (183 340 Kč), s výší odměny dle vyhlášky č. 484/2000 Sb. (64 900 Kč) a na základě toho uzavřel, že je v daném případě dán onen „příkrý rozpor“, který mu umožňuje ustanovenému zástupci přisoudit odměnu vypočtenou podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. Takové odůvodnění však Ústavní soud shledává zcela nedostatečným. Již výše bylo zdůrazněno, že možnost odchýlení se od pravidelného určení odměny ustanoveného advokáta podle advokátního tarifu je vyhrazena toliko pro zcela výjimečné případy; v dané věci ovšem městský soud neuvedl jediný skutečně pádný důvod svědčící o takové výjimečnosti rozhodovaného případu. Méně než trojnásobná výše odměny podle advokátního tarifu ve srovnání s vyhláškou č. 484/2000 Sb. takovým pádným důvodem nemůže být. Ústavní soud naopak zdůrazňuje, že v daném případě se nejednalo o jednoduchý, nýbrž poměrně dosti komplikovaný spor o náhradu škody na zdraví, v jehož průběhu stěžovatel činil množství úkonů právní služby (12 úkonů v řízení v prvním stupni), proběhlo několik jednání, byly mimo jiné zpracovány dva znalecké posudky, a jež v neposlední řadě jen v řízení v prvním stupni trval déle než šest a půl roku. Za uvedených okolností bylo zcela neodůvodněné i jen uvažovat o možnosti použití § 150 o. s. ř. a vypočtení odměny stěžovatele podle vyhlášky č. 484/2000 Sb.

15. Pokud pak městský soud uvedl, že přihlédl též k vývoji právní úpravy a zakotvení § 12a advokátního tarifu s účinností od 1. 1. 2011 (ovšem jen do 1. 1. 2012), který zavedl snížení vyhlášených sazeb mimosmluvní odměny ustanoveného zástupce v občanském soudním řízení o 30 % (v aktuálním znění advokátního tarifu o 20 %), pak nutno zdůraznit, což již konstatoval Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 1534/10: „Je nepřijatelné, aby se vzhledem k absenci uspokojivé právní úpravy systému bezplatné právní pomoci, resp. odměňování ustanovených zástupců obecné soudy uchýlily k nečekanému a nepředvídatelnému snížení odměny stěžovatele.“ Obecné soudy nemohou nahrazovat zákonodárce a stejně tak zásadně nemohou zpětně zhoršovat právní postavení jednotlivců s ohledem na následný právní vývoj. Nelze tudíž než konstatovat, že městský soud se ve svém rozhodnutí ze dne 22. 6. 2011 zcela nedůvodně odchýlil od standardního pravidla pro určení výše odměny stěžovatele jako ustanoveného zástupce v řízení před obecnými soudy, čímž porušil ústavně zaručené právo stěžovatele, konkrétně jeho legitimní očekávání coby integrální součást základního práva na ochranu majetku dle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

16. Toliko na okraj pak Ústavní soud ve vztahu k postupu městského soudu, příznavšího stěžovateli odměnu za zastupování vypočtenou dle vyhlášky č. 484/2000 Sb., podotýká, že celá tato vyhláška již byla zrušena nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. 4. 2013 (N 59/69 SbNU 123; 116/2013 Sb.), neboť byla shledána protiústavní. V rámci kritiky tohoto předpisu Ústavní soud mimo jiné uvedl: „Paušalizace stanovení odměn advokátů zcela pomíjí věcnou náročnost sporu, počet provedených úkonů ve věci, časovou náročnost a účelnost vymáhání práva nebo bránění nároku. Napadená vyhláška nebere zřetel ani na způsob skončení věci. Lze zmínit i takovou nežádoucí variantu, kdy paušálně přiznaná sazba odměny je naopak nepřiměřeně nízká, protože povaha konkrétního sporu vyžadovala nadstandardně vysoký počet náročných úkonů.“ I toto může sloužit jako podpůrný argument pro závěr o naprosté nepřipustnosti snížení odměny stěžovatele, zastupujícího žalobkyni ve složitém právním sporu, na úroveň odpovídající paušální sazbě dle vyhlášky č. 484/2000 Sb. ze strany městského soudu.

17. Městský soud svým rozhodnutím napadeným ústavní stížností ovšem porušil nejen stěžovatelovo právo na legitimní očekávání, ale též jeho právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Jedním z ústavních principů spravedlivého procesu je totiž princip předvídatelnosti soudního rozhodnutí, respektive zákaz vydání překvapivého rozhodnutí [v kontextu určování odměny za zastoupení advokátem srov. například nálezy sp. zn. II. ÚS 2388/10 ze dne 21. 4. 2011 (N 80/61 SbNU 261) či výše citovaný nálezy sp. zn. II. ÚS 1534/10]. V nálezu sp. zn. II. ÚS 828/06 ze dne 6. 2. 2007 (N 26/44 SbNU 309) tak Ústavní soud ozřejmil možnosti aplikace § 150 o. s. ř.: „Jinak řečeno, z práva na spravedlivý proces vyplývá povinnost soudu vytvořit pro účastníky řízení procesní prostor k tomu, aby se vyjádřili i k eventuálnímu uplatnění moderačního práva podle § 150 o. s. ř., pokud obecný soud takový postup případně zvažuje, a vznášeli případná tvrzení či důkazní návrhy, které by mohly aplikaci tohoto ustanovení ovlivnit. Tato povinnost je naléhavější právě v rámci odvolacího řízení, kdy po přijetí rozhodnutí již účastník řízení nemá procesní nástroj, jak své námitky uplatnit, na rozdíl od rozhodnutí nalézacího soudu, kdy lze námitky vznést alespoň ex post v odvolání. Takový postup odvolacího soudu vede k situaci, kdy je účastník řízení nucen vznášet takové námitky vlastně poprvé až v řízení před Ústavním soudem, které je však ze své povahy zaměřeno na posuzování jiných skutečností, než jsou okolnosti umožňující aplikaci § 150 o. s. ř., a z jiných hledisek, než jsou hlediska jednoduchého práva.“

18. V nyní posuzovaném případě v řízení před městským soudem nic nenaznačovalo tomu, že by mělo dojít k takovému přehodnocení určení odměny stěžovatele za zastupování žalobkyně, k jakému městský soud nakonec přistoupil. Stěžovatel sám usnesení obvodního soudu o této otázce

odvoláním nenapadl, učinila tak pouze žalovaná, a to z toho důvodu, že obvodní soud při výpočtu odměny stěžovatele vycházel z částky odškodnění přiznané žalobkyni, kterou sama žalovaná odvoláním napadla. Při jednání u městského soudu nebyla otázka náhrady nákladů řízení nastolena. Městský soud účastníkům řízení, respektive stěžovateli neposkytl žádnou jinou příležitost k vyjádření k eventuálnímu uplatnění moderačního práva podle § 150 o. s. ř. při vyčíslování odměny stěžovatele, tj. postupu výjimečnému a odlišnému od postupu obvodního soudu v dané věci, přičemž stěžovatel sám takový postup městského soudu rozumně nemohl předvídat. Rozhodnutí městského soudu je tedy v rozporu s principem předvídatelnosti coby součástí ústavně zaručeného práva stěžovatele na spravedlivý proces, zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny.

19. Ústavní soud však zároveň podotýká, že za protiprávní nepovažuje samotné přezkoumání usnesení obvodního soudu o určení odměny stěžovatele ze strany městského soudu, jak naznačuje stěžovatel. Nelze totiž přehlédnout, že podle výroku III rozsudku obvodního soudu č. j. 22 C 214/2004-186 byla žalovaná povinna nahradit státu náklady řízení ve výši, která měla být následně uvedena v předmětném usnesení (§ 149 odst. 2 o. s. ř.). Toto usnesení tak zprostředkovaně určovalo i práva a povinnosti žalované, a to ve vztahu mezi ní a státem, pročež žalované nebylo lze upřít možnost bránit se proti němu odvoláním, nesouhlasila-li fakticky s výší náhrady nákladů řízení, jež byl povinna platit státu. Tím však samozřejmě není zpochybněna skutečnost, že otázka odměňování ustanoveného advokáta za zastupování náleží naopak do vztahu pouze mezi daným advokátem a státem (nikoliv jiným účastníkem řízení).

20. Závěrem Ústavní soud konstatuje, pokud snad stěžovatel též doporučoval Ústavnímu soudu zvážit ústavnost § 12a advokátního tarifu ve znění vyhlášky č. 399/2010 Sb., to mu v nynějším řízení nepřísluší, neboť v řízení před městským soudem nedošlo k porušení stěžovatelových práv následkem uplatnění tohoto ustanovení [srov. § 78 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb.].

21. Ústavnímu soudu tak nezbyvá než shrnout, že jak bylo výše odůvodněno, napadeným výrokem rozsudku městského soudu byla porušena základní práva stěžovatele zaručená čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Ústavní soud proto v souladu s § 82 zákona o Ústavním soudu podané ústavní stížnosti vyhověl a zrušil výrok IV rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 22. 6. 2011 č. j. 28 Co 137, 138/2011-244 [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 214

K odměně soudního exekutora v případě dobrovolného splnění vymáhané povinnosti před jejím vynuceným provedením

Pokud exekutor a okresní soud nevzali při stanovení odměny exekutora v úvahu skutečnost, že stěžovatel, byť až po nařízení exekuce, avšak stále ještě před jejím vynuceným provedením, vymáhanou částku v plné výši bez přímé účasti exekutora dobrovolně oprávněnému uhradil, znamená to, že porušili nejen ústavně zaručené základní právo stěžovatele na ochranu majetku podle čl. 11 Listiny, ale také jeho právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, a v důsledku i čl. 89 odst. 2 Ústavy, neboť nevzali v úvahu závaznou judikaturu Ústavního soudu týkající se aplikace vyhlášky č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění pozdějších předpisů.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Ludvíka Davida a Kateřiny Šimáčkové (soudce zpravodaj) – ze dne 10. prosince 2013 sp. zn. I. ÚS 2469/12 ve věci ústavní stížnosti MUDr. Bohuslava Navrátila, zastoupeného JUDr. Pavlem Dvorským, advokátem, se sídlem nám. T. G. Masaryka 588, Zlín, proti usnesení Okresního soudu ve Zlíně č. j. 22 EXE 2549/2011-51 ze dne 14. 6. 2012, kterým bylo rozhodnuto o stěžovatelových námitkách ohledně nákladů exekuce, a příkazu k úhradě nákladů exekuce JUDr. Tomáše Vrány, soudního exekutora, se sídlem exekutorského úřadu Komenského 38, Přerov, č. j. 103 Ex 57191/11-27 ze dne 23. 3. 2012, za účasti Okresního soudu ve Zlíně a soudního exekutora JUDr. Tomáše Vrány jako účastníků řízení.

Výrok

I. Postupem porušujícím čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky byla usnesením Okresního soudu ve Zlíně č. j. 22 EXE 2549/2011-51 ze dne 14. 6. 2012 a příkazem k úhradě nákladů exekuce JUDr. Tomáše Vrány, soudního exekutora, se sídlem exekutorského úřadu Komenského 38, Přerov, č. j. 103 Ex 57191/11-27 ze dne 23. 3. 2012 porušena základní práva stěžovatele garantovaná čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I. Předchozí průběh řízení

1. Ústavní stížností stěžovatel napadl v záhlaví tohoto usnesení uvedená rozhodnutí a navrhl jejich zrušení pro rozpor se svými ústavně zaručenými právy na spravedlivý proces a ochranu majetku. Přitom odkázal na čl. 11 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Dne 12. 1. 2012 bylo stěžovateli doručeno usnesení Okresního soudu ve Zlíně č. j. 22 EXE 2549/2011-15 ze dne 1. 12. 2011, kterým byla vůči němu nařízena exekuce. Současně s tímto usnesením byla doručena výzva pověřeného soudního exekutora JUDr. Tomáše Vrány k dobrovolnému splnění vymáhané povinnosti ve lhůtě 15 dnů od doručení.

3. Dne 16. 1. 2012 stěžovatel zaslal soudnímu exekutorovi návrh na odklad provedení exekuce, a to z důvodu probíhajícího řízení o ústavní stížnosti napadající rozhodnutí, která byla exekučním titulem. Svým rozhodnutím č. j. 103 EX 57191/11-18 ze dne 19. 1. 2012 soudní exekutor návrhu vyhověl s tím, že provedení exekuce se odkládá do pravomocného skončení řízení u Ústavního soudu.

4. Dne 5. 3. 2012 bylo stěžovateli doručeno rozhodnutí o odmítnutí jeho ústavní stížnosti Ústavním soudem.

5. Dne 5. 3. 2012 stěžovatel plně uhradil exekucí vymáhanou částku ve výši 227 500 Kč.

6. Dne 6. 3. 2012 stěžovatel exekutora informoval o odmítnutí své ústavní stížnosti, o zaplacení vymáhané pohledávky předchozí den a žádal o vyčíslení nákladů exekuce.

7. Napadeným příkazem k úhradě nákladů exekuce ze dne 23. 3. 2012 exekutor uložil stěžovateli zaplatit náklady exekuce ve výši 70 569 Kč, z čehož 21 525 Kč činily náklady oprávněného. Odměna exekutora byla vypočtena podle § 6 vyhlášky č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, (tzv. exekuční tarif) jako 15 % z částky 249 025 Kč, což bylo vymožené plnění plus náklady oprávněného, k čemuž bylo podle § 13 odst. 1 vyhlášky připočteno 3 500 Kč jako náhrada hotových výdajů.

8. Proti tomuto rozhodnutí podal stěžovatel námítky, kde mimo jiné tvrdil, že exekutor v řízení nic nevymlh, neboť dlužnou částku stěžovatel dobrovolně uhradil dne 5. 3. 2012.

9. Napadeným usnesením okresní soud náklady exekuce snížil na 66 681 Kč, protože do vymožené částky pro potřeby výpočtu odměny

nelze zahrnout náklady oprávněného. Hlavní námitku stěžovatele však odmít s tím, že dluh uhrazený stěžovatelem 5. 3. 2012 nelze považovat za uhrazený dobrovolně, neboť se tak stalo až po uplynutí 15denní lhůty dané stěžovateli dne 12. 1. 2012. Navíc k němu došlo až v důsledku činnosti soudního exekutora.

II. Argumentace stran

10. Stěžovatel namítá, že soudní exekutor ani okresní soud při stanování výše nákladů exekuce nevzali v potaz, že dluh uhradil dobrovolně ve lhůtě mu poskytnuté soudním exekutorem. Soudní exekutor dle stěžovatele nemusel udělat žádný úkon, a přesto vyúčtoval náhradu nákladů exekučního řízení v plné výši. Nižak nebyla zohledněna složitost prováděné exekuce. Okresní soud zároveň zcela ignoroval relevantní judikaturu Ústavního soudu v dané věci.

11. Okresní soud ve svém vyjádření odkázal na své rozhodnutí a s ústavní stížností stěžovatele nesouhlasil.

12. Soudní exekutor JUDr. Tomáš Vrána ve svém vyjádření navrhl ústavní stížnost odmítnout. Exekuce dle něj proběhla v souladu s exekučním řádem a občanským soudním řádem a se všemi platnými právními normami a také normami morálními. Uvedl, že stěžovatel 5. 3. 2012 uhradil pouze pohledávku oprávněného, a nikoliv náklady exekuce. Odložením exekuce se nestavěla 15denní lhůta k dobrovolnému plnění. V této lhůtě měl stěžovatel uhradit i zálohu na snížené náklady exekuce.

13. Stěžovatel v replice uvádí, že do dne 27. 3. 2012, kdy obdržel příkaz k úhradě nákladů exekuce ze dne 23. 3. 2012, nevěděl konečnou výši nákladů exekuce. Zároveň soudní exekutor byl seznámen se skutečností, že pokud bude ústavní stížnost stěžovatele odmítnuta, stěžovatel ihned pohledávku zaplatí. Pokud soudní exekutor uvádí, že odkladem exekuce nedošlo ke stavění lhůt, jedná se ze strany soudního exekutora o nesprávný výklad a přepjatý formalismus. Neboť pokud je v řízení rozhodnuto, že v něm nebude dále pokračováno do doby, než bude pravomocně ukončeno jiné řízení, poněvadž další postup v tomto řízení závisí právě na výsledcích řízení druhého, pak by bylo v rozporu s účelem a smyslem povolení odkladu výkonu exekuce, kdyby v tomto exekučním řízení i po dobu, po kterou se čeká na výsledky řízení jiného, účinně běžely účastníkům lhůty pro provedení určitých úkonů. Odklad exekuce by poté naprosto postrádal smysl, neboť by při výkladu procesních účinků odkladu výkonu exekuce, jak je provedl soudní exekutor, byla pro účastníky řízení jejich procesní pozice zcela shodná jako v případě, že by soudní exekutor návrhu na odklad nevyhověl.

III. Hodnocení Ústavního soudu

14. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

15. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 8/06 ze dne 1. 3. 2007 (N 39/44 SbNU 479; 94/2007 Sb.) jakož i v celé řadě navazujících rozhodnutí [srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 998/09 ze dne 30. 6. 2009 (N 152/53 SbNU 849), sp. zn. III. ÚS 3168/08 ze dne 18. 3. 2010 (N 58/56 SbNU 623), sp. zn. II. ÚS 3335/11 ze dne 23. 8. 2012 (N 143/66 SbNU 183) nebo nálezy sp. zn. II. ÚS 2348/12 ze dne 8. 8. 2013 (N 143/70 SbNU 341)] Ústavní soud zformuloval základní zásady odměňování exekutorů. Podle této ustálené judikatury není možno způsobovat povinnému nepřiměřenou újmu, a proto je třeba zohlednit jistý stupeň „dobrovolnosti“ ve splnění vymáhané povinnosti, byť až po nařízení exekuce, avšak stále ještě před jejím vynuceným provedením. Aniž by bylo zpochybněno právo exekutorů na spravedlivou odměnu za provádění exekuční činnosti, odměna exekutora by neměla vycházet pouze z přímé závislosti odměny na výši vymoženého plnění, ale odrážet i složitost, odpovědnost a namáhavost exekuční činnosti podle jednotlivých druhů a způsobů výkonu exekuce.

16. Ústavní soud v této své judikatuře považuje skutečnost, že do základu odměny exekutora se zahrnuje i částka uhrazená povinným bez přímé účasti exekutora na provedení exekuce, rovněž za neodůvodněné zvýhodnění vůči těm exekutorům, kteří exekuci fakticky provedou (neboť taková diferenciacie není racionálně zdůvodnitelná). Navíc, taková konstrukce by postrádala i „výchový“ prvek, pokud není dána možnost „ocenit“ to, že povinný dlužník splní sám svoji povinnost (bez přímé exekuce), byť v poslední možný moment.

17. Tyto právě uvedené závěry se plně vztahují i na nyní projednávanou věc. Stěžovatel zde plnil dobrovolně ihned po obdržení rozhodnutí o odmítnutí jeho ústavní stížnosti. Zároveň následující den zaslal soudnímu exekutorovi žádost o vyčíslení nákladů exekuce, čímž jasně vyjádřil svou vůli i tyto náklady zaplatit dobrovolně. Soudní exekutor však při vyčíslování nákladů exekuce tyto skutečnosti nijak nevzal v potaz a svou odměnu vypočítal stejně, jakoby svými úkony plně vymohl požadovanou částku bez součinnosti stěžovatele. Tím se však jeho rozhodnutí dostalo do rozporu s výše uvedenou judikaturou Ústavního soudu.

18. Okresní soud v napadeném rozhodnutí rovněž zcela ignoroval výše zmíněnou judikaturu Ústavního soudu, kterou vůbec nevzal v potaz. V důsledku tak jeho rozhodnutí trpí stejnou vadou jako napadené rozhodnutí exekutora a nepřiměřeným způsobem zasahuje do stěžovatelova práva na ochranu vlastnictví chráněného čl. 11 odst. 1 Listiny [viz nálezy sp. zn. Pl. ÚS 8/06 ze dne 1. 3. 2007 (N 39/44 SbNU 479; 94/2007 Sb.), body 28–29].

19. Pokud exekutor a okresní soud nevzali při stanovení odměny exekutora v úvahu skutečnost, že stěžovatel, byť až po nařízení exekuce, avšak

stále ještě před jejím vynuceným provedením, vymáhanou částku v plné výši bez přímé účasti exekutora dobrovolně oprávněnému uhradil, znamená to, že porušili nejen ústavně zaručené základní právo stěžovatele na ochranu majetku, ale také jeho právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, a v důsledku i čl. 89 odst. 2 Ústavy, neboť nevzali v úvahu závaznou judikaturu Ústavního soudu týkající se aplikace vyhlášky č. 330/2001 Sb.

20. V novém rozhodnutí bude muset soudní exekutor vzít výše uvedené principy z judikatury Ústavního soudu v potaz a při vypočítávání své odměny především zohlednit složitost a namáhavost exekuce vedené proti stěžovateli projevené skutečností, že tento plnil dobrovolně.

21. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) stejného zákona napadená rozhodnutí zrušil.

Č. 215

K posuzování důvodnosti trvání útěkové vazby

Nevyhnutelnou podmínkou ústavní konformity rozhodování o vazbě je dodržení principu kontradiktornosti řízení. Tento princip se projevuje dvěma způsoby. Povinností orgánů činných ve vazebním řízení je předestřít obviněnému všechna konkrétní skutková zjištění opodstatňující důvodnost vazby. Zároveň musí být obviněnému a jeho obhájci umožněno vyjadřovat se ke všem provedeným šetřením a případným provedeným důkazům, skutková tvrzení a důkazy zpochybňovat a vyvracet je protitvrzeními a případnými protidůkazy obdobně, jako je tomu u hlavního líčení.

Při posuzování a přezkoumávání existence vazebních důvodů je tak povinností obecných soudů vzít v úvahu délku trvání vazby s ohledem na specifika konkrétního trestního řízení. Riziko uprchnutí nebo skrývání se obviněného za účelem vyhnutí se trestnímu stíhání nebo trestu po případném propuštění z vazby na svobodu nemůže být v případě dlouhotrvající vazby založeno výlučně na skutečnosti, že obviněnému hrozí vysoký trest. Delší trvání vazby musí být ospravedlněno dalšími závažnými konkrétními důvody, které vylučují nahrazení vazby jiným opatřením podle trestního řádu.

Vývozování závěrů ohledně morálky či charakteru obviněného ze samotné skutečnosti, že obviněný je trestně stíhán, je při posuzování existence vazebních důvodů ve vazebním řízení nepřijatelné, jelikož v rozporu s ústavním principem presumpce nevinny předjímá závěr o vině obviněného.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Ludvíka Davida a Kateřiny Šimáčkové (soudce zpravodaj) – ze dne 11. prosince 2013 sp. zn. I. ÚS 2208/13 ve věci ústavní stížnosti MUDr. Davida Ratha, zastoupeného JUDr. Romanem Jelínkem, advokátem, se sídlem Valentinská 56/11, Praha 1, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 6. 2013 sp. zn. 7 To 52/2013, kterým byla zamítnuta stěžovatelova stížnost proti usnesení krajského soudu o ponechání ve vazbě, za účasti Vrchního soudu v Praze jako účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 6. 2013 sp. zn. 7 To 52/2013 byla porušena základní práva stěžovatele zaručená v čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 6. 2013 sp. zn. 7 To 52/2013 se proto ruší.

Odůvodnění

I. Předchozí průběh řízení a argumentace stěžovatele

1. Včasným podáním ze dne 15. 7. 2013, splňujícím všechny náležitosti a podmínky pro projednání ústavní stížnosti podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel s odkazem na porušení svých ústavně zaručených práv domáhal zrušení v záhlaví označeného usnesení Vrchního soudu v Praze, jímž byla podle § 148 odst. 1 písm. c) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zamítnuta stížnost stěžovatele proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 30. 4. 2013 č. j. 4 T 21/2013-24389. Tímto usnesením krajského soudu byl stěžovatel ponechán ve vazbě podle § 72 odst. 3 trestního řádu z důvodu podle § 67 písm. a) trestního řádu a jeho žádost o propuštění z vazby podle § 71a trestního řádu byla zamítnuta.

2. Stěžovatel je trestně stíhán pro podezření ze spáchání pokračujícího zločinu přijetí úplatku podle § 331 odst. 1 alinea 1, odst. 4 písm. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Stěžovatel byl vzat do vazby usnesením Okresního soudu v Ústí nad Labem ze dne 16. 5. 2012 sp. zn. 40 Nt 637/2012, neboť byla v jeho případě shledána existence vazebních důvodů dle § 67 písm. a) a b) trestního řádu. O vazbě stěžovatele bylo opakovaně rozhodováno v přípravném řízení i v řízení před soudem. Během trvání vazby nebylo vyhověno ústavním stížnostem, kterými stěžovatel proti trvání vazby brojil. Naposledy rozhodl Krajský soud v Praze jako vazební soud dne 3. 10. 2013 tak, že zamítnul žádost stěžovatele o propuštění z vazby na svobodu a ponechal ho nadále ve vazbě z důvodu podle § 67 písm. a) trestního řádu. Toto rozhodnutí zrušil Vrchní soud v Praze jako stížnostní soud dne 11. 11. 2013 a rozhodl o nahrazení útěkové vazby dle § 67 písm. a) trestního řádu přijetím písemného slibu stěžovatele a současným vyslovením dohledu probačního úředníka nad obžalovaným, čímž byl stěžovatel toho dne propuštěn z vazby na svobodu.

3. Ve své ústavní stížnosti vytýká stěžovatel napadenému usnesení vrchního soudu porušení svého práva na osobní svobodu, práva na spravedlivý proces a práva na soudní ochranu, garantovaných čl. 8 odst. 1 a 2

a čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod. Zásah do svých ústavně zaručených práv stěžovatel shledává jak v okolnostech svého zadržení a vzetí do vazby, tak v provádění důkazů při vazebním zasedání dne 30. 4. 2013, v přístupu soudů k možnosti nahrazení vazby jiným opatřením a k posuzování důvodnosti dalšího trvání vazby, jakož i v délce trvání vazby v jeho případě.

4. Ústavní soud vyzval k vyjádření k ústavní stížnosti Vrchní soud v Praze a Krajský soud v Praze. Vrchní soud na výzvu nereagoval; krajský soud pak ve svém vyjádření plně odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí v této věci ze dne 30. 4. 2013 i ostatních vazebních rozhodnutí v této věci.

5. Ústavní soud se též seznámil se spisem Krajského soudu v Praze sp. zn. 4 T 21/2013, a to nahlédnutím do něj a jeho studiem dne 11. 10. 2013 u Krajského soudu v Praze.

6. Ústavní soud konstatuje, že s přihlédnutím k poslednímu rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 11. 2013 a nastalé faktické situaci (viz bod 2 nálezu) nebude nyní posuzovat ústavnost trvajících zásahu do osobní svobody stěžovatele, nýbrž se při posouzení ústavní stížnosti omezí na otázku, zdali napadeným usnesením vrchního soudu došlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele.

II. Posouzení ústavní stížnosti

7. Po přezkoumání ústavní stížnosti napadeného usnesení a prostudování restníhopisu Krajského soudu v Praze sp. zn. 4 T 21/2013 dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

8. Ústavní soud připomíná, že jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů. Ústavní soud není soudem nadřízeným obecným soudům, nevykonává nad nimi dohled či dozor. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavně-právních principů, tj. zda v řízení nebyly dotčeny ústavně chráněné práva a svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy a zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé.

9. Ve vztahu k vazebním řízením Ústavní soud opakovaně judikuje, že jsou to především obecné soudy, které se znalostí konkrétní restní věci, stadia, ve kterém se nachází, a vůbec na základě znalosti všech okolností a souvislostí případu musí posoudit, zda existují či trvají vazební důvody. Vzhledem ke svému postavení se Ústavní soud v zásadě nezabývá přehodnocováním existence či neexistence vazebních důvodů. Do rozhodnutí obecných soudů se cítí oprávněn zasáhnout zpravidla jen tehdy, není-li rozhodnutí obecného soudu o vazbě podloženo zákonným důvodem (čl. 8 Listiny) buď vůbec, nebo jsou-li tvrzené a nedostatečně zjištěné důvody vazby v extrémním rozporu s kautelami plynoucími z ústavního pořádku České

republiky [srov. kupř. nálezy sp. zn. III. ÚS 18/96 ze dne 26. 9. 1996 (N 88/6 SbNU 145), IV. ÚS 137/2000 ze dne 20. 11. 2000 (N 174/20 SbNU 235), III. ÚS 121/02 ze dne 6. 6. 2002 (N 68/26 SbNU 203), I. ÚS 585/02 ze dne 7. 4. 2005 (N 77/37 SbNU 83), III. ÚS 1926/10 ze dne 24. 8. 2010 (N 169/58 SbNU 469); všechna rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná též na <http://nalus.usoud.cz>].

10. K námitkám stěžovatele ohledně důvodnosti trestního stíhání a důvodnosti vzetí do vazby se Ústavní soud již několikrát vyjádřil. V souladu se svou konstantní judikaturou Ústavní soud shledává neopodstatněnost těch tvrzení stěžovatele, se kterými se již vypořádal ve svých předchozích rozhodnutích, zejména co do otázky zadržení stěžovatele dne 14. 5. 2012 a následného uvalení vazby. Ohledně těchto námitek Ústavnímu soudu postačuje odkázat na své usnesení ze dne 15. 8. 2013 sp. zn. I. ÚS 1895/13 a další tam citovaná rozhodnutí.

Posouzení ústavnosti procesního postupu při vazebním zasedání

11. Stěžovatel dále spatřuje porušení svých ústavních práv na rovnost stran v soudním řízení, na obhajobu a presumpci nevinu v tom, že vrchní soud jako soud stížnostní aproboval postup vazebního soudu spočívající ve vyvození důvodů vazby, aniž by zjištěný skutkový stav byl podložen důkazy provedenými při vazebním zasedání. Stěžovatel konkrétně poukazuje na neprovedení zvukových záznamů prostorových odposlechlů a záznamů telekomunikačního provozu, v nichž měl stěžovatel diskutovat se spoluobviněnými možnostmi legalizace získaných peněžních prostředků v zahraničí, z čehož vazební soud i stížnostní soud dovodily obavu z útěku stěžovatele.

12. Ústavní soud se již několikrát vyjádřil k účelu vazebního řízení a průběhu vazebního zasedání. Smyslem vazebního zasedání nepochybně není provádění dokazování v rozsahu, v jakém je prováděno v hlavním líčení (usnesení sp. zn. I. ÚS 2632/12 ze dne 17. 9. 2012). V případě vzetí do vazby to ani není možné s ohledem na běh čtyřadvacetihodinové lhůty. Taktéž u následujících vazebních zasedání během trvání vazby by bylo v rozporu s jejich účelem provádět vyčerpávající dokazování skutečností zakládajících vinu obviněného z trestného činu.

13. Ve vazebním řízení obecné soudy zásadně vinu obviněného neposuzují, nýbrž zkoumají „pouze“ existenci tzv. důvodného podezření jako jednu z podmínek vzetí obviněného do vazby nebo jeho ponechání ve vazbě. Účelem vazebního zasedání s účastí obviněného je umožnit mu, aby se vyjádřil k okolnostem podstatným pro rozhodnutí o vazbě, nikoliv zajištění jeho účasti při „provádění důkazů“ (usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 297/12 ze dne 14. 6. 2012). Jinak řečeno, v rámci vazebního zasedání se neprovádí dokazování, na základě kterého má být zjištěn skutkový stav

věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti (§ 2 odst. 5 trestního řádu). Dle ustanovení § 73g odst. 2 trestního řádu přednáší strany při vazebním zasedání svá vyjádření a případně mohou navrhnout provedení šetření potřebného pro rozhodnutí o vazbě.

14. Z uvedeného je možné dovodit dva závěry, ke kterým dospěla judikatura Ústavního soudu.

15. Zaprvé, standardem pro shledání tzv. důvodného podezření je existence konkrétní skutečnosti, která vyvolává obavu, že může nastat jedna nebo více ze situací označených jako vazební důvody (útěk nebo skrývání se, koluze anebo opakování či dokončení trestné činnosti), ne existence skutečnosti prokázané bez důvodných pochybností. Výklad konkrétních skutečností odůvodňujících vazbu je především věcí obecných soudů. Ty musí při znalosti skutkových okolností v dané fázi trestního řízení posoudit, zda další trvání vazby je opatřením nezbytným pro dosažení účelu trestního řízení a zda tohoto účelu nelze dosáhnout jinak ani při vynaložení veškerého úsilí a prostředků ze strany orgánů činných v trestním řízení [viz např. nálezn sp. zn. I. ÚS 161/04 ze dne 25. 5. 2004 (N 74/33 SbNU 229); nálezn sp. zn. I. ÚS 603/07 ze dne 7. 6. 2007 (N 95/45 SbNU 353); a usnesení sp. zn. I. ÚS 2705/07 ze dne 21. 11. 2007].

16. Zadruhé, existenci důvodného podezření může soud ve vazebním zasedání vyvodit ze skutečností, které plynou nejenom z „procesních“ důkazů, ale také z dalších podkladů obsažených v trestním spise (srov. shora citované usnesení sp. zn. III. ÚS 297/12).

17. Ustanovení o dokazování ve vazebním řízení (§ 2 odst. 12 a § 73g odst. 3 trestního řádu) je z ústavněprávního hlediska nutno vykládat tak, že soud musí při slyšení stran a provádění dalšího šetření nebo provádění důkazů dodržovat zásady spravedlivého procesu a poskytnout obhajobě prostor pro účinnou realizaci práva na obhajobu.

18. Ve vztahu k osobnímu slyšení obviněného je tak nevyhnutelné přísně dodržovat pravidla týkající se procesního výslechu obviněného, jako je povinnost poučit obviněného o jeho právech, zákaz jakéhokoliv donucování k výpovědi nebo k doznání, povinnost šetřit osobnost obviněného a s ohledem na vazební řízení zejména povinnost umožnit obviněnému vyjádřit se k důvodnosti vazby a ke všem tvrzeným skutečnostem souvisejícím s rozhodnutím o vazbě (srov. obdobně § 91 až 95 trestního řádu).

19. Obdobně platí též pro provádění dalších šetření a dalších důkazů ve vazebním řízení, které se mají omezit toliko na skutečnosti významné pro rozhodnutí o vazbě.

20. Nevyhnutelnou podmínkou ústavní konformity rozhodování o vazbě je dodržení principu kontradiktornosti řízení. Tento princip se projevuje dvěma způsoby. Povinností orgánů činných ve vazebním řízení je předestřít obviněnému všechna konkrétní skutková zjištění opodstatňující

důvodnost vazby. Zároveň musí být obviněnému a jeho obhájci umožněno vyjadřovat se ke všem provedeným šetřením a případným provedeným důkazům, skutková tvrzení a důkazy zpochybňovat a vyvracet je protivrzeními a případnými protidůkazy obdobně, jako je tomu u hlavního líčení.

21. Ústavní soud proto posoudil, jestli vrchní soud dostatečně přezkoumal, zdali vazební soud dospěl ke skutkovým zjištěním procesním postupem, který je možno označit za ústavně aprobovatelný.

22. Během vazebního zasedání dne 30. 4. 2013 vazební soud v první řadě vyslechl stěžovatele, který se obšírně vyjádřil ke skutkům, které jsou mu kladeny za vinu, jejich spáchání popřel a dále se vyjádřil k existenci vazebních důvodů, přičemž v zásadě uvedl, že nemá v úmyslu uprchnout nebo se skrývat ani nemá v úmyslu dále páchat jakoukoliv trestnou činnost. Dále byly jako důkazy provedeny mimo jiné přepisy prostorových záznamů pořízených policejním orgánem v domě č. p. X v k. ú. Rudná dne 14. 5. 2012, přičemž jeden z přepisů byl vyhotoven v procesní formě a jeden v operativní formě.

23. Ústavnímu soudu s ohledem na respektování nezávislosti soudního rozhodování a principu soudcovského uvážení (diskrece) nepřísluší hodnotit, jestli zjištění, která nabyl soud z přepisů prostorových odposlechlů a přepisů odposlechlů telefonické komunikace, postačují k tomu, aby u něj vzbudily důvodnou obavu z toho, že se stěžovatel bude vyhýbat trestnímu stíhání tím, že uprchne nebo se bude skrývat.

24. K námitce stěžovatele, že skutková zjištění nebyla odůvodněna řádně provedenými důkazy, Ústavní soud opakovaně uvádí, že důvodné podezření je možné založit taktéž na „operativních“ podkladech obsažených v trestním spise nebo na zjištěních z dalšího šetření potřebného pro rozhodnutí o vazbě během vazebního zasedání. Vrchní soud rozhodnutí vazebního soudu prozkoumal v souladu s tímto judikatorním závěrem Ústavního soudu. Ústavní soud tak shledává, že v tomto aspektu byly v řízení před obecnými soudy dodrženy kautely spravedlivého procesu.

25. Vazební soud dostal své povinnosti umožnit stěžovateli jako obviněnému osobní slyšení a nad tuto povinnost provedl listinné důkazy, ke kterým měli stěžovatel i jeho obhájce možnost se vyjádřit. Ve vztahu k přepisům prostorových záznamů nežádala žádná ze zúčastněných stran jejich doslovné čtení, z čehož lze usoudit, že jim byl jejich obsah dostatečně znám; obhajoba v každém případě měla možnost se k nim vyjádřit. Taktéž z vyjádření státního zástupce i z odůvodnění rozhodnutí vazebního soudu plyne, že obhajoba měla před vazebním zasedáním přístup ke všem nahrávkám na DVD nosičích, které byly založeny ve spisu a se kterými byl vazební soud předem seznámen. Zároveň však Ústavní soud podotýká, že v řízení před obecnými soudy obhajoba namítala, že předmětné přepisy odposlechlů jsou místy útržkovité a místy dokonce nejde o přepis, ale

jenom o shrnutí obsahu konverzace. V tomto ohledu Ústavní soud konstatuje, že obzvláště znepokojivě působí uvedený deficit v pasáži na listu č. 3143 trestního spisu, kde je kromě jiného uvedeno „následně se osoby baví o situaci ve Švýcarsku,“ přičemž právě na tento list odkazuje vrchní soud jako na příklad konkrétního zjištění podporujícího důvodnost obavy z útěku, a proto mu podle Ústavního soudu měla být ve vazebním zasedání věnována zvýšená pozornost. Jelikož však jde o námitky ohledně „kvality“ podkladů pro skutková zjištění soudu ve vazební věci, Ústavní soud se bez dalšího v tomto aspektu s ohledem na princip zdrženlivosti a princip nezávislosti obecných soudů necítí oprávněn zasáhnout.

Posouzení ústavnosti přezkumu odůvodnění dalšího trvání vazby

26. Zásadními námitkami, kterými se Ústavní soud musí zabývat v této fázi trestního stíhání stěžovatele, jsou však jeho námitky týkající se přezkoumání důvodnosti dalšího trvání vazby a zejména délky trvání vazby.

27. Stěžovatel byl rozhodnutím vazebního soudu ponechán ve vazbě z důvodu podle § 67 písm. a) trestního řádu. Podle tohoto ustanovení smí být obviněný vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest. Zároveň je nutno mimo jiné posoudit, jestli s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením.

28. Ústavní soud se již mnohokrát vyjádřil k tzv. útěkové vazbě. V nálezu sp. zn. III. ÚS 566/03 ze dne 1. 4. 2004 (N 48/33 SbNU 3) konstatoval, že hrozba vysokým trestem sama o sobě zakládá důvodnost obavy před vyhýbáním se trestnímu stíhání, a tím naplnění důvodnosti vazby podle § 67 písm. a) trestního řádu. Musí se však jednoznačně jednat o konkrétní hrozbu vysokého trestu, tedy hrozbu podloženou jedinečnými specifickými okolnostmi spáchaného skutku ve spojení s dalšími aspekty dané trestní věci, a to v rámci rozpětí trestní sazby stanovené trestním zákonem. Typová (toliko objektivní) hrozba vysokého trestu sama o sobě bez dalšího pro naplnění citovaného vazebního důvodu není dostačující.

29. S ohledem na postulát právní jistoty a předvídatelnosti práva pak Ústavní soud uvedl, že „hrozbou vysokým trestem“ lze odůvodnit uložení tzv. útěkové vazby toliko v těch případech, kdy na základě zjištěných skutečností opodstatňujících důvodnost podezření ze spáchaní závažného trestného činu lze předpokládat uložení trestu odnětí svobody ve výši nejméně kolem osmi let.

30. Ústavní soud však zároveň zdůrazňuje, že závěry citovaného nálezu nemohou být vazebními soudy vnímány jako „bianko šek“, do kterého

stačí vepsat odhad možného budoucího trestu za konkrétní stíhanou věc ve výši nejméně osm let odnětí svobody, a na jeho základě pak odůvodnit vzetí do vazby nebo následně ponechání ve vazbě.

31. V první řadě, jak již zmiňuje i shora citovaný nálezk, musí soud zvážit případné námitky obviněného, který má právo prokazovat za těchto okolností existenci konkrétních skutečností (silných důvodů), jež důvodnou obavu z následků uvedených v § 67 písm. a) trestního řádu eliminují, a vylučují tak aplikaci předmětného vazebního důvodu. Může jimi být zejména míra celkové uspořádanosti životních poměrů obviněného, mobilita daná jeho zdravotním stavem, rozsah jeho místně založených citových a prozatím (nejen hmotně) řádně a především dlouhodobě plněných zaopatřovacích vazeb, rámec jím dosud sdíleného společensky konformního jednání ve spojení s možnými zárukami ze strany jiných subjektů apod. To vše musí být přirozeně nahlíženo ve vzájemných souvislostech se zřetelem na konkrétní okolnosti případu.

32. Druhým faktorem klíčovým pro posouzení důvodnosti dalšího trvání vazby je plynutí času. Konkrétní skutečnosti zakládající důvodnost vazby v počáteční fázi trestního stíhání mohou během trvání vazby ztratit na významu či přesvědčivosti a pro ospravedlnění dalšího trvání zbavení osobní svobody obviněného ve vazbě už nemusí postačovat. Již v rozhodnutí o předchozí ústavní stížnosti stěžovatele Ústavní soud uvedl, že obecně platí, že dlouhodobost trvání vazby snižuje s postupem času konkrétní relevanci jejího skutkového základu (viz usnesení sp. zn. III. ÚS 1242/13 ze dne 16. 5. 2013).

33. V tomto ohledu lze poukázat na přesvědčivou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva. Soud považuje závažnost hrozícího trestu za dostatečný důvod pro vazbu pouze na omezenou dobu a po uplynutí určitého času ji vnímá pouze jako jeden z argumentů, kterými je možné podepřít hrozbu útěku v případě propuštění z vazby na svobodu (viz Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 515). Hrozba vysokého trestu je nepochybně velmi relevantním faktorem pro hodnocení rizika útěku obviněného, sama o sobě však nemůže ospravedlnit dlouhotrvající vazbu (viz rozsudek ve věci *Tomasi proti Francii* ze dne 27. 8. 1992 č. 12850/87, § 89; rozsudek ve věci *Ilijkov proti Bulharsku* ze dne 26. 7. 2001 č. 33977/96, § 80–81; či rozsudek ve věci *Kondratyev proti Rusku* ze dne 9. 7. 2009 č. 2450/04, § 52).

34. Pro posouzení rizika útěku musí být hrozba vysokého trestu hodnocena spolu s dalšími relevantními faktory, jako jsou charakter a morálka obviněného, jeho majetek a kontakty v zahraničí. Krom toho je důvodnost délky trvání vazby obecně nutno posoudit nejen na základě relevance a dostatečnosti vazebních důvodů, ale taktéž je třeba zohlednit další kritérium

spočívající v tom, zda orgány činné v trestním řízení postupují ve vazební věci se zvýšenou pečlivostí [Van Dijk, P. et al. (eds.) *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*. 4th ed. Antwerpen-Oxford : Intersentia, 2006, s. 493–494, a tam citovaná judikatura Evropského soudu pro lidská práva].

35. Při posuzování a přezkoumávání existence vazebních důvodů je tak povinností obecných soudů vzít v úvahu délku trvání vazby s ohledem na specifika konkrétního trestního řízení. Riziko uprchnutí nebo skrývání se obviněného za účelem vyhnutí se trestnímu stíhání nebo trestu po případném propuštění z vazby na svobodu nemůže být v případě dlouhotrvající vazby založeno výlučně na skutečnosti, že obviněnému hrozí vysoký trest. Delší trvání vazby musí být ospravedlněno dalšími závažnými konkrétními důvody, které vylučují nahrazení vazby jiným opatřením podle trestního řádu.

36. Ze stížností napadeného rozhodnutí plyne, že v rámci skutkových zjištění zakládajících obavu z útěku obviněného se vrchní soud opíral výhradně o skutečnosti mající původ v době před zahájením trestního stíhání. Vrchní soud odkázal na poznatky vazebního soudu plynoucí ze záznamů o dřívější komunikaci mezi stěžovatelem a dalšími spoluobviněnými, v níž tito zvažovali skryté uložení finančních prostředků v zahraničí, z čeho vyplynula obava, že stěžovatel již prostředky v zahraničí deponované má, což v jeho případě mělo vést k důvodnému riziku útěku do zahraničí za účelem vyhnutí se trestnímu stíhání či trestu.

37. Aniž by Ústavní soud sám prováděl hodnocení těchto i dalších zjištěných skutečností zakládajících obavu z útěku stěžovatele, konstatuje, že v situaci, kdy po delší době intenzivního vyšetřování trestné činnosti osoby vazebně stíhané orgány činné v trestním řízení nejsou schopny nebo opomenou hlouběji prověřit poznatky zavádající důvodnost rizika útěku mající původ v době před trestním stíháním a postačující pro vzetí do vazby v počáteční fázi trestního stíhání, musí vazební i stížnostní soud věnovat zvýšenou pozornost tomu, jestli tyto poznatky obstojí i po uplynutí delšího času, během kterého je obviněný ve vazbě.

38. Stěžovatel v ústavní stížnosti poukázal na to, že se vrchní soud jako soud stížnostní omezil na posouzení faktoru plynutí času toliko s ohledem na vazební důvod předstížený a opomenul zhodnotit dopady délky trvání vazby na aktuálnost a relevanci konkrétních skutečností zakládajících důvodnou obavu z toho, že by stěžovatel po propuštění z vazby na svobodu uprchl nebo se skrýval.

39. V nálezu sp. zn. I. ÚS 74/06 ze dne 3. 10. 2006 (N 175/43 SbNU 17) Ústavní soud konstatoval, že „již sama skutečnost, že se obecný soud nijak nevypořádal s námitkou účastníka řízení, která má současně vztah k projednávané věci, zásadně zakládá protiústavnost dotyčného rozhodnutí.

Ústavní soud v této souvislosti posuzuje toliko otázku, zda uplatněná námitka měla vztah k projednávané věci; přitom již zpravidla neposuzuje případný relevantní dopad na rozhodnutí ve věci samé, neboť je to právě obecný soud, který se potom obsahem této námítky musí zabývat. Jedná se tak v podstatě o věc principu – v této rovině se zobrazuje atribut právního státu zakazující libovůli; případy ignorování věcných námítek účastníků řízení zatěžují rozhodnutí soudů nepřezkoumatelností, a tím v rovině potenciality libovůli umožňují. Takové jednání obecného soudu je pak třeba hodnotit jako rozporné s právem účastníka řízení na spravedlivý proces.“

40. Ústavní soud tak i v tomto řízení posuzoval, zda ve stížnostním řízení dostal Vrchní soud v Praze plně požadavkům plynoucím z citovaného právního názoru, a dospěl k závěru, že je nutno přisvědčit námitce stěžovatele. Tím, že se vrchní soud nijak nevypořádal se skutečností, že plynutím času se přirozeně zeslabuje relevance skutkového základu z doby rozhodování o vzetí do vazby, a jenom zevrubně odkázal na poznatky ze záznamu o dřívější komunikaci mezi obviněnými, více než jeden rok starého, došlo k porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces.

Posouzení ústavnosti hodnocení charakteru stěžovatele při rozhodování o vazbě

41. Přes skutečnost, že samotná absence posouzení dopadů délky trvání vazby na relevanci skutkového základu pro útěkový důvod vazby postačuje pro zrušení stížností napadeného rozhodnutí, Ústavní soud shledal nevyhnutelným vyjádřit se též k námitce stěžovatele směřující proti hodnotícím soudům vrchního soudu ohledně jeho osoby a charakteru.

42. Podle odůvodnění vrchního soudu, které Ústavní soud s ohledem na respekt k presumpci neviný stěžovatele bude toliko citovat, se stěžovatel (obviněný) „těžko může odvolávat na důvěru ve svoji osobu, kterou evidentně ztratil v okamžiku, kdy nemalé finanční prostředky určené na investiční akce měly končit v jeho kapse, příp. v kapse jiných osob. Neštítěl-li se obviněný takového jednání v pozici hejtmana (nemluvě o tom, že byl zároveň poslancem), lze vcelku důvodně dovodit obavu, že se může, aniž by stejně jako při páchání trestné činnosti bral ohled na svoji rodinu a svoje povolání, znovu na svobodě chovat, pomine-li se právní posouzení, amorálně ziskuchtivě a vypočítavě, minimálně tak, že se bude skrývat, aby se trestnímu stíhání a hrozícímu trestu vyhnul, právě zejm. měl-li získat trestnou činností nemalé finanční prostředky, které by mu to mohly umožnit“ (s. 4 napadeného usnesení).

43. Takovým způsobem však obavu dovodit nelze. Ústavní soud zdůrazňuje, že pravidlům logiky naprosto odporuje postup, kdy soud z hypotetického tvrzení dovodí zjištěná fakta a z takto ustanovených fakt vyvodí další hypotézy. Jak již bylo výše uvedeno, pro posouzení rizika útěku je

kromě jiných faktorů důležité zohlednit charakter a morálku obviněného. Avšak na rozdíl od odůvodnění odsuzujícího rozsudku, ve kterém má i morální úsudek ohledně spáchaného činu důležité místo jako káravý komunikát státní moci směrem k odsouzenému i k širší veřejnosti, v rozhodování o zajišťovacím institutu vazby je ve flagrantním rozporu s principem presumpce nevinny vynášet charakterové soudy pouhým poukazem na stíhanou trestnou činnost. V podstatě jde o argument kruhem, který by se dal použít proti každé trestně stíhané osobě, což pohledem Ústavního soudu nelze tolerovat.

44. Naproti tomu konkrétní okolnosti stíhané trestné činnosti nepochybně mohou založit důvodnou obavu z útěku obviněného, kupříkladu pokud se zjistilo, že obviněný v době, kdy měl páchat trestnou činnost, vyváděl finanční prostředky do zahraničí nebo podnikl určité kroky k usnadnění svého útěku pro případ odhalení.

45. Vyvozování závěrů ohledně morálky či charakteru obviněného ze samotné skutečnosti, že obviněný je trestně stíhán, je při posuzování existence vazebních důvodů ve vazebním řízení nepřijatelné, jelikož v rozporu s ústavním principem presumpce nevinny předjímá závěr o vině obviněného.

46. Ústavní soud tak nemůže než přisvědčit námitce stěžovatele, že dikce odůvodnění vrchního soudu závažně porušuje princip presumpce nevinny, který musí obecné soudy o to naléhavěji ctít a chránit ve vazebních věcech.

Obecně k povinnosti orgánů činných v trestním řízení postupovat ve vazebních věcech s největším urychlením

47. Toliko *obiter dictum* Ústavní soud dodává ke shora uvedené podmínce důvodnosti délky vazby spočívající v postupu orgánů činných v trestním řízení ve vazebních věcech se zvýšenou pečlivostí (viz bod 34) následující. Mezi základní zásady českého trestního procesu patří i požadavek, aby se vazební věci projednávaly s největším urychlením (§ 2 odst. 4 trestního řádu). Vazba je zajišťovací institut, který se smí užit za přísně stanovených podmínek, subsidiárně a jenom po nezbytnou dobu. Nejeví se tak jako vhodné ponechávat obviněného dlouhodobě ve vazbě, dokud není prošetřena veškerá jeho – byť i vzájemně nesouvisející – rozsáhlá trestná činnost. Skutek, pro který je obviněný stíhán vazebně, má být objasněn bez zbytečných průtahů, byť by tyto průtahy měly základ v prověřování dalších trestně relevantních skutečností, a orgány činné v trestním řízení mají vyvinout veškeré úsilí, aby došlo k meritornímu rozhodnutí v co nejkratším čase.

48. Na rozdíl od výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody, jehož legitimita je založena na pravomocném odsuzujícím rozsudku nezávislého a nestranného soudu, se nad legitimitou vazby vždy vznáší příslovočný

Damoklův meč. I vazba, která byla uložena způsobem zcela souladným se zákonem, se totiž může posléze ukázat nespravedlivou, zejména je-li nakonec konstatováno, že se skutek nestal, nebo se neprokáže, že jej spáchal obviněný. Vazba, byť je pouze a výhradně institutem zajišťovacím, představuje pro obviněného obdobný, ne-li větší, zásah do osobní svobody jako výkon trestu odnětí svobody. Už jen s ohledem na princip presumpce neviny by měly orgány činné v trestním řízení vést trestní řízení tak, aby mohla být vina obviněnému spolehlivě prokázána bez zdržování a průtahů a aby v případech, kde je zákonným a přiměřeným trestem nepodmíněné odnětí svobody, byl tento trest uložen jako legitimní a nezpochybnitelný následek spáchané trestné činnosti a satisfakce pro ostatní členy společnosti.

49. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud podané ústavní stížnosti podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu vyhověl a při konstatování porušení základních práv stěžovatele zaručených čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod zrušil napadené usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 6. 2013 sp. zn. 7 To 52/2013 [§ 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudkyně Ivany Janů

Ve smyslu § 22 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, nesouhlasím s výrokem nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2208/13 a připojuji odlišné stanovisko.

Nezpochybňuji nijak teoretická východiska nálezu; s těmi lze bezpochyby souhlasit. Nejsm však přesvědčena, že z jejich aplikace na projednávanou věc nezbytně vyplývá nutnost vyhovění stěžovatelově ústavní stížnosti.

Většina spatřuje důvod k zásahu Ústavního soudu především v tom (viz bod 40 nálezu), že se soudy, a především pak soud vrchní, dostatečně nevypořádaly se skutečností, že plynutím času se důvody vazby zeslabují. Nález se tedy zaměřuje na otázku (ne)přezkoumatelnosti zejména druhostupňového rozhodnutí. Otázku, do jaké míry se soudy, a především pak vrchní soud, musely se stěžovatelovou námitkou zeslabení důvodů vazby plynutím času vypořádat, je však dle mého přesvědčení nutno hodnotit v kontextu celé věci, včetně toho, do jaké míry na ní stěžovatel svoji stížnost proti rozhodnutí soudu prvostupňového založil.

Ústavní soud ve své judikatuře shledal důvody ke svému zásahu v případech, kdy se obecný soud nevypořádal s určitou námitkou, zejména tehdy, kdy se jednalo o námitku hlavní, závažnou a konkrétně formulovanou

a soud ji zcela pomínl [srovnej náleze Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1589/07 ze dne 9. 4. 2008 (N 69/49 SbNU 45)]. Naproti tomu jestliže by námitka nebyla před obecným soudem rozhodujícím o posledním procesním prostředku k ochraně práva řádně uplatněna, ústavní stížnost by v tomto směru nebyla ani přípustná (srovnej usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1729/08 ze dne 20. 4. 2009). Mezi těmito krajními polohami se pak nacházejí případy, kdy věc bývá méně jednoznačná. To například, když se jedná o otázku nevypořádání se s toliko jednou z celé řady mnoha uplatněných námitek, na kterou se ani účastník primárně nesoustředil, či pokud se námitce obecný soud věnoval alespoň v určité minimální míře. Zde je nutnost zásahu Ústavního soudu třeba posoudit vysoce individuálně.

V nálezu však zohlednění tohoto aspektu věci postrádám. Přitom stěžovatel na vazebním zasedání před krajským soudem danou námitku zeslabení důvodů vazby plynutím času vůbec neuplatnil (viz protokol ze dne 30. 4. 2013) a v případě řízení před vrchním soudem se jeví, že ji sice zmínil, avšak toliko jako jednu z celé řady námitek, a to aniž by se na ni primárně zaměřil. Vrchní soud nadto ani posouzení faktoru plynutí času zcela neopomněl, kdy se jím zabýval přinejmenším ve vztahu k vazbě předstížené.

Zároveň platí, že rozhodnutí vrchního soudu hodnoceno jako celek bezpochyby nelze označit jako povšechné či nepřesvědčivé. Vrchní soud se ve svém usnesení zabýval konkrétními skutečnostmi odůvodňujícími vazbu, kdy logicky nemohl přehlédnout, že byl shromážděn rozsáhlý důkazní materiál vyvolávající podezření, že stěžovatel spáchal vysoce závažnou trestnou činnost, při jejímž prokázání mu reálně hrozí mnohaletý trest odnětí svobody v rámci trestní sazby 5 až 12 let. Jestliže stěžovatel v souvislosti se svým politickým postavením či jinak získal určité vazby na zahraničí, jedná se rovněž o skutečnost, ke které vrchní soud při hodnocení důvodnosti útěkové vazby zcela logicky přihlížel. Dostatečnost odůvodnění rozhodnutí soudu o vazbě je přitom nutno hodnotit ve světle toho, že rozhodování o vazbě přirozeně nelze pojímat jako rozhodování o vině a trestu obviněného; vazba je zajišťovacím institutem, který slouží k dosažení účelu trestního řízení, a každé rozhodování o vazbě je vedeno vždy v rovině pouhé pravděpodobnosti – nikoli jistoty – jak ohledně důsledků, které mohou nastat, nebude-li obviněný stíhán vazebně, tak ohledně dalšího vývoje řízení, který lze jen odhadovat. Souhlasím s výtkou obsaženou v nálezu, že vrchní soud s ohledem na presumpci nevinu nemá vynášet charakterové soudy pouhým poukazem na stíhanou trestnou činnost, což lze považovat za politováníhodnou profesionální neobratnost. S výjimkou této nevhodné formulace se usnesení vrchního soudu jeví vyvážené, a nikoliv nějak straníci obžalobě, což lze demonstrovat na tom, že vrchní soud nepřistoupil na názor státního zástupce, že byly naplněny i důvody vazby předstížené.

K uvedeným okolnostem pak přistupuje fakt další, a to, že stěžovatel již byl dne 11. listopadu 2013 z vazby propuštěn, a to právě s ohledem na oslabování důvodů vazby plynutím času. Tuto skutečnost vidím jako potvrzení toho, že soudy rozhodující ve věci jsou schopny předmětný aspekt případu posoudit samy, totiž vzít erodování důvodů vazby plynutím času v potaz i bez toho, aby Ústavní soud do jejich činnosti v daném trestním řízení musel zasahovat.

Stejný senát k jen o měsíc dříve podané ústavní stížnosti stěžovatele sp. zn. I. ÚS 1895/13 (usnesení ze dne 15. 8. 2013) konstatoval, že dosavadní délka řízení stávající vazební důvody neoslabil. V současně projednávané věci dospěl však většinový názor k opačnému závěru a ústavní stížnosti vyhověl. Dle mého přesvědčení však, s přihlédnutím k ustáleně judikované zásadě zdrženlivosti v rozhodování Ústavního soudu, kdy povinností Ústavního soudu je reagovat pouze na nedostatky svým charakterem nejzávažnější a své zásahy do rozhodovací činnosti obecných soudů minimalizovat, je situace taková, že nedostatečnost odůvodnění ústavní stížností napadených rozhodnutí v projednávané věci nepředstavuje pochybení ústavně-právní intenzity. Ústavní stížnost proto měla být odmítnuta jako zjevně nepodstatněná.

Č. 216

K principům právní jistoty a důvěry v právo při změně judikatury ohledně počítání lhůty pro dodatečné daňové přiznání

Zákaz retroaktivity dopadá na postup všech orgánů veřejné moci, včetně moci zákonodárné a soudní, ve druhém případě však – vzhledem ke specifické (zpravidla retrospektivní) povaze soudního rozhodování – obecné uplatnění nenalezne. Změna právního názoru vysloveného v soudních rozhodnutích, která představují ustálenou judikaturu, zvláště pak nejvyšších soudních instancí, vykazuje (materiálně) zpětný účinek, jenž stojí proti principu právní jistoty a důvěry jednotlivce v právo; ve vzájemné kolizi mezi potřebou právní jistoty a požadavkem materiální správnosti soudního rozhodnutí však významnou roli hraje postulat vnitřní otevřenosti soudního rozhodování jako podstatný strukturální element nezávislého nalézání práva a příkaz spravedlivého procesu. Z tohoto důvodu je nutno vycházet z principu, že změna ustálené judikatury je – byť za určitých materiálních a případně procesních podmínek – přípustná a nový právní názor zpravidla nalezne své uplatnění na všechny další kauzy, které soudy rozhodují. Řešení zmíněné kolize je třeba hledat primárně v rovině tzv. podústavního práva, a teprve pokud to možné není, lze výjimečně uvažovat o aplikaci původního právního názoru, přičemž je třeba vzít v úvahu práva ostatních účastníků řízení a/nebo veřejný zájem.

V souzené věci je takový postup nutný. Stěžovatel byl orgány veřejné moci, a to jak rozhodovací praxí finančních orgánů, tak na základě ustálené judikatury správních soudů, ujištěn o tom, že může dodatečné daňové přiznání k dani z příjmů za rok 2005 podat do konce roku 2009. Ústavní soud nález sp. zn. I. ÚS 1611/07 ze dne 2. 12. 2008 (N 211/51 SbNU 639), na jehož základě mělo dojít ke „zkrácení“ předmětné lhůty o jeden rok, a podle něhož by tak byl stěžovatel oprávněn podat daňové přiznání do konce roku 2008, vyhlásil dne 9. 12. 2008. Vzhledem ke skutečnosti, že stěžovatel zjevně neměl na adekvátní právní reakci dostatečný časový prostor, kdy ani není možné po něm spravedlivě požadovat, aby průběžně sledoval rozhodování Ústavního soudu, nelze mu vytknout, že daňové přiznání nepodal v zákonné lhůtě stanovené podle teorie 3 + 0. Dále je podstatné, že jde o vertikální vztah, tedy vztah mezi státem (resp. jeho finančními orgány) a fyzickou osobou, jehož se neúčastní žádná další osoba, jejíž práva či zájmy by mohly být dotčeny, pokud by názor Ústavního soudu nebyl aplikován. Z hlediska veřejného zájmu je třeba si uvědomit, že důvodem kasačního zásahu Ústavního

soudu ve věci sp. zn. I. ÚS 1611/07 nebyla protiústavnost lhůty pro vyměření daně jako takové, ale nejasnost příslušného zákonného ustanovení, jež umožňovalo dvojí výklad, přičemž bylo třeba – za konkrétních okolností daného případu – použít ten z nich, jenž je ve prospěch daňového poplatníka, a to s ohledem na princip *in dubio pro libertate*. Ústavní soud tedy nejenže nevidí důvod, proč by měl být veřejný zájem nějak dotčen, ale naopak postup podle dosavadního výkladu daného zákonného ustanovení odpovídá nosné myšlence, jež je obsažena v uvedeném nálezu.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Kateřiny Šimáčkové a Ludvíka Davida – ze dne 12. prosince 2013 sp. zn. III. ÚS 3221/11 ve věci ústavní stížnosti Tomáše Maleče, zastoupeného JUDr. Jitkou Třeštíkovou, advokátkou, se sídlem Velké náměstí 45, Strakonice, proti rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 6. září 2011 č. j. 5 Afs 28/2011-70, kterým byla zamítnuta stěžovatelova kasační stížnost, a rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 18. února 2011 č. j. 10 Af 3/2010-34, jímž byla zamítnuta stěžovatelova žaloba proti rozhodnutí finančního ředitelství ve věci zastavení řízení zahájeného na základě dodatečného daňového přiznání k dani z příjmů fyzických osob, za účasti Nejvyššího správního soudu a Krajského soudu v Českých Budějovicích jako účastníků řízení a odvolacího Finančního ředitelství v Českých Budějovicích jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 6. září 2011 č. j. 5 Afs 28/2011-70 a rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 18. února 2011 č. j. 10 Af 3/2010-34 došlo k zásahu do práva stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. září 2011 č. j. 5 Afs 28/2011-70 a rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 18. února 2011 č. j. 10 Af 3/2010-34 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností, jež byla doručena Ústavnímu soudu dne 27. 10. 2011, stěžovatel napadl a domáhal se zrušení v záhlaví uvedených soud-

ních rozhodnutí s tím, že v nich spatřuje porušení čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) ve spojení s porušením čl. 11 odst. 1 a 5 Listiny, a v postupu Nejvyššího správního soudu, který ve věci rozhodl, aniž by věc předložil rozšířenému senátu, že shledává porušení svého práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny.

2. Napadeným rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích (dále též jen „krajský soud“) byla podle § 78 odst. 7 soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“) jako nedůvodná zamítnuta stěžovatelova žaloba proti rozhodnutí Finančního ředitelství v Českých Budějovicích (dále jen „finanční ředitelství“) ze dne 19. 11. 2009 č. j. 6024/09-15000, kterým bylo zamítnuto stěžovatelovo odvolání proti rozhodnutí Finančního úřadu ve Strakonících (dále jen „finanční úřad“) ze dne 16. 7. 2009 č. j. 48943/09/105910305453. Tímto rozhodnutím bylo zastaveno řízení zahájené na základě podání dodatečného daňového přiznání k dani z příjmů fyzických osob za zdaňovací období roku 2005 ze dne 30. 6. 2009, a to z důvodu uplynutí lhůty pro vyměření daně podle § 47 odst. 1 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, k němuž došlo - vzhledem k právnímu názoru obsaženému v nálezu Ústavního soudu ze dne 2. 12. 2008 sp. zn. I. ÚS 1611/07 (N 211/51 SbNU 639) - již dnem 31. 12. 2008.

3. Napadeným rozsudkem Nejvyššího správního soudu byla podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zamítnuta kasační stížnost stěžovatele proti výše citovanému rozsudku krajského soudu s tím, že námitky ve světle právního názoru Ústavního soudu, obsaženého v již zmíněném nálezu sp. zn. I. ÚS 1611/07, i Nejvyššího správního soudu, vyjádřeného v usnesení rozšířeného senátu ze dne 12. 1. 2011 č. j. 5 Afs 15/2009-122, nemohou obstát.

II. Argumentace stěžovatele

4. V ústavní stížnosti stěžovatel uvádí, že dne 30. 6. 2009 podal dodatečné přiznání k dani z příjmů fyzických osob za rok 2005, kde vyčíslil daňovou ztrátu ve výši 1 535 937 Kč (oproti poslední známé daňové povinnosti ve výši 29 320 Kč), finanční úřad však rozhodl o zastavení řízení a odvolání proti tomuto rozhodnutí finanční ředitelství zamítlo, zamítnuta pak byla jeho žaloba i kasační stížnost, a to rozhodnutími napadenými touto ústavní stížností. Dále stěžovatel uvádí, že předmětem sporu v dané věci bylo, zda je pro počátek běhu předmětné lhůty rozhodující konec zdaňovacího období, ke kterému se váže lhůta pro podání daňového přiznání (tzv. teorie 3 + 1), nebo konec zdaňovacího období, ke kterému se váže vznik hmotněprávní povinnosti (tzv. teorie 3 + 0). Daňová správa i správní soudy vycházely z teorie 3 + 1 až do konce roku 2008, kdy se Ústavní soud ve výše uvedeném nálezu sp. zn. I. ÚS 1611/07 přiklonil k teorii druhé.

5. Podle stěžovatele se finanční ředitelství rozhodlo považovat uvedený nález za novelu ustanovení § 47 odst. 1 zákona o správě daní a poplatků,

s níž se on (stěžovatel) měl za povinnost seznámit a kterou se měl ihned po zveřejnění nálezu řídit, přičemž se opřelo o názor Nejvyššího správního soudu obsažený v usneseních rozšířeného senátu ze dne 21. 10. 2008 č. j. 8 As 47/2005-86 a ze dne 21. 10. 2008 č. j. 6 As 7/2005-97 (část VIII nazvaná „K temporálním účinkům rozhodnutí rozšířeného senátu“). Odmítá, že by výsledky rozhodovací praxe rozšířeného senátu bylo nutno považovat za „novelu právního předpisu“, a poukazuje na povinnost vyhlašování právních předpisů ve Sbírce zákonů s tím, že není-li určité pravidlo chování zákonným způsobem publikováno, nemůže být vynutitelným právem. V této souvislosti stěžovatel – s poukazem na § 57 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu – argumentuje tím, že pokud by byly všechny nálezy Ústavního soudu přímo aplikovatelnými novelami právních předpisů v okamžiku zveřejnění v informačním systému Ústavního soudu, bylo by nepochopitelné, proč by byly ve Sbírce zákonů zveřejňovány jen nálezy, o nichž to stanoví zákon nebo o kterých tak rozhodne Ústavní soud; pak by se totiž platné právo nacházelo mimo Sbírku zákonů.

6. Dále stěžovatel upozorňuje na důvody, které vedly – s ohledem na výše zmíněný výklad Ústavního soudu – k předložení návrhu zákona, jímž bylo předmětné ustanovení novelizováno, tj. zákona č. 304/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a namítá, že se tak stalo s účinností (až) od 1. 1. 2010, soudy však danou novelu aplikovaly na jeho věc ještě před nabytím její účinnosti. Připomíná rovněž, že závěry Nejvyššího správního soudu vyslovené v již zmíněných rozhodnutích č. j. 8 As 47/2005-86 a č. j. 6 As 7/2005-97 se týkají rozhodnutí rozšířeného senátu, nikoliv rozhodnutí Ústavního soudu, k nimž se vyjádřil Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku ze dne 14. 9. 2005 č. j. 2 Afs 182/2004-44 tak, že judikaturu Ústavního soudu nelze vnímat jako právní předpis, ale jako závazné interpretační vodítko, což má být v protikladu s výkladem provedeným Ministerstvem financí. Shrnuje, že nosné právní myšlenky obsažené v nálezech Ústavního soudu, jejichž aplikace může způsobit zkrácení veřejných subjektivních práv jednotlivci, lze při výkonu státní moci použít, pokud jsou zveřejněny a zákonným způsobem publikovány, tedy až se stanou platným právem. Výklad provedený Ústavním soudem v nálezu sp. zn. I. ÚS 1611/07 bylo možno aplikovat až od účinnosti předmětné novely, tedy až od 1. 1. 2010.

7. Stěžovatel si je dle svých slov vědom i výkladu, dle kterého uvedená novela přinesla pouze legislativně-technické zpřesnění výkladu běhu prekluzivní lhůty. Pak – s ohledem na závěry Ústavního soudu obsažené v nálezu sp. zn. I. ÚS 1611/07 – vyvozuje, že v případě podání dodatečného daňového přiznání na daň nižší nedochází k nežádoucímu prodloužení prekluzivní lhůty ve prospěch finančních orgánů, a daný výklad se tak

neuplatní, protože daň má být reformována na základě požadavku daňového poplatníka. V takovém případě je třeba vycházet z toho, že čtyřletá lhůta byla výkladem ustáleným, odborníky zastávaným a v tomto pojetí předvídatelným. Ke dni, kdy začala běžet prekluzivní lhůta, platila teorie 3 + 1, stěžovatel tak vycházel z toho, že může měnit svou daňovou povinnost až do 31. 12. 2009. Poté došlo ke změně výkladu, v daném případě v jeho neprospěch. Z tohoto důvodu při střetu legitimního očekávání (resp. principu předvídatelnosti práva a ochrany oprávněné důvěry v právo) s právem státu na výběr daně jen na základě pozdější změny výkladu (a uplatnění temporálních účinků u této interpretace) musí tento střet vyznít ve prospěch občana.

8. Stěžovatel rovněž zmiňuje, že na právní názor Ústavního soudu reagovalo Ministerstvo financí - ústřední finanční a daňové ředitelství interním pokynem ze dne 2. 2. 2009, kterým finančním orgánům doporučilo tento názor respektovat. Ke dni 31. 12. 2008 tedy stále existovala všeobecně uznávaná a používaná správní praxe, která mu umožňovala zmíněné dodatečné daňové příznání podat v termínu do 31. 12. 2009. V této souvislosti se dovolává toho, že stanoviskem Ministerstva financí č. j. 43/57 429/2009-431 vydaným dne 18. 9. 2009 byl zrušen materiál č. j. 43/21 236/2008-431 ze dne 14. 4. 2008, podle něhož bylo možno podat dodatečné daňové příznání k dani z příjmu fyzických osob za rok 2005 do 31. 12. 2009. Změna praxe v důsledku zmíněného nálezu se může týkat pouze následujícího zdaňovacího období, tj. roku 2006. Stěžovatel připouští, že finanční orgány se mohou od dosavadní praxe odchýlit, to však jen *pro futuro*, jak má plynout např. z rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 4. 2006 č. j. 2 As 7/2005-86, resp. principu vázanosti správního orgánu vlastní správní praxí. Stěžovatel upozorňuje rovněž na odbornou literaturu, konkrétně článek Hany Skalické s názvem „Nejvyšší správní soud judikuje prekluzi ‚3 + 0‘“ (uveřejněný v časopise *Daně a právo v praxi* č. 3/2011), dle které temporální účinky předmětného nálezu mohou nastat až zveřejněním ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, k němuž došlo dnem 25. 8. 2010.

9. Stěžovatel upozorňuje také na hmotněprávní charakter ustanovení § 47 odst. 1 zákona o správě daní a poplatků, neboť neupravuje proces vydávání aktu aplikace práva, ale prekluzivní lhůtu pro stanovení daně, resp. pro výkon státní moci. I kdyby podle stěžovatele byl předmětný nález „funkčně“ novelou citovaného ustanovení, bylo by možné ho použít až od zdaňovacího období, které započne po zveřejnění nálezu, protože nelze připustit zpětné účinky změny judikatury v oblasti veřejného práva hmotného v jeho neprospěch.

10. Stěžovatel má dále za to, že - vzhledem k dřívější bohaté judikatuře Nejvyššího správního soudu obhajující teorii 3 + 1, jakož i to, že v době podání dodatečného daňového příznání byla daná problematika řešena

rozšířeným senátem tohoto soudu – je zřejmé, že uvedené ustanovení bylo konstruováno nejasně, nesrozumitelně a nepřesně a že zde existovaly dva rovnocenně přesvědčivé výklady citovaného ustanovení, a proto je nutno v souladu se zásadou *in dubio mitius* považovat lhůtu pro podání dodatečného přiznání za zachovanou, ostatně i samotný pátý senát Nejvyššího správního soudu měl ještě dne 16. 6. 2009 pochybnosti stran jeho interpretace, neboť věc postoupil rozšířenému senátu. Nelze proto tvrdit, že nebyly ze strany finančních orgánů pochybnosti, když tyto měl i Nejvyšší správní soud. Dodává, že i kdyby podal dodatečné daňové přiznání ihned poté, co předmětný nálezh vešel ve všeobecnou známost, tj. po „magickém“ datu 31. 12. 2008, stejně by tak učinil po uplynutí prekluzivní lhůty.

11. Stěžovatel nesouhlasí ani se závěry finančních orgánů a soudů, že by jiný výklad běhu daně lhůty pro správce daně a jiný pro daňového poplatníka byl v rozporu s principem „rovnosti zbraní“. Upozorňuje, že institut dodatečného přiznání na daň nižší je svou povahou subsidiární k mimořádným opravným prostředkům (§ 41 odst. 4 zákona o správě daní a poplatků), přičemž lze tvrdit, že jde o mimořádný opravný prostředek svého druhu. Finanční orgány vycházely ze závazného pokynu Ministerstva financí (čerpajícího ze závěrů rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu obsažených v rozhodnutích č. j. 8 As 47/2005-86 a 6 As 7/2005-97), podle kterého je vyloučeno zpochybnit cestou mimořádných opravných prostředků daňovou povinnost již jednou konstituovanou podle teorie 3+1, čímž si stát zajišťuje imunitu ohledně vrácení daní, které byly uloženy v protiústavně prodloužené lhůtě. Vzhledem k tomu stěžovatel požaduje, aby dodatečné přiznání na daň nižší, mající obdobné účinky jako mimořádný opravný prostředek, bylo akceptováno rovněž ve čtyřleté prekluzivní lhůtě.

12. Konečně stěžovatel namítá porušení svého práva na zákonného soudce, k němuž došlo tak, že v kasačním řízení upozornil na rozsudek osmého senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 6. 2011 č. j. 8 Afs 32/2010-102, řešící principiálně stejnou právní problematiku se zcela opačným výsledkem, avšak pátý senát argumentaci osmého senátu odmítl, aniž by věc předložil rozšířenému senátu.

III. Vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení

13. Nejvyšší správní soud pouze odkázal na odůvodnění svého rozsudku.

14. Krajský soud v Českých Budějovicích uvedl, že v daném případě je spor veden o správnost stěžovatelova názoru, že se pro počítání běhu prekluzivní lhůty podle § 47 odst. 1 zákona o správě daní a poplatků účinného do 31. 12. 2009 uplatní pro správce daně výklad 3 + 0 a pro daňový subjekt 3 + 1. Podle krajského soudu však tento názor správný není, neboť z uvedeného ustanovení nevyplývalo, že by se uplatňovalo dvojí počítání běhu daně

lhůty. Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 1611/07 přijal názor na výklad uvedeného ustanovení, k jeho změně však nedošlo, byla jen konstatována nesprávnost výkladu podle teorie 3 + 1 finančními orgány. Pokud stěžovatel podal dodatečné daňové přiznání za zdaňovací období roku 2005 dne 30. 6. 2009, stalo se tak po uplynutí předmětné lhůty, a řízení bylo správcem daně zastaveno oprávněně.

15. Odvolací finanční ředitelství uvedlo, že nepovažuje ústavní stížnost za důvodnou. Na základě nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1611/07 nedošlo ke změně ani zrušení § 47 zákona o správě daní a poplatků, nýbrž pouze k zpřesnění způsobu počítání lhůt. Jestliže stěžovatel argumentuje tím, že tento judikát byl použit jako novela v rozporu se základní zásadou zákazu retroaktivity a jeho použití je možné až od 1. 1. 2010, kdy došlo ke změně tohoto ustanovení zákonem č. 304/2009 Sb., pak jej správní orgány ani soudy neuplatňovaly jako novelu zákona, ale jako závazný ústavně konformní výklad, jímž jsou vázány, a to za situace, kdy jejich dosavadní praxe byla shledána vadnou. Jakákoliv změna zákona, učiněná s účinností od 1. 1. 2010, nemá na jejich povinnost řídit se daným názorem vliv, přičemž ani zákon, ani Ústavní soud nerozlišují, zda daná lhůta běží správcí daně či daňovému subjektu. Jestliže tedy od roku 2009 (od vyhlášení uvedeného nálezu dne 2. 12. 2008) postupovaly finanční orgány jednotně podle teorie 3 + 0, jde o postup v souladu s názorem uvedeným v citovaném nálezu i principem závaznosti jeho výkladu [v této souvislosti vedlejší účastník poukazuje na nálezy Ústavního soudu ze dne 13. 11. 2007 sp. zn. IV. ÚS 301/05 (N 190/47 SbNU 465) a rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 9. 2005 č. j. 2 Afs 180/2004-44]. Je-li namítáno porušení zásady *in dubio mitius* se zásadou *in dubio pro reo*, není tato námitka důvodná, neboť v době podání dodatečného daňového přiznání byla praxe ustálena a plně právní názor Ústavního soudu respektovala.

16. Poukazuje-li stěžovatel v souvislosti s námitkou týkající se temporálního účinku nálezu sp. zn. I. ÚS 1611/07 na stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 14. 12. 2010 sp. zn. Pl. ÚS-st. 31/10 (ST 31/59 SbNU 607; 426/2010 Sb.), toto na řešený případ nedopadá, neboť uvedený nálezy nebyl, na rozdíl od nálezu ze dne 8. 6. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 3/09 (N 121/57 SbNU 495; 219/2010 Sb.), předmětem zveřejnění ve Sbírce zákonů, přičemž srovnávání obou situací správné není. Finanční orgány jsou povinny řídit se uvedeným nálezem okamžikem vyhlášení, tj. ode dne 9. 12. 2008, a pokud Ministerstvo finanční v rámci své řídicí a koordinační pravomoci vydalo interní pokyn až dne 2. 2. 2009, nemá tato skutečnost na danou povinnost žádný vliv; v této souvislosti odkazuje vedlejší účastník na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 2. 2010 č. j. 1 Afs 2/2010-103. K datu podání daňového přiznání za zdaňovací období roku 2005 (30. 6. 2009) již musely finanční orgány a posléze soudy reflektovat příslušnou změnu judikatury,

přičemž tímto postupem z podstaty věci nemohla být dotčena ústavně zaručená práva.

17. Dovolává-li se stěžovatel rozsudku (osmého senátu) Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 6. 2011 č. j. 8 Afs 32/2010-102, podle vedlejšího účastníka jej na daný případ vztáhnout nelze a právní názor Nejvyššího správního soudu není v rozporu s dosavadní judikaturou. Zásadní odlišnost spočívá v rozdílných skutkových okolnostech, neboť tehdy daňový subjekt podal daňové přiznání dne 25. 9. 2008, tedy před vyhlášením předmětného nálezu, přičemž důvodem pro zrušení rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci byla skutečnost, že se v odůvodnění nevypořádal s důsledky daného judikatorního obratu pro ochranu veřejných subjektivních práv stěžovatele. Stěžovatel také pomíjí, že Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku odkázal na náleze Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2010 sp. zn. III. ÚS 1275/10 (N 253/59 SbNU 581), kde byla posuzována situace, kdy uplatnění práva navrhovatele v soudním sporu bylo opřeno o ustálenou soudní interpretaci relevantního práva, přičemž je konfrontován s její zásadní změnou, a to v jeho neprospěch. Důvodem zrušení daného rozsudku nebyl názor, že pro poplatníky platí – vzhledem k zásadě *in dubio mitius* – lhůta počítaná podle pravidla 3 + 1. V souzené věci je však zřejmé, že stěžovatel neuplatňoval právo v dobré víře v souladu se soudní praxí, neboť v době podání dodatečného daňového přiznání byl dosavadní právní názor překonán, a to i řadou rozhodnutí Nejvyššího správního soudu.

18. Ústavní soud zaslal uvedená vyjádření stěžovateli k případné replice, ten však této možnosti nevyužil.

IV. Formální předpoklady projednání návrhu

19. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

V. Posouzení ústavní stížnosti

20. Ústavní soud přezkoumal napadená soudní rozhodnutí z pohledu porušení ústavně zaručených základních práv a svobod stěžovatele, jak je namítáno v ústavní stížnosti, a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je v zásadě důvodná.

21. Stěžovatel v ústavní stížnosti především namítá porušení principu důvěry v právo, kdy na základě nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1611/07 došlo ke změně judikatury obecných soudů (a praxe finančních orgánů), přičemž s ohledem na konkrétní okolnosti případu na tuto změnu již v podstatě nemohl zareagovat a dodatečné přiznání k dani z příjmů podat v zákonné lhůtě, navíc právní závěry, k nimž Ústavní soud v daném nálezu dospěl, na jeho případ nelze vztáhnout. Nutno předeslat, že v souzené věci jde o problematiku intertemporálních účinků změny judikatury, jež právní vědou a praxí není jednoznačně vyřešena. V principu jde o otázku, na jaké případy lze/je třeba aplikovat právní názor, na jehož základě dochází ke změně dosavadní judikatury, přičemž odpověď lze hledat v celém spektru variant, jejímiž krajními (dalo by se říci až extrémními) body je „čistá“ prospektivita na straně jedné a „čistá“ retrospektivita na straně druhé (k jednotlivým případům blíže Bobek, M., Kühn, Z., a kol.: *Judikatura a právní argumentace*, 2. vydání, Praha, Auditorium, 2013, str. 147 a násl.). Ani Ústavní soud, jak bude ukázáno níže, při řešení konkrétních případů neaplikuje jediný přístup, nicméně v dané věci pokládal za potřebné vyjádřit se k určité koncepci, jde-li o řešení dané problematiky, přičemž přihlédl k názorům obsaženým v odborné literatuře (srov. Schwarz, Kyriell-A. *Vertrauensschutz als Verfassungsprinzip*, 1. vydání. Baden-Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 2002; Brockner, L. *Rechtsprechungsänderung und Vertrauensschutz*. NJW, 2012, č. 41; Bittner, C. *Höchstrichterliche Ankündigungsrechtsprechung – Rechtsfortbildung ins Ungewisse?* JZ 2013, č. 13; Thunhart, R. *Auslegung und Vertrauensschutz*. ÖJZ, 2010, č. 16).

22. Ústavní soud ve svých rozhodnutích opakovaně akcentuje princip předvídatelnosti práva [srov. např. náleze ze dne 3. 6. 2009 sp. zn. I. ÚS 420/09 (N 131/53 SbNU 647)]. Jde totiž o jeden z podstatných předpokladů sebeurčení každého jednotlivce, tedy na základě vlastního životního plánování si určovat svůj osud, kdy ochrana jednotlivce v jeho individuálních očekáváních, obecně pak ochrana důvěry v předvídatelnost práva a jeho – minimálně relativní – stabilitu, je natolik zásadní záležitostí, že je garantována buď (přímo) v rovině základních práv (čl. 40 odst. 6 Listiny), nebo (současně) prostřednictvím principů právního státu, k němuž se Česká republika hlásí [čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)]. Z těchto principů pak plynou ústavněprávní meze pro retroaktivní zásahy do existujících subjektivních práv, jež spočívají v tom, že veřejná moc není oprávněna svým postupem vyvolat jiné právní následky než ty, které platily v okamžiku právně relevantního jednání, pokud by jimi byl jednatel zpětně zatížen.

23. Dané pravidlo platí v zásadě pro každé jednání veřejné moci, tedy i pro jednání moci zákonodárné a soudní, na straně druhé se nabízí otázka, zda pravidla, jež se uplatní ve vztahu k činnosti zákonodárce, lze vztáhnout na soudní nalézání práva. Tuto otázku je třeba zodpovědět negativně

z následujících důvodů. Zákonodárce tvoří obecně platná, *inter omnes* a do budoucnosti působící pravidla, jež jsou oficiálně zveřejněna a mají jednoznačně určenou platnost a účinnost. Povinnosti zákonodárce je řešit, zda a jakým způsobem chránit důvěru adresáta právních norem v předchozí právní stav; v této souvislosti se pak rozlišují případy tzv. pravé a nepravé retroaktivity.

24. Soudní nalézání práva oproti tomu nelze (zpravidla) považovat za tvorbu právních předpisů, ale (jen) za jejich výklad a zpřesňování, s účinky *inter partes*, především pak toto z povahy věci působí „retroaktivně“, neboť soud posuzuje (zpravidla) jednání, k němuž došlo v minulosti. Justice jakožto „nalézací“ instituce tedy provádí výklad zákona (v jeho mezích), který platí „od začátku“ a své uplatnění (coby právo v materiálním smyslu) zpravidla nalezne i u dalších případů, jejichž skutkový základ leží rovněž v minulosti (k tomu podrobněji níže). U vysloveného právního názoru také nelze hovořit o „platnosti a účinnosti“ (jež by byly spojeny s jeho publikací), někdy může být dokonce obtížné určit přesný okamžik vzniku právního názoru, jež má být v konkrétní věci použit, neboť může být výsledkem postupného vývoje v rámci rozhodovací činnosti či představovat kombinaci více právních názorů.

25. Jestliže tedy soudní rozhodnutí z podstaty věci působí zpětně (retrospektivně), nemůže se na ně uplatit ani obecný zákaz retroaktivity. Zásada právní jistoty, resp. důvěry v právo zde své uplatnění principiálně nenalezne, což plyne z existence zpravidla přítomné nejistoty účastníků řízení ohledně výsledku soudního nalézání práva, dané tím, že soudce není „subsumpční automat“, který na skutkový stav aplikuje „dokonalé“, tj. jednoznačně znějící (a všechny situace výslovně řešící) zákonné ustanovení, nehledě na to, že se v řadě případů jedná o záměr zákonodárce, jako je tomu u norem s relativně neurčitou hypotézou, kde je dotváření práva ze strany justice nezbytné.

26. Pokud v rámci soudního rozhodování dochází ke změně judikatury, kdy stávající výklad zákona je odmítnut a nahrazen výkladem novým, není situace v zásadě jiná. I zde „správný výklad“ dopadá na souzený případ zpravidla bezprostředně (tj. bez „přechodných ustanovení“), s účinky *ex tunc*, a své uplatnění nalezne – s ohledem na svou „presumptivní závaznost“, založenou na přesvědčivosti argumentace, autoritě a kompetencích nejvyšších soudních instancí, a v tom rámci na tom, že tato závaznost představuje právní mechanismus sjednocování práva – (zpravidla) na výslovně budoucí případy, jejichž skutkový základ spočívá rovněž v minulosti.

27. Současně však v případech, kdy odmítnutý právní výklad představoval ustálenou judikaturu především nejvyšších soudních instancí, její změna vykazuje (materiálně) zpětný účinek, jež stojí proti principu právní jistoty a důvěry jednotlivce v právo. Z ústavního hlediska je tedy třeba řešit,

zda a případně jakým způsobem lze poskytnout ochranu oprávněně důvěře dotčeného účastníka v právo, přičemž je nutno brát v úvahu, že na straně jedné stojí zmíněný princip důvěry v právo, na straně druhé pak princip rovnosti v právech (čl. 1 Listiny) a soudcovské nezávislosti a vázanosti soudce zákonem (čl. 82 a čl. 95 odst. 1 Ústavy).

28. V obecné rovině lze vycházet především z toho, že změna judikatury obecných soudů – primárně s ohledem na princip rovnosti v právech (konkrétně v podobě zásady rovného použití práva) – nesmí být svévolná, což by bylo v případě, že by výklad a aplikace práva, představující odklon od dosavadní judikatury, postrádaly racionální odůvodnění (tzn. nebyly by postaveny na věcně přílehavých důvodech, přičemž daná změna by se jevila jako náhlá, překvapivá, bez určité myšlenkové linie, a dané rozhodování by tak neslo známky nahodilosti) a současně by se ocitaly mimo rámec tzv. podústavního práva v důsledku toho, že by nerespektovaly požadavky plynoucí z ochrany základních práv a svobod.

29. Na straně druhé neexistuje a nemůže existovat žádná garance proti změně judikatury jako takové; i když nenastane změna společenských poměrů, v právní oblasti dochází k neustálému vývoji a justiční orgány musí mít možnost, jež přímo plyne z čl. 95 odst. 1 Ústavy, zakotvujícího vázanost soudce zákonem, dosavadní, na základě nově získaných poznatků nesprávný právní názor zvrátit, resp. překonat [srov. např. nálezy ze dne 11. 6. 2003 sp. zn. Pl. ÚS 11/02 (N 87/30 SbNU 309; 198/2003 Sb.), ze dne 15. 1. 2008 sp. zn. I. ÚS 605/06 (N 10/48 SbNU 95) a ze dne 22. 12. 2010 sp. zn. III. ÚS 1275/10 (N 253/59 SbNU 581), rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Harrach proti České republice*, 28. 6. 2011, č. 40974/09].

30. Ke zmíněným nálezům dlužno dodat, že změnu ustálené judikatury lze nepochybně považovat za negativní z hlediska zmíněných principů právní jistoty a důvěry občanů v právo, nelze ji však považovat za negativní obecně, naopak proces „zkvalitňování“ práva je jevem prospěšným, a tudíž i žádoucím, a z toho důvodu se nemůže vyhnout ani justici, včetně nejvyšších soudů [srov. nálezy ze dne 12. 5. 2009 sp. zn. IV. ÚS 2170/08 (N 117/53 SbNU 473) a ze dne 5. 8. 2010 sp. zn. II. ÚS 3168/09 (N 158/58 SbNU 345)]. Ne vždy lze ovšem takovou změnu považovat za skutečně nezbytnou, a proto Ústavní soud v této souvislosti akcentoval princip zdrženlivosti; pravidlem by tak mělo být, že není-li zcela jasné, který z výkladů si zaslouží přednost, měla by být zachována dosavadní judikatura (*non liquet*). Nicméně jde především o apel směrem k obecné justici, neboť meze ústavněprávního přezkumu postupu (obvykle) nejvyšších soudů Ústavním soudem jsou poměrně úzké, což je dáno tím, že otázka věcné (ne)správnosti stávajícího právního názoru a potažmo jeho další „(ne)udržitelnosti“ jsou – jakožto otázky výkladu a aplikace tzv. podústavního práva – věci zejména obecné justice; úkolem Ústavního soudu je (proto) především zkoumat, zda ke změně judikatury

došlo za předepsaných procesních podmínek a zda byl příslušný odklon od dosavadního právního názoru řádně odůvodněn.

31. V daném případě je však podstatné to, že ke změně judikatury přistoupil Nejvyšší správní soud na základě právního názoru Ústavního soudu vysloveného v již zmíněném nálezu sp. zn. I. ÚS 1611/07, a tudíž mu svévoli (a potažmo porušení čl. 1 Listiny) lze sotva vytknout, přičemž příslušnou právní otázku považuje Ústavní soud za již uzavřenou [viz náleze z dne 18. 4. 2011 sp. zn. IV. ÚS 2656/08 (N 74/61 SbNU 133)].

32. V případě, že změnu judikatury nelze považovat za svévolnou, a tedy ani rozpornou (v prvním sledu) s čl. 1 Listiny, stojí Ústavní soud před otázkou, zda existuje prostor pro vyvažování rozdílných zájmů (z hlediska principu proporcionality). Jak již bylo výše naznačeno, změna judikatury, zvláště jedná-li se o judikaturu ustálenou, nutně vždy vyvolává konflikt mezi potřebou právní jistoty a požadavkem materiální správnosti soudního rozhodnutí. V tomto ohledu však hraje významnou roli postulát vnitřní otevřenosti soudního rozhodování jako podstatný strukturální element nezávislého nalézání práva a příkaz spravedlivého procesu (viz Brocker, L., lit. shora). Nutno také jistě souhlasit s tím, že judikatura, zvláště ustálená, upevňuje právní očekávání dotčených osob, současně však neexistuje žádné ústavně chráněné očekávání v její „nezměnitelnost“, neboť po formální stránce tato představuje (nanejvýše) subsidiární pramen práva a jako takový – ve srovnání se zákonem – může zakládat podstatně „slabší“ očekávání dotčených osob, z faktického hlediska pak dané očekávání je v kontrastu s obvyklým přítomným prvkem nejistoty ohledně výsledku sporu (viz výše).

33. Jako řešení se nabízí možnost zohlednění principu právní jistoty a ochrany důvěry v právo v rámci testu přiměřenosti, kdy v případě, že převáží zájem účastníků, eventuálně veřejný zájem, se změně judikatury přiznají účinky toliko *pro futuro* (k tomu viz i bod 34), a změna právního názoru se tak jen avizuje. Výše zmíněný postup (v podobě pouhého oznámení) by však znamenal, že soudce by byl nucen v řešeném „zlomovém“ případě aplikovat původní, nutno zdůraznit, nesprávný právní názor, a tedy vědomě vydat nezákonné rozhodnutí, což zjevně koliduje s výše zmíněným principem nezávislosti soudce a jeho vázanosti zákonem (čl. 82 a čl. 95 odst. 1 Ústavy). Takový postup navíc může vést k poškození práv třetích osob, neboť v řadě soudních řízení, a nejde jen o řízení v civilních věcech, ale i o některá správní řízení, jsou jeho účastníky osoby, jejichž zájmy stojí v protikladu se zájmy osoby negativně dotčené judikatorní změnou. Pokud by soud v „přelomovém“ případě odmítl použít nový výklad, nastala by situace, kde účastníkovi, jemuž se ve sporu podařilo zvrátit dosavadní judikaturu s tím výsledkem, že mu sporné právo svědčí, by nakonec příznivé rozhodnutí bylo odepráno, čímž by byla zklamána jeho důvěra v použití „správného“ práva, jež je ostatně ústavně přikázáno (princip legality).

V odborné literatuře diskutovaná možnost pouhého avizování budoucí změny judikatury, v důsledku které by se oslabilo očekávání dotčených subjektů, může být vhodným nástrojem, nikoliv však ve všech případech, zejména pak ne tehdy, kdy by mohl a měl být nový výklad použit k vyřešení samotného sporu.

34. Stejně otázky ohledně účinku nového právního názoru vyvstávají také ohledně (dalších) případů, jejichž skutkový základ taktéž spočívá v minulosti a jež budou rozhodovány až po rozhodnutí v „přelomové“ kauze. Výše uvedená východiska lze přitom v principu vztáhnout i na tyto případy, přičemž je zde třeba ještě vzít v úvahu zásadu rovnosti v použití práva. Také zde však existují výjimky, kdy např. Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 9. 8. 2013 sp. zn. II. ÚS 2234/10 (N 145/70 SbNU 353) neshledal s ohledem na konkrétní okolnosti případu za (ústavně relevantní) pochybení, pokud soudy nižších stupňů použily v podstatě ustálený právní názor Nejvyššího soudu, jenž však byl v průběhu odvolacího řízení zvrácen rozhodnutím jeho velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia. Z toho však nelze vyvozovat, že by daný přístup, vycházející z (omezené čisté) perspektivity (viz výše), byl použitelný univerzálně, vždy půjde o hledání obecně přijatelných řešení v závislosti na konkrétních okolnostech toho kterého případu.

35. Jak plyne z výše uvedeného, vyvažování zájmů v rámci tzv. testu proporcionality se obecně nejeví jako ideální právní nástroj, a tudíž je pro ně vhodné zvažovat i cestu jinou. Tou pak (primárně) je zohlednění principu důvěry v právo v rámci interpretace a aplikace tzv. podústavního práva, to samozřejmě za předpokladu, poskytuje-li toto adekvátní prostor; pro oblast civilního práva je jako příklad možno uvést korektiv dobrých mravů ve smyslu § 3 odst. 1 občanského zákoníku (viz nálezy sp. zn. II. ÚS 3168/09), v oblasti trestního práva pak může jít o omyl v právu ve smyslu § 19 trestního zákoníku. Pokud takový prostor neexistuje, lze k „neaplikaci“ nového právního názoru z důvodů výše uvedených přistoupit spíše jen za výjimečných okolností.

36. O takové okolnosti se ovšem jedná i v nyní posuzované věci. Není totiž pochyb o tom, že stěžovatel byl postupem orgánů veřejné moci, a to jak rozhodovací praxí finančních orgánů, tak na základě ustálené judikatury správních soudů, ujištěn o tom, že může dodatečně daňové příznání k daní z příjmů za rok 2005 podat do konce roku 2009. Ústavní soud nálezy sp. zn. I. ÚS 1611/07, na jehož základě mělo dojít ke „zkrácení“ předmetné lhůty o jeden rok, a podle něhož by tak byl stěžovatel oprávněn podat daňové příznání do konce roku 2008, vyhlásil dne 9. 12. 2008. Vzhledem ke skutečnosti, že stěžovatel zjevně neměl na adekvátní právní reakci dostatečný časový prostor, kdy ani není možné po něm spravedlivě požadovat, aby průběžně sledoval rozhodování Ústavního soudu, nelze mu vytknout,

že daňové přiznání nepodal v zákonné lhůtě stanovené podle teorie 3 + 0. Dále je podstatné, že jde o vertikální vztah, tedy vztah mezi státem (resp. jeho finančními orgány) a fyzickou osobou, jehož se neúčastní žádná další osoba, jejíž práva či zájmy by mohly být dotčeny, pokud by názor Ústavního soudu nebyl aplikován. Z hlediska veřejného zájmu je třeba si uvědomit, že důvodem kasačního zásahu Ústavního soudu ve věci sp. zn. I. ÚS 1611/07 nebyla protiústavnost lhůty pro vyměření daně jako takové, ale nejasnost příslušného zákonného ustanovení, jež umožňovalo dvojí výklad, přičemž bylo třeba – za konkrétních okolností daného případu – použít ten z nich, jenž je ve prospěch daňového poplatníka, a to s ohledem na princip *in dubio pro libertate*. Ústavní soud tedy nejenže nevidí důvod, proč by měl být veřejný zájem nějak dotčen, ale naopak postup podle dosavadního výkladu daného zákonného ustanovení odpovídá nosné myšlence, jež je obsažena v uvedeném nálezu Ústavního soudu.

37. Namítá-li stěžovatel porušení práva na zákonného soudce v důsledku toho, že senát Nejvyššího správního soudu (5 Afs) nepostoupil věc rozšířenému senátu, a to s ohledem na právní názor vyslovený u tétož soudu ze dne 29. 6. 2011 č. j. sp. zn. 8 Afs 32/2010-102, nemůže tomu Ústavní soud zcela přisvědčit. Nejvyšší správní soud se danou otázkou zabýval, nicméně se s názorem stěžovatele neztotožnil. V obou věcech šlo sice o stejnou právní problematiku, avšak – jak Nejvyšší správní soud poukázal – skutkové okolnosti byly rozdílné, neboť v případě sp. zn. 8 Afs 32/2010 podal daňový subjekt daňové přiznání před vyhlášením nálezu sp. zn. I. ÚS 1611/07 a z hlediska lhůty počítané podle původního právního názoru včas. Přitom je třeba vzít v úvahu, že za určitých okolností se může jednat o podstatné hledisko, neboť je zde ve hře důvěra občana v právo nejen v jeho „obecné“ pozici daňového subjektu, ale navíc i v roli konkrétně dotčeného účastníka daňového řízení. Dle názoru Ústavního soudu tak Nejvyšší správní soud nepoužil jako rozlišovací hledisko irelevantní skutečnost, a jeho postup nelze hodnotit jako svévolný.

38. Z výše uvedených důvodů má Ústavní soud za to, že výše uvedené orgány veřejné moci porušily důvěru stěžovatele v právo, a tím i principy právního státu plynoucí z čl. 1 Ústavy. Postupem finančních orgánů, na jehož základě došlo k zastavení řízení ve věci dodatečného daňového přiznání, a návazně pak i postupem soudu bylo porušeno právo stěžovatele domáhat se svých práv ve smyslu čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny. Správní soudy navíc nedostály své povinnosti ve smyslu čl. 90 věty první Ústavy.

39. Ústavní soud proto ústavní stížnosti podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadená rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil. Takto rozhodl bez ústního jednání, neboť od něj nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 citovaného zákona).

Č. 217

K důvodům trvání útěkové vazby

Vazební detence trestně stíhané osoby při hrozícím vysokém trestu podle § 67 písm. a) trestního řádu nemusí být vždy namístě, resp. specifické okolnosti případu v relaci k váze a průkaznosti argumentů svědčících pro útěkovou vazbu mohou být co do své přesvědčivosti zeslabeny konkrétními skutečnostmi jiného druhu na straně obviněného, tedy „silnými“ důvody, jež pro svůj obsah opodstatněnost útěkové vazby vylučují. Jsou tak jakousi argumentační protiváhou konkrétních skutečností odůvodňujících vazbu, přičemž mezi těmito kritérii se při výsledném hodnocení uplatní princip úměrnosti (proporcionality). Obviněný je oprávněn takové důvody na svou obhajobu vznášet a soud k nim musí přihlížet a vypořádat se s nimi.

Z judikatury Ústavního soudu se podává restriktivní interpretace důvodů vazby, neboť vazba má závažné negativní důsledky sociální a psychologické. Vazba izoluje obviněného od jeho rodinného a sociálního prostředí a může sloužit i jako prostředek nátlaku na obviněného, aby se dosáhlo jeho doznání [nález sp. zn. Pl. ÚS 6/10 ze dne 20. 4. 2010 (N 89/57 SbNU 167; 163/2010 Sb.)]. Z toho plyne též požadavek přísné proporcionality ve vztahu ke sledovanému cíli.

Aby byl zajištěn respekt a ochrana základního práva na osobní svobodu, musí být brán zřetel na tzv. doktrínu zesílených důvodů. Obecné soudy jsou povinny respektovat požadavek nezbytnosti existence zesílených důvodů pro trvání vazby, jinak nelze pokračující omezení osobní svobody, byť k uvalení vazby mohlo dojít na základě důvodného podezření, aprobovat. Konkrétně vzato: trvání podezření je podmínkou sine qua non pro zákonnost pokračování vazby, ale po určité době samo o sobě nepostačuje. V takových případech musí soud určit, zda existují jiné relevantní a dostačující důvody předložené orgány činnými v trestním řízení, které by ospravedlnily toto pokračující odnětí svobody (viz rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 4. 2005 ve věci *Rokhlina proti Rusku*, stížnost č. 54071/00).

Nesplnění formálních požadavků kladených na rozhodnutí o dalším trvání vazby je samo o sobě dostatečné k tomu, aby bylo konstatováno porušení čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny, resp. čl. 5 odst. 1 a 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Pro upřesnění lze uvést, že takové pochybení může spočívat zvláště v tom, že soud pouze zopakuje důvody uváděné v počáteční fázi vazby, aniž by náležitě vysvětlil, proč je trvání vazby i nadále nezbytné (z rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. 11. 2008 ve věci *Janulis proti Polsku*, stížnost č. 20251/04).

Při posuzování a přezkoumávání existence vazebních důvodů je povinností obecných soudů vzít v úvahu délku trvání vazby s ohledem na specifika konkrétního trestního řízení. Riziko uprchnutí nebo skrývání se obviněného za účelem vyhnutí se trestnímu stíhání nebo trestu po případném propuštění z vazby nemůže být v případě dlouhotrvající vazby založeno výlučně na skutečnosti, že obviněnému hrozí vysoký trest. Delší trvání vazby musí být ospravedlněno dalšími závažnými konkrétními okolnostmi, které vylučují nahrazení vazby jiným opatřením podle trestního řádu. Vrchní soud této povinnosti nedostál, když stvrdil existenci útěkové vazby pouhým odkazem na hrozbu vysokého trestu, aniž by se dostatečně zabýval jinými konkrétními skutečnostmi zpochybňujícími trvání vazebního důvodu.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Kateřiny Šimáčkové a Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) – ze dne 12. prosince 2013 sp. zn. I. ÚS 2665/13 ve věci ústavní stížnosti MUDr. Davida Ratha, zastoupeného JUDr. Ing. Adamem Černým, LL.M., advokátem, se sídlem Praha 2, Dřevná 382/2, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 8. 2013 č. j. 12 To 56/2013-24846, kterým byla zamítnuta stěžovatelova stížnost proti usnesení soudu prvního stupně o ponechání stěžovatele ve vazbě a zamítnutí jeho žádosti o propuštění z vazby, za účasti Vrchního soudu v Praze jako účastníka řízení a Krajského státního zastupitelství v Praze jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 8. 2013 č. j. 12 To 56/2013-24846 byla porušena základní práva stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 a čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 8. 2013 č. j. 12 To 56/2013-24846 se proto ruší.

Odůvodnění

I. Rekapitulace průběhu řízení a obsahu ústavní stížnosti

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 29. 8. 2013, se stěžovatel domáhal zrušení usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 8. 2013 č. j. 12 To 56/2013-24846, kterým byla zamítnuta jeho stížnost proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 18. 7. 2013 sp. zn. 4 T 21/2013, jímž soud prvního stupně zamítl žádost stěžovatele o propuštění z vazby

a ponechal jej ve vazbě z důvodu podle § 67 písm. a) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní řád“). Opatření nahrazující vazbu podle § 73 odst. 1 písm. b) a § 73a odst. 2 písm. b) trestního řádu nebyla krajským soudem přijata.

2. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítal, že napadeným rozhodnutím Vrchního soudu v Praze byla porušena jeho ústavně zaručená práva, zejména právo na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a právo na soudní ochranu a spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Vrchnímu soudu vytýkal, že důvod útěkové vazby shledal ve skutečnostech ležících mimo zákonný rámec § 67 písm. a) trestního řádu, že nepřihlížel k argumentaci a návrhům vzneseným obhajobou při vazebním zasedání konaném u Krajského soudu v Praze dne 18. 7. 2013, že skutečností zeslabující obavu z útěkové vazby zcela vyloučil ze svých úvah, že neprovedl žádná relevantní zjištění k možnosti nahrazení vazby opatřeními nespojenými s omezením osobní svobody stěžovatele, tedy že své rozhodnutí náležitě neodůvodnil. Stěžovatel zdůraznil, že po více než roční době vazby nelze její důvodnost opírat o skutečnosti známé již při zahájení trestního stíhání a upřednostňovat veřejný zájem na úkor základního práva stěžovatele na osobní svobodu, a to bez konkrétních a průkazných důvodů.

3. Proti stěžovateli je vedeno trestní řízení pro skutek právně kvalifikovaný jako pokračující zločin přijetí úplatku podle § 331 odst. 1 alinea 1 a odst. 4 písm. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Stěžovatel byl vzat do vazby usnesením Okresního soudu v Ústí nad Labem ze dne 16. 5. 2012 sp. zn. 40 Nt 637/2012, a to pro existenci vazebních důvodů podle § 67 písm. a) a b) trestního řádu. V přípravném řízení a následně v řízení před soudem bylo o trvání vazby stěžovatele opakovaně rozhodováno. Posledním rozhodnutím Krajského soudu v Praze, vydaným dne 3. 10. 2013, byla žádost stěžovatele o propuštění z vazby na svobodu opět zamítnuta a stěžovatel byl ve vazbě nadále ponechán s odkazem na útěkový vazební důvod podle § 67 písm. a) trestního řádu. Vrchní soud v Praze posléze k podané stížnosti prvostupňové rozhodnutí zrušil (usnesením ze dne 11. 11. 2013 č. j. 12 To 76/2013-25525) a rozhodl o nahrazení vazby zajišťovacími opatřeními v podobě písemného slibu stěžovatele a souběžného vyslovení dohledu probačního úředníka. Téhož dne byl stěžovatel propuštěn z vazby na svobodu.

4. Ústavní soud si vyžádal spisové materiály, aby mohl provést náležitý přezkum ústavní stížnosti dotčeného vazebního rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 8. 2013 č. j. 12 To 56/2013-24846, jakož i jemu předcházejícího usnesení Krajského soudu v Praze o dalším trvání vazby ze dne 18. 7. 2013 sp. zn. 4 T 21/2013.

II. Obsah vyjádření ostatních účastníků řízení

5. K výzvě Ústavního soudu se k podané ústavní stížnosti vyjádřil Vrchní soud v Praze, a to tak, že poukázal na své rozhodnutí o propuštění stěžovatele z vazby na svobodu ze dne 11. 11. 2013.

6. Ve věci se dále vyjádřilo Krajské státní zastupitelství v Praze v postavení vedlejšího účastníka řízení před Ústavním soudem. Státní zástupce krajského státního zastupitelství se plně ztotožnil s napadeným usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 8. 2013 č. j. 12 To 56/2013-24846. Uvedl, že stěžovatel od samého počátku vazebního trestního stíhání napadal stížnostmi de facto veškerá rozhodnutí týkající se existence vazebních důvodů a trvání vazby; opakovaně podával též ústavní stížnosti, jež byly Ústavním soudem odmítány jako zjevně neopodstatněné, případně nepřipustné. Vedlejší účastník vyslovil názor, že v dosavadním průběhu trestního řízení žádná ústavně zaručená práva stěžovatele nebyla porušena, s tím, že jde o závěr, s nímž se dosud ztotožnily všechny soudní instance, které v dané trestní věci rozhodovaly, jakož i Ústavní soud při rozhodování o opakovaných ústavních stížnostech stěžovatele. Vedlejší účastník proto navrhl ústavní stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou.

III. Právní posouzení

7. Ústavní soud úvodem konstatuje, že se zřetelem k rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 11. 2013 č. j. 12 To 76/2013-25525 o propuštění stěžovatele z vazby na svobodu bude posuzovat pouze otázku, zda napadeným rozhodnutím vrchního soudu ze dne 22. 8. 2013 č. j. 12 To 56/2013-24846 byla porušena ústavně zaručená práva stěžovatele.

8. Ústavní stížnost je důvodná.

III.a/ K institutu vazby

9. Vazba představuje zajišťovací institut sloužící k dosažení účelu trestního řízení. Rozhodování o vazbě nelze chápat jako rozhodování o vině či nevině obviněného; je tedy přirozené, že je vedeno vždy v rovině pouhé pravděpodobnosti (a nikoli jistoty) ohledně důsledků, které mohou nastat, nebude-li obviněný držen ve vazbě. Vazbu je však nutno náležitě odůvodnit konkrétními skutečnostmi, jež naplňují její zákonné důvody (§ 68 odst. 1 trestního řádu) – trestní řád to vyjadřuje slovy, že musí být naplněna důvodná obava, že nastanou okolnosti, pro něž lze vazbu uvalit (§ 67 trestního řádu), resp. že rozhodnutí o vazbě musí být odůvodněno skutkovými okolnostmi (§ 68 odst. 1 věta druhá trestního řádu).

10. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu je věcí obecných soudů posuzovat, zda je vazba v konkrétní věci nezbytným opatřením k dosažení účelu trestního řízení a zda tohoto účelu ani při vynaložení veškerého úsilí a prostředků ze strany orgánů činných v trestním řízení nelze dosáh-

nout jinak. Do příslušných úvah a rozhodnutí jimi podložených je Ústavní soud oprávněn zasáhnout v zásadě jen tehdy, není-li rozhodnutí obecného soudu o vazbě podloženo zákonným důvodem (čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny) buď vůbec, nebo jestliže tvrzené a nedostatečně zjištěné důvody vazby jsou ve zjevném rozporu s kautelami plynoucími z ústavního pořádku. O takový případ jde v projednávané věci.

11. K argumentaci stěžovatele o nedůvodnosti jeho vzetí do vazby se Ústavní soud již v minulosti vyjadřoval a na svých předchozích závěrech nehodlá ničeho měnit (viz usnesení sp. zn. I. ÚS 2632/12 ze dne 17. 9. 2012 a další v této vazební věci vydaná rozhodnutí zdejšího soudu; dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Vlivem plynutí času ovšem z hlediska otázky naplnění vazebního důvodu podle § 67 písm. a) trestního řádu nastala změna okolností, kterou bylo nutno při vazebním rozhodování náležitě zohlednit, což se však v případě dotčeného rozhodnutí vrchního soudu nestalo.

12. Omezení osobní svobody vazbou náleží do té oblasti rozhodování orgánů veřejné moci, která nepochybně již z povahy věci vyžaduje transparentní preciznost a na niž je nutno z pohledu rozhodovacích důvodů vztahovat vyšší požadavky co do zřejmosti existence jednotlivých podmínek kladených na samotné uvalení vazby, jakož i na její další trvání. Nelze totiž ztráčet ze zřetele, do jak významného základního práva může rozhodnutí o vazbě coby výsledek realizované procesní pravomoci orgánů činných v trestním řízení zasáhnout při snaze dosáhnout jeho legitimního účelu.

13. Při rozhodování o vazbě dochází k tomu, že orgány veřejné moci musejí začasť reagovat velmi pružně, vázány zákonem formulovanými postuláty a v jejich rámci rovněž přísně stanovenými lhůtami, ovšem současně takovým způsobem, aby jejich rozhodnutí nebyla činěna bez určité minimálně předpokládané kvality. Tyto požadavky konečně v nejobecnější rovině plynou již ze samotného přirozeného základního práva každé lidské bytosti, tedy i trestně stíhané osoby, na rovnou pozornost a úctu. Je tudíž třeba, aby důvody svědčící pro opodstatněnost nezbytného omezení osobní svobody byly v odůvodnění rozhodnutí zřetelné a konkrétně přezkoumatelným způsobem vyloženy a byly obsahově ve shodě se zákonnými podmínkami vymezenými pro uvalení vazby trestním řádem. Uvedené teze samozřejmě platí nejen při rozhodování, jímž se trestně stíhaná osoba bere do vazby, nýbrž i při rozhodování o jejím dalším trvání.

III.b/ Útěkový vazební důvod

14. Vazební stíhání obviněného je výrazem ústavně připuštěného omezení osobní svobody (avšak pouze při splnění určitých předpokladů). Jedním z alternativních důvodů vazby je zcela legitimně důvod tzv. vazby útěkové, jak je formulován v § 67 písm. a) trestního řádu. Díkce označeného ustanovení uvádí, že obviněný smí být vzat do vazby (pozn. ÚS: nebo

ve vazbě ponechán) jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest.

15. Typová (toliko objektivní) hrozba vysokého trestu sama o sobě pro naplnění útěkového vazebního důvodu není dostačující [viz např. rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 226/96 ze dne 19. 11. 1996 (N 122/6 SbNU 383), sp. zn. I. ÚS 19/97 ze dne 7. 1. 1998 (N 2/10 SbNU 15), sp. zn. III. ÚS 188/99 ze dne 4. 11. 1999 (N 156/16 SbNU 157), sp. zn. I. ÚS 303/01 ze dne 23. 10. 2001 (N 156/24 SbNU 149), sp. zn. I. ÚS 381/01 ze dne 30. 10. 2001 (N 160/24 SbNU 175), sp. zn. I. ÚS 432/01 ze dne 17. 1. 2002 (N 8/25 SbNU 55)]. Konkrétní, tudíž nikoliv pouze typová hrozba vysokého trestu, podložená jedinečnými okolnostmi spáchaného skutku, může být (ve spojení s dalšími aspekty dané trestní věci) tím důvodem, který vede k odůvodněné a dostatečně předpokládané obavě z následků, jimž má „útěková“ vazba čelit. Musí se však jednoznačně jednat o konkrétní hrozbu vysokého trestu, a to v rámci rozpětí trestní sazby stanovené trestním zákonem. Zákonnou podmínku „hrozby vysokým trestem“ Ústavní soud interpretuje ve smyslu konkretizace a individualizace trestněprávní kvalifikace skutku ve vztahu k obviněnému, a to na základě zjištění konkrétních skutečností, opodstatňujících důvodnost trestního stíhání. Hrozbou vysokým trestem lze odůvodnit uložení tzv. útěkové vazby toliko v těch případech, kdy na základě zjištěných skutečností nasvědčujících důvodnosti podezření ze spáchání zvláště závažného trestného činu lze předpokládat uložení trestu odnětí svobody ve výši nejméně kolem osmi let [z nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 566/03 ze dne 1. 4. 2004 (N 48/33 SbNU 3)]. Prezentované referenční kritérium však nelze absolutizovat natolik, že by nemohlo být modifikováno (vyvráceno) důvody tvrzenými obviněným. Tyto si vzájemně konkurující teze jsou pro posouzení předmětné věci klíčové, tím spíše, že se vrchní soud druhým z atributů takřka nezabýval.

III.c/ Skutečnosti útěkový vazební důvod zeslabující

16. Vazební detence trestně stíhané osoby při hrozcím vysokém trestu podle § 67 písm. a) trestního řádu nemusí být vždy namístě, resp. specifické okolnosti případu v relaci k váze a průkaznosti argumentů svědčících pro útěkovou vazbu mohou být co do své přesvědčivosti zeslabeny konkrétními skutečnostmi jiného druhu na straně obviněného, tedy „silnými“ důvody, jež pro svůj obsah opodstatněnost útěkové vazby vylučují. Jsou tak jakousi argumentační protiváhou konkrétních skutečností odůvodňujících vazbu, přičemž mezi těmito kritérii se při výsledném hodnocení uplatní princip úměrnosti (proporcionality). Obviněný je oprávněn takové důvody na svou obhajobu vznášet a soud k nim musí přihlížet a vypořádat se s nimi

(k tomu viz Hanuš, L. Právní argumentace nebo svévole. Úvahy o právu, spravedlnosti a etice. Praha : C. H. Beck, 2008, str. 130).

17. Jádrem argumentace vrchního soudu v napadeném usnesení ze dne 22. 8. 2013 č. j. 12 To 56/2013-24846 jsou formulace o tom, že hrozba vysokým trestem postačuje k naplnění vazebního důvodu podle § 67 písm. a) trestního řádu. „Reálné riziko útěku obžalovaného nemusí vždy znamenat riziko takového jednání bezprostředně po propuštění z věznic. Postačí důvodná obava, že by samotné propuštění z vazby na svobodu vedlo k útěku obžalovaného ve svém důsledku, byť by se tak zřejmě stalo s určitým časovým odstupem po propuštění – zřejmě v závislosti na míře přípravy takového jednání a především dalším procesním vývinu řízení před soudem a aktuální důkazní situaci.“ Těžiště dotčeného rozhodnutí vrchního soudu je tedy v konstatované realnosti útěku obžalovaného, i když třeba s větším časovým odstupem, a to pro hrozící vysoký trest.

18. Proti výše uvedeným závěrům vrchního soudu, jež jsou předestřeny ve výrazně abstraktní rovině, stojí pozdější závěry téhož soudu, jak byly vysloveny v usnesení ze dne 11. 11. 2013 č. j. 12 To 76/2013-25525 o propuštění stěžovatele z vazby na svobodu. Vrchní soud v poslední označeném rozhodnutí mimo jiné uvedl, že „indicie, včetně poznatku získaného z přepisu odposlechu komunikace obžalovaného MUDr. Ratha se spoluobžalovanou MUDr. Pancovou, o úvahách investovat finanční prostředky získané trestnou činností v cizině, nemají reálnějšího podkladu“ a že přes pravděpodobnost kontaktů obžalovaného v zahraničí „soud nemá k dispozici žádné relevantní poznatky o tom, že by mohlo jít o kontakty natolik nadstandardní, aby v případě eventuálního útěku umožnily jmenovanému dlouhodobý pobyt či dokonce možnost skrývání se v cizině.“ Na těchto zjištěních založil stížnostní soud závěr o nepravděpodobnosti dispozice finančními prostředky v cizině ze strany obžalovaného a dospěl k závěru o možnosti rovnocenného nahrazení vazby coby zajišťovacího opatření přijetím písemného slibu obžalovaného, dohledem probačního úředníka a dalšími omezeními (zákaz vycestování do zahraničí, povinnost odevzdat cestovní doklady). Stížnostní soud také zohlednil rodinné a osobní poměry obžalovaného.

19. V nyní souzené věci tedy vznikla situace, při níž byly po dlouhou dobu vrchním soudem absolutizovány obecné útekové závěry, a naopak skutečnosti tkvící v osobě stěžovatele a jeho poměrech (rodinné zázemí, vztah k nemocnému otci, dosud nijak neprojevená vůle opustit území České republiky atd.) marginalizovány, resp. opomíjeny. Tomu nyní oponuje negace útekových (konkrétních) důvodů, jež byla provedena tímž stížnostním soudem usnesením ze dne 11. 11. 2013. Při poměření těchto pro a proti převažuje akcent směřující k osobě stěžovatele (obžalovaného). Konkrétní realnost útěku je zpochybněna, což vede k závěru

o neudržitelosti a v důsledku i protiústavnosti napadeného usnesení vrchního soudu, shledal-li tento bez dalšího – časovému faktoru odpovídajícího – zdůvodnění opodstatněnost trvání vazby v přezkoumávané věci. Vyslovený závěr je v souladu s interpretací čl. 8 odst. 5 Listiny (viz výklad dále).

III.d/ Rozhodování o dalším trvání vazby – restriktivní interpretace a zesílené důvody

20. Ustanovení čl. 8 odst. 5 Listiny obsahuje garance ve vztahu k rozhodování o vazbě. Platí, že o vazbě musí rozhodnout soud a že musí být zákonná co do hmotněprávního základu (důvodů vazby) i procesního postupu. Vazba musí být rovněž časově omezena na dobu stanovenou zákonem, resp. vzhledem k požadavku proporcionality jen na dobu nezbytnou.

21. Z judikatury Ústavního soudu se podává restriktivní interpretace důvodů vazby, neboť vazba má závažné negativní důsledky sociální a psychologické. Vazba izoluje obviněného od jeho rodinného a sociálního prostředí a může sloužit i jako prostředek nátlaku na obviněného, aby se dosáhlo jeho doznání [nález sp. zn. Pl. ÚS 6/10 ze dne 20. 4. 2010 (N 89/57 SbNU 167; 163/2010 Sb.)]. Z toho plyne též požadavek přísné proporcionality ve vztahu ke sledovanému cíli (viz Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 239 a 240).

22. Aby byl zajištěn respekt a ochrana základního práva na osobní svobodu, musí být brán zřetel na tzv. doktrínu zesílených důvodů. Obecné soudy jsou povinny respektovat požadavek nezbytnosti existence zesílených důvodů pro trvání vazby, jinak nelze pokračující omezení osobní svobody, byť k uvalení vazby mohlo dojít na základě důvodného podezření, aprobovat. Konkrétně vzato: trvání podezření je podmínkou *sine qua non* pro zákonnost pokračování vazby, ale po určité době samo o sobě nepostačuje. V takových případech musí soud zjistit, zda existují jiné relevantní a dostačující důvody předložené orgány činnými v trestním řízení, které by ospravedlnily toto pokračující odnětí svobody (viz rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 4. 2005 ve věci *Rokhlina proti Rusku*, stížnost č. 54071/00).

III.e/ Proporcionalita délky vazby a odůvodnění jejího dalšího trvání

23. Výchozí principy hodnocení proporcionality délky vazby jsou přehledně shrnuty i v evropské judikatuře, zejména lze poukázat na rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (dále též jen „ESLP“) ze dne 25. 4. 2000 ve věci *Punzelt proti České republice* (stížnost č. 31315/96). Otázka, zda je přiměřené, aby obviněný zůstal ve vazbě, musí být v každé věci posuzována podle konkrétních okolností. Pokračování vazby může být ospravedlněno pouze tehdy, jestliže zjevně existuje opravdový veřejný zájem, který převáží

nad právem na osobní svobodu. Trvání důvodného podezření, že zadržaná osoba spáchala trestný čin, je nezbytnou podmínkou zákonnosti prodlužované vazby, ale po uplynutí určité doby již nepostačuje. Soud poté musí stanovit, zda důvody (skutečnosti) ve věci zjištěné nadále opravňují omezení osobní svobody (viz Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2012, str. 512 a 513).

24. Opakované používání stereotypních formulací v rozhodnutích soudů o prodloužení vazby vzbuzuje podezření, že se rozhodující orgány dostatečně nezabývaly konkrétními okolnostmi a nereagovaly na argumenty obviněného (rozsudek ESLP ze dne 9. 4. 2009 ve věci *Kondratyev proti Rusku*, stížnost č. 2450/04; rozsudek ESLP ze dne 6. 12. 2007 ve věci *Lind proti Rusku*, stížnost č. 25664/05). Soudy rozhodující o vazbě sice nejsou povinny se ve svých rozhodnutích vypořádat jednotlivě s každým argumentem uplatněným obviněným nebo jeho obhájcem, měly by však reagovat adekvátním způsobem na všechna tvrzení, která jsou způsobilá zpochybnit oprávněnost dalšího trvání vazby (rozsudek ESLP ze dne 8. 2. 2011 ve věci *Ignatenco proti Moldavsku*, stížnost č. 36988/07; rozsudek ESLP ze dne 21. 12. 2010 ve věci *Michalko proti Slovensku*, stížnost č. 35377/05).

25. Nesplnění formálních požadavků kladených na rozhodnutí o dalším trvání vazby je samo o sobě dostatečné k tomu, aby bylo konstatováno porušení čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny, resp. čl. 5 odst. 1 a 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Pro upřesnění lze uvést, že takové pochybení může spočívat zvláště v tom, že soud pouze zopakuje důvody uváděné v počáteční fázi vazby, aniž by náležitě vysvětlil, proč je trvání vazby i nadále nezbytné (z rozsudku ESLP ze dne 4. 11. 2008 ve věci *Janulis proti Polsku*, stížnost č. 20251/04).

26. S podobou odůvodnění vazebních rozhodnutí vnitrostátních orgánů nebyl Evropský soud pro lidská práva spokojen například ve věci *Smatana proti České republice* (rozsudek ze dne 27. 9. 2007, stížnost č. 18642/04). Štrasburský soud v tomto případě shledal, že odůvodnění sporných rozhodnutí zůstávalo prakticky stejné a bylo abstraktní povahy, neboť obsahovalo kritéria stanovená zákonem bez odkazu na konkrétní jednání stěžovatele.

27. Pokud by však stejné (relevantní a postačující) důvody pro ponechání obviněného ve vazbě přetrvávaly po celou dobu jejího trvání, a jestliže základem vazby byla předmětem několikerého přezkoumání, nebylo by možno soudu vytýkat, že tyto důvody v odůvodnění svého rozhodnutí opakoval (rozsudek ESLP ze dne 28. 10. 2010 ve věci *Knebl proti České republice*, stížnost č. 20157/05).

IV. Závěry

28. Při posuzování a přezkoumávání existence vazebních důvodů je povinností obecných soudů vzít v úvahu délku trvání vazby s ohledem na specifika konkrétního trestního řízení. Riziko uprchnutí nebo skrývání se obviněného za účelem vyhnutí se trestnímu stíhání nebo trestu po případném propuštění z vazby nemůže být v případě dlouhotrvající vazby založeno výlučně na skutečnosti, že obviněnému hrozí vysoký trest. Delší trvání vazby musí být ospravedlněno dalšími závažnými konkrétními okolnostmi, které vylučují nahrazení vazby jiným opatřením podle trestního řádu. Vrchní soud této povinnosti nedostál, když stvrdil existenci útěkové vazby pouhým odkazem na hrozbu vysokého trestu, aniž by se dostatečně zabýval jinými konkrétními skutečnostmi zpochybňujícími trvání vazebního důvodu.

29. Poměrování hodnot a principů v nyní posuzované věci spočívá v kontrapozici veřejného zájmu (plynulý průběh trestního řízení) na straně jedné a ochrany soukromého a rodinného života (nedotknutelnost osoby, osobní svoboda, viz čl. 7 a 8 Listiny) na straně druhé. Plynutí času je faktorem, který v zesílené míře hovoří pro přednost danou druhé z uvedených hodnot, resp. druhé skupině hodnot. Ač nelze opomíjet význam hrozby vysokého trestu jako zákonného znaku opravňujícího vazební postup v trestním řízení, není možné ztratit ze zřetele, že při tzv. útěkové vazbě útek bude reálně, v rozumné důkazní míře hrozit, nebo nikoli. Zajisté, že úvaha soudu o konkrétní realitě útěku bude většinou pravděpodobnostní, nikoli striktně prokazatelná. O pravděpodobnosti útěku stěžovatele ovšem existovaly pochybnosti, které nemohla zakrýt již dřívější odůvodnění usnesení stížnostního soudu. Jestliže nyní stížnostní soud právě na tomto základě zeslabil existenci, resp. oprávněnost použití vazebního důvodu natolik, že rozhodl o nahrazení vazby jinými prostředky, pak to jen potvrzuje závěr o rozporu ústavní stížnosti napadeného rozhodnutí téhož soudu ze dne 22. 8. 2013 se základními právy stěžovatele na spravedlivý proces a na ochranu osobní svobody, jejíž omezení smí být vázáno jen na zákonné důvody a nezbytnou dobu.

30. Ze všech výše řečených důvodů Ústavní soud stěžovatelově ústavní stížnosti vyhověl a při konstatovaném porušení základních práv stěžovatele garantovaných čl. 36 odst. 1 a čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny napadené usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 8. 2013 č. j. 12 To 56/2013-24846 zrušil [§ 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)].

31. Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti bez nařízení jednání, neboť dospěl k závěru, že by od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudkyně Ivany Janů

Ve smyslu § 22 zákona o Ústavním soudu nesouhlasím s výrokem nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2665/13 a připojuji odlišné stanovisko.

Obdobně jako ve svém odlišném stanovisku k předcházející stěžovatelově věci sp. zn. I. ÚS 2208/13 ze dne 11. 12. 2013 (N 215/71 SbNU 517) nezpochybňuji nijak teoretická východiska nálezu, pokud jde o požadavky, které je třeba klást na vazební rozhodnutí obecných soudů, avšak nejsem přesvědčena, že z jejich aplikace na projednávanou věc nezbytně vyplývá nutnost vyhovění stěžovatelově ústavní stížnosti.

V nynější věci většina dospěla k závěru, že nebyly naplněny důvody pro takzvanou útékovou vazbu, a to zejména s poukazem na obsah (až po podání ústavní stížnosti vydaného) usnesení vrchního soudu ze dne 11. 11. 2013, na základě kterého byl stěžovatel z vazby propuštěn. Se závěry většiny se však neztotožňuji.

Především mám za to, že Ústavní soud se na uvedené usnesení neměl v zásadnější míře zaměřovat a při svém přezkumu se měl soustředit spíše na obsah těch rozhodnutí, která byla ústavní stížností napadena, a na okolnosti a kontext věci v době jejich vydání. Pokud by tak učinil, nemohl by přehlédnout, že v nich, zejména pak v rozhodnutí prvostupňovém, jsou skutečnosti, pro které byl stěžovatel ponechán ve vazbě, popsány. Soudy uvážily reálnost uložení vysokého trestu odnětí svobody danou s ohledem na odpovídající trestní sazbu a míru, v jaké měl být stěžovatel v jedné z klíčových rolí do organizování popsané trestné činnosti zapojen, její sofistikovanost a dobu, po kterou měla být páchána a kolika stíhanými útoky. K tomu pak zohlednily, že důvodnost obavy z útěku a skrývání se stěžovatele je podporována tím, že dle záznamů o dřívější komunikaci měl spolu s obžalovanou MUDr. Pancovou rozmyslet mimo jiné způsob legalizace získaných finančních prostředků, přičemž zvažována byla varianta využití skrytého uložení prostředků v zahraničí, a dalšími okolnostmi případu, kdy soud prvního stupně ve svém rozhodnutí (zejména viz jeho str. 13–15) předložil zcela konkrétní a logické úvahy, a to i v tom směru, proč nelze považovat za postačující nabízené záruky.

Tuto argumentaci soudu prvního stupně nepovažuji za jakkoliv nepřehlednou. Obecné soudy rozhodovaly v situaci, kdy byl shromážděn rozsáhlý důkazní materiál vyvolávající podezření, že stěžovatel spáchal vysoce závažnou trestnou činnost, při jejímž prokázání mu reálně hrozí mnohaletý trest odnětí svobody v rámci trestní sazby 5 až 12 let. Lze dokonce říci, že pokud by se prokázalo, že stěžovatel danou trestnou činnost skutečně spáchal, jednalo by se o jeden z nejzávažnějších případů korupce v novodobé historii České republiky vůbec. Jestliže stěžovatel v souvislosti se svým

politickým postavením či jinak získal určité vazby na zahraničí a přinejmenším zvažoval možnost uložit v zahraničí finanční prostředky, jedná se rovněž o skutečnosti, ke kterým bylo namístě přihlížet. Případy bývalých politiků ukrývajících se před justičními orgány jsou mimochodem obecně dobře známy (například případ poslance Petra Wolfa). Dostatečnost odůvodnění rozhodnutí soudu o vazbě je přitom nutno hodnotit ve světle toho, že rozhodování o vazbě přirozeně nelze pojímat jako rozhodování o vině a trestu obviněného; vazba je zajišťovacím institutem, který slouží k dosažení účelu trestního řízení, a každé rozhodování o vazbě je vedeno vždy v rovině pouhé pravděpodobnosti – nikoli jistoty – jak ohledně důsledků, které mohou nastat, nebude-li obviněný stíhán vazebně, tak ohledně dalšího vývoje řízení, který lze jen odhadovat.

Kromě toho jsem přesvědčena, že ani usnesení vrchního soudu ze dne 11. 11. 2013, na základě kterého byl stěžovatel z vazby propuštěn a kterému většina přičetla ve své argumentaci značný význam, ve skutečnosti závěry většiny nepodporuje. Jestliže toto usnesení vyznívá v tom směru, že důvody vazby nebyly dány, nutno uvážit, že bylo vydáno až po určitém časovém období po ústavní stížnosti napadených rozhodnutích. Plynutím času se důvody vazby zeslabují, z čehož je zřejmé, že z neexistence vazebních důvodů ke dni 11. 11. 2013 nijak nutně nevyplývá jejich neexistence k určitému datu dřívějšímu. Interpretace většiny, pokud jde o význam závěrů v usnesení vrchního soudu ze dne 11. 11. 2013, není přílehlavá, neboť tyto závěry přesouvá do jiného časového kontextu, než v kterém byly učiněny. Vrchní soud stěžovatele z vazby propustil s poukazem na oslabování důvodů vazby plynutím času, nikoliv proto, že by svá dřívější rozhodnutí, kterými vazbu prodlužoval, považoval zpětně za chybu.

Pokud již obsah usnesení vrchního soudu ze dne 11. 11. 2013, kterým byl stěžovatel z vazby propuštěn, o něčem svědčí, pak spíše o tom, že soudy rozhodující ve věci jsou schopny příslušné aspekty případu, jako je například erodování důvodů vazby plynutím času, posoudit samy i bez toho, aby Ústavní soud do jejich činnosti v daném trestním řízení musel zasahovat. Usnesení vrchního soudu ze dne 11. 11. 2013, kterým byl stěžovatel z vazby propuštěn, tedy nevytváří důvodnosti nynější ústavní stížnosti ze dne 29. 8. 2013, nýbrž právě naopak hovoří v její neprospěch.

Z uvedených důvodů jsem přesvědčena, že Ústavní soud, jehož povinností je reagovat pouze na nedostatky svým charakterem nejzávažnější a své zásahy do rozhodovací činnosti obecných soudů minimalizovat, měl ústavní stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou.

Č. 218

K účelnosti nákladů vynaložených fakultní nemocnicí při zastoupení advokátem v případě tzv. formulářových žalob v bagatelních věcech týkajících se vymáhání regulačních poplatků

K principu proporcionality mezi žalovanou částkou a výší náhrady nákladů řízení

Ústavní soud ve svém usnesení sp. zn. I. ÚS 3372/11 ze dne 24. 7. 2013 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) uvedl, že právní řád a jeho interpretace Ústavním soudem soudům zachovává prostor, aby ve svých rozhodnutích zohlednily nejen okolnosti průběhu řízení, ale i případné chování účastníků a jejich poměry konstituované ještě před jeho zahájením (viz ustanovení § 143, § 147 odst. 1, § 150 a § 151 odst. 2 o. s. ř.). Soudy při rozhodování o náhradě nákladů řízení jsou povinny posoudit účelnost právního zastoupení žalobce, zvláště ve specifických případech, kdy jde zaprvé o řízení, v němž proti rozsudku nalézacího soudu není odvolání přípustné (řízení o tzv. bagatelní věci), zadruhé jednotlivé žaloby se v zásadě liší jen údaji o žalovaných a žalované částce (jde o tzv. formulářovou žalobu), zatřetí jde o pohledávky ze smluv, kde jednou ze stran byl spotřebitel, začtvrté jde o smlouvu nebo podmínky jiného právního důvodu k plnění, při nichž je spotřebitel fakticky vyloučen z možnosti sjednat si je s jiným obsahem (typicky půjde zejména o smlouvy o přepravě, o dodávce tepla nebo energií, o spotřebitelském úvěru, o běžném účtu, o poskytování služeb informační společnosti, o poskytování služeb elektronických komunikací, o pojistné smlouvy, o regulační poplatek podle zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů).

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Vladimíra Sládečka – ze dne 18. prosince 2013 sp. zn. IV. ÚS 3678/12 ve věci ústavní stížnosti Vladimíra Matějky, právně zastoupeného advokátem Mgr. Václavem Hajšmanem, Perlová 9, P. O. BOX 181, Plzeň, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 6. 2012 č. j. 22 Co 222/2012-20, kterým byla stěžovateli uložena povinnost nahradit náklady občanského soudního řízení ve sporu o úhradu regulačního poplatku ve zdravotnictví.

Výrok

I. Postupem porušujícím právo na spravedlivý proces garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod bylo usnesením Městského soudu v Praze ze dne 28. 6. 2012 č. j. 22 Co 222/2012-20 zasaženo do základních práv a svobod stěžovatele.

II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 6. 2012 č. j. 22 Co 222/2012-20 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavnímu soudu byl dne 24. 9. 2012 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), prostřednictvím něhož se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedeného usnesení Městského soudu v Praze.

2. Předtím, než se Ústavní soud začal věcí meritorně zabývat, přezkoumal podání po stránce formální a konstatoval, že podaná ústavní stížnost obsahuje veškeré náležitosti, jak je stanoví zákon o Ústavním soudu.

II.

3. Výše citovaným usnesením městského soudu byla stěžovateli výrokem I uložena povinnost zaplatit Fakultní nemocnici v Motole na náhradě nákladů řízení částku 6 920 Kč a výrokem II bylo stěžovateli uloženo zaplatit fakultní nemocnici na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 960 Kč.

4. Stěžovatel byl v období od 10. 6. 2010 do 11. 6. 2010 hospitalizován ve fakultní nemocnici. Za tento pobyt vznikla stěžovateli povinnost uhradit regulační poplatek ve výši 60 Kč. Stěžovatel tuto částku uhradil dne 11. 6. 2010. Na základě úhrady regulačního poplatku byla vydána stěžovateli zdravotnická dokumentace, což je běžnou praxí fakultní nemocnice. Stěžovatel tedy neshledal důvodným ponechat si o zaplacení částky 60 Kč potvrzení, jelikož se jednalo o částku bagatelní. Bez předchozí výzvy k zaplacení regulačního poplatku podala fakultní nemocnice elektronický platební rozkaz, ve kterém se domáhala zaplacení 60 Kč s tam specifikovaným příslušenstvím a náhrady nákladů řízení ve výši 6 920 Kč. Elektronickým platebním rozkazem byla stěžovateli následně uložena povinnost zaplatit 60 Kč s příslušenstvím a náhradu nákladů řízení ve výši 1 592 Kč. Stěžovatel vědom si neunesení důkazního břemene nepodal proti elektronickému platebnímu rozkazu odpor a ihned po jeho vydání uhradil dlužnou částku. Fakultní nemocnice se odvolala proti výši nákladů řízení, přičemž namítala pochybení soudu prvního stupně při postupu jejich vyčíslení. Od-

volací soud změnil rozhodnutí soudu prvního stupně tak, že stěžovatel je povinen zaplatit žalobkyni náklady řízení ve výši 6 920 Kč. Tento svůj závěr odůvodnila vedlejší účastnice tím, že stěžovatel neuhradil dlužnou částku i přes opakovanou výzvu, a nemocnice tak byla nucena vynaložit poměrně vysokou částku na úhradu soudního poplatku a nákladů právního zástupce. Tento závěr se jeví stěžovateli jako neopodstatněný, neboť před podáním elektronického platebního rozkazu stěžovatel k úhradě dlužné částky vyzván nebyl. Vedlejší účastnice toto své tvrzení před odvolacím soudem nijak nedoložila, a soud tak založil své rozhodnutí pouze na základě tvrzení, které fakultní nemocnice uvedla, aniž by požadoval jeho prokázání. Stěžovatel se domnívá, že v rozhodnutí odvolacího soudu je obsažen prvek svévole a napadené rozhodnutí je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti.

5. Odvolací soud při svém rozhodování o náhradě nákladů řízení vycházel z obecné zásady úspěchu ve věci, jež ovládá civilní sporné řízení. Tato zásada by však neměla být uplatňována automaticky, neboť soud by měl vždy především zkoumat, zda v daném případě neexistují jiné rozhodné skutečnosti, které mohou podstatným způsobem ovlivnit přiznání či nepřiznání náhrady účelně vynaložených nákladů. Stanovení nákladů řízení by mělo odpovídat především povaze, délce, náročnosti řízení a dále rozsahu poskytovaných služeb v rámci skutečného průběhu projednávané věci. Navíc je třeba brát na zřetel charakter, obtížnost a časovou náročnost úkonů právní služby ve vztahu k předmětu řízení. Odvolací soud se uvedenými okolnostmi náležitě nezabýval a vycházel ze skutečností, které nebyly v soudním řízení dostatečně prokázány.

6. Dále se městský soud nezabýval tím, jakým způsobem se fakultní nemocnice svého nároku domáhala, tzn. vzorovým návrhem na vydání elektronického platebního rozkazu, který je typickou formulářovou žalobou, v níž se mění pouze identifikační údaje žalovaného a předmět řízení. V souvislosti s uvedeným stěžovatel uvádí, že ke dni podání ústavní stížnosti je evidováno u Obvodního soudu pro Prahu 4, Prahu 8, Prahu 9 a Prahu 10 celkem 94 žalob podaných formou návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu, v nichž JUDr. Balcar zastupuje fakultní nemocnici. Podle náhledu stěžovatele se tak v projednávaném případě jedná spíše o administrativní úkon než o úkon právní služby. Odvolací soud také nevzal v potaz, že se jednalo o bagatelní věc, čímž došlo k porušení principu proporcionality mezi výší vymáhané částky a výší náhrady nákladů řízení, neboť náhrada nákladů řízení několikanásobně převyšuje předmět řízení. Postup odvolacího soudu považuje stěžovatel za nezákonný také z toho důvodu, že se nezabýval tím, zda aplikovat ustanovení § 150 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“). Výše nastíněný postup odvolacího soudu je v rozporu s čl. 11 a 36 Listiny.

7. Závěrem stěžovatel odkázal na recentní judikaturu Ústavního soudu, reprezentovanou např. rozhodnutími sp. zn. II. ÚS 3011/11 ze dne 15. 5. 2012 (N 103/65 SbNU 423), I. ÚS 988/12 ze dne 25. 7. 2012 (N 132/66 SbNU 61), IV. ÚS 303/02 ze dne 5. 8. 2002 (U 25/27 SbNU 307), I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012 (N 68/64 SbNU 767), III. ÚS 594/07 ze dne 23. 10. 2007 (N 168/47 SbNU 211).

III.

8. Městský soud v Praze, co by účastník řízení, svého práva vyjádřit se k předmětné ústavní stížnosti nevyužil.

9. Vedlejší účastnice řízení o ústavní stížnosti ve svém relativně obsáhlém vyjádření k věci uvedla, že se jedná v podstatě o bagatelní spor, a z podstaty věci tak nemohlo dojít k zásahu do základních práv a svobod stěžovatele. V souvislosti s tím odkázala na usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2538/09 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>). K nákladovému výroku vedlejší účastnice uvedla, že problematika nákladů nemůže být předmětem ústavní ochrany, neboť samotný spor o náhradu nákladů řízení, i když se může dotknout některého z účastníků řízení, zpravidla nedosahuje intenzity opodstatňující porušení základních práv a svobod. Zásah do základních práv a svobod by mohl být dán pouze v případě specifické kvality a značné intenzity vad nákladového výroku. Podle názoru vedlejší účastnice není úkolem Ústavního soudu jednat jako odvolací soud nebo jako soud třetí či čtvrté instance. Stejně tak nelze v předmětném případě hovořit ani o zneužití práva na zastoupení. Vedlejší účastnice je poskytovatelem zdravotních služeb a není subjektem, který by skupoval bagatelní pohledávky, aby tak získával zisk z přisouzených nákladů řízení. Ze zákona o veřejném zdravotním pojištění poskytovateli zdravotních služeb vyplývá jednoznačná povinnost vybrat regulační poplatek od pojištěnce nebo jeho zákonného zástupce. Při neplnění této povinnosti může být poskytovateli zdravotních služeb uložena pokuta až do výše 1 mil. Kč. S ohledem na množství vedených soudních sporů a množství pacientů (řádově statisíce ročně) nelze po vedlejší účastnici spravedlivě požadovat, aby sama vedla se svými dlužníky veškerá soudní řízení a pokryla tak mimo svoji primární agendu také vymáhání soudních poplatků. Řešené spory o regulační poplatky přitom nelze bez dalšího vést bez kvalifikované právní pomoci, neboť se zpravidla jedná o řízení, kde odvolání není přípustné. Vedlejší účastnici by tak neměla být kladena k tíži ta skutečnost, že se nechá v dané věci zastoupit advokátem. V konkrétním případě přitom nelze odhlížet od skutečnosti, že stěžovatel byl vyzván k dobrovolnému splnění dluhu, a to výzvou ze dne 22. 9. 2010, viz poštovní podací arch. Pokud bychom přiznanou výši nákladů řízení odvíjeli vždy od výše dluhu, pak by věřitelé byli finančně postiženi za hájení svých práv, a to i za situace, kdy požadované náklady

právního zastoupení odpovídají nákladům reálně vynaloženým. Takový důsledek považuje vedlejší účastnice za neudržitelný. Stěžovatel svým jednáním zapříčinil, že druhá strana musí bránit svá práva v soudním řízení, a zásadně by tak měl nést sankci v podobě povinnosti nahradit náklady řízení, které takto vzniknou. V případě nekritického rozvinutí praxe nepřiznávání náhrady nákladů řízení u některých typů sporů zřejmě nebude pro věřitele ekonomicky udržitelné, aby se domáhali svého práva. Reálně tak hrozí riziko, že by se pro dlužníky stalo výhodným své dluhy neplatit. Vedlejší účastnice je toho názoru, že nezneužila svého procesního práva na právní zastoupení, aby se tak mohla obohatit na úkor stěžovatele jako dlužníka. Dále vedlejší účastnice poukázala na skutečnost, že stěžovatel v řízení před obecnými soudy plně nevyužil svého práva obrany svých zájmů, když nepodal odpor proti vydanému elektronickému platebnímu rozkazu, a postup soudu v dané věci tak není svévolný či nepřiměřený. Závěrem svého vyjádření vedlejší účastnice ještě vyzvedla zásadu volného hodnocení důkazů.

10. Stěžovatel využil svého práva repliky k vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka řízení a ve svém příspěve reagoval na některé námítky vedlejšího účastníka. Zčásti se potom jeho argumentace překrývala s ústavní stížností. I přesto, že se jedná o bagatelní věc, považuje stěžovatel zásah do svých práv za natolik extrémní, že jím mělo dojít k porušení jeho ústavně zaručených práv. Vedlejší účastník požadoval náhradu nákladů ve výši 6 920 Kč, sestávající ze sazby odměny advokáta ve výši 4 500 Kč dle ustanovení § 3 odst. 1 bodu 1 vyhlášky č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších vyhlášek, dále dvou paušálních náhrad po 300 Kč, částky 1 020 Kč připadající na 20% DPH a 800 Kč za uhrazený soudní poplatek. Vedlejší účastník však mohl nárokovat podle výše citovaného ustanovení jen částku 1 000 Kč. Stěžovateli tak byla uložena povinnost nad rámec zákona. Dále stěžovatel uvedl, že i když zkupování pohledávek není jeho primární činností, je důsledek jeho postupu prakticky totožný, jako u subjektů tyjících z odkupu a následného vymáhání bagatelních pohledávek. Do popředí se především dostává zájem věřitele na dosažení výnosu z vedení sporu. Pokud by vedlejší účastník požadoval uhrazení odměny advokáta ve výši 4 500 Kč, při podání žaloby, ve které by bylo požadováno plnění v řádech desetikorun, by se nespravedlivě obohatil u 94 výše zmíněných žalob o částku ve výši 329 000 Kč.

IV.

11. Ústavní stížnost je důvodná.

12. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není součástí soustavy obecných soudů, jimž není ani instančně nadřazen. Úkolem Ústavního soudu je kontrola rozhodovací činnosti obecných soudů, leč pouze za situace, kdy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv či svobod. Ústavní soud tedy není soudem, který by zevrubně přezkoumával rozhodnutí obecných soudů o nákladech řízení. Jak již Ústavní soud shrnul svou judikaturu týkající se otázky nákladů řízení, je zásadně doménou obecných soudů, aby rozhodovaly o náhradě nákladů řízení. Ústavní soud není oprávněn v tomto směru v detailech přezkoumávat každé jednotlivé rozhodnutí obecných soudů. To neplatí pouze tehdy, pokud by došlo v rozhodnutí obecného soudu k procesnímu excesu, který by neměl toliko povahu běžného porušení jednoduchého práva, jehož náprava není úkolem Ústavního soudu, nýbrž by naopak měl charakter extrémního rozporu s principy spravedlnosti [srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 607/04 ze dne 16. 2. 2006 (N 39/40 SbNU 325)].

13. V souvislosti s projednávaným případem je třeba se předně vypořádat s námitkou vedlejšího účastníka řízení, podle něhož se v dané věci jedná o bagatelní spor, a tudíž nelze dospět k závěru, že by rozhodnutím městského soudu mohlo být zasaženo do ústavně zaručených základních práv a svobod. Čtvrtý senát Ústavního soudu v minulosti opakovaně dovodil, že hodnotové omezení přípustnosti opravného prostředku nepředstavuje odmítnutí spravedlnosti [srov. např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 101/01 ze dne 18. 6. 2001 (U 22/22 SbNU 387), IV. ÚS 336/02 ze dne 30. 9. 2002, IV. ÚS 2652/11 ze dne 6. 10. 2011 a další, dostupná stejně jako řada dále citovaných rozhodnutí v elektronické podobě na <http://nalus.usoud.cz>]. V tomto konkrétním případě však nespátřuje Ústavní soud za primární posouzení absolutní výše nákladů, byť bagatelních, ale nepochybě mezi žalovanou částkou a souvisejícími náklady řízení, které dosáhly více než stonásobku žalované částky. Tento nálezy je tak třeba vnímat jako systémové rozhodnutí, jímž má být podpořena a současně utvrzena stávající nákladová judikatura Ústavního soudu v obdobných věcech, srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012 (N 68/64 SbNU 767) a I. ÚS 988/12 ze dne 25. 7. 2012 (N 132/66 SbNU 61, bod 32).

14. Vymáhání regulačních poplatků je pro nemocniční zařízení nepochybně okrajovou záležitostí a není těžké uvěřit jeho tvrzení, že jejich vymáhání je pro něj zatěžující. Je nepochybné, že nemocniční zařízení velikosti fakultní nemocnice má své právní oddělení, které by mělo být schopno zajišťovat běžnou právní agendu související s chodem nemocnice. To, zda i přes uvedenou skutečnost nemocnice zvolí jako svého právního zástupce advokáta, je na jejím uvážení a nelze jí v tom bránit. Na druhou stranu je

v případě tzv. formulářových žalob povinností obecného soudu postupovat při stanovení výše účelně vynaložených nákladů v souladu s nálezem Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3923/11, příp. I. ÚS 988/12. Což se však v předmětném případě nestalo.

15. Ústavní soud již ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 195/11 ze dne 15. 12. 2011 (N 215/63 SbNU 473) konstatoval, že v případě fakultní nemocnice se jedná o subjekt hospodařící s majetkem státu, který je do jisté míry napojený na státní rozpočet, čemuž by měly odpovídat i nástroje zvolené k vymáhání regulačních poplatků. V citovaném nálezu Ústavní soud k právnímu zastoupení fakultní nemocnice advokátem mimo jiné uvedl, že „Ústavní soud dal ve svých nálezech, stěžovatelem citovaných, najevo, že podobný postup ze strany obecných soudů nebude tolerovat. Pokud takto soudy postupují, na jedné straně tak umožňují plýtvání veřejnými prostředky, které se prostřednictvím placených právních (či různých tzv. „poradenských“) služeb přesouvají do rukou soukromých subjektů, a na straně druhé tak umožňují vyloženě parazitovat (neúměrným navyšováním o náklady řízení) na drobných pohledávkách po občanech. Tento postup už nemá s principy spravedlnosti nic společného.“ Je tak třeba v zásadě rozlišovat mezi tzv. běžnou právní agendou související s každodenním chodem nemocnice a specifickými případy, v nichž nelze na zdravotnickém zařízení dost dobře požadovat, aby jejich řešení zajišťovala vlastními zaměstnanci.

16. Ústavní soud ve svém usnesení sp. zn. I. ÚS 3372/11 ze dne 24. 7. 2013 uvedl, že „právní řád a jeho interpretace Ústavním soudem soudům zachovává prostor, aby ve svých rozhodnutích zohlednily nejen okolnosti průběhu řízení, ale i případné chování účastníků a jejich poměry konstituované ještě před jeho zahájením (viz ustanovení § 143, § 147 odst. 1, § 150 a § 151 odst. 2 o. s. ř.). Soudy při rozhodování o náhradě nákladů řízení jsou povinny posoudit účelnost právního zastoupení žalobce, zvláště ve specifických případech, kdy jde zaprvé o řízení, v němž proti rozsudku nalézacího soudu není odvolání přípustné (řízení o tzv. bagatelní věci), zadruhé jednotlivé žaloby se v zásadě liší jen údaji o žalovaných a žalované částce (jde o tzv. formulářovou žalobu), zatřetí jde o pohledávky ze smluv, kde jednou ze stran byl spotřebitel, začtvrté jde o smlouvu nebo podmínky jiného právního důvodu k plnění, při nichž je spotřebitel fakticky vyloučen z možnosti sjednat si je s jiným obsahem (typicky půjde zejména o smlouvy o přepravě, o dodávce tepla nebo energií, o spotřebitelském úvěru, o běžném účtu, o poskytování služeb informační společnosti, o poskytování služeb elektronických komunikací, o pojistné smlouvy, o regulační poplatek podle zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů). Pravidelným (nikoli nutným) rysem je, že právo na peněžní plnění vymáhá jiný než původní (originární) větitel a žalobce s žalovanými pohledávkami obchoduje, přičemž očekává,

že výše náhrady nákladů řízení bude soudem přiznána právě podle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb.; symptomatické je dále, že zisk takového podnikatele není dán kupř. rozdíly cen při vlastním obchodováním s pohledávkami, ale má být generován paušálně stanovenými náhradami nákladů soudního řízení, které v těchto případech významně převyšují skutečně vynaložené náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva (nález sp. zn. I. ÚS 3923/11, bod 27).“

17. Obvodní soud pro Prahu 4 vydal dne 12. 4. 2012 elektronický platební rozkaz, jímž byla stěžovateli uložena povinnost uhradit regulační poplatek ve výši 60 Kč a náklady řízení ve výši 1 592 Kč. Fakultní nemocnice podala prostřednictvím advokáta odvolání do nákladů řízení, v němž požadovala uhrazení částky 6 920 Kč, které jí byly ústavní stížností napadeným usnesením také přiznány. Multiplikační efekt podané odvolání je ve vztahu k nákladům řízení zjevný. Jak vyplývá z vyžádaného soudního spisu, dotčený advokát v podaném odvolání neuvedl žádnou argumentaci, která by svědčila o tom, že podaný platební rozkaz nebyl vydán na základě formulářového návrhu nebo že by dané řízení pro něj představovalo z důkazního či argumentačního hlediska nějakou větší zátěž. Oproti tomu stěžovatel ve své ústavní stížnosti uvedl, že za situace, kdy již nedisponuje dokladem o zaplacení regulačního poplatku, byl si vědom své důkazní nouze a ve věci odpor nepodával. Spor tak nepředstavoval z právního hlediska složitou casu.

18. Je nepochybné, že naplní činnosti nemocničního zařízení jako takového je sice poskytování nemocniční péče, to ovšem ještě neznamená, že v souvislosti s jeho provozem nemůže fakticky docházet k situacím, které jsou typické spíše pro společnosti týjící z odkupu a následného soudního vymáhání bagatelních pohledávek. Jinými slovy řečeno, ač to jistě není úmyslem vedlejší účastnice a vymáhání regulačního poplatku je pro ni nepochybně zátěží, fakticky došlo v projednávaném případě v souvislosti s vybíráním poplatku k neproporcionálnímu nárůstu nákladů řízení pro povinného. Z elektronického návrhu na vydání platebního rozkazu a celkového charakteru této agendy vyplývá, že se jedná spíše o činnost administrativní povahy. To však ještě neznamená, jak bylo již shora uvedeno, že v individuálních případech nemůže i v souvislosti s vybíráním regulačních poplatků nastat situace, kdy by bylo vhodné využít služeb advokáta coby právního profesionála. V řízení však nevyšly najevo takové skutečnosti, které by tento postup odůvodňovaly.

19. Stran námítky týkající se aplikace ustanovení § 150 o. s. ř. je nutno konstatovat, že se jedná o procesní ustanovení, jehož užití je výslovně na uvážení obecného soudu. Pokud se tedy (ať již obvodní, či městský) soud rozhodl dané ustanovení neaplikovat, není jeho povinností toto jakoli zdůvodňovat. Důvodem je zde především ta skutečnost, že ustanovení

§ 150 o. s. ř. je výjimkou z obecného pravidla, a pokud nedojde k aplikaci této výjimky, platí pravidlo obecné. Jinými slovy řečeno, povinnost odůvodnění nákladového výroku z úhlu pohledu ustanovení § 150 o. s. ř. by nastala teprve v případě, že by došlo k jeho aplikaci.

20. Městský soud v Praze pochybil způsobem zasahujícím do základních práv a svobod stěžovatele, pokud vyhověl odvolání vedlejší účastnice řízení a přiznal jí náklady soudního řízení v plné výši, neboť tím porušil princip proporcionality mezi výší vymáhané částky (60 Kč) a výší účelně vynaložených nákladů řízení (6 920 Kč).

21. Ústavní soud ze shora uvedených důvodů ústavní stížnosti vyhověl podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a ústavní stížností napadené rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

II

II. Usnesení

Č. 9

K formám doručování v trestním řízení z hlediska ústavněprávního

Obviněnému byla poskytnuta možnost seznámit se se zněním usnesení o zahájení trestního stíhání a obžaloby v písemné formě, stejnou možnost měl i jeho obhájce. Z ústavněprávního hlediska zajištění práva na obhajobu je nerozhodné, zda tyto relevantní dokumenty byly obviněnému poskytnuty v podobě listinné nebo elektronické – obě tyto formy jsou z ústavněprávního hlediska (poskytnutí práva na obhajobu) rovnocenné, protože obě zajišťují stejně hodnotný informační zdroj, žádná z nich svého adresáta nediskriminuje. Pokud zákonodárce stanoví pořadí způsobů, jakými mají být písemnosti doručovány, a preferuje přitom způsob doručování do datových schránek, činí tak z takových důvodů (např. hospodárnost, rychlost řízení), jež v daných souvislostech nemají žádnou ústavněprávní relevanci.

Nikoliv každé porušení podústavních právních předpisů (jakkoli lze toto porušení obecně hodnotit jako nežádoucí) znamená také porušení ústavnosti.

Usnesení

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky a soudců Jana Filipa a Jana Musila (soudce zpravodaj) – ze dne 3. října 2013 sp. zn. III. ÚS 1825/12 ve věci ústavní stížnosti J. N., zastoupeného Mgr. Jaroslavem Homolkou, advokátem, se sídlem Palackého 5001/1, 586 01 Jihlava, proti rozsudku Okresního soudu v Jihlavě ze dne 25. března 2011 č. j. 10 T 20/2010-174 a proti usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 24. srpna 2011 sp. zn. 42 To 153/2011, jimiž byl stěžovatel uznán vinným ze spáchání trestného činu zpronevěry, za účasti 1. Okresního soudu v Jihlavě a 2. Krajského soudu v Brně jako účastníků řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění**I.**

Ústavní stížností, vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), která byla Ústavnímu soudu doručena dne

16. 5. 2012, se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví tohoto usnesení označených rozhodnutí obecných soudů. Stěžovatel tvrdí, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno jeho základní právo na obhajobu ve smyslu článku 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

K porušení jeho základního práva mělo dojít tím, že v trestním řízení, vedeném proti němu u Okresního soudu v Jihlavě pod sp. zn. 10 T 20/2010, nebylo respektováno jeho právo na obhajobu. K tomu mělo konkrétně dojít tím, že mu orgány činné v trestním řízení doručovaly písemnosti jinak než zákonem stanoveným postupem, tj. že mu nedoručovaly do datové schránky, resp. že mu nedoručovaly vůbec.

II.

Z obsahu ústavní stížnosti a z obsahu napadených rozhodnutí se zjišťuje:

Shora uvedeným rozsudkem Okresního soudu v Jihlavě byl stěžovatel (v trestním řízení „obžalovaný“) uznán vinným trestným činem zpronevěry podle § 248 odst. 1 a 2 tehdy platného zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, jehož se měl (stručně řečeno) dopustit tak, že jako spolupracovník společnosti Life Dream, s. r. o., převzal od Dagmar Sobekové částku 73 000 Kč s tím, že peníze předá Vlastimilu Rychlému a Martinu Munduchovi, resp. je použije na úhradu jejich poplatku společnosti Life Dream, s. r. o.; toto záměrně s cílem se obohatit neučinil a finanční prostředky si ponechal pro svou potřebu. Za tento trestný čin byl obžalovanému uložen trest odnětí svobody v trvání osmi měsíců, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu 18 měsíců, a peněžitý trest 30 000 Kč.

Proti odsuzujícímu rozsudku podal obžalovaný odvolání, o němž rozhodl ve druhém stupni Krajský soud v Brně – pobočka v Jihlavě usnesením ze dne 24. 8. 2011 sp. zn. 42 To 153/2011, jímž toto odvolání podle § 256 tr. řádu jako nedůvodné zamítl.

Stěžovatelovo dovolání odmítl Nejvyšší soud usnesením ze dne 8. února 2012 č. j. 3 Tdo 132/2012-22 podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. řádu jako zjevně neopodstatněné.

III.

Porušení svého ústavně garantovaného práva na obhajobu spatřuje stěžovatel zejména v těchto skutečnostech:

- usnesení o zahájení trestního stíhání bylo stěžovateli osobně předáno policejním orgánem, ačkoliv stěžovatel měl v té době již zřízenou elektronickou datovou schránku; stěžovatel z § 62 odst. 1 tr. řádu dovozuje, že „je-li možné adresátu doručit prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky, nesmí orgány činné v trestním řízení nařídít doručení prostřednictvím provozovatele poštovních služeb nebo samy doručit“;

- totéž prý platí o doručení obžaloby, jejíž písemnou kopii sice stěžovatel osobně převzal dne 15. 2. 2010, která mu však nebyla doručena do datové schránky; písemnou „prostou kopii“ obžaloby prý stěžovatel převzal, avšak ihned ji prý předal svému obhájci, takže s kopií obžaloby se prý neseznámil; se zněním obžaloby se prý seznámil až při jejím přednesu státním zástupcem při hlavním líčení; stěžovatel zmiňuje, že kopie obžaloby byla doručena také jeho obhájci, avšak domnívá se, že s takto obhájcem převzatou obžalobou se prý stěžovatel „nebyl ani povinen seznámit. To, že byl stěžovatel z vlastní iniciativy nahlédnout do soudního spisu a požádal o prostou kopii obžaloby a jiných listin, nezbavovalo soud povinnosti doručit mu řádně do vlastních rukou opis obžaloby tak, jak to přepokládá trestní řád.“

IV.

Ústavní soud přezkoumal napadená rozhodnutí, jakož i řízení jim předcházející z hlediska stěžovatelem v ústavní stížnosti uplatněných námitek, a se zřetelem ke skutečnosti, že mohl přezkoumávat pouze ústavnost, dospěl k závěru, že v posuzovaném případě k žádnému porušení stěžovatelových základních práv nedošlo a že ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná.

Ústavní soud ve svých rozhodnutích opakovaně zdůraznil, že není oprávněn zasahovat do jurisdikce obecných soudů, neboť není vrcholným článkem jejich soustavy (čl. 80 a 90 Ústavy České republiky), ale zvláštním soudním orgánem ochrany ústavnosti (srov. čl. 81, 83 a 90 Ústavy České republiky). Nepřísluší mu právo přezkumného dohledu nad činností těchto soudů v rovině práva jednoduchého. Kasační zásah vůči rozhodnutím obecných soudů z podnětu individuální ústavní stížnosti připadá v úvahu jen tehdy, pokud napadeným rozhodnutím skutečně došlo k porušení subjektivních základních práv a svobod konkrétního stěžovatele.

V posuzovaném případě však Ústavní soud nezjistil žádná pochybení orgánů činných v trestním řízení mající ústavněprávní relevanci.

Především je namístě zdůraznit, že stěžovatelovy námitky obsažené v ústavní stížnosti jim byly uplatněny již v průběhu trestního řízení a orgány činné v trestním řízení se jimi zabývaly. S velmi zevrubnými argumenty, jimiž obecné soudy zdůvodnily, proč vzneseným námitkám nelze přisvědčit, Ústavní soud plně souhlasí a pro stručnost na ně odkazuje.

Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně deklaruje, že základním referenčním kritériem pro posuzování ústavnosti postupu obecných soudů je hledisko spravedlivosti, což mj. znamená, že výsledkem soudního řízení má být objektivně správné poznání skutkového stavu věci, relevantního pro vynesení rozhodnutí. Tohoto poznání musí být dosaženo zákonným postupem a všechny procesní strany musí mít zajištěnu možnost se na jeho

nalézání podílet, vyjadřovat k němu svá stanoviska a předkládat důkazní návrhy. Obviněnému musí být vždy zaručeno uplatňování jeho obhajoby. Všechny tyto podmínky byly v posuzované trestní věci dodrženy.

Obviněnému byla poskytnuta možnost seznámit se se zněním usnesení o zahájení trestního stíhání a obžaloby v písemné formě, stejnou možnost měl i jeho obhájce. Z ústavněprávního hlediska zajištění práva na obhajobu je nerozhodné, zda tyto relevantní dokumenty byly obviněnému poskytnuty v podobě listinné nebo elektronické – obě tyto formy jsou z ústavněprávního hlediska (poskytnutí práva na obhajobu) rovnocenné, protože obě zajišťují stejně hodnotný informační zdroj, žádná z nich svého adresáta nediskriminuje.

Pokud zákonodárce stanoví pořadí způsobů, jakými mají být písemnosti doručovány, a preferuje přitom způsob doručování do datových schránek, činí tak z takových důvodů (např. hospodárnost, rychlost řízení), jež v daných souvislostech nemají žádnou ústavněprávní relevanci.

Ke stěžovateli tvrzení, že s písemným textem obžaloby se neseznámil, protože jej hned předal svému obhájci, lze toliko připomenout klasickou právní zásadu *vigilantibus iura scripta sunt* („právo přeje bdělým, nechť každý si střeží svá práva“), která v modifikované formě platí i pro trestní řízení.

Konečně chce Ústavní soud připomenout svůj setrvalý právní názor, totiž že nikoliv každé porušení podústavních právních předpisů (jakkoli lze toto porušení obecně hodnotit jako nežádoucí) znamená také porušení ústavnosti. Lze poukázat např. na názor vyslovený v usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2973/09 ze dne 19. 1. 2012 (všechny judikáty Ústavního soudu jsou dostupné v internetové databázi na <http://nalus.usoud.cz>):

„... v případě subjektivního práva na soudní a jinou právní ochranu je totiž třeba vždy zkoumat, jak porušení procesních práv zkrátilo jednotlivce na možnosti uplatňovat jednotlivá procesní práva a konat procesní úkony, jež by byly způsobilé přivodit mu příznivější rozhodnutí ve věci samé [např. sp. zn. I. ÚS 148/02 ze dne 27. 8. 2003 (U 19/31 SbNU 327), II. ÚS 2346/11 ze dne 5. 1. 2012 aj.]. Jedním z kritérií k úspěšnému uplatnění ústavní stížnosti je totiž i její racionalita [k tomu blíže viz náleze sp. zn. II. ÚS 169/09 ze dne 3. 3. 2009 (N 43/52 SbNU 431)]. Tam, kde by realizace procesního oprávnění účastníka nemohla přinést příznivější rozhodnutí ve věci, resp. tam, kde nelze takovou změnu s přihlédnutím ke všem okolnostem příslušného právního řízení oprávněně očekávat, bylo by nepřipustným a z ústavního hlediska nepřijatelným formalismem zrušit rozhodnutí obecného soudu výhradně pro nevyhovění procesním oprávněním účastníka ... Naopak, kdyby Ústavní soud jen z tohoto důvodu stížnosti vyhověl, pak by paradoxně sám přispěl k porušení základních práv stěžovatele tím, že by jen z důvodu dodržení ‚procesní čistoty‘ prodlužoval řízení.“

III. ÚS 1825/12

usn. č. 9

Tyto závěry lze plně vztáhnout i na posuzovaný případ. Sotva lze očekávat, že by doručení zmíněných dokumentů do stěžovatelovy datové schránky představovalo efektivní nástroj k dosažení jím chtěného stavu, tj. vedlo by ke zproštění obžaloby.

Při shrnutí výše uvedeného Ústavní soud uzavírá, že napadená rozhodnutí obecných soudů netrpí žádnými protiústavními deficity. Tato rozhodnutí jsou výrazem nezávislého soudního rozhodování, které nevybočilo z mezí ústavnosti.

Na základě těchto skutečností Ústavní soud ústavní stížnost podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný.

Č. 10

Ke sledování dat uložených v počítačích v rámci institutu sledování osob a věcí pro účely trestního řízení

Sledováním osob a věcí se dle ustanovení § 158d tr. řádu rozumí získávání poznatků o osobách a věcech prováděné utajovaným způsobem nebo jinými prostředky. Z dikce zákona jasně vyplývá, že v rámci tohoto úkonu lze pořizovat záznamy nejrůznějšího druhu a se souhlasem soudce může být v přiměřené míře zasahováno do práva na soukromí dotčených osob.

Z hlediska ústavněprávní kontroly je podstatné, že soud ve svém povolení dostatečně jasně specifikoval okruh počítačů, které mají být sledovány.

V rámci sledování elektronických zařízení z povahy věci plyne, že předmětem sledování budou právě data na těchto zařízeních uložená, jejichž otisk lze pořídit za využití utajené operativně pátrací techniky. Pořízení otisku elektronických dat lze povolit postupem dle § 158d odst. 3 tr. řádu, pokud jde o data na sledovaných počítačích již uložená, nikoli o data telekomunikačního provozu.

Usnesení

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky a soudců Jana Filipa a Jana Musila (soudce zpravodaj) - ze dne 3. října 2013 sp. zn. III. ÚS 3812/12 ve věci ústavní stížnosti R. B., zastoupeného JUDr. Jaroslavem Filipem, advokátem, se sídlem Bubenská 47/113, 170 00, Praha 7, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 14. 12. 2009 č. j. 40 T 2/2009-3975, proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 11. 2011 sp. zn. 3 To 56/2010 a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2012 č. j. 6 Tdo 530/2012-76, jimiž bylo rozhodnuto, že se stěžovatel dopustil trestného činu zkrácení daně, za účasti Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Praze a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění**I.**

Ústavní stížností vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen

„zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů, neboť jimi mělo být porušeno jeho základní právo na soudní ochranu a spravedlivý proces dle ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Dále mělo dojít k porušení základních práv stěžovatele vyplývajících z čl. 1 a 90 Ústavy České republiky (dále též jen „Ústava“).

Jak vyplývá z odůvodnění ústavní stížnosti a jejích příloh, byl stěžovatel v záhlaví označeným rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 14. 12. 2009 č. j. 40 T 2/2009-3975 uznán vinným trestným činem zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 odst. 1, 2 a 4 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Uvedeného trestného činu se měl stěžovatel (zkráceně řečeno) dopustit tím, že jako jediný jednatel společnosti Ronia, spol. s r. o., se sídlem Praha 1, Dlouhá č. 741/13, záměrně snížil základ pro výpočet daně z příjmu právnických osob a daně z přidané hodnoty tak, že nevykázal všechny příjmy z podnikatelské činnosti této společnosti, čímž za období od 1. 7. 2002 do 29. 2. 2008 způsobil České republice, zastoupené Finančním úřadem pro Prahu 1, škodu v celkové výši 59 806 494 Kč.

Za tento trestný čin byl stěžovateli nalézacím soudem uložen trest odnětí svobody v trvání pěti roků se zařazením do věznice s dozorem, současně mu byl uložen trest zákazu činností spočívající v zákazu výkonu samostatné výdělečné činnosti a funkce statutárního orgánu a prokuristy v obchodních společnostech a družstvech zabývajících se hostinskou činností na dobu pěti let. Dále byl stěžovateli uložen peněžitý trest v celkové výši 4 000 000 Kč a v případě, že by uložený peněžitý trest nebyl obžalovaným ve stanovené lhůtě vykonán, stanovil soud obžalovanému náhradní trest odnětí svobody v trvání 20 měsíců.

Stěžovatel podal odvolání, které Vrchní soud v Praze podle § 253 odst. 1 trestního řádu (dále jen „tr. řád“) zamítl jako opožděně podané dne 3. 12. 2010 rozhodnutím sp. zn. 3 To 56/2010. Toto rozhodnutí Vrchního soudu v Praze bylo zrušeno usnesením Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2011 č. j. 6 Tdo 332/2011-73. Vrchnímu soudu v Praze bylo přikázáno, aby ve v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Vrchní soud v Praze dne 16. 11. 2011 rozhodl usnesením sp. zn. 3 To 56/2010 tak, že povoluje navrácení lhůty k podání odvolání proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 14. 12. 2009 č. j. 40 T 2/2009-3975, a dne 18. 11. 2011 rozhodl o samotném odvolání rozsudkem sp. zn. 3 To 56/2010. Napadený rozsudek v odsuzující části odvolací soud zrušil a znovu rozhodl tak, že stěžovatel jako obžalovaný spáchal trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1 a 3 trestního zákoníku, a odsoudil ho ke stejné výměře trestu odnětí svobody a dalších uložených trestů jako Městský soud v Praze s tím, že v průběhu odvolacího řízení

nedošlo ke změně skutkové stavu, ale bylo nutné aplikovat pozdější a pro obžalovaného příznivější zákon. Dále pak vrchní soud zamítl odvolání stěžovatele podle § 256 tr. řádu.

O následném dovolání stěžovatele rozhodl Nejvyšší soud usnesením ze dne 27. 6. 2012 č. j. 6 Tdo 530/2012-76 tak, že se výše citované rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 11. 2011 zrušuje ve výroku, jímž bylo podle § 256 tr. řádu zamítnuto odvolání stěžovatele. Další rozhodnutí dovolací soud nečinil.

II.

V odůvodnění ústavní stížnosti navrhovatel vyjádřil přesvědčení, že mu nebyla dostatečně prokázána trestná činnost, za kterou byl odsouzen obecnými soudy. Ty podle něj převzaly výsledek nezákonného postupu policie při zajišťování důkazů, zejména při pořizování otisku z počítače společnosti Ronia, spol. s r. o., ač příslušný soud policejnímu orgánu povolil pouze sledování. Dále stěžovatel spatřuje porušení svých základních práv ze strany policejního orgánu při zadávání znaleckého posudku, kdy nebyl dán požadavek na zjištění výdajů jeho společnosti. Stěžovatel má za to, že napadená rozhodnutí vykazují extrémní rozpor mezi provedenými důkazy a soudem zjištěnými skutečnostmi. Dle jeho názoru nebylo trestními soudy postupováno v souladu se zásadou *in dubio pro reo*, neboť pochybnosti o skutkovém stavu nebyly vyloženy v jeho prospěch.

III.

Ústavní soud přezkoumal napadená rozhodnutí a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná.

Jak Ústavní soud již mnohokrát zdůraznil, jeho úkolem je toliko ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky). Ústavní soud tudíž není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti trestních soudů jako další superrevizní článek jejich soustavy. Ústavní soud není orgánem činným v trestním řízení a nemůže tyto orgány nahrazovat. Na druhé straně je však Ústavní soud oprávněn, ale i povinen posoudit, zda řízení jako celek bylo spravedlivé a zda v něm nebyla porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody stěžovatele. Tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

V prvé řadě je nutné upozornit, že ústavní stížnost je do značné míry opakováním argumentace, kterou stěžovatel uplatnil již v rámci své obhajoby v hlavním líčení a v řízení o odvolání a s níž se již obecné soudy, zcela v souladu s ústavním vymezením moci soudní, náležitě vypořádaly ve svých

rozhodnutích a svá rozhodnutí řádně zdůvodnily. Ústavní soud tudíž nepokládá za nutné odůvodnění dotčených rozhodnutí v plné šíři opakovat.

Odsouzení stěžovatele bylo výsledkem řádného řízení. Městský soud v Praze provedl dokazování v rozsahu nezbytném pro zjištění skutkového stavu, shromážděné a provedené důkazy hodnotil podle svého vnitřního uvážení jednotlivě a v jejich vzájemném souhrnu. Dospěl k takovým skutkovým zjištěním, která potvrdil jak odvolací, tak dovolací soud, a na jejich základě vystavěl i závěry právní. Nešlo o případ, kdy by se měla uplatnit zásada *in dubio pro reo*, neboť zde nevyvstaly důvodné pochybnosti týkající se skutkového stavu.

Na stěžovatelovy námitky týkající se použitelnosti některých důkazů opatřených v přípravném řízení reagovaly již výše zmíněné soudy v odůvodnění napadených rozhodnutí.

Ústavní soud se především ztotožňuje se závěry Vrchního soudu v Praze, pokud jde o otázku, zda orgány činné v trestním řízení překročily rámec institutu sledování osob a věcí dle § 158d tr. řádu, resp. zda tyto orgány postupovaly v mezích povolení vydaného ke sledování soudem. Sledováním osob a věcí se dle citovaného ustanovení rozumí získávání poznatků o osobách a věcech prováděné utajovaným způsobem nebo jinými prostředky. Z dikce zákona jasně vyplývá, že v rámci tohoto úkonu lze pořizovat záznamy nejrůznějšího druhu a se souhlasem soudce může být v přiměřené míře zasahováno do práva na soukromí dotčených osob. Z hlediska ústavněprávní kontroly je podstatné, že soud ve svém povolení dostatečně jasně specifikoval okruh počítačů, které mají být sledovány. V rámci sledování elektronických zařízení z povahy věci plyne, že předmětem sledování budou právě data na těchto zařízeních uložená, jejichž otisk lze pořídit za využití utajené operativně pátrací techniky. Pořízení otisku elektronických dat lze povolit postupem dle § 158d odst. 3 tr. řádu, pokud jde o data na sledovaných počítačích již uložená, nikoli o data telekomunikačního provozu.

Ústavní soud považuje za vhodné konstatovat, že k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny dochází primárně za situace, je-li někomu upřena samotná možnost domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu, popř. pokud soud o podaném návrhu odmítne jednat či zůstává-li nečinný či odmítne-li provést důkazy, ač hodnocení jiných provedených důkazů by nevedlo ke zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností (viz např. rozhodnutí ve věci sp. zn. IV. ÚS 1182/12 ze dne 9. 7. 2012, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>). Dále pak by bylo možné spatřovat porušení čl. 36 odst. 1 Listiny v případě, že by právní závěry soudu byly v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními. K takové situaci ale v tomto případě nedošlo. Je nutné zdůraznit, že právo na spravedlivý proces rozhodně není možné chápat jako garanci úspěchu v řízení (viz např. rozhod-

III. ÚS 3812/12

usn. č. 10

nutí ve věci sp. zn. III. ÚS 578/04 ze dne 3. 2. 2005, II. ÚS 681/04 ze dne 4. 5. 2005, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>).

Vzhledem k tomu, že Ústavní soud neshledal porušení základních práv stěžovatele, byl nucen podanou ústavní stížnost mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, jako návrh zjevně neopodstatněný, odmítnout.

Č. 11

K povinnému zastoupení advokátem v řízení před Ústavním soudem i v případě stěžovatele trvale zastoupeného obcí coby soudně ustanoveným opatrovníkem

Obec vykonávající na základě soudního rozhodnutí povinnosti stálého opatrovníka vystupuje jako právnická osoba. Proto musí být její opatrovanec, jako fyzická osoba ve smyslu § 30 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 83/2004 Sb., v řízení před Ústavním soudem zastoupen advokátem zmocněným touto obcí.

Usnesení

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky a soudců Jana Musila a Jana Filipa (soudce zpravodaj) – ze dne 27. listopadu 2013 sp. zn. III. ÚS 2352/13 ve věci ústavní stížnosti Vojtěcha Pavelky, zastoupeného stálým opatrovníkem statutárním městem Opava, se sídlem Horní náměstí 69, Opava, proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. dubna 2013 č. j. 11 Co 217/2013-61, kterým bylo v odvolacím řízení změněno usnesení soudu prvního stupně ve výroku o nákladech řízení tak, že stěžovatel je povinen zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění

1. Ústavní stížností ze dne 31. 7. 2013, doručenou Ústavnímu soudu dne 1. 8. 2013, stěžovatel (zastoupený zákonným zástupcem – stálým opatrovníkem statutárním městem Opava, ustanoveným usnesením Okresního soudu v Opavě ze dne 18. 7. 2013 č. j. 14 P 146/2012-61) napadl a domáhal se zrušení shora označeného soudního rozhodnutí, a to z důvodu, že jím bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na rovnost v řízení podle čl. 37 odst. 3 téhož předpisu.

2. Usnesením Okresního soudu v Opavě ze dne 13. 2. 2013 č. j. 110 EC 117/2012-45 bylo podle § 96 odst. 1 a 2 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) zastaveno řízení o žalobě Severomoravské plynárenské, a. s., směřující proti stěžovateli na zaplacení 2 019,21 Kč a dále bylo podle § 150

o. s. ř. rozhodnuto, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. K odvolání žalobkyně Krajský soud v Ostravě napadeným usnesením usnesení soudu prvního stupně změnil ve výroku o nákladech řízení tak, že stěžovatel je povinen zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení ve výši 3 969 Kč s tím, že nutno postupovat podle § 146 odst. 2 věty druhé o. s. ř.

3. Protože stěžovatel jako fyzická osoba nebyl v řízení zastoupen advokátem [§ 30 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], Ústavní soud ho prostřednictvím zákonného zástupce vyzval (viz § 31 a § 34 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), aby tuto vadu svého návrhu v patnáctidenní lhůtě odstranil, a to konkrétně předložením plné moci advokáta a jím sepsaného návrhu na zahájení řízení; současně stěžovatele poučil, že pokud tak neučiní, může být jeho návrh podle § 43 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu odmítnut.

4. Ústavní soud takto postupoval i přesto, že stěžovatel upozornil, že výkon opatrovnictví ze strany obce je výkonem přenesené působnosti, a odkázal v daném ohledu na usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 7. 2007 sp. zn. II. ÚS 995/07 (U 9/46 SbNU 519) s tím, že ve smyslu § 30 odst. 2 zákona o Ústavním soudu za opatrovníka jedná pověřený zaměstnanec. Dle názoru Ústavního soudu však uvedené ustanovení na danou věc bezprostředně nedopadá, neboť účastníkem nebo vedlejším účastníkem řízení není stát jako specifický typ právnické osoby, nýbrž osoba fyzická (§ 30 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Nutno však posoudit, zda v této souvislosti nelze uvažovat o analogické aplikaci § 30 odst. 2, eventuálně odst. 3 zákona o Ústavním soudu, a to i s ohledem na skutečnost, že Ústavní soud v minulosti v případech, kdy stěžovatelem byla osoba bez procesní způsobilosti, resp. bez způsobilosti k právním úkonům, sám zástupce pro řízení ustanovil. Vedle advokáta [viz např. usnesení ze dne 30. 6. 2010 sp. zn. II. ÚS 823/10 (dostupné na internetové adrese <http://nalus.usoud.cz>)] šlo o veřejného ochránce práv (nebo jeho zástupce), obecní úřad, ředitele Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, dokonce i Ligu lidských práv, Ředitelku Nadace Naše dítě a dříve také obec [viz např. náleze ze dne 7. 12. 2005 sp. zn. IV. ÚS 412/04 (N 223/39 SbNU 353), usnesení ze dne 20. 6. 2013 sp. zn. II. ÚS 1116/13, ze dne 5. 1. 2012 sp. zn. II. ÚS 3765/11, ze dne 13. 3. 2012 sp. zn. II. ÚS 868/12, ze dne 25. 5. 2010 sp. zn. IV. ÚS 2244/09, ze dne 21. 1. 2010 sp. zn. II. ÚS 1125/09, ze dne 14. 5. 2002 sp. zn. II. ÚS 157/01 (dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)], přičemž na zastoupení advokátem již dále (Ústavní soud) netrval. Takto Ústavní soud postupoval zejména ve vztahu k nezletilé osobě jakožto vedlejšímu účastníkovi řízení o ústavní stížnosti, a to z toho důvodu, že tato osoba musí být (i) v daném řízení zastoupena tzv. kolizním opatrovníkem ve smyslu § 37 odst. 2 zákona

o rodině. Kolizního opatrovníka v podobě veřejného ochránce práv či jeho zástupkyně byl Ústavní soud nucen ustanovit i osobě omezené ve způsobilosti k právním úkonům, jež ústavní stížností brojila proti rozhodnutím obecných soudů vydaným ve věci žaloby na náhradu nemajetkové újmy, která byla podána proti obci jako jejímu zákonnému zástupci (stálému opatrovníkovi), k čemuž je třeba dodat, že v této věci byl stěžovatel navíc zastoupen advokátem (II. ÚS 1125/09), opatrovníka pak osobě, která ústavní stížností brojila právě proti rozhodnutím obecných soudů, na jejichž základě byla omezena ve způsobilosti k právním úkonům, a neměla zákonného zástupce, neboť jí stálý opatrovník dosud nebyl soudem ustanoven (IV. ÚS 412/04).

5. Je-li nezletilému dítěti či osobě omezené ve způsobilosti k právním úkonům ustanoven opatrovníkem orgán sociálněprávní ochrany dětí nebo (ve své podstatě) Úřad veřejného ochránce práv, vzhledem k tomu, že se jedná o státní orgány (úřady), jde o situaci srovnatelnou se situací upravenou v § 30 odst. 3 zákona o Ústavním soudu a na zastoupení advokátem již trvat netřeba. V dalších, výše zmíněných případech byly opatrovníkem (a současně zástupcem) ustanoveny osoby, jež byly nepochybně schopny zajistit dostatečnou ochranu práv nezletilých dětí, takže i zde bylo učiněno smyslu a účelu povinného právního zastoupení před Ústavním soudem ve smyslu § 29 zákona o Ústavním soudu zadost.

6. Ústavní soud si je však současně vědom toho, že v těchto dalších případech jde o postup do jisté míry sporný, neboť ve své podstatě zakládá výjimku z povinného zastoupení advokátem. Na straně druhé je třeba vzít v úvahu, že jde o mimořádné situace, především pak jsou-li do řízení o ústavní stížnosti „vtaženy“ nezletilé děti jako vedlejší účastníci, kde existuje veřejný zájem na tom, aby byla zajištěna dostatečná ochrana práv těchto osob, a kde – pokud by Ústavní soud trval na zastoupení advokátem – byla by ponechána otázka (ne)účasti těchto osob v příslušném řízení pouze na rozhodnutí České advokátní komory ve smyslu § 18 odst. 2 a 3 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, jejímž prostřednictvím je (prakticky) zastoupení advokátem v řízení před Ústavním soudem v odůvodněných případech zajišťováno. Ústavní soud v této souvislosti připomíná, že není oprávněn advokáta ustanovit, protože podle konstantního názoru postup podle § 30 o. s. ř. možný není (pokud Ústavní soud advokáta ustanovil, jak bylo výše uvedeno, bylo to s jeho souhlasem a výkon této funkce byl bezplatný).

7. V souzené věci stěžovatel zákonného zástupce má, přičemž je jím obec coby právnická osoba; byť ustanovení § 27 odst. 3 občanského zákoníku hovoří o orgánu místní správy, dle judikatury obecných soudů není ustanovován soudem obecní (městský) úřad, ale samotná obec (město) jako právnická osoba ve smyslu § 18 odst. 1 a odst. 2 písm. c) občanského

zákoníku, případně její zařízení. Poukazuje-li stěžovatel na usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 995/07, zde se hovoří o mj. tom, že opatrovníckou funkci obec vykonává jako „organizační součást“ státu, nikoliv jako korporace nadaná územní samosprávou, z právního hlediska jí za organizační složku státu považovat nelze (viz § 3 a násl. zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích), navíc by takovéto zastoupení obcí smysl a účel povinného zastoupení advokátem nenaplňovalo (srov. také níže). Z tohoto důvodu zde postup podle § 30 odst. 2 zákona o Ústavním soudu *per analogiam* možný není.

8. Ke stejnému závěru pak Ústavní soud dospěl i ve vztahu k ustanovení § 30 odst. 3 zákona o Ústavním soudu. Ve výše citovaném usnesení Ústavní soud sice konstatoval, že „ústavněprávní hledisko vyžaduje, aby výkon opatrovnícké funkce byl považován za výkon přenesené, nikoliv samostatné působnosti obce,“ je však třeba předně zmínit, že v daném případě byla opatrovníkem ustanovena obec, nikoliv orgán místní správy, především pak pro případ, že by předmětné opatrovnictví mělo představovat výkon tzv. přenesené působnosti obce, není zákonem stanoven žádný konkrétní orgán, jenž by tuto „nevrchnostenskou“ činnost vykonával, podobně jako tomu je v případě obecního úřadu obce s rozšířenou působností vykonávajícího funkci opatrovníka nezletilého dítěte [viz § 17 písm. a) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí]. Dlužno dodat, že úvahy obsažené v citovaném usnesení byly Ústavním soudem vysloveny v poněkud jiné souvislosti, a to jako *obiter dictum*, a také s ohledem na výše uvedené je třeba tyto chápat spíše jako úvahy *de lege ferenda*.

9. Proti analogické aplikaci ustanovení § 30 odst. 3 zákona o Ústavním soudu hovoří rovněž to, že takovéto zastoupení nepředstavuje, resp. nemusí vždy představovat (po kvalitativní stránce) adekvátní alternativu zastoupení advokátem ve smyslu § 29 zákona o Ústavním soudu. V daném případě sice je opatrovníkem obec s rozšířenou působností, takže lze předpokládat, že její obecní úřad má takové personální i materiální zázemí, že je schopen kvalifikovaně osobu zbavenou způsobilosti k právním úkonům v řízení před Ústavním soudem zastupovat. V případě většiny obcí však tomu tak není, přičemž řešit danou otázku *ad hoc* nepokládá Ústavní soud za systémové. Konečně Ústavní soud zdůrazňuje, že na základě tohoto závěru nedochází ke znevýhodnění uvedených osob vůči ostatním fyzickým osobám, neboť zákonný opatrovník může jménem opatrovance zmocnit advokáta k zastupování před Ústavním soudem, a to buď na jeho náklady, nebo může požádat Českou advokátní komoru, aby stěžovateli advokáta určila z důvodu, že je nemajetný (viz výše).

10. Vzhledem k výše uvedenému a dále k tomu, že uvedená výzva byla stěžovateli prostřednictvím zákonného zástupce doručena dne 9. 8. 2013, a ten vady svého návrhu ve stanovené lhůtě (a ani do dnešního dne)

neodstranil, Ústavní soud jej mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení podle § 43 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu odmítl, aniž nadále s ohledem na výše uvedené trval na zastoupení obce jako právnické osoby v řízení před Ústavním soudem.

11. Ústavní soud tak učinil proto, že takový postup by měl povahu nepřijatého formalismu, neboť i kdyby dospěl k opačnému závěru stran povinného zastoupení obce v roli opatrovníka, musel by konstatovat, že ústavní stížnost představuje zjevně neopodstatněný návrh ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, který je nutno rovněž odmítnout.

12. Uvedené ustanovení v zájmu racionality a efektivity řízení před Ústavním soudem dává tomuto soudu pravomoc posoudit „přijatelnost“ návrhu předtím, než dospěje k závěru, že o návrhu rozhodne meritorně nálezem, přičemž jde o specifickou a relativně samostatnou část řízení, která nemá charakter řízení kontradiktorního, kdy Ústavní soud může obvykle rozhodnout bez dalšího, jen na základě obsahu napadených rozhodnutí orgánů veřejné moci a údajů obsažených v samotné ústavní stížnosti. Směřuje-li pak ústavní stížnost proti rozhodnutí orgánu veřejné moci, považuje ji Ústavní soud zpravidla za zjevně neopodstatněnou, jestliže napadené rozhodnutí není vzhledem ke své povaze, namítaným vadám svým či vadám řízení, které jeho vydání předcházelo, způsobilé porušit základní práva a svobody stěžovatele, tj. kdy ústavní stížnost postrádá ústavněprávní dimenzi. Zjevná neopodstatněnost ústavní stížnosti, přes její ústavněprávní dimenzi, může rovněž vyplýnout z předchozích rozhodnutí Ústavního soudu, řešících shodnou či obdobnou právní problematiku.

13. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítané porušení práva na spravedlivý proces zdůvodňuje tak, že se odvolací soud nezabýval tím, jaké jsou majetkové, sociální, osobní a další poměry účastníků řízení a jaký je možný dopad (ne)přiznání náhrady nákladů řízení u toho kterého účastníka, jakož i dalšími okolnostmi případu, konkrétně vadným předprocesním chováním žalobkyně v podobě formalizovaného zaslání upomínek stěžovateli v době gradace jeho nemoci, jakož i následnou bezproblémovou úhradou dluhu. K porušení rovnosti účastníků řízení pak mělo dojít tím, že odvolací soud nevytvořil dostatečný prostor pro to, aby účastník řízení mohl uplatňovat námítky a argumenty stran naplnění „důvodů zvláštního zřetele hodných“, a také se nezabýval jeho argumenty, jež uvedl ve vyjádření k odvolání. Minimálně zohledněno mělo být rovněž to, že žalobkyně má dostatečné personální a materiální vybavení, přičemž je otázkou, zda za této situace náklady za externí právní služby lze považovat za účelně vynaložené.

14. V prvé řadě je však třeba vzít v úvahu, že stěžovatel před Ústavním soudem „přesouvá“ spor o částku pouze 3 969 Kč, z čehož plyne, že jde o věc natolik bagatelní, že je v podstatě vyloučeno, že by v souvislosti s ní mohlo dojít k jakémukoli porušení ústavnosti, zvláště pak za situace, kdy tato

částka představuje náhradu nákladů řízení [viz např. usnesení Ústavního soudu ze dne 25. srpna 2004 sp. zn. III. ÚS 405/04 (U 43/34 SbNU 421), ze dne 13. 10. 2011 sp. zn. III. ÚS 1975/11, ze dne 13. 8. 2013 sp. zn. III. ÚS 1367/13 a ze dne 25. 11. 2010 sp. zn. III. ÚS 2525/10 (dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)]. I kdyby Ústavní soud uvedenou skutečnost nepovažoval za samostatný důvod odmítnutí ústavní stížnosti a s přihlédnutím k ní posuzoval, zda v dané věci nedošlo k porušení takových procesních práv stěžovatele, jež jsou pro vedení řízení (resp. z hlediska principů spravedlivého procesu) „esenciální“, nemohl by dospět k jinému závěru. V první řadě je třeba připomenout, že otázku, zda v konkrétním případě jsou naplněny podmínky postupu podle § 150 o. s. ř., Ústavnímu soudu řešit nepřisluší (viz např. usnesení ze dne 13. 6. 2013 sp. zn. III. ÚS 1684/13, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>); z tohoto důvodu námitka, že odvolací soud nepřisoudil náležitou „váhu“ určitým skutečnostem, obstát nemůže. Vytýká-li pak stěžovatel, že mu odvolací soud neposkytl dostatečný procesní prostor, tuto námitku je nutno odmítnout, neboť odvolání žalobkyně bylo stěžovateli zasláno k vyjádření, a nic mu tedy nebránilo „důvody zvláštního zřetele hodné“, jež nyní uvádí v ústavní stížnosti, zmínit. Pokud tak neučinil, a ani skutečnosti, na které stěžovatel poukazuje v ústavní stížnosti, nevyplývaly z obsahu spisu jinak, nemůže Ústavní soud odvolacímu soudu nic vytknout.

Č. 12

K otázce pravomoci Ústavního soudu zrušit ustanovení zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

Podle ustanovení čl. 88 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) jsou soudci Ústavního soudu při svém rozhodování vázáni pouze ústavním pořádkem a zákonem o Ústavním soudu. Z citovaného ustanovení plyne, že v zásadě není v pravomoci Ústavního soudu zrušit ustanovení zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

V proceduře přijetí zákona o Ústavním soudu a ani v naplnění kompetence zákonodárce v intencích čl. 88 odst. 2 Ústavy Ústavní soud nedostatky neshledal.

Usnesení

pléna Ústavního soudu složeného ze soudců Stanislava Balíka (soudce zpravodaj), Ludvíka Davida, Jana Filipa, Vlasty Formánkové, Jaroslava Fenýka, Ivany Janů, Vladimíra Kůrky, Jiřího Nykodýma, Vladimíra Sládečka, Radovana Suchánka, Kateřiny Šimáčkové a Michaely Židlické ze dne 10. prosince 2013 sp. zn. Pl. ÚS 23/13 o návrhu skupiny 18 senátorů Senátu Parlamentu České republiky, zastoupené JUDr. Karolem Hrádelou, advokátem, se sídlem v Praze 6, Českomalínská 516/27, na zrušení části ustanovení § 64 odst. 1 písm. b) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve slovech „nejméně 41“ a ve slovech „nejméně 17“ a zrušení části ustanovení § 64 odst. 5 téhož zákona ve slovech „požadovaným počtem poslanců nebo senátorů“, za účasti Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a Senátu Parlamentu České republiky jako účastníků řízení a vlády České republiky jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Návrh se odmítá.

Odůvodnění

1. Ústavní soud obdržel dne 5. února 2013 návrh aktivně legitimované skupiny 18 senátorů Senátu Parlamentu České republiky (dále jen „navrhovatelé“), zastoupených advokátem JUDr. Karolem Hrádelou, na zrušení celého zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi

a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi), popřípadě jeho jednotlivých v návrhu blíže konkretizovaných ustanovení. Kromě toho se navrhovatelé tímž návrhem domáhali zrušení části ustanovení § 64 odst. 1 písm. b) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) ve slovech „nejméně 41“ a ve slovech „nejméně 17“ a zrušení části ustanovení § 64 odst. 5 téhož zákona ve slovech „požadovaným počtem poslanců nebo senátorů“.

2. Usnesením ze dne 17. dubna 2013 sp. zn. Pl. ÚS 10/13 Ústavní soud podle § 112 odst. 2 občanského soudního řádu ve spojení s § 63 zákona o Ústavním soudu vyloučil k samostatnému řízení návrh na zrušení části ustanovení § 64 odst. 1 písm. b) zákona o Ústavním soudu ve slovech „nejméně 41“ a ve slovech „nejméně 17“ a návrh na zrušení části ustanovení § 64 odst. 5 téhož zákona ve slovech „požadovaným počtem poslanců nebo senátorů“, neboť předmětem těchto návrhů je obsahově samostatná problematika aktivní legitimace v řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů. Řízení o těchto návrzích (dále jen „návrh“) je po pravomocném vyloučení této věci k samostatnému projednání vedeno pod sp. zn. Pl. ÚS 23/13.

3. Navrhovatelé jsou ve vztahu k počtům poslanců a senátorů stanoveným pro aktivní legitimaci ve skupinách 41 poslanců a 17 senátorů v napadených částech ustanovení § 64 zákona o Ústavním soudu přesvědčeni, „že stanovení tak vysokého kvora pro návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy porušuje materiální jádro ústavy a brání v končném důsledku volné soutěži politických sil a vede k zneužití demokratických institucí.“

4. Obě komory Parlamentu České republiky ve svých vyjádřeních ponechaly rozhodnutí v této věci na Ústavním soudu.

5. Ustanovení § 64 zákona o Ústavním soudu zní:

§ 64

Podání návrhu

(1) Návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy je oprávněn podat

a) prezident republiky,

b) skupina nejméně 41 poslanců nebo skupina nejméně 17 senátorů,

c) senát Ústavního soudu v souvislosti s rozhodováním o ústavní stížnosti,

d) vláda za podmínek uvedených v § 118,

e) ten, kdo podal ústavní stížnost za podmínek uvedených v § 74 tohoto zákona, nebo ten, kdo podal návrh na obnovu řízení za podmínek uvedených v § 119 odst. 4 tohoto zákona.

...

(5) *Návrh skupiny poslanců nebo skupiny senátorů podle odstavce 1 písm. b) a odstavce 2 písm. b) musí být podepsán požadovaným počtem poslanců nebo senátorů.*

(6) *Pokud se v tomto oddílu mluví o zákonu, rozumí se jím též zákonné opatření Senátu, které bylo schváleno Poslaneckou sněmovnou podle čl. 33 odst. 5 Ústavy.*

6. Návrh je zjevně neopodstatněný.

7. Podle ustanovení čl. 88 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) jsou soudci Ústavního soudu při svém rozhodování vázáni pouze ústavním pořádkem a zákonem o Ústavním soudu. Z citovaného ustanovení plyne, že v zásadě není v pravomoci Ústavního soudu zrušit ustanovení zákona o Ústavním soudu.

8. Ústavní soud v nálezu ze dne 10. září 2009 sp. zn. Pl. ÚS 27/09 (N 199/54 SbNU 445; 318/2009 Sb.) formuloval nosné důvody pro derogaci ústavního zákona č. 195/2009 Sb., o zkrácení pátého volebního období Poslanecké sněmovny. Dovodil, že jím podrobně „vyložená východiska představují základ pro přijetí odpovědi na [...] otázky týkající se pojmových znaků ústavních zákonů, toho, zdali tyto musí splňovat kromě podmínek procedurální dle čl. 39 odst. 4 Ústavy i podmínku kompetence (zmocnění) dle čl. 9 odst. 1 Ústavy anebo dle jiného výslovného ústavního zmocnění (čl. 2 odst. 2, čl. 10a odst. 2, čl. 11, čl. 100 odst. 3) a podmínku materiální, stanovenou v čl. 9 odst. 2 Ústavy. Ústavní soud stojí na stanovisku, dle něhož je platnost ústavního zákona dána naplněním všech tří uvedených podmínek: podmínky procedurální, podmínky kompetenční (zmocňovací) a podmínky materiální (souladu s nezměnitelnými principy demokratického právního státu). V posuzované věci pak dospěl k závěru o ústavně nepřijatelné individuální a retroaktivní povaze ústavního zákona č. 195/2009 Sb., k závěru o porušení čl. 9 odst. 1 Ústavy, čl. 21 odst. 2 Listiny ve spojení s čl. 16 odst. 1 Ústavy a čl. 1 odst. 1 Ústavy v intenzitě zakládající zásah do čl. 9 odst. 2 Ústavy.“

9. Obdobné důvody v dané věci splněny zjevně nejsou. Ani v proceduře přijetí zákona o Ústavním soudu a ani v naplnění kompetence zákonodárce v intencích čl. 88 odst. 2 Ústavy Ústavní soud nedostatky neshledal. Ostatně ještě přísnější názor vyjádřil Ústavní soud v usnesení sp. zn. Pl. ÚS 31/12 ze dne 15. 1. 2013, bodu 19.

10. Ústavní soud proto ze shora uvedených důvodů návrh na zrušení části ustanovení § 64 odst. 1. písm. b) a části ustanovení § 64 odst. 5 zákona o Ústavním soudu jako zjevně neopodstatněný odmítl [§ 43 odst. 2 písm. a) a b) zákona o Ústavním soudu].

Odlišná stanoviska

1. *Odlišné stanovisko soudce Jana Filipa*

Ve smyslu § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) zaujímám odlišné stanovisko jak k výroku, tak odůvodnění tohoto usnesení.

Řízení v této věci navázalo na rozhodování o ústavnosti zákona o matkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, které bylo vedeno před Ústavním soudem pod sp. zn. Pl. ÚS 10/13. V tomto řízení byl podán návrh na zrušení části ustanovení § 64 odst. 1 písm. b) zákona o Ústavním soudu ve slovech „nejméně 41“ a ve slovech „nejméně 17“ a návrh na zrušení části ustanovení § 64 odst. 5 téhož zákona ve slovech „požadovaným počtem poslanců nebo senátorů“. V podstatě stejná otázka však již byla řešena Ústavním soudem v řízení pod sp. zn. Pl. ÚS 31/12 (usnesení sp. zn. Pl. ÚS 31/12 ze dne 15. 1. 2013), ve kterém však byl návrh v této části odmítnut s výtkou (viz body 18 a 19), že chybí aktivní legitimace navrhovatelů. Ústavní soud tehdy konstatoval, že okruh účastníků řízení podle § 64 zákona o Ústavním soudu je jednoznačně vymezen, protože účastenství jiných než tam uvedených osob (nepochybně i orgánů – pozn. J. F.) nepřichází v úvahu, neboť žádný ze tří uvedených navrhovatelů (politická strana, poslanecký klub a skupina poslanců a senátorů) podmínku § 64 odst. 1 písm. b) zákona o Ústavním soudu nespĺňoval. Ústavní soud přitom poukázal (jednalo se o usnesení, nikoli o nález) na čl. 88 Ústavy, ze kterého vyvodil, že nemá pravomoc k projednání tohoto návrhu (slovy zákona o Ústavním soudu „není příslušný“). Stejný závěr Ústavní soud zopakoval i v nynějším řízení pod sp. zn. Pl. ÚS 23/13 (bod 7 odůvodnění), přičemž odkázal i na právě zmíněné usnesení sp. zn. Pl. ÚS 31/12 (viz bod 9). Návrh byl proto většinou Ústavního soudu odmítnut jako zjevně neopodstatněný, když byl „přísnější“ názor z předchozího usnesení zmírněn tím, že příslušnost Ústavního soudu by byla dána v případě, že by byly u zákona uvedeného v čl. 88 odst. 2 Ústavy shledány nedostatky, pro které je (jako v případě nálezu sp. zn. Pl. ÚS 27/09) možné zrušit i ústavní zákon.

S výrokiem a odůvodněním usnesení ve věci sp. zn. Pl. ÚS 23/13 se přes respekt k důvodům, které vedly rozhodující většinu Ústavního soudu k tomu závěru, nemohu ztotožnit, a to zejména z těchto důvodů:

1. Na prvním místě je třeba uvést, že se většina Ústavního soudu sice zřekla dříve aplikovaného „přísnějšího“ posuzování, nezdůvodnila však, proč je třeba zákonnou úpravu podle čl. 88 odst. 2 Ústavy postavit naroveň ústavního pořádku. Toto ustanovení je především normou zaručující nezávislost rozhodování soudců Ústavního soudu (obdobně jako čl. 95 odst. 1 Ústavy v případě soudců obecných soudů). Privilegování jsou v tomto případě soudci Ústavního soudu, nikoli ona zákonná úprava podmínek řízení

před Ústavním soudem, byť tento názor dlouhodobě převažuje jak uvnitř Ústavního soudu, tak v odborné veřejnosti. To ovšem platilo pro mylný názor o nepřezkoumatelnosti ústavního zákona také. V případě čl. 88 odst. 2 proto nejde o kompetenční normu; kompetence Ústavního soudu plynou z čl. 83, čl. 87 odst. 1 a 2 a čl. 95 odst. 2 ve spojení s čl. 85 odst. 2 Ústavy, popř. přímo ze zákona o Ústavním soudu (kárné řízení).

2. Opačný závěr by vedl k absurdním závěrům, kdy by se Ústavní soud dostal do pozice, kdy by nemohl přezkoumat ústavnost obvyčejného procesního řádu. Nutno zdůraznit, že čl. 88 odst. 2 Ústavy míří nejen na zákon o Ústavním soudu (Ústava výslovně takový zákon nezná), nýbrž obecně na každou úpravu tam uvedených otázek v zákoně [např. občanský soudní řád, trestní řád, zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, byl použit analogicky i zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, atd.]. Posláním čl. 88 odst. 2 Ústavy je tak chránit nezávislost soudce Ústavního soudu při výkonu jeho funkce, a ne naopak stanovit vnitřně rozpornou kompetenční výlukou, kterou zde většina Ústavního soudu konstruuje, a touto výlukou tuto nezávislost omezit. Jinak by se jednalo o návrat (pouze v novém rouchu) tolik kritizované koncepce Ústavy jako „monologu“ zákonodárce v procesních otázkách, což je podle mého názoru nepřijatelné, zejména nejde-li o zákon ústavní (např. Itálie, Ruská federace) nebo zákon organický (řada dalších států).

3. Navíc je třeba zdůraznit, že se čl. 88 odst. 2 Ústavy nevztahuje pouze na zákon o Ústavním soudu (obvyklý názor) a současně ani na celý zákon o Ústavním soudu, nýbrž jen na úpravu pravidel (nejen podmínek) řízení v něm (ale i dalších zákonech). Výklad, na co se vlastně vztahuje a jaké důsledky má, mohl být proto v této souvislosti podán, neboť jde o složité výkladový problém (viz podrobněji Bahýlová, L. a kol. Ústava České republiky. Komentář. Praha: Linde, 2010, s. 1194–1207). Zejména se to týká otázky výkladu pojmů „další pravidla řízení“ a „podmínky podání návrhu“, kde se nabízí všechny druhy výkladu z hlediska rozsahu, přičemž to může mít pro plnění role Ústavního soudu jako soudního orgánu ochrany ústavnosti zásadní význam.

4. Pojem „vázanost“ má stejný význam jako v případě soudců obecných soudů podle čl. 95 odst. 1 Ústavy (ve srovnání s čl. 90 Ústavy, popř. čl. 36 odst. 2 Listiny základních práv a svobod). Opačný závěr by nutně otevíral cestu zákonodárce k úpravám procesních pravidel řízení před Ústavním soudem, která by s výjimkou zásahu do materiálního jádra ústavního pořádku byla dokonce mimo dosah přezkumné kompetence Ústavního soudu. Ústavní soud je tak tímto usnesením stavěn do role, která je ještě slabší než v případě soudce obecného soudu. Ten má např. v případě pochybností o ústavnosti procesních předpisů možnost (povinnost) obrátit se

podle čl. 95 odst. 2 Ústavy na Ústavní soud postupem podle příslušných ustanovení procesních řádů. Ústavní soud by podle názoru své většiny musel v případě porušení „obyčejné“ ústavnosti procesní úpravu přesto použít, protože jiný postup podle ní Ústava neumožňuje (není to v jeho kompetenci), a nikdo, na koho by se mohl (jako soudce obecného soudu) obrátit, zde přece není. Navíc představa o tom, co je součástí onoho materiálního jádra Ústavy, se dosti blíží sdělení, kterého se od Pýthie dostalo králi Kroisovi o důsledcích překročení řeky Halys.

5. Proto nemohu akceptovat názor, že by Ústavní soud nemohl v důsledku ustanovení, které mu naopak má zaručit ochranu jeho nezávislosti, přezkoumat ustanovení jakéhokoli obyčejného zákona, a to včetně zákona o Ústavním soudu, a každé další podmínky (rozuměj pravidla řízení). Nejedná se přitom jen o právě řešenou otázku oprávněného navrhovatele (tedy § 27 odst. 1 ve spojení s § 64 odst. 1 až 3 zákona o Ústavním soudu v projednávané věci), nýbrž o celou řadu dalších ustanovení, která by mohla představovat ústavní problém v případě extenzivního výkladu pojmu „další pravidla řízení“ (např. § 4 odst. 2 a 4, § 6 odst. 2, § 25, § 36 odst. 3 a řada dalších ustanovení zákona o Ústavním soudu, která se dokonce týkají jeho kompetence – viz podrobněji Bahýlová, L. a kol., citované dílo, s. 1212–1213).

6. Obdobně nelze obrat „vázanost“ ztotožňovat s vázaností soudců na rozhodnutí o prejudiciální otázce (srov. § 135 odst. 1 o. s. ř.), popř. jinými případy obdobné vázanosti (*res iudicata* atd.); nehleď na to, že by se tím ani problematika vázanosti zdaleka nevyčerpávala (viz citované dílo, s. 1208 n., na které zde odkazují). Nejedná se o referenční kritérium (ta jsou stanovena jinde), nýbrž rovněž výhradu ústavního zákona, popř. obyčejného zákona pro úpravu kompetencí a pravidel (podmínek) řízení před Ústavním soudem.

7. Nejasně formulované ustanovení čl. 88 odst. 2 Ústavy (navíc nepřesně vycházející z čl. 86 odst. 2 ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci) proto nelze, s ohledem na měnící se názory na právní úpravu procesní autonomie orgánů soudní kontroly ústavnosti na našem území (počínaje úpravou v prosincové ústavě z roku 1867 a § 10 zákona č. 44/1869 ř. z., jenž se týče organizace soudu říšského, řízení před ním a vykonávání jeho nálezů, § 8 zákona č. 162/1920 Sb., o ústavním soudě), vykládat tímto způsobem. Již vůbec to nemůže vytvářet možnost, aby obyčejný zákonodárce (*nota bene*) mohl ztížením procesních podmínek přístupu k Ústavnímu soudu a pravidel jeho rozhodování zasáhnout negativně do plnění jeho funkce orgánu soudní ochrany ústavnosti podle čl. 83 Ústavy, zejména jsou-li ve hře takové otázky jako dělba moci, svobodná soutěž politických stran a politických sil v podmínkách právního státu, ochrana menšiny.

8. To vyniká právě v souvislosti s projednávanou věcí. Nebylo by korektní, abych se zde vyjadřoval k postupu Ústavního soudu v době, kdy jsem nebyl jeho soudcem; jen poznamenávám, že byla-li věc tak jasná, vzniká otázka, proč nebyla vyřešena jednou větou s odkazem na § 43 odst. 3 zákona o Ústavním soudu již v rámci nálezu sp. zn. Pl. ÚS 10/13, neboť po půl roce již skutečně řízení o jedné z námitek neústavnosti (poté, co bylo dávnó meritorně rozhodnuto) nemá vlastně smysl.

9. Právě při projednávání návrhu na zrušení zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi se ukázalo, jak problematická může taková úprava být (viz odlišná stanoviska k tomuto nálezu). Souvisí to s nedostatky naší zákonné úpravy, která by měla více respektovat obecnou ochranu práv menšin, kterou zaručuje čl. 6 Ústavy, stejně jako svobodnou soutěž politických stran a politických sil podle čl. 5 Ústavy a čl. 22 Listiny základních práv a svobod, neboť obojí – střet menšiny a většiny a soutěž politických stran – se pravidelně odehrává právě na parlamentní půdě. Přitom se ukazuje, že nedostatky ochrany práv menšin mohou vést k jejich „válcování“, zejména když se většina v řadě situací nemusí obávat, že by mohla být postižena.

10. Tato mezerovitá úprava poté vede rovněž k tomu, že tyto nedostatky jsou potom suplovány návrhy na zrušení zákonů z důvodů porušení procesních pravidel svobodné soutěže. To je však do důsledku vzato v rozporu se smyslem abstraktní kontroly ústavnosti zákonů, neboť tím má být *a priori* posouzení možných neústavních následků jejich aplikace, nikoli ochrana procesních práv účastníků zákonodárského procesu (zákon subjektivní práva nemá). Ve skutečnosti se tak na pozadí abstraktní kontroly zákona (nesporné řízení) jedná o sporné řízení ve věci konkrétních opatření porušujících práva menšiny či opozice. Menšina tak může být Ústavním soudem ochráněna často jen za cenu toho, že se pro nedostatky zákonodárského procesu zruší zákon celý, ačkoli při existenci jiných prostředků, popř. i širšího okruhu navrhovatelů, by bylo možno vytvořit prostředí, které by bylo právům opozice a menšin příznivější. Navíc by to ponechávalo jinak bezproblémový obsah samotného zákona nedotčen a nebylo by třeba odkládat vykonatelnost takového nálezu za účelem nového projednání zrušeného zákona ve stejném znění. Nehoví tomu ani východiska řízení o abstraktní kontrole, která jsou založena na principu oficiality, neboť naopak ochrana práv konkrétního subjektu politické soutěže by měla vycházet z principu dispozitivnosti.

11. Jestliže již byla věc vyloučena k projednání na dobu tak vzdálenou vynesení meritorního rozhodnutí ve věci majetkového vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, bylo třeba se zabývat námitkami navrhovatelů samostatně (nejen ve vazbě na nedůvodnost vlastního návrhu), když jejich návrh splňoval podmínky pro projednání. Nejde jen o to, že šlo

o skupinu senátorů, ke které je třeba mít bez dalšího potřebný respekt, ale také o argumenty, které uváděla. Nešlo jen o námitku porušení onoho pythického materiálního jádra Ústavy (v takovém případě by mohl být s ohledem na konkrétní věc návrh zjevně neopodstatněným), ale obecně o námitku neústavnosti vysoko stanoveného kvora, chybějících prostředků ochrany menšiny a opozice, posouzení vazby kvora na „organický“ argument aktivní legitimity poslaneckého či senátorského klubu, ačkoli lze uvést příklady rozhodnutí, kdy se Ústavní soud (za cenu zrušení zákona) ochrany práv opozice ujal. Proto zastávám názor, že rozhodující je návrhové žádání a důvody (zde procesní prostředky menšiny a záruky jejich uplatnění) jeho vznesení. I pro demokratický právní stát platí varování klasiků Hamiltona, Sieyése či Tocquevillo o tom, že nadvláda většiny v demokracii může být ještě horší než vláda absolutistického panovníka. K tomu by měl právní stát vytvářet prostředky ochrany, neboť co jiného by měl řešit Ústavní soud než střety mezi nositeli mocenských oprávnění a aktéry mocenského rozhodování v právním státě. Navrhovatelé očekávali (zjevně pod vlivem tzv. Organstreitigkeiten), že Ústavní soud k jejich, byť stručně odůvodněnému, návrhu zaujme stanovisko, když už jej vyloučil k samostatnému řízení. To se mělo stát po mém soudu nálezem, neboť odůvodnění usnesení prakticky neuvádí důvody, pro které byl návrh podán. Pokud je uvedena pouze námitka zásahu do onoho materiálního jádra Ústavy, platí výše uvedené tím spíše. V daném kontextu jsem hlasoval ve věci sp. zn. Pl. ÚS 10/13 pro zamítnutí návrhu, což vztahuji i na tuto věc, navíc s opětovnou poznámkou, že nepovažuji za korektní a namístě, abych se vyjadřoval k tomu, zda vylučovací postup, zvolený na základě § 112 odst. 2 občanského soudního řádu, byl v tomto případě odpovídající. Nicméně Ústavní soud se v podstatě důvodností procedury přijetí zákona č. 428/2012 Sb. zabýval právě v odmiřtávé nález.

12. Pro úplnost je třeba dodat, že Ústavní soud není v této věci důsledný. Je možno poukázat na usnesení sp. zn. Pl. ÚS 8/12 ze dne 20. 8. 2013, ve kterém se zabýval otázkou návrhu na zrušení § 59 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, aniž by aplikoval výše uvedené důvody.

2. Odlišné stanovisko soudce Radovana Suchánka k odůvodnění usnesení

Ve věci sp. zn. Pl. ÚS 23/13 se ztotožňuji s výrokem usnesení, kterým byla ústavní stížnost odmítnuta, nesouhlasím však s jeho odůvodněním.

1. Souhlasím s tím, když odůvodnění usnesení v bodě 7 s odkazem na čl. 88 Ústavy České republiky konstatuje, že „v zásadě není v pravomoci Ústavního soudu zrušit ustanovení zákona o Ústavním soudu“. Z této zásady však většina pléna Ústavního soudu v následujících bodech odůvodnění nevyvodila odpovídající důsledek, pokud jde o aplikaci příslušného ustanovení zákona o Ústavním soudu, na jehož základě byl návrh na zrušení

napadených ustanovení zákona o Ústavním soudu odmítnut. Plenární většina totiž odmítla tento návrh pro jeho zjevnou neopodstatněnost [§ 43 odst. 2 písm. a) a b) zákona o Ústavním soudu], namísto toho, aby jej správně odmítla jako návrh, k jehož projednání není Ústavní soud příslušný [§ 43 odst. 1 písm. d), odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu].

2. Rozsah, v němž je Ústavní soud podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy České republiky oprávněn rozhodovat o zrušení ustanovení zákona o Ústavním soudu pro rozpor jeho (či jejich) obsahu s ústavním pořádkem, je podle mého názoru limitován ustanovením čl. 88 odst. 2 Ústavy České republiky. Ustanovení čl. 88 odst. 2 je k ustanovení čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy České republiky ustanovením speciálním (Sládeček, V. in Sládeček, V., Mikule, V., Syllová, J. Ústava České republiky. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 729). Mám za to, že vzhledem ke znění a účelu ustanovení čl. 88 odst. 2 ve spojení s ustanovením odst. 1 téhož článku Ústavy České republiky je obecně vyloučen z pravomoci Ústavního soudu přezkum ústavnosti všech těch ustanovení zákona o Ústavním soudu, která upravují pravidla o řízení před Ústavním soudem (jde o reflexi principů dělby státní moci a legality státní moci vyjádřených v ustanoveních čl. 2 odst. 1 a 3 Ústavy České republiky). Ústavodárce přitom pod pojem pravidel o řízení před Ústavním soudem výslovně zahrnul i úpravu toho, kdo a za jakých podmínek je oprávněn podat návrh na zahájení řízení před tímto soudem (viz znění čl. 88 odst. 1 Ústavy České republiky). Jestliže tedy v dané věci napadli navrhovatelé ta ustanovení zákona č. 182/1993 Sb., která stanoví minimální počty poslanců a senátorů oprávněných k podání návrhu na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení, brojí právě proti těm ustanovením zákona, která upravují pravidla o řízení před Ústavním soudem – těmito jsou ovšem soudci Ústavního soudu při svém rozhodování vázání, a jejich ústavnost tudíž nelze v řízení před Ústavním soudem přezkoumat. Návrh měl být proto odmítnut pro nedostatek pravomoci Ústavního soudu, tj. pro nepřislušnost Ústavního soudu k jeho projednání.

3. Ústavní soud se nadto nynějším usnesením bezdůvodně odchýlil od právního názoru, který docela nedávno zaujal ke zcela shodnému návrhu na zrušení předmětných ustanovení zákona o Ústavním soudu v plenární věci sp. zn. Pl. ÚS 31/12 ze dne 15. 1. 2013. V případě uvedené věci byla napadena tatáž ustanovení zákona o Ústavním soudu, a to s obdobnou argumentací, jako tomu bylo i v řízení sp. zn. Pl. ÚS 23/13 (příčina čehož zjevně tkívá v téže osobě zástupce navrhovatelů v obou řízeních). Plénem přitom návrh na zrušení napadených ustanovení zákona o Ústavním soudu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 31/12 odmítlo podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu, což lakonicky zdůvodnilo v bodě 19 tehdejšího usnesení: „Pokud jde o návrh na zrušení napadených ustanovení zákona o Ústavním soudu, Ústavní soud s vazbou na čl. 88 Ústavy nemá pravomoc

k projednání tohoto návrhu (slovy zákona o Ústavním soudu „není příslušný“).“ Rozdílnost uvedených dvou řízení spočívající v tom, že dřívější návrh pod sp. zn. Pl. ÚS 31/12 byl odmítnut také jako návrh podaný zjevně neoprávněnými navrhovateli [§ 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu] není relevantní, neboť „přípustnost“ návrhu co do aktivní legitimace navrhovatele nijak nesouvisí s odlišnou otázkou pravomoci (příslušnosti) Ústavního soudu o návrhu rozhodnout. Není tedy vůbec jasné, proč nyní v právně prakticky totožné věci Ústavní soud bez jakéhokoli vysvětlení po několika málo měsících opouští svůj předchozí právní názor, který nyní klasifikuje (neznámo proč) jako „přísnější“ (bod 9). Nezaznamenal jsem, že by doba mezi lednem a prosincem 2013, která odděluje usnesení sp. zn. Pl. ÚS 31/12 a Pl. ÚS 23/13, přinesla nějaké nové okolnosti, které by snad mohly oprávněně odůvodňovat změnu právního názoru Ústavního soudu ve směru jeho větší „mírnosti“ (rozuměj: vstřícnosti, otevřenosti či ochoty) při posuzování návrhu na zrušení napadených ustanovení zákona o Ústavním soudu, resp. vůbec k pravomoci Ústavního soudu derogovat ustanovení tohoto zákona, jež upravují řízení před Ústavním soudem.

4. Zvláště pak nemohu přijmout metodu argumentace většiny, na níž jsou založeny nosné důvody usnesení v bodech 8 a 9 jeho odůvodnění, která je nepřiléhavá i z hlediska odmítnutí návrhu skupiny senátorů pro zjevnou neopodstatněnost. Odůvodnění usnesení totiž naprosto opomíjí podstatu argumentace navrhovatelů, kteří tvrdili rozpor napadených ustanovení zákona o Ústavním soudu především s principy ochrany politické menšiny (čl. 6 věta druhá Ústavy České republiky) a volné soutěže politických stran (čl. 5 Ústavy České republiky). Namísto toho, aby se většina pléna zabývala primárně tvrzeními navrhovatelů a na základě jejich vyvrácení dospěla k závěru o zjevné neopodstatněnosti návrhu (pokud již shledala příslušnost Ústavního soudu k jeho projednání), míří svou metodou argumentace zcela jinam, když s odkazem na nález sp. zn. Pl. ÚS 27/09 ze dne 10. 9. 2009 (N 199/54 SbNU 445; 318/2009 Sb.) poukazuje na nosné důvody pro derogaci ústavního zákona č. 195/2009 Sb., o zkrácení pátého volebního období Poslanecké sněmovny, tj. na nesplnění všech podmínek pro přijímání ústavních zákonů (sic !), definovaných Ústavním soudem, a na individuální a retroaktivní povahu uvedeného ústavního zákona. Pokud tedy nyní většina pléna odmítla návrh na zrušení napadených ustanovení zákona o Ústavním soudu jako zjevně neopodstatněný z důvodu, že „(a)ni v proceduře přijetí zákona o Ústavním soudu a ani v naplnění kompetence zákonodárce v intencích čl. 88 odst. 2 Ústavy Ústavní soud nedostatky neshledal“, na námitky navrhovatelů tím neodpověděla.

Nepřípadným využitím odůvodnění excesivního nálezu v „kauze Melčák“ sp. zn. Pl. ÚS 27/09 chtěla většina pléna zřejmě sdělit, že v budoucnu má Ústavní soud otevřen prostor i pro přezkum ústavnosti zákonné úpravy

pravidel o řízení před Ústavním soudem. Každopádně, odmítla-li plenární většina podaný návrh skupiny senátorů na zrušení napadených ustanovení zákona o Ústavním soudu z důvodu jeho zjevné neopodstatněnosti, měla toto své rozhodnutí přesvědčivěji zdůvodnit.

3. *Odlišné stanovisko soudkyně Kateřiny Šimáčkové*

K odmítavému usnesení pléna Ústavního soudu zaujímám odlišné stanovisko, neboť považuji za nepřijatelné, aby se kterýkoli soud vyhýbal splnění povinnosti meritorně přezkoumat návrh podaný v souladu se zákonem aktivně legitimovaným navrhovatelem. Ústavní soud měl v souladu s Ústavou a zákonem o Ústavním soudu povinnost o předloženém návrhu věcně rozhodnout a posoudit ústavní konformitu napadeného ustanovení.

V posuzované věci většina dovodila z čl. 88 odst. 2 Ústavy, podle něhož jsou soudci Ústavního soudu při svém rozhodování vázáni pouze ústavním pořádkem a zákonem o Ústavním soudu, že v zásadě není v pravomoci Ústavního soudu zrušit ustanovení zákona o Ústavním soudu. Tento článek však není kompetenční normou, neboť kompetence Ústavního soudu stanoví čl. 83, čl. 87 odst. 1 a 2 a čl. 95 odst. 2 ve spojení s čl. 85 odst. 2 Ústavy či přímo zákon o Ústavním soudu.

Jsem přesvědčena, že pojem „vázanost“ použitý v čl. 88 Ústavy má stejný význam jako tentýž pojem v čl. 95 odst. 1 Ústavy v případě soudců obecných soudů, a Ústavní soud je tedy stejně jako soudci obecných soudů nejen oprávněn, ale též povinen se zabývat ústavní konformitou svého „procesního a organizačního předpisu“.

Ustanovení čl. 88 Ústavy pouze stanoví, jak budou určena pravidla řízení před Ústavním soudem (vylučuje tedy např. autonomní úpravu jednání před Ústavním soudem). Nemůže však být interpretován jako omezení kompetence stanovené v čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy, tj. kompetence Ústavního soudu k rozhodování o zrušení zákonů nebo jejich ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem. Interpretované ustanovení čl. 88 odst. 2 Ústavy totiž určuje, podle čeho soudci Ústavního soudu mají v řízení postupovat (pravidla řízení), nikoli podle čeho musí rozhodovat (kritérium ústavnosti). Jiný výklad by byl v rozporu s účelem a postavením Ústavního soudu, připouštěl by např. možnost podústavním zákonem snížit dosažený stupeň procesní ochrany lidských práv či materiálně omezit Ústavou stanovené pravomoci Ústavního soudu.

Nepochybuji o tom, že by měl být Ústavní soud rozumně zdrženlivý při přezkumu „svého“ zákona, nicméně rozhodně se v případě přezkumu ústavnosti zákona o Ústavním soudu nemusí uchýlovat k argumentaci zásahem do materiálního jádra ústavního pořádku. Je pro to množství ústavněprávních i komparativních argumentů i nad rámec shora uvedeného, rozsáhle vyjádřených zejména v komentáři Jana Filipa k Ústavě (srov.

Bahýlová, L. a kol. Ústava České republiky. Komentář. Praha : Linde, 2010, s. 1207 a násl.) a v jeho odlišném stanovisku, na jehož podrobné odůvodnění se odvolávám.

Procesní usnesení, jímž vyjádřila svůj názor většina, nevede k meritorní odpovědi na legitimní otázku, zda zákonem stanovený počet senátorů potřebný k projednání návrhu na zrušení zákona Ústavním soudem ob stojí v testu ústavnosti. Nechci, aby má polemika s odmítnutím rozhodnout předložený návrh byla současně i odpovědí na otázku, zda tento počet není příliš vysoký. Věřím totiž, že Ústavní soud v budoucnu najde odvahu k meritorní odpovědi na tuto otázku, neboť jsem si jista, že má ústavní rozměr. Jedna z nejdůležitějších zásad demokratického právního státu, vyjádřená v čl. 6 Ústavy, totiž spočívá v tom, že v demokracii sice politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny, avšak rozhodování většiny dbá ochrany menšin. Ústavní soud měl v posuzované věci pečlivě přezkoumat a odůvodnit, zda zákonodárcem stanovený počet senátorů není příliš vysoký pro ochranu parlamentní politické menšiny, zda zákonodárce dostatečně promyslel a odůvodnil právě počet 17 senátorů, jímž podmínil aktivní legitimaci politické menšiny k podání návrhu na zrušení zákona.

SYSTEMATICKÝ REJSTŘÍK NÁLEZŮ

Pořadové číslo ve Sbírce rozhodnutí	Značka soudního spisu	Číslo, pod nímž byl nález publikován ve Sbírce zákonů
170.	I. ÚS 2474/13	
171.	II. ÚS 736/12	
172.	I. ÚS 3758/11	
173.	I. ÚS 3458/12	
174.	I. ÚS 407/13	
175.	Pl. ÚS 25/13	
176.	Pl. ÚS 3/13	375/2013 Sb.
177.	I. ÚS 2770/11	
178.	Pl. ÚS 19/13	396/2013 Sb.
179.	III. ÚS 562/12	
180.	IV. ÚS 500/13	
181.	I. ÚS 1928/11	
182.	IV. ÚS 4686/12	
183.	I. ÚS 3512/11	
184.	I. ÚS 2447/13	
185.	Pl. ÚS 22/13	22/2014 Sb.
186.	I. ÚS 1485/12	
187.	II. ÚS 2876/12	
188.	I. ÚS 2578/10	
189.	III. ÚS 566/13	
190.	II. ÚS 2529/12	
191.	III. ÚS 3199/12	
192.	II. ÚS 4167/12	
193.	II. ÚS 4754/12	
194.	IV. ÚS 4684/12	
195.	II. ÚS 924/13	
196.	I. ÚS 2603/13	
197.	II. ÚS 1470/12	
198.	II. ÚS 1942/12	
199.	II. ÚS 4927/12	
200.	II. ÚS 33/13	
201.	II. ÚS 1355/13	
202.	I. ÚS 1787/11	
203.	I. ÚS 111/12	
204.	I. ÚS 669/13	
205.	I. ÚS 2787/13	
206.	I. ÚS 2485/13	

SYSTEMATICKÝ REJSTŘÍK NÁLEZŮ

207.	I. ÚS	3161/13
208.	II. ÚS	2697/13
209.	II. ÚS	415/12
210.	III. ÚS	281/12
211.	I. ÚS	1472/12
212.	I. ÚS	2881/12
213.	III. ÚS	2801/11
214.	I. ÚS	2469/12
215.	I. ÚS	2208/13
216.	III. ÚS	3221/11
217.	I. ÚS	2665/13
218.	IV. ÚS	3678/12

SYSTEMATICKÝ REJSTŘÍK UVEŘEJNĚNÝCH USNESENÍ

Pořadové číslo ve Sbírce rozhodnutí	Značka soudního spisu
9.	III. ÚS 1825/12
10.	III. ÚS 3812/12
11.	III. ÚS 2352/13
12.	Pl. ÚS 23/13

VĚCNÝ REJSTŘÍK

advokát - N. č. 171, 204, 213, 218, usn. č. 11
- odměna - N. č. 204, 213, 218
- ustanovený - N. č. 213
advokátní tarif - N. č. 213
aplikace a výklad právních norem - N. č. 185
autonomie vůle - N. č. 197

banka - N. č. 206
bezdůvodné obohacení - N. č. 171
byt - N. č. 170, 184
- nájem bytu - N. č. 170, 184
- výpověď z nájmu bytu - N. č. 170

Česká národní banka - N. č. 206
Česká televize - N. č. 208

daň

- druhy daní
  - spotřební - N. č. 176
  - z příjmů fyzických osob - N. č. 216
- související pojmy
  - daňové přiznání - N. č. 216
    - dodatečné daňové přiznání - N. č. 216
  - daňové řízení - N. č. 216
  - daňový nedoplatek - N. č. 176
  - zajištění daně - N. č. 176

denegatio iustitiae - N. č. 170, 191, 210

dobrá víra - N. č. 187, 194

dobré mravy - N. č. 172, 199

dokazování

- viz (též) „občanské soudní řízení / dokazování“
- viz (též) „trestní řízení / dokazování“

domovní prohlídka - N. č. 205

domovní svoboda - N. č. 205

doručování - N. č. 170, 200, usn. č. 9

- do datové schránky - usn. č. 9
- do vlastních rukou - N. č. 200
- podle občanského soudního řádu - N. č. 200
- v trestním řízení - usn. č. 9

dovolání

- viz (též) „občanské soudní řízení / dovolání“
- viz (též) „trestní řízení / dovolání“

VĚCNÝ REJSTŘÍK

družstevní záložna - N. č. 206

družstvo - N. č. 206

držba - N. č. 187

důvěra v právo - N. č. 216

evropský zatýkácí rozkaz - N. č. 203

excindační řízení (řízení o vyloučení věci z konkursní podstaty) -

N. č. 177

exekuce - N. č. 177, 179, 181, 195, 197, 202, 209, 214

- dobrovolné plnění povinného po nařízení exekuce - N. č. 202, 209, 214

- exekuční titul - N. č. 179, 181, 197

- náklady - N. č. 202, 209, 214

- výše - N. č. 202, 209, 214

- srážkami ze mzdy - N. č. 181

exekuční řízení - N. č. 179

exekutor - N. č. 202, 209, 214

- odměna - N. č. 202, 209, 214

interpretace - N. č. 186, 207

- právních norem ústavně konformním způsobem - N. č. 207

- restriktivní - N. č. 207

intertemporalita - N. č. 173, 186

katastr nemovitostí - N. č. 194

kolaudace - N. č. 172

legislativní proces - N. č. 185

legitimní očekávání - N. č. 193, 201, 212, 213, 216

lhůta - N. č. 170, 200, 210, 216

- hmotněprávní - N. č. 170

- k podání stížnosti v trestním řízení - N. č. 210

- počátek běhu - N. č. 216

- počítání času - N. č. 200

- prekluzivní - N. č. 216

mimosoudní rehabilitace - N. č. 188

moderační právo - N. č. 212, usn. č. 11

náhrada nemajetkové újmy v penězích - N. č. 180

náklady řízení

- viz (též) „exekuce / náklady“

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- viz (též) „občanské soudní řízení / náklady řízení“
- viz (též) „Ústavní soud / náklady řízení“
- viz (též) „výkon rozhodnutí / náklady“
- nebytové prostory - N. č. 201
  - nájem - N. č. 201
    - neplatnost smlouvy - N. č. 201
  - vyklizení - N. č. 201
- nedotknutelnost - N. č. 205
  - obydlí - N. č. 205
- nemajetková újma - N. č. 180
  - náhrada v penězích - N. č. 180
- ne movitost - N. č. 194
- neplatnost - N. č. 194, 201
  - kupní smlouvy - N. č. 194
  - právního úkonu - N. č. 201

- občanské soudní řízení - N. č. 171, 172, 173, 177, 184, 186, 188, 191, 192, 196, 198, 199, 200, 204, 207, 208, 212, 218, usn. č. 11
  - dokazování - N. č. 191, 196
    - břemeno důkazní - N. č. 191
    - břemeno tvrzení - N. č. 191
    - hodnocení důkazů - N. č. 196
    - prováděné odvolacím soudem - N. č. 191
  - dovolání - N. č. 172, 184, 188, 191, 198
    - dovolací důvody - N. č. 184, 191
    - posuzování otázky zásadního právního významu - N. č. 188
    - přípustnost - N. č. 172, 188
  - náklady řízení - N. č. 171, 198, 204, 208, 212, 218, usn. č. 11
    - dovolacího - N. č. 198
    - náhrada - N. č. 171, 198, 204, 208, 212, 218, usn. č. 11
      - při zastavení řízení - N. č. 204
      - náhrada při částečném úspěchu v řízení - N. č. 212
    - předžalobní výzva k plnění - N. č. 208
  - odůvodnění rozhodnutí - N. č. 192, 196, 199, 207
  - odvolací řízení - N. č. 191
    - dokazování - N. č. 191
  - odvolání - N. č. 177, 200
    - lhůta k podání - N. č. 200
    - opožděné - N. č. 200
  - opatrovník - usn. č. 11
  - povinnost soudu vypořádat se s námitkami účastníků řízení - N. č. 199

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- rovnost účastníků řízení - N. č. 204
- zastavení řízení - N. č. 186, 204
- zpětvzetí návrhu - N. č. 173
- občanský průkaz - N. č. 195
- obec - N. č. 187, 211, usn. č. 11
  - majetek - N. č. 187
    - historický - N. č. 187
  - právo na samosprávu - N. č. 211
  - ustanovení opatrovníkem - usn. č. 11
- obhajoba - N. č. 175, 190, usn. č. 9
  - právo na obhajobu - N. č. 175, 190, usn. č. 9
- obnova řízení - N. č. 175, 189
  - trestního - N. č. 189
- obviněný - N. č. 175, 190
  - práva - N. č. 175, 190
    - právo klást svědkům otázky - N. č. 175
    - právo na obhajobu - N. č. 175, 190
- odlišné stanovisko - N. č. 178, 215, 217, usn. č. 12
- odměna - N. č. 204, 213, 218
  - advokáta - N. č. 204, 213, 218
- odpovědnost - N. č. 180
  - státu - N. č. 180
    - za škodu - N. č. 180
      - způsobenou nezákonným rozhodnutím - N. č. 180
- odůvodnění
  - viz (též) „občanské soudní řízení / odůvodnění rozhodnutí“
  - viz (též) „usnesení / odůvodnění“
- odvolací řízení
  - viz (též) „občanské soudní řízení / odvolací řízení“
  - viz (též) „trestní řízení / odvolací řízení“
- odvolání
  - viz (též) „občanské soudní řízení / odvolání“
  - nepřipustnost - N. č. 177
- ochrana
  - spotřebitele - N. č. 179, 183, 192
- omezení
  - vlastnického práva - N. č. 206
- opatrovník - usn. č. 11
  - viz (též) „občanské soudní řízení / opatrovník“
  - ustanovení obce opatrovníkem - usn. č. 11
- opatření obecné povahy - N. č. 211
- operativně pátrací prostředky - usn. č. 10

VĚCNÝ REJSTRÍK

- sledování osob a věcí - usn. č. 10
- opravný prostředek - N. č. 177, 189, 198, 200, 210
  - datum podání - N. č. 200
  - mimořádný - N. č. 189, 198
  - řádný - N. č. 177, 200
  - v trestním právu - N. č. 210
- osobní svoboda - N. č. 203, 217
  - omezení - N. č. 217

- platební rozkaz - N. č. 218
- pokuta - N. č. 176
- poplatky - N. č. 173, 186, 208, 218
  - regulační ve zdravotnictví - N. č. 218
  - soudní - N. č. 173, 186
  - televizní - N. č. 208
- pozemek - N. č. 193
  - bezúplatný převod - N. č. 193
- právní jistota - N. č. 190, 216
- právní normy - N. č. 185
  - účinnost - N. č. 185
- právo na nedotknutelnost obydlí - N. č. 205
- právo na obhajobu - N. č. 175, 190, usn. č. 9
- právo na ochranu vlastního majetku - N. č. 173
- právo na osobní svobodu - N. č. 203, 217
- právo na podnikání - N. č. 178
- právo na pokojné užívání majetku - N. č. 206
- právo na právní pomoc - N. č. 171, 198, 213
- právo na projednání věci v přítomnosti účastníka řízení - N. č. 189
- právo na přístup k soudu - N. č. 170, 188, 191, 210
- právo na samosprávu - N. č. 211
- právo na soudní ochranu - N. č. 182, 200
- právo na spravedlivý proces - N. č. 196, 202, usn. č. 10
- právo na zákonného soudce - N. č. 182, 207, 211
- právo vyjádřit se k tvrzením a důkazům - N. č. 189
- pravomoc - usn. č. 12
- presumpce - N. č. 215
  - neviný - N. č. 215
- prohlídka jiných prostor a pozemků - N. č. 205
- projev vůle - N. č. 197
- promlčení - N. č. 193
- přečin
  - jednotlivé skutkové podstaty

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání - N. č. 185
- nebezpečného pronásledování - N. č. 174
- ohrožování výchovy dítěte - N. č. 174
- převod - N. č. 193
  - bezúplatný - N. č. 193
  - nemovitostí - N. č. 193
- přípravné řízení - N. č. 205, usn. č. 10
- příslušnost - N. č. 207, usn. č. 12
  - soudu - N. č. 207
  - věcná - N. č. 207
- reformatio in peius - N. č. 190
- rehabilitace - N. č. 182, 188
- restituce - N. č. 188
  - vydání věci - N. č. 188
- retroaktivita - N. č. 185
  - pravá - N. č. 185
  - zákaz - N. č. 185
- rovnost - N. č. 182, 204
  - účastníků řízení - N. č. 204
  - v občanském soudním řízení - N. č. 204
- rozhodce - N. č. 179
- rozhodčí doložka - N. č. 179
- rozhodnutí
  - viz (též) „občanské soudní řízení / odůvodnění rozhodnutí“
- samospráva - N. č. 211
  - územní - N. č. 211
- směnečný platební rozkaz - N. č. 199
- směnka - N. č. 199
- smlouva
  - kupní - N. č. 194, 196
    - neplatnost - N. č. 194
  - nájemní - N. č. 184, 201
    - neplatnost - N. č. 184, 201
  - nepojmenovaná - N. č. 201
  - o smlouvě budoucí - N. č. 201
  - o úvěru - N. č. 199, 206
  - o zprostředkování - N. č. 207
  - platnost - N. č. 201
  - smluvní svoboda, smluvní volnost - N. č. 197
  - spotřebitelská - N. č. 179, 183, 192

VĚCNÝ REJSTRÍK

- smluvní pokuta – N. č. 183
- soudce – N. č. 182
  - právo na zákonného soudce – N. č. 182
  - vyloučení – N. č. 182
- soudní exekutor – N. č. 177, 202, 209, 214
- soudní rehabilitace – N. č. 182
- soudní řízení správní – N. č. 211, 216
- soudy – N. č. 188, 195, 207, 216
  - Nejvyšší soud – N. č. 188
    - změna judikatury – N. č. 188
  - Nejvyšší správní soud – N. č. 216
    - změna judikatury – N. č. 216
  - přepjatý formalismus – N. č. 195
  - příslušnost – N. č. 207
    - věcná – N. č. 207
  - vázanost rozhodnutím Ústavního soudu – N. č. 216
- spořitelni družstvo – N. č. 206
- správní soudnictví – N. č. 211, 216
  - Nejvyšší správní soud – N. č. 216
    - změna judikatury – N. č. 216
  - přezkoumávání rozhodnutí finančních (daňových) orgánů – N. č. 216
- správní uvážení – N. č. 176
- stát – N. č. 187
- stavba – N. č. 172, 193
  - na cizím pozemku – N. č. 193
- stavební povolení – N. č. 172
- svědecká výpověď – N. č. 175
- svévole – N. č. 192
- svoboda
  - domovní – N. č. 205
  - osobní – N. č. 203, 217
- trest
  - druhy trestů
    - odnětí svobody – N. č. 203
      - výkon trestu odnětí svobody – N. č. 203
    - zákazu činnosti – N. č. 190
  - jiné aspekty
    - souhrnný – N. č. 174
    - výše – N. č. 190

VĚCNÝ REJSTRÍK

trestní řízení - N. č. 174, 175, 185, 189, 190, 205, 206, 210, 215, 217,
usn. č. 9, 10

- dokazování - N. č. 175, 189, usn. č. 10
  - čtení výpovědi svědka u hlavního líčení - N. č. 175
  - právo klást svědkům otázky - N. č. 175
- doručování - usn. č. 9
- dovolání - N. č. 174
- neodkladný úkon - N. č. 175, 205
- neopakovatelný úkon - N. č. 175, 205
- obnova řízení - N. č. 189, 210
- odvolací řízení - N. č. 190
- práva obviněného - viz „obviněný / práva“
- právo na obhajobu - N. č. 175, 190, usn. č. 9
- přípravné řízení - N. č. 205, usn. č. 10
- rozhodnutí - N. č. 215, 217
  - odůvodnění rozhodnutí - N. č. 215, 217
  - o vazbě - N. č. 215, 217
- stížnost - N. č. 189, 210
- svědek - N. č. 175
- zajištění peněžních prostředků na bankovním účtu - N. č. 206
- zásady - N. č. 189

trestný čin

- jednotlivé skutkové podstaty
  - loupeže - N. č. 175
  - nedovoleného ozbrojování - N. č. 175
  - ohrožování výchovy mládeže - N. č. 174
  - pohlavního zneužití - N. č. 190
  - porušování domovní svobody - N. č. 175
  - týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě -
N. č. 174
  - ublížení na zdraví - N. č. 175
  - úvěrového podvodu - N. č. 206
  - vydírání - N. č. 175
  - zanedbání povinné výživy - N. č. 185
  - zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby - usn. č. 10
  - zneužívání pravomoci veřejného činitele - N. č. 189
  - zpronevěry - usn. č. 9

účastník řízení - N. č. 204

- občanského soudního - N. č. 204
- rovnost - N. č. 204

usnesení - N. č. 207

VĚCNÝ REJSTRÍK

- odůvodnění - N. č. 207
- Ústavní soud - N. č. 175, 176, 178, 185, 197, usn. č. 11, 12
  - náklady řízení - N. č. 197
  - nepřislušnost - usn. č. 12
  - obnova řízení vedeného před Ústavním soudem - N. č. 175
  - pravomoc - usn. č. 12
  - zastupování před Ústavním soudem - usn. č. 11
  - zrušení jiného právního předpisu - N. č. 178
  - zrušení zákona - N. č. 176, 185, usn. č. 12
- ústavní stížnost - N. č. 207, 210, usn. č. 9
  - neopodstatněnost - usn. č. 9
  - přípustnost - N. č. 210
  - spojená s návrhem na zrušení zákona nebo jiného právního předpisu - N. č. 207
- úvěr - N. č. 206
  - úvěrová smlouva - N. č. 206
- územní plán - N. č. 211
- územní samospráva - N. č. 211

- vazba - N. č. 180, 215, 217
  - doba trvání - N. č. 215, 217
  - dokazování - N. č. 215
  - důvody - N. č. 215, 217
  - náhrada škody - N. č. 180
  - přezkoumávání zákonnosti dalšího trvání vazby - N. č. 215
  - útéková - N. č. 215, 217
    - důvody - N. č. 215, 217
    - hrozba vysokého trestu - N. č. 215, 217
- věc - N. č. 188
  - druhově určená - N. č. 188
  - individuálně určená - N. č. 188
- veřejná listina - N. č. 195
- veřejné zasedání - N. č. 189
- vlastnické právo - N. č. 187, 193, 194, 201, 206
  - nabytí - N. č. 187, 194
  - nabytí v dobré víře - N. č. 194
  - omezení ve veřejném zájmu - N. č. 206
  - převod - N. č. 193
- vůle - N. č. 197
  - autonomie - N. č. 197
  - projev - N. č. 197
- vydržení - N. č. 187

VĚCNÝ REJSTRÍK

- výklad (interpretace) – N. č. 186, 207
  - restriktivní – N. č. 207
  - ústavně konformní – N. č. 207
- výkon rozhodnutí – N. č. 177, 179, 181, 195, 197, 202, 209, 214
  - náklady – N. č. 202, 209, 214
  - výše – N. č. 202, 209, 214
  - srážkami ze mzdy – N. č. 181
- vykonatelnost rozhodnutí – N. č. 181
- výpověď – N. č. 170
  - z nájmu bytu – N. č. 170
- výživné – N. č. 181
  - pro nezletilé dítě – N. č. 181
- zadostiučinění – N. č. 180
- zajištění – N. č. 206
- zajištění závazků – N. č. 197
- zákonný soudce – N. č. 182, 207, 211
- zásada (princip)
  - důvěry občana v právo – N. č. 216
  - kontradiktornosti řízení – N. č. 215
  - nullum crimen sine lege – N. č. 185
  - pacta sunt servanda – N. č. 201
  - právní jistoty – N. č. 185, 216
  - proporcionality – N. č. 176, 206, 218
  - speciality – N. č. 203
- zastavení řízení – N. č. 186
- zástavní právo – N. č. 197
  - soudcovské – N. č. 197
- zastoupení – N. č. 218, usn. č. 11
  - advokátem – N. č. 218, usn. č. 11
  - zákonně obligatorní – usn. č. 11
- zastupování v řízení před Ústavním soudem – usn. č. 11
- závazek – N. č. 196, 197
  - uznání – N. č. 197
- zdravotní péče – N. č. 178
  - úhrada – N. č. 178
  - hodnota bodu – N. č. 178
- zdravotní pojištění – N. č. 178
- zločin
  - jednotlivé skutkové podstaty
    - pohlavního zneužití – N. č. 190
    - porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- k označení zboží - N. č. 205
- přijetí úplatku - N. č. 215, 217
- týrání osoby žijící ve společném obydlí - N. č. 174
- změna judikatury - N. č. 188, 216
- znalecký posudek - N. č. 212
- zpětvzetí návrhu - N. č. 173

- žaloba - N. č. 173, 201, 204, 218
- formulářová - N. č. 218
- na vyklizení nebytového prostoru - N. č. 201
- zpětvzetí - N. č. 173, 204

ERRATA

Ve svazku 70 Sbírký nálezu a usnesení Ústavního soudu došlo k níže uvedené nepřesnosti, za kterou se omlouváme, a prosíme čtenáře, aby si ji laskavě opravili:

svazek:	strany:	řádek:	původní text:	správné znění:
70	545	záhlaví	III. ÚS 2645/11	II. ÚS 179/13

POZNÁMKY

